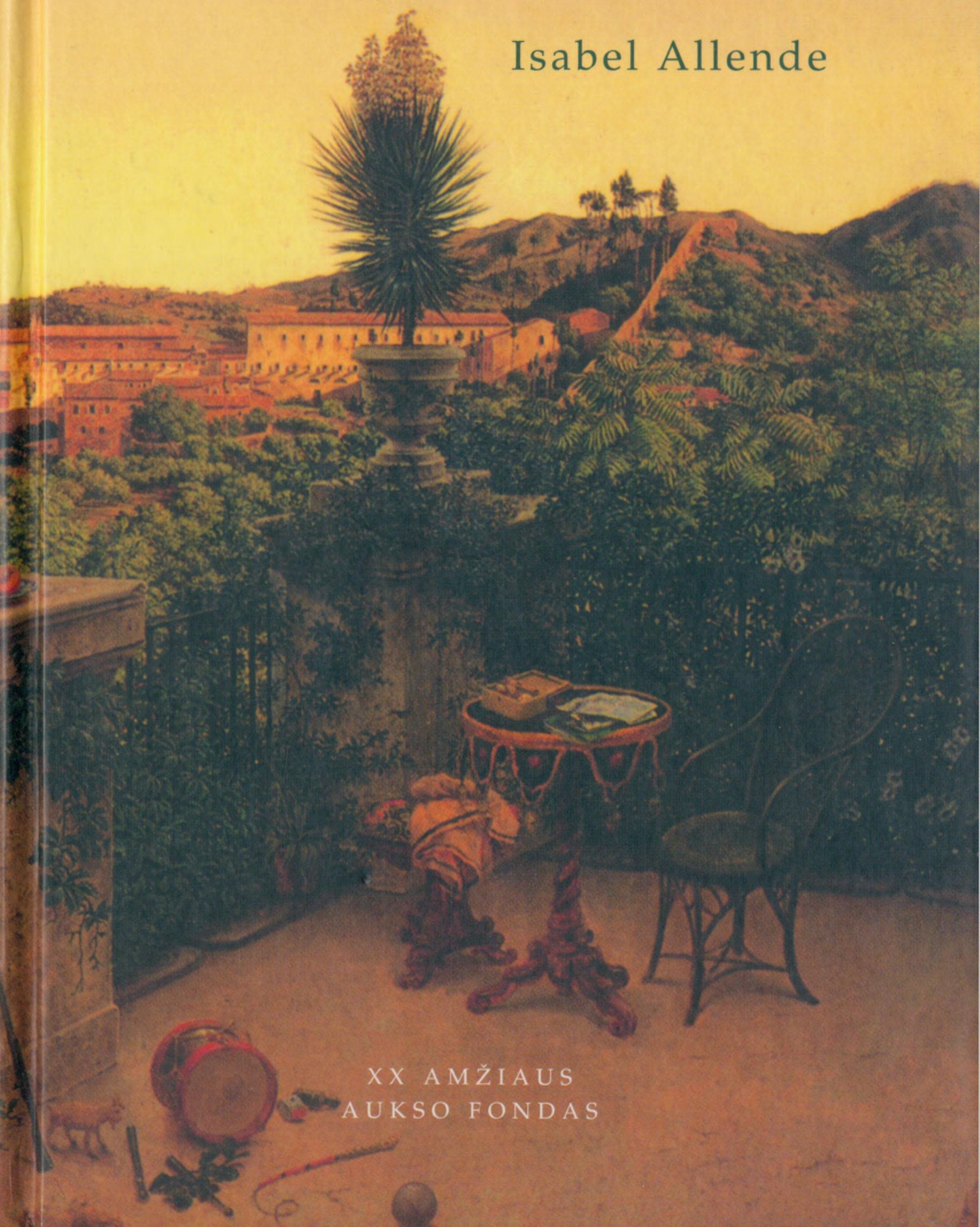
DVASIŲ NAMAI

Isabel Allende

XX AMŽIAUS
AUKSO FONDAS

„Dvasių namai“ (1982) – pirmoji autorės knyga, iškart pelniusi jai pasaulinę šlovę ir pripažinimą. Išleista didžiuliais tiražais JAV ir Europoje. Tai epinis romanas, saga, pasakojanti apie Truebų šeimą – meilę ir neapykantą, tragedijas ir komedijas susipynusiuose likimuose. Ir apie nepaprastas tos šeimos moteris: gražuolę Rosą, aiškiaregę Klarą, jos vaikaitę Albą – ir okultinėje, ir kasdienybės erdvėje jos gelbsti vyrų valdomą pasaulį. Spalvingas romano pasakojimas ištisai ataustas nuostabiu sąmoju ir magijos motyvais (žavingai buitiškais), nors istorinis jo fonas perdėm tragiškas.

„Mano senelė penkiasdešimt metų aprašinėjo sąsiuviniuose savo gyvenimą. Nugvelbti kažkokių draugiškų dvasių, šie užrašai stebuklingai išvengė gėdingojo laužo, kuriame sudegė galybė kitų šeimos popierių. Guli jie čia, prie mano kojų, surišti spalvotais kaspinėliais, suskirstyti pagal įvykius, o ne chronologine tvarka, kaip ji juos ir paliko prieš iškeliaudama. Klara juos rašė tam, kad dabar galėčiau prikelti praeitį ir įveikti savo pačios siaubą. Viršuje guli mokyklinis dvidešimties puslapių sąsiuvinis, prirašytas vaikiška rašysena. Jis prasideda taip: „Barabas pas mus atplaukė jūra...“

DVASIŲ NAMAI

Isabel Allende

Isabel Allende

LA CASA DE LOS ESPIRITUS

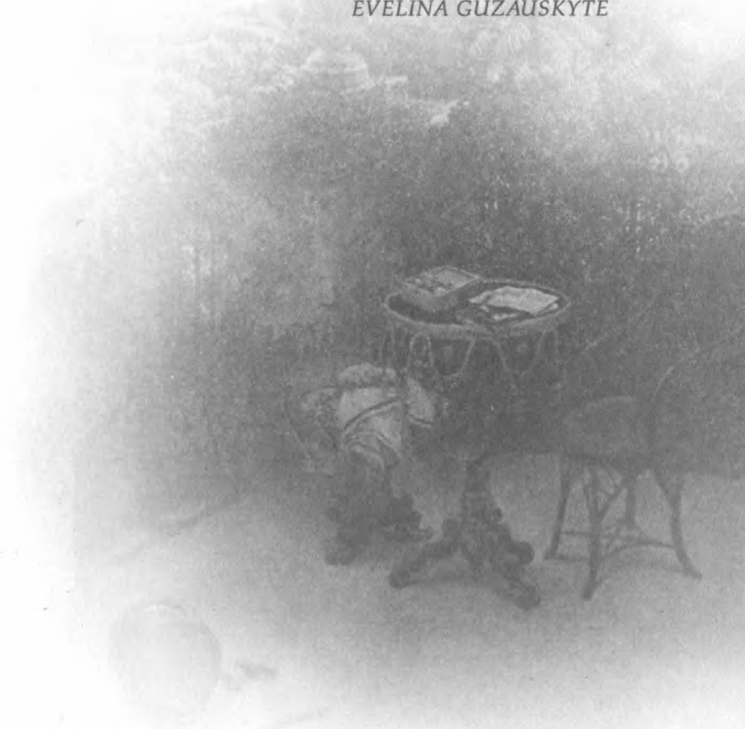
XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

DVASIŲ NAMAI

Isabel Allende

Romanas

Iš ispanų kalbos vertė
EVELINA GUŽAUSKYTĖ

Alma littera

UDK 860(83)–3
Al–142

Versta iš: Isabel Allende
LA CASA DE LOS ESPIRITUS
Plaza & Janes, S. A. Editores, 1982

ISBN 9986–02–860–4

Mano motinai, senelei ir kitoms
nepaprastoms šios istorijos
moterims

I. A.

Tai kiek gyvena žmogus?
Tūkstantį metų ar vienus?
Gyvena savaitę ar keletą amžių?
Kiek laiko miršta žmogus?
Ką reiškia amžinybė?

PABLO NERUDA

Pirmas skyrius

Gražioji Rosa

Barabas pas mus atplaukė jūra, smulkia rašysena parašė mergytė. Jau tuomet įprato užsirašinėti svarbiausius įvykius, o kai vėliau neteko kalbos dovanos, ėmė rašinėti ir smulkmenas, net neįtardama, kad po penkiasdešimties metų jos sąsiuviniai man padės prikelti praeitį ir įveikti savo pačios baimes. Barabas atvyko per Didįjį ketvirtadienį. Atkeliavo priterštame narve, paskendęs savo paties išmatose ir šlapime, žvelgdamas užguito, vargano, beginklio belaisvio žvilgsniu. Tačiau jau tada iš karališkai išdidžios galvos ir augumo buvo galima suprasti, kad jis taps legendiniu milžinu. Atvyko nuobodžią rudenišką dieną, kuri iš pirmo žvilgsnio visiškai nepranašavo to, kas vėliau atsitiko per vidurdienio mišias ir ką mergaitė aprašė. Vidurdienio mišiose Šv. Sebastijono parapijos bažnyčioje dalyvavo visa Klaros šeima. Šventieji buvo gedulingai apdangstyti violetiniais šydais, kuriuos davatkos kasmet iškrapštydavo iš zakristijos drabužinės ir gerai išdulkindavo. Po gedulo skraistėmis dangiškoji palyda atrodė kaip krūva prieš kraustymąsi sumestų baldų – šio apgailėtino vaizdo neįstengė pagražinti net žvakės, smilkalai ar tykus vargonų vaitojimas. Šventųjų statulos kyšojo lyg tamsūs, grėsmingi siluetai kilmingų florentiečių apdarais, vienodai nelaimingais veidais, perukais iš seniai mirusių žmonių plaukų, prikaišiotais spalvoto stiklo rubinų, perlų ir smaragdų. Vienintelis, kuris gedulo dieną atrodydavo gražiau, buvo patsai bažnyčios globėjas, šventasis Sebastijonas: Didžiąją savaitę tikinčiųjų nebebaugino nepadoriai iškreiptas jo kūnas, pervertas strėlių, pasruvęs krauju ir ašaromis tarsi kenčiantis homoseksualistas, ir matydama jo žaiz-

das, kurios tėvo Restrepo teptuko dėka atrodė stebėtinai tikros, Klara iš pasibjaurėjimo nusipurtė.

Šią ilgą atgailos ir pasninko savaitę negalima lošti, klausytis geismus ar užsimiršimą skatinančios muzikos, privalu kiek įmanoma laikytis rimties ir skaistybės, nors kaip tik tomis dienomis velnio uodega labiausiai kutena silpną kataliko kūną. Per pasninką žmonėms leidžiama valgyti švelnaus skonio sluoksniuotas bandeles, gardžius daržovių troškinius, korėtus paplotėlius ir didžiulius iš kaimo atvežtus sūrius, kuriuos kramtydamos šeimos turi minėti Viešpaties kančias, tačiau nevalia į burną imti nė kąsnelio mėsos ar žuvies, nes tėvas Restrepas grasina ekskomunikuoti. Neklausyti tėvo Restrepo niekas nedrįsta. Kunigas, pasitelkęs iš dangaus atsiųstą galią, ilgu grėsmingu pirštu visų akivaizdoje besdavo į nusidėjėlį ir lanksčiu liežuviu sugebėdavo įvaryti klausytojams mirtiną baimę.

– Tu, vagie, pavogęs garbingų žmonių pinigus, – šaukė iš sakyklos kabaljerui, iš gėdos slepiančiam veidą tarp atlapų. – Tu, begėde, kam paleistuvauji prieplaukoje! – kaltino Šventosios Mergelės Karmen garbintoją donją Esterą Truebą, dėl artrito likusią invalide, o ši iš nuostabos išplėtė akis, mat nežinojo nei žodžio „paleistuvauji“ prasmės, nei kur toji prieplauka. – Atgailaukite, nuodėmingieji, nevalyvi stipenos, neverti mūsų Viešpaties aukos! Pasninkaukite! Atgailaukite!

Įaudrintas pašaukimo, kunigas turėdavo valdytis, kad atvirai neperžengtų dvasiškosios vyresnybės nurodymų, kuri, šiuolaikiškumo paveikta, nesutiko įteisinti ašutinės ir plakimo. Jis pats tikėjo, kad gerai išperiant kūną galima pergalėti sielos silpnybes, ir buvo pagarsėjęs karštais pamokslais. Ištikimieji sekiodavo paskui jį iš parapijos į parapiją ir suprakaitavę klausydavosi apie nusidėjėlių kančias pragare, išmoningų kankinimų įtaisų išdraskytus kūnus, amžinąsias liepsnas, virbus, kuriais perveriami vyriškieji organai, šlykščius roplius, įleidžiamus į moterų angas, ir apie kitas nenupasakojamas bausmes, kurias kunigas minėdavo per kiekvieną pamokslą, skatindamas dievobaimingumą. Savo galisiškąja tarme iki

intymiausių iškrypimų išnagrinėdavo patį Šėtoną ir šitaip vykdė pašaukimą budinti vangiųjų kreolų sąžines.

Severas del Valjė buvo bedievis ir masonas, tačiau turėjo politinių ambicijų, tad mišių praleisti negalėdavo nė vieną sekmadienį ir eidavo į jas tik dėl to, kad būtų pastebėtas jose susirinkusių žmonių. Jo žmona Nivėja su Dievu verčiau būtų kalbėjusi be tarpininkų. Sutanomis ji visiškai nepasitikėjo ir nuobodžiaudavo klausydamasi piešiamų dangaus, skaistyklos ir pragaro vaizdų, tačiau palaikė vyro parlamentinius siekius, vildamasi, kad jei jis išsikovos vietą Kongrese, ji laimės rinkimų teisę moterims, dėl kurios pradėjo kovoti prieš dešimt metų, nepaisydama net to, kad nuolatos nėščia. Šį Didįjį ketvirtadienį, kai tėvas Restrepas savo apokaliptiškais vaizdiniais kone galutinai palaužė klausančiuosius, Nivėja pajuto, jog ją pykina. Pamanė, gal vėl pastojusi. Nors ir apsiplaudavo vandeniu su actu ir tepdavosi cecidija, pagimdė penkiolika vaikų, iš kurių vienuolika dar gyvi, o kadangi Klarai, mažiausiajai, jau suėjo dešimt metų, Nivėja nusprendė pasiekusi solidų amžių. Atrodė, kad stebinančiam vaisingumui pagaliau atėjo pabaiga. Nivėja stengėsi save įtikinti, jog blogai jaučiasi todėl, kad tėvas Restrepas parodė į ją kalbėdamas apie fariziejus, kurie nori įteisinti nesantuokinius vaikus, civilinę santuoką ir išsityčioti iš šeimos, tėvynės, nuosavybės bei Bažnyčios ir duoti moterims ir vyrams vienodas teises, o tai būtų iššūkis Dievo įstatymui, kurio pozicija šiuo klausimu labai aiški. Nivėja, Severas ir jų sūnūs užėmė visą trečią klauptų eilę. Klara sėdėjo šalia mamos, ir ši nekantriai spustelėdavo jai ranką, kai kunigas per daug nukrypdavo į žemiškąsias nuodėmes, nes žinojo, kad tai skatina mažąją įsivaizduoti tikrovę pranokstančius iškrypimus. Klara subrendo labai anksti ir, kaip visos giminės moterys iš motinos pusės, paveldėjo beribę vaizduotę. Tai buvo aišku iš jos klausimų, į kuriuos niekas nesugebėdavo atsakyti.

Bažnyčioje darėsi karšta, o aitrus vaškinių žvakių ir smilkalų kvapas bei minios spaudimas Nivėją dar labiau vargino. Ji troško, kad apeigos kuo greičiau pasibaigtų ir ji galėtų grįžti į savo vėsius namus, atsisėsti balkone, kuriame pristatyta vazonuose

augančių paparčių ir, įsipylusi iš ąsočio, gurkštelėti miežių nuoviro, pagardinto migdolais, kurį Nana visad daro švenčių dienomis. Pasižiūrėjo į vaikus – mažiausieji buvo pavargę, sukaustyti ankštų sekmadieninių drabužių, o vyresnieji išsiblaškę. Nivėjos žvilgsnis sustojo ties Rosa, vyriausia iš gyvų dukterų, ir motina, kaip visuomet, nustebo. Rosos keistas grožis kiekvieną kartą pritrenkdavo net motiną, nes mergina atrodė taip, tarsi būtų sukurta iš kitokios medžiagos nei visa žmonių giminė. Kad Rosa bus ne šio pasaulio būtybė, Nivėja žinojo dar prieš jai gimstant, nes ją sapnuodavo, todėl nenustebo, kai pribuvėja ją pamačiusi suriko. Tik gimusios Rosos kūnelis buvo baltas, lygus, be raukšlių lyg porcelianinės lėlės, plaukai žali, o akys gelsvos – gražiausia būtybė, atsiradusi šioje žemėje nuo gimtosios nuodėmės laikų, kaip žegnodamasi pasakė pribuvėja. Maudydama pirmą kartą, Nana išplovė kūdikio plaukus ramunėlių nuoviru, kuris kiek sušvelnino jų spalvą ir suteikė senos bronzos atspalvį, tuomet paguldė nuogą saulėje, kad sustiprėtų odelė, per kurią jautriausiose – pilvo ir pažasčių – vietose persišvietė kraujagyslės ir slapčiausi raumenų nėriniai. Tačiau šių čigoniškų išmonių neužteko, ir greitai pasklido gandas, kad gimė angelas. Nivėja vylėsi, jog nemalonus augimo laikotarpis dukterį nors kiek pagadins, bet taip neatsitiko. Priešingai, aštuoniolikos metų Rosa buvo lieknutė, jos neišbėrė spuogai, tik dar labiau suspindo jūrinis grožis. Švelniai melsvo atspalvio oda, žali plaukai, lėti judesiai ir tylus būdas darė ją panašią į vandenų gyventoją. Kažkuo ji priminė žuvį, ir jei būtų turėjusi žvynuotą uodegą, būtų galėjusi apsimesti undine, tačiau su dviem kojomis ji atrodė ir kaip žmogus, ir kaip mitologinė būtybė. Vis dėlto Rosa gyveno beveik normalų gyvenimą, turėjo vaikiną ir ruošėsi kada nors ištekėti, tuomet atsakomybė už jos grožį teks vyrui. Rosa palenkė galvą, ir pro gotiškus bažnyčios vitražus įsprūdęs spindulys apgaubė jos profilį šviesos aureole. Kai kurie žmonės atsisuko į ją ir, kaip ne sykį atsitikdavo, ėmė kuždėtis, tačiau Rosa, regis, visai to nepastebėjo. Ji buvo atspari tuštybei, o šią dieną – išsiblaškiusi labiau negu paprastai, nes galvojo apie naujas pačios prasima-

nytas pabaisas, kuriomis ketino išsiuvinėti staltiesės kraštus: tai buvo pusiau paukščiai, pusiau žinduoliai, apaugę įvairiaspalvėmis plunksnomis, raguoti ir su kanopomis, tokie riebūs ir tokiais trumpais sparnais, kad prieštaravo bet kokiems biologijos ir oro dinamikos dėsniams. Rosa retai galvodavo apie savo vaikiną, Estebaną Truebą, – ne todėl, kad nepakankamai jį mylėjo, o todėl, kad iš prigimties buvo užmarši, be to, dveji išsiskyrimo metai – ilgas laiko tarpas. Jis dirba kasyklose šiaurėje. Jai nuolatos rašo, ir kartais Rosa, atsakydama į tuos laiškus, pasiunčia nurašiusi eilių ir pergamentiniame popieriuje pripiešusi gėlių. Iš tų laiškų, kuriuos Nivėja įžūliai nuolat tikrina, ji sužino apie pavojus, tykančius kasyklų darbininko, bijančio, kad neužgriūtų, sekiojančio paskui dingstančias gyslas, meldžiančio likimą sėkmės ir tikinčio, kad vieną sykį atras stebuklingą aukso ruožą, kurio dėka žaibiškai praturtės, o tada galės grįžti, už parankės nusivesti Rosą prie altoriaus ir tapti laimingiausiu pasaulyje vyru, kaip jis visuomet rašo laiško pabaigoje. Rosa tekėti visai neskubėjo, jau beveik užmiršusi vienintelį atsisveikinimo bučinį; neprisiminė net, kokios spalvos atkakliojo sužadėtinio akys. Prisiskaičiusi romantiškų romanų – vienintelių knygų, kurias imdavo į rankas, – mėgo jį įsivaizduoti su storapadžiais batais, dykumų vėjo nugairintu veidu, rausiantį žemę: ieškantį piratų lobių, ispaniškųjų dublonų, inkų brangakmenių. Bergždžiai Nivėja bandė ją įtikinti, kad aukso sąnašynai glūdi uolienose, nes Rosai atrodė neįmanomas dalykas, jog Estebanas Trueba prisivežtų akmenų ir paskui juos ilgai nežinia kokiais būdais kaitintų tikėdamasis išgauti kokią aukso kruopelę. Kol kas Rosa jo laukdama nenuobodžiavo ir užsispyrusi vykdė užsibrėžtą milžinišką užduotį: išsiuvinėti didžiausią pasaulyje staltiesę. Pradėjo nuo šunų, kačių ir drugelių, bet greitai pasidavė fantazijai, ir iš po adatos priešais susirūpinusio tėvo akis radosi nematytų padarų apgyventas rojus. Severas manė, kad dukteriai jau laikas pabusti iš sapnų ir atsistoti ant žemės, išmokti namų ruošos darbų ir – pasiruošti santuokai, tačiau Nivėjai atrodė kitaip. Ji manė, kad geriau nedrumsti dukteriai ramybės žemiškais reikalavimais, nes

nujautė, jog Rosa yra dangiška būtybė, kuriai šiurkščioje šio pasaulio suirutėje neilgai skirta kentėti. Taigi nelietė šilkinių jos siuvinėjimo siūlų ir nedraudė kurti to lyg iš košmaro nužengusio zoologijos sodo.

Vienas Nivėjos korseto ūsas lūžo, ir viršūnėlė įdūrė į šonkaulius. Ji pajuto, jog jau dūsta mėlyno aksomo suknelėje, kurios nėriniuota apykaklė per aukšta, rankovės labai siauros, o liemuo taip suveržtas, kad kai nusijuosdavo diržą, pilvas pusę valandos trūkčiodavo, kol viduriai sugrįždavo į normalią padėtį. Su draugėmis sufražistėmis ji priėjo išvadą, jog kol moterys nepasitrumpins sijonų ir plaukų, nenusimes korsetų, visai nesvarbu, ar jos gali studijuoti mediciną, ar turi rinkimų teisę, nes vis vien neužtektų sveikatos tuo pasinaudoti, bet ji nedrįso pirmoji atsisakyti nusistovėjusios mados. Pajuto, kad galisiškas balsas nustojo gręžti smegenis. Užsitęsė viena iš tų ilgų pamokslo pauzių, kuriomis dažnai pasinaudodavo kunigas, gerai išmanąs nejaukios tylos poveikio jėgą. Jo degančios akys ta proga paskubomis nužvelgė visus parapijiečius. Nivėja paleido dukters Klaros ranką ir, rankovėje susiieškojusi nosinaitę, nusišluostė sprandu riedantį lašą. Tyla ėmė slėgti, laikas bažnyčioje tarsi sustojo, tačiau niekas neišdrįso kostelėti ar pakrutėti, kad nepatrauktų tėvo Restrepo dėmesio. Jo paskutiniai žodžiai tebeaidėjo tarp kolonų.

Tą minutę, kaip po daugelio metų prisimins Nivėja, per pačią įtampą ir tylą, aiškiai suskambėjo mažosios Klaros balselis:

– Ei, tėve Restrepai! Jei tie pasakojimai apie pragarą – grynas melas, tada mes visi apsikakosim!

Jėzuito smilius, jau iškeltas į orą ir paruoštas smigti į kitą nusidėjėlį, sustingo virš jos galvos tarsi žaibolaidis. Žmonės sulaikė kvapą, o knapsintieji prabudo. Vyras ir žmona del Valjės sureagavo pirmieji: persigando pastebėję, kaip nervingai sukruto jų vaikai. Severas suprato privaląs ką nors daryti, kol dar minia neprapliupo kolektyviai iš jų juoktis ir iš dangaus neužgriuvo koks nors kataklizmas. Paėmė žmonai už parankės, Klarai už sprando ir jas ištempė eidamas dideliais žingsniais, o iš paskos išgarmėjo kiti vaikai. Išėjo kunigui nespėjus pasiųsti žaibo, kuris būtų pavertęs

juos druskos stulpais, tačiau ant slenksčio dar išgirdo kraupų įžeisto arkangelo balsą:

– Tu, velnio apsėstoji! Ji – velnio apsėsta išpuikėlė!

Šie tėvo Restrepo žodžiai šeimos atmintyje įstrigo tarsi slogi pranašystė, ir, bėgant metams, jie ne sykį gavo juos prisiminti. Tik pati Klara apie tai niekada daugiau negalvojo: viso labo užsirašė dienoraštyje ir užmiršo. Tėvai, priešingai, nekreipti į juos dėmesio negalėjo, nors ir sutarė klausimu, jog velnio kompanija ir puikybė – nuodėmės, per didelės tokiai mažai mergaitei. Baiminosi, kad žmonės jų neprakeiktų, o tėvas Restrepas – nepultų į fanatizmą. Iki tos dienos dukrelės keistenybių tėvai nebuvo kaip nors įvardiję ar suvokę, jog jos yra šėtoniškos įtakos padarinys. Tokios keistenybės priklausė mergaitės būdui, lygiai kaip Luisui – šlubumas, o Rosai – grožis. Klaros dvasinės galios niekam netrukdė ir netvarkos nesukeldavo; dažniausiai jos turėdavo įtakos nereikšmingiems dalykams ir apsiribodavo namų židiniu. Kartais per pietus, kai šeima griežta rango ir pareigų tvarka susėda didžiajame namų valgomajame, ima virpėti druskinė ir netrukus pajuda stalu tarp taurių ir lėkščių neveikiama jokio žinomo energijos šaltinio ar iliuzionistinio triuko. Nivėja timpteli Klarai už kasų ir išblaško jos lunatišką užsisvajojimą, druskinė atgauna normalią būseną ir sustoja. Broliai buvo susitarę, kad kai namuose kas nors svečiuosis, arčiausiai sėdintis ranka sulaikys stalu judantį daiktą nespėjus svečiui pastebėti ir iš išgąsčio pašokti. O šeima toliau valgys kaip niekur nieko. Jie priprato ir prie jauniausios sesers pranašysčių. Ji gali nuspėti žemės drebėjimus, kas šiame katastrofų krašte labai praverčia, nes lieka laiko saugiai suslėpti indus ir po ranka pasidėti šlepetes, su kuriomis naktį paskui gali išeiti laukan. Būdama šešerių metų, Klara išpranašavo, kad arklys išmes iš balno Luisą, tačiau šis jos nepaklausė ir nuo to karto vaikšto su iškrypusiu klubu. Praėjus kiek laiko, kairė koja ėmė trumpėti ir Luisui teko nešioti paties pasigamintą specialų batą storu padu. Nivėja sunerimo, tačiau Nana ją nuramino sakydama, jog daug kas vaikystėje skraido, moka aiškinti sapnus ir šne-

kasi su dvasiomis, tačiau visa tai praeina, kai tik žmogus praranda nekaltybę.

– Užaugęs nė vienas taip nebesielgia, – išaiškino. – Palaukite, kol mergaitei kas nors prisipažins mylįs, ir pamatysite, kaip jai praeis noras judinti baldus ir pranašauti nelaimes.

Klarą Nana mylėjo labiausiai. Padėjo ją priimti ir vienintelė iš tikrųjų perprato keistoką vaiko prigimtį. Kai Klara išlindo iš motinos įsčių, Nana ją užliūliavo ir nuprausė, ir nuo tos akimirkos beprotiškai pamilo tą trapią būtybę pilnais gleivių plaučiais, dėl ko ši nuolatos dusdavo ir mėldavo, – daugybę sykių, užėjus dusuliui, Klara išgyveno vien tik todėl, kad galėjo prisiglausti prie Nanos plačios krūtinės, o ši žinojo, jog tai vienintelė priemonė nuo astmos, daug veiksmingesnė už daktaro Kuevaso gydymą spirito įtrynimais.

Šį Didįjį ketvirtadienį Severas, vaikščiodamas po svečių kambarį, krimtosi dėl skandalo, dukters sukelto per mišias. Svarstė, jog tik toks fanatikas kaip tėvas Restrepas dvidešimto amžiaus viduryje galėtų tikėti, kad dar esama velnio apsėstų žmonių, nes šiais švietimo, mokslo ir technikos laikais Šėtonas pagaliau prarado reputaciją. Nivėja jį pertraukė sakydama, jog svarbiausia ne tai. Blogiausia, kad jei dukters žygiai peržengs namų sienas ir kunigas ims tuo domėtis, visi tuojau sužinos.

– Ims plūsti žmonės, kad pasižiūrėtų į ją tarsi į kokį stebuklą, – tarė Nivėja.

– Ir Liberalų partija nueis šuniui ant uodegos, – pridūrė Severas, suvokdamas, kad pats faktas, jog šeimoje yra užkeiktoji, gali gerokai pakenkti jo politinei karjerai.

Jiems kalbantis Nana, skubėdama taip, kad net klepsėjo sandalai ir šlamėjo krakmolyti apatiniai sijonai, įvirto pranešti, jog į kiemą kažkokie vyrai atvežė numirėlį. Taip ir buvo. Įvažiavo keturkinkiu vežimu, užimdami visą vidinį kiemą, ištrypė kamelijas, arkliai apteršė net blizgantį grindinį; pakilo dulkių sūkurys, arkliai kanopomis kasė žemę, o prietaringi žmogeliai darė ženklus, apsaugančius nuo blogos akies. Atvykėliai atvežė dėdės Marko lavoną su visa jo manta. Visam tam šurmuliui vadovavo saldžiabal-

sis žmogelis, apsirengęs juodu durtiniu ir užsivožęs per didelę skrybėlę. Žmogelis ėmė drožti prakalbą, mėgindamas išaiškinti įvykio aplinkybes, tačiau Nivėjos buvo šiurkščiai pertrauktas, nes ši puolė kniūbsčia ant apdulkėjusio karsto su mylimiausio brolio palaikais. Nivėja šaukdama reikalavo nukelti dangtį – norėjo išvysti jį savo akimis. Vieną kartą jai jau teko jį per klaidą laidoti, todėl abejojo, ar ir šįsyk jo mirtis tikra. Moters riksmai prišaukė būrį tarnų ir visus vaikus, tie atskuodė vos tik išgirdę tarp gedulingų aimanų skambant dėdės vardą.

Savo dėdės Klara buvo nemačiusi jau keletą metų, tačiau puikiai jį prisiminė. Jo vaizdas buvo vienintelis tobulai aiškus vaikystės prisiminimas, ir kai norėdavo jį apibūdinti, nereikėdavo žiūrėti į svetainėje pakabintą fotografiją, kurioje jis buvo apsirengęs keliautojo drabužiais, atsirėmęs į senovišką dvivamzdį šautuvą, dešine koja primynęs sprandą Malaizijos tigrui – su ta pačia pergalinga išraiška, su kuria Klara buvo mačiusi Švenčiausiąją Mergelę didžiajame altoriuje: ji stovėjo prispaudusi Šėtoną, apsupta gipsinių debesų ir išbalusių angelų. Klarai pakakdavo užmerkti akis, ir išvysdavo dėdę kaip gyvą, visų planetos klimatų užgrūdintą, ploną, pirato ūsais, tarp kurių švietė keista ryklio dantų šypsena. Atrodė neįmanomas dalykas, kad jis dabar guli toje juodoje dėžėje kiemo vidury.

Kiekvieną kartą, kai Markas apsilankydavo savo sesers Nivėjos namuose, pasilikdavo keletą mėnesių; sesers vaikai, o ypač Klara, džiūgaudavo, kildavo sąmyšis, dėl kurio griežta namų tvarka visai pašlydavo. Trobą užgriozdavo dėžės, balzamuotų gyvūnų stiklainiai, indėniškos ietys ir jūreiviška manta. Kas žingsnis kas nors vis užkliūdavo už jo neįtikėtinų daiktų, namuose atsirasdavo niekuomet neregėtų vabzdžių, atkeliavusių iš tolimų kraštų, ir jie, nudaužti negailestingos Nanos šluotos, gyvenimą baigdavo kokiame nors kampe. Dėdės Marko manieros kaip kanibalo, sakydavo Severas. Mat šis ištisą naktį svetainėje darydavo nesuprantamus judesius, kurie, kaip vėliau išsiaiškinta, buvo ne kas kita, o pratimai, skatinantys proto sugebėjimą valdyti kūną ir gerinantys virškinimą. Dėdė Markas darydavo alchemijos bandymus, pilnus namus

prileisdamas dvokiančių dūmų ir sugadindamas puodus medžiagomis, kurių paskui būdavo neįmanoma išgrandyti. Kitiems šeimos nariams mėginant miegoti, koridoriais jis tampydavo lagaminus, laukinių instrumentais leisdavo šaižius garsus ir mokydavo ispanų kalbos papūgą, kurios gimtoji kalba priklausė Amazonijai. Dieną hamake, ištemptame tarp dviejų balkono kolonų, miegodavo nuogas, vien tik su glaudėmis, kas baisiausiai gadindavo Severui nuotaiką, nors Nivėja jo nesmerkė, mat šis buvo ją įtikinęs, jog šitaip apsirengęs pamokslaudavo Išganytojas. Klara puikiai atmena, nors tuomet buvo labai maža, kaip dėdė Markas pirmą kartą parvyko į jų namus iš vienos savo kelionės. Įsikūrė taip, tarsi būtų ketinęs pasilikti visam laikui. Kai jam netrukus pabodo moterų pasibuvimai šeimininkei skambinant, lošti kortomis ir vengti visų giminaičių, raginančių, jog jau laikas susitupėti ir imtis padėjėjo darbo Severo del Valjės advokatų kontoroje, dėdė Markas nusipirko vargonėlius ir patraukė į gatves tikėdamasis suvilioti pusseserę Antonietą ir ta pačia proga palinksminti klausytojus. Vargonėliai buvo viso labo surūdijusi dėžė su rateliais, tačiau jis ją nudažė jūriniais motyvais ir pritaisė netikrą laivo kaminą. Dabar ji panėšėjo į krosnelę. Vargonėliais jis grodavo tai kareivišką maršą, tai valsą, o ispanų kalbos pramokusi, nors dar su svetimšalio akcentu kalbanti papūga šaižiais riksmais kviesdavo artyn. Be to, snapu iš dėžutės ji traukdavo popierėlius ir smalsuoliams pardavinėdavo ateities spėjimus. Taip gudriai sumanytuose rausvuose, žaliuose ir mėlynuose popierėliuose būdavo surašyti slapčiausi klientų troškimai. Be likimo popierėlių, Markas pardavinėdavo pjuvenų prikimštus kamuoliukus vaikams žaisti ir miltelius nuo impotencijos, kuriuos garsiai siūlydavo pirkti šios negalios ištiktiems praeiviams. Mintis groti vargonėliais buvo paskutinė priemonė pusseserei Antonietai privilioti, kai visi kiti kiek įprastesni meilinimosi būdai nedavė naudos. Jis manė, jog nė viena sveiko proto moteris neatsispirs vargonėliais grojamai serenadai. Vieną vakarą įsitaisė po jos langu ir ėmė groti maršą ir valsą, o ji kaip tik su draugėmis gėrė arbatą. Antonieta nesuprato, jog kreipiamasi į ją, kol papūga nepratrūko rėkti jos vardo, tuomet ji priėjo prie

lango. Sureagavo ne taip, kaip tikėjosi garbintojas. Jos draugės paskleidė šią naujieną visose miesto svetainėse, ir kitą dieną žmonės išėjo pasivaikščioti centrinėmis miesto gatvėmis tikėdamiesi patys pamatyti Severo del Valjės svainį grojant vargonėliais ir su nušiurusia papūga pardavinėjant pjuvenų kamuoliukus – vien todėl, kad galėtų su pasitenkinimu įsitikinti, jog ir padoriausios šeimos turi ko gėdytis. Spaudžiamas raudonuojančios šeimos, vargonėlių Markas turėjo atsisakyti ir susigalvoti kokį nors kitą, ne taip į akis krentantį būdą pusseserei Antonietai prisivilioti, nes minties ją palenkti neišsižadėjo. Kad ir kaip stengėsi, dėdė Markas tikslo taip ir nepasiekė, mergina greit ištekėjo už dvidešimčia metų vyresnio diplomato, šis ją išsivežė į atogrąžų šalį, kurios pavadinimo, primenančio negrus, bananus ir palmes, niekas nesugeba prisiminti; ten ji užmiršo pretendentą, sugadinusį septyniolikus jos metus kariškais maršais ir valsais. Markas dviem ar trim dienoms nugrimzdo į depresiją, po to paskelbė niekados nevesiąs ir išvažiuojąs į kelionę po pasaulį. Vargonėlius pardavė kažkokiam neregiui, o papūgą atidavė Klarai, tačiau Nana ją nunuodijo uždavusi didelę žuvų taukų porciją, nes negalėdavo pakęsti jos gašlaus žvilgsnio, blusų ir pakrikų šūksnių, kuriais ji siūlydavo pirkti likimą pranašaujančių popierėlių, pjuvenų kamuoliukų ir miltelių nuo impotencijos.

Ta Marko kelionė buvo pati ilgiausia. Grįžo apsikrovęs didžiulėmis dėžėmis, kurias tarsi į sandėlį sudėjo tarp vištidės ir malkinės ir laikė, kol baigėsi žiema. Atėjus pavasariui, jas liepė perkelti į paradų aikštę: didžiulį plyną lauką, kur miestelio gyventojai susirenka pažiūrėti, kaip per valstybines šventes, nusižiūrėję nuo prūsų, žąsies žingsniu žygiuoja kareiviai. Atidarius dėžes pasirodė, jog jos pilnos medžio, metalo ir dažytos medžiagos gabalų. Markas dvi savaites bandė juos sudėti, kaip parašyta angliškoje instrukcijoje, kurią jis iššifravo padedamas nenugalimos vaizduotės ir mažo žodynėlio. Baigus darbą, paaiškėjo, jog tai – didžiulis priešistorinis paukštis įniršusio erelio snapu, judančiais sparnais ir propeleriu ant nugaros. Miestelis sujudo. Aukštuomenės šeimos užmiršo vargonėlius, ir Markas tapo metų įdomybe. Sekmadieniais

žmonės eidavo pasivaikščioti, kad pakeliui pasižiūrėtų į paukštį, o saldumynų pardavėjai ir keliaujantys fotografai ta proga prisikimšo kišenes. Tiesa, netrukus viešas susidomėjimas atslūgo. Tuomet Markas pareiškė, kad kai prasiblaivys dangus, manąs pakilti tuo paukščiu ir perskristi kalnus. Ši žinia pasklido vos per keletą valandų ir tapo labiausiai aptarinėjamu metų įvykiu. Įtaisas gulėjo paguldytas ant tvirtos žemės, sunkus ir nepaslankus, panašesnis į sužeistą antiną, nei į vieną tų šiuolaikinių orlaivių, kuriuos buvo pradėta gaminti Šiaurės Amerikoje. Jo išvaizda neturėjo nieko, iš ko būtum galėjęs spręsti, kad jis įstengtų pakrutėti, juolab pakilti ir perskristi snieguotus kalnus. Sulėkė žurnalistai, subėgo smalsuoliai. Markas vis taip pat šypsojosi užverstas klausimų lavinos ir pozavo fotografams visai neketindamas duoti kokio nors techninio ar mokslinio paaiškinimo, kaip ketinąs savo sumanymą įvykdyti. Pasižiūrėti žmonės suvažiavo net iš provincijos. Po keturiasdešimties metų jo anūkinis sūnėnas Nikolas, kurio Markas taip ir nepamatė, atgaivino troškimą skraidyti, nuo amžių kankinusį tos giminės vyrus. Nikolas sumąstė komerciniais tikslais skraidyti milžiniška karšto oro pripūsta dešra, ant kurios būtų atspausta gazuotų gėrimų reklama. Tačiau tuo metu, kai Markas pasiskelbė keliausiąs lėktuvu, niekam nebūtų nė į galvą atėję, jog šį išradimą galima panaudoti ir naudingam tikslui. Markas tai darė vien stumiamas nuotykių troškimo. Diena, kurią buvo numatyta skristi, išaušo apsiniaukusi, tačiau visi skrydžio taip laukė, kad Markas nenorėjo jo atidėti. Kuo punktualiausiai prisistatė į numatytą vietą, bet į pilkais, tamsiais debesimis aptrauktą dangų net nežvilgtelėjo. Apstulbusi minia užplūdo visas gretimas gatves, užsikorė ant netoliese stovinčių namų stogų ir balkonų, susigrūdo parke. Joks politinis susirinkimas nesugebėjo šitaip suburti žmonių – ir tik po pusės amžiaus, kai pirmasis marksistų kandidatas visiškai demokratiniais rinkimais bandė išsikovoti prezidento postą, įvyko kažkas panašaus. Marko išlydėjimo šventę Klara prisimins visą gyvenimą. Visi apsirengė pavasariškais drabužiais, kiek pralenkdami tikrąją sezono pradžią: vyrai baltos drobės kostiumais, o damos pasipuošė itališkomis šiaudinėmis skrybėlaitėmis, kurios tais me-

tais buvo nepaprastai madingos. Mokiniai išsirikiavo klasėmis su mokytojais, laikydami didvyriui skirtas gėles. Markas gėles priėmė, juokais sakydamas palaukti, kol žnegtelės žemėn, tuomet jos pravers laidotuvėms. Palaiminti paukščio niekieno neprašytas prisistatė pats vyskupas, dviejų smilkytojų lydimas, o žandarmerijos kapela grojo linksmą, nepretenzingą, liaudžiai patinkamą muziką. Ietimis apsiginklavusiai raitajai policijai sunkiai sekėsi neleisti minios į parko vidurį, kur su mechaniko kelnėmis, dideliais automobilininko akiniais ir keliautojo kostiumu stovėjo Markas. Skridimui dar buvo pasiėmęs kompasą, žiūronus ir keistus oro navigacijos žemėlapius, kuriuos buvo pats nusibraižęs remdamasis Leonardo da Vinčio teorijomis ir inkų atradimais. Priešingai bet kokiai logikai, po antro bandymo paukštis pakilo be jokių kliūčių ir netgi gana grakščiai, girgždėdamas sąnariais ir kriokindamas motorą. Pakilo vasnodamas sparnais ir dingo tarp debesų, palydėtas atsisveikinimo plojimų, švilpimo, skepetaičių mojavimo, vėliavų plazdenimo, kapelos būgnijimo ir šventinto vandens lašų. Žemėje pasilikusieji šį stebuklingą reiškinį visaip aptarinėjo, o kiek labiau praprusę vyrai bandė jį kaip nors paaiškinti. Klara dar ilgai žiūrėjo į dangų, kai dėdė jau seniai buvo dingęs iš akiračio. Manė vėl jį įžiūrėjusi po dešimties minučių, tačiau ten tik žvirblis praskrido. Po trijų dienų pirmojo orlaivio skrydžio džiaugsmas atslūgo ir visi, išskyrus Klarą, kuriai nenusibodo dairytis į debesis, jį pamiršo.

Kai ir po savaitės skrajūnas dėdė nedavė jokios žinios, buvo nuspręsta, jog šis jau pakilo tiek, kad pasiklydo žvaigždžių erdvėje, o neišmanėliai spėliojo, ar tik nepasiekė jis Mėnulio. Severas kiek nuliūdo, bet ir lengviau atsiduso nusprendęs, jog svainis su tuo aparatu nukrito į kokį nors kalnų tarpeklį, kur jo jau niekas niekada nebesuras. Nivėja iš nevilties verkė ir uždegė kelias žvakes šv. Antanui, prarastų daiktų globėjui. Severas nesutiko užsakyti mišių, nes netikėjo, jog ta priemonė užtikrins mirusiajam dangų, o dar mažiau – jog grąžins jį į žemę, sakė, kad mišios, įžadai, nuodėmių atleidimai bei prekyba paveikslėliais ir škaplieriais yra nesąžiningi dalykai. Tada Nivėja ir Nana pristatė visus

vaikus devynias dienas paslapčiomis kalbėti rožinio. Tuo metu savanoriai ir Andų žinovai nenuilstamai jo ieškojo kalnų viršūnėse ir tarpekliuose, naršė visus prieinamus skardžius, kol pagaliau triumfuodami sugrįžo ir įteikė šeimai mirusiojo palaikus juodame ir kukliame uždarytame karste. Drąsiajam keliauninkui buvo surengtos kuo iškilmingiausios laidotuvės. Mirtis jį pavertė didvyriu, ir jo vardas kelias dienas mirgėjo pirmuose visų laikraščių puslapiuose. Tokia pat minia kaip ir toji, kuri buvo susirinkusi jo išlydėti tą dieną, kai paukštis pakilo, dabar išsirikiavo aplink karstą. Visa šeima jį apverkė, kaip ir dera, išskyrus Klarą, – ji toliau su astronomo kantrybe tyrinėjo dangų. Praėjus savaitei po iškilmingų laidotuvių, Nivėjos ir Severo del Valjų namo prieangyje išdygo patsai dėdė Markas, sveikas kaip ridikas, su švytinčia laiminga šypsena po pirato ūsais. Moterų ir vaikų slaptųjų maldų dėka, kaip kad jis pats prisipažino, liko gyvas ir neprarado nieko, net humoro jausmo. Nepaisant neprastos jo žemėlapių kilmės, skrydis nepavyko. Jis neteko orlaivio ir turėjo grįžti pėsčiomis, tačiau nesusilaužė nė kaulelio ir išsaugojo nuotykių ieškotojo dvasią. Dėdės grįžimas visam laikui sustiprino šeimos atsidavimą šv. Antanui, kita vertus, nė kiek nepamokė ateities kartų, ir jos vėliau taip pat bandė įvairiausiais būdais skraidyti. Vis dėlto įstatymiškai Markas buvo negyvėlis. Severas del Valjė turėjo pasitelkti visas teisines žinias, kad svainiui grąžintų gyvybę ir pilietybę. Atitinkamų valdžios atstovų akivaizdoje atidarius karstą paaiškėjo, jog buvo palaidotas smėlio maišas. Dingo visų tyrinėtojų ir Andų kalnų žinovų iki tol nesutepta garbė, jie nuo tos dienos buvo laikomi menkystomis ir sukčiais.

Herojiškas Marko prisikėlimas iš mirusiųjų baigėsi tuo, kad visi pamiršo apie įvykį, susijusį su vargonėliais. Marką visi vėl kvietė į svečius, ir jo geras vardas, bent jau kuriam laikui, buvo atgautas. Keletą mėnesių Markas pagyveno sesers namuose. Vieną naktį, su niekuo neatsisveikinęs, išvyko palikdamas visas savo dėžes, knygas, ginklus, batus ir kitą gerą. Severas ir net pati Nivėja lengviau atsikvėpė. Paskutinis jo apsilankymas pernelyg užtruko. Tačiau Klara ištisą savaitę vaikščiojo miegodama ir čiulpdama pirštą. Mer-

gaitė, kuriai tuomet buvo septyneri metai, išmoko skaityti dėdės pasakų knygą ir, turėdama sugebėjimų nuspėti ateitį, jautėsi jam artimesnė už bet kurį kitą šeimos narį. Markas manė, jog šie keisti dukterėčios sugebėjimai galėtų tapti pajamų šaltiniu ir puikia proga pačiam tapti aiškiaregiu. Tikėjo paties susigalvota teorija, esą tokie sugebėjimai slypi kiekviename žmoguje, ypač jų šeimos, ir neatsiskleidžia tik todėl, kad niekas jų neugdo. Persų turguje nusipirkęs stiklinį rutulį, turintį, jo nuomone, magiškų savybių ir atkeliavusį iš Rytų (nors vėliau paaiškėjo, kad tai tik žvejų valties plūduras), padėjo jį ant juodo aksomo skraistės ir pasiskelbė galįs atspėti likimą, išgydyti nuo užkalbėjimo ir nuvyti blogus sapnus – ir tik už penkis sentavus. Jo pirmosios klientės buvo tarnaitės. Viena iš jų – apkaltinta vagyste, nes šeimininkei kažkur pradanginusi brangų žiedą. Stiklinis rutulys nurodė, kur papuošalas: pasirodo, pariedėjęs po drabužių spinta. Kitą dieną priešais namo duris išsirikiavo eilė. Susirinko vežėjai, pirkliai, pieno ir vandens išvežiotojai, vėliau kukliai pasirodė keli tarnautojai ir kilmingos damos, ši grupelė droviai šliejosi prie sienų stengdamasi, kad jų neatpažintų. Klientus priiminėjo Nana, juos surikiuodavo priimamajame ir surinkdavo mokestį. Šis darbas atimdavo jai beveik visą dieną ir taip ją patraukė, kad Nana visai apleido savo pareigas virtuvėje ir šeima pradėjo skųstis, jog vakarienei patiekiamas vis tas pats įgrisęs pupelių troškinys su mėsa ir svarainių pudingas. Markas, papuošęs karietinę dryžuotomis užuolaidomis, kadaise kabėjusiomis svetainėje, o dabar iš senumo pavirtusiomis dulkėtais skarmalais, kartu su Klara priiminėdavo žmones. Abu aiškiaregiai dėvėjo „šviesos žmonių spalvos“ – kaip Markas vadino geltoną – tunikomis. Nana jas nudažė šafrano milteliais, užvirinusi dažus valgiams gaminti skirtame puode. Markas ant galvos dar buvo užsimaukšlinęs turbaną, o ant kaklo pasikabinęs egiptietišką amuletą. Užsiaugino barzdą ir plaukus ir smarkiai sulyso. Markas ir Klara kėlė visišką pasitikėjimą, ypač todėl, kad mergaitei nereikėdavo žvilgtelėti net į rutulį, kad atspėtų, ką kiekvienas klientas nori išgirsti. Ji pašnibždėdavo dėdei į ausį, o šis savo ruožtu persakydavo klientui ir improvizuodavo patarimus, kurie jam atro-

dydavo tinkami. Taip apie jį pasklido gandas, nes į seansą atvykę nusilpusieji ir nuliūdusieji išeidavo kupini vilties, nelaimingi įsimylėjėliai – gavę patarimų, kaip užkariauti abejingas širdis, vargšai sužinodavo patikimų gudrybių, kaip sėkmingai lošti šunų lenktynėse. Markui taip sekėsi verslas, kad priimamajame nuolatos knibždėte knibždėjo žmonių, o Nanai nuo nuolatinio stovėjimo ėmė darytis silpna. Severas nespėjo įsikišti ir uždaryti svainio firmos, mat abu burtininkai, suvokę, jog jų spėjimai gali pakeisti likimus klientams, aklai klausantiems duotų patarimų, nusigando ir nusprendė, jog tai – nedoras užsiėmimas. Jie paliko karietinės orakulą ir po lygiai pasidalijo uždarbį, nors, teisybę sakant, tik Nana buvo suinteresuota materialine verslo nauda.

Iš visų del Valjės šeimos vaikų Klara buvo ištvermingiausia ir su didžiausiu susidomėjimu klausydavo dėdės pasakojimų. Juos visus būtų galėjusi pakartoti, mokėjo kai kuriuos įvairių indėnų tarmių žodžius, žinojo jų papročius ir galėdavo nupasakoti, kaip jie į lūpas ir ausų spenelius įsiveria medžio gabalėlius, paaiškinti įšventinimo ritualus ir išvardyti nuodingiausių gyvačių bei jų priešnuodžių pavadinimus. Jos dėdė taip mokėjo pasakoti, kad mergaitė oda jusdavo deginantį gyvatės įgėlimą, matydavo, kaip kilimu tarp stalelio kojų nušliuožia roplys, ir girdėdavo už svetainės užuolaidų klykaujant papūgas. Nedvejodama prisimindavo Lope de Agiro nukeliautą maršrutą, kai jis ieškojo Eldorado, neištariamus nuostabiojo dėdės matytos ar išgalvotos floros ir faunos vardus, žinojo apie lamas, kurie geria arbatą su jako taukais, galėjo smulkiai papasakoti apie apkūnias tahitietes, Kinijos ryžių laukus ar baltas šiaurės kraštų plynumas, kur paklydę tiek žvėrys, tiek žmonės per kelias minutes sušąla į akmeninį ledą. Markas rašė kelionių dienoraščius, kur pasižymėdavo maršrutus ir įspūdžius, taip pat turėjo žemėlapių ir istorijų, nuotykių ir net pasakų knygų kolekciją, kurią laikė savo dėžėse senų daiktų sandėlyje vidiniame kieme. Iš ten kilo palikuonis užvaldę sapnai, bet po pusės amžiaus viskas buvo per klaidą sudeginta gėdingame lauže.

Iš paskutinės kelionės Markas grįžo karste. Mirė susirgęs paslaptingu afrikiniu maru, nuo kurio susiraukšlėjo ir pagelto kaip

pergamentas. Pasijutęs sergąs leidosi atgal: tikėjosi, kad sesers priežiūra ir daktaro Kuevaso išmintis grąžins sveikatą ir jaunystę, tačiau neištvėrė šešiasdešimties dienų kelionės laivu ir ties Gvajakiliu mirė nugaluotas karštinės, klejodamas apie muskusu kvepiančias moteris ir paslėptus lobius. Laivo kapitonui, anglui, pavarde Longfeldas, teko jo kūną padėti šalia virėjo kino daržovių, kad apsaugotų nuo karščio ir atogrąžų moskitų, kol laivo dailidė sukalė šiokią tokią dėžę. El Kalao mieste buvo parūpintas tinkamas karstas, ir po kelių dienų kapitonas, įniršęs dėl visų nepatogumų, kuriuos šis keleivis sukėlė navigacijos kompanijai ir jam pačiam, be ceremonijų iškėlė jį ant uosto molo stebėdamasis, kad niekas neatvyko nei jo pasiimti, nei padengti tokių neįtikėtinų išlaidų. Vėliau sužinojo, kad paštas tose platumose ne toks patikimas kaip tolimojoje Anglijoje ir kad visos jo telegramos kelyje išgaravo. Longfeldo laimei, atsirado muitinės advokatas, pažinojęs del Valjės šeimą, jis ir pasisiūlė sutvarkyti reikalą. Marką su jo sudėtinga manta pakrovė į mašiną ir nuvežė į vienintelę žinomą nuolatinę jo gyvenamąją vietą – sesers namus.

Klarai ta akimirka būtų buvusi skaudžiausia gyvenime, jei įsimaišęs tarp dėdės rakandų, nebūtų atvykęs Barabas. Nekreipdama dėmesio į kieme kilusį sujudimą, vedama instinkto, ji nuėjo tiesiai į kampą, kur riogsojo narvas. Jo viduje kiūtojo Barabas. Iš jo buvo likę vieni kaulai, apžėlę neaiškios spalvos plaukais, kūnas nusėtas piktžaizdėmis, viena akis užmerkta, kita užpūliavusi; tysojo nekrutėdamas lyg lavonas, paskendęs savo paties nešvarumuose. Nepaisydama tokios išvaizdos, mergaitė tuojau suprato, kas jis toks.

– Šuniukas! – sucypė ji.

Ir ėmė rūpintis padarėliu. Ištraukė jį iš narvo, priglaudė prie krūtinės ir su misionierės meile sugebėjo į sutinusį ir perdžiūvusį snukelį įpilti vandens. Šuniuko niekas nebuvo šėręs nuo to laiko, kai kapitonas Longfeldas, kuris, kaip visi anglai, geriau elgiasi su gyvuliais negu su žmonėmis, padėjo jį tarp daiktų. Kol šunelis gyveno laive šalia savo mirštančio šeimininko, kapitonas jį penėdavo iš rankos ir išvesdavo pasivaikščioti po denį, apdovanoda-

mas dėmesiu, kurio gailėjo Markui, tačiau ant tvirtos žemės su šuneliu elgėsi kaip su bagažu. Tapusi padarėlio motina, niekam nespėjus jos nuo šios abejotinos pareigos atkalbėti, Klara jį bemat išgydė. Po keleto dienų, atslūgus lavono atsiradimo ir dėdės Marko laidotuvių suirutei, Severas dukters rankose pastebėjo plaukuotą gyvį.

– Kas čia dabar? – paklausė.

– Barabas, – atsakė Klara.

– Atiduok jį sodininkui, tegul nudaigoja. O tai užkrės kokia nors liga, – paliepė Severas.

Tačiau Klara jį jau buvo prisijaukinusi.

– Jis mano, tėti. Jei iš manęs jį atims, prisiekiu, nustosiu kvėpuoti ir mirsiu.

Taip šunelis liko namuose. Netrukus pradėjo visur lakstyti, draskyti užuolaidų kutus, kilimus ir graužti baldų kojas. Greitai atsigavęs, ėmė sparčiai augti. Jį išmaudžius paaiškėjo, jog šunelis juodas, kampuota galva, labai ilgomis letenomis ir trumpo plauko. Nana pasiūlė jam pakirpti uodegą, kad taptų panašus į veislinį šunį, tačiau Klara taip įsiuto dėl šitokio pasiūlymo, jog jai prasidėjo astmos priepuolis, ir niekas daugiau apie tai neužsiminė. Barabui liko sveika uodega, po kiek laiko ji išaugo ilga kaip golfo lazda ir nevaldoma plakdavosi nuo stalų šveisdama porceliano indus ir trankydama lempas. Jo veislė buvo nežinoma. Neturėjo nieko bendra su gatvėmis slankiojančiais šunėkais, o dar mažiau – su grynaveisliais šunimis, auginamais aristokratiškose šeimose. Veterinaras nemokėjo pasakyti, iš kur jis galėtų būti kilęs, tad Klara nusprendė, jog būsiąs atvykęs iš Kinijos, nes didžioji dėdės daiktų dalis susidėjo iš šio tolimo krašto atminų. Jo augimui nebuvo galo. Per šešis mėnesius jis užaugo sulig avimi, o kai suėjo vieneri metai, didumu prilygo kumeliukui. Nelaimingoji šeima spėliojo, kiek jis dar augs, ir ėmė abejoti, ar čia tikrai šuo, gal koks nors nuošaliame pasaulio krašte dėdės sugautas egzotiškas žvėris, ko gero, plėšrūnas. Nivėja žiūrėdavo į jo krokodiliškas letenas, smailius dantis, ir motinos širdis drebėdavo nuo minties, kad šis žvėris vienu krimstelėji-

mu galėtų nutraukti galvą suaugusiam žmogui, jau nekalbant apie vaiką. Tačiau Barabas jokių plėšrumo požymių nerodė. Priešingai, žaisdavo tarsi kačiukas. Miegodavo apglėbęs Klarą jos lovoje, galvą padėjęs ant plunksnų pagalvio ir iki kaklo apklotas, nes dažnai sušaldavo, o vėliau, kai lovoje nebetilpo, išsitiesdavo šalia ant grindų ir savo arklišką snukį atremdavo į mergaitės ranką. Niekas nebuvo girdėjęs jo lojant ar urzgiant. Buvo juodas ir tylus lyg pantera, mėgo kumpį ir cukruje konservuotus vaisius, o kai atvykdavo svečių ir šeimininkai pamiršdavo jį uždaryti, slapčiomis įslinkdavo į valgomąjį ir pasivaikščiodavo aplink stalą, kuo grakščiausiai nuo jo nutraukdamas savo mėgstamiausius sumuštinius, nė vienam iš svečių nedrįstant sukliudyti. Nors buvo romus kaip mergelė, Barabas keldavo siaubą. Jam išėjus į gatvę, pardavėjai tuojau išlakstydavo, o vieną kartą jo pasirodymas išgąsdino prie pieno stovinčių moterų eilę; pasibaidęs arklys nudūmė vartydamas ant grindinio stovinčius pieno kibirus. Severui teko atlyginti nuostolius, tad jis paliepė šunį uždaryti kieme, bet Klarą vėl ištiko nervinis priepuolis, ir sprendimas buvo atidėtas neribotam laikui. Dėl žmonių fantazijos bei neišmanymo, kokios veislės jis galėtų būti, Barabui buvo priskirta mitologinių savybių. Žmonės pasakojo, kad jis tebeauga ir jei plėšrūno niekas nesutramdys, netrukus taps kupranugario dydžio. Manė, kad jis yra šuns ir kumelės mišinys, kad vieną dieną jam gali išaugti sparnai, ragai ir kad jis, tarsi koks slibinas, gali imti spjaudyti siera lyg tie žvėrys, kuriais Rosa siuvinėja begalinę staltiesę. Kai nusibodo rinkti porcelianinių indų šukes ir klausytis gandų, kaip šviečiant mėnuliui jis virstąs vilku, Nana griebėsi to paties būdo, kurį anksčiau pritaikė papūgai, tačiau per didelis žuvų taukų kiekis šuns nenumarino, o tik keturioms dienoms paleido jam vidurius, dėl ko jis nuo viršaus ligi apačios apdergė visą namą ir jai pačiai teko jį kuopti.

Sunkūs buvo laikai. Aš tuomet turėjau dvidešimt penkerius metus, tačiau atrodė, kad mažai beliko gyvenimo užsitikrinti ateičiai ir išsikovoti trokštamai padėčiai. Dirbau kaip arklys ir prisėsda-

vau pailsėti tik nugaluotas sekmadienio nuobodulio; tada jausdavau, kaip prarandu brangias akimirkas ir kaip kiekviena laisva valandėlė mane amžinai nutolina nuo Rosos. Gyvenau kasykloje, iš lentų sukaltame namiūkštyje cinkuotos skardos stogu, kurį pasistačiau pats, kelių darbininkų padedamas. Sukroviau savo daiktus vieninteliame kambaryje su langeliu kiekvienoje sienoje, pro kuriuos karštą dieną patalpa vėdindavosi, o naktį, pučiant žvarbiam vėjui, langines uždarydavau. Visi mano baldai buvo viena kėdė, sulankstoma lovelė, kaimiškas stalas, rašomoji mašinėlė ir tvirtos sunkios dėžės, kur laikiau šachtų padienininkų atlyginimą, keletą dokumentų ir brezentinį maišelį su aukso trupinėliais, visų mano pastangų vaisiais. Patogu nebuvo, tačiau buvau pripratęs prie nepatogumų. Niekada neteko maudytis karštame vandenyje, iš vaikystės prisiminiau vien šaltį, vienatvę ir nuolatos tuščią pilvą. Tame kambaryje dvejus metus valgiau, miegojau ir rašiau prasiblaškydamas tik keliomis daug kartų skaitytomis knygomis, šūsnimi pasenusių laikraščių, keliais angliškais tekstais, iš kurių mokiausi šios nuostabios kalbos; dar turėjau užrakinamą dėžutę – joje laikiau laiškus, kuriuos siųsdavau Rosai. Įpratau jai rašyti mašinėle, vieną kopiją pasilikdavau ir dėdavau jas pagal datas kartu su retais laiškais, kuriuos gaudavau iš jos. Valgydavau tą patį maistą, kurį virdavo visiems kalnakasiams, ir buvau uždraudęs kasyklose vartoti alkoholį. Jo neturėjau nė savo namelyje, nes visuomet maniau, jog vienatvė ir nuobodulys galų gale žmogų paverčia girtuokliu. Galbūt prisimindamas tėvą – atsegta marškinių apykakle, palaidu dėmėtu kaklaraiščiu, pavandenijusiomis akimis ir iš burnos trenkiančiu nemaloniu kvapu, rankoje laikantį stiklinę – ir tapau blaivininku. Be to, gerti negaliu, lengvai apsvaigstu. Tai suvokiau būdamas šešiolikos metų ir niekada nepamiršau. Vieną kartą anūkėlė manęs paklausė, kaip galėjau šitiek metų išgyventi vienas ir taip toli nuo civilizacijos. Nežinau. Tačiau tikriausiai man tai padaryti buvo lengviau negu kitiems, nes nesu draugiją mėgstantis žmogus, neturiu daug draugų, nepatinka man nei šventės, nei triukšmas. Geriausiai jaučiuosi vienas. Daug turiu stengtis, kol artimai su kuo nors susidraugauju. Tuo metu dar nebuvau

gyvenęs su moterimi, tad ko nepažinojau, irgi negalėjau ilgėtis. Nebuvau linkęs nuolatos įsimylėti – nei tuomet, nei vėliau. Iš prigimties esu ištikimas, nors pamačius bent rankos šešėlį, liemens linkį ar moters kelio iškilumą po drabužiu, į galvą pradeda lįsti visokios mintys – net ir šiandien, kai jau esu toks senas, kad pasižiūrėjęs į veidrodį pats savęs nebepažįstu. Esu panašus į susisukusį medį. Nemėginu teisinti jaunystės nuodėmių aiškindamas tuo, kad nepajėgiau valdyti savo aistrų. Nieko panašaus. Jau buvau pripratęs susitikinėti su laisvo elgesio moterimis, nieko nesitikėdamas iš tų santykių, nes kitos galimybės nebuvo. Mano karta moteris skirstydavo į padorias ir visas kitas, o padoriąsias dalydavo į nuosavas ir svetimas. Prieš sutikdamas Rosą, apie meilę net negalvojau, ji man atrodė pavojinga ir beprasmiška; jei ir krisdavo į akį kokią jauniklė, nedrįsdavau prie jos artintis bijodamas būti atstumtas ir išjuoktas. Buvau be galo išdidus ir dėl to išdidumo kentėjau labiau už kitus.

Praėjo daugiau kaip pusė amžiaus, bet iki šiol iš atminties neišdilo akimirka, kai gražioji Rosa įžengė į mano gyvenimą tarsi išsiblaškęs angelas, kuris praeidamas pasivogė mano sielą. Ėjo ji su Nana ir kažkokia mergaite, turbūt viena iš jaunesniųjų seserų. Dėvėjo berods alyvų spalvos suknelę, nors nesu tuo visiškai tikras, mat į moterų drabužius nekreipiu dėmesio, o ji buvo tokia graži, kad net jei būtų vilkėjusi šermuonėlio kailiniais, būčiau matęs tik veidą. Paprastai į moteris nespoksau, bet reikėjo būti aklam, kad nepastebėtum šios būtybės, kuri visur sukelia sąmyšį ir trikdo eismą, – neįtikėtinai žaliais plaukais, tarsi fantastiška skrybėlė apgaubusiais veidą, fėjos laikysena ir eisena, tarsi kojom žemės nesiektų. Praėjo priešais, manęs nepastebėjusi, ir įplaukė į Armijos aikštės konditeriją. Priblokštas likau stovėti lauke, kol ji pirko anyžinių saldainių, rinkdamasi po vieną, juokdamasi lyg varpelis skambančiu juoku, retkarčiais įmesdama kokį saldainį sau į burną, o kitus duodama seseriai. Ne tik aš buvau užhipnotizuotas – po kelių minučių prie vitrinos priplojo nosis būrelis vyrų. Tuomet ir ryžausi. Man net nedingtelėjo, kad nė iš tolo negalėčiau būti tinkama partija, nes neturiu nei turto, nei užtikrintos ateities

ir apskritai nesu idealus jaunikis šiai dangiškai merginai. Be to, jos nė nepažinojau! Tačiau buvau apkerėtas ir tą pačią akimirką nusprendžiau, kad ji vienintelė verta tapti mano žmona, o jei jos gauti nepavyks, verčiau liksiu viengungis. Rosą sekiau iki pat jos namų. Įlipau į tą patį tramvajų, atsisėdau už jos ir negalėjau atitraukti akių nuo tobulo sprando, apvalaus kaklo ir švelnių pečių, glostomų iš šukuosenos išslydusių žalių garbanų. Nejaučiau tramvajaus dundėjimo, nes važiavau tarsi sapne. Staiga ji nuslydo praėjimu ir akimirką jos stulbinančios aukso akys pažvelgė į manąsias. Tikriausiai valandėlę buvau miręs. Atėmė žadą, sustojo pulsas. Kai atsigavau, turėjau šokti lauk, rizikuodamas susilaužyti kaulus, ir lėkti į gatvę, kurion ji įsuko. Kur gyvena, sužinojau išvydęs už vartų pradingstant alyvų spalvos debesėlį. Nuo tos dienos ėmiau budėti priešais jos namus, tarsi benamis šuo slankiodavau gatve, šniukštinėdavau, kaišiodavau sodininkui pinigų, bandžiau kalbėtis su tarnaitėmis, kol pagaliau pavyko pasišnekėti su Nana, ir ji, šventa moteris, manęs pasigailėjo ir sutikdavo perduoti meilės laiškus, gėles ir galybę dėžučių su anyžiniais saldainiais, kuriais mėginau užkariauti Rosos širdį. Be to, siųsdavau akrostichus. Eiliuoti nemoku, tačiau pažinojau knygų pardavėją ispaną, turintį rimuotojo gyslelę, jo ir prašydavau sudėti eilėraštį, dainą ar bet kokį kitą dalyką, kuriam sukurti reikia rašalo ir popieriaus. Mano sesuo Ferula padėjo man suartėti su del Valjės šeima: tarp mūsų prosenelių atrado labai tolimą giminystę ir sekmadienį išeidama iš mišių sugalvodavo dingstį pasisveikinti. Taip atsirado galimybė Rosą aplankyti, bet dieną, kai įžengiau į jos namus ir galėjau su ja kalbėtis, man į galvą neatėjo nieko, ką galėčiau jai pasakyti. Stovėjau tarsi nebylys išsižiojęs, rankose suspaudęs skrybėlę, kol mane išgelbėjo jos tėvai, jau pažįstą tokius požymius. Nežinau, ką manyje išvydo Rosa ir kodėl po kiek laiko sutiko priimti mane už vyrą. Tapau jos oficialiu sužadėtiniu neįvykdęs jokio nepaprasto žygdarbio, mat nors Rosa ir buvo nežemiško grožio ir apdovanota nesuskaičiuojamomis dorybėmis, kitų gerbėjų neturėjo. Jos motina man taip paaiškino: nė vienas vyras nesijaučia pakankamai stiprus, kad visą gyvenimą saugotų Rosą nuo visų jos trokštančių-

jų. Ne vienas apie ją sukinėjosi ir pametė protą, tačiau niekas nebuvo apsisprendęs, kol aš nepasirodžiau horizonte. Jos grožis gąsdino, todėl ją garbindavo iš tolo, o artyn neidavo. Tiesą pasakius, apie tai nebuvau susimąstęs. Mano bėda buvo tai, kad neturėjau nė peso, tačiau meilės įkvėptas jaučiausi galįs tapti turtingu žmogumi. Apsižvalgiau aplinkui ieškodamas greito kelio, neperžengiančio padorumo ribų, tame luome, kuriame buvau užaugintas, ir suvokiau, kad norint prasimušti reikalingi krikštatėviai, mokslas arba kapitalas. Turėti garbingą pavardę neužteko. Jei būčiau turėjęs nors kiek pinigų, tikriausiai būčiau statęs šunų arba arklių lenktynėse, bet kadangi neturėjau, privalėjau susirasti kokį nors darbą, kuris, tegul ir rizikingas, sukrautų man turtus. Aukso ir sidabro kasyklos – visų nuotykių ieškotojų svajonė: jos žmogų gali paskandinti skurde, numarinti tuberkulioze arba pernakt paversti turtuoliu. Nelygu kaip pasiseks. Nusipirkau kasyklą šiaurėje naudodamasis garbinga motinos pavarde, kuri man padėjo gauti banko paskolą. Pasiryžau iki paskutinės kruopelės ištraukti visą taurųjį metalą, net jei reikėtų kalną perkasti savo paties rankomis ir kojomis į dulkes sutrinti uolas. Dėl Rosos buvau pasiryžęs ir tam, ir dar didesniems žygiams.

Baigiantis rudeniui, kai šeima apsiramino dėl tėvo Restrepo užmačių, mat jam teko sutramdyti savo inkvizitorišką įkarštį, nes pats vyskupas jį perspėjo, kad paliktų mažąją Klarą del Valję ramybėje, ir kai visi pagaliau susitaikė su mintimi, jog dėdė Markas iš tikrųjų mirė, Severui atėjo laikas sukonkretinti savo politinius planus. Ne vienerius metus siekė šito tikslo ir pagaliau laimėjo didžiausią pagalbą – buvo pakviestas kandidatuoti parlamento rinkimuose nuo Liberalų partijos, atstovaudamas vienai pietų provincijai, kurioje niekuomet nebuvo buvęs ir net sunkiai rado žemėlapyje. Partijai labai reikėjo žmonių, o Severas trokšte troško užimti kėdę Kongrese, tad nebuvo sunku įtikinti varganus balsuotojus pietuose, kad iškeltų Severą savo kandidatu. Pietiečių siūlymą parėmė į del Valjės namus pristatytas didingas rausvas keptas paršiukas. Atkeliavo jis, kvapnus ir žvilgantis, ant medinio padėk-

lo, iškloto pomidorų griežinėliais, su petražolių šakute šnipe ir į pasturgalį įsmeigta morka. Per pilvą buvo susiūtas, o vidus prikimštas kurapkų, kurios savo ruožtu buvo kimštos slyvomis. Kartu su paršiuku buvo atgabentas ir pusės galono grafinas su geriausiu šalyje brendžiu. Tapti deputatu ar, dar geriau, senatoriumi buvo sena Severo svajonė. Ne vienerius metus jis kruopščiai dėjo jai pamatus užmegzdamas reikalingas pažintis, draugystes, slapčia su kuo reikia susitikdamas, kukliai, bet efektingai pasirodydamas viešai, tinkamiems asmenims tinkamu laiku pakišdamas piniginę dovanėlę ar padarydamas paslaugą. Toji pietų provincija, nors tolima ir nepažįstama, buvo kaip tik tai, ko jis laukė.

Paršelis atkeliavo antradienį. Penktadienį, kai iš jo liko vien oda ir kaulai, kuriuos prieangyje graužė Barabas, Klara pranešė, kad šeimoje dar kažkas mirs.

– Tačiau mirs per klaidą, – pridūrė.

Šeštadienį ji prastai miegojo ir pabudo šaukdama. Nana pagirdė ją liepžiedžių arbata, ir niekas į ją nekreipė per daug dėmesio, nes buvo užsiėmę, mat ruošė tėvą kelionei į pietus, be to, gražioji Rosa karščiavo. Nivėja liepė Rosai gulėti lovoje, ir daktaras Kuevasas pasakė, jog nieko rimta, nurodė duoti jai saldaus limonado su lašeliu alkoholio, kad išprakaituotų. Severas nuėjo pasižiūrėti dukters ir rado ją sukaitusią, žibančiomis akimis, prasmegusią sviesto spalvos nėriniuotam patale. Dovanų jai atnešė šokių kortelę ir įpareigojo Naną atkimšti brendžio grafiną ir įpilti į limonadą. Rosa išgėrė limonadą, susisupo į vilnonę skarą ir tučtuojau užmigo šalia Klaros, su kuria gyveno viename kambaryje.

Tragiškojo sekmadienio rytą Nana atsikėlė anksti, kaip įpratusi. Prieš eidama į mišias, nušlepsėjo virtuvėn pataisyti šeimai pusryčių. Malkomis ir anglimis kūrenama krosnis buvo pakrauta iš vakaro, ir Nana ugnį uždegė dar ant vakarykščių žarijų. Kol užkaito vanduo ir užvirė pienas, ji surinko lėkštes, kurias turėjo nešti į valgomąjį. Užvirė avižinę košę, perkošė kavą ir paskrudino duonos. Paruošė du padėklus: vieną Nivėjai, nes ji visuomet pusryčiaudavo lovoje, o antrąjį Rosai, nes serga ir todėl turi teisę būti lepinama. Rosos padėklą apdengė vienuolių išsiuvinėta linine stal-

tiesėle, kad neatauštų kava ir neprieitų musės; atsistojusi prieangyje apsidairė, ar arti nėra Barabo. Šiam visuomet knieti ant jos šokti, kai eina pro šalį su padėklu. Pamačiusi, kad šis žaidžia su višta ir kol kas jam daugiau niekas nerūpi, leidosi į ilgą kelią kiemais ir koridoriais iš virtuvės namo gilumoje į mergaičių kambarį, esantį priešingame gale. Priešais Rosos kambario duris stabtelėjo nusmelkta blogos nuojautos. Įėjo nepasibeldusi, kaip visuomet darydavo, ir iškart užuodė, kad kvepia rožėmis, nors tuo metu jos dar nežydėjo. Tuomet Nana suprato, jog atsitiko nepataisoma nelaimė. Atsargiai pastatė padėklą ant naktinio staliuko ir lėtai priėjo prie lango. Atitraukė sunkias užuolaidas, ir išblyškę ryto saulės spinduliai įslydo į kambarį. Susikrimtusi atsisuko ir išvydo, kaip tikėjosi, lovoje gulinčią negyvą Rosą, gražesnę negu kada nors anksčiau, neregėto žalumo plaukais, dramblio kaulo oda ir atmerktomis gelsvomis lyg medus akimis, įbestomis į lubas. Galvūgalyje tupėjo mažoji Klara ir stebėjo seserį. Nana atsiklaupė šalia lovos, paėmė Rosos ranką ir pradėjo melstis. Meldėsi ilgai, kai išgirdo visus namus perskrodžiant šiurpią pasiklydusio laivo sireną. Taip pirmą ir paskutinį sykį Barabas parodė savo balsą. Staugė mirusiosios visą dieną, tampydamas nervus namiškiams ir kaimynams, atbėgusiems į šį kauksmą, tarsi skelbiantį, jog sudužo laivas.

Daktarui Kuevasui pakako žvilgtelėti į Rosos kūną, kad suprastų, jog mirties priežastis buvo daug rimtesnė už paprastą karščiavimą. Ėmė šniukštinėti po visus kampus, patikrino virtuvę: kyštelėjo pirštą į puodus, atrišo miltų maišus, cukraus maišelius, atidarė dėžutes su džiovintais vaisiais – praūžė tarsi uraganas ir paliko viską išvertęs. Puolė kraustyti Rosos stalčių, po vieną iškamantinėjo tarnus, kamavo Naną tol, kol galutinai išvedė iš kantrybės; pagaliau tyrinėjimai atvedė jį prie grafino su brendžiu, kurį be ceremonijų konfiskavo. Niekam neprasitarė apie savo įtarimus, bet išsinešė butelį į laboratoriją. Po trijų valandų grįžo su siaubo išraiška, nubalinusia jo raudoną veidą, – toks ir išbuvo visą laiką, kol aiškinosi baisųjį įvykį. Priėjo prie Severo, paėmė jam už rankos ir pasivedė į šalį.

– Šiame brendyje yra tiek nuodų, kad būtų pakakę jaučiui nugalabyti, – tarė dusliu balsu. – Tačiau kad įsitikinčiau, jog tai mergaitę ir numarino, turiu atlikti skrodimą.

– Norite pasakyti, kad ją prapjausite? – sudejavo Severas.

– Nevisiškai. Galvos neliesiu, tik virškinimo traktą, – paaiškino daktaras Kuevasas.

Severui pasidarė bloga.

Nivėja nebeįstengė verkti, tačiau sužinojusi, jog dukterį žada vežti į lavoninę, tučtuojau atgavo jėgas. Nurimo tik tuomet, kai jai buvo prisiekta, kad Rosą iš namų nuveš tiesiai į katalikų kapines. Tuomet sutiko išgerti daktaro jai duotos opijaus tinktūros ir išmiegojo dvidešimt valandų.

Vakarėjant Severas ėmėsi ruošos. Nuvarė vaikus į lovą ir paliepė tarnams anksti išsiskirstyti. Klarai, per daug prislėgtai dienos įvykių, leido miegoti kitos sesers kambaryje. Užgesinus visas šviesas ir namams nutilus, atvyko daktaro Kuevaso padėjėjas, liesas trumparegis jaunuolis, be to, miknius. Jie abu padėjo Severui nunešti Rosą į virtuvę, kur ją atsargiai paguldė ant marmurinio stalo, ant kurio Nivėja minkydavo tešlą ir pjaustydavo daržoves. Nors ir tvirto charakterio, Severas neištvėrė, kai dukrai atraitė naktinius marškinius ir prieš akis nušvito nepakartojamas nuogos sirenos grožis. Išsverdėjo skausmo apsvaigintas ir susmuko svetainėje į krėslą verkdamas tarsi kūdikis. Net daktaras Kuevasas, matęs Rosą gimstant ir pažinojęs lyg savo paties penkis pirštus, buvo priblokštas išvydęs ją apnuogintą. Jaunasis padėjėjas savo ruožtu ėmė šnopuoti ir šnopavo dar daug metų, kai tik prisimindavo nepaprastą reginį: nuogą Rosą ant virtuvės stalo, ilgas žalių plaukų vilnis iki grindų.

Kol jie dirbo baisųjį darbą, Nanai pabodo verkti ir melstis, ir nujausdama, jog jos valdose vyksta kažkas keisto, atsikėlė, apsigaubė šaliu ir nusprendė apeiti namus. Virtuvėje pamatė šviesą, nors durys ir langinės buvo uždarytos. Ji patraukė tyliais ir šaltais lyg ledas koridoriais, perėjo tris fligelius, kol atsirado svetainėje. Pro atviras duris išvydo šeimininką, beviltiškai vaikščiojantį po kambarį. Ugnis židinyje buvo užgesusi. Nana įėjo vidun.

– Kur Rosa? – paklausė.

– Daktaras Kuevasas ją tvarko, Nana. Eikš, išgerk gurkšnelį su manim, – pakvietė Severas.

Nana liko stovėti, sukryžiuotomis rankomis prispaudusi šalį prie krūtinės. Severas parodė į sofą, ir ji nedrąsiai prisiartino. Atsisėdo šalia. Nuo tada, kai pradėjo dirbti šiuose namuose, pirmą kartą atsidūrė taip arti šeimininko. Severas įpylė po stiklą chereso ir pats vienu mauku išgėrė savąjį. Įsikniaubė į delnus raudamasis plaukus ir pro sukąstus dantis košdamas nesuprantamą aimaną. Nana sėdėjo įsitempusi ant sofos kraštelio, bet išvydusi jį verkiant nusiramino. Ištiesė sugrubusią ranką ir įprastu judesiu paglostė jam plaukus taip pat švelniai, kaip dvidešimt metų guodė jo vaikus. Jis pakėlė akis ir, išvydęs šį nenusakomo amžiaus veidą, indėnės skruostikaulius, juodų plaukų kuodą, platų skraitą, kuriame buvo regėjęs inkščiant ir užmiegant visus savo palikuonis, pajuto, jog ši šilta ir dosni lyg pati žemė moteris gali jį paguosti. Įrėmė kaktą jai į sterblę, įkvėpė švelnaus krakmolytos prikyštės kvapo ir pratrūko kūkčioti tarsi vaikas, išliedamas visas per vyro gyvenimą susikaupusias ašaras. Nana jam glostė nugarą, švelniai plekšnojo, kalbėjo juokinga vaikiška šneka, kuria migdydavo mažuosius, padainavo vieną savo kaimiškų dainelių, kol pagaliau jis aprimo. Taip jie ir liko sėdėti susiglaudę, siurbčiojo cheresą retkarčiais apsiverkdami ir prisimindami tuos laimingus laikus, kai Rosa lakstydavo po sodą stebindama plaštakes savo jūros gelmių pagimdytu grožiu.

Virtuvėje daktaras Kuevasas ir jo padėjėjas pasiruošė grėsmingus įrankius ir dvokiančius flakonus, užsijuosė gumines prijuostes, pasiraitojo rankoves ir ėmė intymiai čiupinėti gražiąją Rosą, kol neabejotinai įsitikino, kad mergina buvo prarijusi nežmonišką kiekį žiurkių nuodų.

– Jie buvo skirti Severui, – kriauklėje plaudamasis rankas, padarė išvadą daktaras.

Padėjėjas, sujaudintas mirusiosios grožio, nenorėjo palikti jos susiūtos lyg kokio maišo ir pasiūlė ją šiek tiek padailinti. Tuomet jie užsimojo išsaugoti jos kūną: ištrynė balzamu, o vidų prikišo kvapiųjų žolių. Plušo iki keturių ryto, kol daktaras prisipažino

esąs nugalėtas nuovargio bei liūdesio ir išėjo. Rosa liko padėjėjo rankose; jis kempine nuplovė kraują, vėl užtraukė marškinius, uždengdamas nuo kaklo iki gaktos einančią siūlę, ir sutvarkė plaukus. Tuomet išvalė priterštą virtuvę.

Svetainėje daktaras Kuevasas rado Severą su Nana apkvaitusius nuo ašarų ir vyno.

– Viskas padaryta, – tarė jis. – Šiek tiek ją aptvarkėme, kad motina galėtų pasižiūrėti.

Severui paaiškino, kad jo įtarimai pasitvirtino ir kad dukters skrandyje rado tų pačių nuodingų medžiagų kaip ir dovanotame brendyje. Tuomet Severas prisiminė Klaros pranašystę ir neteko paskutinės savitvardos, negalėdamas susitaikyti su mintimi, jog duktė mirė vietoj jo. Griuvo dejuodamas, jog jis viso to kaltininkas, pilnas ambicijų ir tuštybės, niekas jam neliepė lįsti į politiką, dirbdamas paprastu advokatu ir būdamas šeimos tėvas, buvo daug laimingesnis, jis tučtuojau atsiimsiąs savo nelemtą kandidatūrą, išstosiąs iš Liberalų partijos, mesiąs visą savo veiklą ir darbus, turėdamas vilties, jog nė vienas iš jo palikuonių kaip gyvas nesivels į politiką, kuri esanti skerdikų ir banditų verslas, – pagaliau daktaras Kuevasas jo pasigailėjo ir galutinai jį nugirdė. Cheresas įveikė skausmą ir kaltę. Nana su daktaru nunešė jį į miegamąjį, nurengė ir paguldė. Tuomet nuėjo į virtuvę, kur padėjėjas baigė dailinti Rosą.

Nivėja ir Severas del Valjė rytą nubudo vėlai. Giminės namą buvo paruošę laidotuvėms: užuolaidos užtrauktos ir papuoštos juodo krepo kaspinais, pasieniais pristatyta gėlių vainikų, kurių salsvas kvapas sklido visais koridoriais. Valgomasis buvo paverstas koplyčia. Ant didžiojo stalo, apdengto juodu audeklu auksiniais kutais, stovėjo baltas karstas su sidabro kniedėmis. Dvylika didelių geltono vaško žvakių bronzinėse žvakidėse blausiai apšvietė merginą. Ji buvo apvilkta jaunosios suknele, o galva papuošta vaškiniais apelsinmedžio žiedais, laikytais vestuvių dienai.

Vidurdienį giminės, draugai ir pažįstami susirinko pareikšti užuojautos del Valjės šeimai. Atėjo net labiausiai užkietėję priešai, juos visus Severas del Valjė skvarbė žvilgsniu bandydamas at-

spėti, kuris žmogžudys, bet visi, taip pat ir Konservatorių partijos pirmininkas, atrodė nuliūdę ir nekalti.

Per šermenis vyrai vaikštinėjo po namų svetaines ir koridorius negarsiai aptarinėdami verslo reikalus. Prisiartinus kam nors iš šeimos, visi pagarbiai nutildavo. Kai atėjo laikas eiti į valgomąjį ir atsisveikinti su Rosa, kiekvienas suvirpėjo, nes jos grožį mirtis tik dar labiau pabrėžė. Ponios patraukė į svetainę, kur iš viso namo suneštos kėdės buvo sustatytos ratu. Ten buvo galima ligi valiai išsiverkti ir, apraudant svetimą mirtį, išlieti sielvartą ir dėl savo nelaimių. Verkiama buvo daug, bet oriai ir tyliai. Kai kurios moterys negarsiai meldėsi. Tarnaitės vaikščiojo po svetaines ir prieškambarius, siūlydamos arbatą ir konjaką, naminius saldainius, švarias nosinaites moterims ir nedidelius amoniako kompresėlius damoms, kurioms darėsi silpna nuo tvankumo, žvakių kvapo ir sielvarto. Visos seserys del Valjės, išskyrus Klarą, kuri dar buvo labai maža, vilkėjo juodai ir murksojo motinai iš šonų tarsi varnos. Nivėja, išverkusi visas ašaras, sėdėjo sustingusi ant kėdės, neišleisdama nė vieno atodūsio ar žodžio ir nesigaivindama amoniaku, nes buvo jam alergiška. Atvykę lankytojai prieidavo pareikšti užuojautos. Kai kurie pabučiuodavo į abu skruostus, kiti tvirtai apkabindavo, tačiau atrodė, kad ji neatpažįsta net artimiausių draugių. Matė, kaip kiti jos vaikai mirė dar kūdikiai ar vos gimę, bet nė vienas praradimas nebuvo toks baisus.

Visi broliai ir seserys atsisveikino su Rosa pabučiuodami į ledinę kaktą, išskyrus Klarą, – ji nenorėjo net artintis prie valgomojo. Jos nevertė to daryti, nes žinojo apie išskirtinį jos jautrumą ir polinkį vaikščioti per miegus, jei per smarkiai įaudrinama vaizduotė. Mergaitė pasiliko sode susigūžusi šalia Barabo, atsisakė valgyti ar kaip kitaip dalyvauti šermenyse. Tik Nana ja rūpinosi ir mėgino paguosti, tačiau Klara ją atstūmė.

Nors Severas stengėsi užkirsti kelią gandams, Rosos mirtis virto skandalu. Daktaras Kuevasas visiems, kas norėjo išgirsti, siūlė visiškai įtikimą merginos mirties priežastį – staigų plaučių uždegimą. Tačiau pasklido kalbos, jog ją per klaidą nunuodijo vietoj tėvo. Tais laikais politinės žmogžudystės šalyje buvo negirdėtas

dalykas, o nuodai, šiaip ar taip, – prostitučių ir kaimiečių ginklas, negarbingas ir nebenaudojamas nuo kolonijinių laikų; nusikaltimai dėl meilės buvo vykdomi tiesiogiai. Prieš pasikėsinimą pakilo protestų banga, ir Severui nespėjus užbėgti už akių, opozicijos laikraštyje pasirodė straipsnis, kaltinantis oligarchiją; buvo rašoma, kad konservatoriai net šito gali griebtis, mat neįstengia Severui del Valjei atleisti už tai, kad nepaisydamas savo socialinės padėties, perėjo liberalų pusėn. Policija mėgino ieškoti, iš kur atkeliavo grafinas su brendžiu, tačiau įrodė tik vienintelį dalyką: kad jis atkako ne iš tos pačios vietos, iš kur atkeliavo kurapkų prikimštas paršelis, ir kad pietiečiai rinkėjai su nelaime neturi nieko bendra. Paslaptingąjį grafiną atsitiktinai rado prie del Valjės namo užpakalinių durų tą pačią dieną ir valandą, kai buvo pristatytas keptas paršelis. Virėja nusprendė, kad grafinas – irgi dovana. Nei policijos pastangomis, nei paties Severo nusamdyto privataus seklio paieškomas žmogžudys rastas nebuvo, ir neįvykdyto keršto šešėlis krito ant ateities kartų. Tai buvo pirmas iš daugelio smurto aktų, kurie paženklino šeimos likimą.

Puikiai pamenu. Ta diena man buvo labai laiminga, nes radau naują aukso gyslą, storą ir nuostabią, kurios ieškojau visą tą pasiaukojimo, išsiskyrimo ir laukimo laiką, kuri galėjo padaryti mane turtingą, ko aš ir troškau. Buvau tikras, jog po šešių mėnesių turėsiu pakankamai pinigų, kad galėčiau vesti, o po metų galėsiu pradėti save laikyti turtingu žmogumi. Man labai pasisekė, nes šiaip kasyklose daugiau žmonių prarado paskutinį skatiką, negu kad laimėjo, kaip aš tą vakarą ir rašiau Rosai, apimtas tokio džiaugsmo, toks nekantrus, kad spausdinant senąja mašinėle man painiojosi pirštai ir visi žodžiai išėjo sulipę. Buvau parašęs pusę laiško, kai išgirdau beldimą, kuris visam laikui atėmė įkvėpimą. Už durų stovėjo kaimietis su pora mulų, jis atnešė iš miesto sesers Ferulos man siųstą telegramą apie Rosos mirtį.

Turėjau perskaityti tą popieriaus lapelį tris kartus, kol suvokiau savo nelaimės mastą. Vienintelė mintis, kuri niekada nebuvo man dingtelėjusi, – tai, kad Rosa mirtinga. Daug prisikentėjau mąsty-

damas, kaip jai pakyrės manęs laukti ir ji nutars ištekėti už kito ar kad niekuomet nerasiu prakeiktosios gyslos ir matysiu turtus kaip savo ausis, ar kad užgrius šachta ir suplos mane tarsi kokį tarakoną. Perkračiau šitas ir kai kurias kitas galimybes, tačiau niekuomet nepagalvojau apie Rosos mirtį, nors visiems žinomas mano pesimizmas visuomet verčia mane tikėtis blogiausio. Pajutau, kad be Rosos gyvenimas neteko prasmės. Supliuškau tarsi įdurtas balionas, išgaravo visas užsidegimas. Atsisėdau ant kėdės ir nežinia kiek laiko spoksojau pro langą į dykumą, kol lėtai kūnan ėmė grįžti siela. Pirmiausia užplūdo įtūžis. Puoliau sienas, daužiau silpnas lentas, net iš krumplių ėmė bėgti kraujas. Po to į tūkstančius skiautelių suplėšiau Rosos laiškus, piešinius ir savo laiškų kopijas, sumečiau į lagaminą drabužius, dokumentus ir brezentinį maišelį su auksu ir išėjau ieškoti valdytojo, jam atidaviau darbų žurnalą ir sandėlio raktus. Mulų varovas pasisiūlė nugabenti mane iki traukinio. Jojome kone visą naktį, nuo žvarbos apsigaubę vien kastiliškomis antklodėmis, vėžlio greičiu judėdami per tą nesibaigiančią dykynę, kur vien mano vadovo instinktas galėjo užtikrinti, kad atvyksime į tikslą, nes nebuvo jokių gairių. Naktis buvo šviesi, žvaigždėta. Jaučiau, kaip į kaulus smelkiasi šaltis, stingdo rankas, geriasi į sielą. Galvojau apie Rosą ir nelogiškai niršdamas troškau, kad jos mirtis būtų netikra, beviltiškai prašiau dangaus, jog viskas būtų klaida arba kad, įkvėpta mano meilės stiprybės, ji tarsi Lozorius pakiltų iš mirties guolio. Sieloje verkiau paskendęs skausme ir nakties šaltyje, keiksnojau mulą, kuris taip lėtai žingsniavo, Ferulą, nelaimės pranešėją, pačią Rosą, kam numirė, ir Dievą, kad leido tam įvykti, kol horizontas ėmė šviesėti, žvaigždės išblėso, ėmė švisti aušra, raudona ir oranžine spalvomis nudažydama peizažą. Kartu su šviesa man ėmė grįžti jėgos. Pradėjau su nelaime susitaikyti ir prašyti ne Rosos prisikėlimo, o tik kad spėčiau ją dar išvysti prieš palaidojant. Paspartinome žingsnį, ir po valandos varovas su manimi atsisveikino mažytėje stotelėje, pro kurią siauruoju geležinkeliu pravažiuodavo traukinys, jungiantis civilizuotą pasaulį su dykuma, kur praleidau dvejus metus.

Keliavau daugiau kaip trisdešimt valandų nesustodamas nė pa-

valgyti, nejusdamas net troškulio, tačiau atvykau į del Valjės namus dar prieš laidotuves. Sako, kad pro vartus įžengiau dulkėtas, be skrybėlės, purvinas, apžėlęs barzda, ištroškęs ir įniršęs, šaukdamas savo sužadėtinę. Mažoji Klara, tuomet tik liesutė mergaičiukė, man įėjus į kiemą, paėmė už rankos ir tyliai nuvedė į valgomąjį. Ten tarp baltų satino klosčių baltame karste gulėjo Rosa – nors mirusi prieš tris dienas, tebebuvo tokia pat ir dar tūkstantį kartų gražesnė už tą, kokią prisiminiau, nes mirusi ji palengva pavirto sirena, kuria paslapčiomis visuomet buvo.

„Tebūnie prakeikta! Išsprūdo man iš rankų!“ – sako, aš taip šaukęs parpuldamas šalia jos ant kelių, papiktindamas giminaičius, nes niekas nesugebėjo suprasti mano nevilties: dvejus metus rausiausi po žeme, kad praturtėčiau turėdamas vienintelį tikslą – kada nors nusivesti šią merginą prie altoriaus, o ją pasiveržė mirtis.

Po kelių minučių atvažiavo laidotuvių karieta – didžiulis juodas blizgantis katafalkas, traukiamas šešių plunksnomis papuoštų žirgų, kaip būdavo įprasta, važnyčiojamas dviejų livrėjuotų vežėjų. Iš namų išvažiavo apie pavakarę, krapnojant lietučiui, paskui katafalką nusidriekė procesija automobilių, kuriais keliavo giminaičiai, draugai ir gėlių vainikai. Tais laikais moterys ir vaikai laidotuvėse nedalyvaudavo, nes tai – vyrų darbas, bet Klara paskutinę akimirką įsimaišė tarp vyrų norėdama palydėti savo seserį Rosą, ir aš pajutau, kaip jos pirštinėta rankutė suspaudė man pirštus. Visą kelią tas mažas tylus šešėliukas buvo šalia manęs, žadindamas sieloj nepažįstamo švelnumo jausmą. Tada nežinojau, kad Klara per dvi dienas neištarė nė žodžio; praėjo dar trys dienos, kol dėl tylėjimo susirūpino namiškiai.

Severas del Valjė ir jo vyresnieji sūnūs nunešė baltą Rosos karstą su sidabro kniedėmis ir patys jį pastatė šeimos mauzoliejuje, atviroje nišoje. Ėjo juodai apsirengę, tylūs, be ašarų, kaip ir privalu šalyje, kurioje liūdėjimo normos reikalauja oraus skausmo. Kai buvo užvertos kapo grotelės, išsiskirstė giminaičiai, draugai ir duobkasiai, likau stovėti tarp gėlių, išvengusių Barabo nasrų ir palydėjusių Rosą į kapines. Tikriausiai buvau panašus į tamsų žiemos paukštį – švarko skvernus plaikstė vėjas, stovėjau aukštas ir

liesas, koks buvau tada, prieš išsipildant Ferulos prakeikimui, po kurio pradėjau trauktis. Dangus buvo pilkas, žadėjo lyti. Greičiausiai buvo šalta, bet nejaučiau, nes pyktis mane tiesiog ėdė. Negalėjau atplėšti akių nuo nedidelio kvadratinio marmuro antkapio, ant kurio gotiškomis raidėmis buvo užrašytas gražiosios Rosos vardas ir datos, nurodančios trumpą jos viešnagę šiame pasaulyje. Galvojau apie tai, kad praradau dvejus metus sapnuodamas Rosą, dirbdamas Rosai, rašydamas Rosai, trokšdamas Rosos, o galų gale net neteks būti šalia jos palaidotam. Mąsčiau apie gyventi likusius metus ir priėjau išvadą, kad be jos jie nieko neverti, nes visame pasaulyje neberasčiau kitos moters žaliais plaukais ir jūros gelmių grožiu. Jei man kas būtų pasakęs, jog sulauksiu devyniasdešimties metų, būčiau nusišovęs.

Neišgirdau kapinių sargo, priėjusio prie manęs iš už nugaros; krūptelėjau, kai jis palietė petį.

– Kaip drįstate mane liesti? – surikau.

Vargšas žmogelis nusigandęs atšoko. Reti lietaus lašeliai liūdnai kapsėjo ant mirusiųjų gėlių.

– Atleiskite, pone, jau šešios, turiu uždaryti kapines, – atrodo, taip atsakė.

Mėgino paaiškinti, kad kapinių taisyklės draudžia žmonėms būti jų teritorijoje sutemus, tačiau neleidau jam užbaigti: į delną įspraudžiau kelis banknotus ir stumtelėjau, kad eitų ir duotų man ramybę. Mačiau, kaip nuėjo dirsčiodamas per petį. Turbūt manė, jog esu beprotis, iš tų pamišusių nekrofilų, kurie kartais atslenka į kapines.

Naktis buvo ilga, gal pati ilgiausia mano gyvenime. Ją praleidau atsisėdęs prie Rosos kapo, kalbėdamasis su ja, lydėdamas ją per pirmąją kelionės į Anapus dalį, kai sunkiausia atsiskirti nuo žemės ir reikalinga gyvųjų meilė, kad galima būtų iškeliauti nors su tokia paguoda, jog palikai atminimą kieno nors širdyje. Prisiminiau jos tobulą veidą ir keikiau savo likimą. Priekaištavau Rosai už metus, kuriuos praleidau kasykloje svajodamas apie ją. Nepasakiau jai, jog per visą tą laiką neturėjau jokių kitų moterų, išskyrus kelias senas ir nusidėvėjusias prostitutes, kurios ap-

tarnavo visą stovyklą labiau iš geros širdies, o ne kad ką besugebėtų. Tačiau pasakiau jai, jog gyvenau tarp šiurkščių, nežabotų vyrų, valgiau avinžirnius, gėriau purviną vandenį ir, būdamas toli nuo civilizacijos, dieną naktį galvodavau apie ją, širdyje iškėlęs jos paveikslą lyg vėliavą, kuri man suteikdavo jėgų toliau rausti kalnus net ir pametus gyslą, naktį stingdomam ledinio šalčio, o dieną kepinamam saulės – visa tai iškentėjau vien tik trokšdamas ją vesti, o ji ima ir miršta, išduoda mane nespėjus išsipildyti mano svajonėms ir palikdama nepaguodžiamą neviltį. Pasakiau jai, kad ji iš manęs pasijuokė, papriekaištavau, kad niekuomet neteko žmoniškai pabūti dviese, kad esu tik vieną kartą ją pabučiavęs. Meilę audžiau iš prisiminimų ir neįmanomų patenkinti troškimų, iš amžinybę keliavusių ir todėl išblukusių laiškų, kurie negalėjo išreikšti nei mano jausmų aistringumo, nei skausmo dėl jos nebuvimo, nes iš prigimties nesu laiškų rašytojas, o dar prasčiau sekasi rašyti apie savo jausmus. Pasakiau jai, kad visi tie metai kasykloje – neatitaisomas praradimas, mat jei būčiau žinojęs, jog šiame pasaulyje ji neužsibus, būčiau pavogęs pinigus, reikalingus jai vesti, ir pastatęs rūmus, išpuoštus jūros gelmių lobiais: koralais, perlais, perlamutru. Būčiau ją pagrobęs ir užrakinęs nuo pasaulio, o raktą turėjęs tik aš vienas. Būčiau mylėjęs ją iki begalybės, mat žinojau, kad jei ji būtų buvusi su manimi, nebūtų išgėrusi tėvui skirtų nuodų ir gyvenusi tūkstantį metų. Papasakojau jai apie visas taupytas glamones, apie dovanas, kuriomis ketinau ją nustebinti, apie tai, kaip būčiau ją mylėjęs ir padaręs laimingą. Trumpai tariant, susakiau jai visas nesąmones, kurių nebūčiau ištaręs jai girdint ir kurių niekuomet nebepakartojau jokiai kitai moteriai.

Tą naktį maniau, kad visam laikui praradau sugebėjimą pamilti, kad niekuomet daugiau nebesijuoksiu ir nebepuoselėsiu vilčių. Tačiau niekada – ilgas laiko tarpas. Tuo įsitikinau per savo ilgą gyvenimą.

Pyktis manyje kerojo tarsi piktybinis auglys, apnuodydamas gražiausias gyvenimo valandas, atimdamas jautrumą ir gailestingumą. Tačiau buvau ne vien sutrikęs ir įtūžęs: stipriausias jausmas,

kurį pamenu jautęs tą naktį, buvo beviltiškas geismas, nes niekada neišsipildys troškimas glamonėti Rosos kūną, įsiskverbti į jos paslaptis, atrišti žalią plaukų versmę ir pasinerti į gilius jos vandenis. Su skausmu prisiminiau, kokią išvydau paskutinį kartą: tyrame karste tarp baltų satino klosčių, su nuotakos apelsinmedžio žiedais plaukuose ir rožiniu rankose. Nežinojau, kad lygiai tokią pačią, su apelsinmedžio žiedais ir rožiniu, trumpą akimirką išvysiu po daugelio metų.

Vos ėmus brėkšti, grįžo kapinių sargas. Turbūt pajuto gailestį tam iš šalčio beveik sustingusiam bepročiui, naktį praleidusiam tarp pamėlusių kapinių vaiduoklių. Atkišo gertuvę.

– Karšta arbata. Atsigerkite, pone, – pasiūlė.

Tačiau gertuvę atstūmiau ir keiksnodamas nužirgliojau dideliais įpykusiais žingsniais tarp kapų ir kiparisų.

Tą naktį, kai ieškodami mirties priežasties, daktaras Kuevasas su padėjėju virtuvėje skrodė Rosos lavoną, Klara atmerktomis akimis gulėjo lovoje ir drebėjo. Ją suėmė siaubas, kad sesuo mirė todėl, jog ji taip pasakė. Tikėjo, kad jei jos mintys gali išjudinti druskinę, lygiai taip pat galėtų sukelti mirtį, žemės drebėjimus ir dar didesnes nelaimes. Bergždžiai motina jai aiškino, jog įvykių sukelti ji negali, o tik juos iš anksto pamatyti. Jautėsi vieniša ir kalta; pamanė, kad šalia Rosos pasijustų geriau. Atsikėlė ir basa, apsivilkusi naktiniais marškiniais, nuėjo į kambarį, kuriame gyveno su vyresniąja seserimi, tačiau lovoje, kur ją matė paskutinį sykį, jos nerado. Išėjo ieškoti po visus namus. Buvo tamsu ir tylu. Motina miegojo nuo daktaro Kuevaso vaistų, broliai ir tarnaitės jau išsiskirstę po savo kambarius. Apėjo svetaines slinkdama palei sienas išsigandusi ir sustirusi. Sunkūs baldai, storos užuolaidos, paveikslai ant sienų, tamsūs gobelenai ir gėlėti apmušalai, palubėje vos žibančios lempos, paparčių vazonai ant fajansinių postamentų – viskas baugino. Pro plyšį po svetainės durimis pastebėjo sklindant šviesą ir jau buvo beeinanti vidun, tačiau nusigando, kad ten sutiks tėvą ir tas nuvarys atgal į lovą. Tuomet patraukė į virtuvę tikėdamasi atrasti paguodą prie Nanos krūtinės. Perkirto

didįjį kiemą taku tarp kamelijų ir žemaūgių apelsinmedžių, perėjo kambarius, esančius antrajame fligelyje, ir tamsius erdvius koridorius, kur visą naktį degdavo menkos dujinių žibintų švieselės – dėl galimo žemės drebėjimo ir kad atbaidytų šikšnosparnius; pagaliau pasiekė trečią kiemą, kur buvo ūkinės patalpos ir virtuvės. Čia namai nebeturėjo aristokratiško prakilnumo, prasidėjo šunidės, vištidės ir tarnų kambariai. Toliau buvo arklidė, ten stovėjo seni arkliai, kuriais Nivėja tebevažinėjo, nors Severas del Valjė vienas pirmųjų nusipirko automobilį. Virtuvės durys ir langinės buvo užvertos, podėlio – taip pat. Nuojauta Klarai pasakė, kad vyksta kažkas neįprasta. Mėgino pažiūrėti vidun, tačiau nepasiekė net palangės. Tada susirado dėžę, atnešė ją prie sienos, užsikabarojo ant jos ir pažvelgė pro plyšį tarp medinių langinių ir lango rėmo, persimetusio nuo drėgmės. Ir pamatė, kas darosi.

Daktaras Kuevasas, geraširdis mielas žmogelis vešlia barzda ir dideliu pilvu, jai padėjęs ateit į pasaulį ir visą vaikystę gydęs vos jai susirgus ar ištikus astmos priepuoliui, pavirto tamsiu išpampusiu vampyru, visai kaip dėdės Marko knygų paveikslėliuose. Stovėjo pasilenkęs prie stalo, ant kurio Nana taisydavo valgį. Šalia jo stovėjo nepažįstamas jaunuolis, išbalęs kaip mėnulis, krauju suteptais marškiniais ir iš meilės apgirtusiomis akimis. Pamačiusi baltas sesers kojas ir basas pėdas, Klara ėmė drebėti. Tą akimirką daktaras Kuevasas pasitraukė, ir Klara išvydo siaubingą vaizdą: Rosa gulėjo ant marmuro visa išilgai perpjauta, o jos viduriai buvo sudėti šalia į salotoms skirtą dubenį. Rosos galva buvo pasvirusi į langą, prie kurio Klara šnipinėjo, jos ilgi žalieji plaukai tarsi paparčiai driekėsi nuo stalo iki pat iškruvintų grindų plytelių. Akys buvo užmerktos, tačiau dėl šešėlių, nuotolio ir vaizduotės mergaitei pasirodė, jog sesers veide mato skausmą ir pažeminimą.

Sustingusi ant dėžės, Klara negalėjo atsitraukti iki pat pabaigos. Stebėjo pro plyšį, kaip du vyrai visiškai ištuštino Rosą, į venas prišvirkštė skysčio, vidų išplovė aromatingu actu ir levandų esencija. Žiūrėjo, kaip ją prikišo balzamavimo kamšalų ir susiuvo lenkta stora adata. Klara stebėjo, kaip daktaras Kuevasas kriauklėje nusi-

plovė rankas, nusišluostė ašaras, o tuo metu kitas nuvalė kraują. Matė, kaip daktaras išėjo užsivilkęs juodą švarką – gedulo ženklą. Matė, kaip nepažįstamas jaunuolis išbučiavo Rosai lūpas, kaklą, krūtis ir tarp kojų, tuomet nuplovė ją kempine, užvilko jos siuvinėtus marškinius ir šnopuodamas sutvarkė plaukus. Matė, kaip atėjo Nana ir daktaras Kuevasas, kaip apvilko Rosą balta suknele ir ant galvos uždėjo vaškinių apelsinmedžio žiedų vainiką, kurį, suvyniotą į šilką, laikė vestuvių dienai. Matė, kaip padėjėjas ją paėmė ant rankų su tokiu jaudinančiu švelnumu, su kokiu būtų pernešęs ją per namų slenkstį, jei būtų buvusi jo nuotaka. Ji negalėjo pakrutėti, kol nepradėjo aušti. Tuomet nusigavo atgal į lovą sklidina viso pasaulio tylos. Tyla ją užvaldė, ir ji vėl prakalbo tik po devynerių metų, kai paskelbė ketinanti tekėti.

Antras skyrius

Trys Marijos

Namų valgomajame, tarp senų ir nušiurusių baldų, kadaise buvusių dailiais Viktorijos epochos daiktais, Estebanas Trueba su savo seserimi Ferula vakarienės valgė tą pačią riebią sriubą, kurią valgydavo kasdien, ir tą pačią beskonę žuvį, kurios tekdavo ragauti kiekvieną penktadienį. Jiems patarnavo tarnaitė, kuri, pratęsdama apmokamų vergų tradiciją, pas juos darbavosi visą gyvenimą. Sulinkusi ir akla, bet vis dar energinga, senutė vaikščiojo tarp virtuvės ir valgomojo oriai nešiodama didžiulius dubenis. Donja Estera Trueba su vaikais prie stalo nevalgė. Rytais nepakrutėdama sėdėdavo kėdėje, žiūrėdavo pro langą į gatvės šurmulį ir stebėdavo, kaip rajonas, jos jaunystėje toks prabangus, metams bėgant baigia visai nutriušti. Po pusryčių ją nunešdavo atgal į lovą, įtaisydavo pusiau sėdom, nes dėl artrito tai buvo vienintelė jai tinkama poza, ir palikdavo vieną su religine lektūra – knygomis apie šventųjų gyvenimus ir stebuklus. Taip išbūdavo iki kito ryto, ir pasikartodavo ta pati rutina. Iš namų išsiruošdavo tik į sekmadienines mišias Šv. Sebastijono bažnyčioje, esančioje už poros kvartalų, – vežimėlyje ją ten pristatydavo Ferula su tarnaite.

Estebanas baigė knebinėti nuo kaulų balzganą žuvį ir padėjo įrankius ant lėkštės. Sėdėjo tiesus it styga, koks ir vaikščiodavo, galvą vos atlošęs ir pakreipęs į šoną, įkypai žiūrėdamas išdidžiu, nepatikliu trumparegišku žvilgsniu. Tokia išvaizda būtų buvusi nemaloni, jei ne nuostabiai giedros ir malonios akys. Taip laikytis it mietą prarijus būtų tikę storam žmogučiui, norinčiam atrodyti aukštesniam, tačiau jis buvo metro aštuoniasdešimties centimetrų ir labai plonas. Visos kūno linijos buvo vertikalios, kylančios

aukštyn – pradedant ereliška nosimi ir tiesiais antakiais, baigiant aukšta kakta, virš kurios kūpsojo aukštyn sušukuoti plaukai, panašūs į liūto karčius. Jis buvo stambių kaulų, storais ir it mentelės suplotais rankų pirštais. Vaikščiojo dideliais žingsniais, judėjo energingai ir atrodė baisiai stiprus, nors judesiams netrūko ir grakštumo. Jo veidas buvo labai simpatiškas, nepaisant atšiaurios, niūrios laikysenos ir dažnai gižios išraiškos. Ryškiausia jo savybė buvo niaurumas, polinkis pašėlti ir pamesti galvą: toks buvo nuo vaikystės, kai apsiputojęs griūdavo ant grindų, iš įniršio negalėdamas net kvėpuoti, ir spardydavosi lyg velnio apsėstas. Kad susivaldytų, reikėdavo jį panardinti į ledinį vandenį. Vėliau pavyko sutramdyti tuos priepuolius, tačiau visą gyvenimą išliko ūmumas, dėl menko nieko prasiveržiantis baisiais protrūkiais.

– Nebegrįšiu į kasyklą, – tarė.

Tai buvo pirmieji seseriai prie stalo ištarti žodžiai. Nusprendė praėjusią naktį, suvokęs, kad nebėra prasmės gyventi atsiskyrėlio gyvenimo bandant greitai praturtėti. Leidimą kasti turėjo dar dvejiems metams, ir šio laiko būtų užtekę rastajai aukso gyslai iščiupinėti, tačiau manė, kad net jei meistras šiek tiek ir nugvelbs ar nemokės dirbti taip kaip jis, vis vien nėra jokios priežasties, dėl kurios vėl turėtų gyvas pasilaidoti dykumoje. Tapti turtingas šitaip aukodamasis jis netrokško. Prieš akis visas gyvenimas – jei pasiseks, praturtės, o šiaip nuobodžiaus ir be Rosos lauks mirties.

– Ką nors dirbti vis tiek turėsi, Estebanai, – atsakė Ferula. – Tiesa, mes beveik nieko neišleidžiame, tik mamos vaistai brangūs.

Estebanas pažiūrėjo į seserį. Ji tebebuvo graži moteris, apvalių formų ir ovaliu romėnų madonos veidu, tačiau per išblyškusią persiko spalvos odą ir šešėliais aptemdytose akyse jau švietėsi liūdnas nuolankumas. Ferula susitaikė su motinos slaugės pareigomis. Miegodavo kambaryje, esančiame šalia donjos Esteros, pasiruošusi bet kurią minutę šokti ir paduoti jai žolių arbatos, naktipuodį, pataisyti pagalvių. Savo siela ji buvo kankinė. Pažeminimas ir juodi darbai jai patikdavo, nes tikėjosi, kad kentėdama baisią neteisybę pelnys dangų, todėl patenkinta valydavo išopėjusias mo-

tinos kojas, prausdavo pasinerdama į jos kvapus ir negalią, net į naktipuodį kišdavo nosį. Nors ir kaip nekentė savęs už tuos kankinamus ir neprisipažįstamus malonumus, nekentė ir motinos, kad yra jų šaltinis. Prižiūrėjo ją nesiskųsdama, tačiau sugebėdavo padaryti taip, kad ji už savo invalidumą sumokėtų. Nors atvirai nesakydavo, abi žinojo: duktė dėl motinos paaukojo savo gyvenimą ir dėl to liko netekėjusi. Priežastimi nurodydama motinos ligą, Ferula atstūmė du jaunikius. Ji apie tai nekalbėdavo, bet visi žinojo. Judėjo vangiai ir negrabiai, buvo tokia pat sugižėlė kaip ir brolis, bet gyvenimo verčiama ir būdama moteris, išmoko susitvardyti ir laiku sustoti. Elgėsi taip nepriekaištingai, kad pagarsėjo kaip šventuolė. Žmonės vis girdavo jos pasišventimą donjai Esterai ir kaip ji užauginusi vienintelį savo brolį, kai motina susirgo ir mirė tėvas, palikdamas juos vargti. Kai brolis Estebanas buvo mažas, Ferula jį tiesiog dievino. Miegodavo su juo, maudydavo, vesdavosi pasivaikščioti, nuo tamsos ligi tamsos siūdavo svetimiems drabužius, kad apmokėtų jam mokyklą, ir verkė iš įsiūčio ir bejėgiškumo, kai Estebanui teko įsidarbinti notaro kontoroje, nes jos uždarbio nebeužtekdavo net pavalgyti. Jį užaugino, prižiūrėjo, kaip dabar – motiną, ir taip pat įpynė į nematomą kaltės ir neįmanomų apmokėti dėkingumo skolų tinklą.

Berniukas ėmė nuo jos tolti vos pradėjęs nešioti ilgas kelnes. Estebanas net galėjo prisiminti akimirką, kai suprato, kad sesuo – grėsmingas šešėlis, užgulęs jo gyvenimą. Tai įvyko, kai jis gavo pirmąjį atlyginimą. Nusprendė pasilikti penkiasdešimt sentavų, kad galėtų įgyvendinti nuo vaikystės puoselėjamą svajonę – išgerti puodelį Vienos kavos. Pro "Prancūzijos" viešbučio langus buvo matęs, kaip vaikšto padavėjai, virš galvų iškėlę padėklus su tikrais lobiais: aukštais stiklais, kaupinais plaktos grietinėlės, papuoštos likeryje mirkytomis vyšniomis. Tą dieną, kai jam pirmą kartą sumokėjo algą, kelis kartus praėjo pro duris nedrįsdamas jų atidaryti. Pagaliau su berete rankoje nedrąsiai peržengė slenkstį ir patraukė į prabangią salę su krištoliniais šviestuvais ir stilingais baldais, įsitikinęs, kad visi į jį stebeilija, tūkstantis akių kritikuoja per siaurą jo kostiumą ir senus batus.

Raudonuojančiomis ausimis atsisėdo ant kėdės kraštelio ir vos girdimu balsu užsisakė. Nekantriai laukė, veidrodžiuose slapčiomis stebėdamas įeinančius ir išeinančius žmones, iš anksto mėgaudamasis tiek kartų svajotu malonumu. Atkeliavo užsakytoji Vienos kava, daug įspūdingesnė, negu tikėjosi, – dieviška, nuostabiai skani, o šalia lėkštelėje – trys meduoliai. Susižavėjęs ilgai žiūrėjo. Pagaliau pasiryžo paimti ilgakotį šaukštelį ir, laimingai atsidusęs, įmerkė jį į grietinėlę. Burnoje tvenkėsi seilės. Norėjo, kad malonumas užtruktų kuo ilgiau, ištisą amžinybę. Ėmė maišyti žiūrėdamas, kaip tamsus skystis stiklinėje susimaišo su grietinėle. Maišė, maišė, maišė... Ir staiga šaukštelio galas trinktelėjo į stiklą, stiklinė įskilo ir pasipylė kava, aplaistydama drabužius. Estebanas pasibaisėjęs matė, kaip visas stiklinės turinys, smalsiai stebint prie kitų staliukų sėdintiems žmonėms, išbėga ant jo vienintelio kostiumo. Iš nevilties perbalęs atsistojo ir išėjo iš "Prancūzijos" viešbučio nešinas penkiasdešimčia sentavų mažiau, ant minkšto kilimo palikdamas Vienos kavos takelį. Į namus grįžo šlapias ir piktas. Kai Ferula sužinojo, kas nutiko, rūgščiai suburbėjo: "Štai kaip atsitinka, kai mamos vaistų pinigus švaistai savo užgaidoms. Dievas tave nubaudė". Tą minutę Estebanas aiškiai pamatė, kokiomis priemonėmis sesuo jį valdo, kaip moka priversti pasijusti kaltam. Suprato, kad reikia gelbėtis. Kuo labiau vengė sesers globos, tuo labiau ši jo nemėgo. Jo laisvė išeiti ir pareiti kada panorėjus jai atrodė lyg koks priekaištas, lyg neteisybė. Kai brolis pamilo Rosą ir ėmė nesitverti savam kaily, kaip mažas vaikas prašyti pagalbos, gerintis jai, sekioti po namus ir maldauti, kad susidraugautų su del Valjės šeima, kad pakalbėtų su Rosa, papirktų Naną, Ferula vėl pasijuto esanti Estebanui reikalinga. Atrodė, lyg būtų susitaikę. Tačiau šis jausmas truko neilgai, Ferula greitai suvokė, jog ja pasinaudota. Apsidžiaugė, kai brolis išvyko į kasyklą. Penkiolikos metų amžiaus pradėjęs dirbti, Estebanas išlaikė namus ir įsipareigojo visuomet tai daryti, tačiau Ferulai to nepakako. Jai nepatiko sėdėti uždarytai tarp senatve ir vaistais dvokiančių sienų, nuobodžiauti, jaustis pavargusiai, liūdnai, naktį nuolat pa-

busti nuo motinos aimanų, nepražiopsoti valandų, kai reikia duoti vaistų. Brolis tokių pareigų neužsikrovė. Jo laukė šviesus, laisvas, sėkmingas gyvenimas. Galėjo vesti, turėti vaikų, pažinti meilės skonį. Tą dieną, kai išsiuntė jam telegramą apie Rosos mirtį, pajuto keistą virpulį, kone džiugesį.

– Ką nors vis tiek turėsi dirbti, Estebanai, – pakartojo Ferula.

– Kol aš gyvas, jums nieko netrūks, – tarė jis.

– Lengva pasakyti, – atšovė Ferula, iš tarpdančio ištraukdama žuvies ašaką.

– Manau įsikurti kaime, gal Trijose Marijose.

– Iš to nieko gero nebus, Estebanai. Visuomet sakiau – geriau tą žemę parduoti, tačiau tu užsispyręs kaip asilas.

– Žemės parduoti niekuomet neapsimoka. Ji vienintelė lieka, kai visa kita išsibaigia.

– Nesutinku. Žemė – svajūnų pramanas, o turtus gali atnešti tik verslo uoslė, – atrėmė Ferula. – Bet tu visuomet sakydavai, kad kada nors apsigyvensi kaime.

– Tas laikas atėjo. Nekenčiu šito miesto.

– Kodėl nepasakius, kad nekenti šių namų?

– Jų irgi, – atrėžė jis.

– Būčiau norėjusi gimti vyru, kad irgi galėčiau išeiti, – pasakė ji, pilna neapykantos.

– Aš irgi nebūčiau norėjęs gimti moterimi, – tarė jis.

Valgyti baigė tylėdami. Brolis su seserimi buvo labai susvetimėję, juos dar jungė tik motina ir miglotas meilės, kurią jautė vienas kitam vaikystėje, prisiminimas. Užaugo skurde, regėdami moralinį ir finansinį tėvo nuosmukį, o vėliau – lėtą motinos ligą. Donja Estera susirgo artritu dar labai jauna, kūnas darėsi vis nelankstesnis, galų gale vos įstengė pajudėti – tiesiog gyvas lavonas; ir kai nebegalėjo sulenkti kelių, liūdnoji našlė visam laikui atsisėdo į vežimėlį. Estebanas prisiminė vaikystę ir paauglystę, ankštus kostiumus, pranciškono virvę, kurią turėjo juosėti – ženklą dievai žino kokių motinos ar sesers įžadų, rūpestingai užlopytus marškinius ir savo vienatvę. Penkeriais metais vyresnė Ferula kas antrą dieną skalbdavo ir krakmolydavo vienintelius dvejus jo marški-

nius, kad visuomet atrodytų švarus ir tvarkingas, ir primindavo, jog iš motinos pusės yra paveldėjęs kilmingą ir aristokratišką karaliaus vietininko Limoje pavardę. Trueba buvo vien tik apgailėtina donjos Esteros gyvenimo klaida: jai buvo skirta tekėti už ko nors iš savo luomo, tačiau ji beprotiškai pamilo niekam netikusį imigrantą, pirmosios kartos naujakurį, kuris per keletą metų iššvaistė jos kraitį, o paskui – ir palikimą.

Estebanui aristokratiška praeitis nedavė jokios naudos, nes namie nebuvo kuo mokėti krautuvininkui ir reikėdavo pėsčiomis kulniuoti į mokyklą, nes neturėjo nė sentavo tramvajui. Atsimena, kaip į mokyklą jį išleisdavo krūtinę ir nugarą apvynioję laikraščiais, mat neturėjo vilnonių apatinių, o paltelis buvo visai nudryžęs; atsimena ir tai, kaip mirdavo iš gėdos manydamas, jog draugai girdi, kaip trindamasis į odą šiugžda popierius. Vienintelis šilumos šaltinis žiemą būdavo židinys motinos kambaryje, prie jo visi trys ir kiurksodavo taupydami žvakes bei anglis. Vaikystė jam buvo nepritekliai, nepatogumai, šiurkštumas, nepabaigiamas vakaro rožinis, baimė ir kaltė. Iš tų dienų liko vien tik pyktis ir puikybė.

Po dviejų dienų Estebanas Trueba išvyko į kaimą. Ferula palydėjo stotin. Atsisveikindama šaltai pabučiavo į skruostą ir palaukė, kol įlips į traukinį nešinas dviem odiniais lagaminais su bronziniais užraktais: tais pačiais, su kuriais iškeliavo į kasyklą ir kurie, kaip žadėjo pardavėjas, tarnaus visą gyvenimą. Paprašė jį saugotis ir retkarčiais jas aplankyti; pasakė jo pasiilgsianti, tačiau abu žinojo, kad bus nelemta pasimatyti daugelį metų, ir širdyje jautė nemažą palengvėjimą.

– Pranešk, jei motinai pablogės! – pajudėjus traukiniui, šūktelėjo pro langą Estebanas.

– Nesijaudink! – atsakė Ferula, perone mosuodama skepetaite.

Estebanas Trueba atsišliejo į raudonu aksomu aptrauktą atlošą ir mintyse padėkojo anglams už įžvalgumą gaminant pirmos klasės vagonus, kuriais galima keliauti kaip ponui, nevargstant tarp vištų, krepšių, ryšulių ir klykiančių svetimų vaikų. Pasidžiaugė, kad pirmą sykį gyvenime ryžosi pirkti brangesnį bilietą, ir nu-

sprendė, jog būtent tokiais nereikšmingais dalykais ir skiriasi ponas nuo kaimo stuobrio. Dėl to, nesvarbu, kokia jo padėtis, nuo šios dienos nevengs pasimėgauti mažais patogumais, kurie leistų pasijusti turtingam.

– Neketinu vėl būti vargšas! – nusprendė svajodamas apie aukso gyslą.

Pro traukinio langą bėgo centrinio slėnio kraštovaizdis. Nuo prieškalnių driekėsi platūs laukai, derlingi vynuogynai, kviečių, liucernos, dobilų laukai. Vaizdą palygino su tuščiomis šiaurės plynaukštėmis, kur dvejus metus ištūnojo apsuptas atšiauraus, mėnuliško peizažo, neatsistebėdamas baugiu jo grožiu. Jį žavėjo dykumos, mėlyni, raudoni, geltoni mineralai, gulintys žemės paviršiuje.

– Keičiasi mano gyvenimas, – sušnabždėjo ir užsimerkęs užmigo.

Išlipo San Luko stotelėje. Vieta atrodė vargana. Mediniame perone tuo metu nesimatė nė gyvos dvasios. Perono stogas buvo išėstas darganų ir skruzdėlių. Nuo perono jis matė visą slėnį – per vos apčiuopiamą miglą, kylančią nuo naktį įlytos žemės. Tolimi kalnai pradingo tarp apsiniaukusio dangaus debesų, tik horizonte ryškėjo snieguota vulkano viršūnė, apšviesta nedrąsios žiemos saulės. Apsižvalgė aplinkui. Vaikystėje, vienintelį laimingą savo gyvenimo tarpsnį, kokį galėjo prisiminti, kai dar tėvas nebuvo galutinai žlugęs ir pasidavęs alkoholiui bei savo paties gėdai, Estebanas jodinėjo su juo po šį kraštą. Atminė, jog Trijose Marijose vasarą žaisdavo, tačiau nuo to laiko praėjo tiek metų, kad tie prisiminimai kone visiškai išsitrynė ir jis tos vietos negalėjo net atpažinti. Žvilgsniu ieškojo San Luko miestelio, tačiau per miglą tolumoje pamatė tik kelis namelius. Apėjo visą stotį. Ant vienintelių durų kabėjo spyna. Prie jos prikabintas pieštuku rašytas raštelis buvo toks apsitrynęs, kad neįmanoma perskaityti. Išgirdo, kaip už nugaros pajudėjo traukinys, palikdamas baltų dūmų debesį. Šioje tylioje stotyje jis buvo vienas. Pasiėmęs lagaminus, purvinu ir akmenuotu taku leidosi į miestelį. Paėjęs dešimt minučių apsidžiaugė, kad nelyja, nes tokiu

keliu ir taip vos pasivilko su sunkiais lagaminais, o lietus per kelias minutes jį paverstų neišbrendama klampyne. Prisiartinęs prie namelių, pamatė iš kelių kaminų kylant dūmus ir lengviau atsikvėpė, mat iš pradžių miestelis pasirodė toks varganas ir vienišas, jog atrodė negyvenamas.

Pakraštyje Estebanas sustojo, bet neišvydo jokio žmogaus. Vienintelėje gatvėje, apstatytoje kukliais plaušaplyčių namais, viešpatavo tyla, ir jam atrodė, kad vaikšto per miegus. Priėjo prie artimiausio namo, kuris neturėjo nė vieno lango, o durys buvo atviros. Lagaminus palikęs ant šaligatvio, įėjo garsiai apie tai pranešdamas. Viduje buvo tamsu, nes šviesa ėjo tik pro duris, todėl akys ne iškart apsiprato su prieblanda. Tuomet išvydo asloje žaidžiančius du vaikus, jie sužiuro į jį nusigandusiomis akimis, o toliau – moterį, kuri ėjo artyn į prijuostės kraštą šluostydamasi rankas. Jį pamačiusi nejučiom nusibraukė nuo kaktos plaukų sruogą. Estebanas pasisveikino, ji atsakė ranka prisidengusi burną – slėpdama, kad nebeturi dantų. Trueba jai paaiškino norįs išsinuomoti automobilį, tačiau neatrodė, jog ji būtų supratusi, nes tuščiu veidu tik suslėpė vaikus po prikyšte. Jis išėjo, pasiėmė lagaminus ir toliau patraukė keliu.

Apėjęs beveik visą miestelį, nieko nesutikęs ir pradėjęs nervintis, už nugaros išgirdo atkaukšint arklį. Išklerusiu vežimu važiavo medkirtys. Estebanas atsistojo priešais arklį, ir vežėjas turėjo sustoti.

– Ar galite mane nuvežti į Tris Marijas? Gerai užmokėsiu! – šūktelėjo.

– Ką jūs ten veiksite, pone? – paklausė vyriškis. – Tai niekieno žemė, akmenynas, kur nėra jokių įstatymų.

Tačiau sutiko jį nuvežti ir padėjo susikrauti lagaminus tarp malkų ryšulių. Trueba atsisėdo ant sėdynės šalia vežiko. Iš kelių namų išlėkė vaikai ir pasileido paskui vežimą. Trueba pasijuto kaip niekad vienišas.

Piktžolėmis apžėlusiu ir pilnu duobių keleliu nuvažiavus apie aštuonis kilometrus nuo San Luko miestelio, išniro medinis užrašas su dvaro pavadinimu. Ženklas kabojo ant nutrūkusios

grandinės, vėjas daužė jį į stulpą keldamas duslų garsą, primenantį laidotuvių būgno dundesį. Iš pirmo žvilgsnio buvo aišku, kad sodybai prikelti reikėtų Heraklio. Takas buvo apėjęs piktžolėmis, kur pažvelgsi, visur akmenys, brūzgynai ir uolos. Nė ženklo nei ganyklos, nei vynuogynų, kuriuos jis atminė, ir niekas neišėjo pasitikti. Vežimas lėtai judėjo žvėrių ir žmonių per piktžoles pramintu taku. Netrukus jie išvydo namą, jis dar tebestovėjo, bet kėlė slogų įspūdį: pilna šiukšlių, šlamšto, ant žemės mėtėsi vielinė vištidės tvora. Pusė čerpių suskilusios, pro langus vidun veržėsi susiraizgiusios vynmedžių virkščios. Aplinkui namą kėpsojo keletas plaušaplyčių lūšnelių be langų. Jos buvo nebaltintos ir pajuodusios nuo suodžių. Kieme įnirtingai niovėsi du šunys.

Vežimo ratų girgždesys ir vežiko keiksmai sukėlė lūšnelių gyventojus, ir jie ėmė lįsti lauk. Į atvykėlius žvelgė su nuostaba ir nepasitikėjimu. Penkiolika metų neregėję jokio savininko, nutarė, kad jo ir nebėra. Nepažino, kad šis aukštas valdingas vyriškis yra tas pats vaikas kaštoninėmis garbanomis, kuris prieš daugelį metų žaidė tame pačiame kieme. Estebanas į juos pasižiūrėjęs irgi nė vieno neprisiminė. Visi atrodė apgailėtinai. Stovėjo nenusakomo amžiaus moterys sausa ir suskeldėjusia oda, kai kurios aiškiai besilaukiančios, visos basos ir apsivilkusios išblukusiais skarmalais. Suskaičiavo, kad kieme žaidžia mažiausiai tuzinas įvairaus amžiaus vaikų. Mažiausieji lakstė nuogi. Pro duris kyšojo ir daugiau veidų – tų, kurie nedrįso išeiti. Estebanas pasisveikindamas mostelėjo, tačiau niekas jam neatsakė. Kai kurie vaikai nubėgo slėptis už moterų.

Estebanas išlipo iš vežimo, iškėlė lagaminus ir vežikui padavė kelias monetas.

– Jei norite, palauksiu, pone, – tarė vežikas.

– Ne. Čia ir liksiu.

Priėjo prie namo, stipriai pastūmė duris ir įžengė. Viduje pakako šviesos, nes pro sulūžusias langines ir iškritusių čerpių skyles veržėsi ryto saulė. Pilnas dulkių ir voratinklių, namas atrodė visiškai apleistas; aišku, kad per visus tuos metus nė vienas vals-

tietis neišdrįso palikti savo lūšnelės ir apsigyventi tuščiame šeimininko name. Nebuvo palietę ir baldų – jie buvo tie patys, kokius matė vaikystėje, stovėjo tose pačiose vietose, tačiau pabjaurėję, niauresni ir dar labiau sukiužę, negu prisiminė. Visas grindis dengė žolių, dulkių ir sudžiūvusių lapų sluoksnis. Atsidavė kapų rūsiu. Perkaręs šuo įsiutęs ėmė ant jo loti, tačiau Estebanas Trueba į jį nekreipė dėmesio ir tas, pagaliau pavargęs, nulindo į kampą blusinėtis. Lagaminus sukrovęs ant stalo, jis patraukė apžiūrėti namo, bandydamas nuvyti liūdesį. Ėjo iš kambario į kambarį ir matė, kaip laikas apgadino visus daiktus, išvydo skurdą, purvą ir pamanė, kad šita skylė daug prastesnė net už kasyklą. Virtuvė buvo erdvi ir dvokianti, aukštomis lubomis, nuo malkų ir anglių dūmų pajuodusiomis sienomis, apėjusi pelėsiais, apirusi. Ant vinių sienoje dar kabėjo variniai bei geležiniai puodai ir keptuvės, kurių penkiolika metų niekas nenaudojo ir net nepalietė. Miegamuosiuose stovėjo tos pačios lovos ir didelės spintos su veidrodžiais, kuriuos jo tėvas kadai kadės buvo pirkęs, bet matracai virto supuvusios vilnos krūvomis, kuriuose veisėsi ne viena blakių karta. Pastogėj sučežėjo žiurkės. Negalėjo suprasti, ar grindys medinės, ar plytelių: jų visiškai nesimatė, viską dengė purvas. Pilkas dulkių sluoksnis slėpė baldų kontūrus. Kur būta svetainės, dabar stovėjo vien vokiškas pianinas viena sulūžusia koja ir pageltonijusiais klavišais, iš kurio sklindantys garsai buvo panašesni į išsiderinusio klavesino. Lentynose stovėjo kelios supelijusios neįskaitomais pavadinimais knygos, ant grindų mėtėsi vėjo išblaškytos senų žurnalų draiskanos. Fotelių spyruoklės buvo iššokusios, o krėsle, kuriame mama mėgdavo megzti, kol liga nebuvo sukausčiusi pirštų, susisuko lizdą pelės.

Baigęs apžiūrinėti namą, Estebanas susidarė aiškesnį vaizdą. Suprato, kad jo laukia titaniškas darbas, nes jei jau namas šitaip apleistas, negali tikėtis, jog likusią nuosavybę ras geriau išsilaikiusią. Akimirką kilo pagunda sukrauti abu lagaminus atgal į vežimą ir grįžti, iš kur atvykęs, bet tučtuojau nuvijo šalin tą mintį ir nusprendė, kad jei kas nors ir gali apraminti skausmą ir pyktį netekus Rosos, tai tik šitoje nualintoje žemėje patemptos strėnos. Nu-

sivilkęs švarką, giliai įkvėpė ir išėjo į kiemą, kur vis dar laukė medkirtys, o tolėliau nedrąsiai, kaip visi kaimiečiai, stovėjo nuomininkai. Estebanas juos ir anie jį apžiūrinėjo su nuostaba. Trueba žingtelėjo kelis žingsnius jų link ir pastebėjo, kaip būrelis šiek tiek atsitraukė; jis žvelgė į apdriskusius valstiečius, mėgino draugiškai nusišypsoti apsisnarglijusiems vaikams, seniams traiškanotomis akimis ir viltį praradusioms moterims, tačiau veidą tik iškreipė grimasa.

– Kur vyrai? – paklausė.

Vienintelis jaunuolis žengė į priekį. Tikriausiai maždaug Estebano Truebos amžiaus, tačiau atrodė vyresnis.

– Išėjo, – tarė.

– Kuo tu vardu?

– Pedras Segundas Garsija, pone, – atsakė tas.

– Dabar aš čia būsiu šeimininkas. Šventės baigėsi. Dirbsime. Kam toks pasiūlymas nepatinka, tegu tučtuojau nešdinasi. Kas pasiliks, tam valgyti netrūks, bet reikės dirbti iš peties. Man nereikalingi ištižėliai ar įžūlėliai, aišku?

Visi nustebę susižvalgė. Nesuprato nė pusės pasakytos kalbos, tačiau pajuto pono balsą.

– Supratome, šeimininke, – tarė Pedras Segundas Garsija. – Neturime kur eiti, visuomet čia gyvenome. Čia ir liksime.

Vaikas atsitūpė, ėmė tuštintis, o niežais aptekęs šuo pribėgo pauostyti. Pasibjaurėjęs Estebanas liepė vaiką pasiimti, išplauti su žarna kiemą, o šunį nudėti. Taip prasidėjo naujas gyvenimas, kuris pamažu padės jam pamiršti Rosą.

Niekas man neįrodys, kad buvau blogas šeimininkas. Kas tik būtų matęs Tris Marijas apleistas ir išvydęs dabar, tapusias pavyzdingu dvaru, su manim sutiktų. Todėl negaliu pakęsti, kai anūkė ima sapalioti apie klasių kovą. Iš teisybės, dabar tie valstiečiai verčiasi daug prasčiau negu tada, prieš penkiasdešimt metų. Aš jiems buvau lyg tėvas. O žemės ūkio reforma visiems suėdė gyvenimą.

Kad ištraukčiau Tris Marijas iš vargo, sukišau visus pinigus, kuriuos buvau sukaupęs tikėdamasis vesti Rosą, ir viską, ką prižiūrė-

tojas man siuntė iš kasyklos, bet ne auksas išgelbėjo šitą žemę, o darbas ir tvarka. Pasklido gandas, jog Trijose Marijose atsirado naujas šeimininkas ir kad mes mulais vežame iš laukų akmenis ir ariame žemę sėjai. Netrukus ėmė plaukti vyrai, siūlytis padienininkais, nes mokėjau gerai ir duodavau sočiai pavalgyti. Nupirkau gyvulių. Gyvuliai man – šventas dalykas, ir net jei ištisus metus neparagaudavome mėsos, jų nepjaudavau. Taip užaugo banda. Vyrus suskirsčiau į brigadas; baigę žemės darbus, ėmėm atstatyti didįjį namą. Vyrai nebuvo nei dailidės, nei mūrininkai, visko turėjau mokyti nuo pat pradžių iš paties nusipirktų knygų. Mes net įvedėm vandentiekį. Sutaisėm stogus, viską nubaltinom kalkėmis, iššveitėm ir išorę. Baldus išdalijau nuomininkams, pasilikau tik valgomojo stalą, kuris vienintelis liko nepaliestas kinivarpų, ir geležinę tėvų lovą. Gyvenau tuščiame name be jokių baldų, išskyrus du jau minėtuosius ir kelias dėžes, ant kurių sėdėdavau, kol Ferula atsiuntė sostinėje mano užsakytus naujus. Jie buvo dideli, sunkūs, prabangūs, skirti ne vienai kartai ir atsparūs kaimo gyvenimui. Ir iš tiesų juos sunaikino tik žemės drebėjimas. Sustačiau juos palei sienas, galvodamas ne apie grožį, bet apie praktiškumą, o kai namai tapo patogūs, pasijutau patenkintas ir pamažėle susitaikiau su mintimi, kad Trijose Marijose praleisiu daug metų, o gal net visą gyvenimą.

Nuomininkų moterys pakaitomis tarnaudavo mano namuose ir prižiūrėjo daržą. Netrukus išvydau pražydus pirmąsias gėles sode, kurį pats suplanavau ir kuris dar šiandien egzistuoja beveik visai nepakeistas. Tais laikais žmonės dirbo nemurmėdami. Manau, kad mano sugrįžimas grąžino jiems saugumo jausmą. Jie pamatė, kaip pamažu žemė virsta derlinga. Žmonės jie buvo geri, paprasti, jokių maištininkų. Taigi visiški vargšai ir beraščiai. Prieš man atvykstant dirbdavo tik mažus šeimų sklypelius, kurie juos vos vos apgindavo nuo bado mirties, aišku, jei neužgriūdavo kokia neganda, pavyzdžiui, sausra, šalnos, maras, neužpuldavo skruzdėlės ar sraigės, – tada būdavo riesta. Man atsiradus viskas pasikeitė. Vieną po kito sutvarkėme senuosius laukus. Atstatėme arklides, vištidę, tvartus ir ėmėme planuoti

drėkinimo sistemą, kad derlius nebūtų toks priklausomas nuo orų. Bet gyvenimas nebuvo lengvas. Jis buvo labai sunkus. Kartais nuvažiuodavau į miestelį ir grįždavau su veterinaru, tas apžiūrėdavo karves ir vištas, žvilgtelėdavo ir į ligonius. Netiesa, kad aš manydavau, esą jei veterinaras moka gydyti gyvulius, jo mokslo užteks ir žmonėms, kaip man sako anūkė, norėdama mane įpykinti. Iš tikrųjų tame užkampyje su žiburiu nebūtum radęs daktaro. Kaimiečiai pagalbos kreipdavosi į indėnę žiniuonę, kuri išmanė žolių ir užkalbėjimo galią, ir ja šventai tikėjo. Daug labiau negu veterinaru. Moterys gimdydavo padedamos kaimynių, maldų ir pribuvėjos, kuri beveik visuomet pavėluodavo, nes keliaudavo ant asilo, bet mokėdavo ir priimti naujagimį, ir ištraukti iš besiteliuojančios karvės veršelį. Sunkius ligonius, kurių nebegalėdavo išgelbėti nei žiniuonės užkalbėjimai, nei veterinaro gydomosios arbatos, Pedras Segundas Garsija arba aš pats nuveždavome į vienuolyno ligoninę, ten dažnai lankydavosi gydytojas, jis ir padėdavo ligoniui numirti. Mirusiojo kauleliai keliaudavo ilsėtis į kapelius ugnikalnio papėdėje, šalia apleistos bažnyčios, kur dabar yra tikros kapinės. Vieną ar du sykius per metus pakviesdavau kunigą, kad palaimintų santuokas, gyvulius ir įrengimus, pakrikštytų vaikus ir bent pavėluotai sukalbėtų maldelę už mirusiuosius. Vienintelės pramogos buvo kuilių ir bulių kastravimas, gaidžių peštynės, žaisti klases ir klausytis amžinatilsį senojo Pedro Garsijos poringių. Jis buvo Pedro Segundo tėvas ir sakydavo, kad jo senelis kovojo patriotų, išgrūdusių iš Amerikos ispanus, gretose. Vaikus mokydavo leistis įkandamiems voro ir gerti nėščios moters šlapimą, kad įgautų atsparumo ligoms. Išmanė kone visas žoles, kaip ir žiniuonė, tačiau prireikus pamiršdavo, kurią vartoti, ir padarė keletą nepataisomų klaidų. Vis dėlto turiu pripažinti, kad buvo sugalvojęs nepralenkiamą būdą dantims traukti, kuris apylinkėse pelnytai atnešė jam šlovę: ligonį užhipnotizuodavo raudonuoju vynu ir „Tėve mūsų“. Man taip ištraukė krūminį, ir jei dar būtų gyvas, paskirčiau jį savo dantistu.

Netrukus kaime man ėmė patikti. Iki artimiausių kaimynų rei-

kėjo gerokai pajojėti, tačiau bendrauti man nerūpėjo, pasitenkinau vienatve, be to, prieš akis turėjau galybę darbų. Pamažėle virtau laukiniu. Pradėjau pamiršti žodžius, nuskurdo žodynas, tapau labai priekabus. Kadangi prieš nieką nereikėjo pasitempti, nugalėjo mano prastas būdas. Viskas mane siutindavo. Supykdavau pamatęs po virtuvę trainiojantis vaikus, besitaikančius nuvogti duonos, kieme kudakuojančias vištas ar jei žvirbliai apipuldavo kukurūzų laukus. Subjurus ūpui ir viskam pakyrėjus, keldavausi gerokai prie auštant ir iškeliaudavau su šautuvu ant peties, nešinas kuprine ir vedinas medžiokliniu šunimi. Man patikdavo joti tamsoje, mėgau auštančio ryto žvarbą, ilgai tykoti šešėlyje, laukti tyloje, mėgau parako ir kraujo kvapą, kaip į petį sausai stukteli atsiremdamas šautuvas ir kaip trūkčioja nuvirtęs laimikis. Šitai mane nuramindavo, ir kai iš medžioklės grįždavau su keturiais nusususiais triušiais kuprinėje ir keliomis kurapkomis, taip kulkų išvarpytomis, kad neverta būdavo net kepti, vos pasivilkdamas iš nuovargio, purvinas, jausdavausi nusiraminęs ir laimingas.

Kai prisimenu tuos laikus, mane apima liūdesys. Gyvenimas taip greitai prabėgo. Jei galėčiau pradėti iš naujo, kai kurių klaidų nekartočiau, tačiau apskritai nieko nesigailiu. Taip, buvau geras šeimininkas, jokios abejonės.

Pirmuosius mėnesius Estebanas Trueba buvo taip užsiėmęs griovių ir šulinių kasimu, akmenų vežimu, arklidžių valymu ir vištidžių bei tvartų taisymu, kad neturėjo laiko apie nieką galvoti. Guldavo nuilsęs, keldavosi su aušra, virtuvėje suvalgydavo menkus pusryčius ir išjodavo prižiūrėti laukuose dirbamų darbų. Negrįždavo iki sutemų. Grįžęs vienintelį kartą per visą dieną sočiai pavalgydavo – vienas prie stalo valgomajame. Pirmais mėnesiais stengdavosi kiekvieną dieną prieš vakarienę nusimaudyti ir persivilkti, nes jam buvo tekę girdėti, jog net tolimuose Azijos ir Afrikos kaimeliuose taip elgiasi anglų kolonizatoriai, nenorėdami prarasti orumo ir viršumo jausmo. Jis apsirengdavo geriausius drabužius, nusiskusdavo ir kiekvieną vakarą gramofonu leisdavo tas pačias arijas iš savo mėgstamiausių operų. Tačiau po truputėlį jį

įveikė kaimas ir jis susitaikė su mintimi, kad dabita – ne jo pašaukimas, ypač jei šalia nėra nieko, kas įvertintų pastangas. Nustojo skustis, plaukus nusikirpdavo jiems pasiekus pečius, o maudydavosi kasdien tik todėl, kad turėjo tvirtai įsišaknijusį įprotį, bet drabužiais ir manieromis nustojo rūpintis. Pamažėle virto barbaru. Anksčiau prieš užmigdamas valandėlę paskaitydavo arba pažaisdavo šachmatais, buvo išmokęs nesukčiaudamas laimėti prieš knygą ir pralošti visiškai nesupykdamas. Vis dėlto ir nuovargis po darbo dienos nenumalšindavo stiprios ir geidulingos prigimties. Pradėjo prastai miegoti, apklotai ėmė atrodyti per sunkūs, o paklodės – per plonos. Arklys krėsdavo jam šunybes staiga pavirsdamas gaivališka merga, stamantria ir kūninga, kuria jis jodinėdavo, kol imdavo mausti kaulus. Šilti kvapnūs melionai darže jam primindavo didžiules krūtis, jis įsikniaubdavo į gūnią, su nuostaba suprasdamas, jog aštriame gyvulio prakaite bando užuosti tolimą uždraustąjį pirmųjų savo prostitučių kvapą. Naktimis iškaisdavo nuo košmarų apie apipuvusius moliuskus, į didžiulius gabalus sudraskytas karves, kraują, sėklą ir ašaras. Pabusdavo įsitempęs, su geležine varpa tarp kojų, kaip niekad įsiutęs. Kad užsimirštų, bėgdavo ir nuogas nerdavo į ledinius upės vandenis, net užgniaužgdavo kvapą, bet netrukus jam atrodydavo, jog nematomos rankos glamonėja jam kojas. Nugalėtas plūduriuodavo srovės apkabintas, buožgalvių bučiuojamas, pakrantės nendrių plakamas. Netrukus šie geiduliai taip sustiprėjo, kad jų nebeatšaldydavo nei maudynės upėje, nei arbata su cinamonu, nei po čiužiniu padėtas titnagas, nei gėdinga masturbacija, kuri internatuose vesdavo berniukus iš proto, paversdavo aklais ir pasmerkdavo amžinam prakeikimui. Kai gašliomis akimis pradėjo žiūrėti į avis aptvare, sodelyje žaidžiančius nuogus vaikus ir net į žalią tešlą, suprato, kad jo vyriškumas nepasitenkins dvasiniais pakaitalais. Sveikas protas patarė susirasti moterį, ir padarius šį sprendimą, jį kankinusi įtampa ir įtūžis tarsi atlėgo. Tą rytą pirmą kartą po ilgo laiko pabudo šypsodamasis.

Senasis Pedras Garsija pamatė jį švilpiniuojantį einant į arklides ir stebėdamasis pakraipė galvą.

Visą tą dieną šeimininkas arė lauką, kuris buvo išvalytas ir numatytas apsėti kukurūzais. Tuomet kartu su Pedru Segundu Garsija nuėjo pagelbėti karvei, kuri jau kelias valandas negalėjo apsiveršiuoti, nes veršiukas buvo įstrigęs įstrižai. Estebanui teko iki alkūnės sukišti ranką, kad pakreiptų vaisių ir padėtų iškišti galvutę. Karvė nudvėsė, tačiau Trueba nenusiminė. Paliepė veršelį girdyti iš buteliuko, rėčkoje apsiprausė ir nujojo toliau. Paprastai tokiu metu vakarieniaudavo, tačiau šį kartą nebuvo išalkęs. Ir neskubėjo, nes jau buvo išsirinkęs.

Ne sykį buvo matęs mergaitę, nešiną ant klubo inkščiančiu broliuku, su maišu ant nugaros arba vandens ąsočiu ant galvos. Žiūrėdavo, kaip ji skalbia, nuo vandens blizgančiomis įdegusiomis kojomis atsitūpusi ant plokščių upės akmenų, kaip šiurkščiomis kaimietės rankomis trina išblukusias drapanas. Jos kaulai buvo stambūs, veidas indėniškas ir platus, oda tamsi, išraiška taiki, švelni. Plačioje stambioje burnoje tebebuvo visi dantys; šypsodama ji visa nušvisdavo, tačiau tai atsitikdavo labai retai. Jis žinojo, kad šis jaunystės grožis nuvys, kaip atsitinka moterims, kurioms skirta gimdyti vaikus, be poilsio dirbti ir laidoti mirusiuosius. Ji buvo Panča Garsija, turėjo penkiolika metų.

Kai Estebanas Trueba patraukė jos ieškoti, jau buvo vakaras, oras atvėso. Prajojo tuopų giraites, skiriančias ganyklas, klausdamas praeivius, ar jos nematę, pagaliau išvydo einančią keliu savo trobelės link. Ėjo sulinkusi po gudobelės žabų ryšuliu, basa, nuleidusi galvą. Pažiūrėjo į ją žemyn nuo arklio ir tuojau pajuto nesuvaldomą geidulį, kuris tiek mėnesių jį kankino. Ristele pasivijo ją. Ji nors išgirdo, toliau ėjo nepakeldama akių, senoviniu savo padermės moterų papročiu prieš vyrą nulenkusi galvą. Estebanas pasilenkė, paėmė jos nešulį, valandėlę palaikė ore ir įtūžęs tėškė pakelėn. Viena ranka pačiupo mergaitę už liemens, žvėriškai sušniokštęs pakėlė ir pasodino priešais ant balno. Ji visiškai nesipriešino. Jis suragino arklį ir nujojo risčia upės pusėn. Nulipo vienas kitam netardami žodžio, tik susigrūmė akimis. Estebanas nusijuosė platų odinį diržą, ji žengė atgal, tačiau jis vienu rankos mostu ją sugriebė. Jie sugriuvo tarp eukalipto lapų.

Estebanas nenusirengė. Puolė su žvėries aistra, paėmė ją be jokios įžangos, su nereikalingu šiurkštumu. Tik išvydęs kraujo žymes ant jos suknelės, suvokė, jog mergaitė buvo skaisti, tačiau nei Pančos nuolankumas, nei jo veržlus apetitas nedavė laiko mąstyti. Panča Garsija nesigynė, nedejavo ir neužsimerkė. Gulėjo ant nugaros su siaubu žiūrėdama į dangų, kol pajuto, kad vyras suvaitojęs išsitiesė šalia. Tuomet negarsiai pravirko. Prieš tai jos motinai, o prieš motiną senelei irgi teko iškentėti kaltės dalią. Estebanas Trueba pasitaisė kelnes, užsijuosė diržą, padėjo jai atsistoti ir pasodino ant arklio pasturgalio. Dviese pasileido atgalios. Jis jojo švilpiniuodamas. Ji tebeverkė. Prieš paleisdamas ją prie trobelės, šeimininkas pabučiavo jai į lūpas.

– Noriu, kad nuo rytojaus dirbtum mano namuose, – tarė.

Nepakėlusi akių, Panča sutiko. Jos motina ir senelė irgi tarnavo didžiajame name.

Tą naktį Estebanas Trueba miegojo kaip užmuštas ir Rosos nebesapnavo. Rytą pasijuto pilnas energijos, didesnis, galingesnis. Į laukus išjojo niūniuodamas, o grįžęs Pančą rado triūsiančią virtuvėje, dideliame variniame puode stropiai maišančią marmeladą. Tą naktį jos laukė nekantraudamas, ir kai plaušaplyčių name nutilo ruošos bruzdesys ir ėmė čežėti žiurkės, pajuto mergaitę sustojus tarpdury.

– Ateik, Panča, – pašaukė. Tai buvo ne įsakymas, o prašymas.

Šį kartą Estebanas neskubėjo, kad ir pats, ir ji pajustų malonumą. Pamažėle ją tyrinėjo įsimindamas dūmais atsiduodančio jos kūno ir pelenais išplautų ir išlygintų drabužių kvapą. Glostė juodus lygius plaukus, odą, švelnią slapčiausiose vietelėse, o kitur šiurkščią ir iki pūslių nutrintą, lytėjo vėsias jos lūpas, lytį ir platų pilvą. Geidė jos ramiai, mokydamas slapčiausio ir seniausio meno. Tikriausiai tą naktį ir dar kelias naktis buvo laimingas, kai jie lyg du šunyčiai dūko geležinėje lovoje, priklausiusioje pirmajam Truebai ir jau kiek išklerusioje, bet dar atlaikančioje meilės šėlą.

Pančai Garsijai išbrinko krūtys ir suapvalėjo klubai. Estebanui Truebai pasitaisė nuotaika, ir jis pradėjo labiau domėtis nuomininkais. Aplankė kelias vargingas lūšneles. Vienos jų prieblandoje

išvydo dėžę, kurioje ant laikraščių kartu miegojo naujagimis ir šunytis. Kitoje trobelėje rado senutę, kuri jau ketverius metus merdėjo; iš atvirų žaizdų jai kyšojo mentikauliai. Kieme pamatė nuogą pusprotį bernioką, už virvės pririštą prie stulpo, apsiseilėjusį ir nežinia ką balbatuojantį. Pirmą kartą suvokė, kad labiausiai apleisti čia ne dirvonai ir gyvuliai, bet patys Trijų Marijų gyventojai, likę be priežiūros nuo to laiko, kai tėvas pralošė motinos kraitį ir palikimą. Nusprendė, kad laikas į šį užkampį tarp jūros ir kalnų atnešti kiek kultūros.

Trijų Marijų kaime užvirė darbai, kurie išvaikė įmygį. Estebanas Trueba privertė kaimiečius dirbti taip, kaip jie niekada nebuvo dirbę. Norėdamas per kelis mėnesius atkurti tai, kas buvo prarasta per ilgus metus, šeimininkas užkutrino aliai vyrą, moterį, senuką ar vaiką, kas tik gali pastovėti ant kojų. Liepė pastatyti svirną ir sandėlius žiemos atsargoms sukrauti. Nurodė, jog arklio mėsą reikia sūdyti, kiaulieną rūkyti, o moterims pavedė konservuoti vaisius. Patobulino pieninę, kuri iki tol buvo tik pilna mėšlo ir musių daržinė, ir padarė taip, kad karvės duotų pakankamai pieno. Pradėjo statyti šešių klasių mokyklą, nes norėjo, kad visi Trijų Marijų vaikai ir suaugusieji mokėtų skaityti, rašyti ir skaičiuoti, nors nemanė, jog jiems reikėtų didesnio mokslo, mat baiminosi, kad kaimiečiams nekiltų jų padėčiai nederamų minčių. Deja, jam nepavyko surasti mokytojo, kuris norėtų dirbti tokiame užkampyje, ir praradęs viltį pats vaikus išmokyti abėcėlės prisiviliojant juos saldainiais ar gąsdinant rykštėmis, mokyklai atrado kitą paskirtį. Iš sostinės sesuo Ferula jam siuntė praktiškas knygas, iš kurių jis išmoko leisti vaistus ir pasidaryti detektorinį radijo imtuvą. Pirmą savo pelną išleido drobei, siuvamajai, homeopatinių žirnelių dėžutei su instrukcijų knygele, enciklopedijai ir ryšuliui elementorių, sąsiuvinių ir pieštukų. Puoselėjo mintį įrengti valgyklą, kur visi vaikai kiekvieną dieną sočiai pavalgytų, todėl augtų stiprūs ir sveiki ir jau maži galėtų dirbti, bet suprato, kad būtų beprotystė tikėtis, jog dėl valgio lėkštės vaikai sueis iš tolimiausių dvaro pakraščių, taigi apsigalvojo ir patalpas nusprendė

skirti siuvyklai. Pančai Garsijai liepė gilintis į siuvimo mašinos paslaptis. Pradžioje jai pasirodė, jog tai velnio įrankis, apdovanotas gyvybe, ir atsisakė prie jo artintis, tačiau Estebanas nenusileido ir ji pamažėle siuvamąją perprato. Trueba atidarė kuklią smulkių prekių parduotuvę, kur kaimiečiai galėdavo nusipirkti reikalingiausių daiktų, nevažiuodami į San Luką. Šeimininkas pirkdavo prekių didmenine kaina, o darbininkams parduodavo už savikainą. Įvedė vekselių sistemą, kuri iš pradžių leido pirkti skolon, o vėliau atstojo mokėjimo priemonę. Su rausvaisiais popierėliais žmonės pirko parduotuvėje, vėliau jais buvo išmokamos algos. Be išgarsėjusių popierėlių, kiekvienam darbininkui tekdavo žemės sklypelis, kurį jis dirbdavo laisvalaikiu, kiekviena šeima kasmet gaudavo šešias vištas, sėklų saiką, dalį derliaus svarbiausioms reikmėms patenkinti, kasdien – duonos ir pieno, be to, per Kalėdas ir Tėvo dieną vyrai išsidalydavo po penkiasdešimt pesų. Moterims šio priedo netekdavo, nors dirbo petys į petį su vyrais, mat jos, išskyrus našles, nebuvo šeimos galva. Skalbiamasis muilas, vilnoniai siūlai ir sirupas plaučiams stiprinti būdavo dalijami dykai, nes Trueba nenorėjo, kad aplinkui jį vaikščiotų nešvarūs, sušalę ar sergantys žmonės. Vieną dieną enciklopedijoje paskaitęs apie visavertės mitybos privalumus, užsidegė aistra vitaminams, kuri neapleido visą likusį gyvenimą. Jį ištikdavo pykčio priepuolis, jei tik pamatydavo, kad kaimiečiai vaikams duoda vien duonos, o pienu ir kiaušiniais šeria kiaules. Mokykloje pradėjo rengti privalomus susirinkimus, kur aiškindavo vitaminų svarbą ir ta pačia proga papasakodavo žinias, kurias pavykdavo nugirsti per radiją. Netrukus jam pabodo gaudyti bangas vielos antena, todėl iš sostinės užsakė trumpųjų bangų siųstuvą, prie kurio buvo pridėtos dvi didžiulės baterijos. Šis radijas, kartu su kurtinamu iš už jūrų sklindančiu triukšmu, perduodavo ir vieną kitą žodį. Taip Estebanas sužinojo apie karą Europoje ir, ant mokyklinės lentos pasikabinęs žemėlapį, smeigtukais jame žymėjo kariuomenių judėjimą. Kaimiečiai priblokšti jį stebėjo visiškai nesuprasdami, kodėl vieną dieną teritoriją pažymėjęs mėlynu smeigtuku, kitą dieną jį pakeičia žaliu. Jie neįsivaizdavo, kad pasaulis galėtų tilpti ant

lentos išskleistame popieriuje, o kariuomenės susitrauktų į segtuko galvutę. Atvirai pasakius, karai, mokslo išradimai, pramonės plėtra, aukso kainos ir ekstravagantiškos mados jų nedomino. Visa tai jiems atrodė panašu į pasakas, neturinčias jokios įtakos jų siauram pasaulėliui. Iš radijo sklindančios naujienos šiai stačiokų auditorijai buvo tolimos ir svetimos, todėl radijo aparatas prarado žavesį, vos tik paaiškėjo, kad orų prognozuoti jis nesugeba. Susidomėjimą eteriu sklindančiomis žiniomis rodė tik Pedras Segundas Garsija.

Estebanas Trueba su juo daug laiko praleido iš pradžių prie detektorinio radijo imtuvo, paskui prie baterinio, laukdamas, kol įvyks stebuklas ir nepažįstamas tolimas balsas sujungs juos su civilizacija. Tačiau jų tai nesuartino. Trueba žinojo, kad šis netašytas kaimietis protingesnis už kitus. Jis vienintelis mokėjo skaityti ir pasakyti daugiau negu tris sakinius. Iš visų šimto kilometrų spinduliu esančių žmonių buvo panašiausias į draugą, tačiau dėl begalinio išdidumo Trueba jokių pagirtinų jo savybių, išskyrus tą, kad yra puikus darbininkas, nepripažino. Trueba neskatino bičiulystės. Pedras Segundas jo nekentė, nors niekuomet taip ir neįstengė įvardyti to audringo jausmo, kuris užvaldydavo sielą ir sujaukdavo protą. Jo bijojo ir kartu apmaudžiai žavėjosi. Nujautė niekad neišdrįsiąs atvirai prieš jį sukilti, nes tasai – šeimininkas. Turėjo taikytis su jo įniršio protrūkiais, įsakinėjimu ir pasipūtimu visą likusį gyvenimą. Tais metais, kai Trijų Marijų dvaras buvo apleistas, Pedras Segundas natūraliai tapo šios mažos genties, išsilaikiusios užmirštose žemėse, vadovu. Įprato būti gerbiamas, įsakinėti, daryti sprendimus ir klausyti tik virš galvos tvyrančio dangaus. Šeimininko atvykimas viską pakeitė, nors jis ir sutiko, kad dabar jie gyvena geriau, nebebadauja, jaučiasi saugesni. Kartais Truebai pasirodydavo, jog Pedro akys sužibo žvėriška neapykanta, tačiau negalėdavo prikišti jokio įžūlumo. Pedras Segundas Garsija paklusdavo nemurmėdamas, dirbo nesiskųsdamas. Buvo sąžiningas ir atrodė ištikimas. Jei pamatydavo seserį Pančą pasitenkinusios moters žingsniais sunkiai linguojančią namų koridoriumi, tik nuleisdavo galvą ir tylėdavo.

Panča Garsija buvo jauna, o šeimininkas stiprus. Šios sąjungos pasekmės buvo matyti jau po kelių mėnesių. Mergaitės kojų venos iššoko įdegusioje odoje tarsi kirminai. Judesiai sulėtėjo, žvilgsnis tapo išsiblaškęs. Jai neberūpėjo gašliai niurkytis geležinėje lovoje, sparčiai ėmė storėti liemuo ir nuo viduje augančios naujos gyvybės svorio apdribo krūtys. Estebanas ilgokai to nepastebėjo, nes beveik niekuomet į ją nebežiūrėdavo; ataušus pirmajam įkarščiui, jos nebeglamonėjo. Naudodavosi ja tik kaip higienos priemone, kuri pašalina dienos įtampą ir garantuoja gerą miegą. Tačiau atėjo diena, kai Pančos nėštumas pasidarė akivaizdus net jam. Jis ja pasibjaurėjo. Atrodė jam tarsi didžiulis indas, pilnas beformės gličios masės, kurios niekaip nebūtų pripažinęs už savo vaiką. Palikusi šeimininko namus, Panča grįžo į tėvų lūšnelę, kur niekas jos neklausinėjo. Dieną vis dar dirbdavo didžiajame name: minkydavo tešlą ir siūdavo mašina, o motinystė ją kasdien vis labiau darkė. Nustojo patarnauti Estebanui prie stalo ir jo visaip vengė suvokusi, kad tarp jų nebeliko nieko bendro. Praėjus savaitei nuo to laiko, kai ji nustojo miegoti jo lovoje, Estebanas vėl susapnavo Rosą ir pabudo ant drėgnų paklodžių. Pažiūrėjo pro langą ir pamatė liekną mergaitę, ant vielos džiaustančią skalbinius. Vargu ar jai buvo daugiau kaip trylika ar keturiolika metų, tačiau atrodė visai subrendusi. Tą akimirką ji atsisuko ir į jį pažiūrėjo tikros moters žvilgsniu.

Pedras Garsija pamatė, kaip šeimininkas traukia į arklides švilpiniuodamas, ir nustebęs pakraipė galvą.

Per kitus dešimt metų Estebanas Trueba pavirto gerbiamiausiu krašto dvarininku. Savo darbininkams pastatydino plytinius namus, surado mokyklai mokytoją ir visiems nuomininkams gerokai pakėlė gyvenimo lygį. Trijų Marijų dvaras tapo pelningu verslu, kuriam ne tik kad nebereikėjo iš aukso gyslos plaukiančių pinigų, bet, atvirkščiai, buvo tolesnės jos nuomos garantas. Bjaurus Truebos būdas tapo legenda, tokia perdėta, jog net pačiam buvo nesmagu. Visiems uždraudė atsikalbinėti, nepakęsdavo jokio prieštaravimo, mažiausią nepritarimą laikydavo iššūkiu. Ir jo

gašlumas buvo neapsakomas. Nė vienai mergaitei nepavyko iš paauglės išaugti į moterį jo neišbandytai miške, paupy ar geležinėj lovoj. Kai Trijose Marijose nebeliko tinkamų moterų, jas ėmė gaudyti kituose dvaruose ir paimdavo akies mirksniu, bet kur laukuose, dažniausiai temstant. Slėptis net nesistengdavo, nes nieko nebijojo. Vieną kitą kartą į Trijų Marijų dvarą atsiskaityti atvyko brolis, tėvas, vyras ar prižiūrėtojas, tačiau susidūrus su nesutramdomu jo smurtingumu, šie teisingumo ar keršto siekiantys apsilankymai tapo vis retesni. Gandai apie jo žiaurumą pasklido po visą kraštą, jo luomo vyrams keldami pavydų susižavėjimą. Kaimiečiai mergaites slėpdavo ir bergždžiai gniauždavo kumščius: jam pasipriešint negalėdavo. Estebanas Trueba buvo stipresnis ir neliečiamas. Porą sykių kaime rado šautuvo šūviais suvarpytus kito dvaro valstiečių lavonus, ir niekas neabejojo, kad kaltininko ieškoti reikėtų Trijose Marijose, bet miestelio žandarai pasitenkino tuo, kad vargais negalais pakraigliojo apie tą įvykį savo žurnale ir pridūrė, esą nužudytieji buvo užklupti vagiant. Tuo reikalas užsibaigė. Trueba ir toliau garsėjo kaip gašlūnas, visur prisėjo nesantuokinių vaikų, kurstė neapykantą ir šaltakraujiškai kaupė nuodėmes, nes stengiantis atgaivinti kraštą jo siela atbuko, o sąžinė apkurto. Veltui Pedras Segundas Garsija su senuoju vienuolių ligoninės kunigu mėgino užsiminti, kad šeimininkui doro krikščionio vardą pelno ne plytų nameliai ir pieno litrų skaičius ir kad užuot žmonėms dalijęs rausvus popierėlius, verčiau jiems duotų tinkamą atlyginimą, žmonišką darbo laiką ir nors kiek pagarbos bei orumo. Trueba nenorėjo nė girdėti, nes, jo nuomone, tokios kalbos kvepia komunizmu.

– Atgyvenusios idėjos, – burbėdavo. – Bolševikiškos idėjos, kad prieš mane sukiltų nuomininkai. Jie nesupranta, jog šie vargšai žmonės yra visiškai tamsūs ir nekultūringi. Jie kaip vaikai, jie nemoka prisiimti atsakomybės. Kaip jie gali žinoti, kas jiems geriausia? Be manęs jie pražūtų – jei netikite, pažiūrėkite, kas darosi, kai tik nuo jų nusisuku. Viskas eina velniop, kaimiečiai pavirsta asilų banda. Tai neišmanėliai. Mano žmonės gyvena puikiai, ir ko jiems daugiau reikia? Nieko jiems netrūksta. Jei skundžiasi, tai

tik iš nedėkingumo. Gyvena plytų namuose, aš valau jų vaikams snarglius ir naikinu parazitus, skiepiju ir mokau skaityti. Ar koks kitas dvaras turi savo mokyklą? Ne! Kai tik galiu, parvežu kunigą, kad jie galėtų išklausyti mišias, taigi tegul kunigas nekalba man apie teisingumą. Ne jo reikalas kištis į tai, ko neišmano ir neprivalo tvarkyti. Norėčiau pažiūrėti, kaip jis valdytų šį dvarą! Kažin ar būtų toks principingas! Bendraujant su šitais velniais reikia tvirtos rankos, nes tai vienintelė kalba, kurią jie supranta. Vos suminkštėsi, niekas nebegerbs. Neneigiu, kad dažnai esu žiaurus, tačiau visuomet teisingas. Turėjau visko juos išmokyti, net kaip valgyti, nes jei būtų jų valia, maitintųsi sausa duona. Jei tik nepasirūpinsi, pieną ir kiaušinius atiduos paršams. Nemoka nusišluostyti užpakalio, o šaukia norį teisės balsuoti! Jei net nežino, kur gyvena, kaip supras politiką? Jie balsuotų net už komunistus, kaip ir šiaurės kasyklų darbininkai, kurie su savo atreikais visai baigia šalį nustekenti, – ir kaip tyčia dabar, kai vario kaina aukščiausia. Jei būtų mano valia, į šiaurę pasiųsčiau kariuomenę, tegul pašaudo, bus visam laikui pamoka. Deja, šiuose kraštuose ko nors pasiekti galima tik lazda. Mes ne Europoje. Čia reikalinga stipri valdžia, stiprūs žmonės. Gražu būtų, jei visi būtume sukurti lygūs, bet taip nėra. Akivaizdžiau negali būti. Šiose apylinkėse aš vienintelis moku dirbti – tegul kas įrodo, jog yra priešingai! Šioje prakeiktoje žemėje pirmas keliuosi ir paskutinis guluosi. Jei būtų mano valia, pasiųsčiau visus po paraliais ir traukčiau į miestą, kur gyvenčiau karališkai, bet turiu likti čia, nes jei nors savaitei išvyksiu, viskas žlugs ir šitie vargdieniai vėl pradės mirti badu. Prisiminkite, kaip buvo, kai atvažiavau prieš devynerius ar dešimt metų, – dykuma. Akmenys ir maitvanagiai. Niekieno žemė. Visos ganyklos užžėlusios. Niekam neatėjo į galvą iškasti griovių vandeniui. Pasitenkindavo kiemo vidury pasisodinę keturias nuleipusias salotas, o visa kita palikdavo likimo valiai. Kad įsiviešpatautų tvarka, įstatymas ir darbas, turėjau atvykti aš. Kaip nesijausiu išdidus? Dirbu taip puikiai, kad jau nupirkau du kaimyninius dvarus. Manasis didžiausias ir turtingiausias visame krašte, visi pavydi – pavyzdinis ūkis. O dabar, kai pro šalį eina naujas kelias, jo vertė

padvigubėjo. Jei norėčiau parduoti, galėčiau važiuoti į Europą ir gyventi iš palūkanų, bet nevažiuoju, lieku čia galuotis. Darau tai dėl šitų žmonių. Be manęs jie pražūtų. Jei jau kalbėsime iš esmės, net nesugeba apsipirkti. Kaip visuomet ir sakiau, jie tarsi vaikai. Nerasi nė vieno, kuris darytų, ką reikia, jei aš nestoviu už nugaros ir neraginu. Ir po viso šito man aiškina, kad visi esame lygūs! Galima iš juoko sprogti!

Motinai ir seseriai jis siųsdavo dėžes su vaisiais, sūdyta mėsa, kumpiu, šviežiais kiaušiniais, gyvomis ir marinuotomis vištomis, maišus miltų, ryžių ir kitų kruopų, kaimiškų sūrių ritinius ir pinigų, kiek tik joms galėtų prireikti, nes jų jam netrūko. Pirmą kartą nuo tada, kai Dievas sukūrė pasaulį, Trys Marijos ir kasykla davė pelno, kaip ir dera, mėgdavo jis sakyti tiems, kurie netingėdavo klausytis. Donjai Esterai ir Ferulai jis davė tiek, kiek jos nebuvo net svajojusios, tačiau per visus tuos metus neprisiruošė jų aplankyti net vykdamas į šiaurę. Buvo taip užsiėmęs laukuose, naujai įsigytomis žemėmis ir kitais reikalais, kuriuos vos spėjo aprėpti, kad neturėjo laiko sėdėti prie ligonės patalo. Be to, paštas padėjo palaikyti ryšį, o traukiniu galėdavo siųsti ką užsimanęs. Nebuvo jokio reikalo jų matyti. Laišku galima viską pasakyti. Viską, išskyrus tai, apie ką nenorėjo, kad sužinotų, pavyzdžiui, apie nesantuokinių vaikų virtinę, stebuklingai ilgėjančią. Tik parversdavo kokią mergiotę ganyklose, jau ji ir pastoja. Tikriausiai velnio darbas. Toks vaisingumas buvo negirdėtas, ir jis neabejojo, kad pusė vaikiūkščių ne jo. Todėl nusprendė, jog tikras tik dėl Pančos Garsijos sūnaus, kuris, kaip ir tėvas, buvo vardu Estebanas, mat žinojo, kad jo motina buvo nekalta, kai ją paėmė. Visi kiti vaikai galėjo būti tiek jo, tiek kieno nors kito. Visad patogiau manyti, kad kito. Kai kokia moteris atkeliaudavo su vaiku ant rankų prašyti tėvo pavardės ar kokios nors pagalbos, išvarydavo į delną įbrukęs kelis banknotus ir pagrasinęs, jog jei grįš drumsti ramybės, bus išvaryta su rimbu, kad nemėgintų daugiau vilioti kiekvieno pasitaikiusio vyro, paskui kaltinti jį. Taip niekuomet ir nesužinojo tikslaus savo vaikų skaičiaus, kas, teisybę pasakius, jo ir nedomino. Manė, kad kai nuspręs turėti vaikų, išsirinks žmoną iš savo luomo ir ves

ją su Bažnyčios palaiminimu – svarbūs tik tie vaikai, kurie nešioja tėvo pavardę, o visi kiti sakytum nė negimę. Ir jis nenori nė girdėti šitų baisių nesąmonių, kad visi gimsta lygūs ir turi vienodą paveldėjimo teisę, nes tada viskas eitų velniop, o civilizacija grįžtų į akmens amžių. Prisimindavo Rosos motiną Nivėją: kai išgąsdintas nuodingojo brendžio jos vyras pasitraukė iš politikos, ji pradėjo savo kampaniją. Kartu su kitomis moterimis prisirakino prie Kongreso ir Aukščiausiojo teismo vartų, ištaisė gėdingą spektaklį ir savo pačių vyrus išstatė pajuokai. Estebanas žino, kad Nivėja eidavo vakarais į miestą ir ant sienų klijuodavo rinkimų teisės moterims reikalaujančius plakatus, žino, kad vidury baltos dienos jai nieko nereiškia drožti per centrą su šluota rankoje ir kardinolo pijuse ant galvos ir reikalauti moterims lygių su vyrais teisių, galimybės balsuoti, mokytis universitete ir kad visus vaikus, net nesantuokinius, gintų įstatymas.

– Tai moteriai galvoj negerai, – sakydavo Trueba. – Tokie sprendimai prieštarautų pačiai gamtai. Jei moterys nemoka prie dviejų pridėti dviejų, dar labiau nesugebėtų į rankas paimti skalpelio. Jų paskirtis – motinystė ir šeimos židinys. Jeigu visa tai tęsis toliau, vieną dieną užsimanys tapti deputatėmis, teisėjomis, gal net prezidentauti! Kol kas taip elgdamosi jos kelia netvarką ir sumaištį, kuri gali labai liūdnai baigtis. Spausdina nepadorias brošiūras, prisirakina viešose vietose, tada atvažiuoja policija su kalviu ir nukapoja pančius. Ir išsiveža suimtas, taip joms ir reikia. Gaila, kad vis atsiranda koks įtakingas vyras, bailys teisėjas ar maištingas parlamentaras, kuris jas išlaisvina... Ir šiuo atveju vienintelis dalykas, ko reikia, tai tvirtos rankos!

Karas Europoje pasibaigė, nudundėjo pilni žuvusiųjų vagonai, bet jų aidas nenutilo. Kaip tik iš ten ir sklido tos ardomosios idėjos, nevaldomų radijo vėjų ir telegrafo nešamos, atvežamos imigrantų, nesustabdomu srautu plūstančių tolyn nuo bado, riaumojančių bombų išdegintoje žemėje, kur arimuose pūva lavonai. Tais metais vyko prezidento rinkimai ir visi nerimavo, kaip susiklostys įvykiai. Šalis budo. Kaimą išjudinusi nepasitenkinimo banga paplovė oligarchinės visuomenės pamatus. Per kaimus praūžė vi-

sokios negandos: sausra, sraigių antplūdžiai, snukio ir nagų liga. Šiaurėje buvo nedarbas, sostinė tebejuto tolimo karo padarinius. Metai buvo išskirtinai vargingi, metai, kai iki visiškos katastrofos trūko tik žemės drebėjimo.

Aukštuomenė, kurios rankose buvo valdžia ir turtai, nesuprato, koks grėsmingas trapiai jos padėčiai gali būti šis judėjimas. Turtuoliai linksminosi šokdami pagal čarlstono, naujojo džiazo, fokstroto ir nuostabiai nepadorius juodaodžių ritmus. Vėl atsinaujino kelionės laivais į Europą, kurios per ketverius karo metus buvo nutrūkusios, išpopuliarėjo maršrutai ir į Šiaurės Ameriką. Naujausias to meto žaidimas, golfas, suburdavo visuomenės grietinėlę aplink mažytį kamuoliuką, lazda mušamą lygiai taip pat, kaip prieš du šimtus metų tose pačiose vietose darė indėnai. Damos nešiojo iki kelių siekiančius dirbtinių perlų karolius ir iki antakių užmaukšlintas skrybėles lyg dubenis. Plaukus kirpo trumpai kaip vyrai, dažydavosi lyg mergšės, nustojo nešioti korsetus ir užsikėlusios koją ant kojos rūkydavo. Kabaljerams aptemo protas nuo amerikietiškų automobilių, kurie rytą atvežti į šalį, vakare jau būdavo parduoti, nors ir kainuodavo krūvas pinigų ir buvo ne kas daugiau, kaip burzgiantys dūmų kamuoliai ir barškančių veržlių krūva, tačiau savižudišku greičiu skrisdavo arkliams ir kitoms gamtos būtybėms, bet tik ne tokioms išgalvotoms pabaisoms pritaikytais keliais. Prie lošimo stalų būdavo pralošiami palikimai ir pokario metais lengvai uždirbti turtai. Poškėdavo šampano buteliai, o išmaningiausi ir labiausiai pagedę smaginosi ką tik atrastu kokainu. Atrodė, kad visuotinei beprotybei nebus galo.

Tačiau kaimuose naujieji automobiliai tebebuvo tokia pat fantastika kaip ir trumpos suknelės, ir žmonės, išvengę sraigių ar snukio ir nagų ligos, tuos metus laikė gerais. Estebanas Trueba ir kiti krašto žemvaldžiai susirinko į klubą aptarti politinių veiksmų prieš prezidento rinkimus. Kaimiečiai gyveno lygiai taip pat kaip valdant ispanams, niekas nebuvo girdėjęs apie profesines sąjungas ar laisvą sekmadienį, ar apie minimalųjį darbo užmokestį, tačiau į dvarus, apsimetę evangelizuotojais, su Biblija po

viena pažasčia ir su marksistinėmis brošiūromis po kita, ėmė skverbtis naujos, kairiosios partijos delegatai, kurie skleidė blaivybės idėjas ir šaukė mirti dėl revoliucijos. Slapti dvarininkų sambūriai baigdavosi romėniškomis puotomis arba gaidžių peštynėmis, o sutemus suokalbininkai užimdavo viešnamį „Raudonasis žibintas“, kur dvylikametės prostitutės ir vienintelis tiek viešnamyje, tiek mieste esantis homoseksualistas Karmelas šokdavo grojant prieštvaniniam gramofonui, budriai stebimi Sofijos, kuri jau buvo per sena strikinėti, tačiau dar turėjo energijos geležine ranka vairuoti verslą, neįsileisti žandarų ir sekti, kad klientai nesinaudotų mergaitėmis – nedulkintų jų neužsimokėję. Iš visų mergaičių Transito Soto ne tik geriausiai šoko, bet ir atlaikydavo girtuoklių antpuolius. Ji niekuomet nepavargdavo ir niekuo nesiskųsdavo, tarsi turėtų tibetietiškos galios palikti liesutį paauglės kūnelį kliento rankose, o sielą paleisti į tolimą pasaulio kraštą. Estebanui Truebai ji patiko, nes nesibodėdavo naujais ar šiurkščiais mylėjimosi būdais ir mokėjo dainuoti užkimusio paukščio balsu, ir dar todėl, kad vieną sykį jam išsitarė žadanti daug pasiekti, kas jį prajuokino.

– „Raudonajame žibinte“ visą gyvenimą netupėsiu. Keliausiu į sostinę, nes noriu tapti turtinga ir išgarsėti, – pareiškė ji.

Estebanas į viešnamį eidavo todėl, kad miestelyje tai buvo vienintelė pasilinksminimo vieta, tačiau apskritai prostitutės jam netiko. Nemėgo mokėti pinigų už tai, ką galima pasiekti kitaip. Bet su Transito Soto patikdavo būti. Ši mergaitė jį prajuokindavo.

Vieną dieną, pasimylėjus su ja, Estebanui užėjo dosnumas, ko beveik niekada neatsitikdavo, ir jis paklausė Transito Soto, ar patiktų, jeigu jai ką nors padovanotų.

– Paskolinkite man penkiasdešimt pesų! – tučtuojau paprašė ji.

– Tai daug pinigų. Kam tau jų reikia?

– Pirksiu bilietą į traukinį, raudoną suknelę, aukštakulnius batelius, flakonėlį kvepalų ir susigarbanosiu plaukus. Pradžiai to užteks. Kada nors jums juos grąžinsiu. Su procentais.

Estebanas davė jai penkiasdešimt pesų, nes tą dieną buvo par-

davęs penkis bulius ir kišenės sprogo nuo pinigų, be to, nuvargęs ir patenkintas po tokio malonumo, pasijuto sentimentalokai.

– Man tik gaila, kad niekuomet daugiau nesimatysim, Transito. Pripratau prie tavęs.

– Bet mes pasimatysim, pone. Gyvenimas ilgas ir vingiuotas.

Vaišes klube, gaidžių peštynes ir vakarus viešnamyje apvainikavo gudrus, nors ir nelabai originalus planas, kaip paskatinti kaimiečius balsuoti. Jiems buvo iškelta puota su kimštais pyragais ir daugybe vyno, iškepti keli jaučiai, ponai dainavo jiems serenadas, pritardami gitaromis, išdrožė kelias patriotiškas prakalbas ir pažadėjo, kad jei laimės konservatorių kandidatas, visi gaus premiją, o jei pralaimės – liks be darbo. Be to, patvarkė balsadėžes ir papirko policiją. Po pokylio kaimiečius sumetė į vežėčias ir, neišleisdami iš akių, nuvežė balsuoti kikendami ir juokaudami. Vienintelį kartą gyvenime elgėsi su jais familiariai: drauguži toks, drauguži šioks, pasikliaukit manimi, pone, jūsų neapvilsiu, taip man patinka, bičiuli, smagu, kad turi švarią patrioto sąžinę, matai, visi liberalai ir radikalai yra gryni niekšai, o komunistai – ateistai, šunsnukiai, jie vaikus ėda.

Rinkimų dieną viskas klojosi, kaip buvo numatyta, tiesiog tobulai. Ginkluotosios pajėgos užtikrino, kad rinkimai būtų demokratiški, ir pačią linksmiausią, saulėtą pavasario dieną vyktų taikiai.

– Duokime pavyzdį šiam indėnų ir negrų žemynui, kuriame revoliucijos griebiamasi vien tam, kad nuvertus vieną diktatorių, būtų pastatytas kitas. Čia kitokia šalis. Mūsų žmonės gyvena kitaip, tikroje respublikoje. Jiems netrūksta pilietinio išdidumo. Konservatorių partija čia laimi švariai ir atvirai, niekas neprašo generolo saugoti, kad būtų tvarka ir ramybė, ne taip kaip pas kaimynus, kur diktatoriai vieni kitus žudo, o amerikonai išsiveža žaliavas, – klubo valgomajame dėstė Trueba, ką tik sužinojęs rinkimų rezultatus ir iškėlęs taurę.

Po trijų dienų, kai gyvenimas grįžo į savo vėžes, Tris Marijas pasiekė Ferulos laiškas. Naktį Estebanas Trueba sapnavo Rosą. Jau seniai to nebuvo atsitikę. Sapne regėjo jos plaukus, dryksan-

čius ant nugaros kaip karklo šakos, tarsi gyva antklodė dengianti ją iki liemens. Jos oda buvo kieta ir šalta, o spalva ir tekstūra priminė alebastrą. Ji atėjo nuoga, nešina ryšuliu, tarsi sapnuodama, visa apgaubta žalios spindinčios aureolės. Matė, kaip ji lėtai artinasi, o kai bandė ją paliesti, ji padėjo nešulį ant grindų, tėškė jam prie kojų. Jis pasilenkė, paėmė ir išvyniojo: tai buvo mergytė be akių, ji šaukė tėvelį. Atsibudo paniuręs ir visą rytą buvo piktas. Sapnas jį prislėgė dar gerokai prieš laišką. Įslinkęs į virtuvę pusryčių, kaip kiekvieną dieną, pamatė vištą, ant grindų lesiojančią duonos trupinius. Taip jai įspyrė, kad prakiurdė, ir višta liko stipti plakdama sparnais viduryje virtuvės, žarnų ir plunksnų kamuoly. Tai jo nenuramino, o dar padidino įniršį, ir jis pajuto, kaip dūsta. Sėdo ant arklio ir nujojo pažiūrėti įdaguojamų gyvulių. Bet pirma užsuko į Pedro Segundo Garsijos namus, mat jis buvo išvykęs į San Luko stotį palikti siuntinio ir užsuko į miestelį paimti pašto. Jis ir parvežė Estebanui laišką nuo Ferulos.

Visą rytą vokas pragulėjo ant stalo prieškambaryje. Kai Estebanas Trueba grįžo namo, iškart nuėjo nusimaudyti, nes buvo permirkęs prakaitu ir dulkinas, prisigėręs į nieką kita nepanašaus persigandusių gyvulių kvapo. Tuomet atsisėdo prie stalo tvarkyti sąskaitų ir liepė atnešti valgį ant padėklo. Sesers laišką pamatė tik vakare, kai prieš guldamas apėjo visą namą, kaip darė kasdien, tikrindamas, ar užgesinti visi žibintai ir uždarytos durys. Ferulos laiškas atrodė kaip visi jos laiškai, kuriuos gaudavo, tačiau paėmęs ir dar neatplėšęs pajuto, kad jis pakeis jo gyvenimą. Jausmas buvo toks pat kaip prieš daugelį metų, kai paėmė Rosos mirtį pranešusią sesers telegramą.

Laišką atplėšė jausdamas, kaip nuo blogos nuojautos tvinksi smilkiniuose. Laiške buvo trumpai parašyta, kad donja Estera Trueba miršta ir kad po tiek metų, kuriuos Ferula ją slaugė ir tarnavo tarsi vergė, dabar turi kentėti, kai ši jos net nepažįsta, o tik dieną ir naktį šaukia savo sūnų Estebaną, kurio nepamačiusi nenori mirti. Estebanas niekuomet motinos labai nemylėjo ir šalia jos jausdavosi nesmagiai, tačiau žinia vis tiek jį sukrėtė. Suprato, kad jau nebeišsisuks su kokia nauja dingstimi, kodėl

negali jos aplankyti, ir kad atėjo laikas grįžti į sostinę ir paskutinį kartą susitikti su moterimi, kuri lankydavo jį nakties košmaruose, dvokdama aitriais vaistais, silpnai dejuodama, bambėdama nepabaigiamas maldas, – kenčianti moteris, kuri jo vaikystę pavertė draudimais ir siaubais, o vyro gyvenimą apsunkino atsakomybe ir kalte.

Jis pakvietė Pedrą Segundą Garsiją ir paaiškino, kas nutiko. Nuvedė jį prie stalo ir parodė buhalterijos knygą bei parduotuvės sąskaitas. Įteikė visus raktus, išskyrus raktą nuo vynų rūsio, pasisakė tučtuojau išvykstąs ir nurodė, kad iki jo grįžimo jis atsako už viską, kas vyksta Trijose Marijose, ir kad iškrėtęs bet kokią kvailystę, už ją labai brangiai sumokės. Pedras Segundas Garsija paėmė raktus, po pažasčia pasispraudė buhalterijos knygą ir be jokio džiaugsmo nusišypsojo.

– Kiekvienas daro ką sugeba, šeimininke, – tarė gūžtelėdamas pečiais.

Kitą dieną Estebanas Trueba pirmą kartą po daugelio metų pakartojo tą patį kelią, kuris iš motinos namų atvedė jį į kaimą. Įsimetęs tuos pačius du odinius lagaminus, vežimu pavažiavo į San Luko stotį, nusipirko pirmos klasės bilietą į anglų geležinkelio kompanijos traukinį ir nuvažiavo dairydamasis į tuos pačius plačius laukus, nusidriekusius kalnų papėde.

Užmerkė akis ir pabandė miegoti, tačiau motinos paveikslas išbaidė sapnus.

Trečias skyrius

Aiškiaregė Klara

Kai Klara nusprendė, jog kalbėti nėra prasmės, ir užsisklendė nebylume, jai buvo dešimt metų. Jos gyvenimas pastebimai pasikeitė. Nuoširdus storulis, šeimos daktaras Kuevasas mėgino nuo nebylumo išgydyti savo paties sutaisytomis piliulėmis, vitaminų sirupu ir borakso tepalu gerklei tepti, tačiau jokių regimų rezultatų nepasiekė. Suprato, kad jo vaistai nieko nepadės ir kad vien jį pamačiusi mergaitė siaubingai persigąsta. Vos jį išvydusi Klara pradėdavo cypti ir slėpdavosi tolimiausiame kambario kampe, gūždamasi kaip persekiojamas žvėrelis. Daktarui Kuevasui teko gydymą užbaigti ir patarti Severui su Nivėja, kad nuvežtų ją pas rumuną, pavarde Rostipovas, kuris tuo metu buvo tikra sensacija. Rostipovas užsidirbdavo pragyvenimą varjetė teatruose rodydamas iliuzionistinius triukus ir atliko neįtikimą žygdarbį: nuo katedros viršūnės iki Galisijos brolijos pastato ištempęs vielą, ja perėjo skersai aikštės, laikydamas pusiausvyrą tik nešama kartimi. Be šių lengvabūdiškų užsiėmimų, Rostipovas sukėlė šurmulį ir mokslininkų būryje, nes laisvu laiku įsimiklino stebuklingomis lazdelėmis ir hipnozės seansais gydyti isteriją. Nivėja ir Severas nuvedė Klarą į kabinetą, kurį Rostipovas buvo įsirengęs viešbutyje. Rumunas daktaras ją atidžiai apžiūrėjo. Pagaliau pareiškė, jog mergaitės atvejis nepriklauso jo išmanymo sričiai, nes ji nekalba ne todėl, kad negali, o todėl, kad nenori. Vis dėlto tėvams labai užsispyrus, iš cukraus pagamino violetinės spalvos piliulių ir paaiškino, kad tai – sibiriečių išrastas vaistas kurčnebylumui gydyti. Tačiau tie vaistai menkai padėjo, o antrąjį jų buteliuką per klaidą prarijo Barabas, bet, laimei, jokios reakcijos nebuvo. Severas ir

Nivėja mėgino priversti dukrą kalbėti įvairiais namų būdais, grasindami ir maldaudami, net palikdami ją nevalgiusią ir žiūrėdami, ar alkis neatvers jai burnos paprašyti vakarienės, tačiau nei tai nepadėjo.

Nana susigalvojo, kad mergaitė gal prabiltų, jei smarkiai išsigąstų, ir devynerius metus be atilsio kūrė situacijas, kuriomis mėgindavo Klarą pergąsdinti, tačiau tuo tik užgrūdino ją netikėtumams ir siaubui. Netrukus Klara nieko nebebijojo: jos neišgąsdindavo nei pamėlusių, perkarusių pabaisų pasirodymas kambaryje, nei vampyrų bei velnių baladojimasis į langus. Nelygu koks tą minutę pagaudavo įkvėpimas, Nana, prisižiūrėjusi tam tikslui perkamų siaubo knygelių, kurių skaityti nemokėjo, tačiau iliustracijas įsidėmėdavo, persirengdavo tai begalviu piratu, tai Londono Tauerio budeliu, vilkolakiu ar raguotu velniu. Įprato slapčiomis slankioti koridoriais ir iš tamsos šokti ant mergaitės, kaukti už durų ir slėpti jai lovoje gyvus vabalus, tačiau nė viena iš šių pastangų neištraukė iš jos nė cyptelėjimo. Kartais Klara prarasdavo kantrybę, griūdavo ant grindų ir imdavo spardytis, tačiau neartikuliuodavo jokios žinomos kalbos garsų; arba lentelėje, kurią visad nešiodavosi, prirašydavo vargšei moteriškei bjauriausių įžeidimų ir tuo ją nuvarydavo raudoti į virtuvę.

– Darau tai dėl tavęs, angelėli! – šniurkšdavo Nana, įsisupusi į kruviną paklodę, šluostydamasi degintu kamščiu išpaišintą veidą.

Nivėja uždraudė daugiau mergaitę gąsdinti. Pastebėjo, kad dėl nuolatinės įtampos stiprėja jos dvasinės galios ir sujunda aplinkui mergaitę susispietusios dvasios. Be to, visų tų šiurpių figūrų karnavalas baigia sugadinti Barabui nervų sistemą: niekuomet neturėjęs geros uoslės, persirengusios Nanos pažinti nesugebėdavo. Šuo pradėjo tupėdamas šlapintis, aplinkui save palikdamas didžiulį klaną, ir dažnai kalendavo dantimis. Tačiau Nana pasinaudodavo bet kokiu motinos neapsižiūrėjimu ir toliau mėgino nebylumą išgydyti savo firminiais vaistais nuo žagsulio.

Klarą atsiėmė iš vienuolyno kolegijos, kurioje mokėsi visos del Valjės šeimos seserys, ir jai nusamdė namų mokytojus. Severas parsikvietė iš Anglijos guvernantę, panelę Agatą, kuri buvo aukš-

ta, gintaro spalvos veidu, didelėmis mūrininko rankomis, tačiau neatlaikiusi klimato, aštrių patiekalų ir savarankiško druskinės lakstymo per valgomąjį stalą, turėjo grįžti į Liverpulį. Tuomet atkeliavo švedė, kuriai sekėsi nė kiek ne geriau, po to – prancūzė, šeimoje atsiradusi per šios šalies ambasadoriaus pažintį su šeima, bet pasirodė esanti tokia rausvutėlė, apvalutė ir meilutė, kad po kelių mėnesių tapo nėščia. Kiek patyrinėjus buvo sužinota, kad kūdikio tėvas yra Luisas, vyresnysis Klaros brolis. Severas juos apvesdino neklausęs jų nuomonės ir, priešingai visoms Nivėjos ir jos draugių pranašystėms, jie gyveno labai laimingai. Po visų šių įvykių Nivėja įtikino vyrą, kad būtybei, turinčiai telepatinių sugebėjimų, nebūtina mokytis užsienio kalbų, ir kad būtų daug svarbiau mokyti ją skambinti pianinu ir siūti.

Mažoji Klara ištisai skaitė. Skaitė kas papuola. Jai patiko ir pasakų knygos iš dėdės Marko dėžių, ir Liberalų partijos dokumentai, kuriuos tėvas laikė savo kabinete. Ji prirašė nesuskaičiuojamus sąsiuvinius užrašų, įamžindama to laiko įvykius, kurie jos dėka nepaskendo užmaršties migloje ir dabar man labai padeda.

Aiškiaregė Klara mokėjo aiškinti sapnus. Šis sugebėjimas buvo įgimtas, nereikalaująs keblių paslaptingų studijų, kuriomis užsiimdavo dėdė Markas, bet įdėjęs daug pastangų, gaudavo kuklius rezultatus. Pirmasis tai pastebėjo Honorijus, sodininkas, susapnavęs sau tarp kojų besiraitančias gyvates. Norėdamas jų nusikratyti, jis tol spardėsi, kol užplumpino devyniolika. Karpydamas rožes, sapną papasakojo Klarai, vien norėdamas ją pralinksminti, nes labai ją mylėjo ir gailėjosi, kad liko nebylė. Mergaitė iš prijuostės kišenėlės išsitraukė lentelę ir užrašė, ką reiškia Honorijaus sapnas: "Turėsi daug pinigų, bet tau jų užteks neilgam, uždirbsi juos lengvai, statyk už devyniolika". Honorijus buvo beraštis, tad Nivėja, juokdamasi ir šaipydamasi, jam perskaitė. Sodininkas padarė, kaip sakyta, ir slaptuose lošimo namuose už anglių sandėlio išlošė aštuoniasdešimt pesų. Juos išleido taip: nusipirko naują kostiumą, surengė įsimintinas išgertuves visiems savo draugams ir padovanojo Klarai fajansinę lėlę. Nuo to karto mergaitė buvo labai užsiėmusi ir slapčia nuo motinos aiškindavo

sapnus, nes kai visi sužinojo, kas nutiko Honorijui, ėmė eiti pas ją prašydami išaiškinti, ką reiškia sapne virš bokšto skristi su gulbės sparnais, plaustu plaukti pasroviui, sirenai dainuojant našlės balsu; pagimdyti nugara suaugusius dvynius, rankoje laikančius kardą. Klara nedvejodama užrašė savo lentelėje, kad bokštas reiškia mirtį ir kad skristi virš jo reiškia išsigelbėti nuo netikėtos mirties; kad tas, kuris skęsta girdėdamas sirenas, praras darbą ir gyvens nepritekliuje, tačiau jį išgelbės moteris, su kuria jis imsis verslo; kad dvyniai – tai vyras ir žmona, verčiami gyventi tą patį likimą ir vienas kitą žeidžiantys kardo smūgiais.

Klara suprasdavo ne tik sapnus. Dar mokėjo spėti ateitį ir perprasti žmonių kėslus – šie jos sugebėjimai išliko visą gyvenimą ir laikui bėgant sustiprėjo. Klara nuspėjo krikštatėvio dono Salomono Valdeso mirtį: jis dirbo biržos makleriu ir supratęs, jog viską prarado, pasikorė ant lempos ištaigingame savo kabinete. Klarai užsispyrus, ten jį ir rado, panašų į liūdną aviną, kaip ji ir buvo parašiusi lentelėje. Nuspėjo ji ir tėvo išvaržą, ir visus žemės drebėjimus bei kitus gamtos sujudimus, tą vienintelį kartą, kai sostinėje ėmė snigti ir nuo šalčio lūšnynuose išmirė vargšai bei iššalo rožių krūmai turtuolių soduose; nuspėjo ir moksleivių žudiko asmenį, gerokai prieš policijai atrandant antrąjį lavoną, tačiau niekas ja netikėjo, o Severas nenorėjo, kad duktė kištųsi į kriminalinius reikalus, nesusijusius su šeima. Iš pirmo žvilgsnio Klara perprato, kad Chetulijus Armandas apsuks tėvą australiškųjų avių versle, – įžvelgė tai jo auros spalvoje. Apie tai parašė tėvui, tačiau šis nekreipė dėmesio ir dukters pranašystes prisiminė tuomet, kai jau buvo praradęs pusę turtų, o jo partneris, tapęs turtuoliu, gyveno kažkur Karibuose, apsuptas plačiastrėnių juodaodžių haremo, ir iškylavo nuosava jachta.

Klaros sugebėjimas judinti daiktus jų neliečiant nepraėjo nė tuomet, kai mergaitei prasidėjo menstruacijos, kaip buvo pranašavusi Nana, o vis stiprėjo, kol ji įgijo galią spaudyti uždengto pianino klavišus, nors paties instrumento pajudinti iš vietos niekuomet nepajėgė, kad ir kaip troško. Šitoms keistenybėms ji paaukodavo daugiausia savo laiko ir energijos. Išmoko įspėti neįti-

kėtiną daugybę kortų malkoje ir prigalvojo fokusų broliams ir seserims linksminti. Tėvas uždraudė jai kortomis burti ateitį, iškvietinėti vaiduoklius ir padykusias dvasias, kurie vargino kitus šeimos narius ir gąsdindavo tarnus, tačiau Nivėja suprato, kad kuo daugiau dukrai bus draudžiama ir grasinama, tuo ji taps nenormalesnė, todėl nusprendė nebetrukdyti jos spiritistiniams triukams, pranašavimams, nekreipti dėmesio į jos gūdų tylėjimą, stengtis mylėti ją besąlygiškai ir priimti tokią, kokia yra. Klara augo tarsi laukinis augalas, nepaisydama daktaro Kuevaso, parsivežusio iš Europos naujoviškų būdų pamišėliams gydyti šalto vandens voniomis ir elektros šoku.

Barabas nuo mergaitės neatstodavo dieną ir naktį, išskyrus tas valandėles, kai užsiimdavo šunišku seksu. Visuomet sekiodavo paskui mergaitę tarsi didžiulis šešėlis, tylus kaip ji pati. Jai atsisėdus, susirangydavo prie kojų, o naktį miegodavo šalia, šnarpšdamas nelyginant garvežys. Prie savo šeimininkės taip prisirišo, kad kai miegodama slankiodavo po namus, šuo sekdavo iš paskos, mėgdžiodamas jos eiseną. Naktimis, šviečiant pilnačiai, dažnai galėdavai išvysti juos abu dūlinėjant koridoriais tarsi du vaiduoklius, sklandančius blankioje šviesoje. Šuniui augant, jo apdujimas vis labiau krito į akis. Nepajėgęs įsisąmoninti, kad stiklas yra permatomas, įsiaudrinęs įlėkdavo pro langus, taikydamasis pagauti kokią musę, ir nudribdavo ant šukių krūvos kitoje pusėje liūdnas ir nustebęs. Tais laikais stiklą laivais gabendavo iš Prancūzijos, tad šuns pomėgis daužytis į juos ėmė apsunkinti šeimos gyvenimą, kol Klara pagaliau sugalvojo ant stiklų išpaišyti kates. Suaugęs Barabas nustojo dulkinti pianino kojas, kaip darydavo vaikystėje, ir jo dauginimosi instinktas atgydavo tik netoliese užuodus rujojančią kalę. Tuomet jokios grandinės ar durys negalėdavo jo sulaikyti: įveikęs visas kliūtis, Barabas strykteldavo į gatvę ir dingdavo dviem ar trim dienoms. Grįždavo visuomet su vargše kalele mataruojančia ore, persmeigta jo vyriškumo simbolio. Tekdavo suslėpti vaikus, kad šie nematytų baisios scenos, kai sodininkas aplies juos šaltu vandeniu ir pagaliau, iškentėjęs vandens pliūpsnius, mušimą ir kitas niekšy-

bes, Barabas bus atplėštas nuo mylimosios, o ji palikta dvėsti kieme, kur Severas gailestingai pribaigdavo ją šūviu.

Klaros paauglystė ramiai prabėgo dideliame tėvų trijų kiemų name. Ją beprotiškai lepino vyresnieji broliai ir seserys, Severas, ją mylėjęs labiausiai iš visų vaikų, Nivėja ir Nana, kuri čia gąsdindavo ją persirengusi baisiu plėšiku, čia švelniai ja rūpinosi. Beveik visi jos broliai buvo vedę ir išvykę – vieni keliauti, kiti dirbt į provinciją, seserys ištekėjusios, ir didysis namas, ilgai glaudęs gausią šeimą, liko beveik tuščias, daugelis kambarių buvo užrakinti. Laiką, atlikusį nuo bendravimo su guvernante, mergaitė leisdavo skaitydama, valios pastangomis judindama įvairiausius daiktus, lakstydama su Barabu, spėdama ateitį ir mokydamasi megzti – tai buvo vienintelis iš visų namų ruošos dalykų, kuris jai sekėsi. Nuo to Didžiojo ketvirtadienio, kai tėvas Restrepas apkaltino ją esant apsėstą velnio, virš jos galvos tvyrojo šešėlis, kurį tėvų meilė ir brolių bei seserų apdairumas lyg ir nustumdavo, tačiau moterys savo sueigose vis dar tyliai šnibždėdavosi apie keistus jos sugebėjimus. Nivėja pastebėjo, kad dukters niekas nekviečia į svečius ir kad jos vengia net pusbroliai ir pusseserės. Beatodairiška meile ji taip puikiai kompensavo draugių trūkumą, kad Klara augo laiminga ir vėliau vaikystę, nepaisant vienatvės ir nebylumo, prisiminė kaip šviesiausią gyvenimo laikotarpį. Visam laikui prisiminė vakarus, praleistus su motina siuvimo kambarėlyje, kur Nivėja siūdavo mašina drabužius vargšams ir dukrai pasakodavo istorijas ir juokingus atsitikimus iš šeimos gyvenimo. Rodydavo ant sienos sukabintas fotografijas, pasakodavo apie praeitį.

– Matai tą rimtą vyrą su pirato barzda? Tai dėdė Mateo, tas, kuris išvyko į Braziliją smaragdų, tačiau viena ugninga mulatė jį nužiūrėjo. Jam nuslinko plaukai, nukrito nagai, išklibo dantys, ir jis turėjo eiti pas negrą žiniuonį, vudu raganių, kuris jam davė amuletą, ir tuojau dantys sutvirtėjo, ataugo nagai ir plaukai. Pažiūrėk, dukrele, ant jo galvos daugiau plaukų negu kad ant indėno. Jis – vienintelis žemėje žmogus, kuris nupliko ir vėl atsiaugino plaukus.

Klara šypsodavosi nieko nesakydama, o Nivėja, pripratusi prie dukters tylėjimo, toliau kalbėdavo. Be to, vylėsi, kad tiek visko prisiklausiusi, kada nors ji užsimanys ko nors paklausti ir atgaus kalbos dovaną.

– O tas yra dėdė Chuanas, – pasakodavo. – Aš jį labai mylėjau. Vieną kartą jis viešumoje susiperdė, kas jam, vargšeliui, tapo gyva pragaištimi. Tai atsitiko per iškylą. Tą kvapią pavasario dieną susirinkome visos pusseserės, apsirengusios muslino suknelėmis, pasipuošusios skrybėlaitėmis su gėlėmis ir kaspinais, o vaikinai buvo šventiniais drabužiais. Chuanas nusirengė baltą savo švarką – atrodo, ir dabar jį matau! Pasiraitojo marškinių rankoves ir pakibo ant medžio šakos, šiuo akrobato triuku bandydamas užkariauti Konstansos Andradės, Derliaus šventės karalienės, susižavėjimą, mat nuo tos dienos, kai pirmą sykį ją išvydo, buvo beviltiškai įsimylėjęs. Chuanas atliko du nepriekaištingus prisitraukimus, vieną kartą apsivertė ore, bet darydamas kitą judesį paleido skambų dujų šūvį. Nesijuok, Klarita! Tai buvo baisu. Visi sutrikę nutilo, o vynuogių skynimo pabaigtuvių karalienė pratrūko kvatoti. Perbalęs Chuanas užsivilko švarką, neskubėdamas nuėjo, ir daugiau jo niekada nebeišvydome. Jo ieškojo net svetimšalių legione, klausinėjo visuose konsulatuose, tačiau taip ir neužtiko jokio pėdsako. Man atrodo, jis tapo misionieriumi ir išvyko į Velykų salą gydyti raupsuotųjų, – toliau nebėr kur bėgti, kad galėtum užsimiršti ir kad kiti tave pamirštų, nes ta sala neįeina į įprastus navigacijos maršrutus ir netgi nėra pažymėta olandų žemėlapiuose. Nuo to laiko visi jį mini kaip Chuaną Pirstuką.

Nivėja nusivesdavo dukterį prie lango ir parodydavo išdžiūvusį tuopos kamieną.

– Šis medis buvo milžiniškas, – tardavo. – Liepiau jį nukirsti prieš gimstant vyriausiam mano sūnui. Sakydavo, kad jis toks aukštas, jog nuo viršūnės gali matyti visą miestą, tačiau vienintelis, kuris ten užsikabarojo, buvo aklas ir negalėjo nieko regėti. Kiekvienam del Valjės šeimos berniukui, prieš užsimaunant ilgas kelnes, reikėdavo rabždintis į tą medį, kad įrodytų savo drąsą. Tai buvo tarsi įšventinimo apeigos. Medyje liko pilna įrantų. Pati ma-

čiau, kai jį nukirto. Pradedant pirmosiomis tarpinėmis, storomis lyg kaminai šakomis, matėsi žymės, kurias kadaise paliko užsilipę seneliai. Iš inicialų, išpjaustytų kamiene, galima buvo suprasti, kurie, patys drąsiausi, užlipo aukščiausiai, o kurie nusigandę susilaikė. Vieną dieną lipti teko Cheronimui, aklam mano pusbroliui. Nedvejodamas jis ėmė kopti į viršų, apčiupinėdamas šakas, mat aukščio nematė, todėl nebijojo kristi. Užlipo iki pat viršūnės, tačiau net nebaigė rėžti Ch, nes nutrūko tarsi lino galvena ir žnektelėjo ant žemės tiesiai prie tėvo ir brolio kojų. Jam buvo penkiolika metų. Kūną, susuptą į paklodę, nugabeno motinai. Vargšė moteris spjovė visiems į veidą, šaukdama burnojo kaip jūreivis, prakeikė visą vyriškąją giminę, kam pakurstė jos sūnų lipti į medį, kol galų gale apvilktą tramdomaisiais marškiniais ją išsivežė gailestingosios seserys. Žinojau, kad ir mano sūnūs turės tęsti šitą barbarišką tradiciją. Todėl ir liepiau nukirsti. Nenorėjau, kad Luisas ir kiti vaikai augtų pro langą regėdami šito ešafoto šešėlį.

Kartais Klara kartu su motina ir dviem ar trimis jos draugėmis patraukdavo į fabrikus, kur pasilipusios ant dėžių darbininkėms sakydavo kalbas, o tuo metu apdairiu atstumu sustoję meistrai ir darbdaviai stebėdavo jas kandūs ir priešiški. Nors jauna ir visiškai nesusivokianti šio pasaulio reikaluose, Klara suvokė situacijos absurdiškumą ir savo dienoraštyje rašydavo, koks skirtumas tarp motinos bei jos draugių, kailiniuotų, zomšiniais batais, kalbančių apie priespaudą, lygybę ir žmogaus teises, ir prislėgtų, nuolankių darbininkių šiurkščiomis drobės prijuostėmis ir nuo šalčio raudonomis rankomis. Iš fabriko moterų teisių gynėjos eidavo į Armijos aikštėje esančią konditerijos parduotuvę vaišintis arbata su pyragaičiais ir aptarti kampanijos, ir tokia lengvabūdiška pramogėlė nė kiek neataušydavo karštų jų idealų. Kitais kartais motina nusiveždavo dukterį į lūšnynus ir daugiabučių kvartalus, nuriedėdavo automobiliu, prikrautu maisto ir Nivėjos bei jos draugių pasiūtų drabužių vargšams. Ir tuomet mergaitė su stebinančia nuovoka rašydavo, kad ši labdara negali atlyginti milžiniškos neteisybės. Dukters santykiai su motina buvo šilti ir artimi, ir Nivėja, nors pagimdė penkiolika vaikų, elgėsi su ja tarsi su vienatine ir išpuo-

selėjo tokius stiprius ryšius, kad jie tapo šeimos tradicija ir nusitęsė į vėlesnes kartas.

Nana pavirto nenusakomo amžiaus moterimi, išlaikiusia jaunystės stiprybę. Ji vis dar galėjo šokti iš kertės gąsdindama mergaitę, kad prabiltų, ar pragariškame karštyje vidury trečiojo kiemo ištisą dieną pagaliu maišyti vario katile kliuksintį svarainių marmeladą – topazų spalvos tirštą masę, kurią atšalusią Nivėja sukrėsdavo į įvairiausius indus ir išdalydavo vargšams. Įpratusi gyventi apsupta vaikų, Nana visą švelnumą atidavė Klarai, kai kiti išėjo iš namų. Nors mergaitė buvo jau nebe to amžiaus, maudydavo ją tarsi kūdikį emaliuotoje vonioje, baziliku ir jazminais iškvepintame vandenyje, trindavo kempine, kruopščiai išmuilindavo nuo ausų iki pėdų, nepalikdama jokio plotelio, ištrindavo tualetiniu vandeniu, išpudruodavo gulbės pūkų pudrinuku ir su begaline kantrybe šukuodavo plaukus, kol tie pasidarydavo blizgantys ir liauni tarsi jūrų žolės. Tuomet aprengdavo, paguldydavo, girdydavo liepžiedžių arbata nuo nervų, ramunėlių – nuo pilvo skaudėjimo, citrinų – kad oda taptų skaisti, rūtų – nuo tulžies ar mėtų – kad maloniai kvepėtų burna, kol galų gale mergaitė virto angeliška būtybe, kuri vaikščiodavo po koridorius ir kiemelius skleisdama gėlių aromatus, šlamėdama krakmolytais pasijoniais, apgaubta kaspinų ir garbanų aureolės.

Klara vaikystę praleido ir įžengė į jaunystę tarp savo namų sienų, stulbinančių istorijų ir ramios tylos pasaulyje. Jame laikas nepakluso laikrodžiams ir kalendoriams, daiktai gyveno savarankiškai, dvasios sėsdavosi prie stalo ir kalbėdavosi su žmonėmis, praeitis ir ateitis susiliejo, o dabartis buvo netvarkingai sudėliotų veidrodžių kaleidoskopas, kur viskas įmanoma. Begalinis malonumas skaityti tuos užrašus, atkuriančius anos epochos magišką pasaulį, kurio nebėra. Klara gyveno savo fantazijose, apsaugota nuo gyvenimo darganų, kur proziškas daiktų materialumas sumišęs su šurmuliuojančia sapnų tikrove, kur ne visuomet galioja fizikos ar logikos dėsniai. Šį laiką Klara nugyveno užsiėmusi savo svajomis, lydima oro, vandens ir žemės dvasių. Devynerius metus ji buvo tokia laiminga, kad nejautė poreikio kalbėti. Visi jau buvo

praradę viltį išgirsti jos balsą, kai per savo gimimo dieną, užpūtusi devyniolika žvakių ant šokoladinio torto, ji prabilo balsu, tiek laiko nenaudotu, todėl panašiu į išsiderinusį instrumentą.

– Greitai ištekėsiu, – tarė ji.

– Už ko? – paklausė Severas.

– Už Rosos sužadėtinio, – atsakė mergaitė.

Tuomet visi susivokė, kad ji pirmą sykį po šitiek metų prakalbo. Žinia apie stebuklą išjudino namus iki pamatų ir sukėlė visuotinį verksmą. Visi ėmė vieni kitiems pasakoti, naujiena pasklido po miestą, pranešta daktarui Kuevasui, šis negalėjo patikėti, ir per visą tą sumaištį iš džiaugsmo, kad Klara prakalbo, visi pamiršo, ką ji pasakė, ir neprisiminė dar du mėnesius, kol namuose nepasirodė Estebanas Trueba, kurio niekas nebuvo matęs nuo Rosos laidotuvių, ir nepaprašė Klaros rankos.

Estebanas Trueba išlipo stotyje ir pats nusinešė savo du lagaminus. Geležinis kupolas, kurį anglai, imituodami Viktorijos stotį, pastatė tais laikais, kai jiems priklausė visi šalies geležinkeliai, ir pati stotis atrodė taip pat kaip tada, kai buvo pastatyta prieš daugelį metų: tie patys purvini langai, sukinėjasi batus blizginantys vaikai, sausainių ir saldainių pardavėjos ir nešikai tamsiomis kepurėmis, ant kurių išsiuvinėta Britanijos karūna, – pakeisti vėliavos niekam neatėjo į galvą. Jis sėdo į taksi ir davė motinos namų adresą. Miestas jam pasirodė nepažįstamas, pilnas chaotiškų modernizmo ženklų: galybė moterų rodė blauzdas, vyrai dėvėjo liemenes ir klostytas kelnes, darbininkai gręžė grindinį, kirto medžius, kad būtų vietos telefono stulpams, griovė stulpus, kad būtų vietos pastatams, griovė pastatus ir vietoj jų sodino medžius; gatvės prekeiviai rėkaudami siūlė stebuklingų peilių galąstuvų, skrudintų žemės riešutų, lėlių, kurios šoka pačios, be vielų, be siūlų, patys išbandykite, duokite ranką; šiukšliadėžės, maisto kioskai, fabrikai, vežimai, susiduriantys su automobiliais, prakaitu varomi tramvajai – taip vadindavo arklius, tempiančius municipalines transporto priemones; minios šnopavimas, trepsėjimas, skubėjimas šen ir ten, nekantra ir laikrodžių rodyklės. Estebanas pasiju-

to prislėgtas. Nekentė šio miesto labiau, negu galėjo prisiminti. Prisiminė kaime paliktas plačias pievas, dienas, seikėjamas lietaus lašais, laukų platybes, vėsią upės ramybę ir tylų savo namą.

Šitas miestas šūdinas, padarė išvadą.

Taksi greitai atvežė jį prie namo, kuriame užaugo. Jis suvirpėjo pamatęs, kaip visa aplinkui nuskurdo per tuos metus, nuo tada, kai turtingieji panoro gyventi aukščiau už kitus ir miestas ėmė augti kalnų papėdėje. Iš aikštės, kurioje žaisdavo vaikystėje, nieko nebeliko – ji pavirto dykviete; joje tarp šiukšlių, kuriose knaisiojosi šunys, stovėjo į turgų atvažiavusių žmonių vežimai. Jo namas atrodė visiškai suvargęs. Estebanas išvydo visus laiko tėkmės ženklus. Ant išklibusių senovinių durų su vitražu, kurio stiklai buvo išpuošti egzotiškais paukščiais, kabėjo bronzinis rutulį laikančios moteriškos rankos formos belstukas. Pabeldęs turėjo palaukti – tai jam pasirodė tarsi amžinybė, – kol atsivėrė durys, patrauktos virvele, einančia nuo durų kablio iki laiptų viršaus. Motina gyveno antrame aukšte, o pirmąjį buvo išnuomavusi sagų dirbtuvei. Estebanas ėmė lipti seniai nevaškuotais girgždančiais laiptais. Viršuje laukė senutėlė tarnaitė, apie kurią buvo visiškai užmiršęs; ji apsikabino su ašaromis, lygiai kaip tuomet, kai penkiolikmetis grįždavo iš notaro kontoros, kur uždirbo duoną perrašinėdamas nuosavybės perdavimo sutartis ir teisių pavedimus. Niekas nebuvo pasikeitę, net baldai stovėjo tose pačiose vietose, tačiau Estebanas nieko nepažino: nei koridorių apsitrynusio medžio grindimis, išdužinėjusių stiklų, užkaišytų kartono lakštais, apdulkėjusių paparčių, nykstančių surūdijusiose skardinėse ir sutrūkusiuose vazonėliuose, nei maisto ir šlapimo dvoko, nuo kurio darėsi bloga. „Koks skurdas!“ – pagalvojo Estebanas, nesuprasdamas, kur dingo visi tie pinigai, kuriuos jis siuntė seseriai, kad jos galėtų padoriai gyventi.

Ferula pasveikino jį liūdnu veidu. Buvo smarkiai pasikeitusi: iš apvalainos moters, kokią paliko prieš daugelį metų, nieko neliko. Ji sulyso, kaulėtame veide nosis atrodė didžiulė. Nuo jos dvelkė melancholija ir netikrumu, palaikiais drabužiais ir levandomis. Jie tylėdami apsikabino.

– Kaip mama? – paklausė Estebanas.

– Eik pas ją, tavęs laukia, – atsakė ji.

Jie patraukė pereinamais kambariais – visais vienodais, tamsiais ir ankštais, niūriomis sienomis, aukštomis lubomis, siaurais langais; tapetų išblukusias gėles ir ilgesingas mergeles ištepė židinių suodžiai, paženklino laikas ir skurdas. Dar iš toli atsklido radijo diktoriaus balsas, reklamuojantis daktaro Roso tabletėles, nedidukes, bet veiksmingas nuo vidurių užkietėjimo, nemigos ir nemalonaus burnos kvapo. Abu sustojo priešais donjos Esteros Truebos miegamąjį.

– Ji čia, – tarė Ferula.

Estebanas atvėrė duris. Po kelių sekundžių akys priprato prie tamsos. Į veidą tvokstelėjo vaistų ir puvėsių dvokas, salsvas prakaito, drėgmės, ligos ir dar kažko, ko iš pradžių nepažino, bet tuojau supratimas prilipo lyg maras, – yrančios mėsos kvapas. Šviesos spindulėlis spraudėsi pro pravirą langą, ir Estebanas išvydo juodą lovą su baldakimu, išraižytu angelais, ir raudono brokato užuolaidomis, visiškai suplyšusiomis. Toje lovoje mirė tėvas, o motina miegojo joje nuo pat savo vestuvių dienos. Motina buvo įtaisyta pusiaugulomis. Ji pavirto į mėsos luitą, riebalų ir skudurų piramidę, ant kurios viršaus laikėsi mažutė beplaukė galvelė švelniomis, stebinančiai gyvomis, mėlynomis ir nekaltomis akimis. Artritas pavertė ją vientisa mase. Ji negalėjo nei sulenkti sąnarių, nei pasukti galvos. Pirštai buvo suriesti lyg kokio iškasto padaro, o kad lovoje nevirstų, už nugaros buvo užkišta pagalvė, kurią laikė į sieną atremta medinė sija. Metų bėgsmą rodė tinke sijos viršum palikti brėžiai – kančių kelias, skausmo ruožai.

– Mama... – pratarė Estebanas, ir balsas nutrūko krūtinėje, sprogo užgniaužtu verksmu, vienu gaistu ištrindamas liūdnus prisiminimus, varganos vaikystės priplėkusius kvapus, ledinius rytus, riebų viralą, sergančią motiną ir nesantį tėvą, ir pyktį, kuris graužė nuo tos dienos, kai pradėjo galvoti, – užmiršo viską, išskyrus tas retas šviesias valandėles, kai ta nepažįstama lovoje tysanti moteris jį supdavo ant rankų, liesdavo kaktą žiūrėdama, ar nekarščiuoja, dainuodavo lopšines, pasilenkdavo kartu su juo skai-

tyti mėgstamos knygelės, verkdavo iš gailesčio matydama, kaip jis, dar vaikas, keliasi su aušra ir eina dirbti, verkdavo iš džiaugsmo, kai jis vakare grįždavo namo, verkdavai, mama, dėl manęs.

Donja Estera atkišo ranką, bet ne pasisveikinti, o jo sulaikyti.

– Sūnau, nesiartink. – Jos balsas išliko žvalus, lygiai toks pat, kokį jis prisiminė: gyvas, dainingas merginos balsas.

– Tai dėl kvapo, – sausai paaiškino Ferula. – Įsigeria.

Estebanas nutraukė iškedėjusį damasto apklotą ir pamatė motinos kojas. Tai buvo du pamėlę stulpai, nusėti žaizdų, kuriuose knibždėjo musių lervos ir kirmėlės; dvi pūvančios gyvos kojos išpurtusiomis melsvomis pėdomis, benagiais pirštais, išpampusios nuo pūlių, juodo kraujo ir šlykščių gyvių, mintančių jos kūnu, mama, o Viešpatie, mano paties kūnu.

– Daktaras nori man jas nupjauti, sūnau, – tarė donja Estera ramiu mergaitės balsu. – Bet aš tam jau per sena. Pavargau kentėti. Laikas mirti. Tačiau nenorėjau mirti tavęs nepamačiusi, nes visus šiuos metus maniau, jog miręs ir kad tavo laiškus rašo sesuo, nenorėdama manęs įskaudinti. Eik į šviesą, sūnau, noriu gerai į tave įsižiūrėti! O Dieve! Panašus į laukinį!

– Toks gyvenimas kaime, mama, – sumurmėjo jis.

– Nesvarbu! Atrodai stiprus. Kiek tau metų?

– Trisdešimt penkeri.

– Pats laikas vesti ir surimtėti, kad aš galėčiau ramiai numirti.

– Tu nemirsi, mama! – maldavo Estebanas.

– Norėčiau būti tikra, kad turėsiu anūkų, kurių gyslomis tekės mano kraujas, kurie perims mūsų pavardę. Ferula jau prarado viltį ištekėti, tačiau tu privalai susirasti žmoną. Padorią krikščionę. Bet prieš tai turi nusikirpti tuos plaukus ir tą barzdą, girdi?

Estebanas linktelėjo. Atsiklaupė prie motinos ir įsikniaubė į jos sutinusią plaštaką, tačiau dėl dvoko atšlijo. Ferula paėmė jam už rankos ir išvedė iš to nevilties kambario. Išėjęs lengviau atsikvėpė, tačiau vis dar užuodė smarvę ir tuomet pajuto įniršį – taip pažįstamą įniršį, kuris tarsi karšta banga užplūsta galvą, degina akis, į lūpas įdeda piratiškus keiksmažodžius. Įniršį, kad praleido

šitiek laiko negalvodamas apie motiną, įniršį, kad nepasirūpino, kad nepakankamai ją mylėjo ir prižiūrėjo, kad buvo bjaurus nenaudėlis, ne, atleisk, mama, ne tai norėjau pasakyti; Dieve, ji sena, miršta, o aš nieko negaliu padaryti, net apmalšinti jai skausmo, palengvinti to puvimo, sunaikinti baisaus dvoko, to mirties sultinio, kuriame baigi išvirti, mama.

Po dviejų dienų donja Estera Trueba mirė savo sopulingame guolyje, kuriame praleido paskutinius gyvenimo metus. Mirė viena, nes duktė Ferula, kaip kiekvieną penktadienį, išėjo į vargšų kvartalus Miserikordijos rajone kalbėti rožinio už skurdžius, ateistus, prostitutes ir našlaičius, kurie mėtė į ją šiukšles, išpildavo ant jos naktipuodžius, spjaudė į ją, o ji, atsiklaupusi skersgatvyje, nesustodama šaukė „Tėve mūsų" ir „Sveika Marija", aptekusi vargšų purvu, ateistų seilėmis, prostitučių atmatomis ir našlaičių šiukšlėmis, dejuodama iš pažeminimo, šaukdamasi atleidimo tiems, kurie nežino, ką daro, ir jausdama, kaip kaulai darosi it guminiai, kojos virsta vata, kaip tarp šlaunų nuodėmingai plyksteli vasaros karštis, – atimk nuo manęs šitą taurę, Viešpatie; kaip strėnas užlieja pragaro liepsnos, baimės liepsnos, o šventieji, o Tėve mūsų, neleisk man pulti į pagundą, Jėzau.

Estebano irgi nebuvo šalia donjos Esteros, kai ji tyliai numirė sopulingame guolyje. Buvo išvykęs aplankyti del Valjės šeimos ir pasiteirauti, ar neliko kokios netekėjusios dukros, nes po šitiek metų, kuriuos buvo išvažiavęs ir gyveno kaip laukinis, nežinojo, kur kitur pradėti pildyti motinai duotą pažadą, kad padovanos jai teisėtų vaikaičių, todėl nusprendė: jei Severas ir Nivėja sutiko, kad jis taptų žentu tuomet, kai dar buvo gyva gražioji Rosa, neturėtų būti jokios priežasties, dėl kurios nesutiktų ir vėl, juo labiau dabar, kai jis jau turtingas vyras, kuriam nebereikia kapstyti žemės norint išplėšti iš jos aukso ir kuris turi viską, ko gali prireikti, savo banko sąskaitoje.

Estebanas ir Ferula tą vakarą rado motiną mirusią. Jos veide švytėjo palaiminga šypsena, tarsi paskutinę gyvenimo akimirką liga būtų pagailėjusi jai kasdieninių kančių.

Tą dieną, kai Estebanas Trueba pasiprašė priimti, Severas ir Nivėja del Valjės prisiminė žodžius, kuriais Klara nutraukė savo ilgą nebylystę, todėl neparodė jokios nuostabos, kai svečias pasiteiravo, ar jie neturėtų dukters, amžiumi ir pasirengimu tinkamos vedyboms. Pagalvoję jie jam paaiškino, kad Ana tapo vienuole, Teresa labai serga, o visos kitos jau ištekėjo, išskyrus Klarą, mažiausiąją, kuri galėtų tekėti, tačiau yra keistoka būtybė, nelabai tinkama vedybinėms pareigoms ir namų ūkiui. Su visišku nuoširdumu papasakojo jam apie visas jaunėlės keistybes, nenutylėdami nė to, kad pusę gyvenimo praleido nekalbėdama, nes nenorėjo, o ne todėl, kad negalėtų, kaip išaiškino rumunas Rostipovas, o daktaras Kuevasas patvirtino ją daugelį sykių apžiūrėjęs. Tačiau Estebanas Trueba buvo ne iš tų vyrų, kuriuos gąsdintų pasakojimai apie koridoriais besišlaistančius vaiduoklius, valios įsakymu judančius daiktus ar apie blogas ateities pranašystes, o tokį ilgą tylėjimą jis laikė dorybe. Tad nusprendė, jog nė viena iš šių aplinkybių netrukdo pasaulin paleisti sveikų ir teisėtų vaikų, todėl paprašė su Klara susipažinti. Nivėja išėjo paieškoti dukters, o du vyrai svetainėje liko vieni. Tuo pasinaudojęs Trueba su įprastu atvirumu ir be įžangos ėmė dėstyti apie savo ekonominę padėtį.

– Prašau nesiskubinti, Estebanai! – pertraukė jį Severas. – Iš pradžių turite pamatyti mergaitę, geriau ją pažinti, be to, turime paklausti ir jos nuomonės. Ar jums taip neatrodo?

Nivėja grįžo su Klara. Mergina įėjo į svetainę degančiais skruostais ir juodomis panagėmis, mat sodininkui padėjo sodinti jurginų gumbus, todėl buvo pamiršusi išsipranašauti dienos įvykius, taigi neapsitaisė eidama pas svečią. Ją išvydęs Estebanas priblokštas atsistojo. Jo atmintyje ji buvo plonutė astmos kankinama ir visiškai negrakšti būtybė, bet priešais stovinti mergina buvo tarsi trapus dramblio kaulo medalionas – žavaus veido ir kaštoniniais garbanotais plaukais, kurių kelios sruogos išslydo iš šukuosenos, melancholiškomis akimis, bet jos šelmiškai ir pašaipiai žybtelėjo, kai atvirai ir nuoširdžiai nusijuokė atlošdama galvą. Ji pasisveikino tvirtai paspausdama jam ranką, nė kiek nesuglumusi.

– Laukiau jūsų, – paprastai tarė.

Praėjo kelios valandos, per kurias jie mandagiai kalbėjosi apie operos sezoną, keliones į Europą, politinę šalies padėtį, žiemos šalnas, gurkšnojo mistelą* ir valgė sluoksniuotus pyragėlius. Estebanas vogčiomis stebėjo Klarą ir jautė, kaip mergina jį ima apžavėti. Neatminė, kad taip būtų kuo nors susidomėjęs nuo tos didžios dienos, kai išvydo gražiąją Rosą, Armijos aikštės konditerijoje perkančią anyžinius saldainius. Mintyse palyginęs seseris, padarė išvadą, kad Klara laimėtų simpatiškumo varžybas, nors Rosa, be abejonės, buvo daug gražesnė. Atėjo vakaras, įžengė dvi tarnaitės užtraukti užuolaidų ir uždegti žvakių, ir tik tuomet Estebanas susivokė, kad jo apsilankymas užtruko per ilgai. Jo manieras dar reikia gludinti. Santūriai atsisveikino su Severu ir Nivėja ir paprašė leidimo vėl aplankyti Klarą.

– Tikiuosi, neverčiu jūsų nuobodžiauti, Klara, – tarė raudonuodamas. – Aš – paprastas kaimietis, mažiausiai penkiolika metų už jus vyresnis. Nežinau, kaip elgtis su tokia jauna panele...

– Ar norite mane vesti? – paklausė Klara, ir jos rusvose akyse jis išvydo ironišką spindesį.

– Klara, dėl Dievo meilės! – pasibaisėjo motina. – Atleiskite, Estebanai, šita mergaitė visuomet pasako ką nors įžūlaus.

– Noriu žinoti, mama, kad tuščiai negaiščiau laiko, – pasakė Klara.

– Man irgi patinka, kai kalbama be užuolankų, – laimingas nusišypsojo Estebanas. – Taip, Klara, to ir atvykau.

Klara paėmė jam už parankės ir palydėjo prie vartų. Iš paskutinio jos žvilgsnio Estebanas suprato, kad priimtas. Jis nesitvėrė džiaugsmu. Sėsdamas į ekipažą, šypsojosi negalėdamas patikėti, kad jam šitaip sekasi, ir nesuprasdamas, kaip tokia miela mergina kaip Klara sutiko tekėti jo net nepažinodama. Nenumanė, kad ji regėjo savo likimą, kad jį atsivarė valios jėga ir kad buvo nusprendusi tekėti be meilės.

Iš pagarbos Estebano Truebos gedului jie palaukė dar keletą mėnesių, per kuriuos Estebanas jai meilinosi tradiciniu būdu,

* Kokteilis iš vandeniu skiestos degtinės su cukrumi ir cinamonu.

kaip tai darė ir mergindamas jos seserį Rosą, nežinodamas, kad Klara neapkenčia anyžinių saldainių, o eilės jai kelia juoką. Metams baigiantis ir artėjant Kalėdoms, sužadėtuvės buvo oficialiai paskelbtos laikraštyje ir giminaičių bei artimų draugų, per šimto žmonių akivaizdoje, jie sumainė sužadėtuvių žiedus. Buvo iškelta pantagrueliška puota: kimšti kalakutai, sirupu aplaistyti paršeliai, šaltai rūkyti unguriai, cukruje kepti omarai, žalios austrės, apelsinų ir citrinų tortai, migdolų ir lazdynų riešutai, šokoladiniai pyragaičiai, šampano dėžės iš Prancūzijos, kurias konsulas, naudodamasis savo diplomatinėmis privilegijomis, į šalį atgabeno nelegaliai. Viską patiekė ir kukliai papuošė senosios namų tarnaitės, pasirišusios juodas kasdienines prijuostes, kad šventė būtų panaši į paprastą šeimos sambūrį, nes svečiai, kilę iš atšiaurių, niūrokų protėvių, priklausiusių darbštuoliams baskų ir ispanų imigrantams, manė, jog ekstravagantiškumas – tai lėkšto, prasto skonio ir nuodėmingos tuštybės ženklas. Apsitaisiusi baltais Šantiji nėriniais ir gyvomis kamelijomis, po devynerius metus trukusios tylos ji tauškėjo tarsi laiminga papūgėlė, šoko su sužadėtiniu po palapinės tentu ir žibintais, visiškai nekreipdama dėmesio į dvasių perspėjimus; pasislėpusios už užuolaidų, jos vis dar rodė ženklus, tačiau ji, įsimaišiusi į minios šurmulį ir triukšmą, jų nepastebėjo. Žiedų sumainymo ceremonija nuo kolonijinių laikų išliko tokia pati. Dešimtą valandą vakaro tarnas apėjo svečius, skambaliuodamas krištoliniu varpeliu. Muzika nutilo, ir svečiai susirinko didžiojoje svetainėje, kur mažas tyras kunigėlis, pasipuošęs iškilmingų mišių drabužiais, perskaitė sudėtingą pamokslą, kurį buvo pasirašęs, aukštinantį kažkokias neaiškias ir neįgyvendinamas dorybes. Klara jo nesiklausė, nes nutilus muzikai ir šokančiųjų trepsėjimui, ji staiga išgirdo dvasių kuždesį už užuolaidų ir suvokė, kad jau daug valandų nematė Barabo. Ėmė ieškoti jo žvilgsniu, įtempusi visus pojūčius, tačiau alkūne bakstelėdama motina priminė svarbiąsias apeigas. Kunigas baigė sakyti pamokslą, palaimino auksinius žiedus. Estebanas greit užmovė vieną savo sužadėtinei, o kitą – ant savo paties piršto.

Tą minutę susirinkusieji pradėjo siaubingai klykti. Žmonės prasiskyrė padarydami kelią, ir juo įžengė Barabas, kaip niekad juodas ir didžiulis, su peiliu, iki pat koto suvarytu į nugarą, kraujuodamas tarsi paskerstas jautis, drebančiomis veršio kojomis, krauju pasruvusiu snukiu, agonijos aptemdytomis akimis; žingsnis po žingsnio vilkdamas letenas, jis prisiartino svyrinėdamas tarsi sužeistas dinozauras. Klara it pakirsta susmuko ant prancūziško šilko sofutės. Šuo prisiartino prie jos, ant sijono padėjo didžiulę, tūkstantmečio senumo žvėries galvą ir įsmeigė į ją įsimylėjusių akių žvilgsnį, kurios pamažėle temo ir ako, o balti Šantiji nėriniai, prancūziškas sofutės šilkas, persiškas kilimas ir parketas nusidažė krauju. Barabas gaišo lėtai, įbedęs akis į Klarą, o ji jam glostė ausis ir kuždėjo paguodos žodžius, kol šis pagaliau nudribo ant grindų ir išleidęs priešmirtinį kauksmą liko tysoti nejudėdamas. Tuomet visi tarsi pabudo iš košmaro, siaubo šnabždesys apskriejo svetainę, svečiai puolė atsisveikinti apeidami kraujo upelius, susirinkdami kailines šerpes, skrybėles, lazdas, skėčius ir karoliukais siuvinėtus rankinukus. Svetainėje liko tik Klara su žvėrimi skraite, jos tėvai, kurie, sukaustyti blogos nuojautos, apsikabino, ir jaunikis, nesuprantąs, kam tiek triukšmo dėl nudvėsusio šuns, bet kai pamatė, kad Klara tarsi netekusi žado, paėmė ją ant rankų ir pusiau nualpusią nunešė į jos miegamąjį, kur Nanos rūpesčio ir daktaro Kuevaso druskų dėka jos vėl neištiko šokas ir ji neprarado sugebėjimo kalbėti. Estebanas Trueba paprašė sodininką pagalbos, ir jie dviese įkėlė Barabo maitą į automobilį; mirtis padarė jį lyg švininį, vyrai vos pakėlė.

Ruošiantis vestuvėms, praėjo vieneri metai. Nivėja rūpinosi Klaros kraičiu, nes mergina nerodė jokio susidomėjimo sandalmedžio dėžėmis ir toliau sau žaidė trikoju staliuku ir būrimo kortomis. Į Klaros kraitį pateko dailiai išsiuvinėtos paklodės ir staltiesės bei apatiniai drabužiai, kuriuos prieš dešimt metų Rosai pasiuvo vienuolės, papuošdamos susipynusiais Truebų ir del Valjės šeimų inicialais. Iš Buenos Airių, Paryžiaus ir Londono Nivėja parsiųsdino kelioninių bei drabužių kaimui, šventinių kos-

tiumėlių, madingų skrybėlaičių, krokodilo odos bei zomšos batelių ir rankinukų, daugybę kitų daiktų, kuriuos laikė susukę į vyniojamąjį popierių, įdėję levandų ir kamparo, bet jaunoji į juos nė nežvilgtelėjo.

Estebanas Trueba ėmė vadovauti mūrininkams, dailidėms ir vandentiekininkams ir pastatė didžiausią, tvirčiausią ir saulėčiausią namą, kokį tik galima įsivaizduoti, kuris stovėtų tūkstantį metų ir priglaustų kelias gausios ir teisėtos Truebų šeimos kartas. Jis nusamdė prancūzą architektą, o medžiagas užsisakė iš užsienio, kad vien tik jo namo langai būtų papuošti vokiškais vitražais, lipdiniai pagaminti Austrijoje, čiaupai – angliškos bronzos, grindys – itališko marmuro. Pagal katalogą iš Jungtinių Amerikos Valstijų užsakytos spynos atkeliavo su ne tomis instrukcijomis ir be raktų. Ferula, pasibaisėjusi tokiomis išlaidomis, mėgino užkirsti kelią tokiai beprotybei kaip prancūziškų baldų, krištolinių sietynų ir turkiškų kilimų pirkimas aiškindama, kad tai juos vėl nuvarys į bankrotą ir pasikartos išlaidūno Truebos, pradėjusio juos, istorija, tačiau Estebanas atšovė esąs pakankamai turtingas, kad leistų sau šitokią prabangą, ir pagrasino duris aptrauksiąs sidabru, jei ir toliau jį graušianti. Tuomet ji pridūrė, kad turto švaistymas, be abejonės, yra mirtina nuodėmė, Dievas nubausiąs naująjį turtuolį už išlaidavimą neskoningiems dalykams, kai verčiau jie galėtų padėti vargšams.

Nors Estebanas Trueba ir nebuvo karštas naujovių mėgėjas, netgi didžiai nepasitikėjo modernizmo atneštais pokyčiais, namą nusprendė pastatyti pagal naujųjų Europos bei Šiaurės Amerikos rūmų pavyzdį, kai įrengiami visi patogumai, tačiau išlaikomas klasikinis stilius. Stengėsi išvengti mažiausio panašumo į vietinę architektūrą. Nenorėjo tradicinio namo su trimis kiemais, koridoriais, pririūdijusiais fontanais, tamsiais kambariais, tinkuotomis plaušaplyčių sienomis ar apdulkėjusiomis čerpėmis; troško didingo dviejų ar trijų aukštų namo su baltų kolonų eile, ištaigingais laiptais, pasisukančiais ir užsibaigiančiais balto marmuro hole dideliais šviesiais langais, apskritai dvelkiantį tvarka ir darna, grožiu ir kultūra, būdinga užsienio kraštams ir derantį naujajam jo gyve-

nimui. Jo namas turės tapti jo paties, jo šeimos ir garbės, kurią tėvas sutepė, tačiau sūnus tikisi atgaivinti, atspindžiu. Troško, kad spindesį visi pastebėtų jau iš lauko, todėl įsakė suplanuoti prancūzišką sodą su figūriniais medžiais, vertais Versalio, didelėmis gėlių lysvėmis, lygia ir idealiai išpuoselėta pievele, tvenkiniais ir keliomis statulomis, vaizduojančiomis Olimpo dievus ir galbūt vieną kitą Amerikos istorijoje pasižymėjusį indėną, nuogą, apsikaišiusį plunksnomis, – vienintelę nuolaidą patriotizmui. Negalėjo žinoti, kad tą prabangų kubo formos tvirtą, pilvotą rūmą, lyg skrybėlė patupdytą žalioje geometriškai sutvarkytoje aplinkoje, vėliau sudarkys iškyšos, visokie priedai, raityti laiptai, vedantys į tuštumą, bokšteliai, langiukai, kurių neįmanoma atidaryti, ore pakibusios durys, kreivi koridoriai ir liukai sienose, pro kuriuos per pokaitį galima pasikalbėti iš skirtingų kambarių, – vis tai buvo Klaros užgaidai. Atvykus svečiui, kokioje nors namo dalyje ji liepdavo įrengti dar vieną kambarį, o dvasioms pakuždėjus, kad pamatuose paslėptas lobis ar lavonas, įsakydavo išgriauti sieną; taip rūmai pavirto užkerėtu labirintu, neįmanomu išvalyti, pažeidžiančiu daugybę valstybės ir miesto įstatymų. Tačiau kai Trueba statė rūmą, kurį visi vadino „didžiuoju namu ant kampo“, jis atrodė toks prabangus, kad visa aplinkui nustelbė, tarsi paneigdamas vaikystės nepriteklių prisiminimus. Klara prie statomo namo neidavo. Atrodė, kad jis ją domina ne daugiau kaip kraitis, ir viską spręsti paliko sužadėtiniui ir būsimajai svainei.

Mirus motinai, Ferula pasijuto vieniša ir niekam nebereikalinga, ir tokio amžiaus, kai nebėr vilties ištekėti, be tikslo, kuriam galėtų paskirti gyvenimą. Kurį laiką kiekvieną dieną lankydavosi lūšnynuose, tačiau ši karštligiška labdara baigėsi lėtiniu bronchitu, o iškankintos sielos nenuramino. Estebanas siūlė jai pakeliauti, prisipirkti drabužių ir pirmą sykį per savo liūdną gyvenimėlį pasilinksminti, tačiau ji jau buvo pripratusi prie asketiškumo ir per daug užsitupėjusi namuose. Ji visko bijojo. Brolio vedybos jai kėlė baisų nerimą, nes manė, jog tai taps dar viena priežastimi Estebanui, jos vienintelei paramai ir paguodai, nuo jos nutolti. Baiminosi, kad dienas pabaigs nerdama vąšeliu vienišų moterų iš

gerų šeimų prieglaudoje, todėl labai apsidžiaugė sužinojusi, kad Klara visiškai nesugeba jokių namų ruošos darbų ir kiekvieną kartą, kai turi ką nors nuspręsti, ima šnekėt nežinia ką. „Ji kvailoka“, patenkinta padarė išvadą Ferula. Buvo akivaizdu, kad Klara nesugebės valdyti didžiulių namų, kuriuos stato Ferulos brolis, ir kad jai prireiks visokios pagalbos. Kuo taktiškiau ji Estebanui pranešė, kad jo būsimoji žmona yra niekam tikusi ir kad ji, Ferula, ne sykį įrodžiusi savo pasiaukojimą, galėtų ir yra pasiryžusi jai padėti. Nenumaldomai artinantis vedybų dienai bei minutei, kai jai teks apsispręsti dėl tolesnio savo likimo, Ferula ėmė pulti į neviltį. Įsitikinusi, jog brolis neduos tiesaus atsakymo, laukė progos viena pasikalbėti su Klara. Ir štai vieną šeštadienį, penktą valandą vakaro, sutiko ją vaikštinėjančią gatve. Pakvietė į „Prancūzijos“ viešbutį išgerti arbatos. Abi moterys atsisėdo prie stalo, nukrauto pyragėliais su kremu ir Bavarijos porcelianu, o salės gale melancholiškai griežė styginių instrumentų merginų kvartetas. Ferula tyliai stebėjo būsimąją brolienę, kuri atrodė lyg penkiolikmetė ir po tiek metų tylėjimo kalbėjo vis dar nelygiu balsu, ir nežinojo, kaip pradėti pokalbį. Po ilgiausios pauzės, per kurią jos suvalgė ištisą padėklą pyragėlių ir išgėrė po du jazminų arbatos puodelius, Klara pasitaisė ant akių užkritusią plaukų sruogą, nusišypsojo ir švelniai patapšnojo Ferulai ranką.

– Nesirūpink. Gyvensi su mumis, ir mes būsim kaip seserys, – tarė mergina.

Ferula apstulbo. Nejaugi gandai apie Klaros sugebėjimus atspėti svetimas mintis būtų tiesa? Pirmiausia buvo užgautas jos išdidumas, ir vien dėl gražaus mosto ji norėjo pasiūlymo atsisakyti, tačiau Klara nedavė jai laiko. Pasilenkė ir pabučiavo į skruostą su tokiu nuoširdumu, kad Ferula nebesusitvardė ir pravirko. Jau kaži kadai neišliedavo nė ašarėlės ir nustebusi įsitikino, kaip jai trūko švelnumo. Negalėjo prisiminti, kada paskutinį sykį kas nors buvo ją taip spontaniškai palietęs. Ilgai verkė įsitvėrusi Klaros rankos, išliedama visas praeities nuoskaudas ir vienatvę. Klara šluostė jai nosį ir tarp šniurkščiojimų kišo pyrago kąsnius ir arbatą. Šitaip verkdamos ir kalbėdamos užsisėdėjo ligi aštuonių ir tą va-

karą „Prancūzijos“ viešbutyje patvirtino draugystės sutartį, kuri truks daugelį metų.

Vos pasibaigė gedulas dėl donjos Esteros mirties ir didysis namas ant kampo buvo baigtas, Estebanas Trueba ir Klara del Valjė kukliai susituokė. Estebanas jaunajai dovanojo briliantų rinkinį, kuris jai pasirodė labai gražus. Įkišo jį į batų dėžę ir tučtuojau pamiršo, kur nukišusi. Jaunieji medaus mėnesį praleido Italijoje. Po dviejų kelionės laivu dienų Estebanas pasijuto įsimylėjęs kaip paauglys, nors laivo supimas Klarą nepaliaujamai pykino, o ankštumas sukėlė astmą. Atsisėdęs šalia jos siauroje kajutėje, ant kaktos dėdamas šaltus kompresus ir prilaikydamas vemiant, jautėsi neapsakomai laimingas ir beprotiškai jos geidė, kad ir kokia apgailėtina buvo jos būklė. Ketvirtos dienos rytą ji pasijuto geriau, ir jie išėjo ant denio pasižiūrėti į jūrą. Matydamas ją nuo vėjo paraudusia nosimi, juokiantis dėl menkiausios priežasties, Estebanas sau prisiekė, kad kada nors ji turės jį pamilti taip, kaip jis trokšta būti mylimas, net jei prireiktų griebtis kraštutinių priemonių. Jis jautė, kad Klara jam nepriklauso, ir jei ji toliau gyvens dvasių, trikojų staliukų, kurie patys vaikšto, ir būrimo kortų pasaulyje, tikriausiai niekuomet ir nepriklausys. Jo geiduliams patenkinti neužteko Klaros nerūpestingo ir įžūlaus goslumo. Jis troško daug daugiau nei jos kūno – troško užvaldyti tą neapčiuopiamą spindinčią materiją, glūdinčią jos viduje ir išsprūstančią net tuomet, kai ji, regis, tirpsta iš malonumo. Jautė, kad jo rankos labai sunkios, pėdos gremėzdiškos, balsas šiurkštus, barzda dygi, o įprotis prievartauti ir paleistuvauti per giliai įsišaknijęs, tačiau net jei būtų turėjęs išsiversti tarsi pirštinė, viską būtų padaręs jai suvilioti.

Iš povestuvinės kelionės grįžo po trijų mėnesių. Ferula jo laukė naujame name, vis dar kvepiančiame šviežiais dažais ir cementu, pilname gėlių ir dubenų su vaisiais, kaip Estebanas jai buvo liepęs. Pirmąjį kartą per namų slenkstį Estebanas pernešė žmoną ant rankų. Jo sesuo nustebo nepajutusi pavydo ir pastebėjo, jog Estebanas atrodo pajaunėjęs.

– Vedybos tau į naudą, – tarė ji.

Estebanas nusivedė Klarą apžiūrėti namo. Ji visur žvalgėsi ir sakė, kad gražu, su tuo pačiu mandagumu, su kokiu grožėdavosi saulėlydžiu jūroje, Šv. Morkaus aikšte ar briliantų papuošalais. Prieš jai skirto kambario duris Estebanas paprašė užsimerkti ir už rankos įvedė į vidų.

– Jau gali atsimerkti, – pasakė.

Klara apsižvalgė. Kambarys buvo didelis, mėlynu šilku išmuštomis sienomis, su angliškais baldais, dideliais langais, balkonais į sodą, lova su baldakimu ir gazo užuolaidomis, kurios atrodė tarsi burės tyliame mėlyno šilko vandenyje.

– Labai gražu, – tarė Klara.

Tuomet Estebanas parodė jai po kojų. Tai buvo speciali staigmena. Klara pažvelgė žemyn ir iš siaubo suklykė: ji stovėjo ant juodos kilimėliu paverstos Barabo nugaros, tysančios išskėstomis kojomis, su sveikutėle galva ir stiklinėmis akimis, žiūrinčiomis beginkliu iškamšos žvilgsniu. Vyras vos spėjo nutverti žmoną, kai nualpusi griuvo ant grindų.

– Sakiau tau, kad jai nepatiks, Estebanai, – pasakė Ferula.

Išdirbtą Barabo kailį tučtuojau išnešė iš kambario ir numetė rūsio kampe, šalia dėdės Marko knygų užkeiktose skryniose ir kitų lobių, kur jis nuo kandžių ir užmaršties gynėsi su atsparumu, vertu kilnesnio tikslo, kol vėlesnės kartos jį pagaliau atkapstė.

Greitai tapo akivaizdu, kad Klara nėščia. Ferulos meilė brolienei pavirto aistra ją prižiūrėti, pasišventimu jai patarnauti ir beribiu atlaidumu visiems jos išsišokimams bei keistenybėms. Ferulai, visą gyvenimą prižiūrėjusiai nesulaikomai pūvančią senę, rūpintis Klara buvo tas pat, kas būti danguje. Maudydavo ją baziliku ir jazminais iškvepintame vandenyje, trindavo kempine, kruopščiai išmuilindavo nuo ausų iki pėdų, nepalikdama jokio plotelio, ištrindavo tualetiniu vandeniu, išpudruodavo gulbės pūku ir su begaline kantrybe šukuodavo plaukus, kol tie pasidarydavo blizgantys ir liauni tarsi jūrų žolės, lygiai taip, kaip anksčiau darydavo Nana.

Gerokai prieš aprimstant jaunavedžio nekantrumui, Estebanas turėjo grįžti į Tris Marijas, kur daugiau kaip metus nebuvo net kojos įkėlęs. Nepaisant Pedro Segundo Garsijos atidumo, dvarui labai stigo savininko. Nuosavybė, kuri jam andai atrodė lyg rojus ir buvo visas jo pasididžiavimas, dabar erzino. Žiūrėjo į abejingai atrajojančias karves, lėtai dirbančius kaimiečius, kurie per visą gyvenimą kiekvieną dieną kartoja tuos pačius judesius, nesikeičiančią snieguotų kalnų liniją, perregimą iš ugnikalnio smilkstančių dūmų stulpą ir jautėsi tarsi kalinys.

Kol jis buvo kaime, gyvenimas didžiajame name ant kampo keitėsi prisiderindamas prie švelnaus ritmo be vyrų. Ferula atsibusdavo pirma, nes nuo to laiko, kai budėdavo prie sergančios motinos, išliko įprotis keltis su aušra, tačiau brolienei leisdavo miegoti ilgai. Vėlyvą rytmetį pati atnešdavo jai pusryčius į lovą, atitraukdavo mėlyno šilko užuolaidas, kad per stiklus įslystų saulė, prancūziško porceliano vonią, ant kurios buvo pripiešta undinių, prileisdavo vandens ir laukdavo, kol Klara išsibudins, pasveikins susirinkusias dvasias, prisitrauks padėklą ir skrebutį padažys į tirštą karštą šokoladą. Tuomet švelniai lyg mama keldavo ją iš lovos pasakodama laikraštyje perskaitytas geras žinias, kurių kiekvieną dieną pasitaikydavo vis mažiau, todėl spragas užpildydavo gandais apie kaimynus, namų smulkmenomis ir išgalvotomis istorijomis – jos Klarai atrodė labai gražios, tačiau po penkių minučių jų jau nebeprisimindavo, todėl kiekvieną rytą galėjai pasakoti tas pačias, o ji džiaugdavosi, tarsi girdėtų jas pirmą sykį.

Ferula ją vesdavo pasivaikščioti, kad nors kiek pabūtų saulėje, kas labai sveika kūdikiui; apsipirkti, kad kai gims mažylis, jam nieko netrūktų ir kad jis dėvėtų puikiausius pasaulyje drabužėlius; pusryčiauti į golfo klubą, „kad visi matytų, kaip išgražėjai ištekėjusi už mano brolio“; aplankyti jos tėvų, „kad nemanytų, jog tu juos užmiršai“; į teatrą, „kad nesėdėtum visą dieną užsidariusi namuose“. Klara leidosi vedžiojama su nuolankumu, kylančiu ne iš kvailumo, o iš abejingumo, nes visą dėmesį ji skirdavo bergždžioms pastangoms telepatiškai susikalbėti su Estebanu – jos balsas jo nepasiekdavo – ir pranašavimo įgūdžiams tobulinti.

Kiek tik galėjo atsiminti, Ferula pirmą sykį jautėsi laiminga. Klarai buvo artimesnė negu kam kitam, net savo motinai. Kitas asmuo, būdamas ne toks originalus kaip Klara, būtų ėmęs bodėtis svainės lepinimu ir nuolatine atida ar būtų pasidavęs jos valdingam, smulkmeniškam būdui. Tačiau Klara gyveno kitame pasaulyje. Ferula nekentė tų akimirkų, kai brolis grįžta iš kaimo ir pripildo visus namus, sugriaudamas jam nesant įsivyravusią darną. Jam parsiradus ji turėdavo pasitraukt į šešėlį ir kontroliuoti savo elgesį su tarnais, taip pat Klarai rodomą dėmesį. Kiekvieną vakarą, kai sutuoktiniai išeidavo į savo kambarius, Ferula pajusdavo, kaip ją apima nesuvokiama neapykanta, kurios nemokėjo paaiškinti ir dėl kurios gailėdavosi. Kad prasiblaškytų, vėl prisiminė savo seną įprotį lūšnynuose kalbėti rožinį ir eiti išpažinties pas tėvą Antonijų.

– Sveika, Marija, malonės pilnoji.

– Nekaltai pradėjusi.

– Klausau tavęs, dukra.

– Tėve, nežinau kaip ir pradėti. Man atrodo, aš nusidėjau...

– Kūnu nusidėjai, dukra?

– Ak! Kūnas be nuodėmės, tačiau siela... Mane apsėdo šėtonas.

– Viešpaties gailestingumas beribis.

– Jūs nežinote, kokios mintys apninka vienišą moterį, tėve, skaisčią, vyro nepažinusią mergelę, ir ne todėl, kad būtų trūkę progų, o todėl, kad Dievas atsiuntė mano motinai ilgą ligą, o aš turėjau ją slaugyti.

– Ši auka pažymėta Danguje, dukra.

– Net jei nusidėjau mintimis, tėve?

– Na, žiūrint kokios mintys...

– Naktį negaliu miegoti, mane dusina. Kad nusiraminčiau, keliuosi ir vaikštau po sodą, klaidžioju po namus, einu prie savo brolienės kambario, prikišu ausį, kartais ant pirštų galiukų įeinu į vidų pažiūrėti, kaip ji miega, panaši į angelėlį. Jaučiu pagundą įlipti pas ją į lovą, pajusti jos odos ir kvapo šilumą.

– Melskis, dukra. Maldos padeda.

– Palaukite, dar ne viską pasakiau. Man gėda.

– Manęs gėdytis nereikia, nes aš – tik Dievo įrankis.

– Kai brolis grįžta iš kaimo, būna dar blogiau, tėve. Maldos nebepadeda, negaliu užmigti, prakaituoju, drebu, pagaliau atsikeliu ir pereinu visą tamsų namą, atsargiai slinkdama koridoriais, kad negirgždėtų grindys. Ir girdžiu juos už miegamojo durų. Vieną kartą juos net išvydau, nes durys buvo praviros. Negaliu papasakoti, ką mačiau, tėve, bet manau, kad tai – baisi nuodėmė. Ne Klaros kaltė, ji tyra kaip vaikas. Tai mano brolis ją gundo. Jis tikrai bus pasmerktas.

– Tik Dievas teisia ir smerkia, dukra. Ką jie darė?

Tuomet Ferula pusę valandos smulkiai viską pasakojo. Buvo apsigimusi pasakotoja: žinojo, kada patylėti, kada pakeisti toną, kaip paaiškinti per daug negestikuliuojant, ir nupiešė tokį gyvą paveikslą, kad klausytojui atrodė, lyg pats būtų buvęs tenai. Iš tikrųjų neįtikėtina, tiesiog stebuklas, kaip ji pro durų plyšį taip sugebėjo išvysti kiekvieno raumens virptelėjimą, syvų gausumą, išgirsti į ausį kuždamus žodžius ir užuosti slapčiausius kvapus. Išliejusi savo sielos nerimą, Ferula grįždavo namo abejinga ir atšiauri, pasislėpusi po pagarbia kauke, ir imdavosi įsakinėti: padėk šitą čia, ir padėdavo, pakeisk vazose gėles, ir pakeisdavo; nuplaukite langus; nutildykite tuos velnio paukščius, jų čiauškėjimas neleidžia senjorai Klarai pamiegoti, be to, toks čiulbėjimas išgąsdins kūdikį, dar, kad kokios, gims su sparniukais. Niekas neišvengdavo budrių jos akių. Ferula nuolat ką nors veikė, priešingai negu Klara – jai viskas atrodė labai gražu ir buvo tas pat, ar valgyti triufelius, ar vakarykščią sriubą, miegoti ant plunksnų čiužinio ar atsisėdus ant kėdės, maudytis kvepiančiuose vandenyse ar išvis nesimaudyti. Kuo ilgiau buvo nėščia, tuo labiau, atrodė, atitrūksta nuo tikrovės ir rausiasi pati savyje, be paliovos slapčia kalbėdamasi su kūdikiu.

Estebanas norėjo, kad gimtų sūnus, būtų pavadintas jo vardu ir būsimoms kartoms perduotų Truebos pavardę.

– Gims mergaitė, vardu Blanka, – tarė Klara, tik pranešusi apie nėštumą.

Taip ir buvo.

Daktaras Kuevasas, kurio Klara pagaliau išmoko nebijoti, apskaičiavo, kad gimdymas turėtų įvykti apie spalio vidurį, tačiau lapkričio pradžioje Klara tebelingavo didžiuliu pilvu, vaikščiodama nelyg nakviša, vis labiau užsisvajojusi, pavargusi, dusdama nuo astmos ir abejinga viskam, kas ją supa, taip pat vyrui, kurio kartais net nepažindavo ir išvydusi šalia savęs klausdavo: "Ko jums reikia?" Kai daktaras įsitikino apskaičiavęs teisingai ir galutinai pamatė, kad natūraliu būdu gimdyti Klara visai neketina, prapjovė motinai pilvą ir ištraukė iš jo Blanką, kuri pasirodė esanti bjauresnė ir plaukuotesnė už bet kokį kitą kūdikį. Kūdikį išvydęs, Estebanas net pašoko – jam atrodė, kad likimas iš jo pasišaipė ir vietoj teisėto sūnaus, kurį pažadėjo mirties patale gulinčiai motinai, pradėjo pabaisą, be to, nelaimei, dar ir mergaitę. Pats ją apžiūrėjo ir nustatė, kad viskas ten, kur priklauso, bent jau kiek matyti iš paviršiaus. Daktaras Kuevasas jį nuramino, paaiškino, kad mergaitė tokios bjaurios išvaizdos todėl, kad ilgiau nei įprasta pratūnojo motinos įsčiose, iškentė Cezario pjūvį ir apskritai gimė maža, smulkutė, tamsi ir kiek plaukuota. Klara, atvirkščiai, negalėjo dukra atsižavėti. Ji tarsi pabudo iš ilgo miego ir vėl atrado gyvenimo džiaugsmą. Paėmusi mergaitę ant rankų, nebenorėdavo paleisti. Vaikščiodavo prispaudusi ją prie krūtinės, nuolatos žindydavo negalvodama nei apie kokį tvarkaraštį, nei apie gerą toną ar kuklumą – visai kaip indėnė. Nenorėjo jos vystyti, kirpti plaukų, pradurti ausų ar surasti žindyvę, kuri galėtų ją auginti, juolab maitinti kokioje nors laboratorijoje pagamintu pienu, ką darydavo visos moterys, galinčios turėti šitą prabangą. Nesutiko pasinaudoti nė Nanos patarimu girdyti kūdikį pienu, praskiestu ryžių nuoviru, nes nusprendė, jog jei gamta būtų norėjusi, kad žmonių vaikai būtų taip maitinami, moterims iš krūtų bėgtų būtent toks skystis. Klara su kūdikiu be perstojo kalbėjosi, ir ne vaikiškai, o taisyklinga ispanų kalba, tarsi su suaugusiu žmogumi, lėtai ir protingai, kaip šnekindavo žvėris bei augalus; ji padarė tokią išvadą: kadangi taip bendrauti su flora ir fauna puikiai sekasi, nėra jokios priežasties, dėl kurios nepavyktų su dukrele. Moti-

nos pienas ir nuolatiniai pašnekesiai pavertė Blanką sveika ir kone gražia mergyte, visai nepanašia į tą naujagimį šarvuotį.

Praėjus kelioms savaitėms po Blankos gimimo, Estebanas Trueba iš smagaus spardymosi mėlyno šilko jūroje suprato, kad po motinystės žmona neprarado noro ar sugebėjimo mylėtis, o net atvirkščiai. Kita vertus, Ferula, per daug užsiėmusi kūdikiu, kurio plaučiai buvo neįtikėtini, būdas impulsyvus, o apetitas žvėriškas, neturėjo daugiau laiko vaikščioti melstis į lūšnynus, eiti išpažinties pas tėvą Antonijų, o dar mažiau – šnipinėti pro praviras duris.

Ketvirtas skyrius

Dvasių metas

Tokio amžiaus, kai dauguma vaikų dar vystomi, šliaužioja keturiomis, kaži ką burbuliuoja ir seilėjasi ant seilinuko, Blanka buvo veikiau panaši į protingą neūžaugą. Vaikščiojo, nors ir klupinėdama, bet kojomis, taisyklingai kalbėjo ir pati valgė, nes jos motina nuo pat pradžių elgėsi su ja tarsi su suaugusiu žmogumi. Kai išdygo visi dantys ir mergytė išmoko atidaryti spintas bei suversti jų turinį, šeima nusprendė praleisti vasarą Trijų Marijų dvare, kurio iki tol Klara žinojo vien pavadinimą. Tuo Blankos gyvenimo laikotarpiu jos smalsumas buvo stipresnis už savisaugos instinktą, tad Ferula nuolatos vaikėsi ją koridoriais ir saugojo, kad nenulėktų nuo antro aukšto, neįlįstų į orkaitę ar neprarytų muilo. Vykti į Tris Marijas su vaiku jai atrodė pavojingas, varginantis, nereikalingas sumanymas, juk Estebanas galėtų ir vienas ten susitvarkyti, o jos, moterys, tuo tarpu mėgautųsi civilizuotu gyvenimu sostinėje. Tačiau Klarą pasiūlymas sužavėjo. Gyventi kaime jai atrodė romantiška, nes, kaip sakydavo Ferula, jai niekuomet neteko būti tvarte. Visa šeima kelionei ruošėsi ilgiau kaip dvi savaites, ir namą užgriozdino dėžės, krepšiai ir lagaminai. Traukinyje užsisakė atskirą vagoną, kad tilptų neįtikėtina daugybė bagažo ir tarnaitės, kurias vežtis pareikalavo Ferula, taipgi paukščių narveliai, kurių palikti Klara nenorėjo, Blankos žaislų dėžės, pilnos mechaninių arlekinų, fajansinių figūrėlių, lyno akrobatų, pliušinių žvėrelių, lėlių su tikrais plaukais ir lankstomomis rankomis bei kojomis, kurios keliavo su savo drabužėliais, mašinomis ir indėnais. Išvydęs grupę susijaudinusių, nervingų žmonių ir tą begalę nešulių, Estebanas pirmą kartą gyvenime pasijuto sutriuškintas, ypač kai

tarp daiktų atrado žmogaus dydžio švento Antano lėlę žvairomis akimis ir odiniais sandalais. Spoksodamas į jį supantį chaosą, pasigailėjo nutaręs vykti su žmona ir dukterimi ir pagalvojo, kaip galėjo būti, kad jam užteko vos dviejų lagaminų iškeliauti į pasaulį, o jos gabenasi visus tuos rakandus ir gaują tarnaičių, su kelionės tikslu neturinčių nieko bendro.

San Luko miestelyje jie sėdo į tris automobilius, kurie dulkių debesyje tarsi čigonus nuvežė juos į Tris Marijas. Dvaro kieme jų laukė nuomininkai, atvesti valdytojo Pedro Segundo Garsijos. Išvydę tokį klajojantį cirką, jie apstulbo. Ferulos vadovaujami pradėjo kraustyti daiktus ir nešti į namą. Niekas nepastebėjo panašaus kaip Blanka amžiaus berniuko, nuogo, snarglino, su išsipūtusiu nuo parazitų pilvu ir gražiomis juodomis akimis, išmintingomis kaip senio. Berniukas buvo valdytojo sūnus, kurį, kad atskirtų nuo tėvo ir senelio, vadino Pedru Terseru Garsija. Kol visi sumišai nuskubėjo įsikurti, apžiūrėti namo, iššniukštinėti sodo, su visais pasisveikinti, įtaisyti švento Antano altoriaus, išvaikyti nuo lovų vištų, o iš drabužių spintų – pelių, Blanka nusiplėšė drabužėlius ir nuskuodė žaisti su Pedru Terseru. Vaikai žaidė tarp dėžių, slėpėsi po baldais, šlapino vienas kitą seilėtais bučiniais, kramtė tą pačią duoną, išsitepė tais pačiais snargliais ir išsiturlino tuose pačiuose nešvarumuose, kol pagaliau apsikabinę užmigo valgomajame po stalu. Ten juos dešimtą valandą vakaro surado Klara. Prieš tai valandų valandas jų ieškojo su žibintais, nuomininkai grupėmis išnaršė visą paupį, svirnus, ganyklas ir tvartus, Ferula klūpėjo priešais šventą Antaną, Estebanas užkimo juos šaukdamas, Klara bergždžiai stengėsi įtempti aiškiaregės sugebėjimus. Kai juos surado, berniukas aukštielninkas gulėjo ant grindų, o Blanka – susirietusi šalia, galvą pasidėjusi ant išsipūtusio savo naujojo draugo pilvo. Tokia pat poza jie bus užklupti ir po daugelio metų – ir neužteks viso jų gyvenimo kaltei išpirkti.

Nuo pirmos dienos Klara suprato, kad Trijų Marijų dvare ji atras sau vietą ir, kaip užrašė dienoraštyje, pajuto pagaliau suvokusi savo pašaukimą. Plytų namai, mokykla ir valgio gausumas jai nepadarė įspūdžio, nes sugebėdama įžvelgti tai, kas nemato-

ma, ji tuojau pajuto kaimiečių įtarumą, baimę ir pagiežą; ir iš lengvučio šiušenimo, kuris nutildavo vos tik jai atsisukus, suprato tam tikrus dalykus apie savo vyro būdą ir praeitį. Be abejonės, šeimininkas pasikeitęs. Visi apsidžiaugė, kad jis nustojo vaikščioti į „Raudonojo žibinto" viešnamį, vakarais triukšmingai linksmintis miestelyje, lažintis gaidžių peštynėse, lošti, siusti iš pykčio, o labiausiai, kad atsikratė blogo įpročio kviečių laukuose niurkyti mergas. Buvo nuspręsta, jog visa tai Klaros dėka. Ši irgi pasikeitė. Staiga atsikratė apsnūdimo, nustojo sakyti, kad viskas labai gražu, ir lyg išsigydė ydą kalbėtis su nematomomis dvasiomis bei antgamtiška galia stumdyti baldus. Prašvitus keldavosi kartu su vyru, apsirengusi pusryčiaudavo; jam išėjus į laukus prižiūrėti darbų, Ferula imdavo tvarkytis po namus, vaikyti iš sostinės atsivežtas tarnaites, kurios niekaip negalėjo priprasti prie kaimo nepatogumų ir musių, ir prižiūrėdavo Blanką. Klara laiką leisdavo siuvykloje, parduotuvėlėje ar mokykloje; pastarojoje įsitaisė kampelį, kur gydė niežus ir naikino utėles, vaikams atskleidė elementoriaus paslaptis, išmokė juos dainuoti „Karvė mano neprasta, duoda pieno kas diena", moterims parodė, kaip virinti pieną, gydyti viduriavimą ir balinti drabužius. Atėjus vakarui ir prieš vyrams grįžtant iš laukų, Ferula susišaukdavo valstietes ir vaikus kalbėti rožinio. Tie ateidavo ne dėl tikėjimo, o todėl, kad ją mėgo, – senstanti senmergė galėjo prisiminti senus gerus lūšnynų laikus. Klara laukdavo, kol svainė baigs paslaptingas „Tėve mūsų" ir „Sveika, Marija" maldas, ir tada, pasinaudodama proga, moterims kartodavo tuos pačius šūkius, kuriuos buvo girdėjusi skelbiant savo motiną, kai ši prisirakino prie Kongreso vartų. Moterys, nesmagiai šypsodamosi, jos klausėsi dėl tos pačios priežasties, dėl kurios su Ferula melsdavosi: kad nesupykdytų šeimininko žmonos. Tačiau ugningi šūkiai jas tik juokino. Jos imdavo ginčytis:

– Kuris vyras nemuša žmonos? Jeigu nemuša, vadinasi, nemyli arba nėra tikras vyras. Kur matyta, kad tai, ką uždirba vyras, dovanoja žemė ar padeda vištos, priklausytų abiem – juk viską valdo jis. Kur matyta, kad moteris galėtų užsiimti tais pačiais dalykais

kaip vyras? Juk ji gimė su skyle tarp kojų ir be kiaušių, argi ne, donja Klarita?

Klara prarasdavo kantrybę. Moterys baksnodavosi alkūnėmis ir nedrąsiai šypsodavosi bedantėmis ir raukšlėse paskendusiomis burnomis, nuo saulės ir sunkaus gyvenimo šiurkščiais veidais, puikiai žinodamos, kad jei susimanytų Klaros idėjas pritaikyti praktiškai, vyrai joms užkurtų pirtį. Ir, beje, užtarnautai, kaip tvirtino Ferula. Netrukus Estebanas sužinojo, ką moterys veikia pasimeldusios, ir tiesiog įsiuto. Tai buvo pirmas kartas, kai jis ant Klaros supyko, ir pirmas kartas, kai ji išvydo, kaip jis atrodo per savo garsiuosius pykčio priepuolius. Kaukė kaip išprotėjęs, didžiuliais žingsniais žirgliojo po svetainę ir trankydamas baldus aiškino: jei Klara ketina eiti motinos pėdomis, jai teks susidurti su nepėsčiu vyru, kuris jai numaus kelnes ir išpers kailį, kad išgaruotų nelemtas noras kurstyti žmones, be to, visam laikui uždraudė jai vaikščioti melstis ar į kitokius susirinkimus, nes jis ne koks mulkis, kad leistų žmonai iš jo tyčiotis. Klara palaukė, kol jis išsirėks ir išsitrankys. Tuomet, kaip visuomet išsiblaškiusi, paklausė, ar jis moka krutinti ausis.

Atostogos užsitęsė, susirinkimai mokykloje vyko toliau. Pasibaigė vasara, ruduo ugnimi ir auksu nužėrė laukus, pakeisdamas gamtovaizdį. Atėjo pirmosios šaltos, lietingos, purvinos dienos, bet Klara nerodė jokių ženklų, kad norėtų grįžti į miestą, nors Ferula, tiesiog neapkenčianti kaimo, visaip spaudė. Vasarą ji skundėsi tvankiais vakarais, kai visur skraido musės, kiemo dulkėmis, kurios užteršia namą taip, kad jis tampa panašus į kasyklos šulinį, purvinu vonios vandeniu, kuriame kvapiosios druskos virsta kiniška sriuba, skraidančiais tarakonais, kurie įlenda tarp paklodžių, pelių ir skruzdžių takais, vorais, kurie kas rytą turškiasi stiklinėje su vandeniu ant naktinio staliuko, ir įžūliomis vištomis, kurios deda kiaušinius jos bateliuose ir priteršia spintoje ant drabužių. Pasikeitus orui, vėl atsirado dėl ko skųstis: kieme purvynas, trumpesnės dienos – penktą valandą jau temsta ir nėra ko veikti, o prieš akis ilga vieniša naktis, – vėjas ir peršalimai, su kuriais ji kovojo karštais eukalipto kompresais, tačiau visi vieni nuo kitų

užsikrėtinėjo nesibaigiančia grandine. Jai įgriso šitaip kovoti, kai vienintelis prasiblaškymas – stebėti, kaip auga Blanka. Žaisdama su tuo purvinu vaikiščiu Pedru Terseru atrodo panaši į žmogėdrą, blogiausia, kad neturi su kuo bendrauti, kas priklausytų tam pačiam luomui; ji mokosi iš jo prastų manierų, laksto užkaitusiais skruostais ir šašuotais keliais. „Pasižiūrėkite, kaip ji kalba, lyg koks indėniūkštis, man nusibodo krapštyti jai iš galvos utėles ir žaluma tepti niežus". Nors ir burbėdavo, Ferula išlaikė orumą, neatsisakė nepakeičiamo plaukų kuodo, krakmolytos palaidinukės ir ant juosmens kabančio raktų ryšulio. Niekuomet neprakaituodavo, nesikasydavo ir nuolat skleidė švelnų levandų ir citrinų aromatą. Neatrodė, kad kas nors galėtų sutrikdyti jos savitvardą, tačiau vieną dieną ji pajuto nugaroje niežulį. Niežėjo taip smarkiai, kad niekaip negalėjo susilaikyti ir slapčiomis pasikasė, tačiau nepadėjo. Galiausiai nuėjo į vonią ir nusisegė korsetą, kurį nešiodavo net sunkiausio darbo dienomis. Atleidus raištelius, ant grindų iškrito pelė, kuri suspausta visą rytą pratūnojo tarp kietų raiščių ir apspausto šeimininkės kūno, bergždžiai ieškodama išėjimo. Pirmą sykį gyvenime Ferulą ištiko nervinis priepuolis. Jai klykiant visi subėgo pažiūrėti ir atrado Ferulą įsilipusią į vonią, pusnuogę ir perbalusią iš siaubo, rėkiančią tarsi maniakė ir drebančiu pirštu rodančią į mažutį graužiką, besistengiantį atsistoti ant kojelių ir ieškantį saugaus prieglobsčio. Estebanas tarė, kad kalta menopauzė, neverta kreipti dėmesio. Nekreipė dėmesio ir tuomet, kai ją ištiko antras priepuolis. Buvo Estebano gimtadienis, saulėtas kokių reta sekmadienis. Namuose visi buvo sukrutę, rengėsi pirmam pobūviui Trijų Marijų dvare po paskutinio, įvykusio seniai užmirštomis dienomis, kai donja Estera buvo dar mergaičiukė. Į šventę pakvietė giminaičių ir draugų, kurie traukiniu atvyko iš sostinės, taip pat kaimynus dvarininkus, nepamiršdami ir miestelio žymenybių. Puotą pradėjo rengti prieš savaitę: kieme iškepė pusę jaučio, prikepė kimštinių pyragų, pritroškino vištų, priruošė kukurūzų patiekalų, parūpino geriausių vynų. Pusiaudienį pradėjo rinktis svečiai, arkliais ar automobiliais, ir didžiajame name suskambo kalbos ir juokas. Ferula minutei atsiprašė ir nubėgo į

tualetą – didžiulį namų tualetą, kur klozetas stirksojo viduryje tarsi baltų plytelių dykumoje. Taip jai sėdint ant vienišos sėdynės tarsi ant sosto, atsidarė durys ir įėjo vienas iš svečių, ne bet kas, o pats miestelio meras; šiek tiek apsvaigęs nuo aperityvų, pradėjo segtis kelnes. Ją išvydęs iš sutrikimo ir nuostabos sustingo, o kai pagaliau atsitokėjo, vienintelis dalykas, atėjęs jam į galvą, buvo per visą tą kambarį prieiti artyn ir kreivai šypsantis atkišti ranką.

– Sorobabelis Blankas Chamasmijė, malonu susipažinti, – prisistatė jis.

– Viešpatėliau! Tarp tokių neišprusėlių gyventi neįmanoma. Jei norite, likite sau šitoje laukinių skaistykloje, o aš grįžtu į miestą, noriu gyventi krikščioniškai, kaip visuomet gyvenau! – sušuko Ferula, kai pagaliau galėjo apie tai kalbėti neapsipildama ašaromis.

Bet neišvažiavo. Nenorėjo atsiskirti nuo Klaros. Ji jau dievino net jos iškvepiamą orą ir nors nebegalėjo jos maudyti ar kartu miegoti, visą savo gyvenimą skyrė tam, kad tūkstančiu kitokių būdų rodytų jai švelnumą. Ta moteris, kuri sau ir kitiems buvo tokia griežta ir priekabi, Klarai, o kartais ir Blankai, tapdavo švelni ir maloni. Tik šalia Klaros atsiduodavo nežabotam troškimui patarnauti ir būti mylimai; tik jai, nors ir drovėdamasi, atskleisdavo slapčiausias savo sielos svajones. Ilgi vienatvės ir liūdesio metai taip išgrynino jausmus, kad iš jų teliko kelios baisios, galingos aistros, kurios ją visiškai užvaldė. Mažiems susijaudinimams, smulkioms nuoskaudoms, slaptam pavydui, geraširdiškumui, banaliam meilumui, paprastam, draugiškam mandagumui ar kasdieniškam gerumui ji neturėjo sveikatos. Buvo viena iš tų žmonių, kurie gimsta vienintelės meilės didybei, perdėtai neapykantai, apokaliptiškam kerštui ir tauriausiam heroizmui, tačiau neįstengė likimo pritaikyti didžiam savo pašaukimui, todėl gyvenimas tarp keturių ligonės kambario sienų, varginguose lūšnynuose, kur kankindamasi eidavo išpažinties, slinko pilkas ir nuobodus, o ši stambi, galinga, karšto kraujo moteris, sukurta motinystei, gausai, veiksmui ir aistrai, nykte nyko. Dabar jai buvo maždaug keturiasdešimt penkeri me-

tai. Dėl puikaus auklėjimo ir mauriškos kilmės jos veidas išliko skaistus, plaukai tebebuvo juodi ir šilkiniai, tik ant kaktos baltavo sruoga, kūnas tebebuvo stiprus ir lieknas, o eisena ryžtinga, sveiko žmogaus. Tačiau ją sendino gyvenimo tuštuma. Turiu tais metais, per Blankos gimimo dieną, darytą Ferulos fotografiją. Fotografija sena, rusva, pablukusi, tačiau galima įžiūrėti, kaip ji atrodė. Karališko stoto matrona, bet šypsena karti, išduodanti vidinę tragediją. Greičiausiai metai su Klara buvo vienintelis laimingas jos gyvenimo tarpsnis, nes tik su Klara ji būdavo savimi. Jai patikėdavo jautriausius išgyvenimus, jai paskyrė ir begalinį sugebėjimą aukotis bei garbinti. Sykį tai pasakė Klarai, ir ši savo dienoraštyje parašė, kad Ferula ją myli daug labiau, negu ji verta ar galėtų atsilyginti. Dėl šitos beribės meilės Ferula nepanoro išvykti iš Trijų Marijų net tada, kai užėjo skruzdėlių antplūdis, prasidėjęs dūzgimu ganyklose ir tarsi tamsus šešėlis ėmęs viską ryti savo kelyje: kukurūzus, kviečius, liucerną ir dobilus. Mėgino jas purkšti benzinu ir sudeginti, tačiau jų vėl atsirasdavo, dar gajesnių. Negesintomis kalkėmis tepė vaismedžių kamienus, tačiau jos užropodavo ir vienodai naikino tiek kriaušes, tiek obuolius ar apelsinus. Įsimetusios į daržą, sudorojo melionus. Įsiskverbė į pieninę, ir rytą pienas buvo sugižęs, pilnas mažyčių lavonėlių. Įsisukusios į vištidę, surydavo gyvus viščiukus, palikdamos vien plunksnų ir apgailėtinų kaulelių krūvas. Ropinėdavo po namus, keliaudavo vamzdžiais, užkariavo podėlį, ką tik išvirdavo, reikėdavo tučtuojau suvalgyti, nes palikus maistą vos kelioms minutėms ant stalo, atropodavo jų visas debesis ir viską sušlamšdavo. Pedras Segundas Garsija su jomis kariavo vandeniu ir ugnimi, dėjo medumi suvilgytas kempines, kad saldumo priviliotos susirinktų krūvon ir jis galėtų jas visas užmušti – tačiau viskas veltui. Estebanas Trueba nuvyko į miestelį ir grįžo apsikrovęs visų žinomų rūšių pesticidų milteliais, skysčiais ir tabletėmis, ir tiek jų visur pribarstė, kad nebebuvo galima valgyti daržovių, nes imdavo sukti pilvą. Tačiau skruzdėlių vis radosi ir daugėjo, kiekvieną dieną jos darėsi vis įžūlesnės ir atkaklesnės. Estebanas nukako miestelin dar kartą ir pasiuntė sosti-

nėn telegramą. Po trijų dienų stotyje išlipo ponas Braunas, paslaptingu lagaminu nešinas neūžauga amerikietis, kurį Estebanas pristatė kaip žemės ūkio specialistą, insekticidų ekspertą. Kai šis atsigaivino taure vyno su vaisiais, ant stalo atidarė savo lagaminą. Iš jo ištraukė niekuomet neregėtų instrumentų arsenalą, pagriebė vieną skruzdėlę ir atidžiai ją apžiūrėjo pro mikroskopą.

– Ko jūs į ją taip žiūrite, pone? Juk jos visos vienodos, – tarė Pedras Segundas Garsija.

Amerikietis nieko neatsakė. Kol nustatė skruzdėlės rūšį, gyvenseną, jos urvų geografinę padėtį, įpročius ir net slapčiausius ketinimus, praėjo ištisa savaitė, skruzdėlės jau lipo į vaikų lovas, sugraužė maisto atsargas žiemai ir ėmė pulti arklius ir karves. Tuomet ponas Braunas paaiškino, kad vertėtų jas apipurkšti jo išrastu produktu, kuris vyriškosios giminės skruzdėles sterilizuoja. Jos nustos daugintis, o tuomet reikia apipurkšti kitais, taip pat jo išrastais nuodais, kurie patelėms sukelia mirtiną ligą, tuo, užtikrino jis, problema ir užsibaigs.

– Kiek tai užtruks? – paklausė Estebanas Trueba, nebetekęs kantrybės ir įsiutęs.

– Mėnesį, – atsakė ponas Braunas.

– Per tiek laiko sugrauš ir žmones, pone Braunai, – tarė Pedras Segundas Garsija. – Jei leisite, šeimininke, pasikviesiu savo tėvą. Jau tris savaites man šneka, kad žino vaistus nuo panašios Dievo rykštės. Man atrodo, tai tik senio svaičiojimai, tačiau pamėginę nieko neprarasime.

Atvedė senąjį Pedrą Garsiją, šis atpėdino vilkdamas kojas, toks pajuodęs, susitraukęs ir bedantis, kad Estebanas net apstulbo, kad laikas toks negailestingas. Senelis klausėsi rankoje laikydamas skrybėlę, žiūrėdamas į grindis ir tuščiomis dantenomis maldamas orą. Tuomet paprašė baltos skepetaitės, ją Ferula atnešė iš Estebano spintos, ir išėjo lauk. Perėjęs kiemą patraukė tiesiai į daržą, sekamas visų namo gyventojų ir neūžaugos užsieniečio, kuris su panieka šypsojosi – jau tie laukiniai, varge mano! Senelis sunkiai atsisėdo ir ėmė rinkti skruzdes. Kai jau turėjo gerą saują, sudėjo į

skepetaitę, surišo visus keturis kampus ir ryšulėlį įmetė į savo skrybėlę.

– Parodysiu jums kelią išeiti, skruzdėlės, kad nešdintumėtės ir visas kitas išsivestumėt, – tarė.

Senis užsiropštė ant arklio ir nujojo murmėdamas skruzdėlėms patarimus ir pasiūlymus, išmintingus žodžius ir užkeikimus. Visi matė, kaip jis pranyko ties dvaro riba. Amerikietis atsidrėbė ant žemės ir lyg pakvaišęs ėmė kvatoti, tačiau Pedras Segundas Garsija jį supurtė.

– Eikit ir juokitės iš savo bobutės, pone. Tas senukas yra mano tėvas, – pagrasino.

Vakarop grįžo ir Pedras Garsija. Lėtai nulipo nuo arklio, šeimininkui pranešė skruzdėles nuvedęs iki vieškelio, ir išėjo namo. Jautėsi pavargęs. Kitą rytą žmonės pastebėjo, kad skruzdėlių nebėra nei virtuvėje, nei podėlyje, nei svirne, nei tvarte, nei vištidėje, nei ganyklose. Namiškiai su nuomininkais nusigavo iki upės viską apžiūrėdami, tačiau nerado nė vienos vienintelės, net kaip pavyzdžio. Ekspertas baisiausiai susinervino.

– Privalot pasakyti, kaip tai padaryti! – reikalavo jis.

– Reikia su jomis pašnekėti, pone. Liepti, kad išeitų, kad čia jos trukdo. Ir jos supras, – paaiškino senasis Pedras Garsija.

Tik vienai Klarai ši priemonė pasirodė normali. Ferula kabinosi už šio atsitikimo, sakydama, jog jie gyvena tikroje pragarmėje, nežmoniškame krašte, kur neturi galios net Dievo įstatymai, jog bet kurią dieną visi pradės skraidyti ant šluotų, bet Estebanas Trueba ją nutildė: nenorėjo, kad taip kalbėdama duotų jo žmonai peno naujiems sumanymams. Pastarosiomis dienomis Klara vėl ėmėsi savo aiškiaregiškos veiklos, kalbėjosi su dvasiomis ir valandų valandas sąsiuviniuose rašydavo. Kai ji nustojo domėtis mokykla, siuvimo kambariu, moterų subuvimais ir kai pradėjo kartoti, kad viskas labai gražu, jie suprato – ji vėl nėščia.

– Tu kaltas! – šaukė Ferula broliui.

– Tikiuosi, taip, – atšovė jis.

Netrukus tapo aišku, kad Klara negalės nėščia gyventi kaime ir čia gimdyti, todėl imta ruoštis grįžimui į sostinę. Ferula kiek ap-

siramino, nors šiaip Klaros nėštumą priėmė kaip asmeninį įžeidimą. Ferula išvyko pirmoji su bagažu ir tarnaitėmis, kad atidarytų didįjį namą ant kampo ir pasiruoštų sutikti Klarą. Po kelių dienų Estebanas su žmona ir dukrele grįžo į miestą, Trijų Marijų dvarą vėl palikęs rankose Pedro Segundo Garsijos, kuriam valdytojo pareigos suteikė ne tiek garbės, kiek papildomo darbo.

Kelionė iš Trijų Marijų į sostinę visai iššunkė Klarą. Mačiau, kaip ji kaskart vis labiau bąla, dūsta, o apie akis išryškėja tamsūs ratilai. Arklių, paskui traukinio kratoma, kvėpuodama kelio dulkėmis, iš prigimties linkusi bloguoti, ji akyse silpo. Aš nedaug kuo galėjau jai padėti, nes pasijutusi blogai nenorėdavo, kad ją kas kalbintų. Išlipant stotyje turėjau ją laikyti, nes jai linko kojos.

– Man atrodo, pakilsiu, – tarė ji.

– Tik ne čia! – surikau išsigandęs, kad ji nenuskristų keleiviams virš galvų.

Tačiau ji turėjo galvoje ne fizinį pakilimą, o dvasinį, kuris leistų jai užmiršti nepatogumą, nėštumo svorį ir sunkų, besismelkiantį į kaulus nuovargį. Tuomet ji vėl ilgam nutilo – manau, tyla užtruko kelis mėnesius, – ir vėl naudojosi lentele, kaip anais nebylumo laikais. Nepuoliau į paniką, nes nusprendžiau, jog ji vėl taps normali, kaip atsitiko Blankai gimus, kita vertus, supratau, kad toji tyla – vienintelis žmonos prieglobstis, o ne protinė liga, kaip tvirtino daktaras Kuevasas. Ferula ją globojo iki nuprotėjimo, tarsi ji būtų sunki ligonė. Nenorėdavo palikti vienos, apleido Blanką, o ši visą dieną verkdavo, kad nori grįžti į Trijų Marijų dvarą. Klara slankiodavo po namus tarsi storas tylus šešėlis ir į viską žiūrėjo su budistės abejingumu. Į mane net nepažvelgdavo. Praeidavo pro šalį lyg pro kokį baldą, o kai tardavau jai žodį, elgdavosi lyg iš mėnulio nukritusi, tarsi manęs nei girdėtų, nei pažinotų. Daugiau kartu nebemiegojome. Tingios, tuščios dienos mieste ir nereali namų atmosfera man visiškai ištampė nervus. Stengiausi kuo nors užsiimti, tačiau to neužteko – visuomet būdavau blogos nuotaikos. Kiekvieną dieną išeidavau tvarkyti verslo reikalų. Tuo metu pradėjau spekuliuoti vertybinių popierių biržoje, tad valandų

valandas studijuodavau tarptautinių akcijų vertės svyravimus. Ėmiau investuoti pinigus į naujas kompanijas ir užsiimti importu. Daug laiko praleisdavau klube. Taip pat pradėjau domėtis politika ir net užsirašiau į sporto salę, kur galiūnas treneris versdavo mane mankštinti tokius raumenis, kurių net neįtariau turįs. Patarė daryti masažą, tačiau man tai niekuomet nepatiko: šlykščiuosi, kai mane liečia samdinių rankos. Tačiau visi tie dalykai neužpildydavo dienų. Jaučiausi bjauriai, nuobodžiavau. Norėjau grįžti į kaimą, bet nedrįsau palikti namų, nes buvo labai aišku, kad būtinai reikalingas nors vienas vyras tarp visų tų isterikių moterų. Be to, Klara per daug sustorėjo. Jos pilvas neregėtai išpampo, trapus kūnas vos galėjo jį išlaikyti. Gėdydavosi prie manęs nusirengti, tačiau juk ji – mano žmona, negalima, kad imtų manęs drovėtis. Padėdavau jai išsimaudyti ir apsirengti, jei manęs neaplenkdavo Ferula, jausdamas jai, tokiai mažytei ir liesutei, su tuo pabaisišku pilvu, begalinį gailestį, o gimdymo laikas artėjo. Gulėdavau naktį galvodamas, kad gimdydama gali mirti, ir užsidaręs su daktaru Kuevasu, tardavausi, kaip geriausia jai padėti. Sutarėme, kad jei reikalai klostysis prastai, geriau daryti dar vieną Cezario pjūvį, tačiau nenorėjau vežti jos į ligoninę, o jis nesutiko operuoti namie, kaip anąsyk. Sakė, kad nėra sąlygų, tačiau tais laikais ligoninės buvo didžiausi infekcijos židiniai, ten daugiau žmonių mirdavo, negu pasveikdavo.

Vieną dieną, iki gimdymo likus nebedaug laiko, Klara neperspėjusi nusileido iš savo brahmaniškos slėptuvės ir vėl prakalbo. Panoro puodelio karšto šokolado, o mane paprašė, kad su ja pasivaikščiočiau. Man suspurdo širdis. Visus namus apėmė džiaugsmas. Atkimšome butelį šampano, į visas vazas liepiau pamerkti šviežių gėlių, užsakiau kamelijų, mėgstamiausių Klaros gėlių, ir išklojau jomis jos kambarį, tačiau greitai ją užpuolė astma, todėl turėjome kuo skubiausiai visas išgabenti. Nubėgau į žydų juvelyrų gatvę ir nupirkau deimantų sagę. Ji karštai padėkojo, išgyrė, jog labai graži, bet niekuomet nemačiau, kad būtų įsisegusi. Tikriausiai pasidėjo į kokią neįtikėtiną vietą, o paskui pamiršo, kaip darė su visomis mano dovanotomis brangenybėmis per visą bendrą gy-

venimą. Iškviečiau daktarą Kuevasą, tas atkeliavo arbatos dingstimi, tačiau iš tikrųjų norėjo Klarą apžiūrėti. Nusivedė ją į jos kambarį ir vėliau Ferulai ir man pasakė, kad nors ir atrodo atsigavusi po savo dvasinės krizės, turėtume pasiruošti sunkiam gimdymui, nes kūdikis labai stambus. Tą akimirką į svetainę įėjo Klara, greičiausiai nugirdusi paskutinį daktaro sakinį.

– Nesijaudinkite, viskas bus gerai, – tarė ji.

– Tikiuosi, šį kartą gims berniukas, galėsime duoti mano vardą, – pajuokavau.

– Ne vienas, o du, – atrėmė Klara ir dar pridūrė: – Dvyniai vadinsis Chaimė ir Nikolas, eilės tvarka.

Nebeištvėriau. Tikriausiai sprogau nuo pastaraisiais mėnesiais susikaupusios įtampos. Ėmiau rėkt, kad tokiais iš svetimšalių prekeivių pasiskolintais vardais niekas nei mano, nei jos šeimoje nesivadino ir kad bent vienas iš jų turėtų vadintis Estebanas, kaip aš ir mano tėvas, tačiau Klara paaiškino, jog vienodi vardai sukelia painiavą sąsiuviniuose, kuriuose ji aprašinėja savo gyvenimą. Ji nė už ką nenusileido. Norėdamas ją išgąsdinti, trenkiau ir sudaužiau porcelianinį ąsotį, kuris, man atrodo, buvo paskutinė relikvija iš mano prosenelio laimingųjų laikų, tačiau jos tai nesujaudino. Daktaras Kuevasas šypsojosi už arbatos puodelio, ir aš dar labiau įsiutau. Trenkiau durimis ir išėjau į klubą.

Tą naktį pasigėriau. Ir todėl, kad norėjau, ir iš keršto. Nuėjau į garsiausią miesto viešnamį, turintį istorinį pavadinimą. Noriu pabrėžti, jog nesu iš tų vyrų, kurie mėgsta prostitutes, ir su jomis prasidėjau tik tuo laiku, kai teko gyventi vienam. Nežinau, kas mane tą dieną apsėdo. Pykau ant Klaros, nuotaika baisi, energija liejosi per kraštus, ir susigundžiau. Tuo metu klestėjo „Kristupas Kolumbas“, nors dar nebuvo pasiekęs pasaulinės šlovės, kaip tada, kai jis atsirado anglų laivybos kompanijų maršrutuose ir turistų vadovuose, be to, buvo išreklamuotas per televiziją. Įėjau į svetainę, apstatytą provincialiais prancūziškais baldais, tokiais su raitytomis kojomis, kur mane sutiko čiabuvė matrona, puikiai pamėgdžiojanti prancūzišką akcentą; iš pradžių parodė man kainoraštį ir paklausė, ar neturiu kokių ypatingų pageidavimų. Pasa-

kiau, kad mano patirtis nesiekia toliau „Raudonojo žibinto“ ir kelių nusmurgusių kekšių kalnakasių viešnamyje šiaurėje, tad bus gerai bet kokia jauna ir švari moteris.

– Jūs man patinkate, mesjė, – tarė ji. – Atvesiu jums pačią geriausią.

Pašaukta prisistatė moteris, įsispraudusi į siaurą juodo satino suknelę, kuri vos sutalpino jos moteriškas grožybes. Plaukus buvo susišukavusi už vienos ausies – šukuosena, kuri man niekuomet nepatiko, – o jai einant pro šalį ore pasklido bjaurus muskuso kvapas, persekiojantis tarsi dejonė.

– Malonu jus matyti, pone, – pasveikino ji mane, ir tuomet atpažinau iš balso, nes jis vienintelis Transito Soto buvo nepasikeitęs.

Paėmusi už rankos, nusivedė mane į kambarį, uždarytą tarsi kapas, tamsiomis užuolaidomis uždengtais langais, kur nuo amžių neįspindo nė vienas saulės spindulėlis, bet vis dėlto jis atrodė tarsi rūmai, palyginti su ta klaikia „Raudonojo žibinto“ lindyne. Ten aš pats nutraukiau Transito juodo satino suknelę, išpyniau kraupiąją šukuoseną ir pamačiau, kaip ji per pastaruosius metus paaugo, pastorėjo ir išgražėjo.

– Matau, padarei karjerą, – tariau jai.

– Ačiū už penkiasdešimt pesų, pone. Pradžioje jie man labai pravertė, – atsakė ji. – Dabar jau galiu grąžinti tai, ko jie šiandien verti, nes infliacija.

– Geriau atsimokėk man paslauga, Transito! – nusijuokiau.

Nurengiau visus apatinius sijonus ir įsitikinau, kad iš „Raudonajame žibinte“ dirbusios lieknos mergiūkštės išsišovusiom alkūnėm ir keliais nieko nebeliko, išskyrus jos nepailstamą geismingumą ir užkimusio paukščio balsą. Kūnas be jokio plaukelio, odą trindavo citrina ir hamamelio tepalu, kol ši tapo švelni tarsi kūdikio. Nagus buvo nusidažiusi raudonai, o aplinkui bambą – išsitatuiravusi gyvatę, kurią mokėjo judinti ratais, kai kitos kūno dalys net nepakrutėdavo. Kol rodė, kaip mokanti rangyti gyvatę, papasakojo savo gyvenimą.

– Jei būčiau pasilikusi „Raudonajame žibinte“, kas būtų iš ma-

nęs likę, pone? Jau nebeturėčiau dantų. Būčiau tikra senė. Dirbdama šitą darbą, moteris greit susidėvi, todėl turi labai prisižiūrėti. O aš juk nevaikštau po gatves! Tai man niekuomet nepatiko, nes labai pavojinga. Dirbdama gatvėje, privalai turėti sutenerį, kitaip per didelė rizika. Ten tavęs niekas negerbia. Bet kodėl moterys atiduoda vyrui tai, ką šitaip sunku pelnyti? Tuo atžvilgiu moterys kvailos. Joms patinka griežtumas. Nori priklausyti vyrui, kad jaustųsi saugios, bet nesupranta, jog vienintelis dalykas, ko joms reikia baimintis, ir yra vyrai. Nemoka tvarkyti savo gyvenimo. Turi kam nors aukotis. O kekšės ypač, pone, patikėkite. Visą gyvenimą atiduoda dirbdamos kokiam suteneriui: šypsosi jo mušamos, didžiuojasi matydamos jį gražiai apsirengusį, susidėjusį auksinius dantis, su žiedais ant pirštų, o kai jas palikęs išeina su kita, jaunesne, atleidžia, nes „jis yra vyras". Ne, pone, aš ne tokia. Manimi niekas niekuomet nesirūpino, todėl nė už ką nesirūpinčiau niekuo kitu. Dirbu pati sau, o ką uždirbu – išleidžiu, kam noriu. Nemanykite, kad buvo lengva, man daug kainavo, nes viešnamių savininkėms labiau patinka turėti reikalų su suteneriais, o ne su pačiomis moterimis. Joms nepadeda. Visiškai jų negaili.

– Tačiau atrodo, kad čia tave vertina, Transito. Man pasakė, kad esi geriausia.

– Taip ir yra. Be manęs ši vieta nueitų šuniui ant uodegos, nes aš dirbu kaip arklys, – tarė ji. – Iš kitų jau nieko nelikę. Čia dabar ateina tik seniai, o anksčiau būdavo kitaip. Viešnamis turėtų tapti šiuolaikiškesnis, pritraukti tarnautojus, vidurdienį nieko neveikiančius, jaunimą ir studentus. Reikia geresnių baldų, smagesnės aplinkos ir švaros. Viską išvalyti! Tuomet klientai labiau pasitikės ir nebijos susičiupti kokią venerinę ligą, ar ne tiesa? Dabar čia – kiaulių migis. Niekuomet niekas nevalo. Štai pakelkite pagalvį, ir tuojau išropos blakė. Madam jau sakiau, tačiau ji nesiklauso. Neturi verslo nuovokos.

– O tu turi?

– Žinoma, pone! Man į galvą šauna tūkstančiai minčių, kaip pagerinti „Kristupą Kolumbą". Į šitą profesiją žiūriu su entuziazmu. Nesu iš tų, kurios, kai joms prastai sekasi, vien dejuoja ir

skundžiasi likimu. Argi nematote, kiek pasiekiau? Esu geriausia. Jei užsispirsiu, prisiekiu, galėčiau valdyti prašmatniausią šalies viešnamį.

Man buvo linksma. Supratau ją, nes rytais skusdamasis veidrodyje tiek kartų regėjau tokią pat garbėtrošką ir išmokau ją pažinti.

– Manau, puiki mintis, Transito. Kodėl tau nesiėmus nuosavo verslo? Duočiau paskolą, – pasiūliau susižavėjęs idėja įsitraukti į komercinę veiklą šioje srityje. Matyt, visai buvau girtas!

– Ne, ačiū, pone, – atsakė Transito, lakuotu nagu glostydama gyvatėlę. – Nenoriu iš vienos kapitalistės rankų patekti į kito. Reikėtų čia įkurti kooperatyvą, o madam pasiųsti po velnių. Ar negirdėjote apie tokį dalyką? Būkite atsargus, žiūrėkite, kad nuomininkai nesuorganizuotų kokio kooperatyvo, nes tuomet jums šakės. O aš noriu įsteigti kekšių kooperatyvą. Arba, kad verslas būtų platesnis, kekšių ir gėjų. Mes turime viską – ir kapitalo, ir darbo jėgos. Kam mums šeimininkas?

Mylėjomės audringai ir pašėlusiai, apie ką jau buvau kone pamiršęs, tiek prisiplaukiojęs šilko jūroje. Pagalvių ir paklodžių kamuoly sulipę į gyvą geismo mazgą, krušomės kone ligi apalpimo – ir vėl pasijutau tarsi laimingas dvidešimtmetis, glėbyje laikantis šią drąsią moterį, kuri nesugniūžta, kai ją užguli, stiprią kumelę, ant kurios galima joti nieko negalvojant, jai neatrodo, kad mano rankos per sunkios, balsas per šiurkštus, pėdos per didelės, o barzda per dygi, – ne, ji panaši į tave patį, atlaiko sūrių žodelių virtinę į ausį ir nereikalauja užliūliuoti švelniu įtikinėjimu ar komplimentais. Po to, apsnūdęs ir patenkintas, kurį laiką gulėjau šalia jos, grožėdamasis tvirtais klubų linkiais ir gyvatės virpčiojimu.

– Mes dar pasimatysime, Transito, – tariau jai sumokėdamas.

– Ir aš jums taip sakiau, prisimenate? – tarė ji, paskutinį kartą krūptelint gyvatei.

Teisybę pasakius, visiškai neketinau su ja matytis. Troškau ją pamiršti.

Šio epizodo nebūčiau minėjęs, nes, kaip sakiau, apskritai nesidomiu prostitutėmis, jeigu daug vėliau Transito Soto nebūtų su-

vaidinusi svarbaus vaidmens mano gyvenime. Šios istorijos nebūčiau parašęs, jei ji nebūtų puolusi mūsų gelbėti, kartu išgelbėdama ir mūsų prisiminimus.

Po kelių dienų, daktarui Kuevasui ruošiantis vėl prapjauti Klarai pilvą, mirė Severas ir Nivėja del Valjės, palikdami būrį sūnų bei dukterų ir keturiasdešimt septynis anūkus. Klara apie tai patyrė anksčiau už visus, nes susapnavo, tačiau niekam, išskyrus Ferulą, nesakė, o svainė pasistengė ją nuraminti sakydama, jog nėštumas sukelia jautrumą, dėl kurio blogi sapnai – įprastas dalykas. Dar karščiau ją globojo: pilvą trindavo saldžiųjų migdolų aliejumi, kad neliktų raukšlių, spenelius tepdavo medumi, kad nesutrūkinėtų, duodavo valgyti sutrintų kiaušinio lukštų, kad būtų maistingas pienas ir stiprūs dantys, taip pat kalbėdavo Betliejaus maldas, kad gimdymas vyktų sklandžiai. Praėjus dviem dienoms po sapno, Estebanas Trueba namo grįžo anksčiau nei paprastai, pabalęs, susisielojęs, stvėrė Ferulai už rankos ir kartu su ja užsidarė bibliotekoje.

– Žmonos tėvai žuvo per nelaimingą atsitikimą, – trumpai pranešė. – Nenoriu, kad Klara apie tai sužinotų prieš gimdymą. Ją turėsime apsupti cenzūros siena: jokių laikraščių, radijo ar svečių, nieko! Saugok tarnus, kad niekas jai nepraneštų.

Tačiau geri jo ketinimai pralaimėjo prieš Klaros aiškiaregystės galią. Tą naktį ji vėl susapnavo, kad jos tėvai eina svogūnų lauku ir kad Nivėja be galvos, tad Klara suprato, kas nutiko, nereikėjo nei laikraščio, nei radijo. Atsibudo labai susijaudinusi ir paprašė Ferulą, kad padėtų jai apsirengti, nes norinti ieškoti motinos galvos. Ferula nulėkė pas Estebaną, o šis iškvietė daktarą Kuevasą, ir šis, net rizikuodamas pakenkti dvynukams, pagirdė ją pamišėliams skirtu nuoviru, kuris turėjo ją užmigdyti dviem dienoms, bet jos visiškai nepaveikė.

Del Valjė su žmona mirė lygiai taip, kaip Klara susapnavo ir kaip juokaudama Nivėja dažnai pranašavo mirsianti.

– Šita pragaro mašina mus vieną dieną nugalabys, – sakydavo Nivėja, rodydama į senutėlį vyro automobilį.

Nuo jaunystės Severas del Valjė jautė silpnybę naujausiems išradimams. Ne išimtis buvo ir automobilis. Tuo metu, kai visi dar vaikščiojo nuosavomis kojomis ir važinėjo arklių traukiamais vežimais ar dviračiais, jis nusipirko pirmąjį į šalį atvežtą automobilį, kurį pamatė tarsi stebuklą demonstruojamą centre esančios parduotuvės vitrinoje. Automobilis buvo tikras mechanikos stebuklas, lėkdavo savižudišku greičiu – penkiolikos ar net dvidešimties kilometrų per valandą, šiurpindamas pėsčiuosius ir keikiamas tų, kuriuos pravažiuodamas aptėkšdavo purvu ar apnešdavo dulkėmis. Pradžioje su automobiliais kovota aiškinant, kad jie pavojingi žmonėms. Garsūs mokslininkai spaudoje rašė, jog žmogaus organizmas nepritaikytas atlaikyti dvidešimties kilometrų per valandą greičio ir kad naujoji medžiaga, vadinama benzinu, gali užsidegti ir sukelti grandininę reakciją, kuri galų gale supleškintų visą miestą. Įsikišo net Bažnyčia. Tėvas Restrepas, po akiplėšiško Klaros išsišokimo per Didžiojo ketvirtadienio mišias nenuleidęs akių nuo del Valjės šeimos, pasiskelbė moralės gynėju ir savo galisiška tarme iškoneveikė naujovių mėgėjus, kaip jis sakė: „amicis rerum novarum“, ir šėtonišką mašiną palygino su ugnies vežimu, kuriuo pranašas Elijas nudardėjo į dangų. Tačiau Severas nepaisė viso to triukšmo, ir netrukus daugiau ponų pasekė jo pavyzdžiu, kol automobilio vaizdas nustojo stebinti. Severas tuo automobiliu važinėjo daugiau kaip dešimt metų ir nesutiko keisti modelio net ir tada, kai miestą užplūdo naujesni, greitesni ir saugesni automobiliai, lygiai dėl tos pačios priežasties, dėl kurios jo žmona nenorėjo atsisakyti arklių kinkinio, kol šie ramiai nugaišo nuo senumo. „Sunbeam“ automobilio langus dengė nėrinių užuolaidėlės, buvo pritvirtintos dvi stiklinės vazos, kuriose Nivėja nuolat keisdavo gėles. Visas salonas buvo išmuštas poliruotu medžiu, sėdynės aptrauktos rusiška oda, o bronzinės dalys žibėjo kaip auksas. Nepaisant jo britaniškos kilmės, buvo pakrikštytas indėnišku vardu – „Kovadonga“. Buvo tiesiog tobulas, išskyrus tai, kad prastokai veikė stabdžiai. Severas didžiavosi savo, kaip mechaniko, sugebėjimais. Ne vieną kartą automobilį buvo išardęs, mėgindamas jį pataisyti, o dar daugiau sykių patikėjo jį italui, pravarde Raguo-

tasis, garsiausiam šalies mechanikui. Pravardę jis gavo dėl jo gyvenimą aptemdžiusios tragedijos. Pasakota, kad jo žmona, kuriai nusibodo jį apgaudinėti jam to niekuomet nepastebint, vieną audringą naktį jį paliko, o prieš išeidama prie dirbtuvės tvoros pririšo avino ragus, gautus iš mėsininko. Kitą rytą atvykęs į darbą italas rado būrelį besišaipančių vaikų ir kaimynų. Tačiau toji drama nė kiek neužtemdė jo profesinės šlovės, bet ir jis nesugebėjo įtaisyti „Kovadongai" stabdžių. Severas rado išeitį ir automobilyje vežiodavosi didelį akmenį. Kai mėgindavo nuolydyje sustoti, vienas keleivis koja spausdavo stabdžius, o kitas skubiai išlipdavo ir priešais ratus padėdavo akmenį. Paprastai šis būdas neapvildavo, tačiau lemtingąjį sekmadienį, likimo valia tapusį jiems paskutiniu, atsitiko kitaip. Severas del Valjė su žmona išvyko pasivažinėti į užmiestį, kaip darydavo kiekvieną saulėtą dieną. Staiga stabdžiai visiškai nustojo veikti, ir Nivėjai nespėjus iššokti lauk su akmeniu, o Severui – suvaldyti automobilio, šis pasileido pakalnėn. Severas bandė pasukti jį į šoną, paskui – sustabdyti, tačiau mašina tarsi velnio apsėsta nesuvaldoma nuskriejo žemyn ir trenkėsi į vežimą, prikrautą geležių statybai. Viena plokštė įlėkė pro priekinį stiklą ir nupjovė Nivėjai galvą. Jos galva šaute iššovė iš automobilio, ir nors ištisas dvi dienas jos ieškojo policija, miškininkai su šunimis, taip jos ir nerado. Trečią dieną lavonai ėmė dvokti, todėl turėjo juos palaidoti, nors ir be kai kurių dalių. Į iškilmingas laidotuves susirinko visa del Valjės gentis ir neįtikėtinas draugų bei pažįstamų skaičius, taip pat būriai moterų, atėjusių atsisveikinti su Nivėjos, laikytos pirmąja šalies feministe, palaikais. Jos priešai sakė, kad jei jau gyvendama buvo pametusi galvą, mirusiai jos irgi nereikia. Klara, užsisklendusi namuose, apsupta paslaugių tarnaičių, saugoma Ferulos ir vaistais migdoma daktaro Kuevaso, laidotuvėse nedalyvavo. Iš pagarbos visiems, kurie stengėsi apsaugoti nuo šito skausmo, nepratarė nė žodžio, kuriuo būtų išsidavusi žinanti tą šiurpią žinią apie pamestą galvą. Tačiau po laidotuvių gyvenimui grįžus į normalias vėžes, Klara prikalbino Ferulą važiuoti jos ieškoti. Bergždžiai svainė girdė ją nuovirais ir piliulėmis – užsispyrimo neįveikė. Ferula pasidavė supratusi, kad neįmano-

ma toliau tvirtinti, esą sapnas apie pamestą galvą buvęs vien košmaras, verčiau padėti jai, kol rūpestis jos nepribaigė. Jos palaukė, kad išeitų Estebanas Trueba. Ferula padėjo jai apsirengti ir išsikvietė nuomojamą automobilį. Klaros nurodymai vairuotojui buvo labai migloti.

– Važiuokite tiesiai. Aš pasakinėsiu, kur sukti, – tarė ji, vedama instinkto, kuris suteikia jai galios matyti nematomą.

Išvažiavus iš miesto, namų buvo reta, prasidėjo kalvos ir švelnūs kloniai. Klaros nurodymu pasuko į šalutinį kelią ir nuvažiavo tarp beržų ir svogūnų laukų, pagaliau ji liepė vairuotojui sustoti prie krūmų.

– Čia, – tarė ji.

– Negali būti! Šita vieta labai toli nuo tos, kur įvyko avarija, – suabejojo Ferula.

– Sakau, kad čia! – tvirtino Klara, sunkiai krapštydamasi iš mašinos ir prilaikydama savo didžiulį pilvą. Paskui ją išlipo maldas šnabždanti svainė ir vairuotojas, nė nenutuokiantis kelionės tikslo. Mėgino prasibrauti per krūmus, tačiau dvynukai pilve neleido.

– Būkite malonus, pone, įlįskite ten ir paduokite man moters galvą, kurią rasite gulint, – paprašė ji vairuotoją.

Jis pasilenkė po krūmokšniais ir rado Nivėjos galvą, gulinčią tarsi vienišas melionas. Paėmė už plaukų ir keturpėsčias išropojo atgal. Kol vyras vėmė pasirėmęs į netoliese stovintį medį, Ferula ir Klara išvalė iš Nivėjos ausų, nosies ir burnos žemes ir žvyrą, pataisė išsidraikiusius plaukus, tačiau neįstengė užspausti akių. Įvyniojo į skepetą ir įsėdo.

– Paskubėkite, pone, atrodo, tuoj gimdysiu! – tarė Klara vairuotojui.

Grįžo pačiu laiku – vos spėjo paguldyti Klarą į jos lovą. Tarnaitė išėjo šaukti daktaro Kuevaso ir pribuvėjos, Ferula bruzdėjo viską ruošdama. Klara po kratymosi automobiliu, pastarųjų dienų sukrėtimų ir daktaro žolelių įgijo jėgų gimdyti, ko nesugebėjo pirmą kartą. Sukandusi dantis, įsitvėrė baldakimo stulpelių, ant kurių plazdėjo burė, ir ėmė stumti į mėlyno šilko jūrą dvynukus Chaimę ir Nikolą; jie išplaukė stebimi nuo komodos močiutės

akių. Ferula juos vieną po kito suėmė už šlapių plaukų kuokštelio ant sprando ir, Trijų Marijų dvare prisižiūrėjusi, kaip atsivedami kumeliukai ir veršeliai, sumaniai truktelėdama padėjo jiems išlįsti. Kol nėra daktaro ir pribuvėjos, Nivėjos galvą paslėpė po lova, kad išvengtų keblių pasiaiškinimų. Kai šie atvyko, nebelabai rado ką veikti. Motina ramiai ilsėjosi, o kūdikiai, mažutėliai kaip septynių mėnesių, tačiau su visomis kūno dalimis ir sveikutėliai, miegojo ant nusikamavusios tetos rankų.

Gyvas vargas, kad nebuvo kur padėti Nivėjos galvos. Pagaliau Ferula ją apvyniojo skudurais ir įkišo į odinę skrybėlės dėžę. Aptarė galimybę palaidoti ją taip, kaip liepia Dievas, tačiau būtų reikėję sutvarkyti nesuskaičiuojamą galybę popierių, kad išprašytų atidaryti kapą ir įdėti tai, ko trūksta. Kita vertus, baiminosi skandalo, kuris kiltų žmonėms sužinojus, kaip Klara atrado tai, ko nesugebėjo suieškoti pėdsekiai šunys. Estebanas Trueba, visuomet baiminęsis pajuokos, rado išeitį, neduosiančią dingsties apkalboms, nes žinojo, jog apie keistą žmonos elgesį jau ir taip sklando gandai. Ne tik apie Klaros sugebėjimus judinti per atstumą daiktus ir įspėti neįmanomus dalykus. Kažkas atkapstė Klaros nebylumo vaikystėje istoriją ir tėvo Restrepo – to švento vyro, kurį Bažnyčia ketino paskelbti pirmuoju šalies palaimintuoju, – kaltinimą. Dveji metai, praleisti Trijų Marijų dvare, žmones bent kiek pritildė, jie pradėjo pamiršti, tačiau Trueba žinojo, kad tereikia smulkmenos, kaip, pavyzdžiui, istorijos su uošvės galva, ir visi vėl ims kuždėtis. Taigi dėl to, o ne dėl aplaidumo, kaip vėliau buvo kalbama, skrybėlės dėžę jis nukišo į rūsį, kur ji laukė tinkamos progos būti krikščioniškai palaidota.

Pagimdžiusi dvynukus, Klara greitai atsigavo. Vaikų auginimą perleido svainei ir Nanai, po šeimininkų mirties ėmusiai dirbti Truebų namuose, kaip ji sakydavo, „kad galėtų tarnauti tam pačiam kraujui“. Ji buvo gimusi tam, kad augintų svetimus vaikus, vilkėtų kitų išmestus drabužius, valgytų, kas lieka nuo kitų stalo, gyventų svetima laime ir liūdesiu, pasentų po svetimais stogais ir vieną dieną numirtų nesavoje lovoje, ankštame tolimiausio kie-

mo kambarėlyje, ir būtų palaidota bendrųjų kapinių paprastame kape. Turėjo beveik septyniasdešimt metų, tačiau tebebuvo geležinė. Nepavargdama plušo po namus, atrodo, laiko neliečiama, jai dar užtekdavo jėgų persirengti vaiduokliu ir iš už kampo gąsdinti Klarą, kai šią vėl apnikdavo nebylumo manija, apsišarvavusi ištverme, kariaudavo su dvynukais ir nepristigdavo švelnumo lepinti Blankai, kaip anksčiau lepino jos motiną ir močiutę. Įprato nuolatos šnabždėti maldeles, nes kai sužinojo, kad tuose namuose niekas netiki Dievo, ėmė melstis už visus tos šeimos gyvuosius ir, be abejo, už mirusiuosius, toliau jiems tarnaudama, kaip tarnavo, kol tie buvo gyvi. Senatvėje užmiršdavo, už ką meldžiasi, tačiau įpročio neatsisakė įsitikinusi, kad kam nors vis tiek padeda. Į Ferulą buvo panaši tik maldingumu. Visais kitais atžvilgiais jos buvo priešingybės.

Vieną penktadienio vakarą į didžiojo namo ant kampo duris pabeldė trys peršviečiamos moterys. It jūros migla akimis, užsidėjusios senamadiškas skrybėles su gėlėmis, apsišlakščiusios stipriais žibuoklių kvepalais, kurie pasklido po visus kambarius, net visas namas kvepėjo gėlėmis keletą dienų. Tai buvo seserys Moros. Klara vaikštinėjo sode ir, pasirodo, visą popietę jų laukė. Pasitiko jas su kūdikiu ant kiekvienos rankos ir prie kojų strakaliojančia Blanka. Jos pažvelgė viena į kitą, atpažino ir nusišypsojo. Tokia buvo aistringos sielų draugystės, trukusios visą gyvenimą, pradžia, ir jei pranašystės išsipildė, ji nenutrūko ir Anapus.

Trys seserys Moros studijavo spiritizmą ir antgamtinius reiškinius. Vienintelės turėjo nepaneigiamą įrodymą, kad siela gali materializuotis: vienoje nuotraukoje, kur jos sėdi aplinkui stalą, joms virš galvų matyti sklandanti sparnuota ektoplazma; vieni netikintieji sakė, kad tai tik dėmė, atsiradusi ryškinant, kiti – kad fotografo triukas. Paslaptingais keliais, įmanomais tik išrinktiesiems, seserys sužinojo apie Klarą, telepatiškai su ja susisiekė ir netrukus suprato, jog jos – astralinės seserys. Taktiškai pasidomėjusios, sužinojo jos adresą žemėje ir prisistatė su kortomis, impregnuotomis gera nešančiais skysčiais, geometrinių figūrų rinkiniais, pačių išrastais paslaptingais įrankiais, su kuriais mokėjo atpažinti

šarlatanus parapsichologus, ir padėklėliu paprastų pyragaičių Klarai. Jos tapo artimos draugės ir nuo tos dienos stengėsi susitikti kiekvieną penktadienį, kartu iškvietinėti dvasias, dalytis ateities pranašystėmis ir valgių gaminimo receptais. Išrado būdą, kaip dvasinę energiją pasiųsti iš didžiojo namo ant kampo į kitą miesto kraštą, kur sename malūne gyveno seserys Moros, ir atgal. Šiuo būdu jos galėdavo padėti sunkiais kasdieninio gyvenimo momentais. Moros pažinojo daug šitais dalykais besidominčių žmonių, jie ėmė rinktis pas Klarą penktadieniais, atsinešdami savo žinias ir magnetinius fluidus. Estebanas Trueba matydavo, kaip jie šmirinėja po visą namą, ir iškėlė tris sąlygas: neiti į jo biblioteką, nenaudoti parapsichologiniams bandymams vaikų ir elgtis apdairiai, nes nenorėjo, kad kiltų viešas skandalas. Ferulai tokie Klaros užsiėmimai nepatiko, jai atrodė, jog jos draugės negerbia nei religijos, nei papročių. Stebėdavo susirinkimus saugiu atstumu, pati nedalyvaudavo, tačiau megzdama žiūrėdavo akies krašteliu, pasirengusi bet kurią akimirką įsikišti, jei Klara per daug nugrimztų į transą. Matė, kad po susirinkimų, kuriuose Klara būdavo mediumas, kalbėdavo pagoniškomis kalbomis ir nesavu balsu, ji esti baisiai išvargusi. Nana taip pat nenuleisdavo akių nuo jų visų nešiodama kavą, savo krakmolytų pasijonių šiugždėjimu, šnabždamomis maldomis ir išklibusių dantų barškėjimu išbaidydama visas dvasias, – ne tam, kad apsaugotų Klarą nuo jos pačios beprotysčių, o kad būtų tikra, jog niekas nenugvelbs peleninių. Bergždžiai Klara jai aiškino, kad jos svečiai mažiausiai domisi peleninėmis, – labiausiai dėl to, jog nerūkė, – Nana visus, išskyrus tris mieląsias seseris Moras, pavadino evangelikų gauja.

Nana ir Ferula viena kitos nekentė. Varžydavosi dėl vaikų meilės, pešdavosi, kuriai rūpintis kliedinčia Klara; nebyli nuolatinė kova vyko virtuvėse, kiemuose, koridoriuose, tačiau niekuomet šalia Klaros, nes abidvi susitarė, jog nereikėtų jos dėl to jaudinti. Ferulos meilė Klarai degė pavydžia aistra, kuri labiau priminė reiklaus vyro negu svainės jausmus. Laikui bėgant, ji prarado apdairumą, jos dievinimas iškilo viešumon, ką pastebėdavo Estebanas. Grįžusi iš kaimo brolį Ferula stengdavosi įtikinti, jog Klarai „vie-

na iš tų blogų dienų", kad šis su žmona nemiegotų ir tik trumpam įeitų į jos kambarį. Savo žodžius paremdavo daktaro Kuevaso patarimais, o pasikalbėjus su juo pačiu paaiškėdavo, kad juos pati ir išgalvojo. Prasimanydavo begalę būdų, kaip įsiterpti tarp vyro ir žmonos, o jei nepasisekdavo, sugundydavo visus tris vaikus, kad prašytų tėvą eiti su jais pasivaikščioti, motiną – paskaityti, o abu tėvus – pastovėti prie jų lovelių, nes turį karščio, arba su jais pažaisti. „Vargšeliai, – sakydavo ji, – jiems taip reikia tėčio ir mamos. Visą dieną praleidžia su ta sena kvaile, kuri jiems į galvą kiša visokias atgyvenusias nesąmones, varo iš proto savo prietarais. Naną reikia uždaryti. Sako, Viešpaties tarnaičių vienuolynas turi nuostabią nusenusių namų darbininkių prieglaudą, kur su jomis elgiamasi kaip su poniomis. Jų neverčia dirbti, duoda gardžiai valgyti. Tai būtų žmoniškiausia, vargšė Nana visai nusivariusi." Nesuprasdamas priežasties, Estebanas pradėjo jaustis nepatogiai savo paties namuose. Žmona vis labiau nuo jo tolo, darėsi keista ir neprieinama. Nepalenkiama nei dovanomis, nei nedrąsiu švelnumu ar nežabota aistra, kuri visuomet užplūsdavo ją pamačius. Per visą tą laiką meilė Klarai virto manija. Estebanas troško, kad Klara negalvotų apie nieką kitą, tik apie jį, kad neturėtų jokio kito gyvenimo, išskyrus tą, kurį gyvena su juo. Norėdavo, kad viską jam išsipasakotų ir neturėtų nieko, ko jis pats nebūtų jai davęs. Norėjo, kad visiškai nuo jo priklausytų.

Tačiau tikrovė buvo kitokia. Atrodė, Klara skraido lėktuvu, kaip jos dėdė Markas, atsiplėšusi nuo žemės, ieško Dievo pasitelkusi Tibeto religiją, šnekasi su dvasiomis naudodamasi trikoju staliuku, trinktelinčiu du sykius, jei nori pasakyti „taip", tris – jeigu „ne", šifruojančiu žinias iš ano pasaulio, kurios jai gali net pranešti apie būsimas liūtis. Kartą dvasios pasakė, jog po kaminu paslėptas lobis. Pirmiausia ji liepė išgriauti sieną, o neradus lobio – laiptus ir pusę didžiosios svetainės. Vis tiek nieko. Pagaliau paaiškėjo, kad dvasia, suklaidinta pasikeitusios namo architektūros, nesusivokė, jog auksinių dublonų slaptavietė yra ne Truebos rūme, o kitoj gatvės pusėj stovinčiame Ugarčių name, tačiau tie nesutiko nusiaubti valgomojo, nes nepatikėjo pasaka apie ispanišką dvasią.

Klara nemokėjo Blankai supinti kasų, todėl tai darydavo Ferula arba Nana. Tačiau su dukterimi labai susidraugavo tokiu pačiu būdu kaip ir su Nivėja. Viena kitai pasakodavo įvairius atsitikimus, skaitydavo knygas iš užburtųjų dėžių, žiūrinėdavo šeimos nuotraukas, pasakodavo anekdotus apie dėdes: kaip vienas pagadino orą, o kitas, aklas, išdribo iš tuopos; jos eidavo į kalnus stebėti ir skaičiuoti debesų, kalbėdavosi prasimanyta kalba – be garso „t" ir „l" vietoj „r", žodžiu, šnekėdavo kaip kinas, turintis jų mieste skalbyklą. Tuo tarpu Chaimė ir Nikolas augo atskirti nuo moteriškojo dueto, pagal tų laikų taisyklę: „reikia tapti vyrais". Kita vertus, moterys ateina į pasaulį su genetiškai nulemtu gyvenimo tikslu, tad joms nereikia jo išsikovoti per audras ir nuotykius. Dvynukai augo stiprūs ir šiurkštūs, žaisdami savo amžiui būdingus žaidimus. Iš pradžių gaudė driežus ir jiems nutraukdavo uodegas, sučiuptas peles versdavo bėgti lenktynių, drugeliams nutrindavo nuo sparnų dažų dulkeles, o paaugę kits kitą daužė kumščiais ir spardė pamokyti to paties kino iš skalbyklos, kuris, pralenkęs laiką, pirmasis į šalį atvežė senuosius kovos būdus. Tačiau kai jis demonstravo mokąs ranka perskelti plytą ir norėjo atidaryti akademiją, niekas į jį nekreipė dėmesio, todėl galų gale jis ėmė skalbti svetimus drabužius. Po kelerių metų dvynukai galutinai suvyriškėjo: pabėgę iš mokyklos, nulėkdavo į krūmus už sąvartyno ir už motinos sidabrinius stalo įrankius gaudavo kelias minutes uždraustos meilės su didžiule moterimi, kuri galėdavo uždusinti krūtimis, didumo kaip olandų karvės tešmuo, paskandinti šiltame pažastų prakaite, suspausti dramblio šlaunimis ar iškelti abu į dangų savo tamsios, sultingos ir karštos lyties ertme. Tačiau tai įvyko daug vėliau, be to, Klara apie tai niekuomet nesužinojo, todėl negalėjo aprašyti, kad aš vieną dieną perskaityčiau. Sužinojau iš kitų šaltinių.

Namų reikalai Klaros nedomino. Ji klajodavo po kambarius nesistebėdama, kad viskas idealiai sutvarkyta ir švaru. Atsisėsdavo prie stalo negalvodama, kas paruošė valgį ar kur nupirko maisto produktus, jai buvo tas pat, kas prie stalo patarnauja, pamiršdavo tarnų, o kartais ir savo pačios vaikų vardus, vis dėlto jos buvimą

visuomet jausdavai tarsi gerą, linksmą dvasią, kurios žingsnių ritmu ant sienų eina laikrodžiai. Rengėsi ji baltai, nusprendusi, kad tai vienintelė spalva, nekeičianti jos auros, dėvėjo kuklius kostiumėlius, kuriuos siuvimo mašina jai pasiūdavo Ferula, – juos mėgo labiau už prašmatnias sukneles, kurias jai dovanojo vyras, tikėdamasis ją apstulbinti ir pagaliau išvysti apsirengusią madingai.

Estebaną ištikdavo nevilties priepuoliai, nes ji su juo elgėsi taip pat maloniai kaip ir su visais kitais žmonėmis. Kalbėdavo tokiu pat meiliu balsu kaip ir su savo katėmis, nesugebėdavo atspėti, ar jis pavargęs ir nuliūdęs, ar linksmas ir nori mylėtis. Tačiau iš jo sklindančių spindulių spalva padėdavo atpažinti, jog rezga kokią klastą, ir mokėjo numalšinti jo pyktį keliomis pašaipiomis frazėmis. Jis ėjo iš proto, kad Klara niekuomet nerodydavo jam dėkingumo ir niekuomet neprašydavo ko nors, ką jis galėtų duoti. Guolyje, kaip ir visur kitur, būdavo išsiblaškiusi, nors meili, atsipalaidavusi. Estebanas žinojo, kad jam priklauso jos kūnas, su kuriuo gali išdarinėti visus pratimus, išmoktus iš knygų, susleptų viename bibliotekos kamputyje, tačiau su Klara net begėdiškiausi dalykai virsdavo kūdikiškais žaidimais, nes jų neįmanoma buvo paskaninti ištvirkimo druska ar nuolankumo pipirais. Kartais įniršęs Trueba griebdavosi senųjų savo nuodėmių – brūzgynuose parsiversdavo apvalainą kaimietę, kai būdavo priverstas išsiskirti su Klara, nes turėdavo rūpintis dvaru, o ji – likti sostinėje su vaikais, tačiau šie epizodai palikdavo tik šleikštulį. Jie nesuteikdavo jokio ilgesnio malonumo, ypač kai pagalvodavo, kad jei papasakos apie tai žmonai, ši pakels vėją, kam šitaip nuskriaudė kitą moterį, o ne kam buvo jai neištikimas. Pavydas bei kiti žmogiški jausmai Klarai buvo nepažįstami. Kelis kartus Estebanas apsilankė ir „Raudonajame žibinte“, tačiau tą užsiėmimą metė, nes su prostitutėmis jam nieko nebeišeidavo ir pažemintas turėdavo aiškintis, jog išgėrė per daug vyno, persivalgė per pietus ar kelias dienas vaikšto persišaldęs. Pas Transito Soto nebegrįžo – nujautė, kad joje slypi didžiausias pavojus priprasti. Jautė, kaip geidulio liepsna degina vidų ir tos liepsnos neįmanoma užgesinti, o Klaros geidė taip stipriai, kad net ilgiausia aistringa naktis negalėjo geismo numalšinti. Užmigdavo išsekęs, krūtinėje, atrodydavo, tuoj

sprogs širdis, tačiau net sapnuose suvokdavo, kad šalia jo mieganti moteris iš tikrųjų yra kažkur kitur, nežinomoje dimensijoje, kur jis niekuomet nepateks. Kartais nebetekdavo kantrybės ir įsiutęs ją imdavo purtyti, pikčiausiais žodžiais koneveikti, o paskui raudodamas, už šiurkštumą maldaudamas atleidimo, įsikniaubdavo jai į skraitą. Klara suprato, tačiau padėti nesugebėjo. Perdėta Estebano Truebos meilė Klarai buvo galingiausias jo gyvenimo jausmas, pralenkiantis net įniršį ir išdidumą. Net praėjus pusei amžiaus, ji kankino taip pat nežabotai ir nesuvaldomai. Jau senukas, gulėdamas guolyje, šaukėsi jos iki paskutinės gyvenimo dienos.

Ferulos kišimasis dar labiau kankino Estebaną. Kiekviena kliūtis, kurią jo sesuo pastatydavo tarp jo ir Klaros, varė iš proto. Jis ėmė nekęsti nuosavų vaikų, nes šie surydavo motinos laiką. Jis nuvyko su Klara antrojo medaus mėnesio į tas pačias vietas, kur buvo per pirmąjį, savaitgalį ištrūkdavo į viešbučius, tačiau viskas veltui. Estebanas nusprendė, kad viskuo kalta Ferula, pasėjusi jos žmonai piktą sėklą, kuri nebeleidžia jo mylėti, ji vagia uždraustus bučinius, teisėtai priklausančius jam. Užtikęs Ferulą maudant Klarą, iš pykčio pamėldavo. Iš rankų ištraukdavo jai kempinę, su įniršiu nušveisdavo, tučtuojau ištempdavo Klarą iš vandens. Supurtydavo, uždrausdavo leistis maudomai, nes tokiame amžiuje tai nuodėmė, pats ją nušluostydavo, susupdavo į chalatą ir nuvesdavo į lovą jausdamas, kad elgiasi kaip kvailys. Jei Ferula atnešdavo žmonai puodelį karšto šokolado, jis išplėšdavo jį iš rankų šaukdamas, kad elgiasi su ja kaip su ligone; jei nakčiai Ferula ją pabučiuodavo, nustumdavo sakydamas, kad joms negražu bučiuotis, o jei parinkdavo geriausius maisto gabalėlius iš padėklo, įsiutęs pasikeldavo nuo stalo. Brolis ir sesuo tapo tikrais varžovais, susigrumdavo neapykantos pilnais žvilgsniais, prigalvodavo gudrybių, kaip Klaros akyse kitą pažeminti, vienas kitą šniukštinėdavo ir sekdavo. Estebanas nebevažiavo į dvarą ir viską, net importuotas karves, pavedė Pedrui Segundui Garsijai. Nustojo bendrauti su draugais, žaisti golfą, nebedirbo – kad tik dieną naktį iš akių neišleistų nė vieno sesers žingsnio ir kas kartą sutrukdytų jai prisiartinti prie Klaros. Namuose nebebuvo kuo kvėpuoti, atmosfera tapo įtemp-

ta ir niūri. Net Nana vaikščiodavo lyg apgirtusi. Tik Klarai visa tai buvo nė motais – išsiblaškiusi ir tyra, ji nieko nepastebėdavo.

Praėjo daug laiko, kol pratrūko tarp Estebano ir Ferulos tvyranti neapykanta. Pradžioje ji pasireiškė tik slepiama bloga nuotaika ir smulkiu užgauliojimu, bet augdama pagaliau užtvindė visus namus. Tą vasarą Estebanas turėjo vykti į Tris Marijas, nes per pačią javapjūtę Pedras Segundas Garsija nugriuvo nuo arklio, prasiskėlė galvą ir pakliuvo į vienuolyno ligoninę. Tačiau vos valdytojas pasveiko, Estebanas nieko neperspėjęs grįžo į sostinę. Važiuojantį traukiniu jį kankino siaubinga nuojauta ir nepaaiškinamas troškimas, kad įvyktų kokia nors drama, bet jis nežinojo, jog drama jau buvo prasidėjusi. Į miestą grįžo popiet, tačiau patraukė tiesiai į klubą, kur sužaidė kelias pokerio partijas ir pavakarieniavo, tačiau nepajėgė nuramdyti nerimo ir nekantrumo. Per vakarienę pajuto nesmarkų žemės drebėjimą: krištoliniai sietynai susiūbavo, sutilindžiavo, tačiau niekas to nepastebėjo. Valgė toliau, o muzikantai nepraleido nė vienos natos, tik Estebanas Trueba pašoko, tarsi gavęs baisų ženklą. Greitai baigė valgyti, paprašė sąskaitos ir išėjo.

Ferula, paprastai geležinės savitvardos, prie žemės drebėjimų priprasti neįstengė. Išmoko nebebijoti Klaros iššaukiamų dvasių ir net kaime šmirinėjančių pelių, tačiau žemės drebėjimai ją visą pergąsdindavo, o jiems praėjus ji dar ilgai tirtėdavo. Tą naktį dar nebuvo atsigulusi ir atlėkė į Klaros kambarį. Klara, išgėrusi liepžiedžių arbatos, ramiai miegojo. Ieškodama artumo ir šilumos, Ferula atsigulė šalia stengdamasi jos nepažadinti ir ėmė tyliai murmėti maldas, kad lengvi virpesiai nevirstų dideliu drebėjimu. Ten ją ir atrado Estebanas Trueba. Į namus įžengė tyliai lyg vagis, neuždegęs šviesų užlipo į Klaros miegamąjį ir kaip viesulas išniro priešais abi miegančias moteris, maniusias, jog jis Trijų Marijų dvare. Puolė seserį, kaip būtų puolęs žmonos suvedžiotoją. Išplėšė ją iš lovos, ištempė į koridorių, nustūmė nuo laiptų ir įgrūdo į biblioteką, nors Klara pro savo kambario duris šaukė nesuprasdama, kas atsitiko. Atsidūręs vienas su Ferula, Estebanas išliejo visą nepatenkinto vyro įniršį, rėkė jai tokius dalykus, kurių nie-

kuomet neturėjo sakyti: išvadino ją lesbiete, kekše, apkaltino, kad tvirkina jo žmoną senmergės glamonėmis, lesbietiškomis išmonėmis stumia į beprotybę, todėl ji išsiblaškiusi, nešneka ir užsiima spiritizmu. Apkaltino, kad jo nesant ji smaginasi su Klara, teršia jo vaikų pavardę, namų garbę ir šventą motinos atminimą, šaukė daugiau nebepakęsiąs tokios piktybės ir išmesiąs ją iš namų. Liepė tučtuojau išsikraustyti, ir kad daugiau jos nematytų. Uždraudė artintis prie žmonos ir vaikų, prižadėjo, kad kol jis gyvas, pinigų padoriai gyventi jai netrūks, kaip jau yra anksčiau žadėjęs, tačiau jei vėl sukiosis apie jo šeimą, vietoj nužudysiąs, tegul įsikala tai į galvą.

– Mūsų motinos atminimu prisiekiu, kad užmušiu!

– Prakeikiu tave, Estebanai! – rėkė jam Ferula. – Visą laiką būsi vienišas. Sugniuš tavo siela ir kūnas. Nudvėsi kaip šuva!

Ir vienais naktiniais, nieko nepasiėmusi, visam laikui išėjo iš didžiojo namo ant kampo.

Kitą dieną Estebanas Trueba nuvyko pas tėvą Antonijų ir papasakojo jam, kas nutiko, bet be smulkmenų. Kunigas atlaidžiai jį išklausė žiūrėdamas abejingu žvilgsniu, tarsi jau viską būtų girdėjęs.

– Ko nori iš manęs, sūnau? – paklausė Estebanui baigus kalbėti.

– Kad kiekvieną mėnesį mano seseriai perduotumėt voką, kurį jums įteiksiu. Nenoriu, kad ji turėtų materialinių sunkumų. Norėčiau patikslinti, jog tai darau ne iš gerumo, o kad prižadėjau.

Pirmąjį voką tėvas Antonijus paėmė atsidusęs ir atsainiai palaimino, tačiau Estebanas apsisukęs jau išėjo. Klarai nieko nepaaiškino, kas nutiko tarp jo ir sesers. Pranešė, jog išvarė ją iš namų, pasakė draudžiąs jam esant minėti jos vardą ir pasiūlė, jei turinti bent kiek padorumo, neminėti ir jam negirdint. Liepė išgabenti drabužius bei visus kitus daiktus, kurie galėtų ją priminti, ir nusprendė, kad ji jam mirusi.

Klara suprato, jog klausinėti neverta. Nuėjo į siuvimo kambarį, susirado švytuoklę. Ant grindų išskleidė miesto žemėlapį, virš jo per pusę metro iškėlė švytuoklę ir palaukė, kol ji sustos ties svainės adresu, tačiau visą vakarą bandžiusi suprato, kad švytuoklė nepadės, jei Ferula neturi nuolatinės vietos. Švytuoklei nepadė-

jus, išvažiavo jos ieškoti tikėdamasi, kad instinktas nuves tiesiai pas ją, tačiau to irgi neįvyko. Pasiklausė trikojį stalelį, bet nė viena dvasia neatskrido ir nepašnibždėjo, kur Ferula. Bandė prisišaukti ją mintimis, atsakymo nedavė ir Taro kortos. Tuomet nusprendė griebtis tradicinių priemonių. Pradėjo ieškoti jos pas drauges, klausinėti prekių pristatytojus ir visus, kurie galėjo su ja susidurti, tačiau niekas nebuvo jos matęs. Paieška galiausiai nuvedė pas tėvą Antonijų.

– Nebeieškokite jos, ponia, – tarė kunigas. – Ji nenori jūsų matyti.

Klara suprato, kad dėl šitos priežasties ji ir negalėjo jos surasti nė vienu paprastai patikimu spėjimo būdu.

– Seserys Moros buvo teisios, – tarė pati sau. – Kas nenori būti surastas, to niekas nesuras.

* * *

Estebanas Trueba klestėjo. Verslas sekėsi tarsi stebuklinga lazdele pamojus. Gyvenimu jautėsi patenkintas: buvo turtingas, ką ir buvo užsibrėžęs. Išsinuomojo daugiau kasyklų, į užsienį eksportavo vaisius, įkūrė statybos firmą, Trijų Marijų dvaras buvo geriausias visame krašte. Ekonominė krizė, supurčiusi visą šalį, jo nepalietė. Žlugus salietros įmonėms šiaurės provincijose, tūkstančiai darbininkų nuskurdo. Tūkstančiai atleistųjų su žmonomis, vaikais ir seneliais išbadėję leidosi į kelią ieškoti darbo ir pasiekę sostinę skurdo grandine apjuosė miestą. Apsistojo kur papuolė – lūšnelėse iš lentų ir kartono lakštų, šiukšlėse ir purve. Jie klaidžiodavo gatvėmis prašydami darbo, tačiau darbo nebuvo, ir pamažėle nuskurę darbininkai, sulysę nuo bado, sustirę iš šalčio, skarmaluoti ir nelaimingi, nustojo ieškoti darbo ir ėmė prašyti išmaldos. Miestą užplūdo elgetos, vėliau – vagys. Didesnių šalčių negu tais metais niekad nėra buvę. Sostinėje prisnigo – tą neįprastą reiškinį tarsi kokią šventinę naujieną visi laikraščiai aprašė pirmuose puslapiuose, o lūšnynuose kas rytą rasdavo pamėlusių, mirtinai sušalusių vaikų. Jokia labdara negalėjo išgelbėti tiek vargšų.

Tais metais paplito dėmėtoji šiltinė. Iš pradžių griebė skurdžius, tačiau netrukus pavirto tikra Dievo rykšte. Prasidėjo varganiausiuose rajonuose dėl žiemos, badmiriavimo ir nešvaraus vandens, prie jos plitimo dar prisidėjo bedarbystė, ir netrukus ji pasklido į visas puses. Ligoninių neužteko. Ligoniai svyrinėdavo gatvėmis paklaikusiomis akimis, rankiodamiesi utėles, mėtydami jas ant sveikų žmonių. Epidemija įsiveržė į kiekvieno namus, užkrėtė mokyklas ir fabrikus, tad niekas nesijautė saugus. Visi gyveno bijodami, ieškodami baisiąją ligą išduodančių ženklų. Užsikrėtusiuosius imdavo purtyti šaltis, paskui apimdavo mieguistumas. Jie spoksodavo nelyg idiotai, kūnas degte degdavo, išberdavo dėmės, jie imdavo tuštintis krauju, klejodavo – jiems vaidendavosi, kad dega, kad skęsta, lyg vilnoniai kaulai ir skudurinės kojos nebelaikydavo, ir jie griūdavo ant žemės burnoje jausdami tulžies skonį. Mėsa imdavo pūti: išversdavo raudonais, mėlynais ir geltonais, ir juodais pūliniais, ligonis vos neišvemdavo žarnų ir maldaudavo Dievą pasigailėti, kad leistų tučtuojau numirti, nes daugiau nebepakeliama, galva plyšta, o dvasia iš siaubo virsta mėšlu.

Estebanas pasiūlė išsivežti visą šeimą į kaimą, kad apsaugotų nuo užkrato, tačiau Klara nenorėjo apie tai net girdėti. Buvo labai užsiėmusi – rūpinosi vargšais be galo, be krašto. Išeidavo anksti rytą ir kartais grįždavo kone vidurnaktį. Ištuštino namų spintas, išnešė vaikų drabužius, patalynę nuo lovų, vyro švarkus. Iš sandėliuko imdavo maistą, su Pedru Segundu Garsija susitarė, kad siųstų iš Trijų Marijų sūrius, kiaušinius, džiovintą mėsą, vaisius ir vištas, ir viską išdalydavo neturtėliams. Ji sulyso ir sunyko. Naktimis vėl ėmė per miegus vaikščioti.

Ferulos išėjimas buvo tikra katastrofa. Net Nana, šito troškusi, nusiminė. Atėjus pavasariui, Klara daugiau ilsėdavosi, bet vis dažniau bėgdavo nuo tikrovės ir sapnuodavo nemiegodama. Nors ir nebebuvo sumaniosios svainės chaosui didžiajame name suvaldyti, namų ruoša vis vien nesirūpino. Paliko viską Nanai ir kitoms tarnaitėms, o pati pasinėrė į vaiduoklių ir psichinių eksperimentų pasaulį. Sąsiuviniai, kuriuose aprašydavo savo gyvenimą, pasidarė painūs, rašysena neteko vienuoliško grakštumo ir pavirto pa-

krika keverzone, kartais tokia smulkia, kad neįmanoma būdavo perskaityti, o kartais tokia stambia, kad trys žodžiai užpildydavo visą puslapį.

Tolesniais metais prie Klaros ir trijų seserų Morų prilipo okultisto Gurdžijevo sekėjai, rozenkroiceriai, spiritistai ir niekad nemiegantys bohemos atstovai. Namuose jie gaudavo tris kartus pavalgyti ir laiką leido čia karštai tardamiesi su trikojo stalelio dvasiomis, čia skaitydami naujausio Klaros priglobto aiškiaregio poeto eiles. Estebanas šiai keistuolių invazijai nesipriešino, nes jau seniai suprato, jog kištis į žmonos gyvenimą – bergždžias dalykas. Nusprendė, kad bent jau sūnūs turėtų laikytis nuo magijos kuo toliau, todėl Chaimę ir Nikolą išvežė į anglišką Viktorijos laikų stiliaus internatą, kur dėl menkiausio nieko jiems numaudavo kelnes ir pašventindavo rykšte. Ypač Chaimei, kuris šaipydavosi iš britų karališkosios šeimos ir būdamas dvylikos metų jau susidomėjęs skaitė Markso, visame pasaulyje revoliucijas keliančio žydo, raštus. Nikolas iš antros eilės senelio Marko paveldėjo nuotykių ieškotojo dvasią, taip pat polinkį sudarinėti horoskopus ir nuspėti motinai ateitį. Kadangi griežtas internato režimas to nelaikė sunkiu nusikaltimu, o tik keistenybe, jaunuolį bausdavo daug rečiau negu jo brolį.

Blankos dalia buvo kitokia, nes tėvas į jos mokslinimą nesikišo. Manė, kad jai skirta ištekėti ir suspindėti aukštuomenėje, o jei sugebėjimas kalbėtis su mirusiaisiais ir bus žaismingai rodomas, jis galės tapti privalumu. Tvirtino, kad magija, lygiai kaip ir religija ar virtuvė, – vien moterų reikalas, galbūt todėl trims seserims Moroms jautė simpatiją, tačiau spiritistų vyrų nekentė beveik taip pat kaip kunigų. Blanka visur sekiodavo įsikibusi Klarai į sijoną. Penktadieniais motina priimdavo ją į susirinkimus ir augindama artimai supažindino su dvasiomis, slaptųjų draugijų nariais ir nusistekenusias šelpiamais menininkais. Kaip anais nebylystės metais Klara keliaudavo kartu su savo motina, taip dabar, apsikrovusi dovanomis, ji pati vesdavosi dukterį pas vargšus.

– Tai nuramina sąžinę, dukrele, – aiškindavo Blankai. – Tačiau vargšams nepadeda. Jiems reikia ne labdaros, o teisybės.

Dėl tokio požiūrio ji ypač kivirčijosi su Estebanu, apie šituos reikalus manančiu kitaip.

– Teisybės! Ar teisinga, jei visi turi po lygiai? Tinginiai tiek pat kiek darbštuoliai? Kvailiai tiek pat kiek protingieji? Taip nebūna net gyvūnų pasaulyje! Klausimo esmė – skirstymas ne į turtingus ir vargšus, o į stiprius ir silpnus. Sutinku, kad visiems privalėtų būti suteiktos vienodos galimybės, tačiau tie žmonės visiškai nesistengia. Labai lengva atkišti ranką ir prašyti išmaldos! O aš tikiu, kad pastangos atlyginamos. Tokios filosofijos dėka aš ir pasiekiau tai, ką turiu. Niekuomet neprašiau pagalbos ir niekuomet nesielgiau nesąžiningai – tai įrodo, kad bet kas galėtų pasiekti to paties. Likimas buvo pasmerkęs mane būti nelaimingu vargšu, notaro padėjėju. Todėl mano namuose nebus bolševikiškų idėjų! Dėl manęs eikite, neškite savo labdarą į lūšnynus, jei taip norite! Panelėms auklėti labai tinka. Tačiau nekalbėkite man tų Pedro Tersero Garsijos nesąmonių, nes nepakęsiu!

Iš tikrųjų Pedras Terseras Garsija Trijose Marijose šnekėjo apie teisingumą. Jis vienintelis drįsdavo atsikalbinėti šeimininkui, nors jo tėvas, Pedras Segundas Garsija, kiekvieną kartą užklupęs jį tai darant, išperdavo kailį. Nuo vaikystės jis be leidimo nusmukdavo į miestelį pasiskolinti knygų, pasiskaityti laikraščių ir pasikalbėti su mokytoju, karštu komunistu, kuris po daugelio metų buvo nušautas į tarpuakį. Be to, naktimis ištrūkdavo į San Luko barą ir ten susitikinėdavo su profesinių sąjungų veikėjais, kurie, gurkšnodami alų, mėgo taisyti pasaulio negeroves, arba su didingu milžinu, tėvu Chosė Dulsė Marija, ispanų kunigu, kuriam galva buvo pramušta idėjomis apie revoliuciją, dėl jų jėzuitų ordinas jį ir ištrėmė į šį pasaulio užkampį, tačiau jis vis tiek neatsikratė pomėgio Biblijos alegorijas paversti socialistine propaganda. Tą dieną, kai Estebanas Trueba sužinojo, kad valdytojo sūnus nuomininkams dalija kurstytojišką literatūrą, išsikvietė jį į savo kabinetą ir tėvo akivaizdoje išpėrė kailį gyvatės odos rimbu.

– Tai pirmas perspėjimas, įžūlus snargliau! – tarė jis, nepakeldamas balso ir žiūrėdamas degančiomis akimis. – Jei dar sykį užtiksiu tave kvaršinant žmonėms galvas – užrakinsiu rūsyje. Mano

žemėje maištininkai nereikalingi, girdi? Čia vadovauju aš ir turiu teisę laikyti tuos žmones, kurie man patinka. Tu man nepatinki, tad žinokis. Kenčiu dėl tavo tėvo, tiek metų man ištikimai tarnavusio, bet saugokis, nes gali labai blogai baigtis. Nešdinkis!

Pedras Terseras Garsija atrodė labai panašus į savo tėvą: tamsios odos, griežtų, tarsi iš akmens iškaltų veido bruožų, didelėmis liūdnomis akimis, juodais tiesiais plaukais, kirptais trumpai tarsi dantų šepetėlis. Mylėjo jis tik du žmones – tėvą ir šeimininko dukterį, kurią pamilo nuo tos dienos, kai būdami kūdikiai abu nuogi užmigo po valgomojo stalu. Blanka irgi tos lemties neišvengė. Kiekvieną kartą, kai važiuodavo atostogų į Tris Marijas ir ten pasirodydavo dulkių debesyje, kurį sukeldavo bagažo prikrauti vežimai, širdis iš nekantrumo ir įtampos dunksėdavo tarsi afrikietiškas būgnas. Ji pirmoji iššokdavo iš vežimo, pasileisdavo prie namo ir visuomet Pedrą Terserą Garsiją rasdavo toje pačioje vietoje, kur jie pirmą sykį susitiko, – stovintį tarpduryje, pusiau užtamsintą šešėlio, nedrąsų ir atšiaurų, palaikėm kelnėm, basą, senolio akimis besidairantį į kelią ir laukiantį jos. Abu puldavo vienas prie kito, apsikabindavo, bučiuodavosi, juokdavosi, draugiškai kumščiuodavosi, voliodavosi ant žemės tampydami kits kitam už plaukų ir iš džiaugsmo klykdami.

– Liaukis, mergaite! Atstok nuo to driskiaus! – aikčiodavo Nana, bandydama juos išskirti.

– Palik juos, Nana, jie tik vaikai ir vienas kitam patinka, – sakydavo geriau išmananti Klara.

Vaikai nubėgdavo slėptis ir išsipasakoti visko, kas susikaupė per tiek išsiskyrimo mėnesių. Paraudęs Pedras jai įteikdavo žvėrelius, paties išskaptuotus iš medžio, o Blanka dovanodavo jam ką atsivežusi: plunksnoms drožti peiliuką, išsiskleidžiantį kaip gėlė, ir nedidutį magnetą, kuris stebuklingai ištraukia surūdijusias vinis. Tą vasarą, kai ji atsivežė krūvą nuostabiųjų dėdės Marko knygų iš užburtosios dėžės, jai buvo beveik dešimt metų. Pedras Terseras skaitė dar sunkokai, tačiau smalsumas ir troškimas sužinoti išmokė jį to, ko neišmokė mokytojos rykštės. Vaikai visą vasarą praleido skaitydami tarp upės nendrių, tarp miško pušų, javuose, šne-

kėdamiesi apie Sindbado ir Robino Hudo dorybes, liūdną Juodojo pirato likimą, tikras ir pamokomas „Jaunystės lobio“ istorijas, apie baisiausias žodžių, nepatekusių į Ispanijos karališkosios akademijos žodyną, reikšmes, apie kraujotakos sistemą, paveikslėlyje žiūrinėdami nuluptą žmogų, kurio visos venos ir arterijos buvo aiškiai matomos, tačiau jis mūvėjo kelnaites. Po kelių savaičių berniukas jau godžiai skaitė. Vaikai įžengė į platų ir gilų pasaulį, pilną neįmanomų istorijų, kaukų, fėjų, į negyvenamą salą išmestų žmonių, metančių burtą, kuriam kurį suryti, tigrų, kuriuos galima prisijaukinti, nuostabių išradimų, geografijos ir zoologijos, keistenybių ir Rytų šalių, kur buteliuose uždaryti džinai, urvuose gyvena slibinai, o bokštuose įkalintos princesės. Dažnai jie eidavo aplankyti senojo Pedro Garsijos, kuriam laikas buvo atėmęs pojūčius. Jis pamažėle apako, vyzdžius aptraukė dangiška plėvelė, apie kurią jis sakydavo: „Debesys lenda ant akių“. Blankai ir Pedrui Terserui už apsilankymus jis būdavo labai dėkingas. Pedras Terseras – jo anūkas, tačiau tai jau buvo pamiršęs. Klausydavosi istorijų, kurias jie, parinkę iš pasakų knygų, šaukte šaukdavo jam į ausį, mat jis dar sakydavo, kad į ausis jam lenda vėjas, todėl neprigirdįs. Mainais išmokė juos, kaip apsisaugoti nuo nuodingų vabzdžių įkandimų, ir priešnuodžio veiksmingumą demonstruodavo ant rankos pasitupdęs gyvą skorpioną. Išmokė surasti vandenį. Reikia abiem rankomis suimti sausą šakelę ir tyliai eiti baksnojant į žemę, galvojant tik apie vandenį ir šakelės troškulį, kol staiga, pajutusi drėgmę, šakelė ims virpėti. Ten ir reikia kasti, sakydavo senolis, tačiau paaiškindavo, kad Trijų Marijų dvare jis atrado vietas, kur kasti šulinius, be šakelės. Jo kaulai buvo tokie ištroškę, kad vos tik užlipdavo ant požemio vandens, kad ir kaip giliai glūdinčio, jo kūnas tai pranešdavo. Rodydavo jiems laukų žoles ir liepdavo uostyti, ragauti, liesti, kad pažintų jas ir žinotų visų jų gydomąsias savybes: viena ramina nervus, kita panaikina šėtono galią, šita išvalo akis, anoji sustiprina pilvą, o ta geriau varinėja kraują. Šioje srityje jo žinios buvo tokios plačios, kad net vienuolyno ligoninės daktaras ateidavo klausti jo patarimo. Nelaimė, net pasitelkęs visą savo išmintį, nesugebėjo išgydyti duk-

ters Pančos nuo drugio, kuris ją nuvarė į aną pasaulį. Davė jai valgyti karvės mėšlo, o kai tai nepagelbėjo, dar ir arklio, susupo ją antklodėmis ir laukė, kol išprakaituos ligą, galų gale iš jos liko oda ir kaulai. Paskui visą kūną ištrynė degtine su paraku – viskas veltui. Panča be paliovos viduriavo, kas galutinai išsunkė organizmą, ją kankino nenumaldomas troškulys. Nugalėtas Pedras Garsija paprašė šeimininką, kad duotų vežimą nuvežti jai į miestelį. Abu vaikai vyko kartu. Vienuolyno ligoninės gydytojas atidžiai Pančą apžiūrėjo ir seniui pasakė, kad vilties nebėra, jei būtų atvežęs anksčiau ir nevertęs jos tiek prakaituoti, gal ir būtų galėjęs pagelbėti, tačiau dabar jos kūnas nebelaiko jokio skysčio. Ji dabar kaip augalas nudžiūvusiomis šaknimis. Pedras Garsija įsižeidė ir neprisipažino pralaimėjęs net tada, kai parvežė į antklodes susuktą dukters lavoną, lydimas dviejų išsigandusių vaikų. Lavoną iškėlė Trijų Marijų aikštėje, keikdamas daktaro neišmanymą. Pančą palaidojo garbingoje vietoje: kapinaitėse šalia apleistos bažnyčios, ugnikalnio papėdėje, juk ji buvo lyg ir šeimininko žmona, pagimdė jam vienintelį sūnų, kuris turi jo vardą, nors niekuomet negavo jo pavardės, ir padovanojo anūką, keistąjį Estebaną Garsiją, kuriam likimas lėmė šeimos istorijoje suvaidinti kraupų vaidmenį.

Vieną dieną senasis Pedras Garsija Blankai ir Pedrui Terserui papasakojo istoriją apie vištas, kurios susitarė drauge užpulti lapę, kiekvieną naktį įslinkdavusią į vištidę ir vogdavusią kiaušinius bei rydavusią viščiukus. Vištos nusprendė nebekentėti lapės savivaliavimo, susitarusios patykojo ir kai ta įlindo į vištidę, pastojo jai kelią, apsupo ir užšokusios ant kupros vos neužkapojo snapais.

– Ir lapė, pabrukusi uodegą, paspruko nuo vištų, – užbaigė senelis.

Blanka juokėsi, jog tai neįmanoma, nes vištos gimsta kvailos ir silpnos, o lapės – gudrios ir stiprios, tačiau Pedras Terseras nesijuokė. Visą vakarą galvojo, permąstė istoriją apie lapę ir vištas, ir galbūt tą dieną berniukas pradėjo vyriškėti.

Penktas skyrius

Mylimieji

Blankos vaikystė prabėgo be didesnių nuotykių. Karštas vasaras ji leido Trijų Marijų dvare, jausdama, kaip kartu su ja auga ir meilė, paskui pasiduodavo miesto rutinai – panašiai kaip ir kitos jos amžiaus ir luomo mergaitės, nors Klara jos gyvenimą paįvairino. Kiekvieną rytą ateidavo Nana su pusryčių padėklu, pažadindavo, apvilkdavo uniformą, aptampydavo kojines, uždėdavo skrybėlaitę, užmaudavo pirštines, įduodavo nosinaitę, patikrindavo krepšyje knygas, visą laiką murmėdama maldas už mirusiųjų sielas ir garsiai patarinėdama Klarai, kad nesiduotų suvedžiojama vienuolių.

– Tos moterys visos ištvirkėlės, – perspėdavo ją. – Jos išsirenka gražiausias, protingiausias mergaites iš geriausių šeimų ir uždaro į vienuolyną. Vargšelėms naujokėms nuskuta galvą ir pasmerkia visą gyvenimą kepti tortus pardavimui ir slaugyti svetimus senukus.

Vairuotojas nuveždavo mergaitę į mokyklą, kur pirmiausia būdavo mišios ir privaloma komunija. Atsiklaupusi klaupte, Blanka kvėpuodavo aštriu smilkalų ir Marijos baltųjų lelijų kvapu ir dūsaudavo kankinama šleikštulio, kaltės ir nuobodžio. Tai buvo vienintelis dalykas, kurio ji mokykloje negalėdavo pakęsti. Mėgo skliautuotus akmeninius koridorius, nepriekaištingą marmurinių grindų švarą, plikas baltas sienas ir geležinį Kristų, einantį sargybą vestibiulyje. Blanka buvo romantiška, sentimentali ir į vienatvę linkusi būtybė, draugių turėjo nedaug, galėdavo iki ašarų susijaudinti išvydusi sodelyje pražydusias rožes, pajutusi silpną skalbinių ir muilo kvapą, kai vienuolės palinkdavo prie savo darbų ar kai

likdavo viena, paklausyti liūdnos tuščių klasių tylos. Ją visi laikė nedrąsia ir paniurėle. Tik kaime, saulės nurudinta oda ir prinokusių vaisių prikimštu pilvu, lakstydama po ganyklas su Pedru Terseru, ji būdavo linksma ir nerūpestinga. Motina sakydavo, kad čia tikroji Blanka, o ta mergaitė, gyvenanti mieste – tai Blanka, mieganti žiemos miegu.

Kadangi didįjį namą ant kampo nuolatos krėtė jaudulys, niekas, išskyrus Naną, nepastebėjo, kad Blanka virsta moterimi. Paaugle tapo pernakt. Iš Truebų paveldėjo ispaniško ir arabiško kraujo, didingą laikyseną, rimtą veido išraišką, alyvuogių spalvos odą ir tamsias, Viduržemio jūros genų akis – visa praskaidrino motinos paveldas, iš kurio sklido ir švelnumas, kokio neturėjo nė vienas Trueba. Blanka buvo rami, užsiimdavo viena pati, mokydavosi, žaisdavo su lėlėmis ir nerodė jokio įgimto polinkio į spiritizmą, kaip motinos, ar į pykčio priepuolius, kaip tėvo. Šeima pokštaudavo, kad ji per daugelį kartų esanti vienintelis normalus žmogus, ir iš tikrųjų atrodė nuostabus pusiausvyros ir rimtumo įsikūnijimas. Maždaug trylikos metų ėmė formuotis krūtinė, suplonėjo liemuo, mergaitė išlieknėjo ir ištįso tarsi persodintas augalas. Nana surišo jai plaukus į kuodą, nuėjo kartu pirkti pirmosios liemenėlės, pirmųjų šilkinių kojinių, moteriškos suknelės ir mažyčių rankšluostėlių, skirtų, pasak Nanos, „moteriškumo įrodymui". Tuo tarpu jos motina vis dar šokdino kėdes po visą namą, užvožtu pianinu skambino Šopeną ir deklamavo gražiąsias jauno poeto, kurį buvo priglobusi ir kuris darėsi garsenybe, eiles. Dukters keitimosi ji nepastebėjo: nematydavo, kad iširo uniformos siūlė, nepastebėjo, kad apskritas lyg obuoliukas dukros veidelis pamažu moteriškėja, nes Klara daug labiau rūpinosi aura ir fluidais negu kilogramais ar centimetrais. Vieną dieną siuvimo kambaryje ji išvydo įeinant dukterį šventine suknele ir nusistebėjo, kad toji aukšta įdegusi panelė – jos mažoji Blanka. Ją apkabino, išbučiavo ir perspėjo, kad netrukus prasidės mėnesinės.

– Sėskis, paaiškinsiu, kas tai yra, – tarė Klara.

– Nesirūpinkite, mama, jau beveik metai, kaip man jos būna kiekvieną mėnesį, – nusijuokė Blanka.

Mergaitei bręstant, jų santykiai smarkiai nepasikeitė, nes draugystė buvo paremta tvirtais abipusio pasitikėjimo principais ir sugebėjimu kartu pasijuokti kone iš visų dalykų.

Tais metais vasara prasidėjo anksti, miestą tarsi slogutis prislėgė tvankus karštis, todėl į Tris Marijas šeima išvyko keliomis savaitėmis anksčiau. Blanka, kaip kiekvienais metais, susijaudinusi laukė akimirkos, kai vėl išvys Pedrą Terserą ir, kaip kiekvienais metais, vos išlipusi iš automobilio, visų pirma žvilgsniu ieškojo jo ten, kur jis visuomet stovėdavo. Pamatė jo šešėlį tarpduryje, iššoko iš mašinos ir nulėkė per tiek mėnesių jo pasiilgusi ir vien apie jį svajojusi, tačiau nustebo, kad berniukas apsisuko ir nuėjo.

Blanka visą dieną vaikščiojo ieškodama jo tose vietose, kur paprastai susitikdavo, klausinėjo apie jį žmones, šaukė, ieškojo senojo Pedro Garsijos namuose ir pagaliau, atėjus vakarui, nevalgiusi atsigulė. Platėliausioje žalvario lovoje pasijuto įskaudinta ir vieniša, įsikniaubė į pagalvį ir iš nevilties pravirko. Nana atnešė jai stiklinę pieno su medumi ir tuojau atspėjo sielvarto priežastį.

– Ir gerai! – kreivai šypsodamasi tarė ji. – Tu jau nebe tokio amžiaus, kad žaistum su tuo blusų apniktu snargliumi!

Po pusvalandžio motina įėjo jos pabučiuoti ir rado vis dar melodramiškai kūkčiojančią. Akimirkai Klara iš išsiblaškiusio angelo aukštumų nusileido pas paprastus mirtinguosius, kurie, būdami keturiolikos metų, kenčia pirmosios meilės kančias. Bandė paklausinėti, tačiau Blanka buvo per daug išdidi ar per daug suaugusi ir nieko jai nesakė, todėl Klara atsisėdo ant jos lovos ir glostė, glamonėjo, kol ta nusiramino.

Naktį Blanka miegojo prastai ir atsibudo auštant, apsupta didžiulio kambario šešėlių. Spoksojo į lubų lipdinius, kol išgirdo pirmuosius gaidžius. Tuomet atsikėlė, praskleidė užuolaidas ir įleido į kambarį švelnią aušros šviesą ir pirmuosius pasaulio garsus. Prisiartino prie spintos veidrodžio ir ėmė save tyrinėti. Nusivilko naktinius ir, pirmą kartą apžiūrėjusi savo kūną, suprato, kad dėl tų visų pasikeitimų jos draugas ir paspruko. Tada nusišypsojo nauja,

švelnia moters šypsena. Apsirengė senus anos vasaros drabužius, nors sunkiai įlindo, apsisiautė šaliu ir išsliūkino ant pirštų galiukų, kad nepažadintų namiškių. Išėjusi pamatė, kaip rąžosi pakirdę laukai ir pirmieji saulės spinduliai, lyg kalavijo ašmenimis perkirtę kalnų viršūnes, kaitina žemę ir rasą paverčia balta dulksna, kuri kildama nugula ant visų daiktų kontūrų ir peizažą paverčia pasakiška vizija. Blanka pasileido upės link. Ten tebebuvo tyku. Jai po kojų čežėjo nukritę lapai ir traškėjo sausos šakelės, daugiau toje begalinėje miegančioje erdvėje nebuvo girdėti nė garso. Pievos, auksiniai kviečių laukai ir tolimi paraudę kalnai, pranykstantys skaisčiame ryto danguje, jai priminė kažką labai seno, tarsi visa tai jau būtų mačiusi, tarsi tą akimirką jau būtų išgyvenusi kažkokiame ankstesniame gyvenime. Švelnus nakties lietutis permerkė žemę ir medžius, ir ji pajuto, kad jos drabužiai kiek sudrėko, o kojoms pasidarė šaltoka. Šlapios žemės, pūvančių lapų ir juodžemio kvapas kėlė jai dar nepažintą pasitenkinimą.

Paupyje Blanka pamatė savo vaikystės draugą sėdintį toje pačioje vietoje, kur tiek sykių buvo susitikę. Tais metais Pedras Terseras neišaugo tiek kiek ji, atrodė vis dar toks pat liesas, įdegęs berniūkštis atsikišusiu pilvu, kurio juodos akys spindėjo senio išmintimi. Ją išvydęs jis atsistojo, ir Blanka sumojo, kad ji bent puse galvos už jį aukštesnė. Sutrikę žiūrėjo vienas į kitą, pirmą kartą pasijutę tarsi nepažįstami žmonės. Valandėlę, kuri abiem atrodė lyg amžinybė, stovėjo nekrutėdami, pratindamiesi prie pokyčių ir naujų atstumų, tačiau netikėtai sučirškė žvirblis ir viskas vėl tapo kaip praėjusią vasarą. Jie vėl buvo du vaikai: bėgo, apsikabino ir kvatojo, griuvo ant žemės, raičiojosi atsitrenkdami į akmenis, be perstojo kartodami vienas kito vardą, laimingi, kad vėl kartu. Pagaliau nusiramino. Jos plaukuose buvo prisivėlę sausų lapų, jis vieną po kito išrankiojo.

– Einam, ką aš tau parodysiu, – tarė Pedras Terseras.

Nusivedė ją už rankos. Jie nuėjo džiaugdamiesi bundančiu pasauliu, brisdami per purvą, skainiodami jaunus ūglius ir čiulpdami jų syvus, žiūrėdami vienas į kitą ir šypsodamiesi, bet nesikalbėdami, kol pasiekė tolimą ganyklą. Virš ugnikalnio kilo saulė,

tačiau diena dar buvo neatėjusi, žemė žiovavo. Pedras liepė jai gulti į žolę ir tylėti. Šliaužte jie prisiartino prie brūzgynų, apsuko aplink, ir tuomet Blanka pamatė. Ant kalvos vienut viena kumeliavosi sarta gražuolė. Vaikai gulėjo nekrutėdami, stengdamiesi, kad nesigirdėtų net jų kvėpavimo; matė, kaip ji šnopuoja ir stengiasi, kol pagaliau pasirodė kumeliuko galva, o po kiek laiko ir jis visas. Gyvuliukas nugriuvo ant žolės, ir motina ėmė jį laižyti, kol jis tapo švarus ir blizgantis tarsi nuvaškuotas medis, o tada snukiu bakstelėjo, kad pabandytų atsistoti. Kumeliukas mėgino, tačiau silpnos kojelės linko, ir nuvirtęs beviltišku žvilgsniu žiūrėjo į motiną, ji tuo tarpu žvengimu pasveikino ryto saulę. Blankai krūtinėn netilpo džiaugsmas, akys prisipildė ašarų.

– Kai užaugsiu, ištekėsiu už tavęs, ir gyvensime čia. Trijose Marijose, – sušnabždėjo ji.

Pedras pažiūrėjo į ją su liūdna senio išraiška ir papurtė galvą. Nors buvo už ją daug vaikiškesnis, savo vietą pasaulyje žinojo. Žinojo ir tai, kad mylės šitą mergaitę visą gyvenimą, kad jo atmintyje pasiliks ši aušra ir ją paskutinę regės prieš mirdamas.

Tą vasarą juodu praleido svyruodami tarp juos tebelaikančios vaikystės ir bundančių vyro bei moters. Kartais lakstydavo lyg kūdikiai, vaikydami vištas ir gąsdindami karves, ligi soties gerdavo ką tik pamelžto pieno, o virš lūpų jiems likdavo pieno putų ūsai, vogdavo iš krosnies šviežią duoną ir medžiuose statydavo slaptus namelius. Kartais pasislėpdavo slapčiausiuose, tankiausiuose miško kampeliuose, iš lapų pasidarydavo guolį ir žaisdavo, kad jie vedę – glamonėdavosi tol, kol išsekę užmigdavo. Dar tebebuvo nekalti vaikai, tad galėdavo nejausdami smalsumo nusirengti ir nuogi maudytis upėje, kaip visuomet darydavo, nardyti šaltame vandenyje ir pasiduoti srovei, traukiančiai žemyn, kur žvilgėjo dugno akmenys. Tačiau kai kurių dalykų kartu jau nebedarydavo, nes išmoko gėdytis. Jau nebelenktyniaudavo, kas paleis ilgesnę šlapimo srovelę, o Blanka jam nepasakojo apie tą tamsų skystį, kuris kas mėnesį sutepa jai kelnaites. Nors niekas jiems to nesakė, suprato, jog prieš kitus žmones taip laisvai elgtis nebegali. Kai Blanka apsirengdavo panelės drabužius ir vakarais su šeima terasoje gurkš-

nodavo limonadą, Pedras Terseras ją stebėdavo iš tolo, arti neidavo. Norėdami pažaisti, pradėjo slėptis. Nustojo suaugusiųjų akivaizdoje vaikščioti susikabinę už rankų ir nežiūrėdavo vienas į kitą, kad neatkreiptų jų dėmesio. Nana lengviau atsikvėpė, bet Klara ėmė atidžiau juos stebėti.

Atostogos pasibaigė, ir Truebų šeima grįžo į sostinę apsikrovusi saldumynų ir kompotų stiklainiais, vaisių dėžėmis, sūriais, marinuota vištiena ir triušiena, pilnais krepšiais kiaušinių. Kol tarnai viską krovė į vežimus, kurie turėjo nuvežti iki traukinio, Blanka ir Pedras Terseras svirne pasislėpė atsisveikinti. Per pastaruosius tris mėnesius pamilo vienas kitą liepsninga aistra, kuri kankins juos visą gyvenimą. Laikui bėgant, jų meilė darėsi vis atsparesnė ir atkaklesnė, tačiau jau tuomet buvo tokia pat stipri ir tikra kaip ir vėliau. Ant grūdų krūvos, pasklidoje auksinėje ryto šviesoje, lendančioje pro plyšius, kvėpuodami kvapiomis grūdų dulkelėmis, jie bučiavosi, laižėsi, kandžiojosi, čiulpė, raudojo gerdami vienas kito ašaras, prisiekė amžiną meilę ir sutarė slaptą būdą, kuriuo susižinos ilgais išsiskyrimo mėnesiais.

* * *

Visi, tai matę, sutiko, kad būtent apie aštuntą valandą vakaro be jokio įspėjimo namuose pasirodė Ferula. Visi ją matė apsivilkusią krakmolyta palaidinuke, ant juosmens pasikabinusią raktų ryšulį, plaukus susirišusią į senmergišką kuodą – lygiai kaip visuomet, kai dar gyveno čia. Įėjo pro valgomojo duris tą akimirką, kai Estebanas pradėjo pjaustyti kepsnį, ir visi ją tuojau atpažino, nors jau šešerius metus nebuvo matę, o ji atrodė labai išbalusi ir gerokai pasenusi. Buvo šeštadienis, ir dvynukai, Chaimė ir Nikolas, parvažiavę iš internato savaitgalio praleisti su šeima, kartu sėdėjo prie stalo. Jų liudijimas labai svarbus, nes jie vieninteliai gyveno visiškai atitrūkę nuo trikojo stalelio, griežtos angliškos mokyklos apsaugoti nuo magijos ir spiritizmo. Pirmiausia visi pajuto, kad valgomąjį staiga sustingdė šaltis, ir Klara liepė uždaryti langus pamaniusi, jog eina vėjas. Po to jie išgirdo raktų žvangesį, o

tada atsidarė durys ir įėjo Ferula – tyli, žvelgdama į tolį. Tą pačią akimirką pro kitas duris įėjo Nana, nešina salotų lėkšte. Estebanas Trueba sustingo iškėlęs peilį ir šakutę, iš nuostabos suparalyžiuotas, o visi trys vaikai vienu balsu sušuko: „Teta Ferula!" Blanka atsistojo norėdama bėgti prie jos, tačiau Klara, sėdėjusi šalia, ištiesė ranką ir ją sulaikė. Tik Klara iš pirmo žvilgsnio suprato, kas yra, nors svainės įvaizdis visiškai nesiskyrė nuo jos tikrojo paveikslo. Ferula sustojo per metrą nuo stalo, visus nužvelgė tuščiu ir abejingu žvilgsniu, tuomet žingtelėjo Klaros link, ši atsistojo, tačiau net nepakrutėjo, tik užsimerkė ir pradėjo tankiai kvėpuoti, tarsi artėjant astmos priepuoliui. Ferula prisiartino, uždėjo ant pečių rankas ir pabučiavo į kaktą. Kambaryje galėjai girdėti vien tankų Klaros alsavimą ir metalinių raktų, kabančių ant Ferulos juosmens, skimbčiojimą. Pabučiavusi brolienę, Ferula išėjo pro ten pat, pro kur buvo atėjusi, už nugaros tyliai užverdama duris. Šeima valgomajame liko sustingusi, tarsi sapnuotų košmarą. Netrukus Nana pradėjo taip drebėti, kad nuo salotų lėkštės nukrito sidabriniai šaukštai; jiems trinktelėjus ant parketo, visi pašoko. Klara atsimerkė. Ji vis dar sunkiai kvėpavo, o skruostais ir kaklu riedėjo ašaros, palikdamos dėmes ant palaidinukės.

– Ferula mirė, – pranešė ji.

Estebanas Trueba numetė kepsnio pjaustymo įrankius ant staltiesės ir išlėkė iš valgomojo į gatvę, garsiai šaukdamas seserį, tačiau jos nebuvo nė pėdsako. Tuo tarpu Klara paliepė tarnaitei atnešti paltus ir grįžus vyrui jau vilkosi savąjį, o rankose laikė automobilio raktelius.

– Važiuojam pas tėvą Antonijų, – tarė jam.

Važiavo tylėdami. Estebanas vairavo prislėgta širdimi ir vargšų rajonuose, kur jau keletą metų nebuvo lankęsis, ieškojo senosios tėvo Antonijaus bažnytėlės. Kai atvyko pranešti naujienos, kad mirė Ferula, kunigas siuvo savo nudėvėtai sutanai sagą.

– Negali būti! – sušuko. – Aplankiau ją prieš dvi dienas, ir ji atrodė puikios sveikatos ir linksma.

– Nuvežkite mus pas ją, prašau, – maldavo Klara. – Aš žinau, ką sakau. Ji mirė.

Klarai užsispyrus, tėvas Antonijus juos palydėjo. Rodė Estebanui kelią siauromis gatvelėmis iki Ferulos būsto. Per tuos vienatvės metus ji gyveno viename iš lūšnynų, kur jaunystėje prieš valią tų, dėl kurių meldėsi, kalbėdavo rožinį. Automobilį teko pastatyti likus keliems kvartalams, nes gatvės vis labiau ir labiau siaurėjo, kol tapo lyg rankovės ir tinkamos tik eiti ar važiuoti dviračiu. Toliau patraukė pėstute, stengdamiesi neįlipti į purvą, vandens valkas šalia nutekamojo griovio ir apeiti šiukšlių krūvas, kuriose tarsi paslaptingi šešėliai rausėsi katės. Lūšnyną sudarė ilga apgriuvusių namų eilė; visi jie atrodė vienodai: maži, vargani, iš cemento, su vienintelėmis durimis ir dviem langeliais. Tarp pilkšvai dažytų apsilupinėjusių jų sienų per siaurą šaligatvį buvo ištemptos virvės, ant kurių dieną saulėje džiūdavo skalbiniai, tačiau dabar, vakare, jos kadaravo tuščios. Skersgatvio viduryje stovėjo vienintelis vandens siurblys, turintis patenkinti visų aplinkinių šeimų poreikius, o kelią tarp namų nušvietė tik du žibintai. Tėvas Antonijus pasveikino senutę, prie siurblio laukiančią, kol iš čiaupo vargana srovele varvantis vanduo pripildys jos kibirą.

– Ar žinote, kur ponia Ferula? – paklausė kunigas.

– Tikriausiai namuose, tėve. Pastarosiomis dienomis jos nemačiau, – atsakė senutė.

Tėvas Antonijus parodė į vieną iš būstų – lygiai tokį patį kaip ir visi kiti, liūdną, apsilaupiusį ir purviną, tačiau vienintelį, prie kurio durų ant sienos kabėjo dvi skardinės, o jose augo du mažyčiai snapučių, neturtėlių gėlių, krūmeliai. Kunigas pasibeldė į duris.

– Eikite tiesiai! – sušuko senutė nuo siurblio. – Ji niekuomet neužsirakina. Ten nėra ko vogti!

Estebanas Trueba pašaukė seserį, tačiau įeiti neišdrįso. Klara pirmoji peržengė slenkstį. Viduje buvo tamsu, juos pasitiko levandų ir citrinų aromatas, kurio su niekuo nesumaišysi. Tėvas Antonijus uždegė degtuką. Silpna švieselė prieblandoje apšvietė ratą, tačiau užgeso jiems nespėjus žengti žingsnio.

– Palaukite čia, – tarė kunigas. – Aš žinau namelį.

Apčiuopomis jis surado ir uždegė žvakę. Jo figūra atrodė groteskiškai, iš apačios sklindančioje šviesoje veidas ištįso iki palu-

bės, ant sienų plazdėjo jo milžiniškas šešėlis. Šitą vaizdą Klara su smulkiausiomis detalėmis aprašė savo užrašuose, nupasakojo du tamsius kambarėlius, kurių sienos nuo drėgmės buvo apipelijusios, mažytę purviną vonią, kurioje nebuvo vandens, ir virtuvę, kur buvo tik kelios sužiedėjusios duonos kriaukšlės ir ąsotėlis su šlakeliu arbatos. Visa kita Klarai visiškai atitiko košmarą, kurį sukėlė svainės atsisveikinimas didžiajame name ant kampo. Panašu į nešiotų drabužių krautuvėlės sandėlį ar skurdžios teatro trupės persirengimo kambarį. Sienoje ant vinių kabojo senos suknelės, plunksnų boa, nutriušusios kailinės apykaklės, dirbtinių brangakmenių karoliai, skrybėlės, nebemadingos pusę šimtmečio, nublukę pasijoniai apspurusiais nėriniais, vakarinės suknelės, kitados prašmatnios, o dabar visiškai netekusios spindesio, nežinia iš kur atsiradę admirolų švarkai ir vyskupų arnotai – visa tai jungė jų groteskiškas panašumas ir per metų metus susikaupusios dulkės. Ant grindų krūvoj gulėjo atlasinės kurpaitės, debiutantės rankinukai, diržai, nusagstyti netikrais brangakmeniais, petnešos ir net naujutėlaitis kariūno kardas. Klara išvydo nušiurusius perukus, skaistalų indelius, tuščius buteliukus ir galybę kitokių neįsivaizduojamų daiktų, visur išsibarsčiusių.

Abu kambarius skyrė siauros durys. Kitame kambaryje ant lovos tysojo Ferula. Tarsi Austrijos karalienė, ji gulėjo pasipuošusi kandžių sukapota aksomo suknia, geltonos taftos pasijoniu. Ant galvos, tvirtai užmautas ant ausų, spindėjo neįmanomai garbanotas operos primadonos perukas. Niekas šalia jos nebudėjo, niekas nežinojo, kad ji miršta; jie nusprendė, kad ji mirė prieš daug valandų, nes pelės jau buvo pradėjusios graužti pėdas ir pirštus. Vieniša lyg karalienė, atrodė didingai, veidas buvo nušviestas švelnumo ir giedros, kurios niekuomet nepažino per liūdną savo gyvenimą.

– Jai patiko vilkėti drabužius, kuriuos ji pirkdavo dėvėtų drabužių parduotuvėse ar išsitraukdavo iš šiukšlynų, – paaiškino tėvas Antonijus. – Išsidažydavo ir nešiodavo šiuos perukus, tačiau niekam nepadarė nieko bloga, net atvirkščiai, iki paskutinės dienos kalbėjo rožinį už nusidėjėlių sielų išganymą.

– Palikite mane vieną su ja, – tvirtai tarė Klara.

Abu vyrai išėjo į skersgatvį, kur jau pradėjo rinktis kaimynai. Klara nusivilko baltos vilnos paltą ir pasiraitojo rankoves. Prisiartinusi prie svainės, švelniai nutraukė nuo galvos peruką ir pamatė, kad ji beveik nuplikusi, – susenusi ir bejėgė. Pabučiavo jai į kaktą taip, kaip prieš kelias valandas Ferula ją pabučiavo valgomajame, ir ramiai ėmėsi mirties apeigų. Ją nurengė, nuprausė, kruopščiai išmuilino nepalikdama nė vienos vietelės, ištrynė tualetiniu vandeniu, išpudravo, meiliai sušukavo kelis likusius plaukus, aprengė keisčiausiais ir puošniausiais skarmalais, kokius tik surado, ir vėl užmovė primadonos peruką, šitaip jos mirties akivaizdoje atsidėkodama už nesuskaičiuojamas paslaugas, kurias per visą gyvenimą jai padarė Ferula. Kol ji, kovodama su astma, darbavosi, pasakojo jai apie Blanką, kuri jau tikra panelė, apie dvynukus, didįjį namą ant kampo, apie dvarą. „Kad tu žinotum, kaip mums tavęs trūksta, Ferula, kaip man reikia tavo pagalbos rūpinantis šita šeima – juk žinai, kad aš nesusitvarkau su namais. Berniukai nepakenčiami, bet Blanka – mieliausia būtybė, o tavo rankomis Trijose Marijose pasodintos hortenzijos nuostabiai veši, kai kurios žydi mėlynai, nes aš į trąšas įkišau varinių monetų, tai gamtos paslaptis. Kiekvieną kartą, kai priskinu puokštę, prisimenu tave, tačiau prisimenu, ir kai nežydi hortenzijos, – tiesą pasakius, prisimenu tave, Ferula, visuomet, nes nuo to laiko, kai palikai mane, niekas daugiau manęs taip nemylėjo."

Klara baigė šarvoti, dar su svaine pasišnekėjo ir ją paglostė, tuomet pašaukė vyrą ir tėvą Antonijų, kad susitartų dėl laidotuvių. Tuščioje dėžutėje nuo sausainių jie rado neatplėštus vokus su pinigais, kuriuos Estebanas per visus tuos metus kas mėnesį siuntė. Klara juos atidavė kunigui, kad paaukotų labdarai, nes buvo įsitikinusi, jog Ferulai patiktų.

Kunigas pasiliko prie velionės, kad šmirinėjančios pelės jos neišniekintų. Kai Klara su Estebanu išėjo, jau buvo beveik vidurnaktis. Prie durų stovėjo kaimynai ir aptarinėjo naujieną. Estebanas ir Klara turėjo spraustis per smalsuolių minią ir nubaidyti besišlaistančius šunis. Estebanas žengė dideliais žingsniais, kone

tempdamas Klarą, nė nepastebėdamas, kad ant nepriekaištingai švarių angliško stiliaus pilkų kelnių tyška purvinas vanduo. Jis tūžo, nes sesuo net mirusi sugebėjo padaryti, kad jaustųsi kaltas, kaip ir vaikystėje. Jis prisiminė praeitį, kai sesuo jį apgaubdavo niūriu rūpestingumu, priversdama jausti tokią didelę dėkingumo skolą, kad viso gyvenimo būtų maža jai išmokėti. Jis vėl pajuto pažeminimą, kuris dažnai kankindavo šalia esant seseriai. Niekino jos pasišventimą aukotis, griežtumą, atsidavimą vargšams ir nepalenkiamą skaistybę – priekaištus jo egoistiškai, geidulingai ir valdžios trokštančiai prigimčiai. „Prasmek pragaran, ragana!“ – pamanė Estebanas, net širdies gilumoje nenorėdamas prisipažinti, kad kai išmetė Ferulą iš namų, žmona visiškai jam nebepriklauso.

– Kodėl ji gyveno šitaip, jeigu turėjo šitiek pinigų? – suriko Estebanas.

– Todėl, kad nieko kito neturėjo, – švelniai atsakė Klara.

Per išsiskyrimo mėnesius Blanka ir Pedras Terseras vienas kitam siuntinėjo aistringus laiškus; jis pasirašydavo moterišku vardu, o ji vos gautą laišką paslėpdavo. Nana vieną kitą nučiupo, tačiau skaityti nemokėjo, o jei ir būtų mokėjusi, nebūtų iššifravusi slaptojo kodo – jos pačios laimei, nes širdis nebūtų atlaikiusi to. Žiemą Blanka praleido megzdama škotiškos vilnos megztinį, užduotą per namų ruošos pamoką, stengdamasi pataikyti Pedro Tersero dydį. Naktį miegodavo apglėbusi megztinį, traukdama vilnos kvapą ir sapnuodama, kad jos lovoje miega jis pats. O Pedras Terseras visą žiemą kūrė Blankai dainas, pritardamas gitara, ir drožinėdavo jos atvaizdą, kai tik į rankas pakliūdavo medžio gabalėlis, nepajėgdamas angeliško atminimo atskirti nuo audrų, verdančių kraujuje, kaulus paverčiančių vata, keičiančių ir ant veido želdinančių plaukus. Vaikinukas blaškėsi tarp vyriškėjančio kūno su jo poreikiais ir švelnumo kupinų tyros vaikystės prisiminimų. Abu su skausminga nekantra laukė vasaros. Kai pagaliau ji atėjo ir jie vėl susitiko, Blankos megztinin Pedras Terseras nebegalėjo įlįsti, nes per tuos mėnesius vaikystę paliko praeityje, kūno proporcijos

tapo kaip suaugusio vyro, o švelnios dainos apie gėles ir aušrą, kurias jai buvo sukūręs, jai atrodė juokingos, nes ji buvo moteris su moteriškais troškimais.

Pedras Terseras vis dar buvo lieknas, tiesiais plaukais ir liūdnomis akimis, tačiau po mutacijos balso tembras tapo kimokas ir aistringas, iš jo jį visi pažins vėliau, kai jis dainuos revoliucijai. Kalbėjo nedaug, elgėsi nedrąsiai ir nerangiai, tačiau rankos atrodė švelnios ir dailios. Ilgi menininko pirštai drožinėdavo, iš gitaros stygų išgaudavo dejones ir piešdavo taip pat lengvai, kaip vadeliodavo arklį, kapodavo malkas ar stumdavo plūgą. Jis vienintelis Trijų Marijų dvare drįsdavo prieštarauti šeimininkui. Jo tėvas, Pedras Segundas, šimtą kartų jam buvo sakęs nežiūrėti šeimininkui į akis, neatsikalbinėti, apskritai nieko su juo nesiaiškinti ir, trokšdamas apsaugoti sūnų, ne kartą davė jam pylos, kad ateitų į protą. Tačiau sūnus buvo maištingos prigimties. Dešimties metų jau žinojo tiek, kiek Trijų Marijų mokyklėlės mokytoja, o dvylikos užsispyrė ir miestelyje ėmė lankyti licėjų. Lietus ar giedra, išėjęs iš plytų namelio penktą valandą ryto, keliaudavo pėsčias arba raitas. Šimtus kartų perskaitė nuostabiąsias knygas iš užburtų dėdės Marko dėžių, ir toliau skaitė tai, ką jam paskolindavo profesinių sąjungų veikėjai iš baro ir tėvas Chosė Dulsė Marija, kuris mokė jį, kaip lavinti įgimtą poeto talentą ir mintis išreikšti dainomis.

– Sūnau mano, šventoji motina Bažnyčia stovi dešinėje, tačiau Jėzus Kristus per amžius buvo kairėje, – mįslingai sakydavo jis, siurbčiodamas mišių vyną, kuriuo visuomet vaišindavo Pedrą Terserą.

Kartą po pietų terasoje besiilsintis Estebanas Trueba išgirdo, kaip Pedras Terseras dainuoja kažką apie vištas, kurios susivienijo prieš lapę ir ją nugalėjo. Estebanas pasišaukė vaikiną.

– Noriu pasiklausyti. Na, padainuok! – liepė jam.

Pedras Terseras meiliai paėmė gitarą, pastatė koją ant kėdės ir perbraukė per stygas. Dainuodamas visą laiką žiūrėjo šeimininkui tiesiai į akis, o aksominis balsas apsnūdusioje siestos tyloje skambėjo vis karščiau. Estebano Truebos būta nekvailo, ir jis tuojau suprato potekstę.

– Vadinasi, net didžiausias kvailystes galima apdainuoti! – suirzo jis. – Verčiau mokytumeis dainų apie meilę!

– O man ji patinka, šeimininke. Vienybė – galybė, kaip sako tėvas Chosė Dulsė Marija. Jei net vištos gali pasipriešinti lapei, ką jau kalbėti apie žmones?

Pasiėmė gitarą ir išėjo koja už kojos, Estebanui nespėjus sumoti atsakymo, nors iš įniršio jau virpėjo lūpos ir visas įsitempė. Nuo tos dienos Estebanas Trueba jį akylai stebėjo ir juo nepasitikėjo. Mėgino atitraukti nuo licėjaus pramanydamas įvairių suaugusio vyro darbų, tačiau tasai tik atsikeldavo anksčiau, atsiguldavo vėliau ir viską atlikdavo. Būtent tais metais Estebanas jį išplakė tėvo akivaizdoje, nes vaikinas nuomininkams ėmė piršt idėjas, kurias platino profesinių sąjungų šalininkai mieste: sekmadienis – poilsio diena, minimalus darbo užmokestis, pensinis amžius ir sveikatos draudimas, moterims motinystės atostogos, laisvi rinkimai ir – pats rimčiausias dalykas – valstiečių organizacijos, kurios galėtų pasipriešinti žemvaldžiams.

Tą vasarą atvažiavusi į Tris Marijas atostogų, Blanka vos jį atpažino, nes buvo penkiolika centimetrų aukštesnis ir visiškai nebepriminė pilvoto vaikigalio, leidusio su ja vaikystės vasaras. Ji išlipo, pasitaisė sijoną ir pirmą sykį nenulėkė jo apkabinti, tik linktelėjo pasisveikindama, bet akimis pasakė tai, ko kitiems nederėjo girdėti, be to, jau buvo atvirai viską išklojusi koduotuose laiškuose. Nana akies krašteliu viską stebėjo ir šaipėsi. Praeidama pro Pedrą Terserą prunkštelėjo.

– Išmok, snargliau, trintis su savo luomo mergiščiomis ir atstok nuo senjoritų, – iškošė ji.

Tą dieną Blanka vakarieniavo su visa šeima valgomajame. Ant stalo buvo troškinta vištiena, tradicinis patiekalas atvykus į Tris Marijas. Vakarienei pasibaigus, kol tėvas gėrė konjaką ir kalbėjo apie importines karves bei aukso kasyklas, nė vieno raumenėlio virptelėjimu ji neišdavė įtampos. Laukė, kol motina parodys, jog jau galinti eiti. Tada ramiai atsistojo, kiekvienam palinkėjo labos nakties ir nuėjo į savo kambarį. Pirmą kartą gyvenime užsirakino duris. Atsisėdo ant lovos su visais drabužiais ir tamsoje palaukė,

kol nutilo gretimame kambaryje dvynukų balsai, tarnų žingsniai, durų ir skląsčių trinksėjimas ir namas užmigo. Tuomet Blanka atidarė langą ir iššoko tiesiai ant hortenzijų, prieš daugelį metų tetos Ferulos sodintų. Naktis buvo šviesi, čirškė svirpliai ir kurkė varlės. Ji giliai įkvėpė salsvo kieme džiovinamų persikų kvapo. Palaukė, kol akys pripras prie tamsos, ir pradėjo eiti, tačiau turėjo sustoti, nes išgirdo pašėlusį palaidų sarginių šunų skalijimą. Atpažino, kad tai keturi mastifai, kuriuos išaugino pririštus ir kurie visą dieną lindėdavo uždaryti narve. Ji jų niekada nebuvo mačiusi iš arti ir žinojo, kad jos nepažins. Persigandusi vos nepradėjo klykti, tačiau prisiminė, kaip senasis Pedras Garsija pasakojo, jog vagys eina vogti nuogi, kad nepultų šunys. Nė valandėlės nesutrikusi, ji kuo greičiausiai nusirengė drabužius, užsidėjo ant rankos ir ramiausiai nuėjo toliau melsdamasi, kad šunys neužuostų jos baimės. Išvydo, kaip jie lodami atbėga priešais, bet nelėtindama žingsnio ėjo tolyn. Šunys prisiartino, sutrikę suurzgė, tačiau ji nė nestabtelėjo. Vienas, drąsesnis už kitus, pribėgo ir apuostė. Nugara pajuto šiltą kvapą, tačiau nekreipė dėmesio. Šunys kurį laiką dar urzgė ir lojo, ją šiek tiek pasekė, bet pagaliau, netekę kantrybės, apsisuko. Blanka lengviau atsiduso ir pajuto, kad visa virpa ir šlapia nuo prakaito. Atsirėmusi į medį palaukė, kol praeis įtampa, pavertusi jos kelius minkšta vilna. Tuomet skubiai apsirengė ir nulėkė paupin.

Pedras Terseras laukė toje pačioje vietoje, kur jie susitiko praėjusią vasarą ir kur prieš daugelį metų Estebanas Trueba pasivogė kukliosios Pančos Garsijos nekaltybę. Išvydusi vaikiną, Blanka siaubingai išraudo. Per ilgus išsiskyrimo mėnesius sunkus vyriškėjimo darbas jį užgrūdino, o ji visą laiką praleido uždaryta namuose ir vienuolyno mokykloje, apsaugota nuo gyvenimo prozos, romantiškas svajones maitindama tik virbalų kaukšėjimu ir škotiškos vilnos švelnumu, tačiau šis besiartinantis aukštas jaunuolis, šnabždantis jos vardą, svajonių įvaizdžio neatitiko. Pedras Terseras palietė jai kaklą. Blanka pajuto, kaip karštis užliejo visą kūną ir pakirto kojas. Ji užsimerkė ir pasidavė. Švelniai ją prisitraukęs, apkabino. Ji priglaudė veidą prie krūtinės šitam

nepažįstamajam, visai nepanašiam į tą liesą berniūkštį, su kuriuo vos prieš kelis mėnesius iki nualsimo glamonėjosi. Užuodė jo naują kvapą, perbraukė šiurkštų skruostą, liekną ir stiprų kūną ir pajuto galingą, viską užvaldančią ramybę, kuri nė kiek nebuvo panaši į jį apėmusį susijaudinimą. Susilietė liežuviais, kaip darydavo anksčiau, tačiau šįsyk tai atrodė naujai, ir suklupo apsikabinę, beprotiškai bučiuodamiesi. Po to nugriuvo ant švelnaus drėgnos žemės pakloto. Pirmą sykį vienam kitą atrandant, nereikėjo nieko kalbėti. Mėnulis nuriedėjo per visą horizontą, tačiau jie nepastebėjo – tyrinėjo vienas kito giliausias ir slapčiausias vieteles, nepasotinamai skverbėsi vienas į kitą.

Po šios nakties Blanka ir Pedras Terseras ėmė kasnakt susitikinėti toje pačioje vietoje, tą pačią valandą. Dieną ji siuvinėdavo, skaitydavo ir netoli namų liedavo banalias akvareles, o Nana pritariamai ją stebėjo ir jau ramiai miegodavo. Bet Klara jautė, kad vyksta kažkas keisto, nes dukros auroje regėjo naują spalvą ir numanė jos priežastį. Pedras Terseras laukuose dirbo įprastinius darbus ir vis dar važinėdavo į miestelį susitikti su draugais. Atėjus vakarui, būdavo mirtinai išvargęs, tačiau mintis, kad matysis su Blanka, įliedavo naujų jėgų. Ne veltui jam buvo penkiolika metų. Taip jie praleido visą vasarą ir po daugelio metų abu šias aistringas naktis prisimins kaip laimingiausią gyvenimo laikotarpį.

Tuo tarpu Chaimė ir Nikolas džiaugėsi atostogomis ir išdarinėjo visus tuos dalykus, kurie draudžiami angliškame internate: klykdavo iki užkimimo, dėl menkiausios priežasties pešdavosi ir pagaliau, prisisotinę šviežių šiltų vaisių, saulės ir laisvės, tapo panašūs į suskretusius nevaleikas, kurių keliai apšašę, o galvos pilnos utėlių. Iš namų išeidavo auštant ir grįždavo su tamsa, visą dieną iš svaidyklės medžiodavo triušius, iki uždusimo jodinėdavo ir slapčiomis stebėdavo upėje velėjančias moteris.

* * *

Taip prabėgo treji metai, kol vieną dieną viską supurtė žemės drebėjimas. Baigiantis vasaros atostogoms, dvynukai grįžo į sosti-

nę anksčiau negu visa šeima, juos lydėjo Nana, miesto tarnai ir didžioji daiktų dalis. Berniukai iškeliavo tiesiai į internatą, o Nana ir kiti šeimynykščiai didįjį namą ant kampo tvarkė prieš grįžtant šeimininkams.

Blanka su tėvais liko kaime dar kelias dienas. Tuomet Klarai ir pradėjo sapnuotis košmarai, ji ėmė miegodama vaikščioti koridoriais ir atsibusdavo šaukdama. Dieną vaikščiodavo apspangusi ir gyvulių elgsenoje regėjo pranašingus ženklus: vištos nebededa kiaušinių kasdien, kaip būdavo įprasta, karvės atrodo išsigandusios, šunys staugia, tarsi kam mirus, iš savo slaptaviečių lenda pelės, vorai ir kirmėlės, paukščiai palieka lizdus, iš bado ciepsinčius jauniklius ir būriais išskrenda tolyn. Be perstojo žiūrėdavo į blankių baltų dūmų stulpą, kylantį iš ugnikalnio, ir tyrinėdavo dangaus spalvų pokyčius. Blanka jai virdavo visokias raminamąsias arbatas ir ruošdavo karštas vonias, o Estebanas vėl pasiūlė senąją dėžutę su homeopatiniais žirneliais, tačiau sapnai nesiliovė.

– Drebės žemė! – kalbėdavo Klara, vis labiau išbalusi ir susijaudinusi.

– Juk ji visuomet dreba, Klara, dėl Dievo! – atsakydavo Estebanas.

– Šį kartą viskas bus kitaip. Žus apie dešimt tūkstančių žmonių.

– Visame krašte nerasi tiek gyventojų! – šaipydavosi jis.

Katastrofa prasidėjo ketvirtą valandą ryto. Klara atsibudo dar prieš tai, susapnavusi blogą sapną apie sutraiškytus arklius, jūron nublokštas karves, po akmenimis besiranganČius žmones ir atsiveriančias kiaurymes, į kurias smego ištisi namai. Pabudo pašiurpusi iš siaubo ir nubėgo į Blankos kambarį. Tačiau Blanka, kaip kiekvieną naktį, palikusi užrakintą kambarį, paspruko pro langą paupin. Likus kelioms dienoms ligi grįžimo į sostinę, vasaros aistra vis labiau kaito – prieš neišvengiamą naują išsiskyrimą jaunuoliai naudojosi kiekviena proga ir beprotiškai mylėjosi. Visą naktį praleisdavo prie upės, nepasiduodami šalčiui ar nuovargiui, degdami išsiskyrimo neviltimi, ir tik sutviskus pir-

miesiems aušros spinduliams, Blanka grįždavo į namus, pro langą įlipdavo į kambarį ir atsiguldavo giedant pirmiems gaidžiams. Klara pamėgino atidaryti dukters kambario duris, tačiau jos buvo užrakintos. Pabeldė ir kai niekas neatsakė, išbėgo lauk, ten pamatė atvirą langą ir išlaužytas Ferulos hortenzijas. Tučtuojau suprato, kodėl pasikeitė Blankos auros spalva, iš kur tamsūs ratilai po akimis, kodėl prapuolė apetitas, ką reiškia nuolatinis jos tylėjimas, rytinis mieguistumas ir akvarelės. Tą pačią akimirką prasidėjo žemės drebėjimas.

Klara pajuto, jog žemė verčiasi, ir nebeišsilaikė stačia, parkrito ant kelių. Atšoko stogo čerpės ir tarsi lietus pliūptelėjo aplink ją, sukeldamos kurtinantį triukšmą. Klara išvydo, kaip gūra plaušaplyčių sienos, lyg skaldomos kirviu, tada žemė prasiskyrė lygiai taip, kaip buvo regėjusi sapne, ir priešais ją ėmė vertis milžiniška sprogymė, į kurią susmuko vištidė, skalbimo kubilai ir dalis arklidės. Vandens talpykla pasviro ir nugriuvo, likusias gyvas, beviltiškai lakstančias vištas užliejo šimtai litrų vandens. Tolumoje ugnikalnis it įniršęs slibinas spjaudė ugnį ir dūmus. Šunys, nutrūkę nuo grandinių, lakstė lyg pasiutę, arkliai, spėję pasprukti iš griūvančios arklidės, žvengdami stojo piestu, o paskui nušuoliavo į laukus; tuopos svyravo kaip girtos, kai kurios išvirto šaknimis aukštyn, sutraiškydamos žvirblių lizdus. Baisiausia buvo iš žemės glūdumos sklindantis krioksmas – tarsi milžino šnopavimas, jis netilo pripildydamas orą siaubo. Klara mėgino šliaužti prie namo šaukdama Blanką, tačiau neįstengė dėl žemės kratymosi. Matė, kaip iš namelių sprunka siaubo apimti kaimiečiai, šaukiasi dangaus pagalbos, vieni kitus apkabina, traukia prie savęs vaikus, spardo šunis, stumdo senelius, mėgina išgelbėti varganą savo mantą toje plytų ir čerpių maišalynėje, griaudėjant iš pačių žemės vidurių sklindančiam griausmui, panašiam į nesibaigiantį pasaulio pabaigos gausmą.

Estebanas Trueba pasirodė namo tarpduryje tą akimirką, kai namas skilo pusiau tarsi kiaušinio lukštas ir susmuko sukeldamas dulkių debesį ir palaidodamas jį po kalnu griuvėsių. Klara, garsiai šaukdama, prišliaužė, tačiau niekas jai neatsakė.

Pirmasis požeminis smūgis truko beveik minutę ir buvo stipriausias iki tos dienos užfiksuotas šitos negandų šalies istorijoje. Jis sugriovė beveik viską, kas iki tol stovėjo, o visa kita subyrėjo nuo virtinės silpnesnių virpesių, kurie purtė pasaulį iki saulėtekio. Trijų Marijų gyventojai laukė, kol prašvis, kad galėtų suskaičiuoti mirusiuosius ir ištraukti iš po griuvėsių gyvus palaidotus, – kai kurie dar dejavo, – vienas iš jų buvo ir Estebanas Trueba. Visi žinojo, kur jis, tačiau niekas nesitikėjo jo ištraukti gyvo. Prireikė keturių Pedro Segundo vadovaujamų vyrų, kad nukastų jį dengiantį dulkių, čerpių ir plytų sluoksnį. Klara nebeatrodė angeliškai išsiblaškiusi ir su vyriška jėga padėjo nuimti plytas.

– Privalome jį ištraukti! Jis gyvas ir mus girdi! – užtikrino Klara, ir tai jiems davė jėgų kasti toliau.

Vos prašvitus pasirodė sveikutėliai Blanka ir Pedras Terseras. Klara pavaišino dukterį keliais antausiais ir verkdama apkabino, laiminga, kad ji gyva ir vėl šalia.

– Ten tavo tėvas! – parodė Klara.

Abudu puolė su visais dirbti ir po valandos, kai sielvartingąją žemę nušvietė saulė, šeimininkas buvo ištrauktas iš kapo. Sulaužytų kaulų negalėjai suskaičiuoti, tačiau jis buvo gyvas ir akys žiūrėjo.

– Reikia vežti į miestelį pas daktarą, – tarė Pedras Segundas.

Ėmė ginčytis, kaip jį pakelti, kad sulūžę kaulai neišlįstų pro visus galus tarsi pro skylėtą maišą. Tą minutę atslinko senasis Pedras Garsija, per aklumą ir senumą nė kiek nesusijaudinęs dėl žemės drebėjimo. Jis atsiklaupė šalia sužeistojo ir labai atsargiai apčiupinėjo visą kūną, regėdamas senolio pirštais, nepraleisdamas nė vieno kaulelio.

– Jei jį pakrutinsit, jis mirs, – paskelbė senelis.

Estebanas Trueba turėjo sąmonę ir puikiai jį girdėjo. Prisiminė skruzdėlių antplūdį ir nusprendė, kad senelis – jo vienintelė viltis.

– Jis žino, ką sako, – išstenėjo.

Pedras Garsija liepė atnešti antklodę ir, padedamas sūnaus ir anūko, šeimininką paguldė ant jos, tuomet atsargiai pakėlė ir pa-

dėjo ant greitomis suręsto stalo viduryje aikštelės, kuri anksčiau buvo kiemas, tačiau dabar joje mėtėsi vien nuolaužos, gyvulių maitos, klykė vaikai, inkštė šunys ir meldėsi moterys. Iš po griuvėsių ištraukė odmaišį su vynu, kurį padalijo į tris dalis: viena nuplovė sužeistojo kūną, kitą davė jam išgerti, o trečią apdairiai išgėrė pats, prieš pradėdamas po vieną dėlioti į vietą kaulus. Dirbo kantriai ir ramiai, čia patraukdamas, ten pastumdamas, įstatė kiekvieną kauliuką į jo vietą, sutvirtino lentelėmis, apsuko suplėšyta paklode, kad nejudėtų, vis murmėdamas šventųjų, galinčių gydyti, litanijas, šaukdamasis gerojo likimo ir Mergelės Marijos, kęsdamas Estebano Truebos šauksmus ir keiksmus su nesikeičiančia palaiminga neregio išraiška. Apčiuopomis taip dailiai sudėliojo kaulus, kad vėliau Truebą apžiūrėję daktarai nepatikėjo, jog tai įmanoma.

– Aš nebūčiau net mėginęs, – prisipažino daktaras Kuevasas, sužinojęs apie atsitikimą.

Kraupūs žemės drebėjimo padariniai ilgam paskandino šalį gedule. Negana to, kad žemė tol purtėsi, kol viską sugriovė, – jūra taip pat atsitraukė ir sugrįžo viena milžiniška banga, kuri laivus nutėškė ant kalnų, stūksančių toli nuo kranto, nuplovė ištisus kaimus, kelius ir gyvulius, o daugelį pietinių salų panardino po vandeniu. Vieni pastatai kniubo tarsi sužeisti dinozaurai, kiti išlakstė lyg kortų nameliai. Mirusiuosius skaičiavo tūkstančiais, ir neliko nė vienos šeimos, neturinčios ko apraudoti. Sūrus jūros vanduo pražudė pasėlius, per miestus ir kaimus nuūžė gaisrai. Galiausiai iš ugnikalnio išsiveržė lava ir pelenai, tarsi apvainikuodami bausmę, užpylė aplinkinius kaimus. Žmonės nustojo miegoti namuose; apimti siaubo, kad nelaimė gali pasikartoti, plynose vietose pasistatė palapines, miegojo aikštėse ir gatvėse. Kareiviai ėmėsi tvarkyti suirutę. Be atodairos šaudė, ką tik sugavę vagiant, nes kol krikščionys bažnyčioje meldė nuodėmių atleidimo ir prašė Viešpatį apramdyti savo rūstybę, vagys šmirinėjo po griuvėsius pjaustydami ausis su auskarais ir pirštus su žiedais, nesivargindami patikrinti, ar auka mirusi, ar tik prispausta griuvėsių. Pasklido galybė bakterijų, nuo kurių visoje šalyje prasidėjo įvairios epidemijos. Likusysis pasaulis, per daug

užsiėmęs karu, beveik nepastebėjo gamtos šėlsmo šiame tolimame planetos kampelyje; vis dėlto į šalį ėmė plaukti siuntos su vaistais, apklotais, maistu ir statybinėmis medžiagomis. Deja, šie daiktai taip pasiklydo paslaptinguose biurokratijos labirintuose, kad net po kelerių metų prašmatniausiose parduotuvėse už delikatesų kainą dar buvo galima nusipirkti mėsos konservų iš Šiaurės Amerikos ar pieno miltelių iš Europos.

Estebanas Trueba keturis mėnesius išgulėjo suvystytas, sustingęs nuo pleistrų ir sukabinimų, kentėdamas kraupias niežulio kančias, negalėdamas nė pakrutėti ir graužiamas nekantrumo. Jo būdas taip pagedo, kad niekas nebegalėjo jo pakęsti. Klara pasiliko kaime jo prižiūrėti, o kai buvo atkurtos transporto linijos ir grąžinta bendra tvarka, Blanką motina išsiuntė į vienuolyno mokyklą, nes nebegalėjo ja rūpintis.

Sostinėje žemės drebėjimas užklupo Naną lovoje, ir nors čia jis buvo daug silpnesnis negu pietuose, ji mirė iš baimės. Didysis namas ant kampo subraškėjo kaip traiškomas riešutas, suskeldėjo sienos, valgomajame nukrito ir sudužo kabojęs didysis krištolo sietynas, skambėdamas tūkstančiais varpelių; išskyrus tai, vienintelė rimta nelaimė buvo Nanos mirtis. Praėjus pirmosios akimirkos siaubui, tarnaitės pastebėjo, kad senoji neišlėkė kartu su visais į gatvę. Įėjusios į vidų jos ieškoti, rado gulinčią savo lovelėje atmerktom akim, plaukai, kiek dar buvo likę, iš siaubo stovėjo piestu. Kadangi tomis dienomis viską užvaldė chaosas, garbingai jos palaidoti negalėjo, kaip kad ji būtų troškusi, – užkasė paskubomis, be prakalbų ir ašarų. Jos laidotuvėse nedalyvavo nė vienas iš daugybės svetimų vaikų, kuriuos ji su tokia meile išaugino.

Truebų šeimos gyvenime žemės drebėjimas paliko tokį gilų ženklą, kad nuo tada visus įvykius jie skirstė į tuos, kurie įvyko prieš drebėjimą ir po jo. Trijų Marijų dvare Pedras Segundas Garsija vėl ėmėsi valdytojo pareigų, nes šeimininkas nekrustelėdamas gulėjo lovoje. Jam teko suburti darbininkus, grąžinti žmonėms ramybę ir atstatyti griuvėsiais virtusius namus. Pirmiausia ugnikalnio papėdėje esančiose kapinėse palaidojo žuvusiuosius, per stebuklą

išvengusius lavos upės, kuri sruvo nelemtojo kalno šlaitu. Naujieji kapai kukliose kapinaitėse atrodė iškilmingai, šalia prisodino beržų, kad būtų paunksnė atėjusiems aplankyti mirusiųjų. Vieną po kito atstatė plytų namelius, lygiai tokius pačius, kokie buvo, po to tvartus, pieninę ir svirną. Ėmėsi ruošti žemę sėjai, džiaugdamiesi, kad lava ir pelenai pasuko į kitą pusę ir neužpylė laukų. Pedras Terseras turėjo atsisakyti kelionių į miestelį, nes tėvui reikėjo pagalbininko. Padėdavo sugižęs ir vis primindavo, jog šitaip plūkiasi atstatydamas šeimininkui dvarą, bet patys kaip buvo vargšai, taip ir liksią.

– Taip jau yra, sūnau. Dievo įstatymo nepakeisi, – atsakydavo tėvas.

– Ir dar kaip, tėve. Kai kurie žmonės jau taip daro, bet čia mes apie juos net negirdime. Pasaulyje vyksta svarbūs dalykai, – tvirtindavo Pedras Terseras ir išpyškindavo komunisto mokytojo ar tėvo Chosė Dulsė Marijos prakalbas.

Pedras Segundas neatsakydavo ir dirbdavo toliau. Žiūrėdavo kiton pusėn, kai sūnus, naudodamasis šeimininko negalia, pralaužęs cenzūros sieną, į Trijų Marijų dvarą atgabendavo uždraustųjų brošiūrų, mokytojo politinių laikraščių ir keistų ispanų kunigo Biblijos versijų.

Palieptas Estebano Truebos, valdytojas pradėjo atstatyti didįjį namą pagal ankstesnįjį planą. Jis nekeitė plaušaplyčių šiuolaikinėmis plytomis, vėl iškirto siaurus langus. Pagerino namą tik tuo, kad į vonias atvedė karštą vandenį ir malkomis kūrenamą senąją krosnį pakeitė žibaline, prie kurios, deja, nepriprato nė viena virėja, todėl savo dienas įrenginys baigė kieme, atitekęs vištoms. Kol statė namą, šalia iš lentų surentė trobelę skardiniu stogu, į kurią su visu guoliu perkėlė Estebaną. Pro langą jis galėdavo stebėti darbus ir rėkauti paliepimus, sprogdamas iš įniršio, kad negali pakrutėti.

Klara per tuos mėnesius smarkiai pasikeitė. Kartu su Pedru Segundu Garsija ji stengėsi išgelbėti viską, kas įmanoma. Pirmą kartą gyvenime ėmė be niekieno pagalbos tvarkyti materialius dalykus, nes nebegalėjo pasikliauti vyru, Ferula ar Nana. Paga-

liau pabudo iš ilgo vaikystės sapno, kuriame jautėsi saugi, apsupta dėmesio ir patogumų, be jokios atsakomybės. Estebanas Trueba užsispyrė, kad bet koks maistas, išskyrus tą, kurį paruošia žmona, jam netinka, todėl ji didžiąją dienos dalį praleisdavo virtuvėje pešdama vištas, virdama ligoniui sultinius ir minkydama duoną. Klarai teko imtis ir slaugės darbo: apiplauti jį kempine, pakeisti tvarsčius, išnešti naktipuodį. Kasdien jis vis labiau šėlo ir darėsi despotiškesnis, liepdavo: padėk man čia pagalvį, ne, aukščiau, atnešk vyno, ne, juk sakiau, kad baltojo, atidaryk langą, ne, uždaryk, man skauda, noriu valgyti, man karšta, pakasyk nugarą, žemiau. Klara pradėjo jo bijoti daug labiau negu anksčiau, kol dar buvo sveikas ir stiprus vyras, drumsdavęs jai ramybę ištroškusio patino kvapu, griausmingu balsu, nemąžtančiu karingumu, pasipūtimu, savo valia ir kaprizais ardydavęs trapią pusiausvyrą, kurią ji stengėsi išlaikyti tarp dvasių, atplaukiančių iš Anapus, ir kenčiančių žemės sielų. Netrukus ėmė jo nekęsti. Vos suaugo kaulai ir Estebanas įstengė kiek pakrutėti, jam grįžo nenumaldomas troškimas ją apkabinti. Kiekvieną sykį jai priėjus, ligonio klejonėse sumaišęs ją su apvalainomis kaimietėmis, kurios per tiek metų tarnavo jam ir virtuvėje, ir lovoje, stverdavo Klarą glėbin. Klara jautė esanti per sena tokiems dalykams. Nelaimė ją dar labiau sudvasino, dėl savo amžiaus ir dėl to, kad nebemylėjo vyro, seksą laikė šiurkščia pramoga, po kurios jai skaudėdavo sąnarius ir likdavo išstumdyti baldai. Per kelias valandas trukusį žemės drebėjimą ji akis į akį susidūrė su smurtu, mirtimi, vulgarumu ir pajuto pagrindinių poreikių svarbą, į kurią anksčiau ji nekreipė dėmesio. Kai prireikė rūpintis nuomininkais ir gelbėti juos nuo epidemijų, nerimo, žemę – nuo sausros ir sraigių, karves – nuo snukio ir nagų ligos, vištas – nuo piepučio, drabužius – nuo kandžių, vaikus – nuo aplaidumo, o vyrą – nuo mirties ir jo paties nevaldomo pykčio, nebegelbėjo nei trikojis staliukas, nei būrimas iš nusėdusių arbatžolių. Klara labai pavargo. Jautėsi vieniša, sutrikusi, ir kai reikėdavo ką nors nuspręsti, vienintelis, kieno pagalbos galėjo paprašyti, buvo Pedras Segundas Garsija. Šis tylus ištiki-

mas žmogus visuomet būdavo šalia, tereikėdavo šūktelėti; jis bent kiek grąžino į vėžes katastrofos sugriautą gyvenimą. Dažnai, baigiantis dienai, Klara jį susirasdavo ir pasiūlydavo puodelį arbatos. Abu atsisėsdavo po pastoge ant pintų kėdžių ir laukdavo, kol atėjęs vakaras palengvins dienos įtampą. Žiūrėdavo, kaip iš lėto leidžiasi tamsa, o danguje įsižiebia pirmosios žvaigždės, klausydavosi, kaip kurkia varlės, ir tylėdavo. Abu būtų turėję daug ką pasakyti, išspręsti ne vieną dalyką, sutvarkyti ne vieną skubų reikalą, tačiau suprato, jog šis tylos pusvalandis – tai pelnytas atlyginimas. Neskubėdami gurkšnodavo arbatą, kad ilgiau užtruktų, ir abu galvodavo apie kito gyvenimą. Vienas kitą pažinojo daugiau kaip penkiolika metų, kartu praleido visas vasaras, tačiau labai retai kalbėdavosi. Jam šeimininko žmona atrodė kaip švytintis vasaros apsireiškimas, nutolęs nuo šiurkščių gyvenimo reikalų, kitokios rūšies negu visos kitos pažįstamos moterys. Net sukišusi rankas į tešlą ar su iškruvinta prijuoste, pietums išdorojusi vištą, jam atrodydavo tarsi vaiduoklis dienos šviesoje. Tik atėjus vakarui, kai kartu susėsdavo ramiai išgerti puodelio arbatos, jis išvysdavo jos žmogiškąją pusę. Paslapčiomis prisiekė sau būti jai visuomet ištikimas ir tarsi paauglys kartais svajodavo paaukoti jai gyvenimą. Brangino ją ne mažiau, kiek neapkentė Estebano Truebos.

Kai atvyko darbininkai įvesti telefono, name dar daug reikėjo padaryti, kad būtų galima gyventi. Jau ketverius metus Estebanas Trueba stengėsi jį įsigyti ir pagaliau įvedė, nors dar nebuvo net stogo, kuris galėtų apginti nuo darganoto oro. Telefonas namuose gyvavo neilgai, tačiau pravertė paskambinti dvynukams ir išgirsti jų balsus, sklindančius lyg iš kitos galaktikos, kurtinamam ūžesy ir įsiterpinėjant miestelio operatorei, kuri dalyvavo visame pokalbyje. Telefonu sužinojo, kad Blanka serga ir kad vienuolės nebenori už ją atsakyti. Mergaitė nuolatos kosti, dažnai karščiuoja. Kiekvienus namus gąsdino mintis apie tuberkuliozę, nes negalėjai rasti šeimos, kurioje bent vienas žmogus nebūtų miręs džiova, todėl Klara nusprendė vykti pas ją. Tą pačią dieną, kai išvyko Klara, Estebanas Trueba sudaužė telefono aparatą į šipulius, nes kai šis

pradėjo skambėti ir jis šūktelėjo, kad jau eina, kad užsičiauptų, aparatas vis tiek skambėjo, tad jis, pagautas įniršio, puolė ant jo su kumščiais ir išsinarino raktikaulį, kurį senasis Pedras Garsija tokiomis pastangomis buvo įstatęs.

Pirmą kartą gyvenime Klara keliavo viena. Daugelį metų važiavo tuo pačiu keliu, tačiau visuomet išsiblaškiusi, nes kas nors kitas pasirūpindavo proziškomis smulkmenomis, o ji svajodavo stebėdama pro langą besikeičiančius vaizdus. Pedras Segundas Garsija atvežė ją į stotį ir įsodino į vagoną. Atsisveikindama ji pasilenkė, lengvai pabučiavo jam į skruostą ir nusišypsojo. Jis prie skruosto priglaudė ranką, kad tą lakų bučinį apsaugotų nuo vėjo, bet nenusišypsojo, nes jį užliejo liūdesys.

Vedama intuicijos, o ne pažinimo ar logikos, Klara sugebėjo sklandžiai nusigauti į dukters mokyklą. Motinėlė sutiko ją sėdėdama prie spartietiško rašomojo stalo, virš kurio ant sienos kabėjo didžiulis kraujuojantis Kristus, o ant stalo buvo pamerkta prie jo visiškai nederanti raudonų rožių puokštė.

– Iškvietėme daktarą, ponia Trueba, – tarė jai. – Mergaitės plaučiams nieko bloga nėra, bet verčiau ją vežkitės – kaime atsigaus. Supraskite, mes negalime prisiimti tokios atsakomybės.

Vienuolė paskambino varpeliu, ir įėjo Blanka. Atrodė liesesnė ir išbalusi, o po akimis tamsavo violetiniai šešėliai, kurie būtų išgąsdinę kiekvieną motiną, tačiau Klara tučtuojau suprato, kad liga dukteriai kankina ne kūną, o dvasią. Su siaubinga pilka uniforma ji atrodė daug jaunesnė, negu buvo iš tikrųjų, nors moteriškos linijos ryškėjo ir per ją. Motiną Blanka prisiminė kaip baltai apsirengusį, linksmą ir išsiblaškiusį angelą, todėl dabar, išvydusi, jog per kelis mėnesius virto ryžtinga moterimi, kurios rankos pūslėtos, o lūpų kampučiuose įsirėžusios dvi gilios raukšlės, dukra nustebo.

Abi nuvyko aplankyti dvynukų. Lankė juos pirmą kartą po žemės drebėjimo ir apstulbo, kad visoje šalyje vienintelė vieta, kurios nepalietė stichija ir kuri apie ją net negirdėjo, yra senoji mokykla. Žinios apie dešimt tūkstančių žuvusiųjų čia nei apverkė,

nei pagerbė – mokiniai toliau sau dainavo angliškas dainas ir žaidė kriketą, juos sujaudino tik naujienos, po trijų savaičių atėjusios iš Didžiosios Britanijos. Priblokštos motina su dukteria pamatė, jog šie du berniukai, kurių gyslomis teka ispanų ir maurų kraujas ir kurie gimė tolimiausiame Amerikos kampelyje, ispaniškai kalba su Oksfordo akcentu, o jų veidai moka išreikšti tik nuostabą – kilstelėti kairįjį antakį. Atrodė, jie neturi nieko bendra su tais padykusiais, apdriskusiais berniūkščiais, vasarojusiais kaime. „Tikiuosi, kad išmokę anglosaksų šaltakraujiškumo, netapsite idiotais", – tarė Klara, atsisveikindama su sūnumis.

Kol buvo gyva, Nana, nepaisydama savo amžiaus, šeimininkams išvykus, vadovaudavo didžiajam namui ant kampo. Kai ji mirė, tarnaitės visiškai pakriko. Niekieno neprižiūrimos apleido savo pareigas ir visą dieną linksmindavosi, liežuvaudavo, o tuo tarpu nelaistomos leipo gėlės ir pakampėmis ropinėjo vorai. Apsileidimas tapo toks akivaizdus, kad Klara ryžosi namus uždaryti ir visas atleisti. Tuomet kartu su Blanka užsimojo apdangstyti baldus paklodėmis ir visur pribarstyti naftalino. Vieną po kito jos atidarė visus paukščių narvelius, į dangų pakilo ilgauodegės papūgos, kanarėlės ir gailiai, kurie pradžioje, apakinti laisvės, apsvaigo, tačiau netrukus pasklido į visas puses. Blanka pastebėjo, kad visą tą laiką triūsdama nė už vienų užuolaidų nerado pasislėpusio vaiduoklio, neatlėkė joks rozenkreiceris, pastūmėtas šeštojo pojūčio, joks išbadėjęs poetas neatsibeldė maldauti pagalbos. Atrodo, jos motina virto paprasta, žemiška moterimi.

– Smarkiai pasikeitėte, mama, – pastebėjo Blanka.

– Ne aš, vaikeli. Pasaulis pasikeitė, – atsakė Klara.

Prieš išvykdamos nuėjo į Nanos kambarį. Klara atidarė jos stalčius, ištraukė kartoninį lagaminą, kurį geraširdė moteris naudojo pusšimtį metų, peržiūrėjo spintą. Rado vos kelis drabužius, keletą porų senų sandalų ir įvairaus dydžio dėžučių, surištų kaspinais ir gumelėmis, jose ji laikė pirmosios komunijos ir krikšto paveikslėlius, plaukų sruogeles, nukarpytus nagus, išblukusias nuotraukas ir kelis sutrintus kūdikio batelius. Šie daikteliai priminė

del Valjės, o paskui ir Truebų šeimos vaikus, kuriuos ji nešiojo ant rankų. Po lova atrado ryšulį su karnavaliniais kostiumais, kuriais Nana apsivilkdavo norėdama išgąsdinti Klarą, kad ši atgautų kalbos dovaną. Atsisėdusi ant lovelės, sterblėn susidėjusi šituos lobius, Klara ilgai apverkė moterį, kuri visą gyvenimą paaukojo, kad kitiems būtų lengviau, o pati mirė vieniša.

– Po visų tų bandymų mane mirtinai išgąsdinti pati mirė iš siaubo, – tarė Klara.

Klara liepė perkelti Nanos palaikus į del Valjės šeimos mauzoliejų katalikų kapinėse, nes pamanė, kad jai nepatiks būti palaidotai tarp evangelikų bei žydų ir kad ji po mirties mieliau ilsėsis šalia tų, kuriems visą gyvenimą tarnavo. Prie kapo padėjo gėlių puokštę, ir abi su Blanka nuvyko į stotį, iš kur turėjo grįžti į Trijų Marijų dvarą.

Važiuojant traukiniu Klara papasakojo šeimos naujienas ir apie tėvo sveikatą, tikėdamasi, kad Blanka paklaus vienintelio klausimo, kuris jai tikrai rūpi, tačiau Blanka nė neužsiminė apie Pedrą Terserą Garsiją, o Klara neišdrįso to padaryti. Ji manė, kad kai apie problemą kalbama atvirai, ji tampa apčiuopiama ir jos nebeišvengsi; ir atvirkščiai, jei problemos taip ir lieka neištartų žodžių tuštumoje, pačios pranyksta nuplautos laiko tėkmės. Stotyje jų laukė Pedras Segundas su automobiliu, ir Blanka nustebo, nes jis visą kelią į Tris Marijas švilpavo, nors šiaip valdytojas garsėjo tylumu.

Estebaną Truebą rado sėdintį mėlyname krėsle. Prie krėslo buvo pritvirtinti dviračio ratai, kol atvyks iš sostinės užsakytas invalido vežimėlis, – jį kaip tik ir atvežė Klara kartu su kitais daiktais. Jis valdė namus energingai mosuodamas lazda ir visus koneveikdamas; buvo taip įsitraukęs į savo pareigas, kad parvykėles tik abejingai pabučiavo ir pamiršo pasiteirauti apie dukters sveikatą.

Jie vakarieniavo prie kaimiško, iš lentų sukalto stalo, apšviesto žibaline lempa. Blanka žiūrėjo, kaip motina deda valgyt į vietoje žiestus molinius meniškai išdegtus kaimiško stiliaus dubenėlius, nes per žemės drebėjimą sudužo visi indai. Nebelikus Nanos rūpintis virtuve, maistas supaprastėjo iki skurdumo, šei-

ma valgydavo tik lęšių sriubą, duoną, sūrį ir svarainių džemą – Blanka net vienuolyno internate per penktadienio pasninką daugiau gaudavo. Estebanas prasitarė, kad kai tik galės atsistoti ant kojų, pats nuvyks į miestą ir pripirks dailiausių ir brangiausių daiktų namams, nes jam jau įgrisę dėl tos prakeiktai isteriškos gamtos šitoje sumautoje šalyje gyventi kaip valstiečiui. Blanka iš viso pokalbio prie stalo prisiminė tik tiek, kad Pedrą Tercerą Garsiją Estebanas išvijo iš dvaro, įsakė daugiau nedrįsti čia kelt kojos, mat užklupo jį skleidžiantį tarp kaimiečių komunistines idėjas. Tai išgirdusi mergaitė išbalo, ir ant staltiesės iš šaukšto kliūstelėjo sriubos. Tik Klara pastebėjo, kaip persimainė jos veidas, o Estebanas, kaip visuomet, įsijautė į monologą apie tuos šunsnukius, kurie kandžioja juos maitinančią ranką. „Ir viskas per tuos velnio neštus politikierius – kaip ir tas naujasis socialistų kandidatas! Apsišaukėlis, išdrįsęs tuo savo išklerusiu traukinėliu važinėti po šalį kurstydamas taikius žmones bolševikiškomis nesąmonėmis, tačiau čia verčiau tegul nesiartina, nes jei tik išlips iš traukinio, mes jį sutrinsim į miltus, jau pasirengę, nerasi nė vieno dvarininko visame krašte, kuris man nepritartų, neleisime smerkti dorai uždirbto turto, pelnyto užmokesčio už pastangas, atpildo tiems, kurie nebijo sunkumų, neįmanoma, kad silpnieji turėtų tiek pat kiek mes, kurie dirbame nuo aušros ligi sutemos ir žinome, kur dėti pinigus, kurie rizikuojame, nevengiame atsakomybės, nes jei jau kalbėsime iš esmės, žodžiai, esą žemė priklauso tiems, kurie ją dirba, dar jiems atsirūgs, nes aš vienintelis čia moku dirbti, o be manęs visa tai buvo ir toliau būtų likę griuvėsiai, net Kristus nėra sakęs, kad savo darbo vaisiais reikia dalytis su tinginiais, o šitas šūdžius Pedras Terceras išdrįso tai kalbėti mano paties žemėje, nenušoviau jo tik iš pagarbos jo tėvui ir kad seneliui, galima sakyti, esu skolingas už gyvybę, tačiau perspėjau, kad jei dar šmirinės aplinkui, ištaškysiu smegenis!“

Klara pokalbyje nedalyvavo. Ji atnešdavo ir nunešdavo indus ir akies kraštu stebėjo dukterį, tačiau nukėlusi dubenį su lęšienės likučiais, nugirdo paskutinius vyro tirados žodžius.

– Besikeičiančio pasaulio nesustabdysi, Estebanai. Jei ne Pedras Terseras Garsija, kas nors kitas atneš į Tris Marijas naujoviškų minčių, – tarė ji.

Estebanas Trueba užsimojęs lazda trenkė į dubenį, kurį žmona laikė rankose, kad tas nukrito ant grindų ir sudužo, visur išsitaškė sriuba. Blanka išsigandusi pašoko. Pirmą kartą matė, kad tėvas savo pyktį išlietų ant motinos. Manė, jog ši užsisklęs lunatiškame transe ir išskris pro langą, bet nieko panašaus neatsitiko. Su įprastiniu orumu Klara surinko dubens šukes, tarsi negirdėdama vyro keiksmažodžių. Palaukė, kol tas išsirėkaus, švelniai pabučiavo jam į skruostą ir išėjo išsivesdama Blanką už rankos.

Nors Pedro Tersero kaime nebuvo, Blanka išliko rami. Kiekvieną dieną eidavo prie upės ir jo ten laukdavo. Žinojo, kad žinia apie jos sugrįžimą vaikiną vis tiek pasieks ir, kur jis bebūtų, jį suras jos meilės šauksmas. Taip ir atsitiko. Penktąją dieną prie upės pasirodė nudriskusi žmogysta, apsisiautusi žieminiu ponču su plačiakrašte skrybėle, už pavadėlio vedina asilu, apkrautu virtuvės rykais: alaviniais puodais, variniais virduliais, dideliais emaliuotais troškintuvais, įvairių dydžių samčiais. Skardinių žvangėjimas apie jo atėjimą pranešė jau prieš dešimt minučių. Blanka jo nepažino. Atrodė panašus į suvargusį senuką, vieną iš tų liūdnų keliauninkų, kurie traukia per provinciją eidami nuo durų prie durų ir siūlydami prekes. Jis sustojo priešais, nusivožė skrybėlę, ir tuomet tarp pasišiaušusių plaukų ir barzdos ji išvydo blizgant gražiąsias juodas jo akis. Asilas, apkrautas žvangančia našta, pasiliko rupšnoti žolės, o Blanka ir Pedras Terseras raičiojosi tarp akmenų ir brūzgynų, vaitojo malšindami aistros alkį ir troškulį, susikaupusius per tiek tylos ir nesimatymo mėnesių. Po to liko sėdėti apsikabinę tarp kranto nendrių. Čirškiant laumžirgiams ir kurkiant varlėms, ji Pedrui papasakojo, jog vienuolyne į batelius dėjo banano žievių ir sugeriamojo popieriaus, kad nuo jų pradėtų karščiuoti, ir rijo sutrintą kreidą, kol ėmė kaip reikiant kosėti, – norėjo įtikinti vienuoles, jog apetito stoka ir išbalimas yra aiškūs džiovos požymiai.

– Norėjau būti su tavimi! – tarė ji ir pabučiavo jam į kaklą.

Pedras Terseras ją apšvietė, kas vyksta pasaulyje ir jų šalyje, papasakojo apie tolimąjį karą, pusę pasaulio pavertusį mūšio lauku, koks siaubas koncentracijos stovyklose, o visur vien našlės ir našlaičiai. Kalbėjo apie Šiaurės Amerikos ir Europos darbininkus, kurių teises darbdaviai gerbia, nes po profesinių sąjungų veikėjų ir socialistų skerdynių ankstesniais dešimtmečiais priimti teisingesni įstatymai ir paskelbtos normaliai valdomos respublikos, kuriose valdininkai nevagia pieno miltelių, atsiųstų iš užsienio žemės drebėjimo aukoms.

– Valstiečiai visuomet paskutiniai šituos dalykus supranta. Mes nežinome, kas vyksta kitose šalyse. Tavo tėvo visi nekenčia. Tačiau jo taip bijo, kad nedrįsta vienytis. Supranti, Blanka?

Ji suprato, tačiau tą akimirką troško vienintelio dalyko – kvėpti nuo jo sklindantį šviežių grūdų kvapą, bučiuoti ausis, panardinti pirštus į tankią barzdą ir klausytis goslių jo dejonių. Be to, bijojo dėl jo. Žinojo, kad ne tik jos tėvas, kaip pažadėjęs, paleistų jam kulką į kaktą, – bet kuris kitas dvarininkas padarytų tai su dideliu malonumu. Blanka priminė Pedrui Terserui istoriją apie socialistą, kuris prieš porą metų po provinciją važinėjo dviračiu platindamas dvaruose politines brošiūras ir organizuodamas nuomininkus, kol pagaliau broliai Sančesai jį sugavo, užtvatijo pagaliais ir pakabino ant telegrafo stulpo kryžkelėje, kad visi matytų. Ten jis prasiūbavo pusantros paros, kol atjojo žandarai ir jį nukabino. Kad nekiltų plataus atgarsio, paskelbė, jog kalti rezervacijos indėnai, nors visi žino, kokie jie taikūs ir jei bijo net vištą nugalabyti, dar labiau neišdrįs žudyti žmogaus. Bet broliai Sančesai lavoną iškasė ir vėl pakabino. To indėnams suversti jau nebegalėjai. Tačiau net tada, nepaisant visų įkalčių, įstatymas neįsikišo ir socialisto mirtį visi greitai pamiršo.

– Tave gali nužudyti, – sudejavo Blanka, jį apkabindama.

– Aš atsargus, – nuramino ją Pedras Terseras. – Neužsibūnu vienoj vietoj. Todėl negalėsiu ir tavęs kiekvieną dieną lankyti. Lauk manęs šičia. Ateisiu, kai tik galėsiu.

– Aš tave myliu, – sukūkčiojo ji.

– Aš tave irgi.

Įsimylėjėliai vėl apsikabino su nepasotinama jaunystės aistra, o asilas toliau rupšnojo žolę.

Blanka pasirūpino, kad į mokyklą grįžti dar nereikėtų: išgėrusi šilto sūrymo, imdavo vemti, privalgiusi žalių slyvų – viduriuoti, o susiveržusi liemenį arklio pakinktais, jusdavo silpnumą – darė tai tol, kol pagarsėjo prasta sveikata, ko kaip tik ir troško. Taip išmoko pamėgdžioti įvairiausių ligų požymius, kad būtų galėjusi apkvailinti visą gydytojų komisiją. Net pati įtikėjo, kad jos organizmas itin gležnas. Kiekvieną rytą pabudusi mintimis išnagrinėdavo jį visą, galvodama, kur šįsyk skauda ir kokia nauja negalia apniko. Išmoko pasinaudoti bet kokia proga sunegaluoti – nuo orų permainos iki žiedadulkių – ir menkiausią diegliuką paversti mirtina liga. Klara manė, jog naudingiausia žmogaus sveikatai, kai užimtos rankos, todėl nuolatiniu darbu tramdė visas jos ligas. Kaip ir kiti šeimos nariai, mergaitė buvo žadinama anksti, prausdavosi šaltu vandeniu ir imdavosi jai paskirtų darbų – vesdavo pamokas mokykloje, siūdavo siuvimo kambaryje ir triūsdavo gydymo punkte, pradedant klizmomis, baigiant žaizdų siuvimu adata ir paprastais siuvimo siūlais, o į jos alpimą vos pamačius kraują ar šaltą prakaitą, kai tekdavo valyti vėmalus, niekas nekreipdavo dėmesio. Senasis Pedras Garsija, kuris jau turėjo beveik devyniasdešimt metų ir vos pakrutino kaulus, palaikė Klaros nuomonę, jog rankos skirtos tam, kad jomis naudotumeisi. Vieną dieną, kai Blanka atėjo skųsdamasi baisia migrena, jis ją pasišaukė ir, netaręs nė žodžio, į sterblę įdrėbė gumulą molio. Visą popietę aiškino, kaip iš molio daryti indus, kol ji visiškai pamiršo savo sopulius. Senolis nė nenumanė išmokęs Blanką to, kas vėliau gyvenime jai taps vieninteliu būdu išgyventi ir vienintele paguoda liūdesio valandomis. Parodė, kaip koja sukti ratą, rankomis žiedžiant iš drėgno molio vazeles ir ąsočius. Tačiau netrukus Blanka pamatė, jog buitiniai daiktai jai varo nuobodulį ir kad daug smagiau lipdyti žvėrių ir žmonių figūrėles. Laikui bėgant, sukūrė ištisą miniatiūrinį pasaulį, kuriame gyveno naminiai gyvuliai, įvairiausių profesijų darbininkai: dailidės, skalbėjos, virėjos – visi su savo įnagiais ir rakandais.

– Iš to nebus jokios naudos! – tarė Estebanas Trueba, išvydęs dukters gaminius.

– Paieškokime, ir gal atrasim, – pasiūlė Klara.

Taip kilo mintis daryti Kalėdų prakartėles. Blanka nulipdė ir pastatė prie ėdžių ne tik Tris Karalius ir piemenis, bet galybę įvairiausių žmogelių, visokių gyvulių statulėlių – Afrikos kupranugarių ir zebrų, Amerikos iguanų ir Azijos tigrų, pamiršusi atsižvelgti į tai, kokie gyvūnai iš tikrųjų gyveno Betliejuje. Tuomet dar pridėjo pačios prasimanytų žvėrių, sulipdžiusi pusę dramblio su puse krokodilo, nežinodama, kad iš molio kuria tuos pačius padarus, kokiais didžiulę staltiesę siuvinėjo jos teta Rosa, kurios ji nepažinojo. Tuo tarpu Klara nutarė, kad jei šeimoje kartojasi beprotystė, matyt, tam tikra genetinė atmintis perduoda informaciją iš kartos į kartą. Blankos sukurtos prakartėlės tapo įdomybe. Ji išmokė dar dvi mergaites jai padėti, nes nebesusidorodavo su užsakymais: tais metais Kalėdoms visi norėjo įsigyti tokią prakartėlę, ypač todėl, kad ji dalijo jas už dyką. Estebanas Trueba nusprendė, jog besaikis susidomėjimas moliu yra tik būdas jaunai panelei prasiblaškyti, bet jei ji imsis tokio verslo, Truebų pavardė nusmuks iki pirklių, geležies parduotuvėje pardavinėjančių vinis, o turguje – keptą žuvį.

Blankos ir Pedro Tersero pasimatymai tapo reti ir atsitiktiniai, tačiau dėl tos priežasties vis aistringesni. Per tuos metus ji priprato laukti ir būti nustebinta ir susitaikė su mintimi, jog jie visuomet mylės vienas kitą paslapčiomis, nustojo svajoti, kaip ištekės ir gyvens viename iš jos tėvo pastatytų plytinių namelių. Dažnai ištisas savaites negaudavo iš jo nė žinelės, tačiau staiga į dvarą dviračiu atsibelsdavo laiškininkas, atpėdindavo protestantų pamokslininkas, po pažasčia pasikišęs Bibliją ir skelbiantis jos tiesas, ar pusiau pagoniškai kalbantis čigonas: visi tokie nekalti, kad budrios šeimininko akys jų niekuo neįtardavo. Blanka pažindavo jį iš juodų akių. Ir ne tik ji – jo taip pat laukdavo visi Trijų Marijų nuomininkai ir daugelis kitų dvarų valstiečių. Nuo to laiko, kai jaunuolį išvarė šeimininkas, jis tapo didvyriu. Visi troško priglausti jį nakčiai, moterys megzdavo jam žiemines skraistes ir kojines, o

vyrai laikė jam geriausią degtinę ir skaniausią tų metų skerdimo vytintą mėsą. Jo tėvas, Pedras Segundas Garsija, įtarė, jog sūnus laužo Truebos draudimą, ir pastebėdavo jo paliktus pėdsakus. Jautėsi plėšomas sūnaus meilės ir dvaro valdytojo pareigos. Bijojo jį atpažinti, nes baiminosi, kad Estebanas Trueba neatspėtų iš jo veido, tačiau širdies gilumoje džiaugėsi, jog sūnus dalyvauja nepaprastuose dalykuose, vykstančiuose visoje šalyje. Bet jam nė nedingtelėjo galvon, kad sūnaus apsilankymai turi ką nors bendra su Blankos Truebos pasivaikščiojimais palei upę, nes tai prieštaravo natūraliai pasaulio tvarkai. Apie sūnų kalbėdavo tik savo šeimoje, tačiau juo didžiavosi ir verčiau troško regėti jį bėgliu negu dar vienu iš tų, kurie, kaip visi kiti, sodina bulves, o kasa skurdą. Kai girdėdavo valstiečius niūniuojant dainelę apie vištas ir lapę, nusišypsodavo pagalvojęs, jog maištingos jo baladės paveikesnės negu Socialistų partijos knygelės, kurias jis taip uoliai dalija.

Šeštas skyrius

Kerštas

Praėjus pusantrų metų po žemės drebėjimo, Trijų Marijų dvaras vėl tapo pavyzdinis. Didysis namas vėl stovėjo toks pat kaip iki tol, tik dar tvirtesnis, o vonios kambariuose bėgo karštas vanduo. Jo spalva buvo kaip šviesios kakavos, kartais iškrisdavo ir koks buožgalvis, bet kliokė smagia, stipria srove – vokiškas siurblys buvo tikras stebuklas. Aš pats visur vaikščiodavau pasiramsčiuodamas tik stora sidabrine lazda, ta pačia, kurią turiu ir dabar. Mano anūkė mėgsta sakyti, kad man ji nereikalinga. Sako, ja paremiu tik savo žodžius. Ilga liga nualino man organizmą ir dar pablogino būdą. Prisipažinsiu, galiausiai net Klara nebesuvaldydavo mano įniršio. Kitas nuo tokios traumos būtų likęs invalidas, o man stiprybės suteikė neviltis. Prisimindavau motiną, sėdinčią vežimėlyje, gyvą pūvančią, – tai suteikė man jėgų atsistoti ir pradėti vaikščioti, nors neištverdavau nesikeikęs. Manau, žmonės manęs bijojo. Net Klara, anksčiau niekad nebijodavusi mano pykčio, gal todėl, kad stengdavausi jo nenukreipti į ją, vaikščiodavo nusigandusi. Tai matydamas ėjau iš proto.

Pamažėle Klara keitėsi. Ji atrodydavo pavargusi ir ėmė tolti nuo manęs. Jau neužjausdavo mano kančių, be to, supratau, kad vengia manęs. Drįsčiau pasakyti, jog tuo metu ji mieliau melždavo karves su Pedru Segundu Garsija, negu sėdėdavo su manimi svetainėje. Kuo labiau Klara tolo, tuo labiau troškau jos meilės. Mano geismas nuo vestuvių nesumažėjo: norėjau, kad ji visa, iki menkiausios mintelės, priklausytų man, tačiau toji permatoma moteris praplaukdavo pro šalį nelyg atodūsis, ir net jei sutūrėdavau ją abiem rankomis ir šiurkščiai apkabindavau, jos užvaldyti nebe-

įstengiau. Jos dvasia buvo kažkur kitur. Kai ji manęs pradėjo bijoti, mūsų gyvenimas virto kankyne. Dieną abu užsiimdavome savais darbais. Turėjome daug reikalų. Susitikdavome tik prie stalo, ir tuomet kalbėdavau tik aš, ji tarsi skraidžiodavo padebesiais. Šnekėdavo labai mažai, nebesijuokdavo jaunatvišku, drąsiu juoku, kuris pirmiausia man taip patiko, nebeužversdavo galvos, visa gerkle iš manęs kvatodama. Retai net šyptelėdavo. Maniau, kad amžius ir mane ištikusi nelaimė mus perskyrė, kad ji bodisi vedybiniu gyvenimu, – juk taip atsitinka visoms poroms, o aš niekad nebuvau švelnus meilužis, kuris nuolatos dovanoja gėles ir kalba gražius dalykus. Tačiau mėginau vėl prie jos priartėti. Dieve mano, kaip stengiausi! Ateidavau į jos kambarį, kai ji prakaituodavo prie savo gyvenimo užrašų ar prie trikojo staliuko. Bandžiau pritapti net prie tos jos gyvenimo pusės, tačiau jai nepatiko, kad kas nors skaito jos sąsiuvinius, o man esant dingdavo įkvėpimas kalbėtis su dvasiomis, taigi turėjau tų ketinimų atsisakyti. Nebesistengiau ir susidraugauti su Blanka. Mano dukra nuo vaikystės elgėsi keistai ir niekuomet nebuvo švelni, meili mergytė, kokios būčiau troškęs. Veikiau buvo panaši į šarvuotį. Prie manęs niekuomet neprijunko, jai nebuvo reikalo tramdyti Elektros komplekso, nes niekuomet jo neturėjo. Tapo tikra panelė, atrodė protinga ir ne pagal amžių subrendusi, labai prisirišusi prie motinos. Tikėjausi, jog Blanka man padės susigrąžinti Klarą, mėginau padaryti ją savo bendrininke: dovanojau dovanas, juokavau, tačiau ji irgi manęs šalinosi. Dabar, kai jau esu senutėlis ir galiu apie tai kalbėti iš pykčio nepamesdamas galvos, manau, dėl visko kalta buvo jos meilė Pedrui Terserui Garsijai. Blankos palenkti buvo neįmanoma. Ji niekuomet nieko neprašydavo. Kalbėdavo net mažiau negu jos motina, o jei liepdavau pasisveikinant mane pabučiuoti, darydavo tai taip nenoromis, kad man būdavo lyg antausis. „Viskas pasikeis, kai grįšime į sostinę ir vėl gyvensime kaip civilizuoti žmonės“, galvodavau, bet nei Klara, nei Blanka nerodė net mažiausio noro išvykti iš Trijų Marijų, priešingai, kai tik apie tai prašnekdavau, Blanka imdavo kalbėti, esą gyvenimas kaime grąžino jai sveikatą, bet dar nesijaučianti labai stipri, o Klara primindavo, jog

dvare neužbaigta daugybė darbų ir negalima jų palikti pradėtų. Mano žmona nepasiilgo nė patogumų, prie kurių buvo pripratusi, ir tą pačią dieną, kai į Tris Marijas atkeliavo siunta su baldais ir namų apyvokos daiktais, kuriuos buvau užsakęs, kad ją nustebinčiau, tepasakė, kad viskas „labai gražu". Pats turėjau nuspręsti, kur juos dėti, nes jai, atrodė, mažiausiai rūpi. Namai pasipuošė neregėta prabanga, kokios niekas nebuvo matęs net tada, kai mano tėvas juos paveldėjo, jų klestėjimo laikais, nors vėliau pats viską pražudė. Atkeliavo didžiuliai kolonijinio stiliaus baldai iš šviesaus ąžuolo ir riešutmedžio, sunkūs vilnoniai kilimai, kalstytos geležies ir vario sietynai. Dar užsakiau krūvą angliško porceliano rankomis pieštais raštais, kurie būtų tikę net ambasadai, krištolo taurių, keturias dėžes, sulig viršumi pridėtas puošmenų, lininių paklodžių ir staltiesių, dar klasikinės ir pramoginės muzikos plokštelių kolekciją su moderniąja „Victrola". Bet kuriai moteriai visa tai būtų be galo patikę ir kelis mėnesius ji būtų turėjusi užsiėmimą dėliodama daiktus po namus, tačiau Klara viskam buvo abejinga. Ji viso labo apmokė porą virėjų ir porą nuomininkų mergaičių patarnauti namuose ir, vos tik atsikratė puodų ir šluotos, vėl ėmėsi sąsiuvinių ir Taro kortų. Kone visą dieną triūsdavo siuvimo kambaryje, gydymo punkte ir mokykloje. Nieko jai nesakiau, nes tie dalykai įprasmino visą jos gyvenimą. Ji – rūpestinga, dosni moteris, trokštanti, kad visi aplinkui būtų laimingi, visi, išskyrus mane. Po žemės drebėjimo suremontavome parduotuvėlę. Kad jai įtikčiau, panaikinau rausvųjų popierėlių sistemą ir žmonėms pradėjau mokėti tikrais pinigais, nes Klara sakė, jog už juos jie gali pirktis miestelyje, o panorėję pasitaupyti. Netiesa. Iš tikrųjų vyrai juos tik pragerdavo San Luko tavernoje, o moterims ir vaikams nieko nebelikdavo. Dėl tokių dalykų daug ginčijomės. Visi mūsų kivirčai kildavo dėl nuomininkų. Na, gal ne visi. Dar kalbėdavomės apie pasaulinį karą. Aš sekiau nacių kariuomenės judėjimą ir žymėdavau žemėlapyje, kabančiame svetainėje ant sienos, o Klara tuo tarpu megzdavo puskojines sąjungininkų kareiviams. Blanka susiimdavo už galvos nesuprasdama mūsų jaudinimosi dėl karo, kuris su mumis neturi nieko bendro ir vyksta kita-

pus vandenyno. Tikriausiai pykdavomės ir dėl kitų dalykų. Tiesą sakant, labai retai dėl ko nors sutardavome. Nemanau, kad kaltas vien mano ūmus būdas, nes vedęs aš buvau geras vyras – neliko nė šešėlio to puspročio, koks buvau, kai gyvenau vienas. Ji man buvo vienintelė likimo skirta moteris. Ir iki šiol tebėra.

Vieną dieną Klara liepė įtaisyti jos kambario durims skląstį ir daugiau manęs į lovą nebeįsileido, išskyrus tuos atvejus, kai aš taip reikalavau, jog mane atstumti būtų reiškę galutinai nutraukti santuoką. Iš pradžių maniau, kad kalti paslaptingi negalavimai, dėl kurių moterys retkarčiais prastai jaučiasi, o galbūt menopauzė, tačiau kai šitaip tęsėsi kelias savaites, nusprendžiau pasikalbėti. Ji man ramiai paaiškino, kad vedybinis gyvenimas iširęs ir ji nebejaučianti potraukio kūniškiems malonumams. Išdėstė, jog jei neturime ko vienas kitam pasakyti, nėra ko ir miegoti vienoje lovoje. Atrodė nustebusi, kad aš visą dieną ant jos nirštu, o naktį trokštu glamonių. Bandžiau įrodyti, jog šiuo atžvilgiu vyrai ir moterys labai skiriasi, o aš, nepaisant visų mano ydų, ją dievinu, tačiau viskas veltui. Tuo metu buvau sveikesnis ir stipresnis už ją, nors po tokios nelaimės, be to, vyresnis už Klarą. Metams bėgant sulysau, nebeliko nė kruopelės riebalų. Buvau guvus ir tvirtas kaip jaunystėje. Visą dieną galėjau išsėdėti balne, užmigti nugriuvęs kur papuola, valgyti kas pakliuvo, nesukdamas galvos dėl šlapimo pūslės, kepenų ar kitų vidaus organų, kuriais žmonės nuolatos skundžiasi. Prisipažinsiu, kaulus geldavo. Šaltais vakarais ar drėgnomis naktimis žemės drebėjimo sutriuškintų kaulų skausmas taip įsismarkaudavo, jog kandžiodavau pagalvį, kad riksmo neišgirstų namiškiai. Kai daugiau nebetverdavau, išgerdavau gurkšnį degtinės ir dvi aspirino tabletes, tačiau ir tai nepadėdavo. Keisčiausia, kad mano geidulingumas darėsi vis išrankesnis, tačiau užsidegdavau taip pat lengvai kaip jaunas būdamas. Mėgdavau žiūrėti į moteris ir dabar tebemėgstu. Tai estetinis, kone dvasinis malonumas. Tačiau tik Klara pažadindavo man tikrą geismą, nes per ilgus bendro gyvenimo metus vienas kitą taip ištyrinėjome, kad pažinome vienas kito kūną kaip savo penkis pirštus. Ji žinojo visus jautriausius mano taškus ir mokėjo pasakyti kaip tik tai, ką norė-

davau išgirsti. Paprastai mano amžiaus sulaukę vyrai būna pasisotinę žmona ir jiems reikia kitos, kad įžiebtų geidulį, tačiau aš buvau įsitikinęs, jog tik su Klara galiu mylėtis nenuilsdamas – kaip tuomet, per medaus mėnesį. Ieškoti kitų nejaučiau nė menkiausios pagundos.

Prisimenu, atėjus vakarui, pradėdavau sukt apie ją ratus. Vakarais ji sėsdavo rašyti, o aš apsimetinėdavau, kad gardžiuojuosi pypke, tačiau iš tikrųjų viena akimi ją stebėdavau. Vos pajusdavau, jog ji tuojau eis gulti, – nuvalydavo plunksną ir užversdavo sąsiuvinius, – sukrusdavau ir aš. Raišuodamas traukdavau į vonią, išsigražindavau, apsivilkdavau vyskupišką chalatą, kurį nusipirkau specialiai tam, kad ją sugundyčiau, tačiau ji niekuomet jo net nepastebėjo. Priglausdavau ausį prie durų ir laukdavau. Kai išgirsdavau ateinančią koridoriumi, šokdavau ir pastodavau jai kelią. Išmėginau viską: apipildavau komplimentais ir dovanomis, grasindavau išlaužti duris ar net lazda iškaršti kailį, tačiau niekas nesusiaurino mus skiriančios bedugnės. Tikriausiai beprasmiška buvo tikėtis, kad mano meilinimasis vakare privers ją užmiršti mano bjaurumą dienos metu. Klara išsisukdavo nuo manęs išsiblaškiusi, ir to jos išsiblaškymo pradėjau tiesiog nekęsti. Iki šiol nesuprantu, kuo ji mane taip traukė. Buvo pusamžė moteris, visiškai nemokanti koketuoti, eidavo truputį krypuodama, nebedžiūgaudavo be jokios priežasties, kas jaunystėje ją darė tokią patrauklią. Klara nesistengė manęs nei sugundyti, nei švelniai paguosti. Esu tikras, kad manęs ir nemylėjo. Nebuvo reikalo jos šitaip beatodairiškai trokšti ir eiti iš galvos, kai ji atstumdavo. Tačiau nieko negalėjau sau padaryti. Menkiausi jos gestai, silpnas švarių drabužių ir muilo kvapas, akių šviesa, liekno kaklo, apkritusio nepaklusniomis garbanomis, grakštumas – viskas mane žavėjo. Jos trapumas kėlė nepakeliamą švelnumą. Troškau ją ginti, apkabinti, prajuokinti kaip senais laikais; troškau vėl miegoti šalia jos – kad man ant peties ilsėtųsi jos galva, po mano kojomis gulėtų jos kojelės, o ant krūtinės – jos ranka, tokia maža ir šilta, trapi ir nuostabi. Kartais nuspręsdavau nubausti ją tokiu pat apsimestu abejingumu, tačiau po kelių dienų pasiduodavau, nes atrodė, jog kai nekreipiu į ją dėmesio, Kla-

ra jaučiasi daug ramesnė. Vonios sienoje išgręžiau skylę, kad galėčiau žiūrėt į ją nuogą, tačiau ji mane taip sujaudindavo, jog neapsikentęs skylę užtinkavau. Pabandžiau ją įžeisti ir storžieviškai pasisakiau einąs į „Raudonąjį žibintą“, tačiau ji tik atšovė, kad tai geriau negu prievartauti kaimietes; nustebau, nes nemaniau, jog ji apie tai ką nors žino. Jai šitaip pasakius, vėl pamėginau prievartauti, vien norėdamas ją suerzinti, tačiau įsitikinau, kad nuo laiko tėkmės ir žemės drebėjimo mano vyriškumas nukentėjo. Jau nebeužteko jėgų pastverti stamantriai mergiščiai už liemens ir užsimesti ant arklio, juolab vienu moju nuplėšti jai drabužius ir prieš jos valią paimti. Sulaukus tokio amžiaus, norint pasimylėti jau reikia pagalbos ir švelnumo. Juk buvau senas, po paraliais.

Jis vienintelis pastebėjo, kad pradeda liesėti. Pamatė iš drabužių: jie ne tik ėmė darytis laisvi, bet ir rankovės, ir kelnės pasidarė per ilgos. Paprašė Blanką pataisyti drabužius siuvimo mašina, pasiskundęs, kad numetė svorio, tačiau pats sunerimęs svarstė, ar nebus senasis Pedras Garsija atbulai sudėjęs kaulus, todėl jis dabar ir traukiasi. Niekam apie savo nerimą neprasitarė, kaip kad nekalbėdavo ir apie skausmus – neleido išdidumas.

Šalis rengėsi prezidento rinkimams. Per konservatorių politikų pietus miestelyje Estebanas Trueba susipažino su grafu Žanu de Satinji. Jis atėjo laikiniais batais ir grynos drobės švarku, neprakaitavo kaip kiti mirtingieji, kvepėjo anglišku tualetiniu vandeniu, visuomet vaikščiojo įdegęs, nes vidurdienį, per pačią kaitrą, mėgo lazda varinėti kamuoliuką pro nedidelį lanką, turėjo įprotį nutęsti paskutinius žodžių skiemenis ir praryti „r“ garsą. Jis vienintelis iš Estebano pažįstamų žmonių lakuodavo nagus, o į akis lašindavosi specialių mėlynų dažų. Pažįstamiems dalydavo vizitines korteles su savo šeimos herbu ir laikydavosi visų žinomų bei paties išgalvotų mandagaus elgesio taisyklių, pavyzdžiui, artišokus valgydavo su pincetu, tuo visus stulbindamas. Vyrai jam už nugaros juokdavosi, tačiau netrukus patys ėmė mėgdžioti jo elegantiškumą, laikinius batus, jo abejingumą ir manieras. Grafo titulas jį išskyrė iš kitų Vidurio Europos imig-

rantų, pabėgusių nuo praėjusio amžiaus negandų, iš Ispanijos sprukusių nuo karo; iš Vidurinių Rytų turkų su jų turgavietėmis, armėnų su tradiciniais valgiais ir visokiais mažmožiais. Grafui de Satinji nereikėjo rūpintis, iš ko gyventi, ir jis to nebandė slėpti. Šinšilų verslas jam buvo tik pramoga.

Estebanas Trueba savo žemėse buvo matęs ne vieną šinšilą. Šaudydavo, kad nenuėstų pasėlių, tačiau nė karto nepagalvojo, jog iš šių smulkių graužikų gali išeiti moteriški kailiniai. Žanas de Satinji ieškojo verslo partnerio, kuris įdėtų kapitalo, darbo ir pastatytų žvėrelių fermą, bet žadėjo dalytis pelnu per pusę. Estebanas Trueba jokioje gyvenimo srityje nemėgo ieškoti nuotykių, tačiau prancūzas grafas mokėjo grakščiai ir gudriai pakalbėti, todėl ne vieną naktį praleido nemiegodamas, apmąstydamas siūlymą auginti šinšilas ir skaičiuodamas. Tuo tarpu mesjė de Satinji Trijų Marijų dvare leido ilgas atostogas garbės svečio teisėmis. Žaisdavo savo kamuoliuku vidudienio saulėje, išgerdavo pribloškiantį kiekį meliono sulčių be cukraus ir atsargiai stumdydavo Blankos molines figūrėles. Pagaliau pasiūlė jos darbus eksportuoti į kitas šalis, kur garantuota indėnų meno paklausa. Blanka mėgino jam išaiškinti, jog jis klystąs, nei ji pati, nei jos darbeliai neturi nieko bendra su indėnais, tačiau dėl kalbos barjero jos nuomonės jis nesuprato. Grafas Truebų šeimai atnešė pripažinimą, nes nuo tos akimirkos, kai jis apsistojo jų dvare, iš kaimynų plūste paplūdo kvietimai į susitikimus su politine vietos valdžia ir į visus krašto kultūrinius bei visuomeninius renginius. Visi troško atsidurti šalia grafo, tikėdamiesi, jog ir jie užsikrės nuo jo sklindančia elegancija, merginos dūsavo galvodamos apie jį, motinos svajojo turėti tokį žentą ir pešėsi dėl garbės jį pasikviesti. Vyrai pavydėjo Estebanui Truebai, kad buvo pakviestas dėtis prie šinšilų verslo. Vienintelis asmuo, kuris neapsalo nuo prancūzo apžavų, nesistebėjo jo įpročiu apelsinus lupti peiliu ir šakute, net nepaliečiant rankomis ir ant žemės numetant gėlės formos lupenas, nesusižavėjo nė jo sugebėjimu cituoti prancūzų poetus ir filosofus originalo kalba, buvo Klara. Ji kiekvieną kartą jį susitikusi turėdavo iš naujo klausti vardo ir suirzdavo radusi savo pačios vonioje su šil-

kiniu chalatu. Blanka, atvirkščiai, smaginosi ir džiaugėsi galėdama sužibėti gražiausiomis suknelėmis, dailiai susišukuoti ir stalą padengti angliško porceliano indais, pastatyti sidabro žvakides.

– Bent jau ištraukė mus iš barbariškumo, – sakydavo ji.

Estebaną Truebą sužavėjo ne tiek grafo poniškumas, kiek šinšilų verslas. Vis svarstydavo, kaip, po paraliais, jam niekuomet nešovė į galvą pačiam dirti graužikams odas, užuot šitiek metų auginus tas prakeiktas vištas, kurios pakrato kojas, vos joms paleidžia vidurius, ar karves, kurios už kiekvieną pieno litrą nuėda hektarą ganyklos ir sušlamščia dėžę vitaminų, be to, pritraukia spiečius musių ir visur pridergia. Klara ir Pedras Segundas Garsija nepritarė jo užsidegimui imtis graužikų: ji – iš gailestingumo, nes auginti žvėrelius tam, kad paskui nuluptum, jai atrodė žiauru, o jis – nes niekuomet nebuvo girdėjęs apie žiurkių auginimą.

Vieną vakarą grafas išėjo į terasą surūkyti savo rytietiškos cigaretės iš Libano (galai žino, kur ta šalis yra, sakydavo Trueba) ir įkvėpti gėlių aromato, kuris iš sodo sklido po visą kiemą ir prikvepino kambarius. Vaikščiojo terasa žvelgdamas į parką, supantį namą. Atsiduso sujaudintas tokios vešlios gamtos, kuri šiame užmirštame žemės kampelyje į viena sujungė kalnus ir jūrą, slėnius, aukščiausias viršūnes, krištolines upes ir taikią gyvūniją; čia galima drąsiai vaikščioti nesibaiminant užminti nuodingą gyvatę ar sutikti išbadėjusį plėšrūną. O didžiausia palaima, kad niekur neslankioja kerštingi negrai ar laukiniai indėnai. Jam jau buvo pabodę trankytis po egzotiškus kraštus, pardavinėti ryklių pelekus, stimuliuojančius lytinį pajėgumą, ženšenį, gydantį visas ligas, eskimų drožinėtas figūrėles, Amazonės piranijų iškamšas ir šinšilų kailiukus. Buvo trisdešimt aštuonerių metų, bent jau tiek prisipažino, ir pajuto pagaliau atradęs žemės rojų, kur su naiviais partneriais galės užsiimti lengvu verslu. Atsisėdo ant rąsto ir tamsoje užsirūkė. Staiga išvydo sukrutant šešėlį. Pagalvojo, kad gal vagis, bet tuoj tos minties atsisakė, nes plėšikai šioje žemėje neįmanomi, kaip ir plėšrūnai žvėrys. Atsargiai prisėlino ir išvydo Blanką: pro langą iškišusi kojas, nušliaužė siena lyg katė ir tylutėliai šlumštelėjo tarp hortenzijų. Buvo apsirengusi vyriškais drabužiais, nes

šunys ją jau pažinojo, todėl nebereikėjo šmirinėti nuogai. Žanas de Satinji matė, kaip ji tolsta slinkdama namo ir medžių šešėliais; buvo besekąs jai iš paskos, bet išsigando šunų ir nusprendė, kad ir nesekus aišku, kur eina mergaitė, naktį iššokusi pro langą. Bet sunerimo, nes tai, ką išvydo, gali sugadinti visus jo planus.

Kitą dieną grafas paprašė Blankos Truebos rankos. Estebanas, nespėjęs gerai pažinti dukters, pamanė, jog jos ramus draugiškumas ir noras ant stalo sustatyti sidabro žvakides reiškia įsimylėjimą. Buvo labai patenkintas, kad jo dukra, tokia nuobodi ir silpnos sveikatos, susičiupo geidžiamiausią visam krašte jaunikį. "Kuo ji jam patiko?" – stebėjosi. Pasipiršusiajam atsakė turįs pasikalbėti su Blanka, tačiau neabejojąs, jog nebus jokių kliūčių, o pats negalįs atsidžiaugti, kad gali pasveikinti prisijungus prie šeimos. Pakvietė dukterį, tuo metu mokykloje mokiusią geografijos, ir užsidarė su ja kabinete. Po penkių minučių kabineto durys su trenksmu atsidarė, ir grafas išvydo išlekiant merginą užraudusiais skruostais. Eidama pro šalį, žybtelėjo triuškinamu žvilgsniu ir nusuko veidą. Kitas, ne toks atkaklus kaip grafas, būtų susirinkęs daiktus ir išsikraustęs į vienintelį miestelio viešbutį, tačiau grafas Estebanui išsitarė esąs tikras, jog merginos meilę užkariaus, tegul tik jam duoda laiko. Estebanas Trueba pasiūlė svečiuotis Trijų Marijų dvare tol, kol tik jam atrodys reikalinga. Blanka nieko nepasakė, bet nuo tos dienos nustojo valgyti prie stalo kartu su visais ir nepraleido nė vienos progos parodyti prancūzui, jog jis čia – nepageidaujamas svečias. Sukabino šventines sukneles į spintą, paslėpė sidabrines žvakides ir kiek galėdama jo vengė. Tėvui paskelbė, kad jei vėl prabils apie vedybas, išvažiuos pirmu traukiniu ir stos į vienuolyną.

– Dar apsigalvosi! – sukriokė Estebanas Trueba.

– Abejoju, – atšovė ji.

Kai tais metais į Tris Marijas parvyko dvyniai, visiems gerokai palengvėjo. Jie į prislėgtus namus atvežė šuorą jaunatviško, linksmo klegesio. Nė katro iš brolių nepavergė prancūzo apžavai, nors jis taktiškai stengėsi užkariauti jaunuolių simpatijas. Chaimė ir Nikolas šaipėsi iš jo manierų, moteriškų batų ir užsienietiškos

pavardės, tačiau Žanas de Satinji nė karto neįsižeidė. Jo gera nuotaika pagaliau juos įveikė, todėl likusias vasaros savaites jie sugyveno taikiai ir net bendrai bandė išjudinti Blanką, išmušti jai užsispyrimą.

– Tau jau dvidešimt ketveri, sesute. Ar nori bažnyčioje šluostyti nuo šventųjų dulkes? – erzino broliai.

Mėgino įkalbėti nusikirpti plaukus ir pasisiūti suknelių iš madų žurnalų, tačiau ji visiškai nesidomėjo egzotiškais fasonais, kurie nė dienos neatlaikytų kaimo dulkių.

Dvyniai vienas nuo kito taip skyrėsi, kad net neatrodė broliai. Chaimė buvo aukštas, stiprus, tylus ir darbštus. Kadangi mokykla reikalavo, sporto salėje užsiaugino raumenis, tačiau iš tikrųjų manė, jog sportas – nuobodus ir beprasmiškas užsiėmimas. Nesuprato, kaip Žanas de Satinji gali visą rytą daužyti lazda kamuoliuką, kad jį įmuštų pro lankelį, kai būtų daug lengviau įkišti jį ten ranka. Turėjo keistų polinkių, kurie jau buvo pradėję ryškėti ir toliau stiprėjo per visą gyvenimą. Jam nepatiko, jei kas nors per daug arti alsuoja, paduoda jam ranką, klausinėja asmeniškų dalykų, prašo paskolinti knygų ar rašo jam laiškus. Tai apsunkino jo santykius su žmonėmis, tačiau atsiskyrėliu jis netapo, nes kad ir koks buvo aikštingas, pabendravęs su juo nors penkias minutes, pamatydavai, jog tai dosnus, atviras ir labai geras žmogus, nors to gerumo gėdijosi, todėl stengdavosi nuslėpti. Kitais domėjosi daugiau, negu norėjo prisipažinti, ir buvo lengvai sujaudinamas. Trijų Marijų valstiečiai vadino jį „šeimininkėliu“ ir kiekvieną sykį, kai ko nors prireikdavo, kreipdavosi į jį. Chaimė tylėdamas juos išklausydavo, vienu žodžiu atsakydavo ir nueidavo, bet tol nenurimdavo, kol nesutvarkydavo reikalo. Buvo užsidaręs ir, kaip sakė motina, net vaikystėje nesiduodavo paliečiamas. Nuo mažens elgdavosi keistai: galėdavo nusivilkti drabužius ir čia pat atiduoti kitam. Simpatija ir jausmų rodymas jam atrodė silpnumo ženklas. Tik su gyvuliais jis atsisakydavo savo perdėto drovumo: voliodavosi su jais, glostydavo, duodavo ėsti iš rankos, su šunimis miegodavo apsikabinęs. Kartais taip elgdavosi ir su kūdikiais, tik niekam nematant, nes žmonių akivaizdoje vėl apsimesdavo esąs

atšiaurus, vienišas vyras. Dvylika metų angliškoje mokykloje nepajėgė įvaryti jam melancholijos – šauniausios džentelmeno savybės. Chaimė buvo nepataisomai sentimentalus. Todėl susidomėjo politika ir nusprendė tapti ne advokatu, kaip reikalavo tėvas, o daktaru, kad galėtų padėti tiems, kuriems reikia, kaip pasiūlė geriau jį pažinojusi motina. Su Pedru Terseru Garsija Chaimė žaidė visą vaikystę, tačiau tais metais ėmė juo žavėtis. Blankai teko paaukoti du pasimatymus prie upės, kad jaunuoliai galėtų susitikti. Jie kalbėdavosi apie teisingumą, lygybę, valstiečių judėjimą ir socializmą, o Blanka nekantriai jų klausydavo laukdama, kol baigs ir ji galės likti viena su mylimuoju. Ši draugystė siejo jaunuolius iki pat mirties, Estebanui Truebai net neįtariant.

Nikolas buvo gražus kaip mergelė. Iš motinos paveldėjo švelnią ir skaisčią odą, buvo neaukštas, lieknas ir vikrus it lapė. Buvo neapsakomai protingas ir be jokių pastangų aplenkdavo brolį, kai tik ko imdavosi dviese. Išrado net žaidimą jam paerzinti: bet kokiam ginče visad tvirtindavo priešingai. Ir taip lengvai ir užtikrintai, kad įtikindavo Chaimę, jog jis klysta, ir priversdavo prisipažinti pralaimėjus.

– Ar tikrai manai, jog aš teisus? – galiausiai klausdavo Nikolas savo brolį.

– Taip, tu teisus, – suniurgzdavo Chaimė ir, būdamas tiesus, tuščiai nebesiginčydavo.

– Puiku! – sušukdavo Nikolas. – Dabar aš tau įrodysiu, kad iš tikrųjų teisus esi tu, o klystu aš. Ir pasakysiu, kaip būtum turėjęs įrodinėti, jei būtum buvęs gudresnis.

Chaimė prarasdavo kantrybę ir puldavo jį kumščiais, bet tuoj pasigailėdavo, nes buvo už brolį daug stipresnis, tad veikiai pasijusdavo kaltas. Mokykloje Nikolas visaip prisigalvodavo, kaip paerzinti kitus, bet įsivėlęs į peštynes šaukdavosi brolio, kad apgintų, o pats už nugaros jį ragindavo. Chaimė įprato už Nikolą muštis, būti už jį baudžiamas, daryti jo namų darbus ir dangstyti jo melagystes. Didžiausiu Nikolo jaunystės tikslu, be moterų, tapo išmokt spėti ateitį, kaip Klara. Jis pirko knygas apie slaptąsias draugijas, apie horoskopus ir viską, kas susiję su antgamtiniais

reiškiniais. Tais metais jis užsiėmė aiškinti stebuklus. Nusipirko populiarųjį knygos „Šventųjų gyvenimai“ leidimą ir visą vasarą praleido ieškodamas, kaip paprastai paaiškinti stebuklingiausius dvasios žygdarbius. Motina iš jo šaipėsi.

– Jei gerai nesupranti, kaip veikia telefonas, sūnau, – sakydavo Klara, – kaip perprasi stebuklus?

Nikolo domėjimasis antgamtiniais reiškiniais pasireiškė jau prieš keletą metų. Savaitgaliais, kai galėdavo išeiti iš internato, traukdavo pas tris seseris Moras jų senajame malūne ir ten sėmėsi okultizmo žinių. Tačiau netrukus pamatė, jog neturi jokio įgimto sugebėjimo tapti aiškiaregiu ar telekinezės specialistu, todėl apsistojo prie paprastesnių dalykų – astrologinių žvaigždėlapių, Taro kortų ir I Čingo lazdelių. Negana to, seserų Morų namuose susipažino su gražuole mergina, vardu Amanda, kiek už jį vyresne, kuri išmokė jį jogos meditacijos ir akupunktūros, jomis Nikolas išmoko gydyti reumatą ir kitus negalavimus, ir daug sėkmingiau, negu jo brolis – tradicinės medicinos metodais po septynerių metų studijų. Tačiau visa tai įvyko daug vėliau. Šią vasarą jam buvo dvidešimt vieneri metai, ir kaime Nikolas nuobodžiavo. Brolis jį griežtai prižiūrėjo, kad nelakstytų paskui sijonus, mat Chaimė pasiryžo ginti Trijų Marijų mergaičių garbę; vis dėlto Nikolas sugebėjo sugundyti kone visas paaugles, pasinaudodamas iki tol tame krašte nematytais meilinimosi būdais. Likusį laiką studijavo stebuklus, mėgino išmokti iš motinos triukų, kaip valios galia pajudinti druskinę, ir kūrė aistringas eiles Amandai; ši, jas ištaisiusi ir pagražinusi, paštu grąžindavo, bet jos gerbėjas nė kiek nenusimindavo.

Senasis Pedras Garsija mirė šiek tiek prieš prezidento rinkimus. Kraštą purtė politinės kampanijos; šventiškai išpuošti traukiniai važinėjo iš šiaurės į pietus, o pro jų galinio vagono langą išlindę ištikimų sekėjų lydimi kandidatai visi vienodai sveikino žmones ir žadėjo tuos pačius dalykus. Traukiniai buvo išpuošti vėliavomis, iš jų sklindantis choro ir garsiakalbių triukšmas trikdė ramų gamtovaizdį ir gąsdino gyvulių bandas. Iš senolio, nugyvenusio tokį amžių, liko tik trapių kaulelių krūva, aptraukta pageltusia oda. Veidą

skersai išilgai vagojo raukšlės. Vaikščiodamas tarškėdavo it kastanjetės, visi dantys buvo iškritę, todėl galėdavo valgyti tik kūdikiams skirtas tyreles. Nors buvo aklas ir kurčias, iki pat mirties mokėjo atpažinti daiktus, gerai atsiminė praeitį ir aiškiai suvokė dabartį. Mirė vakarėjant, sėdėdamas savo pintoje kėdėje. Jam patikdavo sėdėti savo trobelės tarpdury ir sutikti artėjantį vakarą: jį pajusdavo iš oro temperatūros keitimosi, iš garsų kieme, skubios ruošos virtuvėse ir nutilusių vištų. Čia jį ir užklupo mirtis. Prie kojų sėdėjo proanūkis Estebanas Garsija, kuriam jau buvo apie dešimt metų. Berniukas žaidė mėgindamas vinimi išdurti viščiukui akis. Jis buvo sūnus Estebano Garsijos, vienintelio nesantuokinio šeimininko sūnaus, kuriam atiteko jo vardas, bet ne pavardė. Niekas nežinojo, iš kur jis kilęs ar kodėl taip vadinasi, išskyrus jį patį, nes jo senelė Panča Garsija prieš mirtį dar spėjo užnuodyti jam vaikystę papasakodama, jog jei jo tėvas būtų gimęs vietoj Blankos, Chaimės ar Nikolo, būtų paveldėjęs Trijų Marijų dvarą ir, jei būtų norėjęs, būtų galėjęs tapti net pačiu Respublikos prezidentu. Krašte, kur sėte prisėta nesantuokinių ir net santuokinių vaikų, nepažįstančių savo tėvo, jis tikriausiai vienintelis užaugo nekęsdamas savo pavardės. Nekentė Estebano Truebos, suvedžiotosios senelės, ne santuokoje gimusio tėvo ir savęs paties, neišvengiamai pasmerkto kaimo stuobrio likimui. Estebanui Truebai jis nesiskyrė nuo krūvos kitų jo žemėje augančių vaikiščių. Jis buvo tik vienas iš padarų, kurie mokykloje gieda valstybės himną ir stovi eilėje gauti kalėdinės dovanos. Trueba neprisiminė nei Pančos Garsijos, nei to, kad ji pagimdė jo sūnų, o juo labiau nežinojo, jog turi klastingą anūką, kuris jo nekenčia, tačiau iš tolo stebi mėgindamas išmokti jo judesius ir žodžius. Berniukas per naktis svajodavo apie baisiausias ligas ar nelaimingus atsitikimus, kurie galėtų pražudyti šeimininką ir jo sūnus, o jis tuomet paveldėtų dvarą. Vaizduotėje Tris Marijas paversdavo savo karalyste. Tokias svajones puoselėjo visą gyvenimą, net tada, kai suprato, kad paveldėjimo keliu tikrai nieko negaus. Visuomet keikė Truebą, kam paskyrė jam tokį tamsų būvį, ir jausdavosi nuskriaustas – net ir tada, kai užkopė į valdžios viršūnę ir laikė visus savo kumštyje.

Berniukas pastebėjo, kad senoliui kažkas atsitiko. Priėjo arčiau, palietė, Pedro Garsijos kūnas susvirduliavo ir nuvirto ant žemės tarsi kaulų maišas. Vyzdžius dengė balsva plėvelė, kuri nepraleido šviesos ištisą ketvirtį amžiaus. Estebanas Garsija pasiėmė vinį ir jau ketino besti jam į akį, tačiau atėjo Blanka ir nustūmė jį šalin nė neįtardama, jog tas piktas tamsiaodis vaikiščias yra jos broliavaikis ir ateityje taps jos šeimos tragedijos priežastimi.

– Viešpatie, senukas mirė, – sukūkčiojo ji, palinkdama prie senolio, kuris jos vaikystę praskaidrino pasakomis ir dengė slaptus jos meilės nuotykius.

Senąjį Pedrą Garsiją tris dienas laikė pašarvotą. Estebanas Trueba laidotuvėms liepė nieko negailėti. Kūną, apvilktą sekmadieniniu kostiumu, tuo pačiu, kuriuo vilkėjo ir per sutuoktuves, kurį užsivilkdavo eidamas balsuoti ar Kalėdų proga atsiimti penkiasdešimties pesų, paguldė į neobliuotų pušinių lentų karstą. Velionį aprengė vieninteliais jo baltais marškiniais, kurių apykaklė buvo per didelė, nes bėgant metams senukas susitraukė, parišo gedulingą kaklaraištį, o į sagos kilpelę įkišo raudoną gvazdiką, kaip jis mėgdavo pasipuošti. Žandikaulį suveržė skepeta, ant galvos uždėjo juodąją jo skrybėlę, mat ne kartą buvo sakęs, jog norėtų ją nusivožti, kai sveikinsis su ponuliu Dievu. Batų neturėjo, tačiau Klara nudžiovė porą iš Estebano, kad visi matytų, jog į Dangų įžengs ne basas.

Žanas de Satinji labai susidomėjo laidotuvėmis. Iš savo bagažo išsitraukęs trikojį ir fotoaparatą, mirusįjį tiek fotografavo, kad artimieji pamanė, jog gali nušvilpti jo sielą, ir dėl viso pikto sunaikino negatyvus. Į šermenis ėjo valstiečiai iš visos apylinkės, nes per šimtą savo gyvenimo metų Pedras Garsija susigiminiavo su daugeliu provincijos žmonių. Atvyko indėnė, už jį dar senesnė, kartu su kitais genties indėnais, kurie, jai davus ženklą, prapliupo apraudoti velionį ir nesustojo iki pat tris dienas trukusių šermenų pabaigos. Žmonės rinkosi aplink senolio namelį išgerti vyno, paskambinti gitara ir pasergėti kepsnių. Palaiminti Pedro Garsijos palaikų ir vadovauti laidotuvių apeigoms dviračiais atvažiavo du kunigai. Vienas buvo stambus, apvalainas vyriškis, kalbantis stipriu ispanišku akcentu, var-

du Chosė Dulsė Marija. Estebanas Trueba tą vardą buvo girdėjęs. Jau norėjo uždrausti jam įžengti į valdas, tačiau Klara įtikino, jog dabar ne laikas politinį priešiškumą iškelti prieš kaimiečių religinį įkarštį. „Tegu jis bent kiek sutvarko sielos reikalus", – tarė ji. Taigi Estebanas Trueba nusileidęs pasveikino kunigą ir pakvietė nakvynės kartu su vienuoliu naujoku, kuris net burnos nepravėrė, tik žiūrėjo į grindis susidėjęs rankas. Senolio, išgelbėjusio pasėlius nuo skruzdėlių, o jį patį – nuo pražūties, mirtis šeimininką sukrėtė, todėl jis norėjo padaryti taip, kad jo laidotuvės taptų įspūdingu reginiu, kurį visi ilgai prisimintų.

Kunigai sukvietė nuomininkus ir atvykėlius į mokyklą, kur pakartojo užmirštąsias Evangelijos tiesas ir aukojo mišias už Pedro Garsijos sielos atilsį. Tuomet abu patraukė į didžiajame name jiems skirtą kambarį, o visi kiti toliau sau linksminosi, kaip ir prieš pasirodant kunigams. Tą naktį Blanka laukė, kol nutils gitaros ir indėnų raudos ir visi nueis miegoti, tada iššoko pro kambario langą ir šešėlių priedangoje nuėjo įprasta linkme. Taip darė visas tris naktis, kol išvyko kunigai. Visi, išskyrus jos tėvus, žinojo, jog Blanka su vienu jų susitikinėja prie upės. Pedras Terseras Garsija, nenorėjęs praleisti senelio laidotuvių, pasinaudojo proga ir, apsivilkęs skolinta sutana, ėjo iš namų į namus ir aiškino, kad būsimieji rinkimai – tai jų galimybė nusimesti jungą, kurį visą laiką vilko. Žmonės klausėsi nustebę, sutrikę. Laikas čia buvo matuojamas metų laikais, o naujos mintys ateidavo su naujomis kartomis. Valstiečiai buvo lėti ir atsargūs. Tik jauniausieji, kurie turėjo radiją ir klausydavosi žinių, retkarčiais nueidavo į miestelį ir pasikalbėdavo su profesinių sąjungų aktyvistais, sugebėjo sekti jo minčių giją. Visi kiti vaikino klausėsi todėl, kad laikė jį dvarininkų persekiojamu didvyriu, tačiau širdyje buvo įsitikinę, jog jis šneka nesąmones.

– Jei ponas sužinos, jog mes balsuosime už socialistus, mums galas, – sakė jie.

– Nesužinos, neįmanoma! Balsavimas slaptas! – tikino apsimetėlis kunigas.

– Tau tik taip atrodo, sūnau, – atsakė Pedras Segundas, jo tė-

vas. – Sako, kad slaptas, bet paskui visuomet sužino, už ką balsavome. Be to, jei laimės tavo partija, mus išmes į gatvę, nebegausime darbo. Aš visą gyvenimą čia gyvenau. Ką tuomet daryčiau?

– Visų neišmes – visiems išėjus, šeimininkas praras daugiau negu jūs! – ginčijosi Pedras Terseras.

– Nesvarbu, už ką balsuojame, jie vis vien visada laimi!

– Jie pakeičia balsų skaičių, – tarė Blanka, irgi sėdinti susirinkime.

– Šį kartą negalės to padaryti, – tarė Pedras Terseras. – Nusiųsime partijos žmones – jie kontroliuos rinkimų apylinkes ir žiūrės, kad balsadėžės būtų užklijuotos.

Tačiau valstiečiai juo nepasitikėjo. Nors maištingoji baladė keliavo iš lūpų į lūpas, patirtis juos išmokė, kad lapė visuomet galiausiai suėda vištas. Todėl kai pro šalį važiavo naujojo Socialistų partijos kandidato, trumparegio charizmatiško daktaro, kuris savo liepsningomis kalbomis išjudindavo minias, traukinys, žmonės stebėjo jį iš toli, sergimi dvarininkų, sustojusių aplink juos ratu ir apsiginklavusių medžiokliniais šautuvais ir vėzdais. Pagarbiai išklausė kandidato žodžius, tačiau neišdrįso pasveikinti jo net mostelėjimu, tik keli padienininkai, susibūrę į krūvelę, apsirūpinę lazdomis ir kirtikliais, iki užkimimo šaukė „valio“, nes neturėjo ko prarasti: buvo klajūnai, bastydavosi po kraštą neturėdami nei pastovaus darbo, nei šeimos, nei pono ant savo galvos ir nieko nebijodami.

Praėjus kiek laiko po įsimintinų senojo Pedro Garsijos laidotuvių, Blankos oda, iki tol rausva kaip obuoliukai, pablyško, jai darėsi silpna, o rytais vemdavo, tačiau dėl ko kito – nebebuvo reikalo varžytis liemens ar gerti šilto sūrymo. Iš pradžių manė, jog persivalgė, nes tuo metu kaip tik prinoko auksiniai persikai ir abrikosai, šeimininkės moliniuose prikaistuviuose šutindavo jaunutes kukurūzų burbuoles, paskanintas baziliku. Žiemai buvo verdami marmeladai ir uogienės. Vis dėlto nei badavimas, nei ramunėlių arbata, nei vidurių paleidžiamieji vaistai, nei poilsis – niekas nepadėjo. Blanka nustojo domėtis mokykla, gydymo punktu ir net savo molinėmis prakartėlėmis. Jai darėsi silpna, kamavo mie-

gas. Valandų valandas galėdavo gulėti pavėsyje žvelgdama į dangų ir į nieką nekreipdama dėmesio. Vienintelis užsiėmimas, kurio nemetė, – tai naktiniai pabėgimai pro langą, pasimatymai su Pedru Terseru.

Žanas de Satinji, nė nemanęs atsisakyti savo romantiškojo tikslo, atidžiai ją stebėjo. Iš mandagumo kelis kartus pagyveno miestelio viešbutyje, trumpam nuvyko į sostinę, iš kur grįžo su krūva literatūros apie šinšilas, jų narvus, maitinimą, ligas, poravimosi įpročius, odos dyrimą ir apskritai viską, kas susiję su tais mažais žvėriūkščiais, kuriems lemta pavirsti šerpėmis. Beveik visą vasarą grafas viešėjo Trijų Marijų dvare. Svečias buvo mielas: išauklėtas, ramus ir linksmas. Kiekvienam rasdavo malonų žodį, girdavo valgį, vakarais linksmindavo namiškius svetainėje skambindamas pianinu – Šopeną grojo ne prasčiau už Klarą. Lyg iš neišsemiamos versmės bėrė anekdotus. Keldavosi vėlai ir vieną ar dvi valandas paskirdavo savo asmeniui. Pirmiausia darydavo mankštą ir lakstydavo aplink namą nekreipdamas dėmesio į netašytų valstiečių pašaipas. Tada mirkdavo karštoje vonioje ir ilgai rinkdavosi drabužius. Tos pastangos buvo bergždžios, nes niekas jo elegantiškumu nesižavėjo ir dažnai angliškais jodinėjimo kostiumais, aksominiais švarkais ir tirolietiškomis skrybėlėmis su fazano plunksna laimėdavo tik tiek, kad Klara kuo geranoriškiausiai pasiūlydavo paskolinti drabužių, tinkamesnių kaime. Žanas neprarasdavo geros nuotaikos. Nepaisydavo ironiškų šeimininko šypsenų, Blankos vaipymosi ir pritrenkiančio Klaros išsiblaškymo, mat ji jau kone ištisus metus vis dar klausinėjo jo vardo. Grafas mokėjo šį tą pagaminti pagal prancūziškos virtuvės receptus, patiekalus puikiai paskanindavo prieskoniais ir nuostabiai patiekdavo – tai būdavo jo indėlis atvykus svečių. Trijų Marijų dvare virėjos pirmą kartą regėjo vyrą, kuriam patinka šeimininkauti virtuvėje, tačiau nusprendusios, jog tai turbūt europietiškas paprotys, nedrįso iš jo šaipytis, kad nepasirodytų neišmanėlės. Be minėtųjų brošiūrų apie šinšilas, iš sostinės parsiveždavo madų žurnalų, knygelių apie karą, primityviai išaukštinančių didvyrišką kareivį, ir sentimentalių romanų Blankai. Kai visi po vakarienės šnekučiuodavosi, mirtino abejingumo

tonu jis kartais užsimindavo apie vasaras, praleistas su Europos didžiūnais Lichtenšteino pilyse ar Žydrajame Krante. Niekuomet nepamiršdavo pridurti, koks esąs laimingas visa tai iškeitęs į Amerikos žavesį. Blanka klausdavo: jei jau taip patinkanti egzotika, kodėl nepasirinko Karibų salų ar bent jau šalies, kur yra mulačių, kokoso palmių ir būgnų, tačiau jis tvirtindavo, jog nėra pasaulyje kito tokio malonaus krašto, kaip šis nuošalus kampelis. Apie savo asmeninį gyvenimą prancūzas nekalbėdavo, tik retkarčiais tarsi netyčiomis mesteldavo vieną kitą žodelį, iš kurių įžvalgus pašnekovas nuspėdavo apie jo šlovingą praeitį, nesuskaičiuojamus turtus ir kilmingumą. Niekas gerai nežinojo, ar jis vedęs, kiek jam metų, iš kokios kilęs šeimos ar iš kokios Prancūzijos vietos atvykęs. Klara manė, jog toks paslaptingumas pavojingas, ir mėgino galvosūkį išspręsti Taro kortomis, tačiau Žanas nesutiko, kad jam burtų kortomis ar iš delno. Klara nežinojo, ir koks jo Zodiako ženklas.

Estebanui Truebai visa tai nėmaž nerūpėjo. Jam užteko, kad grafas žaidžia su juo šachmatais ar domino, yra nuoširdus ir simpatingas, niekuomet neprašo paskolinti pinigų. Nuo tada, kai namuose pradėjo svečiuotis Žanas de Satinji, Estebanui pasidarė daug lengviau pakelti kaimo nuobodulį, nes šiaip penktą valandą vakaro jau nebelikdavo ko veikti. Be to, jam patiko kaimynų pavydas, kad Trijų Marijų dvare apsistojęs garbingas svečias.

Pasklido gandai, jog Žanas asistuoja Blankai, tačiau dėl to jis nenustojo buvęs geidžiamiausiu piršliaujančių motinų laimikiu. Klara jį gerbė, nors visiškai neskatino santuokos iš išskaičiavimo. Blanka pagaliau apsiprato su jo buvimu. Jis taip taktiškai ir maloniai elgėsi, kad ji pamažėle pamiršo apie jo pasipiršimą. Nusprendė, kad grafas tik pajuokavo. Iš spintos vėl ištraukė sidabrines žvakides, stalą dengdavo angliško porceliano indais, o vakare pasipuošdavo miestietiškomis suknelėmis. Dažnai Žanas kviesdavosi ją į miestelį ar vykti drauge į svečius, kur jį nuolatos kviesdavo. Tokiais atvejais Klarai tekdavo keliauti drauge, nes Estebanas Trueba dėl vieno dalyko nekeitė nuomonės: Blankos niekas neturi matyti vienos su prancūzu. Kita vertus, dvaro valdose leisdavo vaikš-

čioti vieniems, tik turėdavo neiti per toli ir grįžti prieš sutemstant. Klara sakydavo, kad jei Estebanas nori išsaugoti mergaitės nekaltybę, tegul žino, jog tokie pasivaikščiojimai daug pavojingesni negu arbatėlė Uskategujo dvare, tačiau Estebanas buvo įsitikinęs, kad Žano bijoti nėra ko, nes jo ketinimai garbingi, reikia tik saugotis piktų liežuvių, galinčių pražudyti dukters garbę. Pasivaikščiojimai sutvirtino Žano ir Blankos draugystę. Jie gerai sutarė. Abiem patiko vėlyvą rytą jodinėti pasiėmus pintinę su pietumis ir Žano daiktus, sudėtus keliuose brezentiniuose ir odiniuose krepšiuose. Kiekvieną kartą, kai sustodavo, grafas puldavo Blankos fotografuoti, nors ji priešindavosi ir jausdavosi kvailokai, ir ne be reikalo, nes nuotraukas išryškinus ji išvysdavo save svetima šypsena, nepatogiai atsistojusią ir nelaimingą. Anot Žano, visa tai todėl, kad ji nemokanti natūraliai pozuoti, o anot jos, todėl, kad verčiama stovėti persikreipusi ir nekvėpuoti, kol negatyve atsiranda vaizdas. Po to paprastai išsirinkdavo pavėsį po medžiu, ant žolės pasitiesdavo apklotą ir kelias valandas sėdėdavo. Kalbėdavosi apie Europą, knygas, pasakodavo anekdotus apie Blankos giminaičius ar Žano keliones. Ji jam padovanojo Poeto* knygą, o jis taip apsidžiaugė, kad ilgiausias ištraukas išmoko atmintinai ir galėdavo nesuklysdamas padeklamuoti. Sakydavo, jog tie eilėraščiai – geriausia visų laikų poezija ir kad net prancūzų, menų kalba, nėra sukurta nieko, kas galėtų jiems prilygti. Apie jausmus nekalbėdavo. Žanas būdavo dėmesingas, bet nereiklus ir neįkyrus, elgdavosi broliškai ir nerūpestingai. Ranką pabučiuodavo nebent linkėdamas labos nakties, bet ir tai kuo rimčiausia išraiška, be šešėlio romantiškumo. Jei grožėdavosi jos suknele, patiektu patiekalu ar prakartėlės statulėle, balse skambėdavo lengva ironija, todėl jo žodžius galima būdavo suprasti įvairiai. Jeigu priskindavo jai gėlių ar padėdavo nulipti nuo arklio, darydavo taip paprastai, kad galantiškumas virsdavo draugišku dėmesiu. Vis dėlto Blanka dėl viso pikto, kai tik pasitaikydavo proga, primindavo Žanui, kad nieku gyvu už jo netekėtų. Žanas de Satinji nusišypsodavo akinama

* Čia ir toliau minimas Poetas – Pablas Neruda.

gundytojo šypsena, nieko nesakydamas, ir Blanka negalėdavo nepastebėti, jog jis daug gražesnis už Pedrą Tercerą.

Blanka nežinojo, kad Žanas ją stebi. Jis jau ne sykį matė, kaip ji iššoko pro langą apsirengusi vyriškais drabužiais. Šiek tiek ją pasekdavo, tačiau grįždavo bijodamas, kad tamsoje neužpultų šunys. Tačiau matydamas, kurlink eina, padarė išvadą, jog visuomet traukia prie upės.

Tuo tarpu Estebanas Trueba niekaip negalėjo apsispręsti, ar verta imtis šinšilų verslo. Pabandymui nusprendė įsitaisyti vieną narvą, jame laikyti kelias graužikų poras, taigi mažu mastu išmėginti didžiąją pramonę. Pirmą ir vienintelį sykį visi pamatė Žaną de Satinji dirbantį, net pasiraitojusį rankoves. Aišku, šinšilos tuojau užsikrėtė žiurkių liga ir per dvi savaites visos išdvėsė. Negalėjo joms net kailių nudirti,nes plaukeliai papilko ir byrėjo kaip plunksnos nuo nuplikyto paukščio. Žanas pasibaisėjęs žiūrėjo į tuos beplaukius lavonėlius pastirusiomis kojelėmis ir pabalusiomis akimis, kurie į dulkes sutrynė bet kokią viltį įtikinti Estebaną Truebą imtis šio verslo, nes tas, regėdamas aliai vieną pastipusius graužikus, atrodė praradęs bet kokį susidomėjimą kailiadirbyste.

– Jei tokia liga užkluptų visą fermą, aš bankrutuočiau, – padarė išvadą Trueba.

Kol šinšilos sirgo, o Blanka landžiojo pro langą, grafas prarado kelis mėnesius. Jis jau pradėjo pavargti nuo visų tų pastangų ir nusprendė, jog Blanka niekuomet nepasiduos jo apžavams. Pamatė, jog šinšilų auginimo kol kas niekas nesiruošia imtis, todėl nutarė verčiau įvykius paskubinti, kol kitas gudruolis nenušvilpė turtingosios įpėdinės. Be to, Blanka jam pradėjo patikti, nes dabar nebebuvo tokia liesutė ir įgavo glebnumo, kuris sušvelnino kaimišką jos staigumą. Jam labiau patiko romios, apkūnokos moterys, o Blanka, pokaičio atsigulusi ant pagalvių ir žiūrinti į dangų, jam priminė motiną. Kartais tas vaizdas jį net sujaudindavo. Iš subtilių, kitiems nepastebimų smulkmenų Žanas išmoko įspėti, kada Blanka ruošiasi naktinei išvykai prie upės: mergina tuomet nevalgydavo vakarienės, skųsdamasi galvos skausmu, atsisveikindavo anksčiau, o jos akyse žibėdavo keista šviesa, judesiai išduo-

davo nekantrumą ir jaudulį, kuriuos jis jau mokėjo atpažinti. Vieną naktį nusprendė pasekti ją iki galo, norėdamas užbaigti šį amžinai besitęsiantį reikalą. Buvo tikras, kad Blanka susitikinėja su vaikinu, tačiau nemanė, kad tai kas nors rimto. Žanas de Satinji per daug nesijaudino dėl merginos nekaltybės ir apie tai net negalvojo, kai prašė jos rankos. Jį domino kiti dalykai, kurie niekur nedings per kelias malonias akimirkas paupy.

Kai Blanka ir kiti namiškiai išėjo į savo kambarius, Žanas de Satinji liko sėdėti tamsioje svetainėje, atidžiai klausydamasis visų garsų namuose, kol, pagal jo apskaičiavimus, ji turėjo iššokti pro langą. Tuomet išėjo į kiemą ir atsistojo tarp medžių jos laukti. Pasislėpęs šešėlyje laukė ilgiau kaip pusvalandį, o nakties tylumos netrikdė jokie neįprasti garsai. Kai nusibodo laukti, grafas nusprendė grįžti vidun ir tik tuomet pastebėjo, jog Blankos langas jau atviras. Suprato, kad mergina iššoko anksčiau, negu jis išslinko į sodą sergėti.

– Mėšlas, – sušnypštė jis prancūziškai.

Melsdamasis, kad šunys skalydami nesukeltų ant kojų viso namo ir kad užpuolę neperkąstų jam gerklės, pasuko prie upės tuo pačiu keliu, kuriuo buvo matęs einant Blanką. Prancūzas nebuvo pratęs savo plonu apavu vaikščioti arimu, šokinėti per akmenis ir apeidinėti balų, tačiau naktis buvo labai šviesi, danguje tarsi fantasmagoriškas žibintas švytėjo mėnulio pilnatis, ir kai jis nustojo baimintis, jog tuoj užpuls šunys, ėmė gėrėtis akimirkos grožiu. Žingsniavo gerą ketvirtį valandos, kol priėjo nendrynus ant upės kranto. Pradėjo žengti dvigubai atsargiau, saugodamasis, kad jo neišduotų trakštelėjusi šakelė. Mėnulio šviesa spindėjo stikliniame vandens paviršiuje, vėjas švelniai siūbavo nendres ir medžių viršūnes. Viešpatavo visiška tyla, ir akimirką jam pasirodė, jog atsidūrė somnambuliškame pasaulyje, kuriame jis eina ir eina, tačiau į priekį nepajuda, mina vis toje pačioje užkeiktoje vietoje, kur sustojo laikas, o kai pabando paliesti medžius, esančius visai čia pat, užčiuopia tuštumą. Šiaip taip atgavo įprastinį, tai yra realistišką ir praktišką požiūrį. Staiga už upės vingio, tarp didžiulių pilkų akmenų, apšviestų mėnesienos, juos išvydo taip arti, kad,

atrodo, galėjo paliesti. Jie buvo nuogi. Vyras gulėjo atsukęs nugarą, tačiau grafas lengvai atpažino, jog tai tas pats jėzuitas, padėjęs aukoti gedulingas mišias už senąjį Pedrą Garsiją. Jis nustebo. Blanka miegojo padėjusi galvą ant glotnaus įdegusio mylimojo pilvo. Nuo blankių mėnulio spindulių jų kūnai spindėjo metaliniais atšvaitais, ir Žanas de Satinji suvirpėjo išvydęs Blanką – tuo metu ji jam pasirodė tobulumo įsikūnijimas.

Galantiškasis prancūzų grafas iš sapno, į kurį jį paskandino įsimylėjėlių vaizdas, mėnulis ir laukų tyluma, atsibudo gal po minutės ir suprato, kad padėtis daug rimtesnė, negu manė. Iš meilužių pozos suvokė, jog jie artimi jau labai seniai. Ta scena jam priminė ne erotinį vasaros nuotykį, kaip jis įsivaizdavo, o tikrą kūnų ir širdžių sąjungą. Žanas de Satinji nežinojo, kad Blanka ir Pedras Terseras taip užmigo pačią pirmą jų susitikimo dieną ir kad nuo to karto, visus tuos metus, darydavo tai, kai tik galėdavo, tačiau jis nujautė.

Stengdamasis nesukelti nė mažiausio triukšmo, kuris juos išbudintų, apsisukęs patraukė atgal galvodamas, ką dabar daryti. Parsigavo namo nusprendęs, jog reikia viską papasakoti Blankos tėvui, nes ūmus Estebano Truebos įniršis jam pasirodė geriausias sprendimas. Tegul jie patys ir aiškinasi, pamanė jis.

Žanas de Satinji nelaukė ryto. Pabeldė į vaišingojo šeimininko duris ir, šiam nespėjus išsiblaivyti iš miegų, išklojo savąją įvykio versiją. Pasakė, kad dėl karščio negalėjęs užmigti ir, norėdamas pakvėpuoti grynu oru, nuklydo prie upės, o ten mėnulio šviesoje išvydo liūdną vaizdą, kaip jo būsimoji nuotaka miega barzdoto jėzuito glėbyje, ir abu nuogi. Akimirką Estebanas Trueba sutriko, nes negalėjo įsivaizduoti savo dukters, gulinčios su tėvu Chosė Dulsė Marija, bet tučtuojau susiprotėjo, kas įvyko, sumojo, koks pokštas jam iškrėstas per senolio laidotuves, ir suprato, kad gundytojas – ne kas kitas, o Pedras Terseras Garsija, tas šunsnukis sumokės už tai gyvybe. Jis mikliai užsitraukė kelnes, užsitempė batus, ant peties užsimetė šautuvą ir nuo sienos nusikabino raitelio rimbą.

– Jūs čia palaukite, pone, – paliepė prancūzui, kuris ir šiaip visiškai netroško eiti kartu.

Estebanas Trueba nulėkė į arklidę ir sėdo ant nebalnoto arklio. Jojo dusdamas iš pasipiktinimo, jo sulipdytus kaulus nuo kratymo gėlė, krūtinėje daužėsi širdis. „Abu užmušiu“, – bambėjo tarsi maldą. Išjojo į taką ir pasuko prancūzo nurodyta kryptimi, tačiau iki upės joti neprireikė, nes pusiaukelėje sutiko Blanką – grįžo namo niūniuodama, išsidraikiusiais plaukais, purvinais drabužiais, laiminga kaip žmogus, kuriam gyvenime nieko netrūksta. Išvydęs dukterį, Estebanas Trueba nesuvaldė savo ūmaus būdo – puolė ant jos su arkliu, iškėlęs rimbą, be gailesčio čaižė, pliekė nesustodamas, kol mergaitė nugriuvo ir liko tysoti nekrutėdama. Tėvas nušoko nuo arklio, purtė ją, kol atsigavo, ir iškeikė visais žinomais ir akimirkos įkarštyje paties sugalvotais vardais.

– Kas jis? Pasakyk jo vardą, o jei ne, užmušiu!

– Niekada nepasakysiu, – sukūkčiojo ji.

Estebanas Trueba suprato, kad taip nieko ir neišgaus iš dukters, kuri paveldėjo neįveikiamą jo paties užsispyrimą. Suvokė, jog, kaip visuomet, bausdamas persistengė. Užmetė merginą ant arklio ir grįžo namo. Nuojauta arba šunų skalijimas sukėlė Klarą ir tarnaites, jos laukė uždegusios visas šviesas. Niekur nesimatė tiktai grafo: kilus sąmyšiui, jis tyliai susikrovė lagaminus, pasikinkė savo brikelę ir patyliukais spruko į miestelio viešbutį.

– Dėl Dievo, Estebanai, ką tu padarei? – sušuko Klara, išvydusi dukterį, aptekusią krauju ir purvais.

Klara ir Pedras Segundas Garsija nunešė Blanką į lovą. Valdytojas mirtinai išblyško, tačiau nepratarė nė žodžio. Klara dukrą apiprausė, ant mėlynių uždėjo šaltus kompresus ir liūliavo, kol pagaliau ją nuramino. Kai dukra užsnūdo, Klara patraukė aiškintis su vyru – užsidaręs kabinete, įsiutęs vaikščiojo čaižydamas rimbu sienas ir spardydamas baldus. Išvydęs žmoną, visą pyktį išliejo ant jos, apkaltino išauginus Blanką be jokios moralės, be religijos, be principų, lyg kokią laisvą ateistę, dar blogiau, visiškai neturinčią supratimo apie savo luomą, nes būtų galima suprasti, jei norėtų tai daryti su kuo nors iš padorios šeimos, bet ne su tokiu prasčioku, kvailiu, karštakošiu, niekam tikusiu dykaduoniu.

– Reikėjo iškart užmušti, kaip žadėjau! Guli su mano dukteri-

mi! Prižadu, kad jį surasiu, o kai tik pačiupsiu, iškastruosiu, nupjausiu kiaušius, net jei tai bus paskutinis mano gyvenimo žygis! Prisiekiu savo motina, dar pasigailės, kad gimė!

– Pedras Terseras Garsija nepadarė nieko, ko nesi daręs pats, – tarė Klara, sulaukusi akimirkos tylos. – Tu irgi gulėdavai su netekėjusiomis moterimis, nepriklausančiomis tavo luomui. Skirtumas tik toks, kad jis tai daro iš meilės. Blanka taip pat.

Trueba žiūrėjo į žmoną paralyžiuotas iš nuostabos. Akimirką atrodė, kad jo įniršis atslūgo, nes jis pamanė, jog ji juokauja, bet tučtuojau į galvą vėl ūžtelėjo kraujo banga. Įsiutęs smogė kumščiu žmonai į veidą, trenkdamas ją į sieną. Klara nugriuvo neišleidusi nė garso. Estebanas tarsi pabudo iš slogučio. Suklupo šalia jos verkdamas, atsiprašinėdamas, bandydamas pasiaiškinti, šaukdamas ją švelniais vardais, kuriais vadindavo tik lovoje, nesuvokdamas, kaip galėjo pakelti ranką prieš žmogų, kurį vienintelį tikrai mylėjo ir kurio niekuomet, net sunkiausiomis gyvenimo akimirkomis, nenustojo gerbti. Paėmė ją ant rankų, švelniai pasodino į krėslą, pridėjo prie kaktos šlapią skepetaitę ir mėgino prikalbinti atsigert vandens. Pagaliau Klara atsimerkė. Iš nosies tekėjo kraujas. Prasižiojusi išspjovė kelis dantis, tie nukrito ant grindų, per smarką ir kaklą nusidriekė kruvinos seilės.

Kai jau įstengė pajudėti, atstūmė Estebaną, sunkiai atsistojo ir išėjo iš kambario stengdamasi žengti kuo tiesiau. Prie durų stovėjo Pedras Segundas Garsija ir susvyravusią spėjo sulaikyti. Pajutusi jį šalia, Klara neištvėrė. Priglaudė ištinusį veidą prie krūtinės vyrui, kuris sunkiausiomis gyvenimo akimirkomis visuomet buvo šalia, ir pratrūko raudoti. Pedro Segundo Garsijos marškiniai nusidažė krauju.

Klara su vyru daugiau nesikalbėjo visą gyvenimą. Atsisakė vedybinės savo pavardės ir nuo piršto nusimovė auksinį vestuvių žiedą, kurį jis užmovė daugiau kaip prieš dvidešimt metų, tą įsimintiną vakarą, kai žuvo Barabas, nudurtas mėsininko peiliu.

Po dviejų dienų Klara su Blanka iš Trijų Marijų grįžo į sostinę. Estebanas pasiliko vienas – pažemintas, įtūžęs. Suprato, kad kažkas sunaikinta visam gyvenimui.

Pedras Segundas nuvežė šeimininkę ir jos dukterį į stotį. Po tos nakties daugiau jų niekad nebematys, o dabar buvo tylus ir apniukęs. Įsodino jas į traukinį ir atsistojo sugniaužęs skrybėlę, nuleidęs akis, neišmanydamas, kaip atsisveikinti. Klara jį apkabino. Iš pradžių jis stovėjo sutrikęs, tačiau netrukus jausmai nugalėjo ir jis išdrįso atsargiai ją apkabinti ir lengvai pabučiuoti į skruostą. Paskutinį kartą vienas į kitą pasižiūrėjo pro traukinio langą, ir abiejų akyse sužibo ašaros. Ištikimasis valdytojas grįžo į plytų namelį, ryšelin susirišo menkutę savo mantą, į skepetaitę suvyniojo tą truputį pinigų, kurį sugebėjo susitaupyti per visus tarnystės metus, ir iškeliavo. Trueba matė, kaip jis atsisveikina su nuomininkais ir sėda ant arklio. Mėgino jį sulaikyti aiškindamas, jog tai, kas įvyko, su juo neturi nieko bendra, ir kad neteisinga, jog jis dėl sūnaus kaltės praras darbą, draugus, namus ir saugumą.

– Nenoriu čia būti, kai sučiupsite mano sūnų, šeimininke, – pasakė Pedras Segundas Garsija ir smagia risčia pasileido vieškelio pusėn.

Koks vienišas tada pasijutau! Nežinojau, kad vienatvė niekuomet daugiau manęs neapleis ir kad vienintelis žmogus, kuris dar bus šalia manęs, – keistuolė mano anūkė žaliais kaip Rosos plaukais. Tačiau tai bus tik po daugelio metų.

Po Klaros išvykimo apsižvalgiau aplinkui ir Trijų Marijų dvare išvydau daug naujų veidų. Su sūnumis beveik nebendravau. Mirė mano motina, sesuo, geroji Nana, senasis Pedras Garsija. Net Rosa vaidendavosi tik kaip nepamirštamo sielvarto paveikslas, nebebuvo ir Pedro Segundo Garsijos, kuris rėmė mane ištisus trisdešimt penkerius metus. Neišlaikęs pravirkau. Pabiro ašaros, kumščiu jas braukiau, tačiau radosi kitos. Tegul eina visi po velnių, burbėjau slankiodamas pakampiais. Valkiojausi po tuščius kambarius, įeidavau į Klaros miegamąjį ir ieškodavau drabužių spintoje ar stalčiuose kokio jos dėvėto daiktelio, kad galėčiau prikišti prie nosies ir vėl užuosti, tegul tik akimirką, malonų, švarų jos kvapą. Išsitiesdavau ant jos lovos, įsikniaubdavau į pagalvį, glostydavau daiktus, kuriuos ji paliko ant tualetinio staliuko, jausdamasis vienišas ir apleistas.

Pedras Terseras Garsija kaltas dėl visko, kas įvyko. Per jį nuo manęs nutolo Blanka, per jį susivaidijau su Klara, per jį iš dvaro išvyko Pedras Segundas, per jį nuomininkai dėbčioja į mane su neapykanta ir šnabždasi už nugaros. Jis visuomet buvo maištininkas, pačioj pradžioj turėjau jį išspirti. Nieko nedariau iš pagarbos jo tėvui ir seneliui, o laimėjau tik tiek, kad tas pašlemėkas iš manęs atėmė tuos, kuriuos labiausiai pasaulyje mylėjau. Nukeliavau į policijos nuovadą ir pamokėjau karabinieriams, kad padėtų man jį surasti. Liepiau ne uždaryti į areštinę, bet atgabenti tiesiai man. Bare, kirpykloje, klube ir „Raudonajame žibinte" apskelbiau užmokėsiąs tam, kas man jį pristatys.

– Atsargiau, pone. Nepradėkit savo rankomis vykdyti teisingumo, nuo brolių Sančesų laikų padėtis smarkiai pasikeitė, – perspėjo mane policininkai.

Tačiau aš jų neklausiau. Ką man įstatymas padarytų? Ničnieko.

Be jokių naujienų praslinko pora savaičių. Apjodavau savo žemes, apsilankiau kaimynų valdose, šnipinėjau valstiečius. Buvau įsitikinęs, kad jie slepia vaikiną. Pakėliau užmokestį ir pagrasinau karabinieriams, kad bus išmesti iš darbo už neveiklumą, tačiau viskas bergždžiai. Sulig kiekviena valanda mano įniršis stiprėjo. Pradėjau gerti tiek, kiek niekuomet negerdavau ir nebegėriau net viengungystės metais. Miegodavau prastai ir vėl pradėjau sapnuoti Rosą. Vieną naktį susapnavau, kad mušu ją kaip Klarą ir kad jos dantys irgi išbyrėjo ant grindų. Atsibudau rėkdamas, bet buvau vienui vienas ir niekas manęs negirdėjo. Jaučiausi toks prislėgtas, kad nustojau skustis, nebekeičiau drabužių ir, kiek pamenu, nebesimaudžiau. Maistas man atrodydavo kartus, burnoje jausdavau tulžies skonį. Nusidaužiau krumplius trankydamas juos į sienas ir mirtinai nuvariau arklį, pašėlusiu jojimu mėgindamas pabėgti nuo įniršio, kuris mane gyvą ėdė. Tomis dienomis niekas prie manęs nesiartino, tarnaitės prieidavo prie stalo drebėdamos, kas mane dar labiau siutino.

Vieną dieną sėdėjau koridoriuje ir prieš siestą rūkiau cigaretę, kai prie manęs prisiartino juodbruvas vaikigalis ir, nieko nesakydamas, atsistojo priešais. Vardu buvo Estebanas Garsija. Vaikiš-

čias buvo mano anūkas, tačiau aš to nežinojau. Tik dabar, kai dėl jo įvyko visi tie baisumai, sužinojau, kokia giminystė mus sieja. Jis buvo anūkas ir Pančai Garsijai, Pedro Segundo seseriai, kurios, atvirai pasakius, neprisimenu.

– Ko nori, snargliau? – paklausiau vaiką.

– Žinau, kur slepiasi Pedras Terseras Garsija, – atsakė tas.

Pašokau taip staigiai, kad apverčiau pintą kėdę, ant kurios sėdėjau. Sugriebiau berniūkščiui už pečių ir sušvokščiau.

– Kur jis? Kur tas prakeiktas niekšas? – surikau.

– Ar gausiu užmokestį? – persigandęs išlemeno vaikas.

– Gausi! Tačiau iš pradžių noriu įsitikinti, kad nemeluoji. Einam, nuvesk pas tą bjaurybę!

Pasiėmiau šautuvą, ir išėjome. Vaikas pasakė, kad reikės joti, nes Pedras Terseras Garsija slepiasi Lebuso lentpjūvėje, esančioje už kelių mylių nuo Trijų Marijų. Kaip man neatėjo į galvą ten ieškoti? Puiki slėptuvė. Šiuo metų laiku vokiečių lentpjūvė visada uždaryta, pro ją neina joks kelias.

– Kaip sužinojai, kad Pedras Terseras Garsija ten slepiasi?

– Visi žino, pone, tik jūs ne, – atsakė jis.

Jojome ristele, nes tomis vietomis nepašuoliuosi. Lentpjūvė stovi kalno šlaite, todėl arklio čia labai neparaginsi. Keberiodamiesi arkliai iš akmenų skėlė žiežirbas. Kanopų kaukšėjimas buvo vienintelis garsas, aidintis tą kaitrų, ramų vakarą. Įjojus į mišką, vaizdai pasikeitė, oras atvėso, nes medžiai stovėjo eilėmis susispaudę, užtverdami kelią saulės spinduliams. Žemė buvo tarsi rusvas kilimas, į kurį smego arklių kanopos. Mus supo tyluma. Vaikas jojo priekyje be balno, prisispaudęs prie gyvulio, tarsi jie būtų vienas kūnas, o aš, niūrus, kunkuliuojantis pykčiu, sekiau iš paskos. Retkarčiais mane apimdavo liūdesys, dar stipresnis už per tiek laiko kauptą pyktį, stipresnis net už neapykantą, kurią jaučiau Pedrui Terserui Garsijai. Praėjo tikriausiai kokios dvi valandos, kol pagaliau išvydau žemas lentpjūvės pašiūres, stovinčias pusračiu miško aikštelėje. Medžio ir pušų kvapas buvo toks stiprus, kad net užmiršau kelionės tikslą. Mane sujaudino vaizdai, miškas, ramuma. Tačiau silpnumas truko tik akimirką.

– Pabūk čia, palaikyk arklius. Niekur nesitrauk!

Nusėdau nuo arklio. Vaikas suėmė gyvulio pavadį, ir aš pasilenkęs nusliūkinau laikydamas šautuvą. Užmiršau turįs šešiasdešimt metų, nebejaučiau senų sulaužytų kaulų skausmo. Mane stūmė kerštas. Pro vienos iš dviejų pašiūrių stogą pamačiau rūkstant dūmus ir išvydau prie durų pririštą arklį. Nusprendžiau, kad ten ir bus Pedras Terseras, ir patraukiau pastato link. Iš nekantrumo man kaukšėjo dantys. Nusprendžiau pirmu šūviu jo nenušauti, būtų per greitai, per trumpas malonumas. Aš tiek laukiau, todėl troškau pasimėgauti akimirka, bet negalima leisti jam pabėgti. Jis daug jaunesnis už mane, todėl jei neužklupsiu jo iš netyčių, man galas. Permirkę prakaitu marškiniai lipo prie kūno, akis aptraukė migla, bet jaučiausi tarsi dvidešimtmetis ir stiprus kaip jautis. Stumtelėjęs duris, įslinkau vidun, o širdis dunksėjo tarsi būgnas. Atsidūriau erdviame sandėlyje, grindis dengė pjuvenos. Riogsojo didelės lentų krūvos ir įrengimai, apdangstyti žalio brezento gabalais, kad neprieitų dulkės. Rangiausi slapstydamasis už lentų ir staiga jį pamačiau. Pedras Terseras Garsija gulėjo ant grindų, galvą pasidėjęs ant sulankstyto apkloto. Jis kietai miegojo. Šalia ant akmenų žioravo žarijų krūvelė ir stovėjo indas vandeniui virinti. Iš netikėtumo sustojau ir kurį laiką, sukaupęs visą neapykantą, spoksojau į jį stengdamasis visam laikui įsiminti tą įdegusį veidą, kone vaikiškus bruožus, prie kurių barzda atrodė tarsi kaukė, nesuprasdamas, kuo, po velniais, šis prastas ilgaplaukis bernas galėjo sužavėti mano dukrą. Jis buvo kokių dvidešimt penkerių metų, tačiau miegodamas atrodė tarsi berniukas. Turėjau smarkiai susiimti, kad nustotų drebėti rankos ir kaukšėti dantys. Pakėliau šautuvą ir žengiau artyn. Stovėjau taip arti, kad galėjau ištaškyti jam galvą net nenusitaikęs, bet nusprendžiau palaukti kelias sekundes, kol nurims pulsas. Ta dvejonių akimirka mane ir pražudė. Įpratimas slapstytis greičiausiai taip išlavino Pedrui Terserui Garsijai klausą, kad jis instinktyviai pajuto pavojų. Matyt, iš karto pabudo, bet liko gulėti užsimerkęs. Jis įtempė visus raumenis, sukaupė visas jėgas ir taip neįtikėtinai pašoko, kad atsidūrė maždaug per metrą nuo tos vietos, kur įsmigo mano paleista kulka.

Nespėjau nusitaikyti iš naujo, nes jis pasilenkė, čiupo medgalį, sviedė ir pataikė tiesiai į šautuvą, išmušė man iš rankų. Pamenu, kaip persigandau pasijutęs beginklis, tačiau susivokiau, jog jis daug labiau bijo už mane. Tylėdami sekėme vienas kitą akimis, laukdami, katras pirmas puls. Staiga pamačiau kirvį. Jis gulėjo taip arti, kad galėjau pačiupti net neištiesęs rankos – nedvejodamas taip ir padariau. Griebiau kirvį ir, surikęs laukiniu klyksmu, išsiveržusiu iš pačios plaučių gelmės, šokau ant jo pasiruošęs vienu moju perkirsti pusiau. Kirvis sublizgo ore ir smigo į Pedrą Tersерą Garsiją. Man į veidą čiurkštelėjo kraujas.

Paskutinę akimirką Pedras pakėlė rankas bandydamas atremti kirvio smūgį, ir ašmenys jam nurėžė tris dešinės rankos pirštus. Smūgio jėga mane parklupdė. Vaikinas prispaudė ranką prie krūtinės ir puolė lauk peršokdamas lentų krūvas ir ant grindų riogsančius rąstus. Pribėgo prie arklio, vienu šuoliu užsėdo ir klaikiai rėkdamas dingo tarp pušų šešėlių. Po jo liko kraujo drūžė.

Aš tebešnopavau keturpėsčias. Tik po kelių minučių nusiraminau ir suvokiau, kad Pedras Terseras Garsija liko gyvas. Iš pat pradžių lengviau atsidusau, nes kai pajutau ant savo veido jo karštą kraują, bemat atslūgo neapykanta; turėjau gerokai pagalvoti, kad prisiminčiau, kaip troškau jį nužudyti, kad paaiškinčiau kraugeriškumą, kuris mane smaugė, spaudė krūtinę, zvimbė ausyse ir temdė regėjimą. Iš nevilties prasižiojau mėgindamas įkvėpti oro ir šiaip ne taip atsistojau, tačiau pradėjau drebėti. Žengęs kelis žingsnius, susmukau ant lentų krūvos jausdamas šleikštulį ir negalėdamas atgauti kvapo. Atrodė, tuoj nualpsiu. Širdis šokinėjo tarsi nebesuvaldomas mechanizmas. Tikriausiai praėjo daug laiko. Nežinau. Pagaliau pakėliau akis. Atsistojau ir paėmiau šautuvą.

Vaikigalis Estebanas Garsija stovėjo ir tyliai į mane žiūrėjo. Rankose tarsi kruvinus šparagus laikė nukirstuosius pirštus. Tada nebeišlaikiau. Burna prisirinko pilna seilių, ir aš pradėjau vemti sau ant batų. Vaikiščias abejingai šypsojosi.

– Mesk, purvinas benkarte! – surikau trenkdamas jam per ranką.

Pirštai nukrito ant pjuvenų, nudažė jas raudonai.

Drebėdamas nusverdėjau prie durų. Į veidą tvoskė vakaro vėsuma ir gardus pušų kvapas, ir aš grįžau į tikrovę. Godžiai traukiau orą. Vargais negalais nukėblinau prie arklio. Maudė visą kūną, o rankos buvo nutirpusios. Vaikas sekė iš paskos.

Į Trijų Marijų dvarą grįžome apgraibom ieškodami kelio, mat vos nusileidus saulei iškart sutemo. Medžiai trukdė joti, arkliai klupinėjo ant akmenų, kliuvo už brūzgynų, šakos plakė man veidą. Jaučiausi tarsi kitame pasaulyje, pasiklydęs, išsigandęs savo paties žiaurumo, dėkingas, kad Pedras Terseras paspruko, nes žinojau, kad jei būtų nugriuvęs ant grindų, būčiau tvatijęs kirviu, kol užmušęs, ištaškęs, sukapojęs į gabalėlius taip pat beatodairiškai, kaip kad paleidau kulką.

Žinau, ką apie mane šneka. Sklinda gandai, jog esu nužudęs ne vieną žmogų. Man suvertė kaltę už kelių valstiečių mirtį. Netiesa. Jei būtų tiesa, nebijočiau prisipažinti, nes sulaukęs tokio amžiaus, šitokius dalykus gali drąsiai pasisakyti. Esu viena koja grabe. Niekuomet nesu nieko nužudęs, o arčiausiai žmogžudystės buvau tą dieną, kai stvėriau kirvį ir šokau ant Pedro Tersero Garsijos.

Į namus parjojome vėlai vakare. Sunkiai nusiritau nuo arklio ir nuėjau į terasą. Buvau visiškai pamiršęs mane lydėjusį vaikiščią, nes visą kelią nepravėrė burnos, todėl nustebau, kai jis patempė man už rankovės.

– O užmokestis, pone? – paklausė.

Nubloškiau jį vienu smūgiu.

– Skundikai ir išdavikai užmokesčio negauna. Ir kad nesumanytum kam nors papasakoti ką matęs! Supratai?

Įėjau į namą ir patraukiau tiesiai prie baro. Konjakas nudegino gerklę ir bent kiek sušildė. Tuomet šniokšdamas išsitiesiau ant sofos. Tebesidaužė širdis ir svaigo galva. Atgalia ranka nusibraukiau ašaras.

Lauke priešais užtrenktas duris liko stovėti Estebanas Garsija. Kaip ir aš, jis iš pykčio verkė.

Septintas skyrius

Broliai

Dvi nuskriaustosios, Klara ir Blanka, grįžo į sostinę atrodydamos tarsi po žemės drebėjimo. Abiejų veidai buvo sutinę, akys nuo verksmo paraudusios, o drabužiai susiglamžę. Blanka, nors daug aukštesnė, jaunesnė ir stambesnė, už motiną buvo silpnesnė: prabudusi dūsavo, o miegodama kūkčiojo – jos dejonės nesibaigė nuo pat sumušimo dienos. Klara neturėjo kantrybės nelaimėms, tad grįžusi į tuščią ir nykų tarsi mauzoliejus didįjį namą ant kampo, pareiškė, jog pakaks ašarų ir vaitojimų, laikas praskaidrinti sau gyvenimą. Liepė dukteriai padėti ieškot naujų tarnaičių, atverti langines, nudangstyti baldus, lempas, atrakinti visas duris, nuvalyti dulkes ir įleisti nors kiek šviesos ir oro. Tuo jos ir buvo užsiėmusios, kai staiga namus užplūdo žibuoklių kvapas, kurio su niekuo nesumaišysi: telepatijos ar tiesiog užuojautos pastūmėtos, aplankyti atvyko trys seserys Moros. Jų linksmas klegėjimas, šalti kompresai, dvasinė paguoda ir asmeninis žavesys apmalšino motinai ir dukteriai tiek kūno, tiek sielos skausmus.

– Reikėtų nusipirkti naujų paukščių, – tarė Klara, pro langą žvelgdama į tuščius narvelius ir netvarkingą sodą, kur balandžių apdergtos stovėjo nuogų Olimpo dievų statulos.

– Nežinau, kaip gali galvoti apie paukščius, kai trūksta dantų, – tarė Blanka, negalinti priprasti prie bedantės motinos šypsenos.

Klara rado laiko viskam. Per porą savaičių senuosius narvelius užpildė nauji paukščiai ir buvo užsakytas porcelianinis protezas, kuris laikėsi ant dar likusių krūminių dantų. Tačiau protezas buvo toks nepatogus, kad Klara dažniau nešiodavo pasikabinusi jį ant kaklo, o įsidėdavo tik valgydama ar per kokius susiėjimus. Į na-

mus Klara grąžino gyvybę. Virėjai paliepė, kad visuomet kūrentųsi židinys, ir paprašė nuolatos būti pasirengusiai pamaitinti būrelį svečių. Žinojo, ką sako. Po kelių dienų ėmė plaukti jos draugai: spiritistai, teosofai, rozenkroiceriai, akupunktūrininkai, telepatai, lietaus prišaukėjai, peripatetikai, adventistai, nuskurdę ar suvargę menininkai – žodžiu, visa įprastinė jos svita. Klara tarp jų karaliavo lyg mažutė, linksma, bedantė karalienė. Tuo metu ji pradėjo rimtai bandyti susisiekti su nežemiškomis būtybėmis ir, kaip pati pastebėjo, pirmą kartą suabejojo spiritistinėmis žinutėmis, kurias perduodavo švytuoklė ar trikojis stalelis. Dažnai sakydavo, jog galbūt ne mirusiųjų sielos klaidžioja kitame matmenyje, o kitų planetų gyventojai stengiasi susižinoti su Žemės padarais, bet kadangi juos sudaro neapčiuopiama medžiaga, labai lengva supainioti su sielomis. Šiuo mokslišku paaiškinimu susižavėjo Nikolas, tačiau trys seserys Moros jo taip paprastai nepriėmė dėl savo didelio konservatyvumo.

Blanka gyveno toli nuo šių abejonių. Jos manymu, kitų planetų būtybės priklauso tai pačiai kategorijai kaip sielos, todėl ji negalėjo suprasti motinos troškimo jas atskirti. Be to, buvo labai užsiėmusi namais, nes Klara juos vėl apleido sakydama, jog niekuomet nemokėjo dorai tvarkytis. Kad didysis namas ant kampo būtų švarus, reikėjo armijos tarnaičių, o kad išmaitintų visą Klaros svitą, jos turėjo pamainomis triūsti virtuvėje. Vieni svečiai pageidavo virtų grūdų ir žolių, kiti daržovių ir žalios žuvies, trys seserys Moros – vaisių ir rauginto pieno, o Chaimė ir Nikolas, kurių nepasotinami apetitai dar neturėjo mėgstamų patiekalų, – sultingos mėsos, saldumynų ir kitų nuodų. Vėliau abiem teks pažinti alkį: Chaimei – iš solidarumo su vargšais, o Nikolui – kad apsivalytų sielą. Tačiau tuo metu abu tebebuvo žaliūkai, trokštantys mėgautis gyvenimo malonumais.

Chaimė įstojo į universitetą, o Nikolas klaidžiojo ieškodamas savo kelio. Broliai turėjo prieštvaninį automobilį, nusipirktą už pinigus, kuriuos gavo pardavę sidabrinius padėklus, nušvilptus iš tėvų namų. Automobilį pakrikštijo „Kovadonga“ senelių del Valjų atminimui. „Kovadonga“ tiek sykių buvo išardyta ir vėl sudėta,

kad vos šliaužė. Surūdijęs variklis klaikiai burzgė spjaudydamas dūmais, o pro išmetamąjį vamzdį byrėjo veržlės. Broliai saliamoniškai juo dalijosi: porinėmis dienomis važinėjo Chaimė, o neporinėmis – Nikolas.

Klara buvo laiminga gyvendama su sūnumis ir pasiryžo tapti jų drauge. Kai buvo maži, menkai su jais bendravo ir nekantraudama, kad greičiau „taptų vyrais", praleido puikiausias progas pabūti kartu ir neturėjo kur išlieti švelnumo. Dabar, kai jie pagaliau užaugo ir tapo vyrais, gali sau juos lepinti, kaip turėjo daryti tada, kai jie buvo maži. Tačiau ji pavėlavo: užaugę be jos glamonių, dvyniai dabar jų nebepageidavo. Klara suprato, jog jie jai nepriklauso. Bet nepametė galvos ir nenusiminė. Mylėjo tokius, kokie yra, ir pasiryžo džiaugtis jų buvimu mainais nieko nesitikėdama.

Tačiau Blanka skundėsi, jog broliai pavertė namus kiaulide. Kur tik jie pasisuka, visur netvarka, žala ir triukšmas. Mergina bežiūrint storėjo ir kasdien darėsi vis vangesnė ir irzlesnė. Chaimė pastebėjo sesers pilvą ir nudrožė pas motiną.

– Mama, man rodos, Blanka nėščia, – be įžangos tarė jis.

– Ir man taip rodos, sūnau, – atsiduso Klara.

Blanka to neneigė, ir kai žinia buvo patvirtinta, Klara apvalia rašysena užrašė ją savo gyvenimo užrašuose. Nikolas pakėlė akis nuo kiniško horoskopo ir pasiūlė pranešti tėvui, nes po kelių savaičių jau nebebus galima nuslėpti, visi sužinos.

– Niekuomet nepasakysiu, kas vaiko tėvas! – tvirtai tarė Blanka.

– Kalbu ne apie kūdikio tėvą, o mūsų, – patikslino brolis. – Tėtis turi teisę sužinoti iš mūsų, kol jam dar nepapasakojo kas nors kitas.

– Pasiųskite į kaimą telegramą, – liūdnai patarė Klara.

Ji žinojo, kad kai sužinos Estebanas Trueba, Blankos vaikas pavirs tragedija.

Nikolas parašė žinutę taip pat paslaptingai, kaip rašydavo eiles Amandai, kad telegrafininkė nesuprastų ir nepradėtų skleisti apkalbų: „Blanka laukia nurodymų. Taškas." Kaip ir telegrafininkė,

Estebanas Trueba irgi nesugebėjo telegramos iššifruoti, todėl turėjo skambinti į sostinę ir paklausti, koks reikalas. Chaimei teko viską paaiškinti, o baigdamas pridūrė, kad nėštumas jau toks didelis, jog nieko nebepadarysi. Kitame laido gale spengė ilga ir baisi tyla, po to tėvas padėjo ragelį. Trijų Marijų dvare Estebanas Trueba, pamėlęs iš netikėtumo ir įsiūčio, antrą sykį sudaužė telefoną. Jam niekuomet net į galvą neatėjo, jog tikra jo dukra gali padaryti tokią siaubingą kvailystę. Sumojęs, kas tėvas, dar sykį pasigailėjo, kad nesuvarė jam į sprandą kulkos, kai turėjo tokią progą. Buvo tikras, kad kils toks pat skandalas, jei ji pagimdys nesantuokinį vaiką ar ištekės už valstiečio sūnaus, – bet katruo atveju visuomenė ją mirtinai pasmerks.

Estebanas Trueba kelias valandas dideliais žingsniais vaikštinėjo po namus lazda daužydamas baldus ir sienas, bambėdamas keiksmažodžius ir kurdamas juokingus planus, pradedant tuo, kad išsiųs Blanką į vienuolyną Estremadūroje, baigiant tuo, kad ją užmuš. Pagaliau, jam kiek apsiraminus, į galvą atėjo išganinga mintis. Tada liepė pabalnoti arklį ir pasileido į miestelį.

Žaną de Satinji, kurio nematė nuo tos nakties, kai šis jį pažadino, kad praneštų apie Blankos meilės nuotykius, rado vienintelėje miesto konditerijoje siurbčiojant meliono sultis be cukraus. Šalia jo sėdėjo Indalesijaus Agirasabalio sūnus, išsipustęs pienburnis, ir plonu balsu deklamavo Rubeno Darijaus eiles. Be jokios pagarbos Trueba stvėrė grafui už jo nepriekaištingai dailaus škotiško švarko atlapų ir, priblokštiems klientams stebint, išnešė iš konditerijos ir pastatė viduryje šaligatvio.

– Jūs, jaunuoli, man gerokai įsiėdėte. Iš pradžių tos prakeiktos šinšilos, o paskui mano duktė. Aš jau pavargau. Greičiau susirinkite daiktus, nes vyksite su manimi į sostinę. Vesite Blanką.

Estebanas Trueba nedavė prancūzui atsitokėti. Palydėjo jį į miestelio viešbutį, kur su rimbu vienoje rankoje ir su lazda kitoje palaukė, kol tas susidės lagaminus. Tuomet nuvežė jį tiesiai į stotį ir be ceremonijų įsodino į traukinį. Kelionės metu grafas mėgino paaiškinti su tuo reikalu neturįs nieko bendra ir prie Blankos Truebos neprikišęs nė piršto, o dėl visko kaltas greičiausiai tas barz-

dotas vienuolis, su kuriuo Blanka naktimis susitikinėjo paupy. Estebanas Trueba sviedė į Žaną grėsmingiausią savo žvilgsnį.

– Neturiu supratimo, apie ką kalbat, sūnau. Veikiausiai susapnavote, – tarė jam.

Tuomet Trueba išaiškino jam visas vedybinės sutarties sąlygas, kurios prancūzui gerokai išsklaidė baimę. Blankos kraitis, kas mėnesį gausima suma ir galimybė paveldėti tėvo turtus pagaliau nuramino.

– Kaip matote, šitas verslas pelningesnis už šinšilas, – pabaigė būsimasis uošvis, nekreipdamas dėmesio į nervingą jaunuolio šniurkščiojimą.

Taip šeštadienį į didįjį namą ant kampo atvyko Estebanas Trueba, vedinas vyru skaistybę praradusiai dukrai ir tėvu būsimajam pavainikiui. Eidamas iš pykčio tiesiog kibirkščiavo. Švystelėdamas ranka nutėškė prie durų stovėjusį vazoną su chrizantemomis, Nikolui, mėginusiam paaiškinti padėtį, skėlė antausį ir užriko, kad Blankos matyti nenorįs, iki vestuvių dienos ji turi būti užrakinta. Klara jo sutikti neišėjo. Užsidarė savo kambaryje ir durų neatvėrė net tada, kai vyras daužydamas į jas sulaužė sidabrinę lazdą.

Namuose prasidėjo sąmyšis ir užvirė barniai. Atrodė, nebeįmanoma kvėpuoti juose tvyrančiu oru, ir net paukščiai narveliuose nutyko. Tarnaitės lakstė vykdydamos įsitempusio, šiurkštaus šeimininko, nepakenčiančio jokio delsimo, įsakymus. Klara gyveno po senovei, į vyrą nekreipė dėmesio ir netarė jam nė žodžio. Jaunasis, kone įkalintas būsimojo uošvio, buvo įkurdintas viename iš daugelio svečių kambarių, kur ištisą dieną praleisdavo neturėdamas ko veikti, negalėdamas matyti Blankos ir nesuprasdamas, kaip įsivėlė į šią melodramą. Nebežinojo, ar gailėtis tapus šių laukinių čiabuvių auka, ar džiaugtis, kad išsipildys jo svajonė vesti turtingą, jauną ir gražią įpėdinę Pietų Amerikoje. Iš prigimties optimistas ir apdovanotas visiems jo tautiečiams būdingu praktiškumu, nusprendė pasirinkti antrąjį variantą, tad per savaitę aprimo.

Estebanas Trueba nusprendė, kad vestuvės įvyks po dviejų savaičių. Sugalvojo, jog geriausiai išvengs skandalo iškeldamas įspū-

dingą puotą. Norėjo, kad jo dukrą sutuoktų vyskupas ir kad ji vilkėtų baltą suknelę su šešių metrų šleifu, kurį neštų berniukai ir mergytės. Dar troško, kad jos nuotrauka atsidurtų vietos laikraščių aukštuomenės kronikos skyriuje, ir norėjo iškelti Kaligulos vertą pokylį – išleisti tiek pinigų, kad į jaunosios pilvą niekas nė nepažiūrėtų. Vienintelis, kuris šiuos ketinimus palaikė, buvo Žanas de Satinji.

Tą dieną, kai Estebanas Trueba pasišaukė dukterį norėdamas nuvežti ją pas siuvėją, kad pasimatuotų nuotakos suknelę, išvydo ją pirmą kartą po tos nelemtos nakties. Išsigando, kokia ji stora ir koks dėmėtas veidas.

– Aš netekėsiu, tėve, – tarė ji.

– Tylėk! – sušvokštė jis. – Tekėsi, nes man šeimoje nesantuokiniai vaikai nereikalingi, aišku?

– Maniau, kad jau ir taip yra ne vienas, – atrėmė Blanka.

– Neatsikalbinėk! Noriu, kad žinotum, jog Pedras Terseras Garsija mirė. Nužudžiau jį savo paties ranka, tad pamiršk apie jį ir pasistenk tapti žmona, verta vyro, kuris nuves tave prie altoriaus.

Blanka pratrūko verkti ir verkė nesustodama visas dienas.

Sutuoktuvės, kurių Blanka taip nenorėjo, įvyko katedroje ir buvo palaimintos vyskupo. Ji dėvėjo karališką suknelę, pasiūtą geriausio šalies siuvėjo, kuris padarė stebuklą – jaunosios pilvą paslėpė po baisybe gėlių ir antikinio stiliaus klosčių. Jungtuves apvainikavo ištaiginga puota, į kurią susirinko penki šimtai svečių; apsirengę šventiniais drabužiais, jie užplūdo didįjį namą ant kampo, juos linksmino pasamdyti muzikantai, o stalai lūžo nuo jautienos kepsnių, pagardintų ypatingomis žolelėmis, šviežių moliuskų, Baltijos jūros ikrų, lašišų iš Norvegijos, triufeliais kimštos paukštienos, liejosi egzotiški gėrimai ir neišsenkami šampano upeliai, kūpsojo aibės saldumynų: bezė, šimtalapių, eklerų, cukraus pudra apibarstytų pyragaičių, stovėjo didžiulės krištolinės taurės su glazūruotais vaisiais, vazos Argentinos braškių, Brazilijos kokoso riešutų, Čilės papajų, Kubos ananasų ir kitų gardėsių, neįmanomų net prisiminti. Visa tai buvo patiekta ant ilgiausio stalo, einančio išilgai sodo, o jo gale kūpsojo neregėtas

tortas, iškeptas kulinarijos meistro neapoliečio, Žano de Satinji draugo, kuris iš paprasčiausių produktų – kiaušinių, miltų ir cukraus – sukūrė tikrą Akropolio kopiją, apdengtą morengų debesiu, o ant viršaus ilsėjosi mitiniai mylimieji, Venera ir Adonis, padaryti iš marcipano, kūnai nudažyti rausvai, plaukai geltoni, akys – mėlyno kobalto spalvos; juos lydėjo putlutis Kupidonas, irgi valgomas, kurį vėliau sidabriniu peiliu pasidalijo išdidus jaunikis ir nelaiminga nuotaka.

Klara, nuo pat pradžių priešinusis minčiai apvesdinti Blanką prieš jos norą, šventėje nusprendė nedalyvauti. Sėdėjo siuvimo kambaryje regzdama liūdnas pranašystes jauniesiems, kurios, kaip vėliau paaiškėjo, kuo tiksliausiai išsipildė. Sėdėjo ten tol, kol vyras atėjo maldauti, kad ji persirengtų ir išeitų į sodą nors dešimčiai minučių, – vis užčiauptų svečių šnabždėjimąsi. Klara pakluso visiškai nenorėdama, tačiau iš meilės dukteriai įsidėjo protezą ir stengėsi visiems šypsotis.

Chaimė atvyko į šventės pabaigą, nes užtruko vargšų ligoninėje, kur atliko pirmąją medicinos studento praktiką. Nikolas pasirodė lydimas gražiosios Amandos: ji ką tik atrado Sartrą, todėl buvo apsirengusi pagal gedulingą Europos egzistencialistų madą – nuo galvos iki kojų apsitaisiusi juodai, išbalusi, arabiškas akis apvedžiojusi juodu tušu, tamsius plaukus paleidusi iki liemens ir apsikarsčiusi žvangančiais karoliais, apyrankėmis ir auskarais, kurie, jai einant pro šalį, visus labai domino. Nikolas vilkėjo baltai tarsi sanitaras, ant kaklo buvo prisikabinęs amuletų. Tėvas išėjo jų pasitikti, paėmė sūnui už rankos ir energingai įstūmė į vonią, o ten be žodžių nuplėšė visus talismanus.

– Drožk į kambarį ir užsirišk padorų kaklaraištį! Tuomet grįžk į šventę ir elkis kaip džentelmenas! Nė nemėgink skleisti tarp svečių kokios eretiškos religijos! Ir pasakyk tave lydinčiai raganai, kad užsisegtų kaklą! – rėkė Estebanas sūnui.

Nikolas pakluso, bet jam subjuro nuotaika. Apskritai negerdavo, tačiau iš pykčio išmaukė kelias taures, pametė galvą ir įšoko į sode esantį fontaną, iš ten jį ištraukė su gerokai permirkusia didybe.

Blanka visą vakarą išsėdėjo ant kėdės, apdujusiu žvilgsniu įsistebeilijusi į tortą ir paplūdusi ašaromis. Tuo tarpu jaunikis sukosi tarp svečių ir jiems aiškino, jog uošvė puotoje nedalyvauja dėl astmos priepuolio, o jaunoji verkia todėl, kad labai susijaudinusi. Niekas juo netikėjo. Žanas de Satinji bučiavo Blankai į kaklą, spaudė rankas, siūlė vyno ir savo pirštais kišo jai į burną omaro kąsnelius, šitaip mėgindamas paguosti, – tačiau viskas veltui, ji tebežliumbė. Vis dėlto pokylis nepaprastai nusisekė, kaip ir planavo Estebanas Trueba. Svečiai valgė ir gėrė, saulėtekį sutiko šokdami pagal orkestro muziką. O miesto centre bedarbiai šildėsi prie laikraščiais kūrenamų lauželių, būreliai jaunuolių rudomis palaidinėmis rikiavosi ir sveikinosi išmesdami ranką, kaip buvo matę vokiškuose filmuose, o politinių partijų būstinėse vyko paskutiniai rinkimų kampanijos darbai.

– Socialistai laimės, – sakė Chaimė, mat dirbdamas vargšų ligoninėje, tiek prisibendravo su proletariatu, jog visai neteko galvos.

– Ne, sūnau, laimės tie, kurie visada laimi, – atšovė Klara, nes šitaip išbūrė kortos ir sakė sveikas protas.

Po baliaus Estebanas Trueba nusivedė žentą į biblioteką ir įteikė jam čekį. Tai buvo vestuvinė dovana. Buvo viską sutvarkęs, kad jaunoji pora išvyktų į šiaurę, kur Žanas de Satinji ketino patogiai įsikurti ir gyventi iš žmonos gaunamų pinigų, toli nuo akylų žmonių, kuriems neprasprūstų pro akis žmonos pilvas. Jis ketino pradėt nedidelį inkų keramikos ir mumijų verslą.

Prieš išvykdami jaunieji nuėjo atsisveikinti su Blankos motina. Klara pasivedė kūkčiojančią dukrą į šalį ir su ja pasikalbėjo.

– Neverk, dukrele. Tiek ašarų gali pakenkti kūdikiui, o laimingesnė nepasidarysi, – tarė Klara.

Blanka atsakė dar vienu šnirpštelėjimu.

– Pedras Terseras Garsija gyvas, – pridūrė Klara.

Blanka nurijo žagsulį ir išsipūtė nosį.

– Ir kur žinai, mama? – paklausė ji.

– Sapnavau, – atsakė Klara.

To pakako, kad Blanka visiškai nurimtų. Ji nusišluostė ašaras, pakėlė galvą ir, nors sielvartų, vienatvės ir kitų priežasčių jai netrūko, daugiau nebeverkė iki tos dienos, kai po septynerių metų mirė motina.

Atskirta nuo dukters, prie kurios buvo labai prisirišusi, Klara įžengė į dar vieną savo gyvenimo etapą, kai jautėsi labai sutrikusi ir prislėgta. Gyveno kaip anksčiau: didysis namas buvo atviras ir visuomet pilnas žmonių, Klara rengė įprastinius spiritistų susibūrimus bei literatūros vakarėlius, tačiau prarado sugebėjimą lengvai prajukti ir dažnai ilgam įsistebeilydavo priešais save, pasiklydusi mintyse. Mėgino susisiekti su Blanka tiesiogiai, kad galėtų aplenkti nepaslankų paštą, tačiau telepatija ne visuomet padėdavo ir ji negalėdavo būti tikra, kad gauta žinia bus teisingai suprasta. Turėjo progų įsitikinti, jog minčių srautus iškreipia jai nepavaldūs šaltiniai, todėl gaunama žinia būdavo nebepanaši į tą, kurią ji pasiuntė. Be to, Blanka nebuvo linkusi užsiiminėti parapsichologiniais eksperimentais ir nors visad jautėsi labai artima motinai, niekada neparodė nė menkiausio susidomėjimo psichikos reiškiniais. Praktiška, žemiška moteris, iš prigimties nepatikli, jos šiuolaikinis, pragmatiškas požiūris buvo rimta kliūtis telepatijai. Klarai teko grįžti prie įprastų ryšių. Motina ir dukra kone kasdien rašydavo viena kitai laiškus, ir toks vaisingas susirašinėjimas kelis mėnesius atstojo Klarai įprotį skrebenti savo gyvenimo sąsiuviniuose. Taip Blanka sužinodavo apie viską, kas vyksta didžiajame name ant kampo, ir galėjo įsivaizduoti, jog ji vis dar su šeima, o jos vestuvės – tik košmariškas sapnas.

Tais metais Chaimės ir Nikolo keliai nebegrįžtamai išsiskyrė, nes skirtumai tarp brolių buvo nesutaikomi. Nikolas tomis dienomis užsidegė nauja aistra – flamenko šokiu, kurio sakėsi išmokęs iš čigonų Granados urvuose, nors iš tiesų niekuomet nebuvo išvykęs iš gimtosios šalies. Tačiau jis mokėjo kalbėti taip įtikinamai, kad net šeima pradėjo abejoti. Vos tik kas užsimindavo, jis tučtuojau pademonstruodavo savo sugebėjimus: užšokdavo ant

valgomojo stalo – to paties didžiojo ąžuolinio stalo, ant kurio prieš daugelį metų buvo pašarvota Rosa ir kurį paveldėjo Klara, – ir imdavo lyg beprotis ploti delnais, spazmiškai trypti kojomis, šokinėti ir šaižiai klykauti, kol sulėkdavo visi namiškiai, kai kurie kaimynai ir, kaip nutiko vieną sykį, net karabinieriai; tie atlėkė mosuodami lazdomis, batais išpurvino kilimus, tačiau galų gale ir jie, kaip visi kiti, ėmė ploti ir šaukti *Olé!* Baldas didvyriškai atsilaikė, nors po savaitės priminė mėsininko stalą, ant kurio kapojami veršiai. Flamenko to meto uždaroje sostinės visuomenėje nebuvo kur praktiškai pritaikyti, tačiau Nikolas laikraštin įdėjo kuklų skelbimą, kuriame siūlė mokyti šio ugningo šokio. Kitą dieną jau turėjo vieną mokinę, o po savaitės pasklido gandas apie jo žavesį. Mergaitės plūdo būriais, pradžioje susigėdusios, nedrąsios, tačiau mokytojas imdavo sukti jas aplinkui, liepdavo trepsėti, suėmęs per liemenį, šypsodavo savo gundytojo šypsena ir pagaliau išjudindavo. Jo pamokos turėjo didelį pasisekimą. Valgomojo stalas grasino subyrėti į šipulius, Klara pradėjo skųstis migrena, o Chaimė lindėdavo savo kambaryje ir, ausis užsikišęs vašku, mėgino mokytis. Kai Estebanas Trueba sužinojo, kas vyksta namuose jam nesant, žiauriai ir teisėtai supyko ir uždraudė sūnui jo namuose atidaryti flamenko akademiją ar dar ką nors. Nikolui teko liautis mėšlungiškai trepsėti, tačiau jis tapo populiariausiu miesto jaunuoliu, visų vakarėlių ir merginų širdžių karalaičiu, nes kol kiti studijavo, dėvėjo languotus ar pilkus kostiumus ir, klausydamiesi bolero, želdinosi barzdas, jis skelbė laisvą meilę, citavo Froidą, gėrė perno ir šoko flamenką. Žinoma, pasisekimas draugijoje nė kiek nesumažino jo susidomėjimo motinos parapsichologiniais sugebėjimais. Bergždžiai vis bandė jai prilygti. Karštai mokėsi, stengdavosi taip, kad net kilo pavojus sveikatai, lankydavo penktadienio susibūrimus, kur susitikdavo su trimis seserimis Moromis, nepaisydamas tėvo draudimo, mat šis buvo įsitikinęs, jog tai ne vyrų reikalas. Klara stengėsi Nikolą paguosti.

– Šito nei išmoksi, nei paveldėsi, – sakydavo ji išvydusi, kaip jis net ima žvairuoti bandydamas susikaupti ir pajudinti druskinę jos nepaliesdamas.

Trys seserys Moros vaikiną labai mylėjo. Skolino jam slaptas savo knygas, padėdavo iššifruoti horoskopų paslaptis ir būrimo kortas. Susiėmusios už rankų, atsisėsdavo aplink jį, šitaip bandydamos perduoti jam savo geruosius impulsus, tačiau nė tai neapdovanojo Nikolo dvasiniais sugebėjimais. Moros taip pat rėmė jo meilę Amandai. Iš pradžių mergina žavėjosi trikoju staliuku ir ilgaplaukiais menininkais Nikolo namuose, tačiau netrukus jai pabodo šauktis vaiduoklių ir deklamuoti Poetą, tad įsidarbino laikraštyje reportere.

– Sukčių profesija, – sužinojęs pareiškė savo nuomonę Estebanas Trueba.

Trueba ja nesižavėjo. Jam nepatikdavo matyti ją namuose. Manė, jog ji daro sūnui blogą įtaką, ir tikėjo, kad jos ilgi plaukai, dažytos akys ir stiklo karoliai slepia kažkokią ydą, o tai, jog mėgsta nusispirti batelius ir sėdėti ant grindų susikryžiavusi kojas kaip čiabuvė, jam atrodė vyriškas įprotis.

Amandos požiūris į pasaulį buvo labai pesimistiškas, todėl, norėdama įveikti depresiją, ji rūkydavo hašišą. Prie jos prisidėdavo Nikolas. Klara pastebėjo, kad retkarčiais jos sūnui pasidaro bloga, tačiau net jos stebuklingoji intuicija nepašnibždėjo, jog tarp Nikolo rūkomų rytietiškų pypkių ir jo kliedesių, apsnūdimo ar nepaaiškinamo džiaugsmo protrūkių yra kas nors bendro, mat ji niekuomet nebuvo girdėjusi apie šiuos ar kokius kitus narkotikus. „Toks amžius, greitai praeis“, sakydavo ji, išvydusi sūnų keistai elgiantis. Pamiršusi, jog Chaimė gimė tą pačią dieną, bet jam šitaip neužeina.

Chaimė kvailiojo visai kitaip. Turėjo pašaukimą aukotis ir gyventi asketiškai. Jo drabužių spintoje kabėjo tik treji marškiniai ir dvejos kelnės. Klara visą žiemą sparčiai mezgė vilnonius apdarus, tačiau sūnus juos dėvėdavo tik tol, kol išvysdavo ką nors, kam labiau jų reikia. Visi pinigai, duodami tėvo, iškeliaudavo į vargšų, kuriuos slaugė ligoninėje, kišenes. Jei tik gatvėje prie jo pristodavo koks perkaręs šuo, Chaimė parsivesdavo jį namo, o kai tik sužinodavo, jog kur nors yra apleistas vaikas, vieniša motina ar serganti senutė, atsigabendavo juos, kad motina jiems padėtų. Klara

netrukus tapo labdaros eksperte: ji žinojo apie visas valstybės ir Bažnyčios teikiamas socialines paslaugas. Kai nieko nepavykdavo, priimdavo į savo namus. Draugės jos pradėjo bijoti, nes žinodavo: jeigu atėjo, vadinasi, ko nors reikia. Klaros ir Chaimės globotinių tinklas taip išsiplėtė, kad jų nebesuskaičiavo; kartais juos nustebindavo koks nors atvykėlis, sugrįžęs padėkoti už paslaugą, kurios jie nebeprisimindavo. Chaimė medicinos studijoms atsidavė su religiniu užsidegimu. Jam atrodydavo, jog bet kokia dingstimi atsitraukdamas nuo knygų ir švaistydamas laiką, jis išduoda žmones, kuriems prisiekė tarnauti. „Jam reikėjo eiti į kunigus“, nusprendė Klara. Tačiau nors Chaimė, nuolankumo įsikūnijimas, ir nebūtų bodėjęsis kunigui skirtais nusižeminimu, skurdu ir skaistybe, jis manė, jog religija – pusės pasaulio nelaimių priežastis, todėl šitaip motinai prabilus, gerokai supykdavo. Sakydavo, kad krikščionybė, beveik kaip ir kiti prietarai, žmogų silpnina ir verčia pasiduoti. Jis manė, jog neverta laukti atpildo danguje – žemėje reikia kovoti dėl savo teisių. Apie šiuos dalykus ginčydavosi pasilikęs vienas su motina, nes Estebanui Truebai negalėjai apie tai nė užsiminti. Šis labai greitai netekdavo kantrybės, imdavo šaukti ir išlėkdavo trenkęs durimis, nes, kaip pats sakydavo, jam jau va kaip įgrisę gyventi tarp bepročių, o vienintelis dalykas, ko trokštąs, tai nors kruopelės normalumo, tačiau jam kliuvusi liūdna dalia vesti keistuolę ir susilaukti trijų niekam tikusių pakvaišėlių, kurie tik nuodija gyvenimą. Chaimė su tėvu nesiginčydavo. Namuose buvo lyg šešėlis; kai sutikdavo motiną, išsiblaškęs ją pabučiuodavo ir patraukdavo tiesiai į virtuvę, stačiomis užkrimsdavo maisto likučių, o tada užsidarydavo savo kambaryje, kur skaitydavo arba mokydavosi. Jo kambarys priminė knygų tunelį: visas sienas nuo grindų ligi lubų dengė knygų lentynos, prikištos tomų, nuo kurių niekas nevalydavo dulkių, nes jis kambarį rakindavo. Knygos tapo idealia vieta vorų ir pelių lizdams. Patalpos viduryje stovėjo kareiviška lovelė, apšviesta plikos lemputės, kabančios tiesiai virš galvūgalio. Per vieną žemės drebėjimą, kurį Klara pamiršo išpranašauti, namiškiai pajuto bildesį, lyg būtų nuvirtęs nuo bėgių traukinys, ir kai pagaliau jie įstengė atidaryti kambario du-

ris, išvydo, jog lovą palaidojo knygų kalnas. Lentynos griuvo ir prispaudė Chaimę. Netrukus jį ištraukė sveikutėlį, be jokio įbrėžimo. Kraustydama knygas Klara prisiminė didįjį žemės drebėjimą, ir jai pasirodė, jog ji jau patyrusi šį momentą. Ta pačia proga kambariuke išvalė dulkes, šluota išbaidė vabalus ir vorus.

Chaimė tik tuomet atkreipdavo žvilgsnį į realybę, kai išvysdavo Amandą, Nikolui įsikabinusią į parankę. Labai retai ką nors jai sakydavo, o jei ji pati jį kalbindavo, siaubingai išrausdavo. Nepasitikėjo egzotiška jos išvaizda ir buvo įsitikinęs, kad jei susišukuotų kaip visos ir nusivalytų nuo akių dažus, būtų panaši į liesą žiurkę. Vis tiek negalėjo atplėšti nuo jos žvilgsnio. Merginą lydintis apyrankių skambesys Chaimę atitraukdavo nuo mokslų, tad jam reikdavo gerokai pasistengti, kad nepradėtų sekioti paskui ją po namus kaip užhipnotizuota višta. Atsigulęs vienas į savo lovą, nebesusikaupdamas mokslui, įsivaizduodavo Amandą nuogą, įsisupusią į savo juodus plaukus, pasipuošusią skambaliuojančiais papuošalais, – tikrą dievaitę. Chaimė mėgo vienatvę. Vaikystėje buvo užsidaręs, o kai užaugo, tapo nedrąsus. Pats savęs nemylėjo ir galbūt todėl manė, jog nėra vertas ir kitų meilės. Mažiausias dėmesys ar dėkingumas jį nežmoniškai suglumindavo. Amanda jam atrodė moteriškumo įsikūnijimas, o kadangi buvo Nikolo mergina – ir uždraustas vaisius. Merginos laisva, draugiška nuotykių ieškotojos asmenybė jį žavėjo, o tai, jog buvo panaši į persirengusią žiurkę, kėlė nenumaldomą norą ją ginti. Chaimė skausmingai jos troško, tačiau net slapčiausiose mintyse niekuomet nedrįso to prisipažinti.

Tuo metu Amanda dažnai lankydavosi pas Truebas. Laikraštyje darbo valandas galėjo susitvarkyti kaip patogiau, todėl kaskart, kai spėdavo, atkeliaudavo į didįjį namą ant kampo su savo broliu Migeliu. Tame name, visuomet pilname žmonių ir šurmulio, jų pasirodymas nieko nestebino. Migeliui tuomet buvo kokie penkeri metai. Šis tvarkingas, švarus berniukas niekuomet nekeldavo triukšmo, praslinkdavo niekieno nepastebėtas, susiliedamas su sienų tapetų ir baldų raštais, vienas žaisdavo sode ir po visus namus sekiodavo paskui Klarą, šaukdamas ją

mama. Be to, Chaimę vaikas vadino tėveliu, todėl visi nusprendė, jog Amanda ir Migelis – našlaičiai. Amanda visur eidavo kartu su broliuku: vesdavosi jį į darbą, įpratino valgyti viską ir kada papuolė, miegoti nugriuvus nepatogiausiose vietose. Apgaubė jį aistringa, pašėlusia meile – glostydavo šiurkščiai lyg šunytį, supykusi ant jo šaukdavo, bet tuojau puldavo apkabinti. Neleisdavo niekam brolio mokyti ar jam įsakinėti, nesiklausydavo pastabų apie keistą gyvenimą, kokį turėjo gyventi su ja, ir gindavo jį kaip liūtė, nors niekas ir nemėgindavo jo pulti. Vienintelis žmogus, kuriam leisdavo pareikšti savo nuomonę apie Migelio auklėjimą, buvo Klara: ji Amandą įtikino, jog vertėtų leisti berniuką į mokyklą, kad neužaugtų beraštis atsiskyrėlis. Klarai ne itin patiko tradicinis švietimas, tačiau manė, jog Migeliui būtų pravartu kelias valandas kasdien pasipratinti prie drausmės ir sugyventi su bendraamžiais. Klara pati apsiėmė užrašyti berniuką į mokyklą, nupirkti jam mokyklinių reikmenų bei uniformą ir pirmąją dieną kartu su Amanda nuvedė jį į pamokas. Priešais mokyklos duris Amanda ir Migelis verkdami apsikabino, mokytoja neįstengė vaiko atplėšti nuo sesers sijono, į kurį įsikabinęs dantimis ir nagais, jis cypė ir iš nevilties spardėsi, kai tik kas nors bandė prisiartinti. Pagaliau, Klaros padedama, mokytoja įsitempė berniuką vidun ir jam už nugaros užtrenkė mokyklos duris. Amanda visą rytą prasėdėjo ant šaligatvio. Klara pasiliko šalia, nes jautėsi kalta dėl jos skausmo ir kone suabejojo savo sumanymo išmintingumu. Vidurdienį suskambėjo varpelis ir atsivėrė durys. Moterys matė, kaip pro jas išlekia debesis mokyklinukų, o tarp jų, tylus ir neapsiverkęs, drožia mažasis Migelis, pieštuku išsitepęs nosį ir nusmukusiomis kojinėmis; per tas kelias valandas jis išmoko būti neįsikibęs sesers rankos. Amanda aistringai prispaudė jį prie krūtinės ir, akimirkos įkvėpta, sušnibždėjo: „Gyvenimą tau paaukočiau, Migeli“. Ji nežinojo, kad vieną dieną taip ir padarys.

Tuo tarpu Estebanas Trueba jautėsi vis vienišesnis ir vis labiau niršo. Prarado viltį, kad žmona kada nors ištars jam žodį,

ir, pavargęs sekioti paskui ją po visus užkaborius bei gręžti skyles vonios kambario sienose, nusprendė atsidėti politikai. Kaip Klara buvo išpranašavusi, rinkimus laimėjo tie patys, kaip visuomet, tačiau su tokia menka persvara, kad visa šalis sukruto. Trueba nusprendė, jog pats laikas stoti ginti tėvynės ir Konservatorių partijos interesų, nes, kaip pats sakydavo, niekas kitas taip neįkūnija sąžiningo ir nesugadinto politiko, kaip jis. Dar pridurdavo, jog iškilo savo paties pastangomis, savo žmonėms davė darbo ir geras gyvenimo sąlygas, vien tik jo dvare valstiečiai gyvena plytų nameliuose. Jis gerbia įstatymą, tėvynę ir tradicijas, ir nieks negalėtų prikišti nusikaltimo, sunkesnio negu išsisukinėjimas nuo mokesčių. Į Pedro Segundo Garsijos vietą Estebanas susirado naują valdytoją, pavedė jam dedekles vištas ir importuotas karves Trijose Marijose, o pats galutinai persikėlė į sostinę. Kelis mėnesius paskyrė rinkimų kampanijai, padedamas Konservatorių partijos, kuriai reikėjo žmonių kitiems parlamento rinkimams, ir savo paties turtų, kuriuos skyrė tikslui įgyvendinti. Namus užplūdo politinė propaganda ir Estebano partiniai bendražygiai: kone įsiveržę šturmu, jie įsimaišė tarp koridorių vaiduoklių, rozenkreicerių ir trijų seserų Morų. Pamažėle atvykėliai Klaros draugiją nustūmė į galinius kambarius. Nematoma siena namą padalijo į dvi dalis – vienoje įsikūrė Estebanas Trueba, kitoje jo žmona. Reikalui prispyrus ir Klarą apėmus įkvėpimui, būdavo darkoma didinga prašmatnaus statinio architektūra: dygo nauji kambarėliai, laiptai, bokšteliai ir terasos. Kai prireikdavo apgyvendinti naują svečią, atkeliaudavo mūrininkai ir pristatydavo dar vieną kambarį. Taip didysis namas ant kampo pasidarė panašus į labirintą.

– Vieną dieną čia bus galima įrengti viešbutį, – sakydavo Nikolas.

– Arba nedidelę ligoninę, – pridurdavo Chaimė, pradėjęs puoselėti viltį atsivežti vargšus į Aukštutinį rajoną.

Namo fasadas liko nepajudintas. Priekyje tebebuvo didingos kolonos ir versališkas sodas, tačiau užnugaryje stilius suprastėjo. Užpakalinis sodas virto džiunglėmis, kur vešėjo įvairiausi augalai

ir gėlės, vienas per kitą giedojo Klaros paukščiai, o žeme lakstė kelios kačių ir šunų kartos. Tarp visų tų naminių gyvūnų vienintelis žvėrelis, šį tą reiškiantis bendriems šeimos prisiminimams, buvo Migelio parneštas triušiukas, vargšas paprasčiausias triušis; jį nuolatos laižė šunys, kol jam nuslinko plaukai, ir taip triušis tapo vieninteliu savo rūšies plikiu su margaspalve oda, kuri darė jį panašų į roplį didelėmis ausimis.

Artėjant rinkimams, Estebanas Trueba vis labiau nervinosi. Žaisdamas šį politinį žaidimą, viskuo rizikavo. Vieną vakarą nebegalėjo tverti ir nuėjęs pasibeldė į Klaros miegamojo duris. Ji atidarė. Vilkėjo naktiniais marškiniais ir buvo įsidėjusi dantis, nes rašydama dienoraštį mėgo kramsnoti sausainius. Estebanui ji pasirodė tokia pat jauna ir graži, kaip ir pirmą dieną, kai paėmęs už rankos atvedė į šį mėlynu šilku išmuštą miegamąjį ir pastatė ant Barabo kailio patiesalo. Prisiminęs nusišypsojo.

– Atleisk, Klara, – tarė rausdamas tarsi mokinukas. – Jaučiuosi vienišas ir neramus. Norėčiau pabūti čia, jeigu tu neprieštarauji.

Klara irgi nusišypsojo, tačiau nieko nepasakė. Parodė jam į kėdę, ir Estebanas atsisėdo. Kurį laiką abu tylėjo ir drauge iš lėkštutės valgė sausainius. Žiūrėjo vienas į kitą tarsi į nepažįstamą, nes jau ilgokai gyveno po vienu stogu, bet nesusitikdavo.

– Tikriausiai žinai, kas mane kankina, – pagaliau tarė Estebanas Trueba.

Klara linktelėjo.

– Manai, mane išrinks?

Klara vėl palinksėjo, ir Truebai iškart palengvėjo, tarsi būtų jam įteikusi raštišką patvirtinimą. Džiaugsmingai ir skardžiai nusikvatojo. Tada atsistojo, suėmė žmonai už pečių ir pabučiavo į kaktą.

– Tu nuostabi, Klara! Jei taip sakai, aš tapsiu senatoriumi! – sušuko jis.

Nuo to vakaro priešiškumas tarp jų atslūgo. Klara ir toliau su juo nesikalbėjo, tačiau jis į tylą nekreipė dėmesio, šnekėdavo jai kaip niekur nieko, iš mažiausių judesių atspėdamas jos atsakymus. Kai prireikdavo, Klara paprašydavo tarnaites arba vaikus per-

duoti jam žinutę. Ji rūpinosi vyro gerove, pagelbėjo jam darbuose ir vykdavo kartu, kai šis paprašydavo. Kartais nusišypsodavo.

Po dešimties dienų Estebaną Truebą išrinko Respublikos senatoriumi, kaip Klara ir buvo išpranašavusi. Įvykiui atšvęsti jie iškėlė pobūvį, į kurį sukvietė draugus ir bendraminčius, tarnaites ir Trijų Marijų nuomininkus jis apdalijo pinigais, o Klarai ant staliuko, stovinčio šalia lovos, prie pamerktų žibuoklių padėjo smaragdų vėrinį. Klara pradėjo lankytis priėmimuose ir politiniuose susirinkimuose, kur jos dalyvavimo reikėjo, kad Estebanas Trueba pasirodytų esąs paprastas šeimos žmogus, patinkantis tiek publikai, tiek Konservatorių partijai. Tokiomis progomis Klara įsidėdavo protezą ir pasipuošdavo kokiais nors Estebano dovanotais brangakmeniais. Savo luome pagarsėjo kaip elegantiškiausia, kukliausia ir maloniausia dama, ir nieks net neįtarė, kad garbingoji pora nesikalba.

Estebanui Truebai užėmus naująjį postą, didžiajame name ant kampo reikėjo rūpintis dar didesniu svečių būriu. Klara nebeskaičiavo, kiek burnų jie išmaitina, nė kiek išleidžia pinigų. Sąskaitos keliaudavo tiesiai į senatoriaus Truebos kabinetą Kongrese, kur jos būdavo tučtuojau apmokamos, mat Estebanas pastebėjo, kad kuo daugiau išleidžia, tuo labiau auga jo turtai, ir padarė išvadą, jog Klara, visus be atodairos priimanti ir užsiiminėjanti labdara, į bankrotą jo tikrai nenuvarys. Pradžioje politinė galia jam atrodė tarsi naujas žaisliukas. Sulaukęs brandaus amžiaus, buvo turtingas ir gerbiamas, kokiu norėjo tapti dar paauglys, kai gyveno skurdžiai, be globėjų, o kišenėje turėjo tik išdidumą ir troškimus. Tačiau netrukus suprato, kad yra toks pat vienišas kaip anksčiau. Abu sūnūs jo vengė, o su Blanka daugiau nebepalaikė jokių ryšių. Apie ją šiek tiek žinojo, nes papasakodavo jos broliai, o pats kiekvieną mėnesį viso labo nusiųsdavo čekį, sąžiningai vykdydamas Žanui de Satinji duotą pažadą. Nuo sūnų buvo taip nutolęs, kad kiekvieną pokalbį su jais užbaigdavo riksmais. Apie Nikolo kvailystes Trueba sužinodavo, kai būdavo per vėlu, tai yra kai visi apie jas jau šnekėdavo. Nežinojo nieko ir apie Chaimės gyvenimą. Jei būtų įtaręs, jog šis susitikinėja su Pedru Terseru Garsija

ir su juo dideli draugai, Estebaną tikriausiai būtų ištikusi apopleksija. Tačiau Chaimė mokėjo saugotis ir apie tuos dalykus su tėvu nekalbėdavo.

Pedras Terseras Garsija iš kaimo išvyko. Po baisiojo susidūrimo su šeimininku jį priglaudė parapijos namai ir išgydė ranką. Tačiau vaikiną slėgė depresija, jis nuolatos kartojo, kad gyvenimas be Blankos neturi prasmės. Nebegalėjo nė groti gitara, tad neteko paskutinės pagundos. Vaikinas buvo stiprus, todėl tėvas Chosė Dulsė Marija palaukė, kol žaizdos užgis, tada pasisodino į ratus ir nuvežė į indėnų rezervaciją, kur pristatė šimtametei senutei. Senutė buvo akla, o dėl reumato nejudino rankų, tačiau užsispyrė ir išmoko kojomis pinti krepšius. „Jei ji kojomis pina krepšius, tai ir tu be pirštų gali groti gitara“, – tarė kunigas. O tada papasakojo savo paties istoriją:

– Kai buvau tavo amžiaus, irgi įsimylėjau. Mano išrinktoji buvo gražiausia viso kaimo mergina. Jau ruošėmės susituokti ir ji buvo pradėjusi siūtis kraitį, o aš – taupyti pinigus, kad galėtume pasistatyti namelį, bet staiga mane paėmė į kariuomenę. Kai grįžau, ji buvo ištekėjusi už mėsininko ir pavirtusi stora senjora. Jau norėjau pulti į upę, prie kojų prisirišęs akmenį, tačiau apsigalvojau ir nusprendžiau tapti kunigu. Praėjus metams nuo šventimų, ji tapo našle, ateidavo į bažnyčią ir žiūrėdavo į mane ilgesingomis akimis.

Milžinas jėzuitas nuoširdžiai nusikvatojo, Pedras Terseras pralinksmėjo ir pirmą sykį per tris savaites nusišypsojo.

– Kaip matai, sūnau, – užbaigė tėvas Chosė Dulsė Marija, – neverta prarasti vilties. Blanką vėl išvysi tada, kai mažiausiai tikėsies.

Išsigydęs kūną ir sielą, Pedras Terseras Garsija, mazgelin susirišęs drabužių ir kelias monetas, kurias kunigas nugvelbė iš aukų dėželės, nuvyko į sostinę. Tėvas Chosė Dulsė Marija buvo jam davęs adresą vieno socialistų veikėjo, jis pirmosiomis dienomis vaikiną priglaudė savo namuose ir surado liaudies dainų atlikėjo darbą bohemos mėgstamoje kavinėje. Netrukus jaunuolis apsigyveno darbininkų rajone, medinėje lūšnoje, kuri pasirodė tarsi rūmai, nors ten stovėjo tik geležinė lova su matracu, kėdė ir dvi

dėžės, iš kurių pasidarė stalą. Ten gyvendamas jis toliau skleidė socializmo idėjas ir nusivylęs mąstė apie tai, kad Blanka ištekėjo už kito, nesiklausydamas Chaimės aiškinimų ir paguodos žodžių. Išmoko valdyti dešinę ranką labiau panaudodamas likusius du pirštus ir toliau kūrė dainas apie vištas ir gaudomas lapes. Vieną dieną jį pasikvietė į radiją, tada ir prasidėjo svaigus jo populiarumas, kurio nė pats nesitikėjo. Jo balsas dažnai skambėdavo per radiją, jo vardą daug kas žinojo. Tik senatorius Trueba niekuomet jo neišgirdo, nes namuose neleido laikyti radijo aparato. Radiją laikė neapsišvietusių žmonių prietaisu, darančiu pragaištingą įtaką ir skleidžiančiu vulgarias idėjas. Niekas nebuvo labiau nutolęs nuo populiarios muzikos už Estebaną Truebą, jis pakentė tik vienintelę muzikos rūšį – operą, kai prasidėdavo jos sezonas, ir sarsuelos trupės, kuri kiekvieną žiemą atvykdavo iš Ispanijos, atliekamas operetes.

Vieną dieną Chaimė parkeliavo namo ir paskelbė naujieną, jog ketinąs pasikeisti pavardę, nes nuo to laiko, kai tėvas tapo Konservatorių partijos senatoriumi, draugai universitete jo vengia, o vargšai Miserikordijos rajone juo nebepasitiki. Estebanas Trueba neteko kantrybės ir buvo berėžiąs jam antausį, tačiau laiku susitvardė iš žvilgsnio supratęs, jog šį kartą sūnus to nepakęs.

– Vedžiau tam, kad susilaukčiau teisėtų sūnų, kurie nešios mano pavardę, o ne benkartų, besivadinančių motinos pavarde! – sušvogždė jis, pamėlęs iš įniršio.

Po dviejų savaičių Kongreso koridoriuose ir klubo salonuose Estebanas išgirdo kalbant, jog jo sūnus Chaimė Brazilijos aikštėje nusimovė kelnes ir atidavė vargšui, o pats tik su kojinėmis parkeliavo namo ištisus penkiolika kvartalų, sekamas būrio vaikų ir smalsuolių. Tuomet jam galutinai nusibodo ginti savo garbę nuo patyčių ir apkalbų, tad leido sūnui pasikeisti pavardę į kokią tik jam patinka, svarbiausia, kad būtų ne jo. Tą dieną, užsidaręs savo darbo kambaryje, iš nusivylimo ir pykčio apsiverkė. Mėgino save įtikinti, jog panašios kvailystės pasibaigs, kai Chaimė pagaliau suaugs, kad kada nors jis taps normaliu vyru, kuris padės jam ver-

sle, o senatvėje bus ramstis. Dėl kito sūnaus jau buvo praradęs viltį. Nikolas, metęs vieną nežmonišką užsiėmimą, imdavosi kito. Šiomis dienomis svajojo perskristi kalnyną, lygiai kaip prieš daugelį metų tai mėgino padaryti jo motinos dėdė Markas. Transporto priemonė, kuria ketino naudotis, taipgi nebuvo labai įprasta: ruošėsi pakilti oro balionu, įsitikinęs, jog nė viena gazuotų gėrimų bendrovė neatsispirs progai didžiulį balioną, pakibusį tarp debesų, panaudoti reklamai. Nikolas nusikopijavo vokiško prieškarinio cepelino modelį, kuris pakildavo naudodamas karštą orą, o jo viduje keliaudavo vienas ar du drąsuoliai. Vaikinas ilgai triūsė: sukonstravo tą didžiulę pripučiamą dešrą, studijavo slapčiausius jos mechanizmus, vėjo sroves, kortų pranašystes ir aerodinamikos dėsnius. Kelias savaites buvo užmiršęs penktadienio spiritizmo seansus, kuriuose dalyvaudavo motina ir trys seserys Moros, ir net nepastebėjo, kad nustojo lankytis Amanda. Kai užbaigė statyti skraidymo prietaisą, susidūrė su nenumatyta kliūtimi: gazuotų gėrimų bendrovės valdytojas, amerikietis iš Arkanzaso valstijos, atsisakė projektą finansuoti teisindamasis, kad jei Nikolas, pakilęs su ta mašina, užsimuš, jo gėralą mažai kas pirks. Nikolas mėgino susirasti kitų norinčių pasireklamuoti, tačiau niekas daugiau nesusidomėjo. Vis dėlto jis neatsisakė savo užmojo, net jei reiktų skristi už dyką. Numatytą dieną Klara ramiausiai mezgė nekreipdama dėmesio į sūnaus pasirengimus, tuo tarpu visa šeima, kaimynai ir draugai baisėjosi beprotišku planu leistis per kalnus šituo nesuprantamu prietaisu.

– Jaučiu, kad nepavyks pakilti, – neatsitraukdama nuo mezginio tarė Klara.

Taip ir atsitiko. Paskutinę akimirką atvažiavo pilnas sunkvežimis policininkų, mat Nikolas buvo nusprendęs pakilti viešame parke. Policija pareikalavo municipalinio leidimo, jis, be abejo, neturėjo. Ir vėliau nepavyko jo gauti. Nikolas keturias dienas lakstė iš vienos kontoros į kitą, nevilties apimtas, tvarkė formalumus, kurie visi galų gale atsirėmė į buką biurokratijos sieną. Jis taip ir nesužinojo, kad už pilno sunkvežimio policininkų ir nesibaigiančio popierizmo stovėjo tėvas, – naudodamasis savo įtakingumu,

jis neketino leisti tokio nuotykio. Nikolui pabodo kovoti su gazuotų gėrimų gamintojų nedrąsumu ir oro reikalų biurokratija, tad jis nusprendė, kad pakilti nepavyks, nebent slaptai, kas, turint omenyje skraidymo aparato dydį, buvo neįmanoma. Vaikinas puolė į neviltį, iš kurios jį ištraukė motina, pasiūlydama pasistengti, kad įdėtas darbas nenueitų niekais: panaudoti baliono medžiagą kam nors naudingam. Tuomet Nikolas sugalvojo atidaryti sumuštinių cechą. Sumanė daryti sumuštinius su vištiena, vynioti juos į gabalėliais sukarpytą baliono medžiagą ir pardavinėti tarnautojams. Erdvi namų virtuvė šiam tikslui pasirodė ideali. Užpakalinį sodą užpildė paukščiai suraišiotomis kojomis, laukiantys savo eilės, kada vienas iš specialiai tam nusamdytų dviejų skerdikų nukirs galvas. Kieme skraidė plunksnos, Olimpo dievų statulos buvo aptaškytos krauju. Visiems varė šleikštulį sultinio kvapas, o išmestus vidurius puolė debesys musių. Kaip tik tuomet Klara padarė skerdynėms galą, nes ją ištiko nervinis priepuolis, regis, bet kurią minutę galintis vėl panardinti ją į nebylystę. Nauja komercinė nesėkmė Nikolo neliūdino, nes mėsininkystė jam irgi buvo susukusi ir pilvą, ir galvą. Susitaikė su mintimi, jog prarado, ką buvo investavęs į abu projektus, ir užsidaręs kambaryje ėmė kurti naujus planus, kaip užsidirbti pinigų ir prasiblaškyti.

– Jau senokai nematau Amandos, – tarė Chaimė, jau nebegalįs sutramdyti nekantrios širdies.

Tuomet Nikolas prisiminė Amandą ir susivokė, jog jau trys savaitės nemato jos vaikštinėjančios po namus, be to, ji neatėjo pasižiūrėti jo nepavykusio bandymo pakilti balionu ir nedalyvavo vištienos sumuštinių cecho atidaryme. Nuėjo pasiklausti Klarą, tačiau motina apie merginą taip pat nieko nežinojo ir buvo ją kone užmiršusi. Namai tapo, kaip ji sakydavo, tarpine stotimi, tad jai neužteko jėgų nei širdies rūpintis dar ir tais, kurie nebeateina. Tuomet Nikolas nusprendė eiti jos ieškoti, nes suprato, jog jam trūksta neramiosios plaštakės Amandos ir jos svaiginančio tylaus glėbio tuščiuose kambariuose, kur juodu ritinėdavosi kaip šunyčiai, kai tik Klara nusukdavo nuo jų akis, o Migelis žaisdavo ar miegodavo kokiame kampe.

Pensionas, kur gyveno Amanda su broliuku, pasirodė esąs sukiužęs senas namas, kuris prieš pusę amžiaus veikiausiai spindėjo prašmatnumu, tačiau miestui plečiantis į kalnų pusę, jo neteko. Namą iš pradžių valdė arabų pirkliai, kurie išpuošė jį rausvo gipso frizais; vėliau, kai arabai persikėlė į turkų kvartalą, savininkas pavertė jį pensionu: padalijęs į liūdnus, menkai apšviestus, nepatogius, sukrypusius kambarėlius, nuomojo neturtingiems žmonėms. Siauri drėgni koridoriukai buvo tikras labirintas, kur lengvai galėjai pasiklysti, juose amžinai viešpatavo kalafiorų sriubos ir kopūstų troškinio dvokas. Duris atidarė pati savininkė. Kalnas, ne moteriškė – didžiuliu trigubu pagurkliu ir rytietiškomis akutėmis, paskendusiomis riebalų raukšlėse; ant visų pirštų ji mūvėjo po žiedą ir maivėsi tarsi vienuolyno naujokė.

– Kitos lyties lankytojai neįleidžiami, – tarė ji Nikolui.

Tačiau Nikolas švystelėjo visa nugalinčia gundytojo šypsena, pabučiavo ranką, nesutrikdamas nuo nešvarių jos nagų apsilupinėjusiu tamsiai raudonu laku, išgyrė jos žiedus ir apsimetė Amandos pusbroliu; pagaliau moteriškė, įveikta, koketiškai vaipydamasi ir drambliškai sukinėdamasi, dulkinais laiptais nuvedė jį į trečią aukštą ir parodė Amandos duris. Merginą Nikolas rado lovoje, apsisupusią išblukusiu šaliu, su broliuku Migeliu žaidžiančią šaškėmis. Atrodė tokia jaunutė ir sulysusi, kad Nikolas ją vargiai atpažino. Amanda pasižiūrėjo nenusišypsodama ir neparodė jokio malonaus sutikimo ženklo. O Migelis, atvirkščiai, atsistojo įsisprendęs ir tarė:

– Pagaliau atėjai.

Nikolas prisiartino prie lovos bandydamas prisiminti lanksčiąją, įdegusią Amandą, gyvybingą, nuodėmingą Amandą, su kuria tamsoje susitikinėdavo tamsiuose kambariuose, tačiau įsisukusi į nešvarią šalio vilną ir pilkas paklodes, prieš jį sėdėjo nepažįstama moteris didelėmis atšiauriomis akimis, kurios į jį žvelgė nepaaiškinamai griežtai. „Amanda“, – sumurmėjo jis, paėmęs merginai už rankos. Be sidabro žiedų ir apyrankių ji atrodė bejėgė kaip mirštančio paukščio kojelė. Amanda pasišaukė broliuką. Migelis priėjo prie lovos, ir ji kažką pašnibždėjo jam į ausį. Berniukas

lėtai patraukė prie durų. Nuo slenksčio metė į Nikolą piktą atsisveikinimo žvilgsnį ir išėjo tyliai uždaręs duris.

– Atleisk, Amanda, – išvebleno Nikolas. – Buvau labai užsiėmęs. Kodėl nepranešei, kad sergi?

– Aš nesergu, – atsakė ji. – Aš nėščia.

Šis žodis Nikolui buvo tarsi antausis. Jis traukėsi, kol pajuto nugara atsirėmęs į lango stiklą. Nuo pat pirmo karto, kai grabinėdamas po egzistencialistės kostiumo drapanas, tamsoje nieko nematydamas, nurengė Amandą iš jaudulio virpėdamas, liesdamas iškilimus ir įdubas, kuriuos ne sykį buvo mėginęs įsivaizduoti, tačiau niekuomet nepažinęs jų nuostabiosios nuogybės, – buvo įsitikinęs, jog Amanda pakankamai patyrusi ir nepadarys jo, dvidešimt vienerių metų vaikino, tėvu, o savęs – dvidešimt penkerių metų vieniša motina. Amanda jau buvo turėjusi vyrų ir pirmoji jam prabilo apie laisvą meilę. Tvirtino, jog kartu jie bus tik tol, kol abiem tai patiks, vienas kito nesusaistys ir ateičiai nepasižadės, – kaip Sartras ir Bovuar. Tasai susitarimas, iš pradžių Nikolui dvelkęs šalčiu ir svetimumu, vėliau tapo labai patogus. Ramiai ir smagiai, kaip darydavo viską, pasinėrė į meilės nuotykį negalvodamas apie padarinius.

– Ką mes dabar darysime! – sušuko jis.

– Abortą, savaime aišku, – atsakė ji.

Nikolą užliejo palengvėjimas. Jis vėl išvengė bedugnės. Kaip visuomet, žaidžiant ant prarajos krašto, šalia atsistojo stipresnis ir ėmėsi reikalo – lygiai taip būdavo ir mokykloje: jis tol erzindavo berniukus, kol tie jį užpuldavo, ir tuomet, paskutinę akimirką, kai siaubas jį suparalyžiuodavo, staiga priešais išdygdavo Chaimė ir jo panika virsdavo nevaldomu džiaugsmu, jis galėdavo smukti už kiemo kolonų ir iš ten saugus užgaulioti priešininkus, o brolis tuo metu sukruvinta nosimi lyg prisuktas tyliai ir atkakliai darbuodavosi kumščiais. Dabar Amanda prisiėmė už jį atsakomybę.

– Mes galime susituokti, Amanda... Jei nori, – sumurmėjo jis, mėgindamas neapsigėdinti.

– Ne! – neabejodama atsakė ji. – Tam aš tave nepakankamai myliu, Nikolai.

Jo jausmai kaipmat pasikeitė, nes tokia galimybė nebuvo atėjusi į galvą. Iki tol niekuomet nebuvo kieno nors atstumtas ar pamestas, ir kiekvieną kartą įsivėlus į meilės nuotykį, turėdavo griebtis viso savo taktiškumo, kad sugebėtų išslysti mergaitės per smarkiai neįžeidęs. Galvojo apie liūdną Amandos padėtį – neturtinga, vieniša, besilaukianti. Vienas jo žodis galėtų pakeisti visą jos likimą ir paversti ją gerbiama Truebos žmona. Šitie apmąstymai truko vos akimirką, tačiau jis jų susigėdo ir paraudo, kam pasidavė tokioms mintims. Staiga Amanda pasirodė jam nuostabi. Nikolas prisiminė kartu išgyventas laimės valandėles: kaip abu gulėdavo ant grindų ir rūkydavo vieną pypkę norėdami apsvaigti, kaip juokdavosi iš žolės, kurios skonis buvo kaip sudžiūvusio galvijų mėšlo ir kuri turėjo labai menką haliucinogeninį poveikį, tačiau palengvindavo savitaigą; kaip dviese užsiiminėdavo joga ir medituodavo atsisėdę vienas priešais kitą, visiškai atsipalaidavę, žvelgdami vienas kitam į akis ir šnabždėdami žodžius sanskrito kalba, kurie turėdavo nugramzdinti į nirvaną, tačiau dažniausiai duodavo priešingų rezultatų: jie galiausiai sprukdavo nuo svetimų akių ir, pasislėpę sodo brūzgynuose, lyg pakvaišę mylėdavosi; kaip dusdami nuo dūmų ir aistros, prie žvakės skaitydavo knygas; kaip ištisas valandas garsiai ginčydavosi apie pesimistus pokario filosofus arba mėgindavo įsakyti trikojui staliukui pabelsti į žemę du kartus, jeigu „taip“, ir tris – jeigu „ne“, o Klara iš jų juokdavosi. Atsiklaupė šalia lovos maldaudamas Amandą nepalikti jo, atleisti ir toliau draugauti, tarsi nieko nebūtų įvykę, nes tai tik apmaudus atsitiktinumas, negalintis pakeisti neliečiamos jų santykių esmės. Tačiau ji tarsi jo nesiklausė. Motiniška ranka abejingai glostė jam galvą.

– Nesivargink, Nikolai. Argi nematai, kad mano siela jau labai sena, o tu dar vaikas? Visuomet ir būsi vaikas, – tarė ji.

Jie glamonėjo vienas kitą be aistros, kankindami save atodūsiais ir prisiminimais. Ragavo išsiskyrimo, kurį abu nujautė, graudulį, tebepainiodami jį su susitaikymu. Ji atsikėlė iš lovos, išvirė arbatos, ir Nikolas pamatė, jog ji vietoj naktinių apsitempusi senu apatinuku. Buvo smarkiai sulysusi, blauzdos atrodė apgailėti-

nai. Po kambarį, kuris jai atstojo ir kabinetą, ir virtuvę, ir valgomąjį, vaikščiojo basa, ant pečių užsisiautusi šalį, palaidais plaukais triūsė aplinkui žibalinę viryklėlę ant stalo. Išvydo, kaip netvarkingai Amanda gyvena, ir suvokė, jog iki šiol beveik nieko apie ją nežinojo. Žinojo, jog daugiau šeimos, išskyrus broliuką, neturi ir gyvena iš nedidelio atlyginimo, tačiau tikrosios padėties net neįsivaizdavo. Skurdas jam buvo abstrakti, tolima sąvoka, taikytina Trijų Marijų nuomininkams ir vargšams, kuriems padeda jo brolis Chaimė, tačiau su juo pačiu nieko bendra neturinti. Amanda, jo Amanda, tokia artima ir taip gerai pažįstama, staiga pavirto svetimu žmogumi. Nikolas žiūrėjo į jos sukneles, kurias apsivilkusi ji žibėdavo kaip karalienė, o dabar ant sienoje įkaltų vinių jos kabėjo tarsi elgetos skarmalai. Žvelgė į jos dantų šepetėlį, stovintį stiklinėje ant parudavusios kriauklės, Migelio mokyklinius batelius, tiek šveistus ir teptus batų tepalu, kad jie prarado formą, seną spausdinimo mašinėlę šalia viryklėlės, knygas, išmėtytas tarp puodelių, išdužusį lango stiklą, užkimštą laikraščiu. Šis pasaulis jam svetimas. Jis nė nenutuokė, kad toks egzistuoja. Iki tol manė, jog yra užbrėžta linija, kurios vienoje pusėje – pliki kaip tilvikai vargšai, o kitoje – žmonės kaip jis pats, tarp kurių manė esant ir Amandą. Tačiau nieko nenutuokė apie tylią tarpinę klasę, kuri kovoja su skurdu bergždžiai mėgdžiodama aukse besimaudančius nenaudėlius kaip jis. Sutriko, susigėdo prisiminęs visus tuos atvejus praeityje, kai jai greičiausiai teko imtis raganiškų burtų, kad Truebų namuose niekas nepastebėtų jos skurdo, o jis, visiškai to nenutuokiąs, jai nepadėjo. Prisiminė tėvo pasakojimus apie savo skurdžią vaikystę ir apie tai, jog būdamas jo amžiaus jau dirbo, kad galėtų išlaikyti motiną ir seserį. Pirmą sykį šiuos pamokomus pasakojimus susiejo su tikrove, kurią matė. Pamanė, kad kaip tik toks yra Amandos gyvenimas.

Atsisėdę ant lovos, nes kambaryje stovėjo tik viena kėdė, jie išgėrė vieną puodelį arbatos. Amanda papasakojo apie savo praeitį, šeimą, alkoholiką tėvą, mokytojavusį viename kaime šiaurėje, apie pervargusią, prislėgtą motiną, kuri išlaikė šešis vaikus, ir apie tai, kaip ji pati vos prakutusi pabėgo iš namų. Į sostinę atkeliavo

penkiolikos metų ir apsigyveno pas geraširdę krikštamotę, kuri ilgą laiką jai padėjo. Kai mirė mama, grįžo į kaimą jos palaidoti ir pasiėmė Migelį, tebebuvusį vystykluose. Nuo to laiko atstojo jam motiną. Apie tėvą ir kitus brolius ir seseris daugiau nieko negirdėjo. Nikolas troško ją ginti ir ja rūpintis, atlyginti už visus vargus. Niekuomet jos nebuvo taip mylėjęs.

Vakarėjant grįžo Migelis raudonais skruostais, paslaptingai susigūžęs ir patenkintas dovana, kurią slėpė už nugaros. Tai buvo popierinis maišelis su duona. Berniukas padėjo dovaną ant lovos, meiliai pabučiavo seserį, rankele paglostė jai plaukus ir pataisė pagalves. Nikolas sudrebėjo. Vaiko judesiuose buvo daugiau rūpesčio ir švelnumo negu visose glamonėse, kurias jis per visą gyvenimą yra dovanojęs moterims. Tuomet suvokė, ką norėjo pasakyti Amanda, ir pats sau tarė: „Dar daug turiu ko išmokti". Į purviną lango stiklą įrėmęs kaktą, paklausė save, ar mokės kada nors duoti tiek, kiek pats tikisi gauti.

– Kaip tai padarysime? – paklausė nedrįsdamas ištarti baisiojo žodžio.

– Paprašyk padėti savo brolį Chaimę, – pasiūlė Amanda.

Brolį Chaimė priėmė savo knygų tunelyje, išsitiesęs ant kareiviškos lovelės, kurią apšvietė vieniša elektros lemputė, kabanti tiesiai virš jos. Skaitinėjo meilės sonetus to paties Poeto, jau pasiekusio pasaulinę šlovę, kaip ir išpranašavo Klara, kai pirmą sykį išgirdo jį žemu balsu skaitantį savo eiles jos literatūriniame vakarėlyje. Chaimė svarstė, kad tais laikais, kai Poetas nuolat svečiuodavosi didžiajame name ant kampo ir popiet dažnai atsisėsdavo sode išgerti arbatos ir pasišnekėti apie liūdnąsias savo eiles, jo poeziją galbūt įkvėpė Amanda, taip pat užeidavusi į Truebų sodą. Jį nustebino brolio apsilankymas, nes nuo to laiko, kai abu baigė mokyklą, jie kas dieną vis labiau tolo. Pastaruoju metu nebeturėdavo apie ką kalbėti ir tais retais atvejais, kai susitikdavo tarpdury, pasisveikindavo galvos linktelėjimu. Chaimė jau buvo praradęs viltį sudominti Nikolą esminėmis būties problemomis.

Chaimė žiūrėjo į brolio beprasmį linksminimąsi kaip į asmeninį įžeidimą, nesuprasdamas, kaip šis gali sau skraidyti balionais ir pjauti vištas, kai Miserikordijos rajone laukia tiek darbų. Tačiau nebemėgino nutempti jo į ligoninę, kad iš arti išvystų kančias, – atseit svetimas vargas gal sujaudins skrajūnui širdį; nustojo kviesti ir į socialistų susirinkimus Pedro Tersero Garsijos namuose, tolimiausioje darbininkų kvartalo gatvėje, kur jie, policijos sekami, rinkdavosi kiekvieną ketvirtadienį. Nikolas šaipėsi iš jo rūpinimosi socialinėmis problemomis sakydamas, jog tik misionieriaus pašaukimą turįs kvailys su žvake eina per pasaulį ieškodamas vargo ir niekšybių. Dabar Nikolas stovėjo priešais jį ir žiūrėjo su ta pačia kalta, maldaujama išraiška, su kuria tiek kartų išjudino jo švelnius jausmus.

– Amanda nėščia, – be jokios įžangos tarė Nikolas.

Turėjo pakartoti, nes Chaimė nepajudėjo, tylus kaip visuomet, ir nė vienu judesiu neišsidavė girdėjęs brolio žodžius. Tačiau viduje jį smaugė apmaudas. Tyliai šaukė Amandą vardu ir kabinosi už švelnių jo sąskambių stengdamasis susitvardyti. Jam taip reikėjo išlaikyti iliuziją gyvą, kad įtikinėjo save, jog Amandos ir Nikolo meilė vaikiška, pasitenkinanti nekaltais pasivaikščiojimais susiėmus už rankų, pokalbiais prie absento butelio ir keletu skubotų bučinių, kuriuos jam teko matyti.

Neigė sau tą skausmingą tiesą, su kuria susidūrė akis į akį.

– Nepasakok man. Ne mano reikalas, – atsakė jis, atgavęs balsą.

Nikolas susmuko kojūgalyje ir užsidengė delnais veidą.

– Padėk jai, prašau! – maldavo jis.

Chaimė užsimerkė ir sunkiai atsiduso, vos ne vos tramdydamas padūkusius jausmus, kurie stūmė jį užmušti brolį, lėkti ir pačiam vesti Amandą, verkti iš bejėgiškumo ir nusivylimo. Atmintyje iškilo merginos vaizdas, kurį išvysdavo kiekvieną sykį, kai jį imdavo kankinti meilė. Regėdavo, kaip ji, vedina broliuku, įeina ir išeina iš namų tarsi gaivaus oro gūsis. Girdėjo ją kvatojančią terasoje, užuodė vos vos salsvą, švelnų jos odos ir plaukų aromatą, kuris padvelkdavo vidurdienio saulėje jai einant pro šalį. Re-

gėjo ją tokią, apie kokią tuščiai svajodavo. O labiausiai prisimindavo, kaip Amanda įėjo į jo kambarį ir valandėlę jie niekieno netrukdomi pabuvo dviese atsiskyrėliškame jo būste. Ji įžengė nepasibeldusi, kai jis skaitė lovoje, užtvindė tunelį savo ilgų plaukų plevenimu ir banguojančiomis rankomis. Ji čiupinėjo jo knygas be jokios pagarbos ir net išdrįso traukti jas iš šventųjų lentynų; atsainiai nupūtusi dulkes, numetė jas ant lovos be perstojo čiauškėdama, o jis iš geidulio ir netikėtumo virpėjo, enciklopediniame žodyne nerasdamas nė vieno žodžio jai sulaikyti, kol ji galiausiai atsisveikino bučiniu į skruostą, tebedegančiu tarsi žaizda, – vieninteliu lemtingu bučiniu, iš kurio jis sukūrė svajonių labirintą, kur jie buvo įsimylėję karalaitis ir karalaitė.

– Juk nusimanai apie mediciną, Chaime. Padaryk ką nors, – prašė Nikolas.

– Aš studentas. Man dar toli iki daktaro. Apie šituos dalykus nieko neišmanau. Esu matęs ne vieną moterį, kuri mirė įsikišus kokiam nemokšai, – tarė Chaimė.

– Ji tavimi pasitiki. Sako, kad tik tu gali jai padėti, – atsakė Nikolas.

Chaimė sugriebė broliui už atlapų, pakėlė į orą ir papurtė tarsi skudurinę lėlę, šaukdamas visus keiksmažodžius, kokie tik atėjo tą akimirką į galvą, bet turėjo paleisti, nes pats pradėjo kūkčioti. Nikolas suinkštė iš palengvėjimo: Chaimę pažinojo ir suprato, jog, kaip visuomet, jis prisiims gynėjo vaidmenį.

– Ačiū, broli!

Chaimė pliaukštelėjo jam per nugarą ir išstūmė iš kambario. Užsirakino duris, kniūbsčias krito ant lovelės ir pratrūko duslia, baisia rauda, kuria vyrai rauda dėl meilės.

Jie palaukė sekmadienio. Chaimė sutiko juos priimti Miserikordijos rajono ligoninėje, kur jis atliko praktiką. Raktą turėjo, nes visuomet išeidavo paskutinis, tad vidun pateko be keblumų, tačiau jautėsi tarsi vagis, nes nebūtų galėjęs paaiškinti, ko tokiu laiku čia lankosi. Jau tris dienas atidžiai studijavo kiekvieną operacijos, kurią ruošėsi atlikti, žingsnį. Galėjo pakartoti kiekvieną žodį iš knygos ta pačia tvarka, tačiau drąsiau nebuvo. Jis drebėjo

kaip lapelis. Stengėsi negalvoti apie moteris, kurias matė greitosios pagalbos skyriuje: tas, kurias padėjo išgelbėti štai šiame kabinete, ir tas, kurios mirė šitose lovose baltos kaip drobė, iš tarpkojo bėgant kraujo upėms, – ir jo mokslas negalėjo nieko padaryti, kad sustabdytų pro tą atvirą ertmę ištekančią gyvybę. Su šiomis dramomis buvo susipažinęs iš arti, tačiau iki šiol jam nereikėjo spręsti moralinės dilemos, ar privalu padėti viltį praradusiai moteriai. O juo labiau Amandai. Chaimė uždegė šviesas, apsivilko baltą gydytojo chalatą, pasiruošė instrumentus, garsiai kartodamas kiekvieną detalę, kurias buvo išmokęs. Troško, kad įvyktų kokia baisi nelaimė, koks kataklizmas iš gelmių supurtytų planetą ir jam nebereikėtų daryti to, ką prižadėjo. Tačiau iki sutartos valandos nieko neįvyko.

Tuo tarpu Nikolas nuvyko atvežti Amandos senute "Kovadonga", vos šliaužiančia su paskutinėmis veržlėmis, paskendusia juodame degančio tepalo debesyje. Amanda laukė atsisėdusi ant vienintelės kėdės, už rankos ją laikė Migelis, nuo jų dvelkė bendrumu, Nikolui nepasiekiamu. Amanda atrodė išbalusi ir suvargusi, nes pastarosiomis savaitėmis jai teko šitiek nervintis, abejoti ir jaudintis, bet elgėsi ramiau negu Nikolas: šis lengvabūdiškai plepėjo, negalėjo nustygti vietoje ir stengėsi ją pralinksminti apsimestu gyvumu ir beprasmiškais juokeliais. Dovanų jai atnešė senovinį žiedą su granatais ir briliantais, kurį nušvilpė iš motinos kambario įsitikinęs, jog ji niekuomet jo nepasiges ir net išvydusi ant Amandos piršto nesugebės atpažinti, nes jai šitie dalykai apskritai nerūpėjo. Amanda jį švelniai jam grąžino.

– Matai, Nikolai? – tarė ji be šypsenos. – Tikrai tebesi vaikas.

Jiems išeinant mažasis Migelis užsisiautė pončą ir įsikibo į sesers ranką. Nikolui teko pradžioje griebtis savo apžavų, o paskui – jėgos, kad nutemptų berniuką pas šeimininkę; per pastarąsias dienas akivaizdžiai pavergta nuomininkės apsimetėlio pusbrolio kerų, kad ir labai nenoromis, sutiko tą vakarą prižiūrėti vaiką.

Važiuodami nesikalbėjo, kiekvienas pasinėręs į savo nuogąstavimus. Nikolui Amandos priešiškumas buvo lyg užkratas, tvyran-

tis tarp jų. Amanda per kelias dienas susitaikė su mintimi apie mirtį ir jos bijojo mažiau negu skausmo ir pažeminimo, kuriuos šį vakarą jai teks iškentėti. Nikolas vairavo "Kovadongą" jam nepažįstama miesto dalimi, siauromis ir tamsiomis gatvelėmis, kuriose fabrikų patvoriuos riogsojo kalnai šiukšlių, lyg tankus miškas kilo kaminai, uždengiantys dangų. Benamiai šunys rausėsi po atmatas, tarpuvarčių nišose miegojo į laikraščius įsisupę elgetos. Jį nustebino, jog broliui – tai įprastas kasdieninis reginys.

* * *

Chaimė jų laukė prie ligoninės durų. Su baltu chalatu ir susirūpinęs, jis atrodė daug vyresnis. Šaltų lyg ledas koridorių labirintu juos nuvedė į paruoštą kabinetą, stengdamasis nukreipti Amandos dėmesį nuo vietos šlykštumo. Nenorėjo, kad ji pastebėtų pilnas dėžes pageltonavusių rankšluosčių, laukiančių pirmadienio skalbimo, terliones ant sienų, ištrupėjusias plyteles ir aprūdijusius vamzdžius, nuo kurių be perstojo laša. Prie kabineto durų Amanda pasibaisėjusi sustojo – išvydo instrumentus ir ginekologinę kėdę. Tai, kas iki tol atrodė abstrakti mintis ir koketavimas su mirties galimybe, dabar įgavo realistinį pavidalą. Nikolas sustojo išbalęs, tačiau Chaimė paėmė abu už rankų ir įvedė vidun.

– Nežiūrėk, Amanda! – tarė jis. – Aš tave užmigdysiu.

Iki tol niekuomet nebuvo daręs nejautros ar operavęs. Jo, kaip studento, pareigos apsiribojo administraciniais reikalais, ligos istorijų tvarkymu, pagalba gydant, siuvant žaizdas ar kitokios smulkios užduotys. Jis buvo labiau išsigandęs už pačią Amandą, tačiau apsimetė, kad jam tai įprastas darbas, ir stovėjo nerūpestingas ir pasipūtęs, kaip matydavo elgiantis daktarus. Norėdamas, kad jai nereiktų gėdytis nusirengiant prieš jį, o pačiam – žiūrėti į ją nuogą, padėjo atsigulti apsirengusiai. Kol plovėsi rankas ir parodė Nikolui, kaip tai daryti, stengėsi merginą prablaškyti pasakodamas istoriją apie ispanų vaiduoklį, pasirodžiusį Klarai per vieną penktadieninį susibūrimą ir pranešusį, jog po namo pamatais paslėptas lobis. Ir papasakojo jai apie šeimą – kelias kartas keisčiausių pa-

paikėlių, iš kurių net šmėklos juokiasi. Tačiau Amanda jo nesiklausė. Buvo balta kaip drobė ir kaleno dantimis.

– Kam šitie diržai? Nenoriu, kad mane pririštum!

– Nepririšiu. Nikolas duos tau eterio. Kvėpuok ramiai, nebijok, kai pabusi, viskas bus baigta, – akimis virš chirurgo kaukės nusišypsojo Chaimė.

Nikolas prikišo merginai prie veido eterio kaukę, ir paskutinis dalykas, kurį ji matė prieš panirdama į tamsą, buvo Chaimė, žiūrintis į ją su tokia meile, jog ji pamanė sapnuojanti. Nikolas nuvilko jai drabužius ir pririšo ją prie stalo suvokdamas, jog tai šlykščiau už išprievartavimą, o brolis lūkuriavo užsimovęs pirštines, stengdamasis matyti ne savo svajonių moterį, o kūną, kokių tiek daug su skausmo riksmais kiekvieną dieną gula ant to paties stalo. Pradėjo dirbti lėtai ir atsargiai, kartodamas sau, ką privalo atlikti, murmėdamas atmintinai išmoktą knygos tekstą, o į akis bėgo prakaitas. Stebėjo merginos kvėpavimą, odos spalvą, širdies ritmą ir kiekvieną kartą, kai ji suinkšdavo, broliui liepdavo duoti daugiau eterio, melsdamasis, kad nekiltų kokių nors komplikacijų; skverbdamasis į slapčiausias jos vietas, mintyse nesustodamas keikė brolį. Mat šis kūdikis būtų buvęs jo, o ne Nikolo, būtų gimęs gyvas ir sveikas ir nebūtų gabalėliais išmestas šios sumautos ligoninės kanalizacijon. Jis būtų jį supęs ir saugojęs, o ne išgrandęs iš įsčių. Po dvidešimt penkių minučių Chaimė baigė. Liepė Nikolui padėti, kol nustos veikti eteris, tačiau išvydo, jog brolis, atsirėmęs į sieną, vemia.

– Kvaily! – užriko Chaimė. – Eik į tualetą, o kai išvemsi visą savo kaltę, palauk laukiamajame, nes mums dar daug liko!

Nikolas išsverdėjo, Chaimė nusimovė pirštines ir kaukę, atrišo diržus, atsargiai aprengė Amandą, paslėpė kruvinus savo darbo įkalčius ir kankinimo įrankius. Tuomet paėmė merginą ant rankų, trokšdamas kuo ilgiau pratęsti akimirką, kai laiko ją prie savo krūtinės, ir nunešė ant lovos, užtiestos švariomis paklodėmis, – prabanga, kurios netekdavo paragauti moterims, atskubėjusioms į ligoninę pagalbos. Užklojęs atsisėdo šalia. Pirmą sykį gyvenime galėjo iki soties į ją žiūrėti. Ji pasirodė esanti daug smulkesnė ir

mielesnė negu ta, kuri šmirinėdavo apsitaisiusi burtininkės apdarais ir apsikarsčiusi skambančiomis apyrankėmis; kaip ir manė, lieso jos kūnelio kauleliai tarp švelnių moteriškumo kalvelių ir lygių klonių buvo visai smulkučiai. Be pasibaisėtinos tarsi liūto karčiai šukuosenos ir dažytų sfinkso akių atrodė lyg penkiolikos metų. Jos bejėgiškumas Chaimę traukė daug labiau už visus kerus, kuriais anksčiau jį viliojo. Vaikinas jautėsi dvigubai už ją stambesnis ir sunkesnis, tūkstantį kartų stipresnis, tačiau be mūšio pasidavė švelnumui, kurį jautė, ir troškimui ją ginti. Prakeikė savo neįveikiamą sentimentalumą ir mėgino žiūrėti į ją kaip į brolio meilužę, kuriai ką tik padarė abortą, tačiau suprato neįstengsiąs ir pasidavė saldžioms meilės kančioms. Glostė jos perregimas rankas, plonus pirštus, ausis, palietė kaklą, čiuopdamas negirdimą gyvenimo garsą jos gyslose. Prikišo savo burną prie jos lūpų ir godžiai gėrė eterio kvapą, tačiau paliesti jų neišdrįso.

Amanda lėtai niro iš miego. Iš pradžių ją ėmė krėsti šaltis, paskui ėmė tampyti šleikštulys. Chaimė ją ramino kalbėdamas ta pačia slaptąja savo kalba, kuria šnekėdavo tik su gyvuliais ir mažiausiais vargšų ligoninės vaikais, kol ji aprimo. Ji pradėjo verkti, o jis toliau ją glostė. Abu tylėjo: ji kamuojama miego, šleikštulio, baimės ir skausmo, surakinusio pilvą, o jis – trokšdamas, kad ši naktis niekuomet nesibaigtų.

– Manai, nebegalėsiu turėti vaikų? – pagaliau paklausė ji.

– Manau, galėsi, – atsakė jis. – Bet pasiieškok pareigingesnio tėvo.

Abu su palengvėjimu nusišypsojo. Įdegusiame Chaimės veide, palinkusiame taip arti jos, Amanda ieškojo nors kokio panašumo į Nikolą, tačiau nesurado. Pirmą kartą savo klajokliškame gyvenime ji pasijuto saugi ir ginama. Patenkinta atsiduso ir pamiršo varganą aplinką: apsilupinėjusias sienas, šaltas metalines spinteles, siaubą varančius įrankius, dezinfekcinių priemonių smarvę ir net skausmą viduriuose.

– Būk geras, gulk šalia ir apkabink mane, – paprašė ji.

Jis droviai išsitiesė siauroje lovoje ir apglėbė ją. Stengėsi nejudėti, kad jos nevargintų ir kad pats neišgriūtų. Jo švelnumas buvo

nerangus kaip žmogaus, kuris niekuomet nebuvo mylimas ir staiga turi išmokti meilumo. Amanda užsimerkė ir nusišypsojo. Šitaip abu gulėjo kvėpuodami tykiai ir visiškai ramiai, lyg brolis ir sesuo, kol ėmė aušti ir šviesa, sklindanti pro langą, nustelbė lempą. Tuomet Chaimė padėjo jai atsistoti, užvilko paltą ir išvedė į laukiamąjį, kur krėsle miegojo Nikolas.

– Kelkis! Nuvešime namo, kad ja pasirūpintų motina. Verčiau keletą dienų jos vienos nepalikti, – tarė Chaimė.

– Žinojau, kad galime tavimi pasikliauti, brolau, – susijaudinęs padėkojo Nikolas.

– Padariau tai ne dėl tavęs, bjaurybe, o dėl jos, – suniurzgė Chaimė, atsukdamas jam nugarą.

Didžiajame name ant kampo Klara juos įsileido nieko neklausdama. Galbūt jau buvo išsiklausinėjusi kortas ar dvasias. Turėjo ją išbudinti, nes dar tik tekėjo saulė ir namiškiai nebuvo atsikėlę.

– Mama, padėk Amandai, – paprašė Chaimė. Jo balse nuskambėjo tikrumas, nes šitokiais atvejais jie jausdavosi bendrininkai. – Ji serga, jai reikia pabūti keletą dienų.

– O Migelis? – paklausė Amanda.

– Atvešiu jį, – tarė Nikolas ir išėjo.

Buvo paruoštas vienas iš svečių kambarių, ir Amanda atsigulė. Chaimė pamatavo jai temperatūrą ir liepė gulėti. Apsisuko eiti, tačiau ant slenksčio neryžtingai sustojo. Tuo metu grįžo Klara, laikydama padėklą su trimis kavos puodeliais.

– Turbūt turėčiau viską paaiškinti, mama, – sumurmėjo Chaimė, kai jie pradėjo gerti kavą.

– Ne, sūnau, – linksmai tarė Klara. – Jei tai nuodėmė, verčiau man nežinoti. Geriau palepinkime Amandą, nes jai to labai trūksta.

Tuomet ji išėjo, o sūnus išsekė įkandin. Chaimė žiūrėjo, kaip motina eina koridoriumi basa, išsidraikiusiais ant nugaros plaukais, įsisupusi į savo baltą chalatą, ir pajuto, kad nebe tokia aukšta ir stipri, kokia atrodydavo vaikystėje. Ištiesęs ranką, sulaikė ją už peties. Ji atsisuko, nusišypsojo, ir Chaimė ją apkabino, prispaudė prie krūtinės, subraižydamas jai kaktą savo smakru, ant kurio sty-

rančius šerius vėl reikėjo skusti. Pirmą sykį nuo kūdikystės, kai gulėdavo prisispaudęs prie jos krūtų, spontaniškai išreiškė švelnumą, ir Klara nustebo pajutusi, koks jos sūnus didelis, krūtinė plati lyg štangos kilnotojo, rankos it kūjai, galėtų ją sutraiškyti savo baisia jėga. Sujaudinta ir laiminga, ji save tyliai klausė, kaip gali būti, kad šis plaukuotas milžinas, stiprus kaip lokys ir drovus kaip mergelė, kadaise buvo jos pilve, ir dar ne vienas, o dviese.

Kelias dienas Amanda karščiavo. Chaimė nusigandęs neatsitraukdamas ją slaugė ir girdė sulfanilamidais. Klara irgi ja rūpinosi. Ji negalėjo nepastebėti, kad Nikolas mandagiai apie ją pasiteiraudavo, tačiau nerodydavo jokio noro jos aplankyti. Chaimė, priešingai, nešė jai mėgstamiausias savo knygas ir vaikščiojo lyg apdujęs, bambėdamas nežinia ką, klejojo po namus, kaip iki tol niekada nebuvo daręs. Ketvirtadienį net pamiršo socialistų susirinkimą.

Taip Amanda buvo laikinai priimta į šeimą, o Migelis, atsidūręs joje dėl ypatingų aplinkybių, tūnojo spintoje, Truebų namuose gimstant Albai. Jis niekuomet neužmiršo didingo ir kraupaus vaizdo, kai klykiant motinai ir šurmuliuojant moterims, į pasaulį atkeliavo kraujuotomis gleivėmis aplipęs kūdikis.

Estebanas Trueba buvo išvykęs į Šiaurės Ameriką. Pavargęs kentėti kaulų skausmą ir kitą ligą, apie kurią žinojo tik jis vienas, nusprendė vykti, kad jį apžiūrėtų užsienio daktarai, nes nieko nelaukęs padarė išvadą, jog Lotynų Amerikos gydytojai – visi šarlatanai, panašesni į žiniuonis negu į mokslo žmones. Jis traukėsi taip lėtai ir klastingai, kad niekas kitas nepastebėjo. Tačiau Estebanui dabar reikėjo pirkti vienu numeriu mažesnius batus, trumpinti kelnes ir įimti marškinių rankoves. Vieną dieną užsidėjo plačiakraštę skrybėlę, kurios nebuvo dėvėjęs visą vasarą, ir su siaubu pamatė, jog ji užsmuko ant ausų, tada pakraupęs nusprendė, kad jei traukiasi smegenys, tikriausiai menksta ir protas. Jankių daktarai išmatavo kūną, po vieną pasvėrė visas jo dalis, angliškai kažko klausinėjo, viena adata leido skysčius, o kita juos siurbė, išfotografavo, išvertė tarsi pirštinę ir netgi į analinę angą įkišo lempą. Galiausiai nusprendė, jog jis viską įsikalba, visiškai nesitraukia, visuomet ir buvo tokio dydžio, bet tikriau-

siai susapnavo kitados buvęs metro aštuoniasdešimties centimetrų ir avėjęs keturiasdešimt antro numerio batus. Estebanas Trueba neteko kantrybės ir grįžo į tėvynę pasiryžęs nekreipti į savo ūgį dėmesio, prisiminęs, jog visi didieji politikai, nuo Napoleono iki Hitlerio, buvę mažiukai. Kai grįžo namo, sode išvydo žaidžiantį Migelį, o terasoje su Chaime sėdėjo Amanda: sulysusi, pajuodusiais paakiais, nebeapsikarsčiusi karoliais ir apyrankėmis. Estebanas nieko neklausė, nes jau buvopripratęs matyti, kaip po jo stogu gyvena visai svetimi žmonės.

Aštuntas skyrius

Grafas

Jei ne Klaros ir Blankos susirašinėjimas, šis laikotarpis būtų paskendęs senų, laiko išblukintų prisiminimų jukinyje. Jų laiškai išsaugojo įvykius, jie neišblėso neįtikimų faktų migloje. Iš pirmojo laiško, gauto po dukters vedybų, Klara suprato, kad neilgai bus nuo jos atskirta. Niekam neprasitarusi, jai parengė vieną erdviausių ir saulėčiausių kambarių. Ten pastatė ir bronzinį lopšį, kuriame kitados gulėjo trys jos pačios kūdikiai.

Blanka negalėjo paaiškinti motinai, dėl kokių priežasčių sutiko ištekėti, nes nė pati nežinojo. Kai vėliau, būdama jau subrendusi moteris, apie tai galvodavo, padarė išvadą, jog pagrindinė priežastis buvo tėvo baimė. Dar būdama kūdikis, pažino nevaldomą tėvo įsiūčio jėgą ir įprato jam paklusti. Nėštumas ir žinia, jog Pedras Terseras nebegyvas, ją galutinai palaužė. Tačiau nuo pat tos akimirkos, kai sutiko susisaistyti su Žanu de Satinji, nusprendė, jog tikra žmona jam nebus. Ketino prasimanyti įvairiausių priežasčių kūnų sąjungai atidėti – iš pradžių teisintis savo padėtimi, o paskui sugalvoti ką kita, mat buvo įsitikinusi, jog tokiam vyrui kaip grafas, kuris avi laikinius batus, lakuoja nagus ir sutinka vesti nuo kito vyro besilaukiančią moterį, bus daug lengviau pasipriešinti negu Estebanui Truebai. Iš dviejų blogybių ji pasirinko tą, kuri pasirodė mažesnė. Mergina suvokė, jog tarp jos tėvo ir prancūzų grafo galioja verslo susitarimas ir kad ji neturi balso. Mainais už pavardę anūkui Trueba Žanui de Satinji dovanojo didelį kraitį ir pažadą, kad vieną dieną jam atiteks visas palikimas. Blanka save šiam verslui paskolino, tačiau nesiruošė atiduoti vyrui nei savo meilės, nei kūno, nes labiau iš

įpročio negu iš vilties kada nors vėl išvysti Pedrą Tercerą Garsiją, jį vis dar mylėjo.

Blanka su savo vyru pirmąją naktį praleido geriausio sostinės viešbučio jaunavedžių kambaryje, kurį Trueba liepė užversti gėlėmis, kad dukra jam atleistų už nuoskaudas, kentėtas nuo jo per pastaruosius mėnesius. Didžiausiai Blankos nuostabai, jai neprireikė simuliuoti migrenos. Vos tik atsidūrė vieni, Žanas nustojo vaidinti nekantrų jaunąjį, vogčiomis bučiuojantį jai į kaklą ir rankiojantį dėl jos gardžiausias krevetes. Regis, jis visiškai pamiršo begarsio kino meilužio manieras ir tapo broliu, kokiu būdavo per pasivaikščiojimus kaime, kai kartu fotografuodavo ir atsisėdę ant žolės užkandžiaudavo ar garsiai skaitydavo prancūziškas knygas. Žanas nuėjo į vonią, kur tiek ilgai užtruko, kad kai grįžo į kambarį, Blanka jau beveik miegojo. Manė sapnuojanti, kai išvydo, jog vyras nusirengė jaunikio kostiumą ir apsivilko juodo šilko pižamą, prašmatnų aksominį chalatą. Nepriekaištingas šukuosenos bangeles jis buvo priplojęs tinkleliu ir smarkiai kvepėjo odekolonu. Visiškai neatrodė, kad nors kiek nekantrautų dėl meilės. Atsisėdęs ant jos lovos krašto, paglostė Blankai skruostą kiek pašaipiai, kaip darydavo kitais kartais. Tada savo keista ispanų kalba be garso "r" paaiškino, jog nejaučia ypatingo potraukio santuokai, nes yra iš tų vyrų, kurie myli vien menus, literatūrą ir mokslo įdomybes, tad visai neketinąs jos kankinti įprastiniais vyro reikalavimais, jie galį gyventi po vienu stogu, bet atskirai, kuo darniausiai ir maloniausiai. Blanka nudžiugusi apkabino jam kaklą ir išbučiavo abu skruostus.

– Ačiū, Žanai! – sušuko ji.

– Nėr už ką, – mandagiai atsakė jis.

Abu patogiai įsitaisė didelėje ampyro stiliaus lovoje ir ėmė kalbėtis apie puotą ir aptarinėti būsimąjį gyvenimą.

– Ar nenori sužinoti, kas mano kūdikio tėvas? – paklausė Blanka.

– Aš, – atsakė Žanas ir pabučiavo jai į kaktą.

Užmigo kiekvienas savo pusėje, vienas kitam atsukę nugarą. Penktą valandą ryto Blanka pabudo, nes gėlės, kuriomis Estebanas Trueba išpuošė jaunavedžių kambarį, skleidė salsvą kvapą ir

jai nuo jo darėsi bloga. Žanas de Satinji palydėjo ją į vonią, prilaikė, kai ji palinko virš klozeto, paskui padėjo atsigulti ir gėles išnešė į koridorių. Tuomet, nebegalėdamas užmigti, skaitė Markizo de Sado "Buduaro filosofiją", o Blanka per miegus dūsavo, kokia laimė ištekėti už intelektualo.

Kitą dieną Žanas nuvyko į banką, iškeitė uošvio čekį ir visą dieną lakstė po parduotuves miesto centre, pirko drabužius, tinkamus jo naujai ekonominei padėčiai. Tuo tarpu Blankai prailgo laukti viešbučio vestibiulyje, ir ji nusprendė aplankyti motiną. Užsidėjo gražiausią rytinę skrybėlaitę ir išnuomotu automobiliu iškeliavo į didįjį namą ant kampo, kur likę šeimos nariai tyliai pusryčiavo, vis dar suirzę ir nuvargę nuo netikėtų vestuvių ir paskutinių kivirčų. Išvydęs į valgomąjį įžengiant dukterį, tėvas iš siaubo suriko.

– Ką čia veiki? – suriaumojo.

– Nieko... Atėjau jūsų aplankyti, – persigandusi sumurmėjo Blanka.

– Gal iš proto išsikraustei! Ar nesupranti, kad jei kas pamatys, nuspręs, jog vyras grąžino per patį medaus mėnesį? Pamanys, kad turbūt gavo jau praradusią nekaltybę!

– Taip ir buvo, tėti.

Estebanas jau užsimojo trenkti jai į veidą, tačiau Chaimė taip ryžtingai stojo priešais, kad tėvas pasitenkino visaip ją iškvailinęs. Klara, nekreipdama dėmesio, atvedė Blanką prie kėdės ir padavė dukteriai lėkštę šaltos žuvies su kaparių padažu. Kol Estebanas draskėsi, o Nikolas buvo išėjęs automobilio, kad galėtų sugrąžinti seserį vyrui, abi moterys kuždėjosi kaip seniau.

Tos pačios dienos vakarą Blanka ir Žanas įsėdo į traukinį, kuris nuvežė juos į uostą. Ten jie sėdo į transatlantinį anglų laivą. Jis mūvėjo baltos drobės kelnėmis ir vilkėjo mėlynu jūreiviško stiliaus švarku, prie kurių puikiai derėjo žmonos kostiumėlis: mėlynas sijonas ir baltas švarkelis. Po keturių dienų laivas išlaipino juos tolimiausioje šiaurės provincijoje, kur karštos, sausos vasaros popietę, kai visi miegojo siestos, nieks nepastebėjo jų elegantiškų kelionės kostiumų ir krokodilo odos lagaminų.

Įkurdinęs žmoną viešbutyje, Žanas de Satinji ėmėsi užduoties susirasti būstą, vertą jo naujosios padėties. Po paros nuo jaunųjų atvykimo negausi provincijos aukštuomenė sužinojo, jog tarp jų atsirado tikras grafas. Tai Žanui labai pravertė. Galėjo išsinuomoti senovišką dvarą, priklausiusį vienam didžiausių salietros magnatų, praturtėjusiam prieš išrandant sintetinį jos pakaitalą, kuris sužlugdė visą regioną. Išnuomotasis namas, kaip ir visa kita, buvo liūdnokas ir apleistas, jį reikėjo remontuoti, tačiau istorinis prakilnumas ir amžiaus pabaigos stiliaus žavesys buvo nenublankę. Grafas jį išpuošė pagal savo skonį – dviprasmišką, dekadentišką eleganciją, kuri Blanką, pripratusią prie gyvenimo kaime ir tėvo klasikinės rimties, nustebino. Žanas pristatė įtartinų kiniško porceliano vazų, į kurias vietoj gėlių prikišo dažytų stručio plunksnų, prikabino damasto užuolaidų su klostėmis ir kutais, pridėliojo pagalvėlių su spurgais ir nėriniais, pristatė įvairiausių stilių baldų, paauksuotų sienelių ir širmų, neįtikėtinų lempų ant stovų, kurie buvo ne kas kita, o natūralaus dydžio pusnuogių Abisinijos negrų riestomis kurpėmis ir turbanais statulos. Užuolaidos buvo visuomet užtrauktos, ir namai skendėjo švelnioje prietemoje, sulaikančioje negailestingą dykumos saulę. Kampuose Žanas pridėliojo rytietiškų smilkytuvų, kuriuose degino kvapias žoles ir smilkalų lazdeles; iš pradžių nuo jų kvapo Blankai sukdavo pilvą, tačiau netrukus apsiprato. Jis nusisamdė kelis indėnus, didingą storulę virėją, kurią išmokė ruošti jo mėgstamus aštrius padažus, ir raišą beraštę kambarinę Blankai. Visus aprengė ryškiomis tarsi iš operetės uniformomis, tačiau nepriverté avėti batais, nes tarnai buvo pripratę vaikščioti basi ir avalynės neapkentė. Blanka tuose namuose jautėsi nepatogiai. Indėnais nepasitikėjo, nes šie itin nenoriai jai tarnavo ir atrodė, jog už nugaros šaiposi. Slankiodavo aplinkui tarsi dvasios, per kambarius praslinkdami be garso, kone visuomet nieko neveikiantys, nuobodžiaujantys. Kai ji į juos kreipdavosi, neatsakydavo, tarsi nesuprastų ispaniškai, o tarpusavyje šnabždėdavosi arba kalbėdavosi kalnų dialektais. Kiekvieną kartą, kai Blanka vyrui užsimindavo apie keistą tarnų el-

gesį, šis atsakydavo, jog tokie indėnų papročiai, todėl neverta į juos kreipti dėmesio. Tą patį jai atsakė ir Klara laiške, kai Blanka papasakojo, kaip vieną dieną matė vieną indėnų stovintį apsiavusį keistais senoviniais batais, – pakulnės raitytos, surišti aksominiais kaspinais, juose plačios pūslėtos vyro pėdos atrodė baisiai kvailai. „Dykumos karštis, nėštumas ir tavo slopinamas troškimas gyventi kaip grafienei, prilygti vyro kilmei sukelia tau šias haliucinacijas, dukrele“, – juokais rašė Klara ir pridūrė, kad geriausias vaistas nuo Liudviko XV laikų apavo vaizdo – tai šaltas dušas ir ramunėlių arbata. Kitą sykį Blanka savo lėkštėje užtiko negyvą driežą – vos neįdėjo į burną. Atsipeikėjusi iš išgąsčio ir atgavusi balsą, pasišaukė virėją ir drebančiu pirštu parodė į lėkštę. Virėja atsvyravo siūbuodama begaliniais savo lašiniais ir juodomis kasomis ir, nieko nesakiusi, lėkštę nunešė. Tačiau atsisukusi Blanka tarsi pastebėjo, kaip jos vyras ir indėnė suokalbiškai susimirksėjo. Tą naktį iki vėlumos neužmigo galvodama apie tai, ką išvydo, ir auštant padarė išvadą, jog greičiausiai viską įsivaizdavo. Jos motina teisi – kaltas karštis ir nėštumas.

Tolimiausi namo kambariai buvo skirti Žano fotografijos aistrai. Ten jis sustatė savo lempas, trikojus ir aparatus. Maldavo Blanką, kad be jo leidimo niekuomet neitų į kambarį, kurį jis pavadino „laboratorija“ nes, anot jo, natūrali šviesa gali apšviesti negatyvus. Duris užrakino, o raktelį ant auksinės grandinėlės visuomet nešiojosi – šios atsargos priemonės buvo niekam nereikalingos, nes žmona, galima sakyti, visiškai nesidomėjo tuo, kas ją supa, o juo labiau – fotografijos menu.

Kuo labiau Blanka storėjo, tuo labiau darėsi rytietiškai romi, ir vyro pastangos pristatyti ją aukštuomenei, vestis į pobūvius, drauge pasivažinėti automobiliu ar įtraukti į šeimos židinio kūrimą ėjo perniek. Apsunkusi, nerangi, vieniša ir amžinai nuvargusi, Blanka atsipalaiduodavo tik megzdama ir siuvinėdama. Beveik visą dieną pramiegodavo, o atsibudusi siūdavo rausvą kraitelį, nes buvo įsitikinusi, jog gims mergytė. Kaip ir jos motina, sukūrė būdą, kaip bendrauti su savo kūdikiu, augančiu įsčiose, ir stengdavosi palaikyti tylų nepertraukiamą dialogą. Laiškuose Blanka aprašinėjo me-

lancholišką atsiskyrėlės gyvenimą ir su akla simpatija kalbėjo apie vyrą kaip apie išauklėtą, mandagų ir taktišką žmogų. Taip, labai nė nesistengdama, ji sukūrė mitą, jog Žanas de Satinji – kone princas, mat neminėjo fakto, jog jis uosto kokainą ir vakarais rūko opijų, nes buvo įsitikinusi, jog tėvai nesupras. Ji valdė ištisą dvaro sparną. Ten įsirengė kambarius ir kaupė viską būsimai dukrai. Žanas sakydavo, jog net penkiasdešimt vaikų nesunešiotų visų tų drabužėlių ir nespėtų pažaisti visais tais žaisliukais, tačiau vienintelė Blankos pramoga buvo naršyti miesto centro parduotuves ir kūdikiui pirkti kiekvieną pamatytą rožinės spalvos daiktelį. Siuvinėjant drabužėlius, mezgant vilnonius batelius, puošiant krepšelius, tvarkant krūvas marškinėlių, seilinukų, vystyklų ir lyginant išsiuvinėtą patalynę prabėgdavo visa diena. Po siestos rašydavo laiškus motinai ir kartais broliui Chaimei, o kai nusileisdavo saulė ir šiek tiek atvėsdavo, eidavo pasivaikščioti po apylinkes, kad pajudėtų sustingusios kojos. Vakarais susitikdavo su vyru didžiuliame valgomajame, kampuose stovinčių fajansinių negrų laikomomis lempomis apšviestame tarsi viešnamis. Atsisėsdavo abu iš galų prie stalo, aptiesto ilga staltiese, serviruoto krištolo taurių ir indų komplektu, papuošto dirbtinėmis gėlėmis, nes šiame nesvetingame krašte tikros neaugo. Patarnaudavo visuomet tas pats bejausmis, tylus indėnas, gyvybę palaikantis vien žaliais kokamedžio lapais, kurių rutulėlį nuolatos čiaumodavo. Jis buvo nepaprastas tarnas, namuose neturėjo jokių konkrečių pareigų. Patarnauti prie stalo nebuvo jo stiprioji vieta: nesusidorodavo nei su indais, nei su stalo įrankiais, tad galiausiai valgio įdrėbdavo bet kaip. Viena proga Blanka turėjo paprašyti, kad nedėtų jai bulvių rankomis. Tačiau dėl kažkokios paslaptingos priežasties Žanas de Satinji jį labai gerbė ir net ėmėsi rengti laboratorijos pagalbininku.

– Jei jis net nemoka kalbėti kaip žmogus, argi mokės fotografuoti? – suabejojo Blanka, apie tai sužinojusi.

Tai buvo tas pats indėnas, kurį Blanka tarėsi mačiusi avint Liudviko XV laikų bateliais.

Pirmieji šeimyninio gyvenimo mėnesiai praslinko be įvykių, nuobodžiai. Dar labiau išryškėjo Blankos polinkis į uždarumą ir

vienatvę. Aukštuomenės gyveniman ji neįsitraukė, ir Žanas de Satinji galų gale turėdavo vienas eiti į visus pobūvius. Po to grįžęs namo Blankai šaipydavosi iš senamadiškų, atgyvenusių tradicijų besilaikančių šeimų, kurių merginos niekur neidavo be palydovės, o jaunuoliai nešiojo pelerinas. Blanka gyveno tingėdama, tai buvo jos pašaukimas, o vyras mėgaudavosi smulkiais malonumais, kuriuos galima gauti tik už pinigus ir kurių jam ilgą laiką reikėjo atsisakyti. Kiekvieną vakarą jis traukdavo į kazino. Žmona spėjo, jog pralošia daugybę pinigų, nes mėnesio pabaigoje prie durų nusidriekdavo kreditorių eilė. Žanas apie namų biudžetą turėjo labai savotišką nuomonę. Nusipirko naujausio modelio automobilį su leopardo kailiu aptrauktomis sėdynėmis ir paauksuota furnitūra, kuris būtų tikęs net arabų princui, – didžiausią ir ryškiausią, kokį kas nors tuose kraštuose buvo regėjęs. Užmezgė paslaptingų ryšių tinklą, per kurį pirko antikvarinius daiktus, ypač baroko stiliaus prancūzišką porcelianą, kuriam jautė silpnybę. Be to, į šalį įveždavo galybę dėžių su brangiais gėrimais, kurie be jokių kliūčių pereidavo muitinę. Šios kontrabandinės prekės į namus patekdavo pro užpakalines duris ir iškeliaudavo pro priekines, tada atsidurdavo kitose patalpose, kur Žanas jas suvartodavo per slaptus pasilinksminimus arba parduodavo už beprotišką kainą. Namuose svečių jie nepriiminėdavo, tad po kelių savaičių tenykštės senjoros nustojo kviesti ir Blanką. Pasklido gandas, jog ji pasipūtusi, išdidi ir prastos sveikatos, kas dar labiau sustiprino visuotinį susižavėjimą prancūzų grafu, ir jis pelnė kantraus ir nepelnytai kenčiančio vyro šlovę.

Blanka su juo sutarė gerai. Susiginčydavo tik tuomet, kai ji mėgindavo pasidomėti šeimos finansiniais reikalais. Ji nesugebėjo suprasti, kaip Žanas gali pirkti porcelianą ir važinėti tuo tigrišku automobiliu, jeigu neužtenka pinigų apmokėti parduotuvės sąskaitoms ar daugybės tarnų atlyginimams. Žanas atsisakydavo apie šį reikalą kalbėti, girdi, tai vyriškas reikalas, jai neverta kvaršinti savo žvirblio galvutės problemomis, kurių nesupranta. Blanka nujautė, jog Žanui de Satinji Estebanas Trueba atidarė neribotą sąskaitą, todėl pamačiusi, jog su juo susitarti nepajėgs, visiškai nusi-

šalino. Smėlynų apsuptame name ji skurdo tarsi gėlė, persodinta į kitą klimatą, supama keistųjų indėnų, kurie, regis, gyveno kitame matmenyje. Ji dažnai pastebėdavo įvairiausių smulkmenų, kurios skatindavo suabejoti savo pačios protu. Tikrovė jai atrodė panaši į išsiliejusį paveikslą, tarsi negailestinga saulė, blukinanti spalvas, būtų pakeitusi ir ją supančių daiktų formas, o žmogiškas būtybes pavertusi tyliais šešėliais.

Slenkant mieguistiems mėnesiams, Blanka, saugoma jos viduje augančios būtybės, pamiršo savo gėdą. Nustojo su nenumaldoma nekantra galvoti apie Pedrą Terserą Garsiją ir guodėsi švelniais, blankiais prisiminimais, kuriuos bet kurią akimirką galėdavo prisišaukti. Jos geidulingumas snaudė, o tais retais atvejais, kai susimąstydavo apie nelaimingą savo likimą, įsivaizduodavo, jog sklendžia kažkokiam ūke, be skausmų ir be džiaugsmų, toli nuo gyvenimo žiaurybių, vieniša ir lydima tik savo dukrelės. Nusprendė, jog visam laikui prarado sugebėjimą mylėti ir kad galutinai išblėso jos kūną deginusi aistra. Valandų valandas žvelgdavo į blankų peizažą, nusidriekusį priešais jos langą. Namas stovėjo miesto pakraštyje, apsuptas kelių sukrypusių medelių, atlaikiusių žiaurų dykumos spaudimą. Šiaurinėje pusėje vėjas išnaikino bet kokią augaliją, todėl atsivėrė begalinė kopų ir tolimų kalvų, virpančių šviesos atspindžiuose, platybė. Dieną ją vargino švininės saulės kaitra, o naktimis lovoje po antklodėmis drebėdavo iš šalčio, bandydama nuo jo gintis karšto vandens pūslėmis ir vilnoniais šaliais. Žvelgdavo į giedrą, vaiskų dangų ieškodama nors kokio debesėlio, vildamasi, jog kada nors nukris bent vienas lietaus lašelis ir sušvelnins nepakeliamą klimatą šiame Mėnulio slėnyje. Mėnesiai slinko vienodi, gyvenimą praskaidrindavo vien tik motinos laiškai, kuriuose ji pasakodavo apie tėvo politinę kampaniją, Nikolo kvailiojimus ir Chaimės, kuris gyvena kaip kunigas, bet vaikšto įsimylėjusiomis akimis, keistenybes. Viename laiškų Klara pasiūlė vėl užsiimti prakartėlėmis, jei nenori sėdėti dyka. Blanka pamėgino. Užsakė specialaus molio, kokį buvo pratusi naudoti Trijų Marijų dvare, virtuvės gale įrengė dirbtuvę ir porai indėnų pavedė sumūryti degimo krosnį. Tačiau Žanas de Satinji iš jos meninių polėkių

šaipėsi sakydamas, kad jei nenori sėdėti dyka, verčiau tegu mezga puskojines ir išmoksta kepti pyragus. Viskas baigėsi tuo, jog ji tą užsiėmimą metė, – ne tiek dėl vyro sarkazmo, kiek todėl, kad nevaliojo varžytis su senąja indėnų keramika.

Žanas pradėjo verslą – su tokiu pačiu atkaklumu, kaip kad buvo užsidegęs auginti šinšilas, tačiau šį kartą sėkmingiau. Be vieno vokiečių kunigo, kuris jau trisdešimt metų davėsi po kraštą kasinėdamas inkų praeitį, niekas daugiau tomis liekanomis nesidomėjo, nes buvo manoma, jog jos bevertės. Vyriausybė draudė prekiauti indėnų iškasenomis ir išdavė kunigui licenciją, kuri jį įgaliojo visus radinius pristatyti muziejui. Pirmą kartą Žanas juos išvydo apdulkėjusiose muziejaus vitrinose. Dvi dienas praleido su vokiečiu. Tasai, be galo laimingas, kad po tiek metų sutiko žmogų, besidomintį jo darbu, ramiausiai perdavė jam savo plačias žinias. Taip Žanas sužinojo, kaip nustatyti laiką, kiek daiktas išgulėjo žemėje, išmoko atpažinti epochas ir stilius, iš civilizuotai akiai neįžvelgiamų ženklų nustatyti, kur dykumoje slypi kapinės. Pagaliau nusprendė, kad jei šios duženos ir neblizga auksu kaip egiptiečių kapų radiniai, bent jau istoriniu požiūriu šio to vertos. Kai susirinko visą informaciją, kokios reikėjo, organizavo kelis indėnų būrelius, kad atkapstytų tai, kas išvengė kunigo archeologinio įkarščio.

Paslėpti indėnų nešuliuose ir lamų kuprinėse, į namus pradėjo keliauti nuostabūs moliniai indai, pažaliavę nuo laiko, kurie greitai užpildė jiems parengtas slaptavietes. Blanka stebėjo, kaip kambariuose auga jų krūvos, ir gėrėjosi jų formomis. Paėmusi glostydavo lyg užhipnotizuota, o kai supakuotus į šiaudus ir popierių išsiųsdavo į tolimus kraštus, jausdavosi prislėgta. Šie indai jai atrodė nepaprastai gražūs. Jautė, jog jos prakartėlių pabaisiūkštės negali būti po vienu stogu su jais. Labiausiai dėl tos priežasties Blanka ir apleido savo dirbtuvėlę.

Prekyba indėnų keramika vyko visiškai slaptai, nes tai buvo istorinis tautos paveldas. Žanui de Satinji dirbo daugybė indėnų, atvykusių slapčiomis, sieną perėjusių painiais takeliais. Dokumentų, kurie būtų patvirtinę, jog jie žmonės, neturėjo, buvo tylūs,

atkaklūs ir užsisklendę. Kai tik Blanka pasiteiraudavo, iš kur atsirado šios būtybės, lyg niekur nieko išdygstančios kieme, jai būdavo atsakoma, jog tai indėno, patarnaujančio prie stalo, pusbroliai – ir iš tikrųjų visi jie buvo panašūs. Tačiau namuose ilgai neužsibūdavo. Daugiausia laiko praleisdavo dykumoje, apsirūpinę vien tiktai kastuvu smėliui kasti ir kokamedžio lapų gumulėliu burnoje gyvybei palaikyti. Kartais jiems pasisekdavo, atkasdavo pusiau užneštas smėliu inkų gyvenvietės liekanas, tada namus užgriozdavo daiktais, prisigrobtais ekspedicijose. Paieškos, gabenimas ir realizavimas – viskas vyko taip slaptai ir atsargiai, kad Blanka neabejojo, jog vyro veikla visiškai neteisėta. Žanas jai paaiškino, jog valdžia labai domisi tais apskretusiais puodais ir varganais karoliais, kuriuos jis randa dykumoje, tad norėdamas išvengti klaikaus popierizmo, verčiau prekiauja taip, kaip jam patogiau. Prekes iš šalies išgabendavo dėžėse, ant kurių būdavo užklijuotos obuolių etiketės, – kai kurių suinteresuotų muitinės inspektorių dėka.

Visa tai Blankai nerūpėjo. Nerimą kėlė tik mumijos. Ji buvo pažįstama su mirusiaisiais, nes visą gyvenimą praleido artimai bendraudama su trikoju staleliu, kurio padedama motina juos išsikviesdavo. Buvo pripratusi matyti jų peršviečiamus siluetus, vaikštinėjančius tėvų namo koridoriais, šlamančius drabužių spintose ir pasirodančius sapnuose, kad praneštų apie artėjančią nelaimę ar loterijos laimėjimą. Tačiau mumijos kitokios. Tos susitraukusios suvystytos būtybės išdžiūvusiomis, pageltusiomis galvomis, susiraukšlėjusiomis rankutėmis, užsiūtais vokais, resvais plaukais ant sprando, amžinomis siaubingomis belūpėmis šypsenomis atsidavė pelėsiais, ir jas gaubianti liūdna, vargana senovės lavonų aura kaskart ją sukrėsdavo. Mumijų pasitaikydavo nedaug. Tik labai retai indėnai kokią vieną parnešdavo. Lėti ir nesujaudinami, jie įžengdavo į namą nešini dideliu indu, užlipintu moliu. Žanas jį atsargiai atidarydavo kambaryje, prieš tai užvėręs visas duris ir langus, kad pirmas vėjo dvelktelėjimas nepaverstų mumijos dulkių krūva. Indo viduje gulėdavo mumija, tarsi keisto vaisiaus kauliukas, suriesta embriono poza, suvystyta skarmalais ir apdėta savo varganu turtu – dantų karoliais ir

skudurinėmis lėlėmis. Mumijos buvo vertinamos daug labiau negu kiti kapų radiniai, nes privatūs kolekcionieriai ir kai kurie užsienio muziejai už jas labai brangiai mokėdavo. Blanka spėliodavo, kokie žmonės kolekcionuoja numirėlius ir kur juos deda. Negalėjo įsivaizduoti, kad mumija būtų svetainės papuošalu, tačiau Žanas de Satinji jai paaiškino, jog paguldytą į stiklo karstą mumiją europietis milijonierius laiko vertingesne už bet kokį meno kūrinį. Mumijas buvo sunku iškišti į rinką, juolab pervežti per muitinę, todėl dažnai jos savaičių savaites pragulėdavo namuose, laukdamos savo eilės leistis ilgon kelionėn į užsienį. Blanka jas sapnuodavo. Regėdavo ir haliucinacijas: net manydavo matanti jas – klastingus, slapukiškus nykštukus, koridoriais tipenančius ant pirštų galų. Blanka užtrenkdavo kambario duris, pakišdavo galvą po antklodėmis ir valandų valandas šitaip pragulėdavo drebėdama, melsdamasi ir minčių jėga šaukdamasi motinos. Parašė apie tai Klarai, o ši atsakė, kad bijoti reikia ne mirusiųjų, bet gyvųjų, nes, nepaisant negerų gandų apie mumijas, nėra žinoma, kad jos būtų ką nors užpuolusios, netgi atvirkščiai – yra ganėtinai baikščios. Padrąsinta motinos patarimų, Blanka nusprendė jas slaptai pašnipinėti. Tyliai tykodavo prie pravertų kambario durų. Greitai įsitikino, kad jos iš tikrųjų vaikštinėja po namus vilkdamos vaikiškas savo kojeles per kilimus, tarsi mokinukai kuždasi, stumdosi, slankioja po dvi ar tris ir galiausiai patraukia į Žano de Satinji fotolaboratoriją. Kartais jai pasigirsdavo tolimos anapusinės dejonės ir ją užplūsdavo nevaldomas siaubas – tuomet ji garsiai šaukdavosi vyro, tačiau niekas neateidavo, o pereiti visus namus ir pati jį susirasti bijodavo. Vos švystelėjus pirmiesiems saulės spinduliams, Blanka atgaudavo sveiką protą ir suvaldydavo įaudrintus nervus. Suvokdavo, jog naktinė įtampa – tai tik vaisius karštligiškos vaizduotės, paveldėtos iš motinos, ir nusiramindavo, kol vėl imdavo leistis vakaro šešėliai ir pasikartodavo baimės ciklas. Vieną kartą artėjant nakčiai ji nebeištvėrė augančios įtampos ir nusprendė su Žanu pasikalbėti apie mumijas. Jie vakarieniavo. Kai ji pasakojo jam apie naktinius mumijų pasivaikščiojimus, šnabž-

desius ir slopius šūksnius, Žanas de Satinji taip ir sustingo su šakute rankoje ir išsižiojęs. Indėnas, tuo metu įžengęs į valgomąjį su padėklu, suklupo, ir keptas viščiukas nusirito po kėde. Žanas panaudojo visą savo žavesį, įtaigą ir logiką jai įrodyti, jog kalti jos pašliję nervai ir kad nieko panašaus nevyksta, viskas tėra jos įaudrintos vaizduotės vaisius. Blanka apsimetė patikėjusi jo išvedžiojimais, tačiau vyro karščiavimasis pasirodė įtartinas, nes paprastai į jos problemas jis nekreipdavo dėmesio. Nustebino ir tarnas: jam išsprogo akys ir pirmą sykį jo veidas nebepanešėjo į inkų stabo. Tuomet pati sau nusprendė pasekti klajokles mumijas. Tą vakarą atsisveikino anksti, vyrui pareiškusi, jog ketinanti išgerti raminamųjų, nes norinti gerai išsimiegoti. Iš tikrųjų išgėrė didelį puodelį juodos kavos ir įsitaisė prie durų, pasiruošusi ten praleisti ne vieną sargybos valandą. Pirmus žingsnius išgirdo apie vidurnaktį. Labai atsargiai pravėrė duris ir iškišo galvą kaip tik tada, kai koridoriaus gale praslinko nedidukė susilenkusi būtybė. Šį kartą ji buvo įsitikinusi, jog nesapnuoja, tačiau su dideliu pilvu jautėsi apsunkusi. Užtruko kone minutę, kol pasiekė koridorių. Naktis buvo šalta, švilpė dykumų vėjas, girgždindamas seno namo lubas, užuolaidos išsipūtė tarsi juodos burės banguojančioje jūroje. Nuo mažens, kai virtuvėje klausydavosi Nanos pasakų apie baubą, prisibijodavo tamsos, tačiau šviesos nedrįso degti, kad neišgąsdintų mažučių mumijų, klaidžiojančių neaiškiais keliais.

Staiga tirštą nakties tylą pertraukė kimus, duslus garsas, tarsi sklindantis iš karsto – bent jau taip pasirodė Blankai. Ją vėl apniko liguisti kapų vaizdiniai. Blanka sustingo vietoje, širdis, atrodė, tuojau išlėks pro burną, tačiau pasikartojusi dejonė ją išjudino ir pastūmėjo Žano de Satinji laboratorijos link. Bandė atidaryti duris, tačiau buvo užrakintos. Prispaudė prie durų veidą. Aiškiai išgirdo aimanas, slopius šūksnius ir juoką, taigi nebeabejojo, jog mumijoms kažkas darosi. Grįžo į kambarį nusiraminusi, kad jos nervai nesutrikę, vyro slaptavietėje vyksta kažkas siaubinga.

Kitą rytą Blanka palaukė, kol Žanas de Satinji baigs smulkmenišką tualetą, saikingai, kaip visada, papusryčiaus, nuo pradžios

iki galo perskaitys laikraštį ir pagaliau išeis į rytinį pasivaikščiojimą; ramus, abejingas būsimosios motinos veidas niekuo neišdavė tvirto nusistatymo. Kai Žanas išėjo, ji pasišaukė indėną, šmirinėjantį aukštakulniais bateliais, ir pirmą sykį jam įsakė.

– Eik į miestą ir parnešk man papajų cukatų, – žvitriai paliepė.

Indėnas iškeliavo lėtu, savo padermei būdingu žingsniu, o ji liko namuose su visais kitais tarnais, kurių prisibijojo daug mažiau negu to keisto žmogėno su dvariškio polinkiais. Suskaičiavo, jog iki jo grįžimo turi porą valandų, todėl nusprendė neskubėti ir veikti blaiviai. Buvo tvirtai apsisprendusi išsiaiškinti keistųjų mumijų paslaptį. Patraukė į laboratoriją įsitikinusi, jog dienos šviesoje jos neišdrįs krėsti kvailysčių, ir tikėdamasi, kad duris ras atviras, tačiau, kaip visuomet, buvo užrakintos. Išmėgino visus raktus, bet nė vienas netiko. Tuomet iš virtuvės pasiėmė patį didžiausią peilį, įbruko į durų plyšį ir laužė tol, kol ėmė byrėti išsausėjusi stakta; tada ji išėmė spyną ir atidarė duris. Duris apgadino taip, kad niekaip nebenuslėpsi, ir suprato, jog grįžus vyrui turės sugalvoti kokį nors įtikinamą paaiškinimą, tačiau guodėsi tuo, kad ji, kaip šeimininkė, turi teisę žinoti, kas vyksta po jos stogu. Nepaisant sveikos nuovokos, per dvidešimt metų atlaikiusios trikojo staliuko šokius ir motinos pranašystes, Blanka sudrebėjo peržengdama laboratorijos slenkstį.

Apčiuopomis susirado jungtuką ir paspaudė. Pamatė atsidūrusi erdviame kambaryje juodomis sienomis ir juodomis storomis užuolaidomis ant langų, pro kuriuos neprasiskverbė nė menkiausias šviesos spindulėlis. Grindis dengė stori tamsūs kilimai. Visur stovėjo šviestuvai, lempos ir gaubtai, kuriuos ji pirmą sykį regėjo Žaną naudojant per senojo Pedro Garsijos laidotuves, kai jis, tarsi galvą pametęs, tiek fotografavo ir mirusįjį, ir gyvuosius, kad visus gerokai supykdė ir kaimiečiai negatyvus ištaškė ant grindų. Blanka apstulbusi žvalgėsi – ją supo fantastinė aplinka. Ji ėmė eiti aplenkdama atviras dėžes, iš kurių buvo išlindę įvairiausių epochų drabužiai, garbanoti perukai ir ekstravagantiškos skrybėlės. Sustojo priešais paauksuotą prie lubų prikabintą trapeciją, ant kurios kabojo žmogaus dydžio lėlė. Viena-

me kampe išvydo lamos iškamšą; stalai buvo nukrauti buteliais su gintaro spalvos skysčiu, o ant grindų gulėjo egzotiškų gyvulių kailiai. Tačiau labiausiai ją nustebino fotografijos. Jas išvydusi net išsižiojo. Žano de Satinji studijos sienos buvo nukabinėtos nuotraukomis su pribloškiančiomis erotinėmis scenomis, kurios atskleidė tikrąją jos vyro prigimtį.

Blanka sureagavo negreitai, mat ne iš karto suvokė, ką regi, nes šiuose reikaluose jai trūko patyrimo. Malonumą ji pažindavo nuostabaus ilgo kelio, nueito su Pedru Terseru, gale, kur jie keliaudavo neskubėdami, giedrai nusiteikę, supami miškų, ganyklų ir upės po begaliniu dangumi, kaimo tyloje. Jai neteko išgyventi paauglystei būdingo netikrumo. Kol jos bendraklasės vogčiomis rydavo draudžiamus romanus apie aistringus garbintojus ir skaisčias mergeles, karštai trokštančias tokios nebebūti, ji sėdėdavo slyvos šešėlyje vienuolyno kieme ir užsimerkusi kuo tiksliausiai prisimindavo nuostabiąsias akimirkas su Pedru Terseru Garsija: kaip ją apkabina, glamonėja ir bučiuoja iš jos išgaudamas tą pačią harmoniją, kokią išgauna iš gitaros. Jos instinktai būdavo patenkinti vos spėję prabusti, todėl jai nė į galvą neatėjo, kad aistra gali prasiveržti kitokiomis formomis. Šių chaotiškų, skausmingų fotografijų tiesa ją sutrikdė tūkstantį kartų labiau negu skandalingosios mumijos, kurias tikėjosi atrasti studijoje.

Nuotraukose pažino visų tarnų veidus. Visa inkų svita stovėjo nuogi, kokius juos sukūrė Dievas, arba vos prisidengę teatriniais kostiumais. Blankai atsivėrė bedugnė: virėjos šlaunys, lamos iškamša, apžergusi raišąją tarnaitę, nekalbusis indėnas, patarnaujantis prie stalo, nuogas kaip kūdikis, beplaukis ir trumpakojis, negyvu akmeniniu veidu ir nenormaliai didele erekcija.

Amžius užtrukusią akimirką Blanka negalėjo patikėti, kol galiausiai ją įveikė siaubas. Pamėgino blaiviai viską apmąstyti. Suprato, ką norėjo pasakyti Žanas de Satinji vestuvių naktį, kai paaiškino, jog nėra linkęs į vedybinį gyvenimą. Miglotai suvokė, kur slypi šiurpi indėno galia, ką reiškia tarnų kikenimas, ir pasijuto taip, tarsi būtų įkalinta pragaro prieangyje. Tą akimirką jos viduje

sujudėjo vaisius, ir ji krūptelėjo, tarsi būtų suskambėjęs pavojaus varpas.

– Mano dukrelė! Privalau ją iš čia ištraukti! – sušuko apsikabinusi pilvą.

Išlėkė iš laboratorijos, nudūmė per visą namą ir išpuolė į gatvę, kur švininis karštis ir negailestinga vidurdienio šviesa grąžino ją į tikrovę. Suvokė, jog pėsčiomis su devynių mėnesių pilvu toli nenueis. Grįžo į kambarį, pasiėmė visus pinigus, kiek tik galėjo rasti, surišo kai kuriuos drabužėlius iš pačios suruošto puikiojo kraitelio ir patraukė į stotį.

Perone sėdėdama ant kieto medinio suolo, skraite laikydama ryšulį, išsigandusiomis akimis Blanka laukė traukinio melsdamasi, kad grafas, grįžęs namo ir išvydęs sugadintas laboratorijos duris, nesugalvotų jos ieškoti ir neparvarytų į baisiąją inkų karalystę. Ji meldė, kad traukinys pasiskubintų ir nors vieną kartą atvyktų pagal tvarkaraštį, kad ji spėtų grįžti į tėvų namus anksčiau, negu kūdikis, plėšiantis jai vidurius ir spardantis šonkaulius, praneš apie savo atvykimą į šį pasaulį. Meldė, kad jai užtektų jėgų pakelti dviejų dienų kelionę. Dar meldė, kad jos troškimas išgyventi būtų stipresnis už šią siaubingą neviltį, pradedančią ją paralyžiuoti. Sukando dantis ir laukė.

Devintas skyrius

Mažoji Alba

Alba gimė lėtai, o tai pranašauja laimingą likimą. Jos senelė Klara apžiūrėjo kūdikio nugarytę ir atrado žvaigždės formos apgamą, išskiriantį žmones, kurie gimsta didelei laimei.

– Dėl šios mergaitės nereikės rūpintis. Ją lydės sėkmė, ir ji bus laiminga. Be to, turės gražią odą, nes tie dalykai paveldimi, o aš, sulaukusi savo amžiaus, iki šiol neturėjau raukšlių ir niekuomet nepasitaikė, kad iššoktų nors vienas spuogelis, – antrą dieną po gimimo pareiškė Klara. Dėl šių priežasčių jie nesistengė rengti mergaitės gyvenimui, žinodami, jog žvaigždės taip gausiai ją apdovanojo. Buvo gimusi Liūto ženkle. Senelė ištyrinėjo jos horoskopą, tuomet baltu rašalu užrašė jos likimą juodo popieriaus albume, kur taip pat priklijavo žalsvų pirmųjų plaukų sruogelę, po gimimo nukirptus nagelius ir keletą to laiko nuotraukų: nepaprastai mažo žmogučio, beveik pliko, susiraukšlėjusio ir išbalusio, kurio protas spindėjo tik juodose žibančiose akyse – dar lopšyje jos jau švietė prosenelių išmintimi. Tokios buvo ir jos tikrojo tėvo akys. Motina norėjo pavadinti ją Klara, tačiau senelė nebuvo linkusi šeimoje kartoti tų pačių vardų, nes jie supainiotų jos viso gyvenimo užrašus. Ėmėsi ieškoti vardo didžiajame žodyne ir jį atrado paskutinį žodžių apie šviesą eilėje. Po daugelio metų Alba krimsis, kad kai ji susilauks dukters, jau nebebus kito tokios pat prasmės žodžio, kuriuo galėtų ją pavadinti, bet Blanka jai pasiūlys pasinaudoti užsienio kalbomis, kur daug didesnis pasirinkimas.

Alba vos negimė trečią valandą dienos siauruke viduryje dykumos. Tai būtų pragaištingai atsiliepę jos horoskopui. Laimei, mergytė įstengė išsilaikyti motinos įsčiose dar keletą valandų ir gimė

senelių namuose būtent tą dieną, valandą ir toje vietoje, kurios palankiausios jos horoskopui. Jos motina į didįjį namą ant kampo atkeliavo nepranešusi. Atsirado susivėlusi, dulkina, pajuodusiais paakiais ir susirietusi nuo sąrėmių, nes Alba spraudėsi išlįsti. Blanka skubiai pabeldė į duris, o kai jos atsivėrė, nesustodama nulėkė į siuvimo kambarį, kur Klara baigė siūti paskutinę dailią suknytę būsimajai anūkėlei. Ten po ilgos kelionės Blanka susmuko nespėjusi nieko paaiškinti, nes pilvas išleido ilgą duslų atodūsį ir ji pasijuto taip, tarsi iš tarpkojo būtų pliūptelėję viso pasaulio vandenys. Klarai ėmus rėkti, atbėgo tarnaitės ir Chaimė – jis pastarosiomis dienomis nuolat sukinėjosi po namus sergėdamas Amandą. Blanką pernešė į Klaros kambarį, ir kol ją guldė ant lovos ir nuplėšė nuo kūno drabužius, mažuliukė Alba pradėjo lįsti lauk. Jos dėdė Chaimė, priėmęs keletą naujagimių ligoninėje, pagelbėjo Albai ateit į pasaulį dešine ranka tvirtai suėmęs užpakaliuką, o kairės rankos pirštais tamsybėse apgraibomis ieškodamas kakliuko, kad galėtų nuimti ją smaugiančią virkštelę. Tuo tarpu Amanda, triukšmo prišaukta, visu savo kūno svoriu spaudė Blankai pilvą, o Klara, pasilenkusi prie kenčiančio dukters veido, panosėn jai kišo arbatos koštuvėlį, kuriame buvo eteriu sumirkytas skudurėlis. Alba gimė greitai. Chaimė nuėmė jai nuo kaklo virkštelę, ore apvertė žemyn galva ir du sykius skambiai pliaukštelėdamas pažadino gyvenimo kančioms ir kvėpavimui. Amanda, prisiskaičiusi apie Afrikos genčių tradicijas ir grįžimo į gamtą propaguotoja, pačiupo naujagimę ir švelniai paguldė ant šilto motinos pilvo, kur ji rado šiokią tokią paguodą nuo užgimimo liūdesio. Motina ir dukra nuogos apsikabinusios ilsėjosi, tuo tarpu moterys valė lovą, klojo švarų patalą ir nešė pirmuosius vystyklus. Visuotiniam sujudime niekas nepastebėjo, jog spintos durys praviros ir pro jas veiksmą stebi iš siaubo paralyžiuotas mažasis Migelis; jo atmintyje visam laikui išliks didžiulis gyslų išvagotas balionas su bamba viršuje, iš kurio išlindo pamėlęs padarėlis, apvilktas bjauria mėlyna plėve.

Albą įrašė į Civilinės registracijos žurnalą ir į parapijos knygą prancūziška jos tėvo pavarde, tačiau ji jos niekuomet nenaudojo,

nes motinos pavardės rašyba buvo daug paprastesnė. Jos senelis Estebanas Trueba visą gyvenimą priešinosi šiam netikusiam įpročiui. Kaip aiškindavo kiekviena pasitaikiusia proga, jis šitiek stengęsis, kad mergaitė turėtų garsų tėvą, garbingą pavardę ir nesivadintų motinos pavarde, tarsi būtų gimusi gėdingai, iš nuodėmės. Be to, neleido jai abejoti grafo tėvystės teisėtumu. Priešingai bet kokiai logikai, jis vis dar laukė, kad tylios, nerangios, po namus slankiojančios anūkės elgesyje išryškės elegantiškos prancūzo manieros ir grakštus žavesys. Klara taip pat apie tėvystę neužsiminė, tik daug vėliau, kai sykį išvydo mergaitę žaidžiančią tarp apgriuvusių sodo statulų, pastebėjo, jog ji nepanaši į nieką iš šeimos narių, o juo labiau į Žaną de Satinji.

– Iš kur ji gavo tas senio akis? – paklausė senelė.

– Akys kaip tėvo, – išsiblaškiusi atsakė Blanka.

– Pedro Tersero Garsijos, ar ne? – pasiteiravo Klara.

– Aha, – linktelėjo Blanka.

Tai buvo vienintelis kartas, kai šeimoje prabilta apie Albos kilmę, nes, kaip pažymėjo Klara savo sąsiuviniuose, ji visai nesvarbi, kai Žanas de Satinji visiškai dingo iš jų gyvenimo. Apie jį daugiau nieko nesužinojo, niekas nebandė išsiaiškinti jo buvimo vietos netgi tam, kad galėtų įteisinti Blankos padėtį, mat ji negalėjo naudotis vienišos moters laisve ir buvo suvaržyta kaip ištekėjusi, nors vyro neturėjo. Alba niekuomet neišvydo jokios grafo nuotraukos, nes motina išnaršė visus namų kampelius ir visas sunaikino, nepaliko net tų, kuriose vestuvių dieną jie stovėjo susikibę už rankų. Nusprendė amžinai užmiršti vyrą, už kurio buvo ištekėjusi, ir įsivaizduoti, kad jo niekuomet ir nebuvo. Daugiau apie jį nekalbėjo ir nepaaiškino, kas ją privertė pabėgti iš vedybinių namų. Klara, ištylėjusi devynerius metus, žinojo tylos pranašumus, todėl dukters neklausinėjo ir padėjo jai ištrinti Žaną de Satinji iš atminties. Albai papasakojo, jog jos tėvas buvęs kilnus ir protingas kabaljeras, tačiau, nelaimei, mirė nuo šiaurės dykumų karščio. Tai buvo viena iš nedaugelio melagysčių, su kuriomis ji susidūrė vaikystėje, šiaip tiesiogiai bendravo su proziška būtimi. Dėdė Chaimė apsiėmė sugriauti mitą, jog vaikus randa kopūstuose ar juos iš Pary-

žiaus atnešа gandras, o dėdė Nikolas išsklaidė iliuzijas dėl Trijų Karalių, fėjų ir baubų. Alba sapnuodavo košmarus apie tėvo mirtį. Regėdavo jauną, gražų vyrą, vilkintį baltai, apsiavusį tokios pat spalvos lakiniais batais, su šiaudine skrybėle, keliaujantį per dykumą plieskiant vidurdienio saulei. Sapne keliauninkas žengdavo vis lėčiau ir lėčiau, suklupdavo ir parkrisdavo ant smėlio, keldavosi ir vėl griūdavo kankinamas karščio ir troškulio. Kartais keliais šliauždavo per degantį smėlį, tačiau galiausiai balsvų kopų platybėse likdavo gulėti paslikas, o virš nejudančio kūno ratus sukdavo maitvanagiai. Tai sapnavo tiek daug sykių, kad buvo gerokai nustebinta, kai po daugelio metų buvo iškviesta į miesto lavoninę atpažinti kūno, kuris, buvo manoma, yra jos tėvo. Tuomet Alba jau buvo drąsi, nemalonumų nebijanti jauna moteris, todėl į lavoninę nuvyko viena. Ją pasitiko sanitaras balta prijuoste ir nuvedė ilgais seno pastato koridoriais į didelę šaltą patalpą pilkai dažytomis sienomis. Vyras balta prijuoste atidarė milžinišką šaldytuvą ir ištraukė stalčių, kuriame tysojo senas išpurtęs ir pamėlynavęs lavonas. Alba atidžiai jį nužvelgė nerasdama jokio panašumo į tiek kartų sapnuotą vyrą. Numirėlis jai pasirodė esąs eilinis žmogelis, gal koks pašto tarnautojas. Mergina įsižiūrėjo į rankas: jos atrodė esančios ne kilnaus ir protingo vyro, o veikiau asmens, kuris negalėtų papasakoti nieko įdomaus. Tačiau jo dokumentai neginčijamai rodė, jog tas apgailėtinas pamėlęs lavonas – tai Žanas de Satinji, miręs ne iš karščio jos vaikystės košmarų auksinėse kopose, o pasenęs – nuo apopleksijos, kai ėjo per gatvę. Tačiau visa tai įvyko daug vėliau. Tais laikais, kai Klara dar buvo gyva, o Alba – maža mergaitė, didysis namas ant kampo tapo uždaru pasauliu, kur ji buvo apsaugota nuo visko, net nuo savo pačios košmarų.

Alba dar neturėjo nė dviejų savaičių, kai iš didžiojo namo ant kampo iškeliavo Amanda. Ji visiškai atsigavo ir nesunkiai įspėjo, kas darosi Chaimės širdyje. Paėmė broliukui už rankos ir išėjo taip pat kaip atkeliavusi, nekeldama triukšmo ir nieko nepažadėjusi. Mergina išnyko iš akiračio, ir vienintelis, kuris būtų galėjęs ją surasti, to nedarė, kad neįskaudintų brolio. Jai išnykus Chaimė skandino gėlą studijose ir darbe. Kai Amanda iškeliavo, Chaimė

nugrimzdo į neviltį, todėl pasišventė studijoms ir darbui. Vėl grįžo prie atsiskyrėlio įpročių ir beveik niekuomet nesirodydavo namuose. Merginos vardo niekada nebeminėjo ir visam laikui nutraukė santykius su broliu. Atsitiktinumo dėka Chaimė vėl išvydo Amandą po daugelio metų, tačiau tada abiem jau buvo per vėlu.

Anūkės atsiradimas sušvelnino Estebano Truebos būdą. Menkai, tačiau Klara pajuto. Jį išduodavo smulkmenos: kai išvysdavo mergaitę, žvilgsnis imdavo spindėti, jis pirkdavo jai brangias dovanas ir sunerimdavo išgirdęs verkiančią. Tačiau Blankai liko svetimas. Santykiai su dukterimi niekuomet nebuvo sklandūs, o nuo pragaištingų vestuvių taip pagedo, kad vien tik dėl Klaros reikalaujamo priverstinio mandagumo jie galėjo gyventi po vienu stogu.

Tuo metu Truebų namuose buvo užimti beveik visi kambariai. Kiekvieną dieną stalą dengdavo šeimai, svečiams ir vieną vietą kam nors, kas gali atvykti nepranešęs. Gatvės durys buvo visada atidarytos, kad bet kas galėtų įeiti ir išeiti. Kol senatorius Trueba stengėsi pakeisti šalies likimą, jo žmona apsukriai plaukiojo neramiuose aukštuomenės gyvenimo ir dar audringesniuose dvasinės kelionės vandenyse. Amžius ir patirtis sustiprino Klaros sugebėjimus įspėti slaptus dalykus ir per atstumą judinti daiktus. Susijaudinusi greit nugrimzdavo į transą ir sėdėdama ant kėdės galėdavo lengvai judėti po visą kambarį, tarsi po baldo sėdyne būtų buvęs pritvirtintas slaptas varikliukas. Kaip tik tuo laiku jaunas skurstantis dailininkas, iš gailesčio priglaustas namuose, už svetingumą atsilygino nutapydamas vienintelį išlikusį Klaros portretą. Po daugelio metų vargingasis dailininkas tapo pripažintu meistru, ir šiandien tas paveikslas kabo Londono muziejuje, kaip ir daug kitų tapybos darbų, iš šalies išplaukusių tuo metu, kai norėdami pamaitinti persekiojamuosius, žmonės pardavinėjo baldus. Drobėje matyti pagyvenusi moteris baltais drabužiais, nusidabrintais plaukais ir švelniu gimnastės ant trapecijos žvilgsniu, sėdinti supamojoje kėdėje, vos vos pakilusioje virš grindų, plaukianti tarp gėlėtų užuolaidų; šalia skrenda apversta vaza, o viską tarsi orus ponas stebi tupintis ant grindų storas juodas katinas. Kataloge rašoma, kad justi Šagalo įtaka, tačiau taip nėra. Juk paveikslas tiksliai atspindi

tikrovę, kurią dailininkas išvydo Klaros namuose. Tuo laikotarpiu slaptosios žmogaus prigimties galios ir iš aukščiau siųsta gera valia veikė atvirai, sukurdamos neįtikėtinas situacijas ir niekais paversdamos ne vieną fizikos ir logikos dėsnį. Su klajojančiomis sielomis ir nežemiškomis būtybėmis Klara bendravo telepatija, sapnais ir specialia švytuokle, kurią laikydavo virš išdėliotos ant stalo abėcėlės. Savaime judėdama, švytuoklė nurodydavo raides, sudėliodama pranašystę ispanų arba esperanto kalbomis: tai įrodė, jog nežemiškas būtybes domina tik šios dvi kalbos, o ne anglų, Klara taip ir parašė anglakalbių šalių ambasadoriams. Tie jai nesiteikė atsakyti, to nepadarė ir vienas po kito besikeičiantys švietimo ministrai, į kuriuos Klara kreipėsi, kad užuot mokius anglų ir prancūzų – jūreivių, verteivų ir lupikautojų kalbų, – verčiau mokyti vaikus esperanto.

Albos vaikystę užpildė vegetariškos dietos, Japonijos karo menai, Tibeto šokiai, jogos kvėpavimas, atsipalaidavimo ir susikaupimo pratimai su profesoriumi Hauseriu bei daugelis kitų įdomių užsiėmimų, jau nekalbant apie įtaką, kurią jos lavinimui padarė du dėdės ir trys žavingosios seserys Moros. Senelė Klara šeimos židinį, pavirtusį milžinišku keistuolių furgonu, vairavo sėkmingai, nors pati nesugebėjo tvarkytis namuose, o keturių matematikos veiksmų nekentė taip, kad kone užmiršo, kaip sudėti. Todėl namų ruoša ir biudžeto tvarkymas natūraliai atiteko Blankai, ir ji savo laiką padalijo tos miniatiūrinės karalystės valdymo reikalams ir darbui kiemo gale esančioje keramikos dirbtuvėje, paskutinėje prieglaudoje nuo negandų, kur ji savo meno mokė ir dauniukus, ir paneles, lipdė neįtikėtinas prakartėles su keisčiausiomis pabaisomis, kurias, priešingai bet kokiai logikai, žmonės graibstydavo.

Nuo mažens Albos pareiga buvo pamerkti į vazas šviežių gėlių. Ji atverdavo langus, į vidų įleisdavo šviesos ir oro srautą, tačiau gėlės neišsilaikydavo net iki vakaro, nes griausmingas Estebano Truebos balsas ir trankymasis lazda gąsdino net gamtą. Jam einant pro šalį, sprukdavo katės ir šunys, o augalai nuleip-

davo. Blanka augino iš Brazilijos atvežtą kaučiukmedį – skurdų krūmelį, kurio didžiausia įdomybė buvo kaina, priklausanti nuo lapų skaičiaus. Pasigirdus senelio žingsniams, arčiausiai esantysis bėgdavo išnešti kaučiukmedžio į terasą, nes vos Estebanas įžengdavo, augalo lapai nulinkdavo ir iš stiebo imdavo sunktis balsvos, į pieną panašios ašaros. Mokyklos Alba nelankė, nes senelė pareiškė, jog žmogui, taip kaip ji globojamam žvaigždžių, užtenka tik mokėti skaityti ir rašyti, o to ji gali išmokti ir namuose. Senelė taip skubėjo išmokyti anūkėlę rašto, kad penkerių metų mergaitė per pusryčius jau skaitydavo laikraštį ir aptarinėdavo su seneliu naujienas. Šešerių ji atrado legendinio prosenelio Marko paslaptingąsias dėžes ir negrįžtamai įžengė į fantazijos pasaulį. Namiškiai nesijaudino ir dėl jos sveikatos, nes vitaminų privalumais netikėjo ir manė, jog skiepai reikalingi tik vištoms; be to, senelė išstudijavo jos delno linijas ir nutarė, kad mergaitės sveikata bus geležinė, o gyvenimas ilgas. Mergaitę palepindavo tik vieninteliu dėmesiu: šukuodavo plaukus su lauravyšnių nuoviru, kad priblėstų įgimtas tamsiai žalias atspalvis, nors senatorius Trueba reikalavo palikti plaukus tokius, kokie yra, nes mergaitė vienintelė šį tą paveldėjo iš gražuolės Rosos, – bent jau jūrinę plaukų spalvą. Kad jį patenkintų, paaugusi Alba atsisakė lauravyšnių ir ėmė juos skalauti petražolių nuoviru, kuris tuojau sugrąžino sodrųjį žalumą. Šiaip ji buvo smulkutė ir nekrintanti į akis, skirtingai nuo kitų giminės moterų, kurios beveik visos buvo išvaizdžios.

Retomis laisvalaikio valandėlėmis, kai Blanka galėdavo pagalvoti apie save ir apie dukterį, apgailestaudavo, kad ji auga vieniša, tyli ir neturi bendraamžių, su kuriomis galėtų žaisti. Tačiau Alba vieniša nesijautė. Tiesą sakant, kartais būtų buvusi laiminga galėdama pasprukti nuo senelės pranašysčių, motinos nuojautų ir triukšmo, kurį keldavo visi tie keistuoliai, atsirandantys, išnykstantys ir vėl atsirandantys didžiajame name ant kampo. Blanką neramino dar ir tai, kad dukra nežaidžia su lėlėmis, tačiau Klara anūkę palaikė tikindama, jog tie fajansiniai lavonėliai užsimerkiančiomis ir atsimerkiančiomis akimis ir šlykščiai papūstomis

lūputėmis tiesiog koktūs. Ji pati iš vilnų, iš kurių Klara megzdavo vargšams drapanas, rezgė beformes būtybėles. Jos neturėjo nieko žmogiška, todėl juo lengviau buvo jas nešioti, liūliuoti, maudyti, o paskui išmesti į šiukšlyną. Mylimiausias mergaitės žaislas buvo rūsys. Kadangi ten įsiveisė žiurkių, Estebanas Trueba liepė duris užkišti kaiščiu, tačiau Alba įsisprausdavo pro langelį ir tyliai atsidurdavo pamirštų daiktų rojuje. Patalpa visuomet skendėdavo prietemoje, tarsi užmūryta piramidė, neprieinama laiko audroms. Ten gulėjo nebetikę baldai, nesuprantamos paskirties įrankiai, sulūžę prietaisai, "Kovadongos", prieštvaninio automobilio, kurį jos dėdės buvo išardę ir perdarę į lenktyninę mašiną, metalo laužu pavirtusios dalys. Albai viskas pravertė kertėse statant namus. Rūsyje rado dėžių ir lagaminų, pridėtų senų drabužių, kuriuos ji panaudodavo kurdama monospektaklius, ir juodą nutriušusį, kandžių sukapotą kilimėlį su šuns galva, kuris patiestas atrodė panašus į vargšą perskrostą ir iškėtotą žvėrį. Tai buvo paskutinė ir apgailėtina ištikimojo Barabo liekana.

Vienų Kalėdų vakarą Klara anūkei padovanojo nuostabią dovaną, kuri retkarčiais nustelbdavo net užburiančias rūsio įdomybes: dėžę su dažų pilnais indeliais, teptukų, nedideles kopėtėles ir leidimą laisvai teplioti didžiausią savo kambario sieną.

– Tai padės jai išsilieti, – tarė Klara, išvydusi Albą ant kopėčių, piešiančią palubėje pilną žvėrelių traukinį.

Metams bėgant, Alba ir tą, ir kitas savo kambario sienas padengė didžiule freska. Joje tarp Veneros augalijos ir neįtikėtinų gyvūnų, kokius Rosa siuvinėjo staltiesėje, o Blanka degdavo krosnyje, slypėjo vaikystės troškimai, prisiminimai, sielvartai ir džiaugsmai.

Abu dėdės buvo jos geri draugai. Chaimę ji ypač mylėjo. Tasai plaukuotas vyras juodais piktais antakiais, kuriuos šukuodavo aukštyn, kad dukterėčia patikėtų, jog jis giminiuojasi su pačiu velniu, turėdavo skustis du sykius per dieną, ir vis tiek atrodydavo, jog vaikšto nesiskutęs nuo praėjusio antradienio, o plaukai visuomet būdavo drėgni ir šiurkštūs lyg šepetys, kad ir kiek juos glostytum. Į namus pareidavo ir išeidavo po pažastimi pasikišęs kelias knygas, o rankoje nešinas santechniko lagaminėliu. Albai pasisakė esąs

brangakmenių vagis, todėl tame lagaminėlyje nešiojąsis visrakčius ir pirštines. Mergaitė apsimetė išsigandusi, bet žinojo, kad dėdė dirba daktaru, o lagaminėlyje susidėjęs savo profesijos įrankius. Lietingomis popietėmis juodu prisigalvodavo visokių fantastiškų žaidimų.

– Atvesk čia dramblį! – paliepdavo dėdė Chaimė.

Alba išeidavo ir sugrįždavo už nematomos virvelės tempdama įsivaizduojamą storaodį. Jie gerą pusvalandį galėdavo žaisti maitindami dramblį jo mėgstamomis žolėmis, apipylinėdami žemėmis, kad apsaugotų nuo atšiauraus oro, blizgindami iltis ir kartu kalbėdamiesi apie džiunglių gyvenimo privalumus ir nepatogumus.

– Atrodo, šita mergaitė tuoj visai iš proto išsikraustys, – sakydavo senatorius Trueba, išvydęs mažąją Albą, atsisėdusią verandoje, skaitančią medicinos veikalus, kuriuos jai paskolindavo dėdė Chaimė.

Alba vienintelė turėjo raktą nuo dėdės knygų tunelio ir leidimą tas knygas liesti ir skaityti. Blanka tvirtino, jog skaitymą reikia kontroliuoti, nes tam tikrų dalykų jos amžiuje žinoti nedera, tačiau dėdė Chaimė laikėsi nuomonės, jog to, kas jų nedomina, žmonės neskaito, o jei juos kas nors domina, vadinasi, jau yra tam pakankamai suaugę. Panašiai manė ir apie maudymąsi ar valgymą. Sakydavo, kad jei vaikas nenori maudytis, vadinasi, jam to nereikia, o maitinti reikėtų tuo, ko ji pati nori, ir tada, kai išalksta, nes organizmas pats geriausiai žino savo reikmes. Tačiau Blanka šiais klausimais buvo nepalenkiama ir dukterį vertė laikytis griežtos dienotvarkės ir švaros. Rezultatas buvo toks, kad, be įprastinių valgymo bei maudymosi, Blanka čiulpdavo dėdės atneštus saldainius ir vos sukaitusi apsiliedavo vandeniu iš žarnos, bet jos sveikai prigimčiai tai neturėjo jokios neigiamos įtakos. Albai būtų patikę, jei dėdė būtų vedęs jos mamą, nes būtų saugiau turėti jį tėvu, o ne dėde, tačiau jai buvo paaiškinta, kad iš tokių kraujomaišos santuokų gimsta dauniukai. Tuomet Alba nusprendė, kad į motinos pamokas ketvirtadienį ateinantys vaikai yra jos dėdžių.

Nikolą mergaitė taip pat mylėjo, bet jis buvo kažkoks neapčiuopiamas, nesulaikomas – kaip gyvasis sidabras. Visąlaik sku-

bėdavo, kažkur lėkdavo, tarsi šokinėtų nuo vienos idėjos prie kitos, kas Albai nepatiko. Jai buvo penkeri, kai dėdė Nikolas grįžo iš Indijos. Vos jam nusibodo Dievo šauktis trikojo staliuko ir hašišo pagalba, nusprendė vykti Jo ieškoti ne tokiame rūsčiame krašte kaip gimtoji šalis. Du mėnesius zyzė Klarai visur paskui ją sekiodamas, net miegančiai kuždėdamas į ausį, kol pagaliau įtikino parduoti žiedą su briliantais, kad jis galėtų nuvykti į Mahatmos Gandžio žemę. Šį kartą Estebanas Trueba nesistengė jo sulaikyti, nes manė, kad pasivažinėjimas po tolimą alkanų žmonių ir valkataujančių karvių šalį sūnui bus ne pro šalį.

– Jei nemirsi kobros įgeltas ar susigavęs kokią svetimų kraštų bacilą, tikiuosi, grįši tapęs tikru vyru, nes man jau įkyrėjo tie tavo išsišokimai, – atsisveikindamas prieplaukoje tarė jam tėvas.

Nikolas metus praleido elgetaudamas, pėsčias keliavo jogų keliais: per Himalajus, Katmandu, palei Gangą į Benaresą. Šios kelionės pabaigoje Dievo egzistavimu jau neabejojo, skruostus ir krūtinės odą persivėrė smeigtukais ir išmoko gyventi veik nevalgydamas. Vieną dieną namiškiai išvydo jį pareinant namo – vystyklu prisidengusį gėdą, sulysusį, kad net kaulai barkšo, ir miglotu žvilgsniu, koks paprastai esti žmonių, kurie minta vien daržovėmis. Parkeliavo lydimas dviejų nepatiklių karabinierių, pasiruošusių tučtuojau jį areštuoti, jei šis nesugebės įrodyti esąs senatoriaus Truebos sūnus, ir būrio vaikų, kurie sekė iš paskos mėtydami į jį šiukšles ir šaipydamiesi. Klara vienintelė lengvai jį atpažino. Tėvas nuramino karabinierius, tada paliepė Nikolui nusiprausti ir, jei norįs gyventi jo namuose, apsirengti krikščioniškais drabužiais, tačiau Nikolas žiūrėjo į jį tarsi nematydamas ir nieko neatsakė. Jis buvo tapęs vegetaru. Į burną neėmė nei mėsos, nei pieno, nei kiaušinių. Jo dieta veikiau priminė triušio, todėl ir veidas ėmė darytis panašus į šio gyvūnėlio snukutį. Kiekvieną kuklaus savo maisto kąsnelį sukramtydavo penkiasdešimt sykių. Valgymas tapo nepabaigiamu ritualu, per kurį Alba užmigdavo prie tuščios lėkštės, o tarnai snausdavo su padėklais virtuvėje, kol jis iškilmingai žiautarodavo maistą. Estebanas Trueba nustojo pietauti namuose ir nuo tol valgydavo klube. Nikolas tvirtino galįs

basas vaikščioti žarijomis, tačiau kai tik susiruošdavo parodyti, Klarą ištikdavo astmos priepuolis ir jam tekdavo susilaikyti. Šnekėdavo azijietiškomis alegorijomis, kurias kiti ne visuomet suprasdavo. Domėjosi tik dvasiniais dalykais. Namų gyvenimo materializmas jį erzino taip pat kaip ir nereikalingas sesers ir motinos rūpinimasis, reikalavimas pavalgyti ir apsirengti bei susižavėjusios Albos persekiojimas. Ji tarsi šunytis slankiojo paskui jį po visus namus, maldaudama, kad išmokytų stovėti ant galvos ir persismeigti smeigtukais. Nuogas vaikščiojo net ir atėjus žiemai. Galėdavo ištverti nekvėpavęs beveik tris minutes ir buvo pasiryžęs šitą žygdarbį pademonstruoti, kai tik kas nors paprašydavo, o tai atsitikdavo dažnokai. Chaimė sakydavo: gaila, jog oras nemokamas, nes apskaičiavo, kad Nikolas jo sukvėpuoja vidutiniškai perpus mažiau negu normalūs žmonės ir tai jam nė kiek nekenkia. Žiemą praleido užsirakinęs savo kambaryje ir krimsdamas morkas; šalčiu nesiskundė ir juodu rašalu mikroskopinėmis raidytėmis rašė puslapį po puslapio. Vos pasirodžius pirmiesiems pavasario ženklams, paskelbė, jog knyga baigta. Ji turėjo tūkstantį penkis šimtus puslapių, ir Nikolas sugebėjo įkalbinti tėvą ir brolį Chaimę, kad finansuotų jos išleidimą mainais į pelną, kurį gaus ją pardavę. Tekstą suredagavus ir atspausdinus, iš tūkstančio penkių šimtų puslapių liko šeši šimtai; šiame solidžios apimties tome buvo moksliškai nagrinėjami devyniasdešimt devyni Dievo vardai ir kvėpavimo pratimai, kuriais galima pasiekti nirvaną. Sėkmės, kokios tikėjosi autorius, knyga nesusilaukė, ir tomų dėžės savo dienas užbaigė rūsyje, kur Alba jomis naudojosi kaip blokais, iš kurių statė aptvarus, o po daugelio metų jas prarijo begėdiškas gaisras.

Išleistą knygą Nikolas meiliai paėmė į rankas, atgaudamas seniai matytą hienos šypseną, apsirengė padoriais drabužiais ir paskelbė, kad laikas imtis skelbti Tiesą bendraamžiams, tebeskendintiems neišmanymo tamsybėse. Estebanas Trueba jam priminė, jog draudžia namus paversti akademija, ir perspėjo nesitaikstysiąs, jei jis mėgins kišti pagoniškas idėjas Albai, o dar labiau – jei imsis ją mokyti fakyro triukų. Nikolas skelbti tiesų iškeliavo į universiteto kavinukę, kur susilaukė stulbinančio skai-

čiaus sekėjų, trokštančių lankyti dvasios ir kvėpavimo pratimų kursus. Laisvalaikiu važinėdavosi motociklu ir mokydavo dukterėčią, kaip nugalėti skausmą ir kitas kūno silpnybes. Svarbiausia, jo nuomone, yra atpažinti, kas kelia baimę. Mergaitė, kuriai šiurpūs dalykai savotiškai patiko, paklusdavo dėdės nurodymams ir imdavo kuo tikroviškiausiai įsivaizduoti motinos mirtį. Regėdavo ją pamėlynavusią, šaltą, užmerktomis gražiosiomis maurų akimis, tysančią karste. Girdėdavo šeimos raudas. Matydavo virtinę draugių, kurios įeina tylomis, palieka ant padėklo vizitinę kortelę ir išeina žemai nulenkusios galvas. Užuosdavo gėlių kvapą ir girdėdavo į laidotuvių karietą pakinkytų arklių žvengimą. Kentėdavo į naujus gedulingus batelius įspraustų pėdų skausmą. Įsivaizduodavo, kokia vieniša, apleista – vargšė našlaitėlė. Dėdė padėdavo jai apie visa tai galvoti neverkiant, atsipalaiduoti ir skausmui nesipriešinti, kad šis pereitų kiaurai, neužsilaikydamas. Kitais kartais Alba prisiverdavo pirštą ir stengdavosi be aimanų iškęsti deginantį skausmą. Jei ištverdavo visą savaitę neverkusi ir įveikdavo visus Nikolo skirtus išbandymus, laimėdavo prizą: pasivažinėjimą motociklu svaiginančiu greičiu – neišdildomas įspūdis. Vieną sykį miesto pakraštyje, kur Nikolas nusivežė apdovanotą dukterėčią, jie įsimaišė į keliu traukiančios karvių bandos vidurį. Ji visam laikui prisimins sunkius, nepaslankius gyvulius, veidą plakančias purvinas uodegas, mėšlo smarvę, pro pat šalį praspūstančius ragus ir baisų nesvarumo, nuostabaus supimo, neįtikėtino susijaudinimo, aistringo smalsumo ir siaubo mišinį, kurį vėliau patyrė tik retomis gyvenimo akimirkomis.

Estebanas Trueba, visuomet sunkiai reiškęs jausmus ir nuo to laiko, kai pašlijo santykiai su Klara, nebepatirdavęs švelnumo, dabar savo karščiausią meilę atidavė Albai. Mergaitė jam buvo daug brangesnė už jo paties vaikus. Kiekvieną rytą su pižama ji atkeliaudavo į senelio kambarį. Įeidavo nepasibeldusi ir įlipdavo į lovą. Jis apsimesdavo staiga pakirdęs, nors iš tikrųjų jau seniai atsibudęs jos laukdavo, suniurgzdavo, kad netrukdytų, eitų iš jo kambario ir leistų jam miegoti. Alba jį kutendavo tol, kol, akivaizdžiai nugalėtas, leisdavo susirasti specialiai paslėpto šokolado. Alba ži-

nojo visas slėptuves, o senelis jomis naudodavosi visuomet ta pačia tvarka, tačiau kad jo nenuviltų, ilgokai apsimesdavo ieškanti ir atradusi džiaugsmingai šūkteldavo. Estebanas taip ir nesužinojo, kad šokolado anūkė nekenčia ir jį valgo vien iš meilės jam. Šie rytmetiniai žaidimai patenkindavo senatoriaus troškimą bendrauti. Likusią dienos dalį jis praleisdavo Kongrese, klube, žaisdavo golfą, rūpindavosi verslu ir dalyvaudavo politiniuose susibūrimuose. Du kartus per metus su anūke vykdavo į Tris Marijas, kur išbūdavo dvi ar tris savaites. Abudu grįždavo įdegę, pastorėję ir laimingi. Ten varydavo naminę degtinę, tinkamą gerti, virtuvėje krosniai užkurti, žaizdoms valyti ir tarakonams naikinti; jie tą skystį išdidžiai vadino "vodka". Gyvenimo pabaigoje, devyniasdešimties gyvenimo metų paverstas susirietusiu, sutrūnijusiu medžiu, Estebanas Trueba šias su anūke praleistas akimirkas prisiminė kaip gražiausias gyvenime. Albos atmintyje irgi visam laikui išliko prisiminimai apie malonius pasivaikščiojimus po laukus laikantis seneliui už rankos, jodinėjimą sėdint už jo ant arklio, saulėlydžius bekraštėse ganyklų platybėse, ilgus vakarus prie svetainės židinio, pasakojant apie vaiduoklius ir piešiant.

Senatoriaus santykiai su kitais šeimos nariais laikui bėgant tik prastėjo. Vieną kartą per savaitę, šeštadieniais, jie susirinkdavo vakarieniauti prie didžiulio ąžuolinio stalo, kuris dabar priklausė Truebams, o anksčiau buvo del Valjės šeimos nuosavybė; tai buvo seniausias namų baldas, jis tarnavo ir numirėliams šarvoti, ir flamenkui šokti, ir viskam, kam tik prireikdavo. Albą pasodindavo tarp motinos ir senelės, o ant kėdės padėdavo pagalvį, kad nosis siektų lėkštę. Mergaitė susižavėjusi stebėdavo suaugusiuosius. Švytinčią senelę, ta proga įsidėjusią dantis, per sūnus ar tarnus vyrui perdavinėjančią žinutes, Chaimę, rodantį neišsiauklėjimo pavyzdį, nes po kiekvieno patiekalo raugėdavo ir mažuoju piršteliu krapštydavosi dantis, kad paerzintų tėvą; Nikolą primerktomis akimis, penkiasdešimt sykių sukramtantį kiekvieną kąsnį, ir Blanką, tarškančią apie bet ką, kad tik vakarienė atrodytų normali. Trueba paprastai laikydavosi gana tyliai, kol prasiverždavo nesuvaldomas charakteris ir jis pradėdavo ginčytis su Chaime apie vargšus, rinkimus, socialistus ir

esminius principus arba įžeidinėti Nikolą dėl jo bandymų pakilti oro balionu ir su Alba užsiiminėti akupunktūra, arba šiurkščiomis pastabomis ir abejingumu bausti Blanką, bergždžiai grasinti, kad ji sugadinusi jam visą gyvenimą ir todėl nepaveldėsianti nė peso. Neužsipuldavo tiktai Klaros, tačiau su ja beveik nekalbėdavo. Kartais Alba pastebėdavo į Klarą įbestas senelio akis: jis tol į ją žiūrėdavo, kol pabaldavo, sušvelnėdavo ir tapdavo nepažįstamu seneliu. Tačiau taip atsitikdavo nedažnai, dažniausiai jie vienas kito tarsi nepastebėdavo. Kartais senatorius Trueba prarasdavo savitvardą ir tiek rėkdavo, jog užraudonydavo kaip burokas; tuomet kas nors kliusteldavo jam į veidą ąsotį šalto vandens, kad praeitų pyktis ir sunormalėtų kvėpavimas.

Blankos grožis tuo metu pasiekė apogėjų. Ji buvo mauriškai lėta, apvalaina, įkvepianti ramybę ir pasitikėjimą. Aukšta, kūninga, nuolankaus, verksmingo būdo, todėl vyrams žadindavo įgimtą instinktą ginti. Tėvas jos nemėgo. Neatleido jai už meilę Pedrui Terserui Garsijai ir nepraleisdavo progos priminti, jog ji gyvena iš jo malonės. Trueba nesuprato, kaip jo duktė turi šitiek gerbėjų, nes Blanka nepasižymėjo žaviu džiaugsmingumu ir smagumu, kuriais moterys jį taip traukė, be to, manė, jog joks normalus vyras nenorės vesti silpnos sveikatos, neaiškios šeimyninės padėties moters su vaiku. Tai, kad vyrai ja domisi, Blankos nestebino. Kai ją aplankydavo koks garbintojas, elgdavosi prieštaringai: arabiškų akių vyliais juos skatindavo, bet arčiau neprisileisdavo. Vos supratusi, jog vyro ketinimai rimti, su nepermaldaujamu griežtumu santykius nutraukdavo. Kai kurie ekonomiškai stipresni pretendentai mėgino užkariauti jos širdį papirkinėdami dukterį. Albą užvertė brangiomis dovanomis ir prisukamomis lėlėmis, mokančiomis vaikščioti, verkti, valgyti ir atlikti kitus žmonėms būdingus veiksmus, privaišindavo pyragėliais su kremu ir vesdavosi pasivaikščioti į zoologijos sodą, kur mergaitė verkdavo gailėdamasi vargšų įkalintų žvėrių, ypač ruonio, kuris jos sieloje sukeldavo tragiškas nuojautas. Po šių ekskursijų, už rankos vedamai kokio pasipūtusio, maloningo kavalieriaus, visam gyvenimui išliko pasibaisėjimas nelaisve, sienomis, grotomis ir vienatve. Iš visų įsimylėjėlių labiau-

siai pažengė į priekį Greitpuodžių Karalius. Nors ir buvo nesuskaičiuojamų titulų savininkas bei taikaus, mąslaus būdo žmogus, Estebanas Trueba jo neapkentė, nes buvo apipjaustytas, turėjo sefardo nosį ir garbanotus plaukus. Nuolatos šaipydamasis ir elgdamasis atšiauriai, Estebanas sugebėjo atbaidyti vyrą, kuris iškentėjo koncentracijos stovyklą, nugalėjo skurdą, ištvėrė tremtį ir negailestingame verslo pasaulyje iškilo į nugalėtojus. Kol truko jų romanas, Greitpuodžių Karalius užsukdavo Blankos pasiimti ir veždavosi vakarieniauti į ištaigingiausius restoranus; jis turėjo mažutėlį automobilį tik dviem sėdynėmis, traktoriaus ratais ir varikliu po gaubtu, keliančiu triukšmą tarsi turbina, – kito tokio automobilio nebuvo niekur, todėl kaimynams jis kėlė smalsumą, o Truebų šeimai – panieką. Tarsi nepastebėdama nei tėvo prastos nuotaikos, nei stebeilijančių kaimynų, su ministro pirmininko didingumu Blanka sėsdavo į automobilį apsivilkusi vieninteliu savo juodu kostiumėliu ir balto šilko palaidine, kurią dėvėdavo ypatingomis progomis. Alba bučiniu atsisveikindavo su motina ir likdavo stovėti prie durų jausdama tebetvyrantį švelnų jazminų kvapą ir krūtinę spaudžiantį nerimą. Tik dėdės Nikolo pratimai padėdavo motinos išvykimus ištverti be ašarų, nes mergaitė bijojo, jog kurią nors dieną koks nors kavalierius įtikins Blanką ištekėti už jo, o ji taip visam laikui ir liks be motinos. Jau seniai buvo nusprendusi, jog tėvo jai nereikia, juo labiau – patėvio, tačiau jeigu neteks motinos, įkiš galvą į rėčką su vandeniu ir neištrauks, kol pritrūkusi kvapo mirs, kaip miršta kačiukai, kuriuos lygiai taip pat vandenin kiša virėja, kai katė jų atsiveda kas keturi mėnesiai.

Kad motina ją paliks, Alba nustojo baimintis tuomet, kai susipažino su Pedru Terseru. Ji intuityviai pajuto, jog kol gyvas šis vyras, niekas kitas nesugebės užkariauti Blankos meilės. Tai atsitiko vieną vasaros sekmadienį. Įkaitintomis geležinėmis žnyplėmis Blanka sugarbanojo jai plaukus, netyčiomis kiek apsvilindama ausis. Užmovė baltas pirštinaites ir juodus lakinius batelius, uždėjo šiaudinę skrybėlaitę su dirbtinėmis vyšniomis. Ją išvydusi senelė Klara prapliupo kvatoti, tačiau motina dukrelę nuramino ant kaklo užlašindama du lašus kvepalų.

– Susipažinsi su žymiu žmogumi, – išeinant paslaptingai tarė Blanka.

Nusivedė mergaitę į Japonų parką, kur nupirko deginto cukraus ledinukų ir maišelį spragintų kukurūzų. Susikabinusios už rankų, jos atsisėdo pavėsyje ant suolo, apsuptos balandžių, kurie lesė jų mėtomus kukurūzus.

Alba išvydo jį dar prieš motinai parodant. Vilkėjo mechaniko kombinezoną, buvo užsiauginęs iki pusės krūtinės barzdą, basnirčia apsiavęs sandalais. Plaukai susivėlę, bet šypsojosi tokia plačia ir nuostabia šypsena, kad ji tučtuojau priskyrė jį tai žmogiškųjų būtybių kategorijai, kurias verta nupiešti didžiojoje jos kambario freskoje.

Vyras ir mergaitė vienas į kitą pasižiūrėjo ir kito akyse pažino save.

– Čia Pedras Terseras, dainininkas. Jį girdėjai dainuojant per radiją, – pristatė mama.

Alba padavė ranką, jis irgi, bet kairę. Tuomet ji pastebėjo, jog dešinei rankai trūksta kelių pirštų, tačiau jis paaiškino, kad gitara groti vis vien gali, nes visuomet įmanoma atrasti būdą, kaip daryti tai, ko labai nori. Visi trys pasivaikščiojo po Japonų parką. Pusiaudienį vienu iš paskutinių elektrinių tramvajų, dar tebedardančių mieste, nuvažiavo į turgaus užkandinę valgyti žuvies. Temstant jis jas palydėjo iki gatvės, kurioje stovi jų namas. Atsisveikindami Blanka ir Pedras Terseras pasibučiavo į lūpas. Alba tai matė pirmą sykį gyvenime, nes aplink ją nebuvo įsimylėjusių žmonių.

Nuo tos dienos savaitgaliais Blanka pradėjo iškeliauti iš namų viena. Sakydavosi vykstanti aplankyti kelintos eilės pusseserių. Estebanas Trueba pasiusdavo ir grasindavo išmesti iš namų, bet Blanka nenusileisdavo. Dukrelę palikdavo su Klara ir išvažiuodavo autobusu, nešina juokingu lagaminėliu, išpieštu gėlėmis.

– Pasižadu neištekėti ir grįžti rytoj vakare, – atsisveikindama sakydavo dukteriai.

Albai patikdavo popiet sėdėti su virėja ir per radiją klausytis populiarių dainų, ypač tų, kurias dainuoja vyras, su kuriuo susipažino Japonų parke. Vieną dieną į virtuvę užėjo senatorius Tru-

eba ir, išgirdęs iš radijo sklindantį balsą, šoko daužyti aparato, kol iš jo teliko krūvelė surizgusių laidų ir veržlių, – visa tai įvyko matant išsigandusiai anūkei, kuri negalėjo suprasti staigaus senelio įniršio. Kitą dieną Klara nupirko naują radijo imtuvą, kad Alba galėtų klausytis Pedro Tersero kada tik užsimaniusi, o senasis Trueba apsimetė nepastebėjęs.

Kaip tik tuo metu Blanka susitikinėjo su Greitpuodžių Karaliumi. Pedrą Terserą, kai apie tai sužinojo, ištiko niekuo nepagrįsto pavydo priepuolis, mat nebuvo ko lyginti jo įtakos Blankai su droviu žydo verslininko lindimu į akis. Kaip jau buvo daręs prieš tai, pradėjo maldauti Blanką, kad išeitų iš Truebų namų, paliktų žiaurią tėvo priežiūrą ir vienišą studiją, kur renkasi dauniukai ir dykinėjančios panelės, ir kad pagaliau visam laikui iškeliautų su juo ir gyventų ta beribe meile, kurią jie slepia nuo vaikystės. Tačiau Blanka negalėjo apsispręsti. Žinojo, kad jei išeis su Pedru Terseru, atsidurs už savo luomo ribų ir praras iki šiol jai priklausiusią padėtį. Suprato ir tai, kad jos niekad nepripažins Pedro Tersero draugai, o pati nepripras prie kuklaus gyvenimo darbininkų kvartale. Po daugelio metų, kai Alba užaugo tiek, kad jau galėjo mąstyti apie šį motinos gyvenimo aspektą, nusprendė, jog ji neiškeliavo su Pedru Terseru paprasčiausiai todėl, kad jos meilė nebuvo pakankamai stipri, – juk Truebų namuose ji neturėjo ko nors tokio, ko jis nebūtų galėjęs jai duoti. Blanka buvo vargšė. Pinigų turėdavo tik tuomet, kai jų duodavo Klara arba kai parduodavo kokią prakartėlę. Gaudavo varganą išmoką, kurią beveik visą išleisdavo daktarams, nes jos sugebėjimas sirgti įsivaizduojamomis ligomis nuo darbo ir nepriteklių ne sumažėjo, o kasmet vis didėjo. Iš tėvo stengėsi nieko neprašyti, kad negalėtų jos pažeminti. Retkarčiais Klara ir Chaimė nupirkdavo jai drabužių ar duodavo truputį pinigų būtiniausiems dalykams, tačiau dažniausiai ji neįstengdavo net nailoninių kojinių nusipirkti. Jos skurdas rėžė akį šalia siuvinėtų suknelių ir rankomis siūtų batelių, kuriais senatorius Trueba puošė anūkėlę Albą. Blankos gyvenimas buvo sunkus. Tiek žiemą, tiek vasarą keldavosi šeštą valandą ryto. Pasirišusi baltą prijuostę ir apsiavusi medinėmis klumpėmis, uždegdavo dirbtuvėje krosnį, parengdavo darbo stalus ir prieš pamokas min-

kydavo šiurkštų šaltą molį, iki alkūnių sukišusi rankas. Todėl jos nagai nuolatos skilinėdavo, oda buvo sausa, o laikui bėgant ėmė deformuotis pirštai. Rytą ją apimdavo įkvėpimas, o kad nebūdavo kam trukdyti, dieną pradėdavo lipdydama keisčiausius gyvūnėlius prakartėlėms. Paskui turėdavo rūpintis namais, tarnaitėmis, eiti apsipirkti, kol ateidavo laikas pradėti pamokas. Jos mokinės buvo geriausių šeimų dukterys, iš dyko buvimo prasimaniusios mokytis keramikos – madingesnės už siuvinėjimą, jų senelių užsiėmimą.

Mintis duoti pamokas dauniukams atėjo netikėtai. Vieną dieną į senatoriaus Truebos namus atvyko sena Klaros draugė, vedina savo anūku, storu tykiu berniuku, kurio veidas buvo apvalus kaip mėnulio pilnatis, o siaurose akytėse spindėjo begalinis švelnumas. Jam buvo penkiolika metų, tačiau Alba pastebėjo, jog protu jis tebėra kūdikis. Klara anūkę paprašė nusivesti berniuką pažaisti į sodą ir pasirūpinti, kad jis neišsipurvintų, kad nepaskęstų fontane, nevalgytų žemės ir nesičiupinėtų kelnių. Albai jį saugoti greitai nusibodo ir, negalėdama susikalbėti jokia normalia kalba, nusivedė į keramikos dirbtuvę, kur Blanka dėl juoko užrišo jam prijuostę, kad nesusipurvintų ir nesušlaptų, ir į rankas įdėjo molio gniužulą. Berniukas juo žaidė ilgiau kaip tris valandas – nesiseilėjo, neapsišlapino, netrankė galvos į sieną, o lipdė grubias molio figūrėles, kurias paskui nunešė parodyti savo močiutei. Senjora, jau pamiršusi, jog atėjo su anūku, nepaprastai susižavėjo, ir taip kilo mintis, kad keramika – labai tinkamas užsiėmimas dauniukams. Galiausiai Blanka subūrė grupę vaikų ir jiems ketvirtadienio popietėmis duodavo pamokas. Vaikai atvykdavo autobusiuku, prižiūrimi dviejų vienuolių krakmolytais gobtuvais. Vienuolės smagiai sėdėdavo sode, su Klara gerdavo karštą šokoladą ir aptarinėdavo siuvinėjimą kryžiuku bei nuodėmių hierarchiją, kol Blanka su dukteria mokydavo vaikus lipdyti kirmėlytes, kamuoliukus, sumaigytus šunis ir beformes vazas. Metų pabaigoje vienuolės surengė parodą ir vakarėlį, kuriame tuos pasibaisėtinus meno kūrinius pardavinėjo labdaros tikslams. Netrukus Blanka ir Alba suprato, kad vaikai dirba daug gražiau, kai jaučiasi mylimi, ir kad vienintelis būdas su jais susikalbėti yra švelnumas. Išmoko juos

apkabinti, bučiuoti ir glamonėti, o paskui iš tikrųjų pamilo. Alba visą savaitę laukdavo, kol atkeliaus protiškai atsilikusių vaikų autobusas, ir pašokdavo iš džiaugsmo, kai šie pribėgdavo jos apkabinti. Tačiau ketvirtadieniai jas labai išvargindavo. Alba atsiguldavo pervargusi, akyse jai mirgėdavo švelnūs azijietiški vaikų veidai, o Blanką visuomet užpuldavo migrena. Kai šnarėdamos baltais sparnais iškeliaudavo vienuolės, už rankų vedinos dauniukų būriu, Blanka aistringai apkabindavo dukterį, apiberdavo bučiniais ir sakydavo, jog reikia dėkoti Dievui, kad ji normali. Todėl Alba augo įsitikinusi, kad normalumas – Dievo dovana. Apie tai pasikalbėjo su senele.

– Beveik visose šeimose atsiranda koks pamišėlis ar kvailys, – užtikrino Klara, neatitraukdama akių nuo mezginio, nes per visus tuos metus neišmoko megzti nežiūrėdama. – Kartais jų nematyti, nes šeimos juos slepia tarsi kokią gėdą. Uždaro tolimiausiuose kambariuose, kad jų neišvystų svečiai. Tačiau iš tikrųjų nėra ko gėdytis, nes jie – irgi Dievo kūriniai.

– Tačiau mūsų šeimoje nėra nė vieno, senele, – tarė Alba.

– Ne. Mūsų šeimoje beprotystė buvo išdalyta visiems po lygiai, tad visiškai išprotėjusio ir neturime.

Tokie būdavo visi pokalbiai su Klara, todėl Albai svarbiausias namų žmogus, stipriausiai veikiantis ir jos gyvenimą, buvo senelė. Ji buvo variklis, kuris įsukdavo stebuklingą pasaulį, slypintį didžiojo namo ant kampo gale, kur septynerius metus Alba gyveno visiškai laisvai. Priprato prie senelės keistybių. Nenustebdavo išvydusi ją transo būsenoje keliaujant per svetainę savo krėsle, parietusią kojas, nešamą nematomos jėgos. Sekdavo paskui ją per visas išvykas į ligonines ir prieglaudas, kur Klara bandydavo surankioti savo globotinius. Alba ten išmoko megzti ir storais virbalais iš storiausių siūlų megzdavo liemenes, dovanodavo jas dėdei Chaimei, o tas atiduodavo užsivilkęs tik vieną sykį; tai ji darydavo tik todėl, kad išvystų bedantę senelės, viena akimi sekančios mezginio akis, šypseną. Klara dažnai ją siųsdavo su žinute Estebanui, todėl ją praminė “pašto karveliu”. Mergaitė dalyvaudavo penktadienio susibūrimuose, kur dienos švie-

soje šokinėdavo trikojis staliukas, neveikiamas jokių triukų ar žinomos fizinės jėgos, ir literatūros vakarėliuose, kur maišydavosi tarp pripažintų meistrų ir besikeičiančio kuklių, niekam nežinomų Klaros remiamų kūrėjų. Tuo laiku didžiajame name ant kampo valgydavo ir gerdavo daugybė svečių. Kone visi iškiliausi šalies žmonės yra čia gyvenę ar bent dalyvaudavo spiritizmo seansuose, kultūros disputuose ar vakarėliuose. Tarp žymiųjų žmonių buvo ir Poetas, kurį vėliau imta laikyti geriausiu šimtmečio poetu, o jo poezija išversta į visas žinomas pasaulio kalbas, – ant jo kelių Alba daug sykių sėdėjo net neįtardama, jog vieną dieną su raudonų kaip kraujas gvazdikų puokšte rankose eis paskui jo karstą tarp dviejų kulkosvaidžių eilių.

Klara dar buvo jauna, bet anūkei atrodė labai sena, nes neturėjo dantų. Tačiau ji buvo nesusiraukšlėjusi ir kai susičiaupdavo, atrodydavo panaši į mergaitę, nes veidas buvo toks tyras. Rengdavosi ilgomis nebaltintos drobės palaidinėmis, panašiomis į tramdomuosius marškinius, o žiemą mūvėdavo ilgas vilnones kojines ir pirštines be pirštų. Visai nejuokingi dalykai ją pralinksmindavo ir, atvirkščiai, nesugebėdavo suprasti humoro, todėl juokdavosi ne laiku ir smarkiai nuliūsdavo pamačiusi ką nors kvailiojant. Kartais ją ištikdavo astmos priepuoliai, tuomet sidabriniu varpeliu, kurį visuomet nešiodavosi, pasikviesdavo anūkę. Alba atlėkdavo, ją apkabindavo ir meiliai šnabždėdavo, nes iš patirties abi žinojo, jog vienintelis dalykas, galįs įveikti astmą, – stiprus mylimo žmogaus apkabinimas. Jos riešutų spalvos akys nuolatos šypsojosi, spindintys plaukai su žilomis gijomis būdavo netvarkingai susegti, nepaklusnios sruogos išsipešiojusios; Klaros rankos buvo plonos, baltos, dailiais migdoliškais nagais ir ilgais pirštais be žiedų, jos mokėjo tik švelniai glostyti, mesti kortas ir prieš valgant įsidėti protezą. Alba ištisą dieną sekiodavo paskui senelę, lįsdavo po jos sijonais, prašydavo ką nors papasakoti ar mintimis pajudinti vazas. Pas senelę rasdavo saugią užuovėją nuo persekiojančių košmarų ar nuo įkyrėjusių pratybų su dėde Nikolu. Klara išmokė ją prižiūrėti paukščius ir su kiekvienu kalbėtis jo kalba, pažinti pranašingus gamtos ženklus ir megzti šiltus šalikus vargšams.

Alba žinojo, kad senelė yra didžiojo namo siela. Visi kiti tai sužinojo daug vėliau, kai Klara mirė ir namai liko be gėlių, be priklydėlių draugų ir valiūkiškų dvasių – kai prasidėjo jų pragaišties laikai.

Albai buvo šešeri metai, kai pirmą sykį išvydo Estebaną Garsiją, tačiau niekuomet jo nebeužmiršo. Greičiausiai buvo jį mačiusi ir anksčiau, Trijų Marijų dvare, kai vasarą lankėsi su seneliu. Senasis Trueba vežiodavosi ją po dvarą, plačiu mostu parodydavo visa, ką aprėpia žvilgsnis: nuo pievų iki ugnikalnio ir plytų namelių – ir sakydavo, kad ji turi išmokti mylėti šią žemę, nes vieną dieną ji bus jos.

– Mano sūnūs visi mulkiai. Jei jie paveldės Tris Marijas, nereikės nė metų, ir viskas čia vėl bus žlugę, kaip mano tėvo laikais, – sakydavo jis anūkei.

– Visa tai tavo, seneli?

– Viskas, nuo Panamerikos plento iki tų kalnų viršūnių. Matai?

– Kodėl, seneli?

– Kaip tai kodėl! Todėl, kad aš šių žemių savininkas!

– Taip, bet kodėl tu savininkas?

– Todėl, kad jos priklausė mano šeimai.

– O kodėl?

– Kadangi jas nupirko iš indėnų.

– O nuomininkai, juk jie čia irgi visuomet gyveno – kodėl jie ne savininkai?

– Tavo dėdė Chaimė prikišo tau į galvą bolševikiškų idėjų! – riaumodavo senatorius Trueba, springdamas iš pykčio. – Ar žinai, kas atsitiktų, jei čia nebūtų pono?

– Ne.

– Ogi viskas eitų po velnių! Nebūtų kas paliepia, kas parduoda derlių, kas imasi už viską atsakomybės, supranti? Žmonėmis irgi niekas nesirūpintų. Pavyzdžiui, jei kas nors susirgtų ar mirtų ir paliktų našlę su daug vaikų, jie mirtų iš bado. Kiekvienam priklausytų varganas žemės sklypelis, kurio neužtektų net jiems patiems prasimaitinti. Jiems reikia žmogaus, kuris už juos galvotų,

viską spręstų ir padėtų. Aš esu geriausias šių apylinkių ponas, Alba. Mano charakteris nekoks, bet aš teisingas. Mano nuomininkai gyvena geriau negu daugelis miesto žmonių. Jiems nieko netrūksta, ir net jei kuriais nors metais ištinka sausra, potvynis ar žemės drebėjimas, pasirūpinu, kad niekas neskurstų. Tai turėsi daryti ir tu, kai pakankamai suaugsi. Todėl tave atsivežu į Tris Marijas – kad pažintum čia kiekvieną akmenį ir kiekvieną gyvulį, o labiausiai – kiekvieną žmogų, žinotum jo vardą ir pavardę. Ar supranti?

Tačiau iš tikrųjų su valstiečiais ji bendravo mažai ir toli gražu nemokėjo jų vardų ir pavardžių. Todėl ir nepažino įdegusio, nevikraus, stačiokiško jaunuolio žiauriomis graužiko akutėmis, vieną vakarą pasibeldusio į didžiojo namo ant kampo sostinėje duris. Dėvėjo jam per siaurą tamsų kostiumą. Ant kelių, alkūnių ir sėdynės medžiaga buvo išsitrynusi ir blizgėjo. Jis tarė norįs kalbėti su senatoriumi Trueba ir prisistatė kaip vieno iš jo nuomininkų Trijų Marijų dvare sūnus. Nors normaliais laikais jo padėties žmonės turėdavo įeiti pro tarnų duris ir palaukti virtuvėje, šį kartą jį nuvedė tiesiai į biblioteką, nes tą dieną namuose vyko pobūvis, kuriame dalyvavo visa Konservatorių partijos valdyba. Virtuvę buvo užėmusi virėjų ir jų padėjėjų armija, kurią Trueba pasikvietė iš klubo, ir viešpatavo tokia sumaištis, visi taip skubėjo, kad pašalinis būtų trukdęs. Buvo žiemos vakaras, bibliotekoje tvyrojo tamsa ir tyla, kambarį apšvietė tik židinyje plazdanti ugnis. Kvepėjo medžio laku ir oda.

– Palauk čia ir nieko neliesk. Senatorius tuojau ateis, – griežtai tarė tarnaitė ir paliko jį vieną.

Jaunuolis žvilgsniu permetė kambarį nedrįsdamas net pajudėti, nesitverdamas apmaudu, kad visa tai būtų galėję priklausyti jam, jei būtų gimęs teisėtai, kaip ne sykį jam aiškino senelė Panča Garsija, prieš mirdama nuo karštligės ir palikdama jį visišką našlaitį tarp krūvos brolių ir pusbrolių, kur jis buvo niekas. Vien tik senelė išskirdavo jį iš būrio ir neleisdavo pamiršti, jog jis kitoks negu visi kiti, nes jo gyslomis teka pono kraujas. Žvalgydamasis po biblioteką tiesiog duso. Visas sienas dengė lakuoto raudonme-

džio lentynos, tik iš abiejų židinio pusių stovėjo dvi stiklinės spintos, prikrautos dramblio kaulo dirbinių ir iš Rytų atvežtų brangakmenių. Kambarys buvo dviaukštis – vienintelė architekto užgaida, kuriai senelis nusileido. Galerijoje, į kurią galėjai užlipti geležiniais įvijais laiptais, stovėjo antras lentynų aukštas. Ten kabojo gražiausi namų paveikslai, nes Estebanas Trueba aukštutinę patalpą pavertė savo šventove ir darbo kambariu, ir prieglobsčiu ir mėgo, kad jį suptų mėgstamiausi daiktai. Lentynos nuo grindų iki lubų buvo prikrautos knygų ir meniškų daiktelių. Stovėjo sunkus ispaniško stiliaus rašomasis stalas, nuo lango nusukti dideli juodos odos krėslai, ąžuolinį parketą dengė keturi persiški kilimai, stovėjo kelios skaitymui skirtos lempos pergamento gaubtais, išdėstytos taip, kad bet kur užtektų šviesos. Čia senatorius mėgo rengti pasitarimus, regzti intrigas, kurti verslo planus ir vienatvės valandomis užsidaręs išlieti įniršį, nepatenkintą geismą ar liūdesį. Tačiau viso to nežinojo ant kilimo stovintis valstietis, nežinantis, kur dėti rankas, ir visas suprakaitavęs. Ši didinga, ori, slegianti patalpa visiškai atitiko jo susidarytą dvarininko vaizdą. Jis sudrebėjo iš neapykantos ir baimės. Iki tol jam niekuomet nebuvo tekę atsidurti panašioje vietoje ir iki šiol manė, jog prabangiausias dalykas, egzistuojantis pasaulyje, – San Luko kino teatras, kur vieną sykį mokytoja nusivedė visą klasę pasižiūrėti filmo apie Tarzaną. Jis nelengvai apsisprendė, dar sunkiau įtikino šeimą, kad be sentavo kišenėje vyks į sostinę pasikalbėti su šeimininku. Laukti iki vasaros, kad pasakytų tai, kas susikaupė krūtinėje, nebegalėjo. Staiga pajuto, jog jį kažkas stebi. Atsisuko ir išvydo mergaitę su kaselėmis, mūvinčią siuvinėtomis kojinėmis, kuri jį stebėjo atsistojusi prie durų.

– Kuo tu vardu? – paklausė mergaitė.

– Estebanas Garsija, – tarė jis.

– Aš vadinuosi Alba Trueba. Ar atsiminsi mano vardą?

– Atsiminsiu.

Jie ilgai vienas į kitą žiūrėjo, kol ji, pradėjusi pasitikėti, išdrįso prieiti. Paaiškino, jog jis turės palaukti, nes senelis dar negrįžo iš Kongreso, ir pasakojo, kad virtuvėje pobūvio proga didžiulis šur-

mulys, ir pažadėjo vėliau atnešti saldumynų. Estebanas Garsija pasijuto šiek tiek patogiau. Atsisėdo į vieną iš juodos odos krėslų, pamažėle prisitraukė mergaitę ir pasisodino ant kelių. Alba kvepėjo lauravyšnėmis, gaiviu, švelniu aromatu, sumišusiu su natūraliu mergytės prakaito kvapu. Vaikinas prikišo nosį jai prie kaklo ir užuodė nepažįstamą švaros bei gero gyvenimo kvapą, ir, pačiam nesuprantant kodėl, akys priplūdo ašarų. Pajuto, kad šios mergytės nekenčia beveik taip pat, kaip nekenčia senio Truebos. Ji įkūnijo visa, ko jis neturi ir kuo niekada netaps. Troško jai pakenkti, ją sunaikinti, tačiau kartu norėjo toliau ją uostyti, klausytis vaikiško balselio ir visai šalia jausti švelnią jos odą. Jis paglostė jai keliukus kaip tik virš išsiuvinėtų kojinaičių – jie buvo šilti, su duobutėmis. Alba toliau čiauškėjo apie virėją, kuri vakarienei į keptas vištas pro užpakalį prikišo riešutų. Jis užsimerkė. Ėmė drebėti. Viena ranka apkabino mergaitei kaklą. Pajuto, kaip kasytės kutena jam riešą, ir švelniai spustelėjo suvokdamas, jog ji tokia maža, kad labai lengvai galėtų ją pasmaugti. Troško tai padaryti, norėjo pajusti ją besiraitančią, besispardančią jam ant kelių ir žiopčiojančią. Troško išgirsti, kaip ji dejuoja ir miršta jam ant rankų. Troško nuplėšti jai drabužėlius. Pasijuto beprotiškai sujaudintas. Kita ranka palindo po iškrakmolyta suknyte, pirštai nubėgo vaiko kojelėmis, kol tarp batisto pasijonių atrado vilnones kelnaites su gumutėmis. Jis tankiai alsavo. Tolimame proto kampelyje dar užteko sveikos nuovokos suprasti, jog stovi ant bedugnės krašto. Mergaitė nustojo kalbėti ir sėdėjo tyli, žiūrėdama į jį didelėmis juodomis akimis. Estebanas Garsija paėmė jos ranką ir uždėjo ant sukietėjusio savo penio.

– Ar žinai, kas čia?

– Tavo penis, – atsakė ji, nes buvo mačiusi dėdės Chaimės medicinos knygų paveikslėliuose, be to, dėdė Nikolas savo azijietiškus pratimus darydavo nuogas.

Jis krūptelėjo. Staiga pašoko, ir ji nugriuvo ant kilimo. Buvo nustebintas ir išsigandęs. Rankos drebėjo, keliai linko, ausys degė. Tą akimirką išgirdo senatoriaus Truebos žingsnius koridoriuje, ir jam dar nespėjus atsipeikėti ir atgauti kvapo, senis įėjo į biblioteką.

– Kodėl čia taip tamsu? – sugriaudėjo balsu tarsi perkūnas.

Trueba įjungė šviesą ir, atrodo, nepažino paklaikusiomis akimis į jį žvelgiančio jaunuolio. Ištiesė rankas anūkei, ta prigludo tarsi primuštas šunytis, tačiau tuojau išslydo ir išbėgo uždarydama duris.

– Kas toks būsi? – tėškė vaikinui, kuris irgi buvo jo anūkas.

– Estebanas Garsija. Nejau neprisimenate, pone? – išlemeno šis.

Tuomet Trueba prisiminė klastingąjį berniūkštį, prieš kelerius metus įskundusį Pedrą Terserą ir nuo grindų surinkusį nukirstus pirštus. Suprato, kad nebus lengva su juo atsisveikinti neišklausius, nors paprastai nuomininkų reikalus tvarkydavo Trijų Marijų valdytojas.

– Ko tau reikia? – paklausė.

Estebanas Garsija dvejojo. Nebegalėjo rasti žodžių, kuriuos tiek mėnesių kuo rūpestingiausiai rinko prieš išdrįsdamas pasibelsti į šeimininko namų duris.

– Kalbėk greitai, nes neturiu laiko, – tarė Trueba.

Mikčiodamas Garsija šiaip ne taip paaiškino: jis baigęs San Luko licėjų ir norįs rekomendacijos stoti į Karabinierių mokyklą bei prašyti valstybės stipendijos.

– Kodėl nenori likti kaime, kaip tavo tėvas ir senelis? – pasiteiravo šeimininkas.

– Atleiskite, pone, bet noriu tapti karabinieriumi, – nuolankiai tarė Estebanas Garsija.

Trueba prisiminė, jog tebėra skolingas už Pedro Tersero Garsijos įskundimą, ir nusprendė, jog tai puiki proga atiduoti skolą ir sykiu įsigyti policijoje naudingą žmogų. "Niekada negali žinoti, gal kada nors man jo prireiks", – pagalvojo. Atsisėdo prie masyvaus rašomojo stalo, paėmė popieriaus lapą su Kongreso adresu, parašė įprastinę rekomendaciją ir padavė ją priešais stovinčiam jaunuoliui.

– Imk, sūnau. Džiaugiuosi, kad išsirinkai šią profesiją. Jei trokšti vaikščioti apsiginklavęs ir gali rinktis, kuo būti – nusikaltėliu ar karabinieriumi, verčiau rinkis pastarąjį, tada būsi neliečiamas. Pa-

skambinsiu generolui Urtadui, savo draugui, ir paprašysiu, kad paskirtų tau stipendiją. Jei ko nors prireiks, pranešk.

– Labai ačiū, pone.

– Nėr už ką. Man patinka padėti žmonėms.

Atsisveikino draugiškai patapšnodamas per petį.

– Kodėl tave pavadino Estebanu? – paklausė prie durų.

– Pagal jus, pone, – atsakė tas išraudęs.

Po minutės Trueba apie tai pamiršo. Nuomininkai dažnai pakrikštija vaikus šeimininkų vardais, tuo parodydami jiems savo pagarbą.

Klara mirė tą dieną, kai Albai suėjo septyneri metai. Pirmasis mirtį pranašaujantis ženklas buvo pastebimas tik jai pačiai. Tuomet ji slaptai pradėjo ruoštis iškeliauti. Labai taktiškai išdalijo tarnams ir būriui pagalbos laukiančių žmonių, kurių visuomet atsirasdavo, drabužius, pasiliko tik reikalingiausius. Sutvarkė savo popierius, iš visų kampų surankiojo sąsiuvinius, kuriuose buvo aprašiusi visą gyvenimą. Sąsiuvinius surišo spalvotais kaspinais ir suskirstė pagal įvykius, o ne chronologiškai, nes vienintelis dalykas, ką pamiršo užrašyti, buvo datos, ir galiausiai skubėdama nusprendė, jog negaiš laiko joms sutikrinti. Ieškodama sąsiuvinių, batų dėžėse, kojinių maišeliuose ir spintų kampuose atrado brangenybių, gulėjusių nuo tada, kai vyras dovanojo brangias dovanas, tikėdamasis pelnyti jos meilę. Viską sudėjo į seną vilnonę kojinę, užsegė žiogeliu ir atidavė Blankai.

– Pasidėk, brangioji. Kada nors gal pravers ne tik karnavalui.

Blanka papasakojo Chaimei, ir šis ėmė motiną stebėti. Iš pažiūros jos gyvenimas buvo normalus, tačiau ji beveik nebevalgė, maitinosi pienu ir keliais medaus šaukštais per dieną. Miegodavo irgi mažai. Visą naktį rašydavo arba slankiodavo po namus. Regis, ji vis labiau atsiskyrė nuo pasaulio, darėsi vis lengvesnė, vis peršviečiamesnė ir lyg su sparnais.

– Vieną dieną ji ims ir išskris, – susirūpinęs tarė Chaimė.

Netrukus ji pradėjo dusti. Širdis daužydavosi taip, tarsi jos krūtinėje lėktų laukinis arklys, ir ją apimdavo raitelio, šuoliais jojan-

čio priešais vėją, įtampa. Sakydavo, jog astma, bet Alba pastebėjo, kad ji jau nebešaukia jos sidabriniu varpeliu ir nebenori būti gydoma ilgais apkabinimais. Vieną rytą matė, kaip senelė su nepaaiškinamu džiaugsmu atidarė paukščių narvelius.

Klara mylimiems asmenims, kurių buvo daug, parašė laiškelius ir, sudėjusi į dėžutę, paslapčiomis pakišo po lova. Kitą rytą nebeatsikėlė ir pusryčius atnešusiai tarnaitei neleido atitraukti užuolaidų. Pradėjo atsisveikinti net su šviesa, pamažu žengti į tamsą.

Apie tai buvo pranešta Chaimei, tas atėjęs užsispyrė ją apžiūrėti. Nerado nieko nenormalaus, tačiau aiškiai suprato, jog ji mirs. Iš kambario išėjo su plačia veidmaininga šypsena, o kai motina nebematė, turėjo atsiremti į sieną, nes kojos virpėjo. Namuose niekam nesakė. Pašaukė specialistą, savo dėstytoją Medicinos fakultete, ir šis tą pačią dieną prisistatė į Truebų namus. Apžiūrėjęs Klarą, daktaras patvirtino Chaimės diagnozę. Juodu sušaukė visą šeimą į svetainę ir be didesnių įžangų pranešė, jog gyventi jai liko ne daugiau kaip dvi ar trys savaitės ir vienintelis dalykas, ką galima padaryti, tai būti šalia jos, kad mirtų laiminga.

– Manau, ji pati nutarė mirti, ir čia mokslas bejėgis, – tarė Chaimė.

Estebanas Trueba stvėrė sūnui už gerklės ir vos nepasmaugė. Daktarą išstūmė pro duris, išdaužė lempas ir porcelianą. Galiausiai parkrito ant kelių ir prapliupo raudoti kaip kūdikis. Tą akimirką įėjo Alba ir išvydo senelį, didumo sulig ja. Prisiartino, nustebusi pažiūrėjo į akis, o kai pamatė jį verkiantį, apkabino. Iš senuko ašarų suprato, kas yra. Ji buvo vienintelis žmogus namuose, nepraradęs ramumo, nes buvo išmokyta įveikti skausmą, be to, senelė jai dažnai aiškindavo mirties aplinkybes ir ritualus.

„Lygiai kaip gimdami, mirdami irgi bijome nežinios. Tačiau baimė – vidaus dalykas, neturintis nieko bendra su realybe. Mirti tai tas pat, kas gimti – tiesiog pasikeitimas", – sakė Klara.

Dar pridūrė, kad jei dabar be jokių sunkumų gali susisiekti su sielomis iš Anapus, neabejoja, jog vėliau galės susisiekti ir su sielomis žemėje. Taigi užuot tą akimirką verkšlenusi, verčiau tegu

Alba būna rami, nes jos atveju mirtis – ne išsiskyrimas, o tik dar didesnis bendrumas. Alba ją puikiai suprato.

Netrukus Klarą apėmė švelnus snaudulys. Tik akivaizdžios pastangos įkvėpti oro išduodavo, jog ji dar gyva. Neatrodė, jog dusulys ją gąsdina, nes dėl gyvybės ji nekovojo. Anūkėlė visą laiką buvo šalia. Prisiėjo greitomis pataisyti ant grindų jai guolį, nes mergaitė nesutiko eiti iš kambario, o kai pabandė jėga ją išvesti, pirmą kartą pradėjo isteriškai spardytis. Sakė, jog senelė viską jaučia ir jai jos reikia. Taip ir buvo. Prieš pat mirtį Klara atgavo sąmonę ir galėjo ramiai kalbėti. Pirmiausia savo delne pajuto Albos rankutę.

– Tuoj mirsiu, ar ne, brangioji? – paklausė.

– Taip, senele, bet nesvarbu, nes aš su tavimi, – atsakė mergaitė.

– Gerai. Ištrauk iš po lovos dėžutę su laiškeliais ir išdalyk, nes aš nebespėsiu su visais atsisveikinti.

Klara užsimerkė, patenkinta atsiduso ir nesidairydama atgal iškeliavo į aną pasaulį. Aplinkui ją susirinko visa šeima: Chaimė ir Blanka, išvarginti bemiegių naktų, Nikolas, murmantis maldas sanskrito kalba, Estebanas, sukandęs dantis ir sugniaužęs kumščius, persiutęs ir vienišas, ir mažoji Alba, vienintelė išlikusi rami. Dar atėjo tarnaitės, seserys Moros, keli vargstantys menininkai, pastaruosius mėnesius glaudęsi namuose, ir virėjos pašauktas kunigas, tačiau šiam nebuvo ko veikti, nes Trueba neleido trikdyti mirštančiosios paskutine išpažintimi ar paskutiniu patepimu.

Chaimė palinko prie kūno ieškodamas nors menkiausio pulso, bet nebeužčiuopė.

– Mama mirė, – sukūkčiojo jis.

Dešimtas skyrius

Pragaišties laikai

Apie tai kalbėti negaliu. Bet pamėginsiu parašyti. Praėjo dvidešimt metų, ir ilgai mane kankino nemąžtantis skausmas. Maniau, jau niekados nebeatrasiu paguodos, tačiau dabar, kai man jau beveik devyniasdešimt metų, suprantu, ką ji turėjo galvoje sakydama, jog lengvai su mumis susisieks. Anksčiau vaikščiodavau tarsi pasiklydęs ir visur jos ieškodavau. Kiekvieną vakarą atsigulęs įsivaizduodavau, jog ji su manimi, tokia, kokia būdavo tuomet, kai dar turėjo visus dantis ir mane mylėjo. Užgesindavau šviesą, užmerkdavau akis ir kambario tyloje mėgindavau ją įsivaizduoti, pabudęs ją šaukdavau, ir sako, kad taip pat šaukdavau ją per miegus.

Tą naktį, kai ji mirė, užsidariau su ja vienas. Praėjus tiek metų mums nesikalbant, paskutines valandas praleidome kartu, ilsėdamiesi mėlyno šilko jūroje, kaip ji mėgo vadinti savo lovą, ir ta proga pasakiau jai viską, ko negalėjau pasakyti lig tol, visa, ką užgniaužiau savyje nuo tos baisios nakties, kai jai trenkiau. Nurengiau naktinius marškinius ir atidžiai apžiūrėjau ieškodamas kokios nors ligos, kuri būtų pateisinusi jos mirtį; nieko neradęs supratau, jog ji paprasčiausiai atliko savo misiją žemėje ir iškeliavo į kitą matmenį, kur jos siela, pagaliau nusimetusi materialiąją naštą, jaučiasi kaip namie. Jos mirtis neturėjo nieko neįprasto, nieko siaubingo. Tyrinėjau ją ilgai, nes jau daugelį metų neturėjau galimybės į ją žiūrėti kiek panorėjęs, o dabar mano žmona buvo pasikeitusi, kaip kad, laikui bėgant, atsitinka mums visiems. Ji man atrodė tokia pat graži kaip visada. Buvo sulysusi, ir man pasirodė, kad net paaugusi, aukštesnė, bet paskui supratau, jog tai tik regėjimo apgaulė, nes aš pats susitraukiau. Anksčiau šalia jos jaučiausi

kaip milžinas, bet dabar, atsigulęs greta lovoje, pamačiau, jog mes beveik vienodo ūgio. Regėjau tuos pačius garbanotus, nepaklusnius plaukus, kurie mane taip žavėjo, kai susituokėme, o jos miegantį veidą nušvietė užkritusios žilų plaukų sruogos. Buvo labai išbalusi, aplink akis šešėliai. Pirmą kartą pastebėjau smulkutes raukšleles lūpų kampučiuose ir kaktoje. Atrodė tikras kūdikis. Buvo šalta, tačiau tokia pat miela kaip visuomet. Švelniai ją kalbinau, glosčiau, o kai skausmą nugalėjo miegas, nusnūdau. Neatšaukiamas mirties faktas mūsų sąjungos nepakeitė. Pagaliau susitaikėme.

Auštant pradėjau ją rengti, kad svečiams pasirodytų gražiai sutvarkyta. Apvilkau ilgą baltą palaidinę, kurią radau jos spintoje. Nustebau pamatęs, jog ji turėjo tiek mažai drabužių, nes laikiau ją elegantiška moterimi. Tuomet sušukavau plaukus, ketindamas susegti juos į kuodą, kokį paprastai nešiodavo, tačiau vos perbrauktos šepečiu garbanos pakilo įrėmindamos veidą, ir taip man pasirodė daug gražiau. Ieškojau jos brangenybių, kad galėčiau ją papuošti, tačiau nė vienos neradau, tada nusimoviau auksinį žiedą, kurį mūvėjau nuo mūsų jungtuvių, ir užmoviau jai ant piršto vietoj to, kurio ji nebenešiojo nuo tada, kai atsiskyrė. Pataisiau pagalves, išlyginau paklodes, ant kaklo jai užlašinau kelis lašus kvepalų, tuomet atvėriau langą įleisdamas rytą. Kai viskas buvo parengta, atidariau duris ir leidau savo vaikams ir anūkei su ja atsisveikinti. Jie Klarą rado šypsančią, švarią ir gražią, kokia visuomet buvo. Aš buvau susitraukęs dešimčia centimetrų, batai smuko nuo kojų, o plaukai buvo visiškai balti, tačiau nebeverkiau.

– Galite palaidoti, – tariau ir pridūriau: – Ta pačia proga palaidokite ir mano uošvės galvą, kaži kadai mėtosi rūsyje.

Tai pasakęs išėjau vilkdamas kojas, kad nenukristų batai.

Taip mano anūkė sužinojo, kad daiktas, buvęs odinėje skrybėlių dėžėje, kurią ji naudojo žaisdama juodąsias mišias ir savo nameliui rūsyje papuošti, yra jos prosenelės Nivėjos galva, ilgą laiką išgulėjusi nepalaidota: pradžioje – norint išvengti skandalo, o paskui namų sąmyšyje buvo pamiršta. Kai laidotuvių biuro darbuotojai paguldė Klarą į karstą ir svetainę pavertė koplyčia: drapiravo

juodu krepu, pristatė baltų žvakių ir ant pianino įtaisė altorėlį, Chaimė ir Nikolas į karstą įdėjo savo senelės galvą, iš kurios bebuvo likęs išgeltęs žaisliukas išgąstinga išraiška, – tegul ilsisi šalia mylimiausios dukters.

Klaros laidotuvės tapo tikru įvykiu. Net pats negalėjau suprasti, iš kur prisirado tiek žmonių apgailėti mano žmonos mirties. Nežinojau, kad ją visi pažįsta. Išsirikiavo nesibaigiantys būriai, visi man spaudė ranką, visus kapinių vartus užkišo eilės automobilių ir labai margos delegacijos: studentų, darbininkų, susivienijimų, vienuolių, dauniukų, bohemos atstovų ir spiritistų. Atsisveikinti autobusais ar traukiniu atvyko beveik visi Trijų Marijų valstiečiai, kai kurie jų keliavo pirmą sykį gyvenime. Minioje išvydau ir Pedrą Segundą Garsiją, kurio buvau nematęs daug metų. Žengiau jo pasveikinti, tačiau į mano mostą jis neatsakė. Nuleidęs galvą, prisiartino prie duobės ir ant Klaros karsto numetė apvytusių laukinių gėlių, greičiausiai nuskintų iš svetimo sodo, puokštelę. Jis verkė.

Alba irgi dalyvavo laidotuvėse. Įsitvėrusi mano rankos žiūrėjo, kaip karstą nuleidžia į duobę. Klausėsi kalbų, šlovinančių dorybes, kuriomis jos senelė niekad nepasižymėjo, o kai grįžo namo, nubėgo ir užsidarė rūsyje laukti, kol Klaros dvasia, kaip buvo žadėjusi, su ja susisieks. Ten ją ir radau šypsančią per miegus ant kandžių sukapotų Barabo liekanų.

Tą naktį užmigti negalėjau. Vaizduotėje maišėsi dvi mano gyvenimo meilės – žaliaplaukė Rosa ir aiškiaregė Klara; abidvi seserys, kurias dievinau, susiliejo į vieną. Auštant nusprendžiau, kad jei nepavyko jų turėti gyvenime, bent jau tegul lydi mane mirusį. Iš rašomojo stalo paėmęs kelis popieriaus lapus, pradėjau braižyti prakilnų, ištaigingiausią pasaulyje mauzoliejų. Jis turėjo būti rausvos spalvos itališko marmuro su Rosos ir Klaros statulomis angelų sparnais iš tos pačios medžiagos – nes jos buvo ir tebėra angelai. Ten, tarp jų, kada nors gulėsiu ir aš.

Norėjau mirti kuo greičiau, nes gyvenimas be žmonos neteko prasmės. Nežinojau, kad šiame pasaulyje turiu dar daug nuveikti. Laimė, Klara grįžo, o gal niekuomet ir nebuvo iškeliavusi. Kartais mąstau, kad senatvė sumaišė man protą ir kad negalima pamiršti,

jog jau prieš dvidešimt metų ją palaidojau. Įtariu, jog tarsi koks senas pamišėlis matau haliucinacijas. Tačiau abejonės išnyksta, kai regiu ją praeinant pro šalį ar išgirstu jos juoką terasoje. Žinau, ji šalia. Žinau, atleido visą mano žiaurumą ir dabar yra arčiau negu bet kada. Ji vis dar gyva ir yra su manimi, tyroji Klara...

Klaros mirtis visiškai pakeitė gyvenimą didžiajame name ant kampo. Su ja iškeliavo dvasios, svečiai ir ta šviesi linksmybė, kuri visuomet mus supdavo jos dėka, nes ji netikėjo, kad pasaulis yra ašarų klonis, atvirkščiai – tai Dievo pokštas, todėl būtų kvaila rimtai į jį žiūrėti, jei net Dievas to nedarė. Alba nuo pat pirmų dienų pastebėjo pragaištį. Matė, kaip ji iš lėto, bet nepermaldaujamai artinasi. Pastebėjo anksčiau už kitus iš gėlių, nuvytusių ąsočiuose: džiūdamos jos skleidė salsvą, šleikštų kvapą, numetė lapus ir nubyrėjo, liko vien apipuvę koteliai, kuriuos tik daug vėliau kažkas išmetė. Alba nebeskynė gėlių namams papuošti. Paskui sunyko ir vazoninės gėlės, nes nieks neprisiminė jų palaistyti ar su jomis pasikalbėti, kaip darydavo Klara. Tyliai pradingo katės – lygiai kaip atėjo ar gimė stogo tarpuose arba plyšiuose. Estebanas Trueba rengėsi juodai ir per vieną naktį iš sveiko, tvirto senyvo vyro virto susitraukusiu mikčiojančiu karšinčiumi – tik piktumas nė kiek neapmalšo. Visišką gedulą nešiojo visą likusį gyvenimą, net tuomet, kai šis paprotys išėjo iš mados ir niekas daugiau taip nebedarė, išskyrus vargšus, bet tie tik užsirišdavo ant rankovės juodą juostą. Po marškiniais, prisispaudęs prie krūtinės, ant aukso grandinėlės nešiojo zomšinį maišeliuką; jame buvo žmonos dantų protezas – sėkmės ir kaltės atleidimo talismanas. Visi šeimos nariai pajuto, jog be Klaros nebėra prasmės būti drauge, – jie vienas kitam beveik neturėjo ko pasakyti. Trueba suvokė, kad vienintelis dalykas, laikantis jį namuose, – anūkėlė.

Per kelerius metus namai buvo apleisti. Niekas nebesirūpino sodu, jo nebelaistė, neberavėjo, kol pagaliau jį užgožė užmarštis, paukščiai ir piktžolės. Prancūziškasis parkas, kurį liepė įveisti Trueba, ir žavingoji, Klaros mėgstama jo dalis, kur viešpatavo įvairovė ir gausa, gėlių margumynas ir filodendrų tankmė, ėmė džiūti ir

nykti. Aklas statulas ir melodinguosius fontanus palaidojo nukritę lapai, paukščių mėšlas ir samanos. Sulūžusiose, purvinose pavėsinėse glaudėsi laukiniai žvėreliai, o kaimynai krovė šiukšles. Parkas, tarsi apleistas džiunglių miestas, užaugo tankiais brūzgynais, kur vargiai galėjai praeiti mačete neprasiskindamas kelio. Barokiškai apkarpyti medžiai virto apgailėtinomis pamėklėmis, apniktomis sraigių ir kenkėjų. Viduje pamažėl nuo žiedų atsikabino užuolaidos ir – dulkėtos, išblukusios – karojo tarsi senės apatiniai sijonai. Albos numindžioti baldai, kuriais ji žaisdavo namus ir apkasus, virto lavonais, jų spyruoklės išlindo; didysis svetainės gobelenas prarado išdidų Versalio bukolikos grožį, ir Nikolas su dukterėčia į jį svaidydavo smiges. Virtuvė apsitraukė riebalais ir suodžiais, ją užgriozdė tušti indai ir laikraščių krūvos, niekas čia nebekepė kiaulienos ir nebedarė kvapnių troškinių pagal senus receptus. Namiškiai susitaikė su mintimi, kad kiekvieną dieną valgys pupeles ir ryžių košę, nes niekas nedrįso stoti prieš karpotas, piktas, despotiškas virėjas, kurios pasikeisdamos viešpatavo toje paniekintų ir pajuodusių prikaistuvių karalystėje. Nuo žemės drebėjimų, durų trankymo ir Estebano Truebos lazdos smūgių sienose atsivėrė plyšiai ir suskilinėjo durys, nuo pakabų nukrito žaliuzės. Niekas nepasirūpino jų pataisyti. Ėmė varvėti čiaupai, lašėti vamzdžiai, skilinėti čerpės, ant sienų nuo drėgmės atsirado pažaliavusios dėmės. Sveikas išliko tik mėlynu šilku išmuštas Klaros kambarys. Jame buvo šviesaus medžio baldai, dvi baltos medvilninės suknelės, tuščias kanarėlės narvelis, krepšys su nebaigtu mezginiu, būrimo kortų malkos, trikojis staliukas ir šūsnys sąsiuvinių, kuriuose Klara penkiasdešimt metų užrašinėjo savo gyvenimą ir kuriuos, praėjus daug laiko, tuščio namo vienatvėje ir mirusiųjų bei dingusiųjų tyloje sutvarkiau ir perskaičiau visiškai pakerėta, kad galėčiau atkurti šią istoriją.

Chaimė ir Nikolas prarado paskutinį susidomėjimą šeima ir nė trupučio nesigailėjo tėvo, nors šis, kankinamas vienatvės, bergždžiai mėgino užmegzti su jais draugystę, kuri užpildytų viso gyvenimo pašlijusių santykių paliktą tuštumą. Gyveno namuose, nes neturėjo geresnės vietos valgyti ir miegoti, bet vaikščiodavo lyg

abejingi šešėliai, nė nestabtelėdami, todėl pragaišties nepastebėjo. Chaimė dirbo savo darbą su apaštališku pasišventimu. Kaip tėvas užsispyręs prikėlė Trijų Marijų dvarą ir susikrovė turtus, taip ir sūnus atiduodavo visas jėgas ligoninei, o laisvalaikiu už dyką gydė vargšus.

– Esi beviltiškas nevykėlis, sūnau, – atsidusdavo Trueba. – Nejauti realybės. Taip ir nesupratai, koks yra pasaulis. Tiki utopiškomis vertybėmis, kurių net neegzistuoja.

– Padėti artimui – ši vertybė egzistuoja, tėve.

– Ne. Labdara, kaip ir jūsų socializmas, yra tik silpnųjų išmonė, kaip išnaudoti stipriuosius ir juos parklupdyti.

– Aš netikiu jūsų teorija apie stipriuosius ir silpnuosius, – atšaudavo Chaimė.

– Gamta taip sutvarkyta. Gyvename džiunglėse.

– Taip, nes tie, kurie rengia įstatymus, įsitikinę kaip jūs. Bet visuomet taip nebus.

– Ir dar kaip bus. Mes visada nugalime. Mes mokame valdyti pasaulį ir naudotis valdžia. Paklausyk manęs, sūnau. Ateik į protą ir atidaryk privačią kliniką. Aš padėsiu. Tačiau baik tas socialistines nesąmones! – bergždžiai griaudėdavo Trueba.

Kai iš jo gyvenimo pasitraukė Amanda, Nikolo jausmai nusistovėjo. Keliaudamas po Indiją susižavėjo dvasiniais dalykais. Metė fantastiškus verslo sumanymus, kurie kankino jo vaizduotę pačioje jaunystėje, nebetroško kiekvienos praeinančios moters ir pasišventė amžinam savo troškimui neįprastais keliais pasiekti Dievą. Tuo pačiu žavesiu, kurio dėka anksčiau subūrė flamenko klasę, dabar surinko vis gausėjantį sekėjų būrį. Dauguma jų buvo gero gyvenimo atsivalgę jaunuoliai, kurie, kaip jis pats, klaidžiojo ieškodami filosofijos, padedančios jiems egzistuoti nedalyvaujant žemiškoje kovoje. Susidarė grupė žmonių, pasirengusių perimti Nikolo parsivežtą tūkstantmetę Rytų išmintį. Kol kas jie rinkdavosi galiniuose kambariuose, apleistojoje namo pusėje, kur Alba juos vaišindavo riešutais ir žolių arbata, o jie, sukryžiavę kojas, medituodavo. Sužinojęs, kad jam už nugaros šiuolaikiniai jaunuoliai

mokosi kvėpuoti pro bambą ir kur buvę, kur nebuvę nuogai nusirengia, Estebanas Trueba neteko kantrybės ir visus išgrūdo grasindamas lazda ir policija. Tuomet Nikolas suprato, kad be pinigų negalės toliau mokyti Tiesos, todėl už pamokas pradėjo imti kuklų mokestį. Už jį išsinuomojo namą, kuriame įkūrė šviesuolių akademiją. Atsižvelgdamas į juridinius reikalavimus, pagal kuriuos įstaiga privalo turėti oficialų pavadinimą, pavadino ją Sąjungos su nebūtimi institutu, SNI. Tačiau tėvas nesiruošė palikti jo ramybėje, nes Nikolo sekėjų nuskustomis galvomis, nepadoriomis strėnų juostomis ir palaimingais veidais nuotraukos ėmė rodytis laikraščiuose, ir žmonės ėmė tyčiotis iš Truebų vardo. Vos paaiškėjo, jog SNI pranašas yra senatoriaus Truebos sūnus, opozicija pasinaudojo proga iš jo pasišaipyti panaudodama sūnaus dvasinius ieškojimus kaip politinį ginklą prieš tėvą. Trueba kantriai kentė iki tos dienos, kai išvydo savo anūkę Albą glotniai kaip biliardo kamuolys nuskusta galva, be atvangos kartojančią šventą žodį *Om*. Jį supurtė vienas baisiausių jo gyvenime pykčio priepuolių. Netikėtai pasirodė sūnaus institute kartu su dviem pasamdytais mušeikomis, kurie ištaškė kelis ten stovėjusius baldus ir jau norėjo taip pat pasielgti ir su taikiais Nikolo bendraminčiais, tačiau senis, supratęs, jog ir šį sykį perlenkė lazdą, paliepė liautis ir palaukti jo lauke. Atsidūręs vienas su sūnumi, šiaip ne taip suvaldė įniršio virpulį ir pasakė, kad jam jau įkyrėję jo cirkai.

– Nenoriu tavęs nė matyti, kol mano anūkei neataugs plaukai! – pridūrė jis ir išėjo trenkęs durimis.

Kitą dieną Nikolas atsitokėjo. Pirmiausia išmetė tėvo samdytųjų mušeikų paliktą laužą ir sutvarkė patalpą, visą laiką ritmingai kvėpuodamas ir stengdamasis iš vidaus išvalyti susitvenkusią tulžį ir išgryninti sielą. Po to kartu su mokiniais, apsijuosusiais tik strėnų raiščiais, nešini plakatais, kuriuose reikalavo sąžinės laisvės ir pagarbos jų, kaip piliečių, teisėms, nužygiavo iki pat Kongreso rūmų vartų, ten išsitraukė švilpynes, varpelius ir mažus pačių pasidarytus gongus ir jais sukėlė tokį triukšmą, kad sustojo eismas. Kai prisirinko pakankamai publikos, Nikolas nusirengė viską ir nuogas kaip kūdikis atsigulė vidury gatvės kryžiumi. Kilo toks są-

myšis, – cypė stabdžiai, kriokė signalai, žmonės klykė ir švilpė, – kad triukšmas įsiskverbė į pastato vidų. Senatas nutraukė diskusiją apie dvarininkų teisę atitverti takus spygliuota viela, ir Kongreso nariai išėjo į balkoną pasigrožėti spektakliu, kai nuogutėlis senatoriaus Truebos sūnus gieda azijietiškas psalmes. Estebanas Trueba nudundėjo Kongreso pastato laiptais ir puolė į gatvę pasiryžęs sūnų užmušti, tačiau už vartų išbėgti nespėjo, nes pajuto, kad iš įniršio krūtinėje sprogo širdis, o akis aptraukė raudona migla. Trueba nugriuvo.

Nikolą išsivežė policijos mašina, o senatorių – Raudonojo Kryžiaus greitoji. Tris savaites Trueba išgulėjo ir nedaug trūko, kad būtų iškeliavęs į aną pasaulį. Kai įstengė išlipti iš lovos, čiupo sūnui Nikolui už apykaklės, įsodino į lėktuvą ir išsiuntė kažkur į užsienį, paliepęs niekada gyvenime daugiau nesirodyti jam akyse. Be abejo, davė pakankamai pinigų, kad galėtų įsikurti ir ilgą laiką ramiai gyventi, nes, kaip paaiškino Chaimė, tik taip buvo galima garantuoti, kad ir užsienyje Nikolas nedarys gėdos tėvo vardui.

Kelerius metus Estebanas Trueba šį tą sužinodavo apie šeimos baltą varną iš reto Blankos susirašinėjimo su Nikolu. Taip patyrė, kad Šiaurės Amerikoje jis įkūrė kitą susijungimo su nebūtimi akademiją, ir jam taip sekėsi, jog susikrovė turtus, ko anksčiau nepavyko padaryti nei su oro balionu, nei su sumuštiniais. Galų gale su savo mokiniais jis mirkdavo nuosavame rausvo porceliano baseine, visų labai gerbiamas: visai netyčia jam pavyko suderinti dievoiešką su sėkmingu verslu. Žinoma, Estebanas Trueba nė žodeliu nepatikėjo.

Senatorius palaukė, kol anūkei šiek tiek ataugs plaukai, kad kas nepagalvotų, jog jai grybelis, ir pats nuvedė užrašyti į anglišką panelių koledžą, mat ir toliau laikėsi nuomonės, jog anglų švietimo sistema geriausia, nors dviem jo sūnums jos poveikis buvo prieštaringas. Blanka pritarė suprasdama, jog nepakanka palankaus planetų išsidėstymo horoskope, kad Alba gyvenime gautų visko, ko reikia. Koledže ji išmoko valgyti virtas daržoves ir pridegusius ryžius, ištverti šaltį kieme, giedoti giesmes ir išsižadėti visų gyveni-

mo tuštybių, išskyrus tas, kurios susijusios su sportu. Ją išmokė skaityti Bibliją, žaisti tenisą ir spausdinti mašinėle – tai buvo vienintelis naudingas dalykas, likęs jai iš ilgų metų, praleistų kalbant svetima kalba. Mat Albai, iki tol negirdėjusiai apie nuodėmę ar privalomas jaunoms panelėms manieras, nesupratusiai skirtumo tarp to, kas žmogiška, ir to, kas dieviška, tarp įmanomo ir neįmanomo, regėjusiai, kaip vienas jos dėdė nuogas koridoriuje šokinėja karatė šuoliais, o kitas gyvena pasilaidojęs po kalnu knygų, kaip senelis lazda trupina telefonus ir terasoje stovinčius gėlių vazonus, kaip motina iššėlina su juokdario lagaminėliu, o senelė šokdina trikojį staliuką ir neatidariusi pianino skambina Šopeną, koledžo rutina pasirodė nepakenčiama. Per pamokas ji nuobodžiaudavo, per pertraukas nulįsdavo į tolimiausią kiemo kampelį, toliau nuo svetimų akių, virpėdama iš troškimo, kad kas nors pakviestų žaisti, ir kartu melsdamasi, kad niekas jos nepastebėtų. Motina buvo perspėjusi, kad nemėgintų aiškinti draugėms, ką apie žmogiškąją prigimtį sužinojusi iš dėdės Chaimės medicinos knygų, o su mokytojomis nesiginčytų dėl esperanto privalumų, palyginti su anglų kalba. Nepaisant šių perspėjimų, direktorė nuo pat pirmų dienų nesunkiai įžvelgė naujosios mokinės keistenybes. Kelias savaites ją stebėjo ir, kai savo diagnoze nebeabejojo, išsikvietė Blanką Truebą ir kuo mandagiausiai paaiškino, jog mergaitė visiškai netelpa į įprastinius britų švietimo sistemos rėmus, ir pasiūlė atiduoti ją į ispanų vienuolių mokyklą: gal jos sugebėsiančios sutramdyti pašėlusią vaizduotę ir ištaisyti niekam tikusias manieras. Tačiau senatorius Trueba nesiruošė taikstytis, kad jam nurodinėtų kažkokia ponia Sent Džon, ir pasitelkęs visą savo įtaką, pasistengė, kad jo anūkės iš koledžo neišmestų. Jis troško, kad ji bet kokia kaina išmoktų angliškai. Buvo įsitikinęs, jog anglų kalba pranašesnė už ispanų, kurią jis laikė antrarūše, tinkama namų reikalams ir magijai, nežabotoms aistroms ir niekam tikusiems užsiėmimams, bet visiškai nepakankama mokslo ir technikos pasaulyje, kuriame vylėsi išvysti triumfuojant Albą. Naujųjų laikų bangos nugalėtas, pagaliau susitaikė su mintimi, jog kai kurios moterys nėra visiškos idiotės, ir manė, jog Alba, ne tokia patraukli, kad

sužavėtų turtingą vyrą, galėtų įsigyti profesiją ir pati kaip vyras užsidirbti pragyvenimui. Šiuo atžvilgiu Blanka tėvą palaikė, nes savo pačios kailiu įsitikino, ką reiškia prastas išsimokslinimas akis į akį susidūrus su gyvenimu.

– Nenoriu, kad būtum tokia vargšė kaip aš ir priklausytum nuo tave išlaikančio vyro, – sakydavo dukteriai kiekvieną sykį, kai pamatydavo ją verkiančią, nes nenori į mokyklą.

Iš koledžo jos neišmetė ir turėjo jį pakęsti ištisus dešimt metų. Albos nuomone, vienintelis stabilus žmogus tame pasroviui plaukiančiame laive, kuriuo po Klaros mirties pavirto didysis namas ant kampo, buvo motina. Blanka narsiai kaip liūtė kovojo su pragaištimi ir nuosmukiu, tačiau buvo akivaizdu, jog kovą pralaimės. Ji viena dar stengėsi, kad namas būtų panašus į šeimos židinį. Senatorius Trueba ir toliau čia gyveno, tačiau nustojo kviestis draugus ir politinius bendraminčius. Uždarė svetaines ir užėmė tik biblioteką ir savo miegamąjį. Namų reikmėms buvo kurčias ir aklas. Įsivėlęs į politiką ir verslą, nuolatos keliavo, finansavo įvairias politines kampanijas, pirko žemes ir traktorius, augino lenktyninius žirgus, spekuliavo aukso, cukraus ir popieriaus kaina. Ir nepastebėdavo, jog jo namų sienos prašyte prašosi perdažomos, baldai seni, o virtuvė pavirto kiaulide. Nematė nė to, kad jo anūkė dėvi sunešiotus megztinius, o duktė – nežinia kokių laikų drabužius ir kad jos rankos sugrubusios nuo ruošos ir molio minkymo. Taip elgėsi ne iš godumo – paprasčiausiai šeima nustojo jį dominti. Kartais pabusdavo iš savo abejingumo ir parnešdavo anūkei kokią neįtikėtinai nuostabią dovaną, kuri tik dar labiau pabrėždavo kontrastą tarp nematomų turtų banko sąskaitoje ir stygiaus namuose. Blankai įteikdavo įvairaus dydžio sumas, skirtas išlaikyti sukiužusiam, tamsiam, beveik visai tuščiam, skersvėjų košiamam namui, tačiau tų pinigų niekuomet neužtekdavo. Blanka nuolat skolindavosi iš Chaimės, bet kad ir kiek karpydavo biudžetą iš vienos pusės ir pridurdavo iš kitos, mėnesio pabaigoje visuomet prisikaupdavo neapmokėtų sąskaitų, ir ji pagaliau nusprendė keliauti į žydų juvelyrų rajoną ir parduoti kurią nors iš brangenybių, kurios buvo ten pat pirktos prieš ketvirtį šimtmečio ir kurias vėliau Klara jai dovanojo sukištas į vilnonę kojinę.

Po namus Blanka vaikščiojo su prijuoste ir sandalais, supanašėjusi su keliomis likusiomis tarnaitėmis, o išeidama į gatvę apsivilkdavo tą patį juodą kostiumėlį, lygintą ir perlygintą, ir balto šilko palaidinę. Po to, kai senelis liko našlys ir nustojo ja rūpintis, Alba rengėsi drabužiais, gautais iš kažkokių tolimų pusseserių, kurie būdavo arba per dideli, arba per maži, todėl paltai ant jos paprastai atrodydavo kaip kareiviškos milinės, o suknelės būdavo per trumpos ir per siauros. Chaimė norėjo joms nors kiek padėti, tačiau sąžinė pakuždėdavo, jog teisingiau išleisti atlyginimą maitinant išbadėjusius žmones, o ne perkant brangius daiktus seseriai ir dukterėčiai.

Po senelės mirties Alba pradėjo sapnuoti košmarus, nuo kurių atsibusdavo rėkdama. Sapnuodavo, kad miršta visi namiškiai ir ji lieka viena klaidžioti po didžiulį namą, lydima tik koridoriais slankiojančių blausių vaiduoklių. Kad mergaitė aprimtų, Chaimė patarė jai persikelti į Blankos kambarį. Atsikrausčiusi į motinos kambarį, Alba su slaptu nekantrumu laukdavo akimirkos, kai reiks gultis. Susirietusi po antklode, ji stebėdavo, kaip Blanka prieš miegą tvarkosi. Ji nusivalydavo veidą rausvu, rožėmis kvepiančiu kremu, kuris atseit moters odai daro stebuklus, ir šimtą kartų perbraukdavo šepečiu savo ilgus kaštoninius plaukus, vos pradėjusius žilti, ką pastebėjo tik ji viena. Blanka greitai persišaldydavo, todėl tiek žiemą, tiek vasarą miegodavo laisvomis valandėlėmis pačios nusimegztais vilnoniais apatiniais. Lyjant apsimaudavo pirštines, kad apmalšintų nuo drėgno molio minkymo į kaulus įsiskverbusį arktinį šaltį, kurio nesugebėjo pagydyti nei Chaimės injekcijos, nei Nikolo akupunktūra. Alba žiūrėdavo, kaip ji vaikšto po kambarį besiplaikstančiais vienuoliškais marškiniais, palaidais plaukais, skleisdama švelnų švarių drabužių ir „Harem“ kremo kvapą, įsijautusi į nerišlų monologą, kuriuo skųsdavosi dėl daržovių kainos, varydavo galybę ją kankinančių ligų, dejuodavo nebegalinti ant savo pečių tempti visos namų priežiūros, poetiškai fantazuodavo apie Pedrą Terserą Garsiją, kurį įsivaizduodavo tarp vakaro debesų ar auksiniuose kviečių laukuose Trijų Marijų dvare. Užbaigusi ritualą, Blanka atsiguldavo į lovą ir užgesindavo šviesą. Iš-

tiesusi ranką per siaurą jas skiriantį tarpą, paimdavo dukters delną ir sekdavo pasakas iš stebuklingųjų knygų, rastų prosenelio Marko užkerėtose dėžėse, tačiau jai šlubavo atmintis, todėl pasakos išeidavo kitoniškos. Taip Alba išgirdo apie princą, pramiegojusį šimtą metų, mergeles, kurios pačios vienos stodavo į kovą su slibinais, apie miške pasiklydusį vilką, kuriam maža mergaitė nežinia kodėl perrėžė pilvą. Kai Alba vėl norėdavo išgirsti šiuos žiaurius pasakojimus, Blanka negalėdavo pakartoti, nes jau būdavo užmiršusi. Tada mažoji ėmė juos užrašinėti, o vėliau aprašydavo ir įvykius, kurie jai atrodė svarbūs, – visai kaip jos senelė Klara.

Mauzoliejų pradėjom statyti tuoj po Klaros mirties, tačiau jis buvo baigtas tik per dvejus metus, nes vis pridėdavau brangių detalių: antkapius su gotiškomis aukso raidėmis, stiklinį kupolą, kad patektų saulė, ir nuostabų, iš romėnų fontanų nusikopijuotą mechanizmą, kuriuo galima be perstojo drėkinti mažytį darželį viduje; jame liepiau pasodinti rožių ir kamelijų – tas gėles labiausiai mėgo seserys, užkariavusios mano širdį. Dėl statulų buvo kebliau. Atmečiau ne vieną eskizą, nes norėjau ne kokių idiotiškų angelų, o natūralaus dydžio Rosos ir Klaros atvaizdų su jų veidais ir jų rankomis. Pagaliau man patiko vieno urugvajiečio skulptoriaus sumanymas, ir statulos buvo padarytos tokios, kokių norėjau. Kai projektas buvo baigtas, susidūriau su nenumatyta kliūtimi: į naująjį mauzoliejų negalėjau perkelti Rosos, nes tam pasipriešino del Valjės šeima. Mėginau juos įtikinti įvairiausiais argumentais, dovanomis ir grasinimais, pasitelkdamas net savo politinę galią, tačiau viskas veltui. Mano svainiai nusistatymo nepakeitė. Man atrodo, jie sužinojo, kas nutiko Nivėjos galvai, ir įsižeidė, kad aš šitiek laiko išlaikiau ją rūsyje. Suprasdamas, jog su tais kietakakčiais nesusitarsi, pasišaukiau Chaimę ir liepiau ruoštis – keliausiąs su manimi į kapines pavogti Rosos palaikų. Jis, atrodo, nė kiek nenustebo.

– Jei neduoda geruoju, patys pasiimsime, – paaiškinau sūnui.

Kaip įprasta tokiais atvejais, išėjome naktį ir papirkome sargą, kaip prieš daugelį metų, kai pirmąją jos naktį čia norėjau pabūti

su ja vienas. Nešini visais savo įrankiais, patraukėme kiparisų alėja, susiradome del Valjės šeimos kapą ir kibome jo atidaryti. Atsargiai nukėlėme paminklinį akmenį, saugantį Rosos poilsio vietą, ir iš nišos ištraukėme baltą karstą. Jis buvo daug sunkesnis, negu įsivaizdavome, todėl paprašėm sargą padėti. Siauroje nišoje dirbti buvo nepatogu, kliudėme vienas kitam savo įrankiais, žlibinėdami blankioje žibinto šviesoje. Baigę nišą vėl uždarėme paminkliniu akmeniu, kad niekas net neįtartų, jog kapas tuščias. Nuo mūsų žliaugė prakaitas. Chaimė susiprotėjo atsinešti gertuvę su konjaku, todėl gurkštelėjome, kad pasidarytų drąsiau. Nors nė katras nebuvome prietaringas, kryžių, kupolų ir paminklų nekropolis įvarė baimės. Norėdamas atgauti kvapą, atsisėdau prie kapo ir pagalvojau, kad jau tikrai nebesu jaunas, jei pajudinus karstą širdis ėmė daužytis ir tamsoje mirgėti žibantys taškeliai. Užmerkiau akis ir prisiminiau Rosą: tobulą veidą, pieno baltumo odą, undinės plaukus, medaus spalvos akis, varančias iš proto, rankas, suspaudusias perlamutrinį rožinį, ir nuotakos vainiką. Atsidusau prisiminęs šią nuostabią mergelę, išsprūdusią man iš rankų ir visus tuos metus laukusią čionai, kad ateičiau jos pasiimti ir nugabenčiau į vietą, kur jai priklauso gulėti.

– Sūnau, atidarykime karstą. Noriu ją dar pamatyti, – tariau Chaimei.

Manęs perkalbėti nė nemėgino, žinojo, jog toks tonas reiškia įsakymą. Pastatėme žibintą taip, kad ant karsto kristų šviesa, Chaimė kantriai išsuko bronzinius, nuo laiko patamsėjusius varžtus. Nukėlėme sunkų lyg švinas dangtį, ir baltoje žibinto šviesoje išvydau gražuolę Rosą su apelsinmedžio vainiku, žaliais plaukais; jos grožis buvo nepaliestas, atrodė lygiai tokia pati, kokią mačiau prieš daugelį metų, uošvių namuose paguldytą baltame karste ant valgomojo stalo. Žiūrėjau į ją susižavėjęs, nesistebėdamas, kad laikas jos pasigailėjo, – buvo tokia pat kaip ta, kurią sapnuodavau. Pasilenkiau ir per stiklą, dengiantį jos veidą, pabučiavau išblyškusias nemirtingos mylimosios lūpas. Tą akimirką kiparisus sujudino vėjo gūsis, pro kažkokį karsto, kuris iki tol buvo hermetiškas, plyšį įsiskverbė oras, ir akies mirksniu mano gražioji nuotaka išnyko

lyg sapnas, subyrėjo į pilkas dulkeles. Kai pakėliau galvą ir atsimerkiau, lūpomis dar jausdamas šaltą bučinį, gražiosios Rosos nebebuvo. Jos vietoje gulėjo kaukolė tuščiomis akiduobėmis, prie skruostikaulių prilipusiomis marmuro spalvos odos skiautelėmis ir supelijusių plaukų kuokšteliu ant kaktos.

Chaimė ir sargas skubiai uždarė karstą, įdėjo Rosą į karutį ir nugabeno į jai skirtą vietą šalia Klaros rausvame mauzoliejuje. Aš likau sėdėti prie kapo kiparisų alėjoje ir žiūrėti į mėnulį.

Ferula buvo teisi, pamaniau. Likau vienas, traukiasi ir kūnas, ir širdis. Betrūksta numirti vienišam kaip šuniui.

Senatorius Trueba kovojo su savo politiniais priešais, kurie kiekvieną dieną vis labiau artinosi prie valdžios. Kol kiti Konservatorių partijos vadovai storėjo, seno ir tuščiai leido laiką varinėdami beprasmes diskusijas, jis dirbo, studijavo ir važinėjo po kraštą nuo šiaurės iki pietų, rūpindamasis asmenine, niekuomet nesibaigiančia kampanija, nekreipdamas dėmesio nei į amžių, nei į skaudamus kaulus. Per kiekvienus parlamento rinkimus jį vėl išrinkdavo senatoriumi. Tačiau galia, turtais ar prestižu jis nesidomėjo. Buvo pasišventęs sunaikinti tai, ką vadino „marksizmo vėžiu“, pamažėle apimančiu žmones.

– Tik pakelk akmenį, ir iššoks komunistas! – sakydavo jis.

Niekas juo nebetikėjo. Net ir patys komunistai. Šaipydavosi iš jo pykčio priepuolių, senamadiškos lazdos, apokaliptinių pranašysčių ir sakydavo, kad gedulingais drabužiais panašus į varną. Kai jiems prieš nosis pamosuodavo statistika ir nesuklastotais paskutinių rinkimų rezultatais, net jo partijos nariai manydavo, jog tai tik senio sapaliojimai.

– Tą dieną, kai nebegalėsime prieiti prie balsadėžių prieš suskaičiuojant balsus, mums galas! – tvirtino Trueba.

– Marksistai niekur nėra laimėję visuotinių rinkimų. Jiems ateiti į valdžią reikia nors vienos revoliucijos, o šioje šalyje tokių dalykų nebūna, – atsakydavo jam.

– Nebūna, bet gali būti, – įsiutęs atrėždavo Trueba.

– Aprimk, žmogau. Neleisime, kad taip įvyktų, – guosdavo jį. –

Marksizmui Lotynų Amerikoje nėra jokių šansų. Ar nesupranti, kad ši teorija visai nepripažįsta magiškosios gyvenimo pusės? Tai ateistiška, praktiška, funkcinė doktrina. Čia pasisekimo ji neturės!

Net pats pulkininkas Urtadas, visur įžvelgdavęs tėvynės priešus, komunistų pavojingais nelaikė. Jis Estebanui ne sykį priminė, kad Komunistų partija susideda iš keturių valkatų, kurie statistiškai nieko nereiškia, o Maskvos nurodymų jie klauso su pamaldumu, vertesniu kokio geresnio tikslo.

– Maskva kitoje Žemės rutulio pusėje, Estebanai. Jie ten visiškai neturi supratimo, kas vyksta šiame krašte, – sakydavo pulkininkas Urtadas. – Garbės žodis, pasiklydę labiau už Raudonkepuraitę. Neseniai išleido manifestą, kviečiantį valstiečius, jūrininkus ir indėnus susivienyti ir įsteigti pirmąjį nacionalinį sovietą. Kad ir kaip žiūrėtum, visiška kvailystė. Iš kur valstiečiams žinoti, kas tas sovietas? Jūrininkai nuolatos plaukioja audringomis jūromis, o grįžę į krantą labiau domisi viešnamiais negu politika. O indėnai! Jų apskritai tėra likę kokie du šimtai. Dar neaišku, ar ir tiek išliko po praėjusio amžiaus skerdynių, bet jei jie nori rezervacijose kurti sovietus, jų reikalas! – kvatojosi pulkininkas.

– Taip, bet, be komunistų, dar yra socialistai, radikalai ir kitokios grupuotės! Jie visi maždaug vienodi, – atremdavo Trueba.

Senatoriaus Truebos manymu, visos politinės partijos, išskyrus jo paties, gali tapti marksistinėmis, ir jis neskyrė įvairių partijų ideologijų. Nedvejodamas savo nuomonę išdėstydavo viešai kiekvieną kartą, kai tik pasitaikydavo proga, todėl visiems, išskyrus jo partijos narius, jis tapo reakcingo oligarcho karikatūra. Konservatorių partija turėjo jį pristabdyti, kad per daug nekalbėtų ir negadintų jos reputacijos. Lyg atkaklus, ryžtingas riteris, jis buvo pasiruošęs kovoti iš tribūnos, per spaudą ir universitetuose; ten, kur niekas daugiau nedrįsdavo lįsti, pasirodydavo jis: nepalenkiamas su savo juodu kostiumu, plaukais lyg liūto karčiai ir sidabrine lazda. Tapo nuolatiniu karikatūristų objektu, jie šaipydamiesi jį išgarsino, todėl kiekvienuose rinkimuose nusverdavo balsai už konservatorius. Trueba buvo fanatiškas, aršus, atgyvenęs, tačiau geriau už bet ką kitą įkūnijo šeimos vertybes, tradicijas, nuosavybę,

įstatymą ir tvarką. Gatvėje jį visi atpažindavo. Žmonės apie jį kūrė anekdotus, kurie ėjo iš lūpų į lūpas. Sakydavo, kad kai jo sūnus nuogas atsigulė priešais Kongreso vartus ir Truebą ištiko infarktas, respublikos Prezidentas pasišaukė jį ir pasiūlė ambasadoriaus postą Šveicarijoje, šalyje, tinkamoje jo amžiui, kur jis atgautų sveikatą. Pasakojama, kad senatorius Trueba atsakė trenkdamas kumščiu į Prezidento stalą ir nuversdamas valstybinę vėliavą ir pirmojo Čilės vadovo biustą.

– Ne, niekur aš nevažiuosiu, ekscelencija! – užriaumojo jis. – Juk vos tik nusisuksiu, marksistai atims iš jūsų kėdę, ant kurios dabar sėdite!

Jis pirmasis sugalvojo pavadinti kairiuosius „demokratijos priešais“, net neįtardamas, jog po daugelio metų ši frazė taps diktatūros šūkiu. Politinės kovos atimdavo iš jo beveik visą laiką ir surijo didžiąją dalį pinigų. Estebanas pastebėjo, kad nors nuolatos pradeda naują verslą, po Klaros mirties jo turtai vis menksta, tačiau dėl to nesirūpino, nes nusprendė, jog taip jau patvarkė gamta, kad ji jo gyvenimui įkvėpė sėkmę, tačiau vargu ar gali bepadėti mirusi. Be to, apskaičiavo, kad su tiek pinigų, kiek jam dar yra likę, iki mirties gali pragyventi kaip turčius. Jautėsi senas, manė, jog nė vienas iš trijų jo vaikų nenusipelnė paveldėjimo, todėl nusprendė Tris Marijas palikti anūkei, nors dvaras taip nebeklestėjo. Naujųjų kelių ir automobilių dėka kelionė iš sostinės į Tris Marijas, anksčiau buvusi tikra ekspedicija traukiniu, dabar trukdavo vos šešias valandas, tačiau jis visuomet buvo užsiėmęs ir nerasdavo laiko nuvažiuoti. Retkarčiais paskambindavo valdytojui ir liepdavo patikrinti dvaro finansus, tačiau toks pokalbis kelioms dienoms sugadindavo jam nuotaiką. Valdytojas buvo žmogus, prislėgtas savo paties pesimizmo, tad jo pranešamos naujienos visuomet susidėdavo iš nemalonumų virtinės: nušalo braškės, vištos užsikrėtė piepučiu, maras nusiaubė vynuoges. Pamažėle kaimas, anksčiau buvęs jo turtų šaltiniu, tapo našta, ir senatoriui Truebai dažnai tekdavo paimti pinigų iš kitų verslų, kad paremtų tą nepasotinamą žemę, kuri tarsi prašėsi grįžti į užmarštį, kaip tada, kol jis dar nebuvo ištraukęs jos iš skurdo.

– Turiu vykti ir padaryti tvarką. Ten trūksta šeimininko akies, – murmėdavo sau.

– Kaime neramu, pone, – ne sykį jį perspėjo valdytojas. – Valstiečiai bruzda. Kiekvieną dieną vis nauji reikalavimai. Atrodo, patys nori būti šeimininkais. Geriausia būtų dvarą parduoti.

Tačiau apie pardavimą Trueba nenorėjo nė girdėti. „Žemė – paskutinė atrama, kai nebelieka nieko kito“, – kartodavo jis kaip tuomet, kai jam buvo dvidešimt penkeri ir motina su seserimi spaudė jį dėl tos pačios priežasties. Tačiau dabar, pavargus nuo amžiaus ir politikos, Trijų Marijų dvaras, kaip ir daugelis kitų dalykų, kurie kitados buvo svarbūs, nustojo jį dominti. Jo vertė senatoriui buvo vien simboliška.

Valdytojo būta teisaus: metai buvo neramūs. Tokias mintis skleidė ir aksominis Pedro Tersero Garsijos balsas, kuris radijo stebuklo dėka pasiekdavo tolimiausius užkampius. Maždaug trisdešimt penkerių metų, jis vis dar atrodė kaip netašytas kaimietis, nors tai veikiau buvo jo stilius, nes šiaip pasaulio pažinimas ir šlovė sušvelnino šiurkštumą, o idėjoms suteikė subtilumo. Nešiojo kalniečio barzdą ir ilgus pranašo plaukus, kuriuos nežiūrėdamas pats patrumpindavo tėvo skustuvu, pradėdamas madą, dėl kurios ėjo iš proto protesto dainų atlikėjai. Dėvėdavo brezentines kelnes ir batsiuvio pasiūtus sandalus, o žiemą užsimesdavo šiurkščios vilnos pončą. Tokia buvo jo kovinė apranga, šitaip apsirengęs pasirodydavo scenoje ir taip atrodydavo ant plokštelių aplankų. Nusivylęs politinėmis organizacijomis, galiausiai išsirinko tris ar keturias pagrindines idėjas, kuriomis ir grindė visą savo filosofiją. Buvo anarchistas. Pradėjęs nuo vištų ir lapių, vėliau ėmė dainuoti apie gyvenimą, draugystę, meilę ir revoliuciją. Jo muzika labai išpopuliarėjo, ir tik toks užsispyrėlis kaip senatorius Trueba galėjo nepaisyti jo buvimo. Senis namuose uždraudė laikyti radiją, kad apsaugotų anūkę nuo muilo operų ir melodramų, kuriose motinos praranda vaikus ir vėl susigrąžina tik po daugelio metų; be to, nenorėjo, kad kurstytojiškos priešo dainos gadintų virškinimą. Savo kambaryje turėjo šiuolaikinį radiją, tačiau klausydavosi tik žinių. Nė neįtarė, kad Pedras Terseras Garsija yra geriausias jo sūnaus Chaimės drau-

gas, nė to, kad susitinka su Blanka, kai tik ši iškeliauja su savo klounišku lagaminėliu, murmėdama visokius pasiteisinimus. Nežinojo nė to, kad kartais saulėtais sekmadieniais Pedras Terseras su Alba iškylauja, kad abu, atsisėdę aukštai, žvelgia į miestą, valgo duoną su sūriu, o jis jai pasakoja apie engiamuosius, viltį praradusius vargšus ir kitus dalykus, kurių Trueba būtų mieliau norėjęs, kad anūkė nežinotų, o paskui, springdami iš juoko, tarsi du laimingi šunyčiai ritinėjasi nuo šlaito.

Pedras Terseras stebėjo, kaip Alba auga. Stengėsi su ja susidraugauti, tačiau negalėjo laikyti jos savo dukterimi, nes Blanka tuo klausimu buvo nepalenkiama. Esą Albai teko išgyventi daug sukrėtimų, tikras stebuklas, jog ji užaugo maždaug normali, taigi tik to betrūko, kad jai dar reiktų kankintis dėl savo gimimo painiavos. Geriau tegul Alba tiki oficialiąja versija. Be to, Blanka nenorėjo, kad dukra užsimintų apie tai seneliui, nes būtų katastrofa. Tačiau laisva, maištinga mergaitės prigimtis Pedrą Terserą žavėjo.

– Jei ji ir nėra mano duktė, nusipelnė ja būti, – sakydavo labai išdidus.

Per visus tuos metus Pedras Terseras negalėjo priprasti prie vienišiaus gyvenimo, nors turėjo didžiulį pasisekimą tarp moterų, ypač tarp žavingųjų paauglių, kurias jo gitaros dejonės uždegdavo meile. Kai kurios pačios narsiai įsibraudavo į jo gyvenimą, ir jis mėgavosi šių meilės nuotykių šviežumu. Stengdavosi trumpam padaryti jas laimingas, tačiau nuo pirmosios iliuzijų akimirkos pradėdavo atsisveikinti ir galiausiai palydovę švelniai palikdavo. Dažnai, kai viena iš jų dūsaudama miegodavo šalia jo lovoje, jis užsimerkęs įsivaizduodavo Blanką: jos sirpų, subrendusį kūną, šiltas dideles krūtis, raukšleles aplink burną, šešėlius apie arabiškas akis, ir pajusdavo, kaip krūtinę plėšia aimana. Pamėgino gyventi su kitomis. Išbandė daug kelių ir daug kūnų, stengdamasis nuo jos atitolti, tačiau intymiausią akimirką, vienatvės ir mirties nuojautos minutę, Blanka visuomet būdavo vienintelė. Kitą rytą prasidėdavo švelnus atsiskyrimas nuo naujos mylimosios. Ir kai tik pasijusdavo laisvas, grįždavo pas Blanką – dar liesesnis, dar didesniais ratilais aplink akis, jausdamasis dar kaltesnis, su gitara ir nauja daina, ir nesibaigiančiomis glamonėmis.

O Blanka priprato gyventi viena. Galiausiai atrado ramybę namų ruošoje, keramikos dirbtuvėje ir fantastiškų padarų prakartėlėse, kur vienintelis dalykas, paklūstantis gamtos dėsniams, buvo Šventoji Šeima, paskendusi pabaisų minioje. Vienintelis vyras jos gyvenime liko Pedras Terseras, nes ji buvo gimusi mylėt vieną kartą. Šio nepergalimo jausmo stiprybė išgelbėjo ją iš likimo siųstos kasdienybės ir liūdnumo. Ištikima jam liko net ir tuomet, kai jis pasiklysdavo tarp glotniaplaukių, ilgakojų nimfų, nepradėdavo dėl tų paklydimų jo mažiau mylėti. Pradžioje manė numirsianti kiekvieną sykį, kai jis nutoldavo, tačiau greitai pastebėjo, kad jo nebuvimas užtrunka ne ilgiau kaip atodūsis ir mylimasis visuomet grįžta dar labiau įsimylėjęs ir dar švelnesnis. Blanka mieliau rinkosi slaptus pasimatymus viešbutyje negu kasdienybės rutiną, nusivylimą santuoka, bendrą skurdą mėnesio gale, blogą burnos kvapą pabudus, sekmadienių nuobodybę ir senatvės negalias. Ji buvo nepataisoma romantikė. Kartais ją apimdavo pagunda pasiimti juokdario lagaminėlį ir kojinėje dar likusias brangenybes ir iškeliauti su dukteria gyvent pas jį, bet kiekvieną sykį pristigdavo drąsos. Galbūt bijojo, kad ši begalinė meilė, iškentusi tiek išbandymų, neatlaikys baisiausio iš visų – gyvenimo kartu. Alba augo labai greitai, ir Blanka suprato, jog jau nebeilgai galės atsakyti mylimajam išsisukinėdama, jog turinti prižiūrėti mergaitę, tačiau visuomet atidėdavo sprendimą ateičiai. Tiesą pasakius, lygiai tiek pat, kiek gąsdino kasdienybė, siaubą kėlė ir Pedro Tersero gyvenimas: lūšnelė iš lentų ir gofruotos skardos darbininkų rajone, tarp šimtų tokių pat skurdžių trobelių kaip jo paties, viduje plūktinė asla, vieniša lemputė palubėje, vandentiekio nėra. Dėl jos jis išsikraustė iš darbininkų kvartalo ir persikėlė į butą centre, atsidurdamas viduriniojoje klasėje, kuriai niekuomet netroško priklausyti. Tačiau to Blankai irgi neužteko: butas atrodė nešvarus, tamsus, ankštas, o pastatas prisikimšęs žmonių. Sakė negalinti leisti, kad Alba čia augtų, su kitais vaikais žaistų gatvėje ir ant laiptų, lankytų valstybinę mokyklą. Taip praėjo Blankos jaunystė, ji tapo vidutinio amžiaus moterimi ir susitaikė su faktu, kad vienintelės malonumo akimirkos būna tuomet, kai ji išeina apsivilkusi geriausius dra-

bužius, pasišlaksčiusi kvepalais ir apsitaisiusi nepadoriais apatiniais, kurie Pedrą Terserą taip žavėjo ir kuriuos, mirdama iš gėdos, slėpdavo giliausiame spintos kampelyje, galvodama, kaip turėtų pasiaiškinti, jei kas nors juos užtiktų. Ši praktiška, visais gyvenimo atžvilgiais žemiška moteris vaikystės aistrą sutaurino išgyvendama ją tragiškai. Maitino ją fantazijomis, idealizavo, įnirtingai gynė, saugojo nuo proziškos realybės ir sugebėjo paversti meile kaip romanuose.

Alba savo ruožtu išmoko neminėti Pedro Tersero Garsijos vardo, nes suprato, kas kiltų šeimoje. Nujautė, kad tarp vyro nukirstais pirštais, bučiuojančio motinai į lūpas, ir senelio yra nutikę kažkas baisaus, tačiau visi, net ir pats Pedras Terseras, nuo jos klausimų išsisukinėdavo. Užsidariusi su ja savo kambaryje, Blanka kartais papasakodavo atsitikimų apie jį ir pamokydavo jo dainų, patarusi niekuomet jų namuose neniūniuoti. Tačiau nepasakė, kad yra jos tėvas, ir pati lyg pamiršo. Praeitį prisiminė kaip žiaurumų, vienatvės ir liūdesio virtinę ir jau nebebuvo įsitikinusi, kad viskas vyko taip, kaip jai atrodo. Vargiai beprisiminė laikotarpį su mumijomis, fotografijomis ir beplaukiu indėnu, nešiojusiu Liudviko XV stiliaus batelius, – visa, kas privertė pabėgti iš vyro namų. Tiek sykių kartojo istoriją, jog grafas dykumoje mirė nuo karščio, kad pati ja patikėjo. Po daugelio metų, kai dukteriai buvo pranešta, jog Žano de Satinji lavonas guli morgo šaldytuve, neapsidžiaugė, nes jau daug laiko jautėsi našlė. Nesistengė pateisinti savo melo. Ištraukė iš spintos senąjį juodą kostiumėlį, plaukus susisegė į kuodą ir su Alba patraukė į bendrąsias kapines, kur prancūzą ruošėsi palaidoti tarp skurdžių, municipaliniame kape, nes senatorius Trueba atsisakė skirti jam vietos rausvajame mauzoliejuje. Motina ir dukra vienos ėjo paskui juodą karstą, kurį nupirko Chaimės dosnumo dėka. Jautėsi kvailokai tvankų vasaros vidudienį nešinos apvytusiomis gėlėmis ir neišliedamos nė ašarėlės dėl vienišo numirėlio, kurį ketino laidoti.

– Žiūriu, kad tėvas neturėjo nė vieno draugo, – pareiškė Alba.

Net ir tuomet Blanka dukrai nepasakė teisybės.

Kai Klarą ir Rosą suguldžiau mauzoliejuje, pasijutau ramesnis, nes žinojau, kad kada nors visi trys ten susitiksime, kartu su kitais mylimais žmonėmis, tokiais kaip mano motina, Nana ir net Ferula, kuri, tikiuosi, man jau atleido. Neįsivaizdavau, kad man teks išgyventi taip ilgai ir kad jos turės manęs šitiek laukti.

Klaros kambarys buvo užrakintas. Nenorėjau, kad į jį kas nors eitų. Norėjau, kad viskas būtų kaip buvę ir galėčiau kada tik panorėjęs įžengti vidun ir rasti ten jos sielą. Naktimis pradėjau nebeužmigti – ši liga kankina visus senus žmones. Miego neprisišaukęs, slankiodavau po namus vilkdamas per dideles šliures, apsisiautęs senu, į vyskupo panašiu chalatu, kurį iki šiol tebelaikau dėl sentimentalių priežasčių, ir tarsi visai sukriošęs senis bambėdavau ant likimo. Tiesa, kartu su pirmais saulės spinduliais atgaudavau troškimą gyventi. Pusryčių ateidavau iškrakmolytais marškiniais ir gedulo kostiumu, nusiskutęs ir ramus. Su anūke perskaitydavau laikraštį, patikrindavau verslo reikalus, perskaitydavau ir parašydavau laiškus, o tuomet išeidavau visai dienai. Nustojau valgyti namuose net šeštadieniais ir sekmadieniais, nes be visus suburiančios Klaros nebebuvo prasmės niautis su vaikais.

Vieninteliai du mano draugai mėgino išlaisvinti man širdį nuo sielvarto. Pietaudavo su manimi, žaisdavome golfą ir domino. Su jais kalbėdavau apie verslą, politiką ir kartais apie šeimą. Vieną vakarą, kai atrodžiau kiek linksmesnis, pasikvietė mane į „Kristupo Kolumbo“ viešnamį, tikėdamiesi, jog kokia paslaugi moterytė praskaidrins man nuotaiką. Nė vieno iš mūsų amžius nebetiko tokiems nuotykiams, tačiau išgėrėme kelias taureles ir iškeliavome.

„Kristupo Kolumbo“ viešnamyje lankiausi prieš daugelį metų, buvau beveik visiškai jį pamiršęs. Pastaruoju metu jis išgarsėjo tarp turistų, žmonės keliaudavo į sostinę vien tam, kad jame apsilankytų, o paskui papasakotų draugams. Taigi atvažiavome prie to namo, iš išorės jis atrodė kaip ir seniau. Mus pasitiko durininkas ir nuvedė į salę, kur prisiminiau buvęs, kai ten dirbo prancūzė madam, ar tiksliau – madam su prancūzišku akcentu. Mergaičiukė, apsirengusi kaip mokinė, viešnamio sąskaita pasiūlė mums po stiklą vyno. Vienas iš mano draugų pamėgino ją apkabinti, tačiau

ji įspėjo dirbanti tik padavėja, o mums teksią palaukti profesionalių. Po kelių akimirkų prasiskyrė uždanga ir išvydome tarsi iš senovės arabų rūmų išnirusį didžiulį negrą, tokį juodą, kad atrodė beveik mėlynas, aliejumi ištrintais raumenimis, šilkinėmis morkų spalvos plačkelnėmis, berankove liemene, violetinio brokato turbanu, turkiškomis kurpėmis ir auksiniu žiedu nosyje. Jam nusišypsojus pamatėme, jog visi dantys geležiniai. Prisistatė esąs Mustafa ir įteikė nuotraukų albumą, kad išsirinktume prekes. Pirmą sykį po daug metų iš širdies juokiausi, nes prostitučių katalogo idėja man pasirodė labai smagi. Pasklaidėme albumą, jame išvydome storų, plonų, ilgaplaukių, trumpai kirptų, apsirengusių nimfomis, amazonėmis, vienuolėmis ir kurtizanėmis, bet išsirinkti negalėjau nė vienos, nes visos atrodė kaip sutryptos baliaus gėlės. Paskutiniuose trijuose puslapiuose buvo vaikinai graikiškomis tunikomis ir laurų vainikais, žaidžiantys tarp netikrų heleniškų griuvėsių, putliais sėdmenimis ir juodomis blakstienomis – šlykštu. Iš arti niekuomet nebuvau matęs tikro homoseksualisto, išskyrus Karmelą, kuris „Raudonojo žibinto“ viešnamyje rengdavosi kaip japonė, todėl nustebau, kai vienas mano draugas, šeimos tėvas ir biržos makleris, išsirinko vieną iš tų plačiašiknių bernų. Bernas magiškai išniro iš už uždangos ir nusivedė mano draugą už rankos, moteriškai kikendamas ir kraipydamas klubus. Kitas bičiulis išsirinko storulę odaliską, su kuria vargu ar ką nors laimės turint omenyje jo garbingą amžių ir gležną sudėjimą, tačiau vis dėlto išėjo su ja, taip pat pranyko už tos uždangos.

– Matau, kad ponui sunku apsispręsti, – maloniai tarė Mustafa. – Leiskite pasiūlyti mūsų šauniausiąją. Pristatysiu jums pačią Afroditę.

Ir į svetainę įžengė Afroditė – triaukšte šukuosena, vos prisidengusi keliomis tiulio skiautėmis, nuo pečių iki kelių jai sviro dirbtinės vynuogės. Tai buvo Transito Soto, tikrai kažkuo mistiška, nepaisant neskoningų vynuogių ir klouniško tiulio.

– Malonu jus matyti, pone, – pasisveikino ji.

Nusivedė mane už uždangos, į nedidelį vidinį kiemelį, esantį to labirinto centre. „Kristupo Kolumbo“ viešnamį sudarė trys

seni namai, sujungti kiemeliais, koridoriais ir specialiomis perėjomis. Transito Soto nuvedė mane į neišvaizdų, bet švarų kambarį, jame vienintelė įžymybė buvo erotinės freskos, kurias nuo Pompėjų sienų nevykusiai nukopijavo vidutinių gabumų dailininkas, ir didelė senovinė kiek parudavusi vonia, kurion iš čiaupo tekėjo vanduo. Susižavėjęs švilptelėjau.

– Dekoracijas šiek tiek pakeitėme, – tarė ji.

Transito nusiėmė vynuoges ir tiulį ir vėl tapo moterimi, kurią prisiminiau, tik dar labiau gundančia ir ne tokia bejėge, su ta pačia godžia išraiška, kuri mane patraukė, kai susipažinau. Papasakojo man apie prostitučių ir homoseksualistų kooperatyvą, kuris susilaukė fantastiškos sėkmės. „Kristupo Kolumbo" viešnamį jis prikėlė, nors buvo visai žlugęs po andainykštės apsimetėlės prancūzės valdymo; darbuodamiesi jie viešnamį išgarsino kaip visuomeninį ir istorinį paminklą, apie jį kalba jūrininkai net tolimiausiose jūrose. Karnavaliniai kostiumai labiausiai prisidėjo prie sėkmės, nes žadina klientams erotines fantazijas, pravertė ir kekšių katalogas, kurį jie padaugino ir išplatino kai kuriose provincijose, kad vyrai įsigeistų aplankyti garsųjį viešnamį.

– Man baisiausiai įkyrėjo vaikščioti apsikarsčius šitais skarmalais ir netikromis vynuogėmis, bet vyrams patinka. Kitiems papasakoja, pritraukia naujų klientų. Visi esam partneriai. Tai vienintelis kekšynas visoje šalyje, kur dirba tikras negras. Visi kiti, kuriuos matote kituose viešnamiuose, yra išsidažę, o Mustafa, jei nori, trink nors švitriniu popieriumi, juodas ir liks. Be to, čia švaru. Vandenį galite gerti net iš klozeto, nes pilame šarmo ten, kur nė neįsivaizduojate. Mus visas kontroliuoja Sveikatos ministerija. Venerinių ligų nepasitaiko.

Transito nusiėmė paskutinį šydą, ir jos nuogumas mane taip pribloškė, kad iškart pajutau mirtiną nuovargį. Širdį suspaudė liūdesys, o varpa nukaro tarp kojų lyg nuvytusi gėlė.

– O, Transito! Aš šitiems dalykams jau per senas, – sumurmėjau.

Tačiau Transito Soto pradėjo raityti aplink bambą ištatuiruotą gyvatėlę, hipnotizuodama mane švelniais pilvo judesiais, prikimusio paukščio balsu pasakodama apie kooperatyvo nuopelnus ir kata-

logo privalumus. Neišlaikiau nesijuokęs, ir palengva mano paties juokas ėmė veikti kaip balzamas. Mėginau pirštu sekti besiraitančią gyvatėlę, bet judėdama zigzagais išslydo. Žavėjausi šia moterimi, ne tik ne pirmos, bet ir nebe antros jaunystės, tačiau tokia stangria oda ir tokiais tvirtais raumenimis, kad sugeba judinti šliužą taip, jog jis atrodo gyvas. Pasilenkiau pabučiuoti tatuiruotės ir patenkintas pastebėjau, kad ji neišsikvėpinusi. Karštas, aiškus jos pilvo kvapas lindo man į nosį, visiškai pavergė ir įkaitino kraują, kurį maniau seniai atšalus. Nenustodama kalbėti, Transito atsainiai praskėtė šlaunis nelyg švelnias kolonas – tarsi patogiau atsistojo. Pasilenkiau ir ėmiau liesti ją lūpomis: kvėpavau, spusčiojau, laižiau, kol pamiršau gedulą ir slegiančius metus, ir sugrįžo geismas, stiprus kaip senais laikais; tada, nenustodamas jos glamonėti ir bučiuoti, nusiplėšiau drabužius ir laimingas, jog mano vyriškumas neapvylė, pasinėriau į šio šilto, gailestingo gyvulio kūną, ir raminamas užkimusio paukščio balso, apglėbtas dievaitės rankų, purtomas tų stiprių klubų, praradau bet kokį aplinkos suvokimą ir sprogau iš malonumo.

Po to abu nusimaudėme vonioje, į kūną grįžo siela ir pasijutau kone pagijęs. Akimirką fantazavau, kad Transito kaip tik yra moteris, kurios man visuomet reikėjo, ir kad būdamas šalia jos vėl galėčiau grįžti į tuos laikus, kai užsimanęs sugriebdavau stamantrią kaimo mergą, užsikeldavau ant arklio ir paskui prieš jos valią nusinešdavau į krūmus.

– Klara... – sumurmėjau negalvodamas ir pajutau, kad skruostu nurieda viena ašara, paskui kita ir dar kita, kol prapliupau verkti, kūkčioti, smaugiamas pasiilgimo ir liūdesio, – Transito Soto iškart suprato, nes turėjo nemažai patyrimo, kaip maldyti vyrų širdperšas. Palaukė, kol išverkiau visas pastarųjų metų nuoskaudas ir vienatvę, paskui rūpestingai tarsi motina išlaipino iš vonios. Nušluostė ir ėmė masažuoti, kol tapau minkštas kaip išmirkyta duona, o kai lovoje užsimerkiau, apklostė. Pabučiavo į kaktą ir ant pirštų galiukų išėjo.

– Kažin kas ta Klara? – išgirdau ją sumurmant prie durų.

Vienuoliktas skyrius

Pabudimas

Kai Albai buvo maždaug aštuoniolika metų, ji galutinai atsisveikino su vaikyste. Moterimi pasijuto tiksliai tą akimirką, kai užsidarė savo senajame kambaryje, ant kurio sienų tebebuvo jos pačios prieš daugelį metų pradėta freska. Senose skardinėlėse ėmė ieškoti dažų, atrado šiek tiek raudonų ir baltų, nesudžiūvusių. Kruopščiai juos sumaišė ir likusioje tuščioje vietoje nupiešė didelę rausvą širdį. Ji buvo įsimylėjusi. Paskui skardinėles ir teptukus išmetė į šiukšlinę ir atsisėdusi ilgai žiūrėjo į paveikslus – savo džiaugsmus ir sielvartus. Nusprendė, kad užaugo laiminga, ir atsidususi pasakė vaikystei sudiev.

Tais metais jos gyvenime daug kas pasikeitė: baigė koledžą ir nusprendė studijuoti filosofiją, kad turėtų malonų užsiėmimą, ir muziką, kad paerzintų senelį, mat meną jis laikė tuščiu laiko švaistymu ir nepavargdamas skelbė liberaliųjų ar tiksliųjų mokslų pranašumą. Be to, atkalbinėjo ją nuo meilės ir vedybų su tokiu pačiu atkaklumu, su kokiu ragino Chaimę susirasti padorią merginą ir vesti, nes jau virstąs beviltišku senberniu. Sakydavo, kad vyrams pravartu turėti žmoną, bet tokioms moterims kaip Alba, atvirkščiai, santuoka reiškia pralaimėjimą. Senelio pamokslai išsisklaidė kaip dūmai, kai Alba universiteto kavinėje vieną įsimintiną darganotą vakarą pirmą kartą pamatė Migelį.

Migelis buvo išblyškęs, degančiomis akimis studentas, mūvintis išblukusiomis kelnėmis ir apsiavęs kalnakasio batais, mokėsi paskutiniame teisės kurse. Vadovavo kairiesiems, degė sunkiausiai suvaldoma aistra – teisingumu. Tai nesutrukdė pajusti, kad Alba jį stebi. Pakėlė žvilgsnį, ir jų akys susitiko. Pritrenkti žiūrėjo

vienas į kitą ir nuo tos akimirkos ieškojo bet kokios progos, kad galėtų susitikti tarp parko tuopų, kur vaikštinėdavo pasikišę po pažastimi knygas arba tempdami sunkią Albos violončelę. Per pirmąjį pasimatymą ji pastebėjo, kad ant rankovės jis segi nedidelį ženklelį su iškeltu kumščiu. Nusprendė nesakyti, kad ji – Estebano Truebos anūkė. Pirmą sykį gyvenime panaudojo pavardę, užrašytą visuose dokumentuose, – Satinji. Netrukus suprato, kad verčiau to nesakyti ir savo kurso draugams. Kita vertus, galėjo girtis, kad yra Pedro Tersero Garsijos, kuris tarp studentų buvo labai populiarus, draugė ir kad vaikystėje sėdėjusi ant kelių Poetui, tuomet skaitomam visomis kalbomis, kurio eiles studentai perduodavo iš lūpų į lūpas ir rašė ant sienų grafiti.

Migelis kalbėdavo apie revoliuciją. Sakydavo, kad sistemos žiaurumui reikia atsakyti revoliucijos žiaurumu. Tačiau Alba politika visai nesidomėjo ir norėjo kalbėtis tik apie meilę. Jai buvo nusibodę klausytis senelio prakalbų, būti jo ginčų su Chaime ir rinkimų kampanijų liudininke. Ji dalyvavo vieninteleje politinėje akcijoje: kartu su kitais studentais nežinia kam apmėtė akmenimis Jungtinių Valstijų ambasadą, po to įvykio savaitei buvo pašalinta iš koledžo, o senelis kone gavo antrą infarktą. Tačiau universitete politikos išvengti buvo neįmanoma. Kaip visi tais metais įstojusieji, ji atrado, kokios nuostabios bemiegės naktys kavinėje, kalbantis apie būtinas permainas pasaulyje ir vieniems nuo kitų užsikrečiant aistringomis idėjomis. Į namus grįždavo vėlai naktį, burnoje jausdama kartų skonį, tabako prisigėrusiais drabužiais, heroizmu degančia galva, įsitikinusi, jog atėjus laikui dėl kilnaus reikalo atiduos ir gyvybę. Iš meilės Migeliui, o ne dėl ideologinių įsitikinimų Alba prisidėjo prie universiteto studentų, kurie, remdami darbininkų streiką, užėmė vieną pastatą. Tai buvo dienos tarsi stovykloje, jos bėgo karštai ginčijantis ir iki užkimimo užgauliojant policiją. Iš smėlio maišų ir grindinio akmenų jie pasistatė barikadas. Užmūrijo langus ir duris, norėdami paversti pastatą tikra tvirtove, bet išėjo kalėjimas, į kurį policijai buvo lengviau patekti, negu studentams – iš jo išlįsti. Tuomet pirmą sykį Alba nakvojo ne namie. Ji užmigo Migelio glėbyje tarp laikraščių

ryšulių ir tuščių alaus butelių, apsupta draugų – jaunų, prakaituotų, paraudusiomis nuo neišsimiegojimo ir dūmų akimis, pusalkanių, bet visiškai bebaimių, nes visa tai labiau priminė žaidimą, o ne karą. Pirmąją dieną buvo taip įnikę statyti barikadas, telkti vaikišką gynybą, piešti plakatus ir kalbėti telefonu, kad neturėjo laiko nerimauti, kai policija atjungė vandenį ir elektrą.

Nuo pat pirmos akimirkos Migelis tapo vadu, jam talkino profesorius Sebastijanas Gomesas, kuris, nepaisydamas savo ligotų kojų, nepasitraukė iki pat pabaigos. Tą naktį jie dainavo patys save drąsindami, o kai pavargo nuo ginčų, kalbų ir dainų, įsitaisė grupelėmis, kad kuo patogiau praleistų naktį. Paskutinis nuėjo ilsėtis Migelis, vienintelis, atrodė, žinantis, ką reikia daryti. Jis išdalijo visiems po porciją vandens, imdamas jį net iš klozetų bakelių, improvizavo virtuvėlę, kur, visų nuostabai, radosi tirpios kavos, sausainių ir keletas skardinių alaus. Kitą dieną be vandens likę klozetai ėmė siaubingai dvokti, tačiau Migelis visiems įsakė nešvarumus išvalyti, o tualetais nebesinaudoti, savo reikalo eiti į kiemą ir tuštintis duobėn, iškaston šalia universiteto įsteigėjo skulptūros. Migelis studentus padalijo į darbo grupes ir visą dieną laikė užimtus – ir taip sumaniai, kad jo vadovavimas buvo nepastebimas. Sprendimai lyg savaime kildavo pačiose grupėse.

– Atrodo, mes čia gyvensim kelis mėnesius! – sušuko Alba, sužavėta minties, kad jie apsiausti.

Gatvėje senovišką pastatą apsupo šarvuoti policijos automobiliai. Prasidėjo įtemptas laukimas, užtrukęs kelias dienas.

– Studentai, profesinės sąjungos ir amatų mokyklų auklėtiniai mus parems. Gal nuversim valdžią, – pareiškė Sebastijanas Gomesas.

– Nemanau, – tarė Migelis. – Tačiau dabar svarbiausia išreikšti protestą ir neapleisti pastato tol, kol nebus priimta darbininkų peticija.

Pradėjo lynoti, ir pastate be šviesos labai anksti sutemo. Jaunuoliai uždegė kelias savadarbes lempas: į skardines pripylė benzino ir įmerkė dagtį. Alba manė, kad ir telefonas išjungtas, tačiau pasirodė – linija veikia. Migelis paaiškino, jog policija nori žinoti,

apie ką jie kalbasi, todėl perspėjo, kad galvotų, ką sako. Tačiau Alba paskambino namo ir pranešė ketinanti likti su draugais iki pergalės arba mirties, bet šie žodžiai vos ištarti jai pačiai pasirodė netikri. Senelis išplėšė telefono ragelį Blankai iš rankų. Taip gerai jai pažįstamu įniršusiu balsu išrėkė, kad turinti vieną valandą grįžti namo ir įtikinamai pasiaiškinti, kodėl visą naktį buvo ne savo miegamajame. Alba atsakė negalinti išeiti, o jei ir galėtų, nemananti to daryti.

– Tau ten su tais komunistais nėra ko veikti! – suriko Estebanas Trueba. Tačiau tučtuojau sušvelnino balsą ir maldavo išeiti, kol į vidų neįsiveržė policija, nes jis žinąs, jog valdžia su jais ilgai nesitaikstys. – Jei neišeisite geruoju, įsilauš mobilusis dalinys ir iškrapštys lazdomis, – pareiškė senatorius.

Alba pasižiūrėjo pro lango, užbarikaduoto lentomis ir smėlio maišais, plyšį ir pamatė gatvėje išsirikiavusius tankus, dvi vyrų eiles kovine apranga, su šalmais, lazdomis ir dujokaukėmis. Suprato, kad senelis neperdeda. Kiti jaunuoliai irgi pamatė, ir kai kurie jau drebėjo. Kažkas pasakė, jog išrastos naujos dujos, dar pavojingesnės už ašarines, nes nuo jų nesulaikomai viduriuoji, todėl net narsiausias pavirsta dvokiančiu pajuokos objektu. Albai ta mintis pasirodė tiesiog siaubinga. Turėjo labai stengtis, kad nepravirktų. Jautė, kaip iš baimės prasideda skrandžio spazmai. Migelis ją apkabino, tačiau ir tai nepaguodė. Abudu buvo pervargę ir pradėjo jausti, kad bemiegė naktis atsiliepia ir kūnui, ir sielai.

– Nemanau, kad jie veršis vidun, – tarė Sebastijanas Gomesas. – Valdžia ir taip turi pakankamai rūpesčių. Jiems neverta prasidėti dar ir su mumis.

– Būtų ne pirmas kartas, kai puolami studentai, – tarė kažkas.

– Viešoji nuomonė su tuo nesitaikstys, – atsakė Gomesas. – Mūsų šalyje demokratija, o ne diktatūra, niekuomet jos nebus.

– Visuomet atrodo, kad tokie dalykai galimi tik kur nors kitur, – tarė Migelis, – kol galiausiai nutinka patiems.

Vakaras praėjo be nuotykių, o naktį visi apsiramino, nors jau ilgokai kentėjo nepatogumus ir alkį. Tankai tebestovėjo. Jaunuoliai koridoriuose lošė kortomis ir žaidė šaškėmis, nugriuvę ant

grindų gulėjo ir iš lazdų ir akmenų meistravo ginklus. Visų veiduose buvo nuovargis. Alba jautė, jog vis stipriau suka pilvą, tad nusprendė: jei iki rytdienos niekas neišsispręs, turės pasinaudoti kieme iškasta duobe. Lauke vis dar lijo ir įprasta vaga slinko miesto kasdienybė. Dar vienas studentų streikas, atrodė, niekam nerūpėjo: žmonės ėjo pro tankus net nestabtelėdami paskaityti ant universiteto fasado iškabintų plakatų. Aplinkiniai gyventojai greitai apsiprato su šalia vaikščiojančiais ginkluotais karabinieriais, ir kai nustojo lyti, į tuščią aikštę, skiriančią pastatą nuo policijos būrio, išbėgo žaisti sviediniu vaikai. Kartais Albai imdavo atrodyti, kad ji burlaivyje, o jūroje štilis, tvyro amžinas tylus laukimas, ji nekrusteldama valandų valandas stebi horizontą. Pirmosios dienos smagumas būti su draugais, laikui slenkant ir vis didėjant nepatogumams, virto suirzimu ir nuolatiniais ginčais. Migelis apžiūrėjo visą pastatą ir konfiskavo kavinukės maisto atsargas.

– Kai visa tai baigsis, bufetininkui už maistą sumokėsime, – tarė Migelis. – Jis toks pat darbininkas kaip bet kuris kitas.

Buvo šalta. Vienintelis, kuris niekuo nesiskundė, netgi troškuliu, buvo Sebastijanas Gomesas, atrodė toks pat nepavargstantis kaip Migelis, nors buvo dukart už jį vyresnis ir panėšėjo į džiovininką. Jis buvo vienintelis dėstytojas, pasilikęs su studentais, šiems užėmus pastatą. Buvo kalbama, kad kojos liko luošos po to, kai Bolivijoje į jas pataikė bombos skeveldros. Sebastijanas buvo ideologas, įžiebdavo studentams liepsną, kuri dažnai užgesdavo, vos tik šie baigdavo universitetą ir įsimaišydavo į pasaulį, kurį andai tikėjosi pakeisti. Jis buvo nedidelio ūgio, prakaulus, kumpa nosimi ir retais plaukais, iš vidaus jį nuolatos degino negęstanti ugnis. Tai jam Alba turėjo dėkoti už pravardę „grafaitė“, nes pirmąją mokslo metų dieną seneliui šovė į galvą kvaila mintis pasiųsti anūkę į paskaitas šoferio vairuojamu automobiliu, o profesorius Gomesas pastebėjo. Pravardę sugalvojo juokais, bet pataikė kaip pirštu į akį; Gomesas negalėjo žinoti, kad jei įvyktų neįmanomas dalykas ir ji užsimanytų, galėtų atkapstyti Žano de Satinji titulą, vieną iš nedaugelio tikrų dalykų, žinomų apie prancūzą, kuris jai davė pavardę. Alba dėl šios pašaipios pravardės ant jo nepyko, net at-

virkščiai, kartais mintyse pafantazuodavo, jog principingąjį profesorių galėtų suvilioti. Tačiau Sebastijanas Gomesas tokių mergaičių kaip Alba buvo matęs ne vieną, todėl pažino sumišusį užuojautos ir smalsumo jausmą, kurį sukėlė jo ramentai, remiantys vargšes negyvas jo kojas.

Taip praslinko visa diena, o mobilusis dalinys nepajudino tankų, Vyriausybė nenusileido darbininkų reikalavimams. Alba pradėjo save klausinėti, ką, po galais, čia veikia, juo labiau kad pilvo skausmas darėsi nebepakeliamas ir iš proto varė mintis, kaip gera būtų nusimaudyti vonioje. Kai tik pažvelgdavo į gatvę ir ten išvysdavo karabinierius, burna priplūsdavo seilių. Jau spėjo įsitikinti, kad dėdės Nikolo pamokos prireikus nėra tokios efektyvios kaip vaizduotėje kovojant su išgalvotais skausmais. Praėjus porai valandų, Alba pajuto tarp kojų kažką šilto ir klampaus ir pamatė, jog ant kelnių atsirado raudona dėmė. Ją apėmė panika. Per pastarąsias dienas mintis, jog taip gali atsitikti, ją kankino ne mažiau kaip alkis. Dėmė ant kelnių buvo ryški tarsi vėliava, bet Alba nemėgino jos slėpti. Visiškai sutrikusi susirietė kampe. Kai buvo maža, senelė išaiškino, kad visa, kas susiję su žmogaus fiziologija, yra natūralu, ir kalbėdavo apie menstruacijas taip pat lengvai kaip apie poeziją, tačiau vėliau, koledže, sužinojo, jog visos kūno išskyros, išskyrus ašaras, yra nepadorios. Migelis pamatė, kaip ji jaudinasi, ir nuėjęs į vaistinėlę parnešė vatos ir tvarsčių, tačiau netrukus paaiškėjo, jog neužteks. Vakare Alba iš pažeminimo ir skausmo verkė išsigandusi, kad pilvą žnaibo tarsi žnyplėmis, be to, ji niekad šitaip neplūsdavo kraujais. Atrodė, tarsi viduje kažkas būtų sprogę. Ana Dias, studentė, kuri ant rankovės, kaip ir Migelis, nešiojo ženklą su iškeltu kumščiu, pareiškė, jog dėl tokių dalykų skauda tik turtingoms panelėms, proletarės net gimdydamos nesiskundžia. Tačiau išvydusi, kad Albos kelnės permirkusios krauju, o pati išbalusi kaip numirėlis, nudrožė pasikalbėti su Sebastijanu Gomesu. Šis pareiškė neįsivaizduojąs, ką daryti.

– Štai kas atsitinka, kai į vyrų reikalus įsimaišo moterys! – šaukė.

– Ne! Štai kas atsitinka, kai į liaudies reikalus kišasi buržujai! – pasipiktinusi atrėmė mergina.

Sebastijanas Gomesas nuėjo į kampą, kuriame, Migelio įtaisyta, gulėjo Alba, ir, kliūdamas ramentais, sunkiai įsitaisė šalia.

– Grafaite, tau teks keliauti namo. Čia iš tavęs maža naudos, priešingai, visiems trukdai, – tarė.

Albai tučtuojau palengvėjo. Ji šitaip bijojo, o dabar turi garbingą priežastį grįžti namo ir nepasirodyti bailė. Dėl akių su Sebastijanu Gomesu kiek pasiginčijo, tačiau beveik tuojau pat sutiko, kad Migelis išeitų su balta vėliava derėtis. Visi žiūrėjo pro plyšius, kaip Migelis žengia per tuščią aikštę. Karabinierių eilės susiglaudė, vienas jų pro ruporą liepė sustoti, padėti vėliavą ant grindinio ir eiti artyn susidėjus rankas ant sprando.

– Visai kaip kare, – pasakė Gomesas.

Netrukus Migelis grįžo ir padėjo Albai atsistoti. Ta pati mergina, kuri prieš tai kritikavo Albą už dejones, dabar paėmė jai už rankos, ir visi trys, apeidami barikadas ir smėlio maišus, išsigavo iš pastato apšviesti galingų policijos prožektorių. Alba vos galėjo paeiti. Buvo gėda, be to, svaigo galva. Jų sutikti į priekį žengė patrulis, ir Alba atsidūrė priešais vyrą žalia uniforma, nutaikiusį jai nosin pistoletą. Pakėlė akis ir išvydo tamsų veidą graužiko akimis. Tučtuojau pažino, kas jis toks, – Estebanas Garsija.

– Žiūriu, ir senatoriaus Truebos anūkė čia! – ironiškai šūktelėjo Estebanas.

Taip Migelis sužinojo, kad Alba nuslėpė nuo jo teisybę. Pasijuto išduotas. Jis atidavė merginą į ano rankas, apsigręžė ir nuėjo vilkdamas žeme baltą vėliavą, net neatsigręžęs atsisveikinti. Paskui jį nusekė Ana Dias, taip pat nustebusi ir pasipiktinusi.

– Kas tau atsitiko? – paklausė Garsija, pistoletu rodydamas į Albos kelnes. – Panašu į abortą.

Alba pakėlė galvą ir pažiūrėjo jam į akis.

– Ne tavo reikalas. Parvežk mane namo! – sukomandavo ji tuo pačiu tonu, kuriuo senelis visad įsakinėdavo žemesnės padėties žmonėms.

Garsija sutriko. Jau daug laiko negirdėjo jam įsakinėjant civilio, todėl akimirką panoro ją areštuoti ir palikti pūti kameroje, skęstančią savo pačios kraujuje, kol ims ant kelių maldauti jį pasi-

gailėjimo, tačiau dirbdamas savo darbą pasimokė, jog yra kitų, daug galingesnių už jį, ir kad negalima elgtis neapgalvotai. Be to, jis prisiminė, kaip Alba, vilkinti iškrakmolyta suknele, Trijų Marijų dvaro terasoje siurbčiodavo limonadą, kai jis tuo tarpu šliurinėdavo kieme basas tarp vištų ir šniurpščiodavo snarglius, be to, senojo Truebos bijojo labiau, negu troško ją pažeminti. Ilgiau negalėjo atlaikyti merginos žvilgsnio ir vos vos nuleido galvą. Apsisuko, trumpai kažką riktelėjo, ir du karabinieriai už parankių nuvedė Albą į policijos mašiną. Taip ji parkeliavo namo. Išvydusi dukterį, Blanka pamanė, kad išsipildė senelio pranašystės ir policija studentus puolė lazdomis. Prapliupo klykti ir nenutilo tol, kol Chaimė Albos neapžiūrėjo ir neužtikrino, jog ji nesužeista ir jog visa bėda pataisoma keliomis injekcijomis ir poilsiu.

Alba išgulėjo lovoje dvi dienas, per kurias studentų streikas išsisprendė taikiai. Švietimo ministras buvo atleistas iš pareigų ir perkeltas į Žemės ūkio ministeriją.

– Jei jis galėjo dirbti švietimo ministru pats nebaigęs mokyklos, lygiai taip pat galės dirbti Žemės ūkio ministru, nors gyvenime nėra matęs karvės, – tarė senatorius Trueba.

Ilsėdamasi lovoje, Alba turėjo laiko prisiminti aplinkybes, kuriomis susipažino su Estebanu Garsija. Rausdamasi tolimuose vaikystės prisiminimuose, išvydo įdegusį jaunuolį, biblioteką, didelėmis pušies pliauskomis, nuo kurių kvepėjo visas kambarys, kūrenamą židinį, vakarą ar naktį ir save pačią, sėdinčią jam ant kelių. Tačiau šis prisiminimas iškildavo ir vėl užgesdavo, todėl ji pradėjo abejoti, ar viso to nesapnavusi. Aiškiai jį prisiminė tik iš vėlesnių laikų. Žinojo tikslią dieną, nes tąsyk jai suėjo keturiolika ir motina pažymėjo įvykį juodame albume, kurį jai gimus paskyrė senelė. Gimtadienio proga susigarbanojo plaukus ir, apsisiautusi paltu, stovėjo terasoje laukdama dėdės Chaimės, kuris vešis pirkti jai dovanos. Lauke buvo labai šalta, tačiau žiemiškas sodas jai patiko. Ji pūtė rankas, o kad apsaugotų ausis, pasistatė apykaklę. Stovėdama matė bibliotekos langą, viduje senelis kalbėjosi su vyriškiu. Stiklas buvo aprasojęs, tačiau ji atpažino karabinieriaus uniformą ir susidomėjo, ką senelis su vienu iš jų galėtų veikti savo kabinete.

Vyras, į langą atsukęs nugarą, sėdėjo ant kėdės kraštelio it mietą prarijęs, panašus į švininį kareivėlį. Kurį laiką Alba į juos žiūrėjo, kol nusprendė, kad jau turėtų pasirodyti dėdė, ir sodu patraukė prie apgriuvusios pavėsinės. Ji patrynė šąlančias rankas, nubraukė nuo akmeninio suolo lapus ir atsisėdo laukti. Išėjęs iš namo, Estebanas Garsija per sodą nudrožė prie vartų. Išvydęs ją staiga sustojo. Apsižvalgė aplinkui, padvejojo ir pagaliau prisiartino.

– Pameni mane? – paklausė.

– Ne... – suabejojo ji.

– Aš – Estebanas Garsija. Iš Trijų Marijų dvaro.

Alba mechaniškai nusišypsojo. Neaiškiai kažką prisiminė. Kažkuo jo žvilgsnis ją trikdė, tačiau kuo, suprasti negalėjo. Garsija abiem rankom nubraukė lapus ir atsisėdo šalia jos – taip arti, kad lietėsi jų kojos.

– Šis sodas panašus į džiungles, – tarė kvėpuodamas visai arti.

Nusiėmė uniforminę kepurę, ir ji pamatė, jog jo plaukai labai trumpi, šiurkštūs ir sulaižyti. Staiga Garsijos ranka atsidūrė ant jos peties. Gesto familiarumas mergaitę išgąsdino, ji akimirką sustingo, bet tuojau loštelėjo atgal bandydama nusimesti jo ranką. Karabinieriaus ranka suspaudė jai petį net per storą palto audinį. Alba pajuto, kaip širdis plaka tarsi automatas, o skruostus išpylė raudonis.

– Išaugai, Alba, atrodai beveik kaip moteris, – sušnabždėjo jai į ausį.

– Man keturiolika. Šiandien mano gimtadienis, – sumurmėjo ji.

– Tuomet turiu tau dovaną, – tarė Estebanas Garsija, kreivai išsišiepdamas.

Alba mėgino patraukti veidą, tačiau jis tvirtai suėmė jį abiem rankomis ir privertė žiūrėti tiesiai į jį. Tai buvo pirmasis jos bučinys. Nudegino karštas, šiurkštus prisilietimas, veidą nubruožė dygi, prastai nuskusta oda. Ji užuodė seno tabako ir svogūnų tvaiką – ir juto prievartos skonį. Garsija liežuviu bandė praverti jai lūpas, o ranka spaudė žandikaulį, kad ji išsižiotų. Alba jo liežuvį įsivaizdavo panašų į gleivėtą drungną moliuską, ir ją apėmė šleikštulys, tačiau akių neužmerkė. Matė grubų uniformos audinį ir kibias

rankas, suėmusias jai už kaklo. Nesustodamas bučiuoti, jis ėmė gniaužti kaklą. Alba pasijuto dūstanti ir įtempusi visas jėgas jį atstūmė. Garsija atsistojo ir pašaipiai nusiviepė. Jo skruostai buvo išmušti raudonio, kvėpavo tankiai.

– Ar patiko mano dovana? – nusijuokė.

Alba matė, kaip jis dideliais žingsniais nužirglioja per sodą, tuomet atsisėdo ir pravirko. Jautėsi sutepta, pažeminta. Parlėkė namo, išsiplovė burną su muilu ir išsivalė dantis, tarsi tai būtų galėję ištrinti iš atminties šią dėmę. Kai dėdė Chaimė atėjo jos ieškoti, ji puolė jam ant kaklo, įsikniaubė į marškinius ir tarė, jog dovanos jai nereikia, nusprendusi tapti vienuole. Chaimė nusikvatojo iš pilvo gilumos – taip juokiantis Alba girdėjo tik keletą sykių, nes dėdė buvo tylus žmogus.

– Sakau, būsiu vienuolė! – kūkčiojo Alba.

– Tau reikėtų iš naujo gimti, – atsakė Chaimė. – O dar – tik per mano lavoną.

Daugiau Estebano Garsijos Alba nematė iki tos akimirkos, kai susidūrė universiteto aikštėje, tačiau jo užmiršti negalėjo. Nepasakojo niekam apie tą šlykštų bučinį, nei apie vėliau sapnuotus sapnus, kuriuose jis pasirodydavo pavirtęs žalia pabaisa, kuri mėgindavo ją pasmaugti letenomis ir uždusinti į burną kišdama gleivėtą čiuptuvą.

Tai prisimindama Alba suvokė, jog šis košmaras visus pastaruosius metus tūnojo giliai jos viduje ir Garsija tebėra pabaisa, šešėlyje tykanti ant jos užšokti. Ji nežinojo, kad tai nuojauta.

Migelio nusivylimas ir pyktis, kad Alba yra senatoriaus Truebos anūkė, išgaravo, kai tik ją išvydo antrą sykį, slankiojant tarsi pasiklydusią sielą šalia kavinės, kurioje jie susipažino. Nusprendė, kad neteisinga vaikaitę kaltinti už senelio idėjas, tad netrukus jie vėl vaikščiojo apsikabinę. Greitai bučinių ėmė nebeužtekti, todėl jie pradėjo susitikinėti Migelio butuke. Jis nuomojosi kambarį pusėtiname pensione neturtingiems studentams, kurį laikė pagyvenusi pora, linkusi šnipinėti. Kai Alba, susiėmusi už rankų su Migeliu, lipdavo į kambarį, pora žvelgdavo į ją su neslepiamu prie-

šiškumu; buvo tikra kančia įveikti drovumą ir atlaikyti smerkiančius žvilgsnius, ji sugadindavo visą pasimatymo džiaugsmą. Kad to išvengtų, reikėjo susigalvoti ką nors kita, tačiau dėl tos pačios priežasties, dėl kurios nenorėjo, kad ją matytų Migelio pensione, ji nesutiko eiti ir į viešbutį.

– Tu didžiausia buržujė iš visų, kiek pažįstu! – šaipydavosi Migelis.

Kartais jis pasiskolindavo motociklą, ir jie dingdavo kelioms valandoms, švilpdavo savižudišku greičiu, prisiploję, į ledą sušalusiomis ausimis ir apmirusiomis širdimis. Jiems patikdavo žiemą važiuoti į tuščius paplūdimius, vaikštinėti šlapiu smėliu, palikti pėdsakus, kuriuos paskui nulaižo jūros bangos, gąsdinti žuvėdras ir giliai alsuoti jūros oru. Vasarą mieliau traukdavo į tankius miškus, kur, pabėgę nuo skautų ir iškylautojų, galėdavo šėlti kaip patinka. Netrukus Alba įsitikino, jog saugiausia vieta – jos pačios namai, nes į namo gale esantį apleistų kambarių labirintą niekas kojos nekelia, ten jie gali netrukdomi mylėtis.

– Jei tarnaitės išgirs triukšmą, manys, jog sugrįžo vaiduokliai, – tarė jam Alba ir papasakojo apie didingą praeitį, kai didžiajame name ant kampo klaidžiodavo dvasios ir skraidydavo stalai.

Pirmą sykį, kai ji, skindamasi kelią per sodo brūzgynus ir apeidama samanomis apaugusias ir paukščių apdergtas statulas, įsivedė Migelį pro galines duris, jaunuolis, pamatęs namą, nustebo. „Esu čia jau buvęs“, – sumurmėjo sau, bet negalėjo tiksliau prisiminti, nes šie vaiduokliški krūmai ir apiręs rūmas vargiai priminė atmintyje saugomus šviesius vaikystės vaizdus.

Įsimylėjėliai vieną po kito išbandė visus apleistus kambarius ir galiausiai įsirengė lizdelį rūsio gilumoje. Jau daug metų Alba čia nebekėlė kojos ir net pamiršo, jog rūsys egzistuoja, tačiau vos tik pravėrė duris ir įkvėpė į nieką kitą nepanašaus kvapo, vėl pajuto stebuklingą trauką. Iš įvairiausių griozdų, dėžių, dėdės Nikolo knygų, baldų, indų ir prieštvaninių užuolaidų jie susikūrė neįtikėtiną jaunavedžių kambarėlį. Viduje iš keleto matracų surentė lovą, ją užklojo kandžių sukapoto aksomo atraižomis. Dėžėse atrado nesuskaičiuojamus lobius. Senas topazo spalvos damasto užuolaidas

pavertė paklodėmis. Išardė prašmatniąją Šantiji nėrinių suknelę, kurią Klara vilkėjo tą dieną, kai žuvo Barabas, ir pakabino ją vietoj moskitų tinklo, kad nuo lubų ant jų nekristų vorai. Tamsoje pasišviesdavo žvakėmis, nėmaž nepaisydami graužikų, šalčio ir ano pasaulio dvelksmo. Amžino rūsio prieblandoje vaikštinėdavo nuogi, nebijodami drėgmės ir skersvėjų. Iš krištolinių taurių, kurias Alba nugvelbė valgomajame, jie gerdavo baltąjį vyną, tyrinėdami vienas kito kūną ir galybes būdų malonumui suteikti. Žaisdavo tarsi vaikai. Šiame įsimylėjusiame, meiliame vaikine, kuris moka bakchanališkai šėlti ir kvatoti, Albai buvo sunku įžvelgti aistringą revoliucionierių, slaptai besimokantį naudotis šaunamaisiais ginklais ir studijuojantį revoliucijos strategiją. Alba prasimanydavo įvairiausių triukų Migeliui sugundyti, o šis savo ruožtu išrasdavo vis naujų, stebuklingų mylėjimosi būdų. Juos akino aistros galingumas, tolygus nepasotinamam troškuliui. Neužtekdavo nei žodžių, nei valandų slapčiausioms mintims ir tolimiausiems prisiminimams išsipasakoti, nes troško turėti vienas kitą be išlygų. Alba užmetė violončelę, nebent nuoga pagriežė priešais topazo spalvos guolį, o į paskaitas universitete ateidavo tarsi apsvaigusi. Migelis taip pat apleido diplominį darbą ir politinius susirinkimus, nes jie troško būti kartu kiekvieną akimirką. Vos tik namiškiai nusisukdavo, jie slapčiomis nerdavo į rūsį. Alba išmoko meluoti ir apsimetinėti. Dėdamasi, jog naktimis turi mokytis, išsikraustė iš kambario, kuriame nuo senelės mirties gyveno kartu su motina, ir įsikūrė pirmame aukšte, kambaryje su langais į sodą, pro kuriuos vidun patekdavo Migelis, tada abu ant pirštų galiukų miegančiu namu slinkdavo į užburtąjį prieglobstį. Bet jie susitikinėdavo ne tik naktį. Jų meilė tapo tokia nekantri, kad retkarčiais Migelis surizikuodavo ateiti dieną, tarsi vagis smukdavo per krūmus prie rūsio durų, kur su širdimi, lipančią pro gerklę, jo laukdavo Alba. Apsikabindavo beprotiškai lyg prieš išsiskyrimą, o tada, dusdami iš laimės, kartu sprukdavo į savo slėptuvę.

Pirmą kartą gyvenime Alba troško būti graži. Gailėjosi, kad nė viena iš nuostabiųjų jos giminės moterų nepadovanojo jai savo grožio; tik iš vienintelės, Rosos, paveldėjo jūros dumblių spalvos

plaukus, tačiau kartu su visa išvaizda jie atrodė veikiau nevykęs kirpėjo bandymas. Migelis atspėjo jos nerimo priežastį. Už rankos nusivedė prie didelio Venecijos veidrodžio, puošiančio vieną slaptojo kambario sieną, nuo suskilusio stiklo nupūtė dulkes, o tuomet, uždegęs visas turimas žvakes, sustatė aplinkui. Ji žiūrėjo į save suskilusio veidrodžio dalelėse. Žvakių šviesoje jos oda įgavo dirbtinį vaškinių figūrų atspalvį. Migelis ėmė ją glamonėti, ji išvydo, kaip jos veidas keičiasi veidrodžio kaleidoskope, ir pagaliau, pažvelgusi į save Migelio akimis, įtikėjo esanti gražiausia visame pasaulyje.

Ši nesibaigianti orgija truko ilgiau negu metus. Galiausiai Migelis parašė diplominį darbą, baigė universitetą ir pradėjo ieškotis darbo. Kai atslūgo nenumaldomas meilės troškulys, jų gyvenimas vėl grįžo į normalias vėžes. Alba stengėsi iš naujo susidomėti mokslais, o jis vėl pasinėrė į politinę veiklą, nes įvykiai nelaukė, šalį draskė ideologinė kova. Netoli savo darbo Migelis išsinuomojo nedidelį butą, čia jie ir susitikinėdavo; per tuos metus, kuriuos praleido nuogi strapaliodami rūsyje, abu gavo chronišką bronchitą, kas apkartino požeminio rojaus saldybę. Alba padėjo butuką papuošti: parūpino užuolaidas, visur prikabinėjo politinių plakatų ir net pasisiūlė atsikraustyti pas jį, tačiau šiuo atžvilgiu Migelis buvo nepalenkiamas.

– Ateina pavojingi laikai, mylimoji, – paaiškino. – Negalima, kad būtum šalia, nes kai prireiks, išeisiu pas partizanus.

– Ir aš eisiu su tavimi, kur tik reikės, – pažadėjo ji.

– Šitai daroma ne iš meilės, bet dėl politinių įsitikinimų, o tu jų neturi, – atsakė Migelis. – Mes negalime priimti mėgėjų.

Šie žodžiai Albai pasirodė žiaurūs, ir praėjo keleri metai, kol ji gerai suvokė jų prasmę.

Senatorius Trueba jau buvo sulaukęs amžiaus, kai galėjo išeiti į pensiją, tačiau tokia mintis jam net neatėjo į galvą. Rytais skaitydavo laikraštį ir pro dantis murmėdavo. Padėtis per tuos metus smarkiai pasikeitė, ir jis jautė, jog įvykiai jį aplenkia, nemanė tiek gyvensiąs, kad tektų su jais susidurti. Gimė, kai mieste dar nebu-

vo elektros, ir nors per televiziją išvydo Mėnulyje vaikštant žmogų, jokios permainos jo neparuošė šalyje bręstančiai revoliucijai, kuri visa apvers.

Tik Chaimė nekalbėdavo apie tai, kas vyksta. Kad išvengtų rietenų su tėvu, įprato patylėti ir netrukus įsitikino, jog taip daug patogiau. Tylėjimo įžadus sulaužydavo tik Albai apsilankius jo knygų tunelyje. Dažniausiai dukterėčia atkeliaudavo naktiniais marškiniais, šlapiais po dušo plaukais, atsisėsdavo kojūgalyje ir pasakodavo linksmus dalykus, nes, kaip pati sakydavo, jis lyg magnetas traukia svetimus rūpesčius ir nepataisomas bėdas, tad turi jam pranešinėti, kas naujo pavasario ir meilės pasaulyje. Jos geri ketinimai prieštaraudavo poreikiui aptarti su dėde ją kamuojančius klausimus. Jų nuomonės niekuomet nesutapdavo. Skaitydavo tas pačias knygas, tačiau kai imdavo jas nagrinėti, jų požiūriai būdavo visiškai priešingi. Chaimė šaipydavosi iš jos politinių idėjų, barzdotų draugų ir priekaištaudavo, kam įsimylėjo kavinės teroristą. Jis vienintelis visuose namuose žinojo apie Migelį.

– Pasakyk tam snargliui, kad ateitų ir vieną dieną pabūtų su manimi ligoninėje. Žiūrėsim, ar neišgaruos noras tuščiai gaišti laiką pamfletams ir prakalboms, – tarė kartą dėdė Albai.

– Jis advokatas, dėde, o ne gydytojas, – atšovė ji.

– Nesvarbu. Ten mums visokių reikia. Tiktų net santechnikas.

Chaimė buvo įsitikinęs, kad po tiek kovos metų socialistai galiausiai laimės. Teigė, kad liaudis pagaliau suvokė savo norus ir jėgą. Alba kartojo Migelio žodžius, kad buržuaziją galima nuversti tik karu. Chaimė bijojo bet kokio ekstremizmo ir tvirtino, kad partizaninis karas pateisinamas tik tuomet, kai viešpatauja tironas ir nebelieka kitos išeities, tik šaudyti, tačiau šalyje, kur padėtį gali pakeisti visuotiniai rinkimai, tai nenormalu.

– Niekada nėra buvę, dėde, nebūk naivus, – atšaudavo Alba. – Jie niekada neleis, kad laimėtų socialistai.

Ji mėgino paaiškinti Migelio požiūrį: negalima laukti lėtų istorijos posūkių, pamažėle šviesti ir raginti liaudies, nes pasaulis į priekį lekia šuoliais, o jie lieka užnugaryje; be to, radikalūs pokyčiai pasiekiami ne geruoju ir ne be smurto. Istorija tai patvirtina.

Ginčas užsitęsdavo ir abu susipainiodavo neaiškioje retorikoje, kaltindami vienas kitą didesniu negu asilo užsispyrimu. Pabaigoje vis tiek pasibučiuodavo linkėdami labos nakties ir išsiskirdavo su mintimi, kad pašnekovas – nepaprastas žmogus.

Vieną dieną per vakarienę Chaimė pranešė, kad laimės socialistai, bet kadangi tai pranašavo jau dvidešimt metų, niekas nepatikėjo.

– Jei būtų gyva tavo motina, pasakytų, kad laimės tie patys kaip visada, – niekinamai atsakė senatorius Trueba.

Tačiau Chaimė žinojo, ką kalba. Jam pasakė Kandidatas. Juodu jau daugelį metų buvo draugai, ir vakarais Chaimė dažnai užeidavo pas jį pažaisti šachmatais. Jis buvo tas pats socialistas, kuris jau aštuoniolika metų taikėsi į Prezidento postą. Pirmą kartą Chaimė jį išvydo iš už tėvo nugaros, kai šis, dalyvaudamas rinkimų kampanijoje, pravažiavo dūmų debesyje paskendusiu traukiniu. Tuomet Kandidatas buvo jaunas ir tvirtas, veidas prakaulus kaip medžioklinio šuns snukis. Dvarininkams tyčiojantis ir švilpiant, o įtūžusiems kaimiečiams tylint, jis rėkdavo aistringas prakalbas. Kaip tik tuomet broliai Sančesai kryžkelėje nukryžiavo socialistų veikėją, o Estebanas Trueba nuplakė Pedrą Terserą Garsiją jo tėvo akivaizdoje už tai, kad nuomininkams skleidžia keistą tėvo Chosė Dulsė Marijos sugalvotą Biblijos versiją. Jo draugystė su Kandidatu prasidėjo atsitiktinai: vieną sekmadienio vakarą jį iškvietė iš ligoninės į vienus namus pas staiga susirgusį pacientą. Greitosios pagalbos automobiliu jis nuvyko nurodytu adresu, paskambino į duris, atidarė pats Kandidatas. Chaimė nesunkiai jį atpažino, nes ne sykį buvo matęs portretą, be to, nuo tų laikų, kai važiavo anuo traukiniu, atrodė visiškai nepasikeitęs.

– Užeikite, daktare, mes jūsų laukėme, – pasisveikino Kandidatas.

Nuvedė į tarnaitės kambarį, kur jo dukterys mėgino padėti moteriai, regis, dūstančiai: jos veidas buvo pamėlęs, iš burnos karojo siaubingai sutinęs liežuvis.

– Užvalgė žuvies, – paaiškino daktarui.

– Atneškite deguonies iš mašinos, – tarė Chaimė, ruošdamas švirkštą.

Abu su Kandidatu sėdėjo šalia lovos, kol moteris pradėjo normaliai kvėpuoti ir galėjo susikišti liežuvį į burną. Šnekėjosi apie socializmą ir šachmatus – tokia buvo jų tvirtos draugystės pradžia. Chaimė prisistatė motinos pavarde, kuria visuomet naudodavosi, nė neįsivaizduodamas, kad kitą dieną partijos saugumo tarnyba Kandidatui praneš, jog jis – senatoriaus Truebos sūnus, vadinasi, pikčiausias priešas. Tačiau Kandidatas niekuomet apie tai neužsiminė ir iki paskutinės valandos, kai jie padavė vienas kitam ranką tarp liepsnų ir švilpiant kulkoms, Chaimė abejojo, ar kada nors išdrįs pasakyti jam tiesą.

Šitiek metų nesėkmingai dalyvavęs rinkimuose ir gerai pažindamas liaudį, Kandidatas anksčiau už visus suvokė, jog dabar jie laimės. Pasakė Chaimei ir įspėjo niekam neprasitarti: tegul dešinieji į rinkimus ateina būdami tikri savo pergale, pasipūtę ir susiskaldę, kaip visada. Chaimė atsakė, kad net jei apskelbtų visam pasauliui, niekas nepatikėtų, net patys socialistai, ir pabandė pasakyti tėvui.

Chaimė vis dar dirbo po keturiolika valandų, taip pat ir sekmadieniais, ir politikoje nedalyvavo. Jį gąsdino kovos aršumas: visuomenė skilo į priešingus polius, centre liko neapsisprendėliai, laukiantys, kol paaiškės nugalėtojas, kad galėtų už jį balsuoti. Chaimė nepasidavė tėvui, nepraleidžiančiam progos perspėti apie tarptautinio komunistų sąjūdžio rezgamas pinkles ir chaosą, kuris užgriūtų tėvynę, jei įvyktų neįmanomas dalykas ir laimėtų kairieji. Chaimė neteko kantrybės tik vieną kartą, kai išvydo visą miestą apkarstytą piktais plakatais, kuriuose buvo pavaizduota vieniša motina didžiuliu pilvu, bergždžiai besistengianti išplėšti sūnų iš komunisto kareivio, išvežančio jį į Maskvą. Šitaip senatorius Trueba ir jo sekėjai kartu su užsienio ekspertais, atsiųstais specialiai šitam reikalui, pradėjo bauginimo kampaniją. To Chaimei buvo jau per daug. Nusprendė nebegalįs ilgiau gyventi po vienu stogu su tėvu. Jis užrakino savo tunelį, susikrovė drabužius ir iškeliavo nakvoti į ligoninę.

Paskutiniais mėnesiais prieš rinkimus įvykiai vis spartėjo. Visos sienos buvo nuklijuotos kandidatų portretais, iš lėktuvų buvo mė-

tomos brošiūros, gatves užvertė makulatūra, sninganti iš dangaus. Radijas rėkavo partijos šūkius, abiejų pusių partiečiai beprotiškai lažinosi. Naktimis jaunimo būriai eidavo į gatves mušti ideologinių priešų. Partijos rengė didžiules rėmėjų demonstracijas. Alba iš džiaugsmo šokinėjo, tačiau Migelis jai paaiškino, kad rinkimai – tai butaforija, visiškai nesvarbu, kas laimės, švirkštas juk senas, kas kad adata nauja, o revoliucija daroma ne prie balsadėžių, o krauju. Mintis, kad įmanoma taiki, demokratinė revoliucija, paremta visiška nuomonių laisve, prieštaravo pačiai jos sąvokai.

– Tas vargšas vaikinas beprotis! – sušuko Chaimė, kai Alba jam papasakojo. – Mes laimėsime, ir jis tais žodžiais pasprings.

Iki tol Chaimė įstengė Migelio išvengti. Jo pažinti nenorėjo, nes kankino slaptas, nenusakomas pavydas. Jis padėjo Albai gimti, šimtus kartų laikė ją ant kelių, išmokė skaityti, mokėjo už koledžą, atšventė visus jos gimtadienius. Jausdamasis jai tarsi tėvas, negalėjo ramiai žiūrėti, kaip ji virsta moterimi. Pastebėjo, jog per pastaruosius metus ji pasikeitė, bet apgaudinėjo save klaidingais paaiškinimais, nors iš patyrimo žinojo, kad tokį spindesį moteriai suteikia tik meilės pažinimas. Matė, kaip Alba tiesiog per vieną naktį suaugo, kaip atsikratė neapibrėžtų paauglystės formų ir tapo patenkinta, švelnia moterimi. Su absurdišku užsispyrimu laukė, kad dukterėčios meilė pasirodys esanti vienadienė, nes širdies gilumoje negalėjo susitaikyti su mintimi, kad jai reikia kito vyro, ne vien jo. Tačiau ilgiau nekreipti dėmesio į Migelį negalėjo. Tuo laiku Alba jam pasakė, kad serga Migelio sesuo.

– Pasikalbėk su Migeliu. Jis tau papasakos apie savo seserį. Padaryk tai dėl manęs, – prašė Alba.

Kai Chaimė kavinėje susipažino su Migeliu, visus įtarimus nuplovė užplūdusi simpatijos banga, nes vyras, sėdintis priešais ir nervingai maišantis kavą, neatrodė pasipūtęs ir aršus ekstremistas, kokį tikėjosi išvysti, o buvo jausmingas, išsigandęs jaunuolis, kuris kalbėjo apie sesers ligos požymius vos sulaikydamas ašaras.

– Nuvesk mane pas ją, – tarė Chaimė.

Migelis ir Alba nuvedė jį į bohemos kvartalą. Miesto centre, šalia modernių pastatų iš plieno ir stiklo, į kalną vingiavo daili-

ninkų, keramikų, skulptorių gatvelės. Ten, pertvėrę senovinius namus, jie įsirengė nedideles studijas. Amatininkų dirbtuvių stogai buvo įstiklinti, o dailininkai lindėjo tamsiuose urvuose, didybės ir sielvarto karalijose. Gatvelėse drąsiai žaidė vaikai, gražuolės moterys ilgais drabužiais ant nugaros arba klubų nešiojo kūdikius, barzdoti apsnūdę, abejingi vyrai, atsisėdę kiemuose ir tarpduriuose, žiopsojo į pro šalį slenkantį gyvenimą. Migelis, Alba ir jos brolis sustojo priešais prancūziško stiliaus namą, kurio frizai, tarsi kreminis tortas, buvo papuošti angeliukais. Užlipo siaurais laiptais, pastatytais atsarginiam išėjimui gaisro atveju, tačiau pastatą padalijus į daug dalių, jie tapo vieninteliu būdu įeiti. Jie lipo viršun spirale besisukančiais laiptais, į juos tvoskė aštrus česnako, marihuanos ir terpentino kvapas. Viršutiniame aukšte Migelis sustojo priešais siauras oranžine spalva nudažytas duris. Išsitraukė raktą ir atrakino, jie įėjo vidun. Chaimei ir Albai atrodė, tarsi būtų patekę į paukščių narvą. Kambarys buvo apvalus, jo viršų puošė absurdiškas bizantinis kupolas, aplink kurį ėjo langai, pro juos galėjai grožėtis miesto stogais, jausdamasis padebesyse. Ant palangių lizdus susisuko karveliai, jų išmatos ir plunksnos dar labiau išmargino stiklus. Ant kėdės prie vienintelio stalo sėdėjo moteris apdriskusiu chalatu, kurio krūtinę puošė išsiuvinėtas drakonas. Chaimė ne iškart ją pažino.

– Amanda... Amanda... – sumurmėjo.

Nebuvo jos matęs daugiau kaip dvidešimt metų: nuo tada, kai meilė, kurią abu jautė Nikolui, įveikė tą, kurią jautė vienas kitam. Per tą laiką atletiškas juodbruvas jaunuolis lygiai sušukuotais ir nuolat drėgnais plaukais, kuris vaikščiodavo garsiai skaitydamas medicinos vadovėlius, nuo dažno lankstymosi prie ligonių kiek pakumpo. Nors buvo žilstelėjęs, rimto veido ir akiniais su metaliniais rėmeliais, iš esmės liko nepasikeitęs. Deja, kad atpažintum Amandą, reikėjo ją labai mylėti. Ji atrodė daug vyresnė, negu buvo iš tikrųjų, labai sulysusi, kone vieni kaulai, oda pageltusi ir išsekusi, pirštai geltoni nuo nikotino. Akys raudonos ir užtinusios, be jokio gyvumo, vyzdžiai išsiplėtę, tad atrodė įbauginta ir bejėgė. Ji nematė nei Chaimės, nei Albos, žiūrėjo vien į Migelį.

Mėgino atsikelti, bet susvyravo ir vos nenugriuvo. Brolis prišoko ir priglaudė ją prie krūtinės.

– Jūs pažįstami? – nustebęs paklausė Migelis.

– Taip, buvome pažįstami prieš daug metų, – atsakė Chaimė.

Nusprendė, kad beprasmiška kalbėti apie praeitį, o Migelis ir Alba per jauni, kad suprastų nepataisomos netekties jausmą, kurį jis dabar jaučia. Vienu brūkštelėjimu buvo nutrintas čigoniškos merginos paveikslas, kurį visus tuos metus saugojo širdyje kaip vienintelę vienišo savo likimo meilę. Padėjo Migeliui paguldyti moterį ant sofos, kur ji miegodavo, ir pataisė pagalvį. Amanda laikė chalatą silpnai gindamasi ir kažką murmėdama. Ją purtė konvulsiškas drebulys, ji švogždė tarsi nuilsęs šuo. Alba pašiurpusi ją stebėjo. Tik kai Amanda nurimo ir užsimerkė, atpažino moterį, besišypsančią mažoje fotografijoje, kurią Migelis visuomet nešiojosi piniginėje. Chaimė kalbėjo Albai nepažįstamu balsu ir netrukus Amandą nuramino. Švelniai, tėviškai ją glostė, kaip glostydavo gyvulius, kol ligonė atsipalaidavo ir leido atsmaukti seno kiniško chalato rankoves, iš kurių išlindo plonytės lyg skeleto rankos. Jos buvo nusėtos mažyčiais randais, mėlynėmis ir dūrių skylutėmis, kai kurios užkrėstos pūliavo. Tuomet apžiūrėjo kojas – šlaunys irgi buvo subadytos. Chaimė liūdnai į ją žvelgė ir tą akimirką suprato, kiek vienatvės, skurdo, nelaimingų meilių teko išgyventi šiai moteriai ir kokį baisų kelią nueiti, kol atsidūrė tokioje beviltiškoje padėtyje. Prisiminė, kokia buvo jauna, kaip žavėjo besiplaikstančiais plaukais, dzinguliuojančiais papuošalais, juoku kaip varpelio skambėjimas ir noru pulti prie keisčiausių idėjų, pasiryžimu karštai siekti savo svajonių. Prakeikė save, kam ją paleido ir kam abu prarado šitiek laiko.

– Reikia paguldyti į ligoninę. Ją išgelbės tik detoksikacija, – tarė ir pridūrė: – Jai teks daug iškentėti.

Dvyliktas skyrius

Sąmokslas

Kaip ir pranašavo Kandidatas, socialistai, susivieniję su kitomis kairiosiomis partijomis, laimėjo prezidento rinkimus. Saulėtas rinkimų rugsėjo rytas prasidėjo be jokių nesklandumų. Tie, kurie laimėdavo visada, nuo neatmenamų laikų pripratę prie valdžios, nors ir regėjo, kaip pastaraisiais metais jų pajėgos nusilpo, jau kelias savaites ruošėsi švęsti pergalę. Parduotuvėse išnyko visi alkoholiniai gėrimai, turguose nebeliko šviežių žuvų, o konditerijos kepyklos dirbo dvigubu pajėgumu, kad patenkintų padidėjusią tortų ir pyragaičių paklausą. Aukštutiniame rajone niekas nesunerimo dėl preliminarinių rezultatų suskaičiavus balsus provincijose, nes žinojo, kad lemia balsai, surinkti sostinėje. Senatorius Trueba, visiškai ramus ir kuo puikiausios nuotaikos, sekė balsavimo eigą iš partijos būstinės, su panieka nusijuokdamas, kai koks darbuotojas imdavo nervintis regėdamas nenuneigiamą opozicijos kandidato pirmavimą. Senatorius Trueba, laukdamas pergalės, į gedulingo kostiumo švarko kilpelę įsisegė raudoną rožę. Televizija paėmė iš jo interviu, ir visa šalis išgirdo jį išdidžiai sakant: „Laimėsime mes, tie patys kaip visada“ – ir keliant tostą už „demokratijos gynėjus“.

Didžiajame name ant kampo Blanka, Alba ir tarnaitės sėdėjo priešais televizorių siurbčiodamos arbatą ir triaukšdamos skrebučius. Jos sekė rinkimus ir popieriuje žymėjosi rezultatus, kai ekrane pasirodė kaip niekad pasenęs ir užsispyręs jų senelis.

– Jį ištiks priepuolis, – tarė Alba, – nes šį kartą laimės kiti.

Netrukus visiems buvo aišku, kad tik stebuklas gali pakeisti per dieną susiklosčiusius rezultatus. Aukštutiniame rajone baltų,

mėlynų ir geltonų vilų gyventojai nuleido žaliuzes, užtrenkė duris, staigiai nuėmė vėliavas ir įsinešė savojo kandidato portretus, kurie jau kabėjo balkonuose. Tuo tarpu lūšnynų ir darbininkų rajonų žmonės ištisomis šeimomis – tėvai, vaikai, seneliai, – apsirengę šventadieniniais drabužiais, išėjo į gatves ir linksmai patraukė centro link. Turėjo nešiojamus radijo aparatus, kad galėtų klausytis rezultatų. Aukštutiniame rajone kai kurie studentai, užsikrėtę idealizmu, šaipėsi iš giminaičių, niūriai spoksančių į televizorius, ir taip pat išlėkė į gatves. Iš pramoninių rajonų tvarkingomis kolonomis žygiavo darbininkai, iškėlę kumščius, dainuodami rinkimų dainas. Centre visi susijungė ir šaukė tarsi vieno žmogaus balsu, kad susivienijusios liaudies niekas nenugalės. Išsitraukę baltas skepetaites, laukė. Vidurnaktį sužinojo, kad laimėjo kairieji. Akies mirksniu išsibarstę būreliai susiglaudė, padidėjo, ir gatves užtvindė džiūgaujanti žmonių minia, kuri šokinėjo, šaukė, glėbesčiavosi ir juokėsi. Žmonės uždegė deglus, balsai ir šokiai virto tvarkinga eisena, kuri pradėjo žygiuoti dailių turtingiausių kvartalų link. Neįprastas vaizdas: vyrai didžiuliais darbininkų batais, moterys, ant rankų nešinos vaikais, ir vienmarškiniai studentai ramiai ėjo prašmatnia uždraustąja zona, kur anksčiau retai išdrįsdavo įkelti koją ir kur jie buvo svetimi. Jų dainos ir žingsniai bei deglų šviesa skverbėsi į tylius užsidariusius namus, kur žmogeliai drebėjo įsitikinę, kad prasidėjo jų pačių įkvėpta siaubo kampanija ir kad liaudis sudraskys juos į gabalėlius ar, geriausiu atveju, atims visą turtą ir išsiųs į Sibirą. Tačiau minia nepuolė nė vienų durų, neištrypė gėlių darželių. Žmonės džiaugsmingai pražygiavo nepalietę gatvėje sustatytų prabangių automobilių, apėjo aikštes ir parkus, kuriuose niekuomet nebuvo vaikščioję, sužavėti stabtelėdavo ties parduotuvės vitrinomis, kurios žibėjo lyg per Kalėdas, pilnos jiems nežinomos paskirties daiktų, ir toliau taikiai traukė savo keliu. Kai būriai žengė pro jų namą, Alba išbėgo lauk ir įsimaišė tarp žmonių, dainuodama visa gerkle. Džiaugsmingi būriai marširavo per naktį. Rūmuose stovėjo neatkimšti šampano buteliai, ant sidabrinių padėklų vyto omarai, o tortais ropinėjo musės.

Auštant besiskirstančioje minioje Alba pamatė į nieką kitą ne-

panašų Migelio stotą – jis rėkė ir mosikavo vėliava. Alba skynėsi prie jo kelią bergždžiai šaukdama, nes šurmulyje jis negalėjo jos išgirsti. Kai ji išdygo jam priešais ir Migelis ją išvydo, įdavė vėliavą arčiausiai einančiam, apkabino ją ir pakėlė nuo grindinio. Abudu buvo nusikamavę ir bučiuodamiesi iš laimės verkė.

– Sakiau, kad laimėsime geruoju, Migeli! – juokėsi Alba.

– Laimėjome, tačiau dabar reikės pergalę apginti, – atsakė šis.

Kitą dieną žmonės, naktį pratūnoję namuose, drebėdami prie žvakių šviesos, ištrūko tarsi pašėlusi lavina, užplūdo bankus ir pareikalavo atiduoti pinigus. Kas tik turėjo ką nors vertingo, nusprendė pasikišti po čiužiniu arba išsiųsti į užsienį. Po dvidešimt keturių valandų nekilnojamojo turto kaina nusmuko perpus, o lėktuvus užplūdo isteriški pabėgėliai, trokštantys pasprukti iš šalies, kol dar neužėjo rusai ir neaptvėrė sienos spygliuota viela. Liaudis, naktį triumfavusi, susirinko pažiūrėti, kaip buržujai stovi eilėse prie bankų, ir kvatojo visa gerkle. Per kelias valandas šalis pasidalijo į dvi nesutaikomas puses, ir šitas pasidalijimas pakeitė kiekvieną šeimą.

Senatorius Trueba naktį praleido partijos būstinėje, prievarta sulaikytas savo sekėjų, kurie buvo įsitikinę, kad jei jis išeis į gatvę, minioje kas nors lengvai jį atpažins ir pakabins ant stulpo. Trueba buvo labiau nustebintas negu supykęs. Negalėjo patikėti tuo, kas įvyko, nors jau daug metų pats giedojo giesmelę, kad šalyje pilna marksistų. Nesijautė prislėgtas, veikiau atvirkščiai. Senoje kovotojo širdyje plazdėjo seniai bepatirtas pakilus jausmas.

– Vienas dalykas laimėti rinkimus, o visai kas kita – prezidentauti, – paslaptingai tarė apsiašarojusiems bendraminčiams.

Žinoma, tuomet mintis pašalinti naująjį Prezidentą dar niekam nebuvo atėjusi į galvą, nes jo priešai buvo įsitikinę, jog jį sutriuškins tuo pačiu teisiniu būdu, kuris ir padėjo pasiekti jam pergalę. Kaip tik apie tai Trueba ir mąstė. Kitą dieną, kai tapo akivaizdu, kad šventiškos minios nėra ko baimintis, jis išlindo iš savo slėptuvės ir išvažiavo į vasarnamį užmiestyje, kur įvyko slaptas pasitarimas. Ten susitiko su keliais politikais, kariškių grupele ir amerikiečiais, pasiųstais jų žvalgybos; visi drauge numatė planą,

turintį paralyžiuoti naująją valdžią, – ekonomikos destabilizaciją, kaip jie pavadino sabotažą.

Didžiulis namas, kuriame susibūrė, buvo kolonijinio stiliaus, su grįsta terasa. Kai atvyko senatorius Trueba, priešais ją jau stovėjo keletas automobilių. Jį sutiko džiugiai, nes Truebą visi laikė vienu iš neginčijamų dešiniojo sparno vadovų, be to, jis, numatydamas viską jau prieš kelis mėnesius, buvo susisiekęs su kuo reikia. Pavalgę pietus – šaltos žuvies su avokadų padažu, brendyje kepto paršelio ir šokoladinio pudingo, – tarnus paleido ir užrakino valgomojo duris. Čia bendrais bruožais ir numatė strategiją. Po to visi atsistoję pakėlė tostą už tėvynę. Visi, išskyrus užsieniečius, buvo pasiryžę rizikuoti puse asmeninio turto, tačiau tik senasis Trueba sutiko paaukoti ir gyvybę.

– Nepaliksime jo ramybėje nė minutės. Turės atsistatydinti, – tvirtai tarė.

– O jei nepavyks, turime šitą, – pridūrė generolas Urtadas, ant staltiesės padėdamas tarnybinį pistoletą.

– Karinis perversmas mūsų nedomina, generole, – pedantiška ispanų kalba atrėmė JAV ambasados žvalgybos vadovas. – Reikia, kad marksizmas triukšmingai žlugtų ir sugriūtų pats, tada jį išgyvendintume ir iš kitų šio žemyno šalių. Suprantate? Šį reikalą sutvarkyti padės pinigai. Dar galime papirkti kai kuriuos parlamento narius, kad tvirtinant naująjį prezidentą balsuotų prieš. Tai numatyta Konstitucijoje: absoliučios daugumos balsų nelaimėjo, todėl galutinai nuspręsti privalo Kongresas.

– Išmeskite šitą mintį iš galvos, misteri! – sušuko senatorius Trueba. – Papirkti nepavyks! Kongreso ir ginkluotųjų pajėgų sugundyti neįmanoma. Verčiau paskirkime šiuos pinigus žiniasklaidai nupirkti. Taip galėsime manipuliuoti viešąja nuomone, kuri vienintelė iš tikrųjų svarbi.

– Beprotystė! Pirmasis marksistų žingsnis bus uždrausti laisvą spaudą! – unisonu sušuko keli balsai.

– Patikėkite, ponai, – prieštaravo senatorius Trueba. – Šitą šalį aš pažįstu. Spaudos laisvės jie neįveiks. Be to, jų šūkis – gerbti demokratines laisves. Sugausime juos jų pačių spąstais.

Senatorius Trueba buvo teisus. Parlamento narių papirkti nepavyko, ir kairiųjų atstovas įstatymų numatytu laiku taikiai atėjo į valdžią. Tą dieną dešinieji ėmė kaupti neapykantą.

Po rinkimų pasikeitė visų gyvenimas: tie, kuriems atrodė, kad galės gyventi kaip anksčiau, greitai suprato apsigavę. Pedrui Terserui Garsijai permainos buvo žiaurios. Iki tol gyveno išvengdamas kasdienybės spąstų, laisvas ir neturtingas tarsi klajojantis trubadūras, niekuomet neavėjo odinių batų, neryšėjo kaklaraiščio ir neturėjo laikrodžio, mėgaudavosi tokia prabanga kaip švelnumas, atvirumas, išlaidumas ir siesta, nes neturėjo niekam atsiskaityti. Kiekvieną kartą jam būdavo vis sunkiau atrasti pakankamai nerimo ir skausmo, kad galėtų sukurti naują dainą, nes per tuos metus pasiekė absoliučią vidinę ramybę. Anksčiau jį įkvėpdavęs jaunystės maištingumas virto savimi patenkinto žmogaus geraširdiškumu. Gyveno asketiškai kaip pranciškonas. Visiškai netroško nei pinigų, nei valdžios. Vienintelis debesėlis, temdęs jo ramybę, buvo Blanka. Paaugliška meilė be ateities nustojo jį dominti, ir jis tvirtai nusprendė, jog Blanka yra vienintelė jam skirta moteris. Suskaičiavo metus, kuriuos slaptai ją mylėjo, ir negalėjo prisiminti nė vieno tarpsnio savo gyvenime, kuriame ji neegzistavo, – bent mintyse. Po Prezidento rinkimų jo būties pusiausvyrą suardė būtinybė bendradarbiauti su valdžia. Atsisakyti negalėjo, nes, kaip jam paaiškino, kairiosioms partijoms neužtenka žmonių, tinkamų visoms pareigoms.

– Bet aš kaimietis. Nieko nesimokęs, – mėgino pasiaiškinti.

– Nesvarbu, drauguži. Jūs bent jau populiarus. Net jei suklysite, žmonės atleis, – nuramino jį.

Taip jis pirmą sykį gyvenime atsidūrė už rašomojo stalo, gavo asmeninę sekretorę, o už nugaros kabojo didingas paveikslas, vaizduojantis Valstybės Įkūręją kažkokiame didvyriškame mūšyje. Pedras Terseras Garsija žvelgė pro savo prabangaus kabineto langą, apkaltą grotomis, ir matė tik mažutytį pilko dangaus lopelį. Jo pareigos buvo nelengvos. Dirbdavo nuo septintos ryto iki vėlaus vakaro ir taip išvargdavo, kad nebeįstengdavo gitara išgauti nė vieno

akordo, o dar mažiau – mylėti Blanką su įprasta aistra. Kai nugalėję Blankai nuolat iškylančias ir naująsias jo darbo keliamas kliūtis, atrasdavo laiko pasimatymui, lovoje juos užvaldydavo ne tiek geidulys, kiek įtampa. Mylėdavosi vangiai, pertraukinėjami telefono skambučių, genami laiko, kurio jiems niekada neužtekdavo. Blanka nustojo vilkėti viliojančius apatinius, nes jie tapo beprasmiu gundymu, o ji atrodydavo juokingai. Netrukus susitikę jie tik gulėdavo apsikabinę kaip kokia senelių pora ir draugiškai šnekučiuodavosi apie kasdienius reikalus ir tautą užgriuvusias problemas. Vieną dieną Pedras Terseras susigriebė, kad jau mėnuo, kaip nesimylėjęs, o blogiausia, kad nė vienas nejautė tikro noro. Tai jį pribloškė. Žinojo, kad tokiame amžiuje impotencija dar ankstoka, todėl nusprendė – kaltas dabartinis jo gyvenimas ir viengungystės metais įgyti įpročiai. Pagalvojo, kad jei gyventų su Blanka normaliai ir ji kas dieną jo lauktų šeimos židinyje, viskas būtų kitaip. Pasiūlė jai pagaliau susituokti, nes jam galutinai įgriso pasimatymai, jis jau nebe tokio amžiaus, kad galėtų taip gyventi. Blanka jam atsakė taip pat, kaip jau buvo atsakiusi daug sykių.

– Turiu pagalvoti, mylimasai.

Ji nuoga sėdėjo ant siauros Pedro Tersero lovos. Jis ramiai ją nužvelgė ir pamatė, kad laikas prikišęs savo nagus: ji tapo storesnė, liūdnesnė, rankos susuktos reumato, o nuostabiosios krūtys, dėl kurių anais laikais negalėdavo užmigti, lėtai, bet užtikrintai plero lyg prinokusios matronos. Vis dėlto ji jam atrodė tokia pat graži kaip jaunystėje, kai jie mylėdavosi paupio nendryne, todėl ir buvo gaila, kad jo nuovargis stipresnis už aistrą.

– Galvoji jau pusę šimtmečio. Užtenka. Dabar arba niekad, – nusprendė jis.

Blanka nenustebo, nes jau ne pirmą sykį išgirdo ultimatumą. Kaskart, kai palikdavo jaunikle meilužę ir grįždavo pas ją, kalbindavo tekėti beviltiškai kabindamasis į jos meilę ir ieškodamas atleidimo. Tą patį sakė, kai sutiko išsikelti iš darbininkų rajono, kur tiek metų laimingai gyveno, ir įsikūrė viduriniosios klasės bute. „Arba tekėk už manęs, arba daugiau nesimatysime“.

Blanka nesuprato, kad šį kartą Pedro Tersero apsisprendimas buvo tvirtas.

Išsiskyrė pikti. Ji apsirengė, greitai susirinko ant grindų išmėtytus drabužius, plaukus susuko į kuodą ir prisegė keliais smeigtukais, kuriuos ištraukė iš sujauktos lovos. Pedras Terseras užsidegė cigaretę ir nenuleido akių nuo jos, kol rengėsi. Blanka apsiavė, pasiėmė rankinuką ir prie durų mostelėjo atsisveikindama. Buvo tikra, kad kitą dieną jis jai paskambins ir įvyks dar vienas įspūdingas susitaikymas. Pedras Terseras nusisuko į sieną. Karti grimasa suspaudė lūpas. Po to karto jie nesimatė dvejus metus.

Kelias dienas Blanka laukė, kol jis su ja susisieks, kaip visuomet darydavo. Nė karto nebuvo kitaip, net tuomet, kai ji ištekėjo ir jie metus gyveno toli vienas nuo kito. Net ir tada būtent jis jos ieškojo. Tačiau trečią dieną, negavusi jokios žinelės, pradėjo nerimauti. Vartėsi lovoje kankinama įkyrios nemigos. Padvigubino raminamųjų dozę, vėl ėmė skųstis migrena ir neuralgija, o norėdama užsimiršti, vieną po kito į krosnį kišo ir iš jos traukė šimtus prakartėlių pabaisų. Tačiau nekantrumo užgniaužti neįstengė. Galiausiai paskambino jam į ministeriją. Moteriškas balsas pasakė, kad draugas Garsija susirinkime ir jam negalima trukdyti. Kitą dieną Blanka vėl paskambino. Skambino savaitę, kol įsitikino, kad taip su juo nesusisieks. Šiaip taip įveikusi iš tėvo paveldėtą begalinį išdidumą, apsivilko geriausią suknelę, apsijuosė odiniu diržu ir iškeliavo pas jį į butą. Raktas, kurį turėjo, netiko, todėl paskambino skambučiu. Duris atidarė ūsuotas žmogėnas droviomis moksleivės akutėmis.

– Draugas Garsija čia negyvena, – tarė jis ir nepakvietė užeiti.

Tuomet ji suvokė, jog jį prarado. Miglotai išvydo ateitį: regėjo save bekraštėje dykumoje, apsikrovusią beprasmiais rūpesčiais vien tam, kad prastumtų laiką, be vienintelio vyro, kurį mylėjo visą gyvenimą, be glėbio, kuriame užmigdavo nuo tokių tolimų vaikystės dienų. Atsisėdo ant laiptų ir apsiverkė. Ūsuotas vyriškis tyliai uždarė duris.

Niekam apie tai nepasakojo. Alba paklausė, kaip laikosi Pedras Terseras, ir Blanka išsisukinėdama atsakė, kad labai užsiėmęs naujoje vyriausybėje. Vis dar davė keramikos pamokas panelėms ir dauniukams, pradėjo mokyti ir lūšnynų moteris, susiorganizavu-

sias išmokti naujų amatų. Organizuotumo tikrai reikėjo, nes netrukus „kelias į socializmą" pavirto mūšio lauku. Kol liaudis šventė pergalę, auginosi plaukus ir barzdas, vieni į kitus kreipdavosi „drauge", atgaivino užmirštas folkloro ir tautodailės tradicijas, naudodamiesi naujomis savo teisėmis, rengė ilgėliausius darbininkų susirinkimus, kur visi kalbėdavo kartu ir niekuomet dėl nieko nesusitardavo, dešinieji ėmėsi strateginių veiksmų, kuriais ketino sužlugdyti šalies ekonomiką ir sukompromituoti vyriausybę. Jų rankose buvo galingiausios žiniasklaidos priemonės ir beveik neišsemiami ekonominiai resursai, be to, juos rėmė JAV, sabotažui paskyrusi slaptus fondus. Praėjus keliems mėnesiams, pasirodė rezultatai. Žmonės pirmą kartą turėjo pakankamai pinigų svarbiausiems poreikiams patenkinti ir nusipirkti daiktams, kurių visuomet troško, tačiau to padaryti negalėjo, nes parduotuvės stovėjo kone tuščios. Prasidėjęs prekių stygius veikiai tapo masiniu košmaru. Moterys kėlėsi auštant ir stojosi į nesibaigiančias eiles, kad nusipirktų liesą viščiuką, keletą vystyklų ar tualetinio popieriaus ritinėlį. Batų tepalas, adatos ir kava tapo prabangos prekėmis, kurias, suvyniotas į gražų popierių, pradėta dovanoti gimtadienio proga. Šalyje kilo panika dėl nepritekliaus, sklandė prieštaringi gandai, esą dings maisto produktai, todėl žmonės nesirinkdami atsargai pirko viską. Stovėdavo eilėse nežinodami, ką pardavinėja, vien bijodami praleisti progą ko nors nusipirkti, net jei to ir nereikia. Atsirado profesionalių stovėtojų eilėse, kurie už žmonišką kainą pastovėdavo už tave. Darbavosi skanėstų pardavėjai, eilei siūlydami savo gaminius, ir net būdavo tokių, kurie laukiantiems per naktį išnuomodavo apklotus. Klestėjo juodoji rinka. Policija mėgino užkirsti jai kelią, tačiau ji plito tarsi maras, todėl kad ir kiek tikrino automobilius ir sulaikinėjo žmones su įtartinais ryšuliais, užgniaužti jos negalėjo. Net vaikai prekiavo mokyklų kiemuose. Isteriškai medžiojant prekes, kildavo visokių nesusipratimų: tie, kurie niekuomet nebandė rūkyti, už cigarečių pakelį mokėjo bet kokią kainą, o bevaikiai pešėsi dėl kūdikių maisto skardinės. Nebeliko atsarginių daiktų virtuvės mechanizmams, mašinoms ir automobiliams. Benzinas buvo nor-

muojamas, ir automobiliai eilėse kartais prastovėdavo dvi paras, apjuosę miestą lyg ilgų ilgiausias saulėje besišildantis smauglys. Laukti tokiose eilėse nebeužteko laiko, o kadangi tarnautojai turėjo vaikščioti pėsti arba važinėti dviračiais, gatves užplūdo uždusę dviratininkai – kažkokia paklaikusi Olandija. Šitaip susiklosčius padėčiai, paskelbė streiką sunkvežimių vairuotojai. Antrą savaitę paaiškėjo, kad tai ne su darbu, o su politika susijęs reikalas ir kad jie į darbą grįžti net neketina. Tvarką norėjo padaryti kariškiai, nes laukuose puvo daržovės, o parduotuvėse nebuvo ko parduoti šeimininkėms, tačiau vairuotojai išardė variklius, todėl šimtų sunkvežimių, tarsi prieštvaniniai padarai užgriozdinusių kelius, neįmanoma buvo pajudinti. Per televiziją kreipėsi Prezidentas, prašydamas kantrybės. Šalį perspėjo, kad vairuotojus papirko imperialistai ir kad šie streikuos amžinai, todėl verčiau augintis daržovių kiemuose ir balkonuose, kol bus surastas kitas sprendimas. Pripratę prie skurdo darbininkai, vištieną ir taip valgydavę tik per Kalėdas ir Nepriklausomybės dieną, neprarado pirmųjų dienų euforijos. Jie pasirengė tarsi karui, nusprendę neleisti, kad ekonominis sabotažas apkartintų pergalę. Toliau linksmai šventė ir gatvėse dainuodavo tas pačias dainas apie tai, kad susivienijusios liaudies niekas nenugalės, nors kiekvieną sykį ta daina skambėjo vis nedarniau, nes į jų gretas nepermaldaujamai skverbėsi susiskaldymas ir neapykanta.

Senatoriaus Truebos, kaip ir visų kitų, gyvenimas irgi pasikeitė. Uždegtas kovos, kurion stojo, atgavo ankstesnes jėgas, ir tai kiek apmalšino pavargusių jo kaulų skausmus. Dirbo kaip sėkmingiausiu savo gyvenimo laikotarpiu. Dažnai užsimaskavęs keliavo į užsienį ir po šalį: lėktuvais, automobiliu ir traukiniais, kuriuose jau nebebuvo privilegijuotosios pirmos klasės. Nepavargdamas aplankė visas šalies provincijas nuo šiaurės iki pietų. Atlaikydavo prabangias vakarienes, kuriomis kiekviename mieste, miestelyje ir kaime jį vaišindavo partijos nariai, apsimesdamas, jog yra išalkęs kaip kalinys, nors senio skrandžiui jau nelabai patiko tokios išdaigos. Gyveno vien slaptomis sueigomis. Pradžioje, vadovaudamasis demokratijos principais, nenorėjo spęsti žabangų naujajai valdžiai, ta-

čiau netrukus atsisakė minties kliudyti jai neperžengiant įstatymų ir susitaikė su tuo, kad pakenkti galima tik nelegaliomis priemonėmis. Pirmasis išdrįso viešai pasakyti, jog marksizmo plitimą gali sustabdyti tik karinis perversmas, nes liaudis, pusę amžiaus laukusi valdžios, jos neatsisakys vien todėl, kad nėra vištienos.

– Meskite tas kvailystes ir čiupkite ginklus! – ragindavo jis, išgirdęs kalbant apie sabotažą.

Jo idėjos nebuvo paslaptis. Pats jas skleidė į visas puses. Retkarčiais, sukilus nepasitenkinimui, per Karo mokyklos tvorą kariūnus jis badydavo pirštais ir šaukdavo, kad jie vištos. Turėjo susirasti asmens sargybinius, kurie apsaugotų nuo jo paties išsišokimų. Dažnai pamiršdavo juos pasamdęs, o pajutęs, kad yra sekamas, pasiusdavo, imdavo įžeidinėti, grasinti lazda ir galiausiai kone uždusdavo nuo tachikardijos. Buvo įsitikinęs, kad jei kas nors nuspręs jį nužudyti, tie du augaloti asilai nesugebės apsaugoti, tačiau tikėjo, jog jų buvimas bent atbaidys atsitiktinius užpuolikus. Mėgino pasamdyti sargybinius ir anūkei, nes ji šlaistosi tarp komunistų, bet kada gali būti nuskriausta vien todėl, kad yra jo giminaitė. Tačiau Alba nenorėjo nė girdėti. „Vaikščioti su samdomu smogiku – tas pat, kas prisipažinti kaltai. Aš neturiu ko bijoti“, – tarė ji. Senelis nedrįso užsispirti, nes jau buvo pavargęs kariauti su šeimos nariais, be to, anūkė buvo vienintelis žmogus pasaulyje, kuriam jautė švelnumą ir kuris jį prajuokindavo.

Tuo tarpu Blanka per juodąją rinką ir pažintis darbininkų rajone, kur mokė moteris keramikos, parūpindavo produktų. Kad gautų maišelį cukraus ar gabalėlį muilo, turėdavo gerokai pasinervinti ir pasidarbuoti. Ji net įsigudrino, kas anksčiau jai buvo visiškai nebūdinga, vieną iš tuščių namo kambarių prikrauti įvairiausių daiktų – kai kurie, atvirai sakant, buvo niekam nereikalingi, pavyzdžiui, iš kinų imigranto pirktos dvi sojų padažo statinaitės. Tuomet uždangstė kambario langus, ant durų pakabino spyną ir vaikščiodavo raktus prisirišusi ant juosmens, nenusiimdavo net maudydamasi, nes niekuo nepasitikėjo, net Chaime ir savo pačios dukra. Ir ne be reikalo. „Tu panaši į kalėjimo sargą, mama“, – sakydavo Alba, sunerimusi dėl motinos manijos užsitikrinti ateitį apsunkinant dabartį. Alba

manė, kad jei nėra mėsos, reikia valgyti bulves, o jei nėra batų, avėti sandalais, bet Blanka, pašiurpinta dukters prasčiokiškumo ir pateisindama laiką, sugaištą kontrabandos suktybėms, laikėsi teorijos, jog nesvarbu, kas atsitinka, smukti negalima. Tiesą pasakius, dabar jie gyveno geriau negu kada nors nuo Klaros mirties, nes pagaliau kažkas ėmėsi namų reikalų ir pasirūpindavo, ką dėti į puodą. Iš Trijų Marijų nuolat atkeliaudavo maisto dėžės, kurias Blanka tučtuojau paslėpdavo. Pirmoji dėžė beveik visa supuvo, ir dvokas, prasiskverbęs iš uždaryto kambario, pasklido po visą namą ir net apylinkę. Chaimė seseriai pasiūlė gendančius produktus atiduoti, išmainyti ar parduoti, tačiau Blanka savo lobiais dalytis nesutiko. Tuomet Alba suprato, kad motina, iki tol atrodžiusi vienintelis normalus šeimos asmuo, taip pat savaip eina iš proto. Kambario sienoje ji prakirto angą, pro kurią traukdavo Blankos atsargas. Išmoko tai daryti taip atsargiai, kad nelikdavo jokių žymių: cukrų, ryžius ir miltus vogė puodeliais, sūrių atsilauždavo, o džiovintų vaisių maišus prakiurdydavo, kad atrodytų pelių darbas, tad ilgiau kaip keturis mėnesius Blanka nieko nenumanė. Kai kilo įtarimas, surašė visus saugomus produktus ir kryželiu pažymėdavo ką paėmusi, manydama, kad taip nučiups vagį. Tačiau Alba pasinaudodavo menkiausiu motinos išsiblaškymu ir pati sąraše pridėdavo pliusiukų, todėl galiausiai Blanka taip susipainiojo, kad nežinojo, ar nebemoka vesti apskaitos, ar šeima suvalgo tris kartus daugiau, negu jos numatyta, ar iš tikrųjų šitame prakeiktame name vis dar slankioja dvasios.

Albos nugvelbti produktai keliavo į Migelio rankas, tas juos kartu su revoliuciniais lapeliais išdalydavo darbininkų rajonuose ir fabrikuose, kviesdamas visus į ginkluotą kovą su oligarchija. Tačiau niekas į jo raginimus nekreipė dėmesio. Buvo įsitikinę, kad jei jų partija atėjo į valdžią įstatymišku keliu, niekas to atimti negali, bent jau iki kitų Prezidento rinkimų.

– Kvailiai! Nemato, kad dešinieji ginkluojasi! – tarė Migelis Albai.

Alba juo patikėjo. Vieną naktį matė, kaip jos namų kieme labai paslaptingai, klausydami Truebos nurodymų, vyrai iškrovė dideles medines dėžes ir sunešė į dar vieną tuščio namo kambarį. Se-

nelis, kaip ir motina, ant kambario durų pakabino spyną ir vaikštinėjo raktus pasikabinęs ant kaklo, sudėtus į tą patį zomšinį maišelį, kuriame laikė Klaros dantis. Alba apie tai papasakojo dėdei Chaimei, mat šis, susitaikęs su tėvu, grįžo gyventi į namus. „Esu beveik tikra, kad ten ginklai“, – tarė jam. Chaimė, kuris tuo metu vaikščiojo tarsi iškritęs iš dangaus ir išbuvo toks iki pat dienos, kai jį nužudė, negalėjo patikėti, tačiau dukterėčia tol zyzė, kol jis sutiko per pietus pasikalbėti su tėvu. Senio atsakymas išsklaidė visas abejones.

– Savo namuose darau, ką noriu, ir atsivežu tiek dėžių, kiek man šauna į galvą! Kad daugiau į mano reikalus nosies nekištumėt! – suriaumojo senatorius Trueba, taip trinktelėdamas į stalą kumščiu, kad nuo smūgio pašoko krištoliniai indai, ir kalba tuo baigėsi.

Tą vakarą Alba nuėjo pas dėdę į knygų tunelį ir pasiūlė prieiti prie senelio ginklų tuo pačiu būdu, kuriuo ji prilenda prie motinos maisto atsargų. Taip ir padarė. Visą naktį kambario, esančio šalia ginklų saugyklos, sienoje gręžė skylę, ją iš vienos pusės užstatė spinta, o iš kitos – pačiomis uždraustosiomis dėžėmis. Pro tą skylę įlindo į senelio užrakintą kambarį su plaktuku ir replėmis. Alba, šioje srityje jau įgijusi patirties, nurodė Chaimei atidarinėti apatines dėžes. Atidarę rado kovinius ginklus, kuriuos išvydę išsižiojo, nes nebuvo matę tokių tobulų žudymo įrankių. Per kitas dienas išvogė viską, ką tik galėjo, tuščias dėžes prikrovė akmenų, kad keliant neišaiškėtų apgavystė. Dviese prisivogė pistoletų, automatų, šautuvų ir rankinių granatų, kuriuos paslėpė Chaimės tunelyje, kol Alba violončelės dėkle galės juos išgabenti į saugesnę vietą. Senatorius Trueba matydavo, kaip anūkė velka dėklą, ir nė neįtardavo, kad viduje ant aksomo guli kulkos, kurias jis taip sunkiai pergabeno per sieną. Alba norėjo konfiskuotus ginklus atiduoti Migeliui, tačiau Chaimė ją įtikino, jog Migelis – ne mažesnis teroristas už jos senelį ir geriau ginklais taip atsikratyti, kad jie niekam neatneštų žalos. Aptarę įvairius variantus, pradedant tuo, kad juos reikėtų sumesti į upę, ir baigiant tuo, kad geriausia sudeginti laužе, galiausiai nusprendė, jog praktiškiausia ginklus

sukrauti į plastmasinius maišus ir užkasti kokioje saugioje ir slaptoje vietoje, kur vėliau būtų galima atkasti, jei prireiktų geresniam reikalui. Senatorius Trueba nustebo sužinojęs, kad jo sūnus ir dukterėčia rengia iškylą į kalnus, nes nei vienas, nei kitas nuo angliškojo koledžo laikų neužsiiminėjo jokiu sportu ir niekuomet neatrodė trokštantys patirti Andų kalnų nepatogumus. Vieną šeštadienio rytą jie iškeliavo pasiskolintu džipu, į kurį susikrovė palapinę, krepšį maisto ir paslaptingą lagaminą, kurį nešė dviese, nes buvo sunkus kaip numirėlis. Lagamino viduje gulėjo iš senelio nukniaukti ginklai. Patenkinti jie patraukė kalnų link; kiek galėjo, važiavo, o paskui ėjo, kol tarp vėjų ir šalčio nudrengtos augalijos rado ramią vietelę. Ten jie numetė nešulius, šiaip ne taip pastatė palapinę, iškasė duobes, jose palaidojo ginklus ir vietas pažymėjo akmenų krūvelėmis. Likusį savaitgalį upėje žvejojo upėtakius, kepė juos ant laužo iš gervuogių virkščių, lyg vaikai lakstė po kalnus ir kalbėjosi apie praeitį. Vakare gėrė karštą raudonąjį vyną su cinamonu ir cukrumi; susisupę į šalius, susidaužė už tai, koks bus senelio veidas, kai šis išvys, jog jį apmovė, ir iki ašarų prisikvatojo.

– Jei nebūtum mano dėdė, už tavęs tekėčiau! – pajuokavo Alba.

– O Migelis?

– Jis būtų mano meilužis.

Chaimei visai nepasirodė juokinga, ir toliau jis buvo niūrus. Tą naktį kiekvienas įlindo į savo miegmaišį, užgesino žibalinį žibintą ir tylomis atsigulė. Alba greitai užmigo, tačiau Chaimė iki pat aušros išgulėjo tamsoje atsimerkęs. Jis mėgdavo sakyti, jog Alba jam tarsi duktė, tačiau tą naktį nustebo suvokęs, jog trokšta būti ne jos tėvu ar dėde, o Migeliu. Prisiminė Amandą ir pasigailėjo, kad ji jo nebejaudina, atmintyje ieškojo andainykštės nevaldomos aistros žarijų, tačiau bergždžiai. Jis buvo virtęs vienišiumi. Pradžioje su Amanda labai suartėjo, nes ėmė ją gydyti ir susitikdavo kone kas dieną. Ligonė kelias savaites nežmoniškai kentėjo, kol įstengė apsieit be narkotikų. Taip pat metė rūkyti ir gerti, pradėjo gyventi sveikai, tvarkingai; ji kiek papilnėjo, nusikirpo plaukus, vėl pra-

dėjo dažytis dideles tamsias akis, nešioti skambančias apyrankes ir karolius, kiek galėdama stengėsi atgaivinti nublukusį savo įvaizdį. Įsimylėjo. Iš depresijos puolė į nuolatinę euforiją. Chaimė buvo jos aistros objektas. Didžiules pastangas, kuriomis išsilaisvino iš visų savo ydų, ji pateikė kaip meilės įrodymą. Chaimė jos neskatino, tačiau neturėjo pakankamai drąsos atstumti, nes manė, jog meilės iliuzija padės jai išgyti. Vis dėlto suprato, kad jiems per vėlu. Kai tik buvo galima, pasirūpino, kad jų santykiai nebūtų labai artimi, išsisukinėdamas, jog jis jau nebemoka mylėti, esąs užkietėjęs senbernis. Jam užteko laisvomis nuo darbo valandėlėmis slapčia susitikti su kokia nors sesele ar apsilankyti viešnamyje. Tačiau pats to nenorėdamas įsipainiojo į romaną su Amanda; jaunystėje beprotiškai jos troško, tačiau dabar ji daugiau jo nebejaudino ir jos nebegalėjo patenkinti. Ši moteris jam kėlė tik užuojautą – vieną stipriausių jausmų, kokius jis dar sugebėjo jausti. Nors visą gyvenimą praleido šalia vargo ir skausmo, jo siela nesurambėjo, netgi tapo dar atviresnė gailesčiui. Kai Amanda apglėbė jam kaklą ir prisipažino mylinti, automatiškai ją apkabino ir su apsimesta aistra pabučiavo, kad nepastebėtų, jog jos nebenetrokšta. Taigi sulaukęs amžiaus, kai jau nemanė esąs pajėgus audringai mylėti, įkliuvo į tokius sudėtingus santykius. „Aš šitiems reikalams nebetikęs", – galvodavo po varginančių pasimatymų, per kuriuos Amanda, norėdama jį sužavėti, griebdavosi įmantriausių meilės įrodymų, išsekindama ir save, ir jį.

Dėl santykių su Amanda ir nuolat prašomas Albos jis dažnai susitikdavo su Migeliu. Dažniausiai negalėdavo to išvengti. Darė viską, kas įmanoma, kad išliktų abejingas, tačiau Migelis vis viena jį sužavėjo. Buvo nebe fanatiškas jaunuolis, o suaugęs vyras, tačiau politinių įsitikinimų nepakeitė ir toliau tikėjo, kad be žiaurios revoliucijos dešiniųjų nugalėti neįmanoma. Chaimė nesutiko, tačiau jį gerbė ir žavėjosi jo drąsumu. Tiesa, laikė jį vienu iš tų fatališkų žmonių, apsėstų tokio pavojingo idealizmo ir principingumo, kad prie ko tik prisiliečia, tą paženklina nelaimės ženklu, ypač moteris, kurioms tenka liūdna dalia juos pamilti. Nepatiko ir jo politinės pažiūros, nes buvo įsitikinęs, jog kairieji ekstremis-

tai kaip Migelis labiau kenkia Prezidentui negu dešiniesiems. Vis dėlto jautė jam simpatiją ir lenkėsi jo įsitikinimų tvirtumui, įgimtam smagumui, polinkiui į švelnumą ir taurumui, su kuriuo buvo pasiryžęs atiduoti gyvybę dėl tų pačių idealų, kuriais tikėjo ir Chaimė, bet nedrįso beatodairiškai jiems pasiaukoti.

Tą naktį Chaimė miegojo slogiai, neramiai ir nepatogiai, visai šalia jusdamas dukterėčios kvėpavimą. Kai pabudo, ji jau buvo atsikėlusi ir kaitė pusryčiams kavą. Švilpė šaltas vėjas, saulės nušviestos kalnų viršūnės tviskėjo auksu. Alba apkabino dėdei kaklą ir pabučiavo, tačiau šis neištraukė rankų iš kišenių ir į švelnumą neatsakė. Buvo sunerimęs.

Trijų Marijų dvaras buvo vienas iš paskutinių pietuose, kur įvykdyta žemės ūkio reforma. Valstiečiai, karta po kartos gimę ir dirbę toje žemėje, subūrė kooperatyvą ir ją pasisavino, nes jau treji metai ir penki mėnesiai, kaip nematė šeimininko ir buvo pamiršę uraganišką jo pyktį. Valdytojas, išsigandęs įvykių raidos ir ugningų mokykloje politikuojančių nuomininkų kalbų, susikrovė mantą ir išvyko su niekuo neatsisveikinęs, net nepranešęs senatoriui Truebai, nes nenorėjo susidurti su jo įniršiu, be to, manė, jog savo pareigą atliko kelis kartus jį perspėdamas. Jam išvykus, kurį laiką Trijų Marijų gyvenimas tekėjo ramiai. Nebuvo nei kam vadovauti, nei kam paliepimus vykdyti, nes valstiečiai pirmą sykį gyvenime paragavo laisvės ir džiaugėsi esą patys sau ponai. Po lygiai išsidalijo ganyklas, kiekvienas augino, ką norėjo, kol vyriausybė atsiuntė agronomą, kuris už paskolą davė jiems sėklos ir supažindino su rinkos paklausa, produkcijos realizavimo sunkumais, trąšų ir pesticidų nauda. Valstiečiai nelabai jo paisė, nes jis atrodė miesto lepūnėlis ir akivaizdžiai niekuomet nebuvo rankose laikęs noragо, tačiau vis dėlto atšventė jo atvykimą: atidarė šventąjį buvusio pono vyno rūsį, išgrobė išlaikytus vynus, papjovė veislinius bulius ir jų sėklides iškepė su svogūnais ir baziliku. Specialistui iškeliavus, suvalgė ir importuotas karves bei dedekles vištas. Kad prarado žemę, Estebanas Trueba sužinojo, kai jam buvo pranešta, jog už ją per trisdešimt metų bus atlyginta vyriausybės vertybiniais

popieriais už tą pačią kainą, kurią nurodęs mokesčių deklaracijoje. Tuomet nebeištvėrė. Iš savo ginklų saugyklos pasiėmė automatą, kuriuo nemokėjo šaudyti, ir niekam, net asmens sargybiniams, nepranešęs, vairuotojui liepė tučtuojau nuvežti į Tris Marijas. Įsiutęs važiavo kelias valandas, galvoje neturėdamas jokio konkretaus plano.

Atkeliavę prie ribos, turėjo sustoti, nes dvaro vartai buvo užtverti storu rąstu. Vienas iš nuomininkų, apsiginklavęs rimbu ir neužtaisytu medžiokliniu šautuvu, raitas ėjo sargybą. Trueba išlipo. Išvydęs šeimininką, vargšas žmogelis karštligiškai puolė skambinti mokyklos varpeliu, pakabintu tam, kad būtų galima pranešti apie pavojų, ir tada kniūbsčias griuvo ant žemės. Jam virš galvos pralėkė kulkų spiečius ir įsmigo į medžius. Trueba nesustojo pažiūrėti, ar jį nušovė. Su savo amžiui neįtikimu energingumu pasileido dvaro keliu nesidairydamas, todėl smūgis į pakaušį buvo visiškai netikėtas; griuvo į dulkes nespėjęs susivokti, kas nutiko. Atsitokėjo dvaro valgomajame paguldytas ant stalo, surištomis rankomis ir pagalviu po galva. Moteris ant kaktos dėjo kompresus, o aplinkui smalsiai žiūrėjo beveik visi nuomininkai.

– Kaip jaučiatės, drauge? – paklausė.

– Šunsnukiai! Aš jums ne draugas! – užriaumojo senis, bandydamas atsisėsti.

Tiek ginčijosi ir rėkė, kad žmonės atrišo virves ir padėjo jam atsistoti, tačiau kai panoro išeiti, išvydo, kad langai iš lauko užmūryti, o durys užrakintos. Valstiečiai mėgino paaiškinti, jog padėtis pasikeitė ir jis nebėra šeimininkas, tačiau Trueba nenorėjo nieko klausyti. Iš burnos jam veržėsi putos, o širdis, atrodė, tuoj sprogs. Senis keikėsi kaip pamišęs, grasino tokiomis bausmėmis ir kerštu, kad susirinkusieji galų gale prapliupo juoktis. Galiausiai jiems nusibodo, todėl paliko vieną uždarytą valgomajame. Estebanas Trueba susmuko į krėslą galutinai išsekęs. Po kelių valandų sužinojo, kad jis įkaitas ir kad jį norima nufilmuoti televizijai. Vairuotojui pranešus, kas atsitiko, abu jo asmens sargybiniai ir keli įsikarščiavę jauni partiečiai atvažiavo į Tris Marijas apsiginklavę lazdomis, kastetais ir grandinėmis, ketindami jį išlaisvinti, tačiau

prie vartų juos pasitiko dvigubai sustiprinta sargyba ir senatoriaus Truebos automato žiotys.

– Draugo įkaito niekas neišsiveš, – pasakė jiems vienas sargybinis ir, norėdamas pabrėžti savo žodžius, paleido papliūpą į orą.

Įvykio nufilmuoti atvyko televizijos autobusas; valstiečiai, niekuomet nieko panašaus neregėję, leido jam pravažiuoti ir, apsupę kalinį, plačiai šypsodamiesi pozavo kameroms. Tą vakarą visa šalis televizorių ekranuose išvydo surištą opozicijos lyderį, iš įsiūčio apsiputojusį ir taip besikeikiantį, kad įrašą teko cenzūruoti. Prezidentas taip pat jį pamatė, ir šitas reikalas jam nepatiko, nes suprato, jog įvykis gali tapti žiežirba parako statinei, ant kurios vos išlaiko pusiausvyrą jo valdžia. Pasiuntė kelis nacionalinės gvardijos vyrus senatoriaus išlaisvinti. Šiems atkeliavus į dvarą, valstiečiai, padrąsinti spaudos paramos, į vidų jų neįleido reikalaudami teismo orderio. Provincijos teisėjas, išvydęs, jog gali įsivelti į košę ir būti televizijoje išjuoktas kairiųjų reporterių, skubiai išvyko žvejoti. Gvardiečiams teko laukti prie Trijų Marijų vartų, kol iš sostinės atėjo raštiškas įsakymas.

Blanka ir Alba, kaip visi žmonės, apie tai sužinojo per žinias. Blanka nieko nesakydama palaukė ryto, tačiau pamačiusi, jog ir kareiviai nesugebėjo išlaisvinti tėvo, nusprendė, kad pats laikas vėl susitikti su Pedru Terseru Garsija.

– Nusimauk tas suskretusias kelnes ir užsivilk padorią suknelę, – paliepė Albai.

Abi prisistatė ministerijon neužsirašiusios dėl priėmimo. Sekretorė bandė sulaikyti jas laukiamajame, tačiau Blanka ją nustūmė ir tvirtu žingsniu nudrožė tempdama dukrą. Nepasibeldusi atidarė duris ir įsiveržė į Pedro Tersero kabinetą. Buvo jo nemačiusi dvejus metus ir jau manė suklydusi, nes per tokį trumpą laiką jos mylimasis sulyso ir suseno. Atrodė išvargęs ir liūdnas, plaukai, nors vis dar juodi, išretėję ir trumpesni. Pedras buvo nusitrumpinęs gražiąją barzdą, dėvėjo pilką valdininko kostiumą ir tos pačios, tik blankesnės spalvos kaklaraištį. Blanka jį atpažino tik iš juodų akių žvilgsnio.

– Jėzau! Kaip tu pasikeitei... – sumurmėjo.

Pedrui Terserui ji pasirodė gražesnė negu ta, kurią atsiminė, tarsi per išsiskyrimo laiką būtų atjaunėjusi. Jis jau spėjo pasigailėti savo apsisprendimo ir įsitikinti, jog be Blankos nebegali mėgautis net jauniklėmis, kurios anksčiau jį traukė. Išsėdėjęs prie rašomojo stalo dvylika valandų, toli nuo gitaros ir įkvėpimo, kurį suteikdavo žmonės, labai retai pasijusdavo laimingas. Laikui bėgant vis labiau ir labiau ilgėjosi Blankos – jos ramios meilės ir pastovumo. Vos išvydęs ryžtingais žingsniais ją įžengiant kartu su Alba, suprato, kad čia atkeliavo ne sentimentalių priežasčių vedama, o dėl senatoriaus Truebos skandalo.

– Atėjau paprašyti, kad mus palydėtum, – be įžangos tarė Blanka. – Tavo dukra ir aš keliaujame į Tris Marijas vaduoti senuko.

Šitaip Alba sužinojo, kad jos tėvas yra Pedras Terseras Garsija.

– Gerai. Užsukime į mano namus, pasiimsiu gitarą, – stodamasis atsakė jis.

Iš ministerijos jie išvažiavo juodu automobiliu, panašiu į laidotuvių biuro, bet su vyriausybiniais numeriais. Blanka ir Alba palaukė lauke, kol jis užbėgo į butą. Kai grįžo, atrodė šiek tiek atgavęs ankstesnįjį žavesį. Vietoj pilko kostiumo apsivilko senąjį kombinezoną, užsisiautė skraistę, apsiavė sandalus ir ant peties pasikabino gitarą. Blanka pirmą kartą nusišypsojo, o jis pasilenkė ir lengvai pabučiavo jai į lūpas. Pirmuosius šimtą kilometrų keliavo tylomis, pagaliau Alba atsitokėjo ir drebančiu balsu tyliai paklausė, kodėl jai anksčiau nepasakė, kad Pedras Terseras yra jos tėvas: būtų išvengusi košmarų, kuriuose grafas baltais drabužiais nuo karščio miršta dykumoje.

– Geriau miręs tėvas negu kažkur prapuolęs, – paslaptingai atsakė Blanka ir daugiau apie tai nekalbėjo.

Į Tris Marijas atvyko sutemus. Priešais dvaro vartus išvydo draugiškai besišnekančių žmonių būrelį, susispietusį aplink laužą, virš kurio kepė paršelis. Čia buvo sargybiniai, žurnalistai ir valstiečiai, jie tuštino paskutinius iš senatoriaus rūsio išneštus vyno butelius. Keletas šunų ir vaikų žaidė laužo šviesoje laukdami, kol baigs kepti rausvas, apetitą keliantis paršelis. Spaudos atstovai Pedrą Tersera Garsiją tučtuojau atpažino, nes ne sykį buvo ėmę iš jo interviu,

kareiviai pažinojo kaip populiarų dainininką, o valstiečiai matė, kaip jis šioje žemėje gimė. Visi jį šiltai sutiko.

– Kas jus čia atvedė, drauge? – pasiteiravo kažkas.

– Atvažiavau pas senį, – nusišypsojo Pedras Terseras.

– Jūs galite eiti, drauge, bet tik vienas. Ponia Blanka ir panelė Alba su mumis išgers po stiklinaitę vyno, – tarė jie.

Moterys kartu su kitais atsisėdo prie laužo, ir saldus apskrudusios mėsos kvapas joms priminė, jog nuo ryto nieko nevalgiusios. Blanka pažino visus valstiečius – ne vieną jų Trijų Marijų mokyklėlėje išmokė skaityti, todėl drauge prisiminė senus laikus: kaip apylinkėje viešpatavo broliai Sančesai, kaip senasis Pedras Garsija sustabdė skruzdžių antplūdį ir kaip Prezidentas tuomet buvo amžinas kandidatas ir, atvažiavęs savo pralaimėjimo traukiniu, stotyje rėžė prakalbą.

– Kas būtų pamanęs, kad vieną dieną taps Prezidentu! – tarė vienas.

– Ir kad vieną dieną Trijų Marijų savininkas turės menkesnį balsą negu mes! – nusijuokė kitas.

Pedrą Terserą Garsiją žmonės nuvedė tiesiai į dvaro virtuvę. Valgomojo duris, už kurių buvo įkalintas buvęs šeimininkas, sergėjo seniausi valstiečiai. Pedro Tersero nebuvo matę daugelį metų, tačiau visi jį prisiminė. Susėdo prie stalo išgerti vyno ir paminėti tolimos praeities, kai Pedras Terseras dar nebuvo kaimo žmonių vaizduotėje virtęs legenda, o tik paprastas maištingas vaikinukas, įsimylėjęs pono dukterį. Tuomet Pedras Terseras pasiėmė gitarą, pasidėjo ant kelio, užmerkė akis ir aksominiu balsu uždainavo apie vištas ir lapes. Visi seniai choru pritarė.

– Draugai, aš išsivešiu šeimininką, – visiems nutilus, ramiai tarė Pedras Terseras.

– Nė nesvajok, sūnau, – atsakė tie.

– Rytoj atkeliaus gvardiečiai su raštišku nurodymu ir išsiveš kaip kokį didvyrį. Verčiau išgabensiu jį šiandien, pabrukusį uodegą, – tarė Pedras Terseras.

Ilgokai ginčijosi, bet galiausiai Pedrą nuvedė į valgomąjį ir paliko vieną su kaliniu. Jie atsidūrė akis į akį pirmą kartą po tos lem-

tingos dienos, kai Trueba už dukters skaistybę atlygino kirvio kirčiu. Pedras Terseras senį prisiminė kaip milžiną, ginkluotą gyvatės odos rimbu ir sidabrine lazda, kuriam einant pro šalį drebėdavo valstiečiai, o jo griausmingam balsui ir poniškai didystei lenkėsi net gamta. Nustebo pajutęs, jog šitiek ilgai kauptas pyktis ištirpo išvydus susirietusį, susitraukusį seneliuką, su baime žvelgiantį į jį. Senatoriaus Truebos įniršis buvo išblėsęs, po nakties, praleistos surištomis rankomis sėdint ant kėdės, maudė visus kaulus, o nugarą gėlė tūkstantmetis skausmas. Pradžioje senatorius Pedro Tersero nepažino, nes nebuvo matęs ketvirtį amžiaus, tačiau pastebėjęs, kad dešinei rankai trūksta trijų pirštų, suprato: prisiartino košmaro, kuriame atsidūręs, kulminacija. Kurį laiką žiūrėjo į vienas kitą tylėdami, abu galvodami, kad kitas įkūnija tai, ko labiausiai pasaulyje nekenčia, tačiau nė vienas širdyje nebejuto ankstesniosios neapykantos ugnies.

– Atvykau jūsų išsivežti, – tarė Pedras Terseras.

– Kodėl? – paklausė senis.

– Kadangi manęs to paprašė Alba, – atsakė Pedras Terseras.

– Eik po velnių, – netvirtai atrėžė Trueba.

– Puiku, ten ir einame. O jūs su manimi.

Pedras Terseras atlaisvino virves, kuriomis vėl buvo surišti riešai, kad netrankytų kumščiais durų. Trueba nusuko akis nenorėdamas žiūrėti į suluošintą Pedro Tersero ranką.

– Išvesk mane iš čia taip, kad niekas nematytų. Nenoriu, kad iš manęs šaipytųsi žurnalistai, – tarė senatorius Trueba.

– Išvesiu jus tuo pačiu keliu, kuriuo čia patekote – pro vartus, – atsakė Pedras Terseras ir pasuko lauk.

Trueba nusekė iš paskos nuleidęs galvą, paraudusiomis akimis ir pirmą sykį, kiek prisimena, jausdamasis nugalėtas. Perėjo virtuvę, bet senis nepakėlė žvilgsnio. Perėjo visą namą ir nužingsniavo keliu iki dvaro vartų, lydimi būrio triukšmingų vaikų, siuvančių aplinkui, ir iš paskos traukiančių tylių valstiečių. Blanka ir Alba sėdėjo tarp žurnalistų ir kareivių, rankomis valgė keptą paršelį ir dideliais gurkšniais gėrė raudonąjį vyną tiesiai iš butelio, einančio per rankas. Išvydusi senelį, Alba sunerimo: nuo Klaros mir-

ties nebuvo mačiusi tokio sugniuždyto. Nurijo burnoje turėtą kąsnį ir nubėgo jo pasitikti. Jie stipriai apsikabino, ir ji kažką pašnibždėjo jam į ausį, nuo ko senatorius Trueba atgavo orumą, iškėlė galvą ir blyksint fotoaparatams nusišypsojo ankstesniąja išdidžia šypsena. Žurnalistai nufotografavo jį lipant į juodą automobilį su vyriausybiniais numeriais, ir skaitytojai kelias savaites spėliojo, ką visas tas spektaklis reiškia, kol kiti, daug rimtesni įvykiai ištrynė tą epizodą iš atminties.

Naktį Prezidentas, dėl nemigos pripratęs žaisti su Chaime šachmatais, per pertrauką tarp partijų prašneko apie įvykį stebėdamas savo draugą įžvalgiomis akutėmis, pasislėpusiomis už storų akinių tamsiais rėmeliais, žiūrėdamas, ar šis kaip nors neišsiduos, tačiau Chaimė toliau ramiai dėliojo figūras ant lentos ir neištarė nė žodžio.

– Senis Trueba nepėsčias, – tarė Prezidentas. – Iš tikrųjų turėtų būti mūsų pusėje.

– Jūsų eilė, Prezidente, – atsakė Chaimė, rodydamas į šachmatų lentą.

Tolesniais mėnesiais padėtis smarkiai pablogėjo – šalis tapo panaši į kariaujantį kraštą. Visi buvo įsiaudrinę, ypač opozicijos moterys: jos žygiuodavo gatvėmis tarškindamos puodus – protestuodamos prieš maisto stygių. Pusė gyventojų vylėsi nuversti valdžią, o kita pusė ją gynė, ir niekas nebeturėjo laiko dirbti. Vieną naktį Alba nustebo išvydusi, jog miesto centre gatvės tuščios ir tamsios. Visą savaitę niekas nešlavė ir nevežė šiukšlių, todėl valkataujantys šunys kapstėsi šlamšto kalnuose. Telefono stulpai buvo aplipdyti plakatais su žiemos lietaus nuplautomis raidėmis, o kiekvienas tuščias plotelis prirašinėtas priešiškų pusių šūkių. Pusė žibintų sudaužyti, pastatuose nesimatė nė vieno šviečiančio lango; vienintelis apšvietimas – keli lauželiai iš laikraščių ir lentgalių, aplinkui kuriuos susispietę šildėsi būreliai žmonių, einančių sargybą priešais ministerijas, bankus ir įstaigas, kad naktį jų neužpultų dešiniųjų ekstremistų gaujos. Alba matė, kaip priešais vieną įstaigą sustojo furgonėlis. Iš jo išlipo keli jaunuoliai baltais šalmais, nešini dažų skardinėmis ir teptukais, ir nudažė pastato sie-

nas balta spalva. Paskui pripaišė didelių įvairiaspalvių balandžių, drugelių ir kruvinų gėlių, prirašė Poeto eilių ir raginimų liaudžiai susivienyti. Tai buvo brigados jaunuolių, kurie tikėjosi išgelbėti revoliuciją ant sienų tepliodami patriotines freskas ir balandžius su šūkiais. Alba prisiartino ir parodė freską kitoje gatvės pusėje. Joje buvo raudoni piešiniai ir didžiulėmis raidėmis išrašytas vienintelis žodis „Džakarta".

– Ką tai reiškia, drauge? – paklausė ji vieną.

– Nežinau, – atsakė šis.

Niekas nežinojo, kodėl opozicija ant sienų išrašė šį azijietišką žodį ir niekuomet nebuvo girdėję apie lavonų šūsnis to tolimo miesto gatvėse. Alba sėdo ant dviračio ir ėmė minti namų link. Nuo to laiko, kai benziną pradėjo normuoti ir visuomeninio transporto darbuotojai sustreikavo, ji iš rūsio išsitraukė seną vaikystės žaislą, ir jis tapo vienintele susisiekimo priemone. Važiavo galvodama apie Migelį, ir gerklę gniaužė šiurpi nuojauta.

Jau senokai ji nebevaikščiojo į paskaitas, todėl neberado sau vietos. Dėstytojai paskelbė neribotą streiką, o studentai užėmė fakultetų pastatus. Kadangi jai nusibodo namuose mokytis griežti violončele, laiką, kuris atlikdavo nuo gulinėjimo su Migeliu, vaikščiojimo su Migeliu ar pašnekesių su Migeliu, Miserikordijos rajone ji padėdavo dėdei Chaimei ir dar keliems gydytojams, kurie toliau dirbo nepaisydami Medicinos instituto įsakymo nutraukti darbą, kad būtų sabotuojama vyriausybė. Jie užsivertė Herkulio naštą. Lyg dejuojanti kaimenė koridorius užtvindę pacientai dienų dienas laukdavo, kol juos apžiūrės. Sanitarų nebuvo. Chaimė užmigdavo su skalpeliu rankoje ir buvo taip užsiėmęs, kad dažnai pamiršdavo pavalgyti. Labai sulyso ir išseko. Dirbdavo po aštuoniolika valandų, o kai atsiguldavo į savo lovelę, dažnai nebegalėdavo užmigti. Vis galvodavo apie jo laukiančius ligonius, apie tai, kad nėra nei nuskausminamųjų, nei tvarsliavos, nei vatos, ir net jei jis suskiltų į tūkstantį, jo vis tiek neužtektų, nes toks darbas tolygus bandymui rankomis sustabdyti traukinį. Amanda taip pat savanoriškai dirbo ligoninėje, kad galėtų būti šalia Chaimės ir turėtų kuo užsiimti. Per šias varginančias dienas, rūpindamasi ne-

pažįstamais ligoniais, ji atgavo jaunystėje iš jos sklidusią vidinę šviesą ir kurį laiką manė esanti laiminga. Dėvėjo mėlyną chalatą ir avėjo guminiais batais, tačiau Chaimei vaidendavosi, kad jai artinantis girdi skambaliuojant anais laikais jos nešiotus papuošalus. Jis džiaugėsi, jog yra ne vienas, ir troško ją mylėti. Prezidentas beveik kiekvieną vakarą per televiziją smerkdavo opozicijos pradėtą žiaurų karą. Jis buvo labai pavargęs, ir jo balsas dažnai suvirpėdavo. Žmonės kalbėdavo, kad jis girtas, nes naktimis linksminasi orgijose su mulatėmis, atskraidintomis iš atogrąžų sušildyti jam kaulų. Prezidentas perspėjo, jog streikuojantys vairuotojai kas dieną iš užsienio gauna po penkiasdešimt dolerių, kad šalyje ir toliau būtų paralyžiuotas transportas. Žmonės atsakė šnekomis, kad diplomatiniu paštu jam siunčiami narkotikai ir sovietiniai ginklai. Šis atkirto, jog jo priešai kartu su generolais slapta planuoja karinį perversmą, nes mieliau regės, kaip miršta demokratija, negu leis šalį valdyti jam. Tuomet jį apkaltino paranojiškais prasimanymais ir kad prisivogęs meno kūrinių iš Nacionalinio muziejaus, o juos pakabinęs meilužės miegamajame. Šis perspėjo, kad dešinieji apsiginklavo ir pasiruošę parduoti tėvynę imperializmui, o jam atsakė, kad jo podėlis prikištas vištų krūtinėlių, kai paprasti žmonės stovi ilgiausias eiles norėdami nusipirkti tų pačių paukščių kaklų ir sparnelių.

Tą dieną, kai į didžiojo namo ant kampo duris paskambino Luisa Mora, senatorius Trueba bibliotekoje tvarkė apskaitą. Ji buvo paskutinė likusi gyva iš seserų Morų. Susitraukusi taip, kad panėšėjo į paklydusį skaisčiai spindintį angelą, bet tebespinduliavo neįveikiamą dvasinę energiją. Trueba nebuvo jos matęs nuo Klaros mirties, tačiau pažino iš balso, kuris vis dar skambėjo kaip užburta fleita, ir iš žibuoklių kvapo, kurį laikas sušvelnino, tačiau vis vien jį galėjai užuosti iš tolo. Jai įėjus į kambarį, įplaukė ir sparnuota Klaros dvasia, ėmė sklandyti ore priešais įsimylėjusias vyro akis, jau kelias dienas jos nemačiusias.

– Atėjau pranešti jums blogų žinių, Estebanai, – tarė Luisa Mora, atsisėdusi į krėslą.

– Ak, Luisa! Jų man jau užtenka... – atsiduso jis.

Luisa papasakojo, ką jai pasakiusios žvaigždės. Turėjo paaiškinti, kokiu moksliniu metodu rėmėsi, kad įveiktų pragmatišką senatoriaus užsispyrimą. Pasakė, kad pastaruosius dešimt mėnesių studijavo visų svarbiausių valdžios ir opozicijos asmenų horoskopus, taip pat ir Truebos. Palyginusi visus pamatė, jog kaip tik šiuo istoriniu momentu įvykiai susiklostys baisiai, ateis kraujo praliejimas, skausmas ir mirtis.

– Neturiu nė mažiausios abejonės, Estebanai, – pabaigė ji. – Artėja žiaurūs laikai. Mirs tiek žmonių, kad niekas nebegalės suskaičiuoti. Jūs būsite tarp nugalėtojų, tačiau pergalė jums atneš tik kančias ir vienatvę.

Estebanas Trueba pasijuto nejaukiai šalia šios keistos žiniuonės, kuri sudrumstė jo bibliotekos ramybę ir gadina nervus astrologinėmis pranašystėmis, tačiau parodyti jai durų neišdrįso, nes iš kertės akies krašteliu jį stebėjo Klara.

– Bet atkeliavau čia ne todėl, kad liūdinčiau jus žiniomis, kurios yra už jūsų galios ribų, Estebanai. Atėjau pasikalbėti su jūsų anūke Alba, nes turiu jai žinutę nuo jos senelės.

Senatorius pakvietė Albą. Mergina Luisos Moros nematė nuo to laiko, kai jai buvo septyneri metai, tačiau puikiai ją prisiminė. Atsargiai apkabino, kad nesulaužytų trapių it marmuras kaulelių, ir giliai įkvėpė to į nieką kitą nepanašaus aromato.

– Atėjau pasakyti, kad pasisaugotum, dukrele, – tarė Luisa Mora, nusibraukusi iš susijaudinimo ištryškusią ašarą. – Mirtis lipa tau ant kulnų. Senelė Klara saugo tave iš Anapus, bet atsiuntė mane pasakyti, kad globojančios dvasios bejėgės prieš visuotines nelaimes. Būtų gerai, jeigu leistumeis į kelionę, išvyktum kitapus vandenyno, kur būtum saugi.

Senatorius Trueba visai neteko kantrybės. Neabejojo, kad priešais jį pakvaišusi senė. Po dešimties mėnesių ir vienuolikos dienų jis prisiminė Luisos Moros pranašystę, kai naktį, per komendanto valandą, Alba buvo išvežta.

Tryliktas skyrius

Siaubas

Karinio perversmo diena išaušo saulėta, kas buvo neįprasta šį bundantį kuklų pavasarį. Chaimė dirbo beveik visą naktį ir septintą atsikėlė pamiegojęs tik dvi valandas. Jį pažadino telefono skambutis. Sekretorė atsimainiusiu balsu galutinai išvaikė snaudulį. Skambinanti iš Prezidentūros, kad jis privaląs kiek įmanoma greičiau prisistatyti: ne, Prezidentas neserga, ne, ji nežinanti, kas atsitiko, tik duotas nurodymas surinkti visus prezidentūros gydytojus. Chaimė apsirengė tarsi nakviša ir sėdo į automobilį džiaugdamasis, kad savo profesijos dėka turi teisę kas savaitę gauti benzino, nes jei ne, būtų turėjęs į centrą keliauti dviračiu. Į prezidentūrą atvyko aštuntą ir nustebo išvydęs, kad aikštė tuščia, o prie Vyriausybės būstinės vartų stovi kareivių būrys. Jie buvo kovine ekipiruote, su šalmais ir šautuvais. Automobilį Chaimė pastatė tuštutėlėje aikštėje, nekreipdamas dėmesio, kad kareiviai rodo nesustoti. Išlipo lauk, ir jį tučtuojau apsupo.

– Kas nutiko, draugai? Ar pradėjom karą su kinais? – nusišypsojo Chaimė.

– Važiuokite toliau, čia sustoti negalima! Eismas uždraustas! – įsakė karininkas.

– Atleiskite, bet man paskambino iš prezidentūros, – paaiškino Chaimė, parodęs asmens liudijimą. – Aš daktaras.

Kareiviai jį palydėjo iki sunkių medinių durų, kur sargybą ėjo gvardiečiai. Leido praeiti. Pastato viduje sąmyšis lyg skęstančiame laive: darbuotojai zujo laiptais tarsi apsvaigusios žiurkės, Prezidento asmens sargybiniai stūmė prie langų baldus ir arčiausiai esantiems dalijo pistoletus. Prezidentas išėjo jo pasitikti. Buvo

užsidėjęs kovinį šalmą, kuris prie jo sportinio stiliaus drabužių ir itališkų batų atrodė nei šis, nei tas. Tuomet Chaimė suvokė, jog vyksta kažkas rimto.

– Laivyne maištas, – trumpai paaiškino Prezidentas. – Atėjo laikas kovai.

Chaimė paskambino Albai, kad neitų iš namų, ir paprašė pranešti Amandai. Daugiau su ja jam nebeteko kalbėti. Per valandą susirinko kai kurie ministrai ir politikai, prasidėjo derybos telefonu su sukilėliais norint išsiaiškinti sukilimo mastą ir rasti taikų sprendimą. Tačiau pusę dešimtos visoms šalies ginkluotosioms pajėgoms vadovavo pučo karininkai. Iš visų kareivinių išrankiojo tuos, kurie liko ištikimi Konstitucijai. Sužinojęs, kad net policija remia pučą, nacionalinės gvardijos vadas paliepė savo kariams keliauti namo.

– Galite eiti, draugai, tik palikite ginklus, – tarė Prezidentas.

Gvardiečiai sutriko, susigėdo, tačiau vado įsakymas buvo galutinis. Nė vienas neišdrįso priimti iššūkio šalies vadovo žvilgsnyje. Sudėjo ginklus kieme ir išėjo vienas paskui kitą nunėrę galvas. Prie durų vienas atsisuko.

– Aš lieku su jumis, drauge Prezidente, – tarė.

Prieš vidurdienį tapo aišku, kad derybomis nieko neišspręsi, todėl kone visi ėmė skirstytis. Pasiliko tik artimiausi draugai ir asmens sargybiniai. Dukteris Prezidentas privertė išeiti. Teko išvesti jas jėga, ir iš gatvės sklido jį šaukiantys jų balsai. Pastato viduje pasiliko apie trisdešimt žmonių, kurie įsitvirtino antro aukšto svetainėse. Tarp jų ir Chaimė, pasijutęs taip, lyg sapnuotų košmarą. Sėdėjo raudonu aksomu aptrauktame krėsle, rankoje laikydamas pistoletą ir spoksodamas į jį apdujusiomis akimis: šaudyti nemokėjo. Atrodė, laikas slenka labai lėtai. Laikrodis rodė, kad praėjo tik trys šio baisaus sapno valandos. Girdėjo Prezidento balsą – jis per radiją kreipėsi į šalies žmones. Tai buvo jo atsisveikinimas.

– Kreipiuosi į tuos, kuriuos persekios, ir noriu pasakyti, kad aš nepasiduosiu: savo gyvybe atsilyginsiu už žmonių ištikimybę. Visuomet būsiu su jumis. Tikiu tėvyne ir jos likimu. Šią akimirką

iškils kiti žmonės, bet greitai vėl atsivers platūs keliai, kuriais žengs laisvi žmonės kurti geresnės visuomenės. Tegyvuoja liaudis! Tegyvuoja darbininkai! Tai mano paskutiniai žodžiai. Žinau, jog mano auka nebus beprasmė.

Dangus niaukėsi. Pokšėjo tolimi pavieniai šūviai. Tą akimirką Prezidentas telefonu kalbėjosi su sukilėlių vadu – šis siūlė jam karinį lėktuvą, kad su visa šeima išvyktų iš šalies. Tačiau Prezidentas buvo ne iš tų, kurie sutiktų vykti tremtin į kokį tolimą kraštą ir visą gyvenimą beprasmiškai gyvaliotų kartu su kitais nuverstais vadovais, paknopstomis palikusiais tėvynę.

– Jūs suklydote, išdavikai. Čia mane pastatė liaudis, ir mane išnešite tik negyvą, – ramiai atsakė.

Tuomet jie išgirdo lėktuvų riaumojimą, ir prasidėjo bombardavimas. Chaimė su visais griuvo ant grindų negalėdamas patikėti tuo, ką mato; dar vakar buvo įsitikinęs, jog jo šalyje nieko panašaus negali įvykti ir kad net kariškiai gerbia įstatymą. Tik Prezidentas liko stovėti. Priėjo prie lango laikydamas granatsvaidį ir šovė į gatvėje stovinčius tankus. Chaimė prišliaužė prie jo ir pačiupo už blauzdų norėdamas parversti, tačiau tas nusikeikė ir liko stovėti. Po penkiolikos minučių liepsnojo visas pastatas, nuo bombų ir dūmų nebuvo kuo kvėpuoti. Chaimė šliaužiojo tarp sutrupintų baldų ir tarsi mirtinas lietus krintančių tinko gabalų, mėgindamas padėti sužeistiesiems, tačiau galėjo tik paguosti ir mirusiesiems užspausti akis. Netikėtai nustojus šaudyti, Prezidentas sukvietė likusius gyvuosius ir liepė jiems išeiti, nes jam nereikalingi kankiniai ar beprasmės aukos, – juk visi turi šeimas, ateityje jų laukia svarbūs uždaviniai. „Paprašysiu paliaubų, kad galėtumėt išeiti“, – pridūrė jis. Tačiau niekas nepasitraukė. Kai kurie drebėjo, tačiau nė vienas neprarado išdidumo. Bombardavimas truko neilgai, tačiau rūmai virto griuvėsiais. Iki antros valandos ugnis surijo senąsias svetaines, kuriomis naudotasi nuo kolonijinių laikų, ir su Prezidentu pasiliko vos saujelė žmonių. Kariškiai įėjo į pastatą ir užėmė, kas dar buvo likę iš pirmo aukšto. Per sąmyšį girdėjosi isteriškas karininko balsas, liepiąs jiems pasiduoti ir iš-

eiti po vieną rankas susidėjus už galvos. Prezidentas kiekvienam paspaudė ranką. „Aš eisiu paskutinis“, – tarė. Daugiau jo niekas nebematė gyvo.

Chaimė nulipo su visais. Ant kiekvienos plačių akmeninių laiptų pakopos stovėjo kareiviai. Atrodė lyg išsikraustę iš proto. Lipančiuosius žemyn spardė ir trankė šautuvų buožėmis tarsi apimti dar neregėtos neapykantos, ką tik užgimusios ir išsikerojusios per kelias valandas. Kai kurie šaudė pasidavusiesiems virš galvų. Chaimė gavo smūgį į paširdžius ir susirietė dvilinkas, o kai įstengė atsitiesti, akys buvo pilnos ašarų, o kelnės šiltos nuo išmatų. Juos daužė iki pat gatvės, o ten liepė gulti ant pilvo. Tada ėmė trypti, tyčiotis, kol pristigo ispaniškų keiksmažodžių; staiga vienas parodė į tanką. Belaisviai girdėjo, kaip jis atžlega galingu svoriu drebindamas asfaltą.

– Pasitraukite, paleisim tanką per tuos išgamas! – sušuko pulkininkas.

Chaimė atsargiai kilstelėjo galvą, ir jam pasirodė, jog pulkininką atpažino, nes buvo panašus į vieną berniuką, su kuriuo mažas žaisdavo Trijų Marijų dvare. Tankas prakriokė gal per sprindį nuo galvų, kareiviams kvatojant ir kaukiant gaisrinių sirenoms. Tolumoje gaudė kariniai lėktuvai. Praėjo daug laiko, tada belaisvius suskirstė pagal kaltę. Chaimę nuvedė į Gynybos ministeriją, paverstą kareivinėmis. Vertė eiti atsitūpus, kaip apkase, po to nuvedė į didelę salę, pilną nuogų vyrų, surištų po dešimtį, už nugaros surištomis rankomis, taip primuštų, kad kai kurie nebepastovėjo. Marmurinėmis grindimis tekėjo kraujas. Chaimę nuvedė į katilinę, kur saugomi išbalusio kareivio, nukreipusio į juos automatą, palei sienas stovėjo daugiau žmonių. Ten jis nekrutėdamas prastovėjo nemažai laiko tarsi sapne, niekaip nesuprasdamas, kas vyksta, ir kankinamas už sienos aidinčių klyksmų. Pastebėjo, kad kareivis į jį žiūri. Netrukus jis nuleido ginklą ir prisiartino.

– Sėskitės pailsėti, daktare, tačiau kai tik paliepsiu, tučtuojau atsistokite, – tyliai sušnibždėjo paduodamas jam uždegtą cigaretę. – Jūs operavote mano motiną ir išgelbėjote jai gyvybę.

Chaimė šiaip nerūkė, tačiau lėtai įkvėpdamas šia cigarete mė-

gavosi. Jo laikrodis buvo sudaužytas, tačiau iš alkio ir troškulio nusprendė, jog jau naktis. Jautėsi toks išvargęs ir taip nepatogiai su pridergtomis kelnėmis, kad jau nebegalvojo apie tai, kas jam bus. Pradėjo knapsėti, kai staiga priėjo kareivis.

– Stokitės, daktare, – sušnypštė. – Jau ateina jūsų. Sėkmės!

Po akimirkos įėjo du vyrai, surakino riešus ir nuvedė ten, kur karininkas kvotė suimtuosius. Chaimė jį ne sykį buvo matęs kartu su Prezidentu.

– Žinome, jog neturite su šituo reikalu nieko bendra, daktare, – tarė karininkas. – Mums reikia tik vieno – kad pasirodytumėte per televiziją ir praneštumėte, jog Prezidentas buvo girtas ir nusižudė. Tuomet paleisime namo.

– Patys ir sakykite. Iš manęs nieko nesitikėkite, niekšai, – atsakė Chaimė.

Jį sučiupo už rankų. Pirmas smūgis buvo į pilvą. Paskui jį pakėlė, nutėškė ant stalo, ir jis pajuto, kad jam nuplėšia drabužius. Daug vėliau jį išvilko iš Gynybos ministerijos be sąmonės. Lijo, vėsus vanduo ir oras jį atgaivino. Atsipeikėjo įkeltas į karišką kariuomenės autobusą ir padrėbtas gale. Pro langą matė naktines tuščias gatves ir vėliavas ant pastatų. Suprato, kad laimėjo priešai, ir pirmiausia pagalvojo apie Migelį. Autobusas sustojo kareivinių kieme. Jį iškėlė lauk. Buvo ir daugiau žmonių, taip pat sumuštų kaip ir jis. Spygliuotomis vielomis jiems surišo kojas ir rankas ir sumetė į arklides. Ten Chaimė kartu su kitais dvi dienas išbuvo be vandens ir maisto, pūdamas savo paties išmatose, kraujuje ir siaube, – paskui visus nuvežė netoli oro uosto. Po plynu dangumi juos sušaudė gulinčius ant žemės, nes ant kojų jie nebesilaikė, paskui kūnus išsprogdino dinamitu. Dar ilgai ore tvyrojo palaikų tvaikas ir sprogimo aidas.

Didžiajame name ant kampo senatorius Trueba atkimšo prancūziško šampano butelį, norėdamas atšvęsti pergalę prieš režimą, su kuriuo jis taip įnirtingai kovojo, neįtardamas, kad tą pačią akimirką importine cigarete jo sūnui Chaimei deginamos sėklidės. Prie namo durų senis iškėlė vėliavą ir į gatvę šokti neišėjo tik to-

dėl, kad buvo raišas ir galiojo komendanto valanda, tačiau noro jam netrūko, kaip su džiaugsmu pranešė dukteriai ir anūkei. Tuo tarpu Alba, prilipusi prie telefono, mėgino susisiekti su žmonėmis, dėl kurių nerimavo: Migeliu, Pedru Terseru, dėde Chaime, Amanda, Sebastijanu Gomesu ir daugeliu kitų.

– Dabar jie užsimokės! – sušuko senatorius Trueba, pakeldamas taurę.

Alba išplėšė ją iš rankos ir tėškė į sieną. Taurė sudužo. Blanka, niekuomet neišdrįsusi pasipriešinti tėvui, nesislėpdama šypsojosi.

– Mes nešvęsime nei Prezidento, nei niekieno kito mirties! – sušuko Alba.

Švaručiuose Aukštutinio rajono namuose buvo atkimšti buteliai, laukę trejus metus, ir pakelti tostai už naują tvarką. Virš darbininkų rajonų visą naktį skraidė malūnsparniai, zvimbdami tarsi ne šio pasaulio musės.

Labai vėlai, kone auštant, suskambėjo telefonas. Alba, nė negulusi, nubėgo atsiliepti. Apsidžiaugė, nes išgirdo Migelio balsą.

– Atėjo laikas, mylimoji. Neieškok manęs ir nelauk. Aš tave myliu, – tarė jis.

– Migeli! Noriu su tavim! – sukūkčiojo Alba.

– Apie mane niekam nesakyk. Nesusitikinėk su draugais. Suplėšyk užrašų knygeles, popierius – viską, kas gali tave susieti su manimi. Aš tave visuomet mylėsiu. Atmink, brangioji, – pasakė Migelis ir padėjo ragelį.

Komendanto valandos režimas truko dvi paras. Albai jos pasirodė kaip amžinybė. Per radiją be perstojo grojo kariškus maršus, o per televiziją transliavo tik gamtos vaizdus ir animacinius filmukus. Kelis kartus per dieną ekranuose pasirodydavo keturi chuntos generolai, atsisėdę tarp herbo ir vėliavos, ir skelbdavo įvairius nutarimus – jie buvo naujieji tėvynės herojai. Nepaisydamas įsakymo šauti į kiekvieną, išėjusi laukan, senatorius Trueba perėjo per gatvę atšvęsti pergalės su kaimynu. Šventinis šurmulys patruliuojančių gatvėje kareivių nedomino, nes šiame rajone pasipriešinimo nesitikėjo. Blanka pareiškė, kad jai užėjusi siaubinga mig-

rena, ir užsidarė savo kambaryje. Naktį Alba girdėjo, kaip ji bilda virtuvėje, ir nusprendė, kad alkis įveikė galvos skausmą. Pati Alba dvi dienas vaikščiojo po namus apimta visiškos nevilties, peržiūrinėjo knygas Chaimės tunelyje ir savo lentynose, naikino viską, kas galėjo sukompromituoti. Jautėsi lyg šventvagė. Buvo tikra, kad kai dėdė grįš, pasius ant jos ir daugiau ja nepasitikės. Sunaikino adresų knygeles su draugų telefono numeriais, brangiausius meilės laiškus ir net Migelio fotografijas. Abejingos ir nuobodžiaujančios tarnaitės per komendanto valandos režimą prasėdėjo namuose kepdamos kimštus pyragus, tik virėja nesiliovė verkti ir įsitempusi laukė akimirkos, kai galės eiti pas vyrą, su kuriuo nepavyko susisiekti.

Kai kelioms valandoms buvo atšauktas draudimas išeiti, kad gyventojai galėtų apsipirkti, Blanka su nuostaba išvydo, jog parduotuvės verste užverstos prekėmis, kurių šitaip trūko trejus metus, o dabar jos kažkokiu stebuklu atsidūrė vitrinose. Gulėjo šūsnys papjautų vištų, tad ji prisipirko jų, kiek širdis geidė, nors kainavo trigubai, mat kainos buvo paleistos. Blanka pastebėjo, kad daug žmonių į vištas žiūri su nuostaba, tarsi niekuomet nebūtų jų regėję, tačiau perka retas, nes per brangu. Po trijų dienų miesto parduotuvėse pasklido pūvančios mėsos dvokas.

Gatvėse nervingai patruliavo kareiviai, sveikinami daugelio žmonių, troškusių, kad būtų nuversta valdžia. Kai kurie, padrąsinti pastarųjų dienų smurto, stabdė vyrus ilgais plaukais ir su barzdomis – neabejotinais maištingumo ženklais, taip pat kelnėtas moteris, ir žirklėmis nuvarydavo plaukus, sukarpydavo kelnes, nes jautėsi atsakingi už tvarką, moralę ir padorumą. Naujoji valdžia paskelbė su tokiais išsišokimais neturinti nieko bendra, niekuomet nedavusi nurodymo karpyti barzdų ar kelnių, greičiausiai kareiviais persirengę komunistai nori apjuodinti ginkluotąsias pajėgas, kad piliečiai jų nekęstų. Nei barzdos, nei moterims kelnės neuždraustos, tačiau, be abejo, geriau, kai vyrai vaikšto nusiskutę ir trumpai nusikirpę, o moterys nešioja sijonus.

Pasklido gandas, kad Prezidentas negyvas, ir niekas nepatikėjo oficialia versija, esą jis nusižudė.

Palaukiau, kol viskas aprimo. Praėjus trims dienoms po karinio perversmo paskelbimo, valdišku automobiliu nuvažiavau į Gynybos ministeriją stebėdamasis, kad manęs nepakvietė dalyvauti naujojoje valdžioje. Visi žino, jog esu didžiausias marksistų priešas, pirmasis pasipriešinau komunistų režimui ir išdrįsau viešai pasakyti, kad tik kariškiai sugebės išgelbėti kraštą, krintantį į kairiųjų gniaužtus. Be to, kaip tik aš susisiekiau su aukščiausiais kariniais pareigūnais, kurie padėjo susitarti su Amerika, ir paaukojau savo vardą bei pinigus ginklams pirkti. Žodžiu, pastačiau ant kortos daugiau negu kas kitas. Tokiam amžiuj politinė valdžia manęs visiškai nebedomino. Tačiau buvau vienas iš nedaugelio, galinčių duoti gerų patarimų, nes ilgą laiką užėmiau įvairias pareigas ir geriau už bet ką žinojau, ko reikia šiai šaliai. Be ištikimų, sąžiningų, supratingų patarėjų ką gali saujelė iškilusių pulkininkų? Tik viską sujaukti. Arba būti apkvailintiems gudruolių, kurie pasinaudos galimybe susikrauti turtus, kas jau ir vyksta. Tą akimirką niekas nežinojo, kad viskas šitaip pasisuks. Manėme, jog kariškių įsikišimas – būtinas žingsnis grįžti į sveiką demokratiją. Štai kodėl tikėjau, kad svarbu padėti valdžiai.

Atvykęs į Gynybos ministeriją, nustebau išvydęs, jog pastatas virto tvartu. Kurjeriai ant grindų kibirais pylė vandenį ir trynė plaušinėmis, sienose vienur kitur matėsi kulkų išmuštos skylės, visur lakstė susigūžę kariškiai, tarsi atsidūrę mūšio lauke ar tikėdamiesi, kad iš lubų ims byrėti priešai. Turėjau laukti beveik tris valandas. Iš pradžių pamaniau, jog šiame chaose manęs neatpažino, todėl ir elgiasi su manimi taip abejingai, tačiau vėliau viską supratau. Karininkas mane sutiko ant stalo susikėlęs kojas, kramtydamas riebų sumuštinį, atmestinai nusiskutęs, atsagstytu uniformos švarku. Nespėjau nei paklausti, kur dingo mano sūnus Chaimė, nei pasveikinti su drąsiais kareivių veiksmais, išgelbėjusiais tėvynę, nes jis tučtuojau paprašė automobilio raktelių aiškindamas, kad Kongresas uždarytas, todėl pasibaigė ir Kongreso narių privilegijos. Labai nustebau. Paaiškėjo, kad visai neketinama vėl atverti Kongreso durų, kaip mes visi tikėjomės. Mane paprašė – ne, įsakė kitą dieną vienuoliktą valandą

prisistatyti katedron ir dalyvauti mišiose, kuriomis tėvynė padėkos Dievui už pergalę prieš komunizmą.

– Ar tiesa, kad Prezidentas nusižudė? – paklausiau.

– Jis iškeliavo! – atsakė man.

– Iškeliavo? Kur?

– Pragaran! – nusijuokė jis.

Į gatvę išėjau baisiai sunerimęs, laikydamasis vairuotojo. Neturėjome kaip grįžti namo, nes nevažinėjo nei autobusai, nei taksi, o eiti pėsčias buvau per senas. Laimė, pravažiavo džipas, pilnas karabinierių, jie mane atpažino. Mane iš minios išskirti lengva, kaip sako anūkė Alba, nes atrodau it senas piktas varnas, visuomet vaikštau gedulingai apsirengęs ir nešiojuosi sidabrinę lazdą.

– Lipkite, senatoriau, – tarė leitenantas.

Mums padėjo įsiropšti į džipą. Karabinieriai atrodė išvargę, supratau, kad nemiegoję. Jie patvirtino, jog jau tris dienas patruliuoja mieste ir ant kojų laikosi tik kava ir tabletėmis.

– Ar lūšnynų gyventojai priešinosi? – paklausiau.

– Beveik ne. Žmonės ramūs, – tarė leitenantas. – Tikiuosi, padėtis greitai sunormalės, senatoriau. Mums tai nepatinka – nešvarus darbas.

– Taip nesakykit. Jei nebūtumėte ėmę veikti, pučą būtų organizavę patys komunistai ir dabar jūs, aš ir dar penkiasdešimt tūkstančių žmonių būtų negyvi. Juk žinojote, kad jie rengė planą įtvirtinti diktatūrą?

– Mums taip sakė. Bet rajone, kuriame gyvenu, suimta daug žmonių. Kaimynai žiūri į mane su baime. Šiems mano vaikinams irgi taip yra. Tačiau privalome paklusti įsakymams. Tėvynė svarbiausia, ar ne?

– Tikrai taip. Man irgi gaila, kad vyksta tokie dalykai, leitenante. Tačiau kitos išeities neliko. Režimas supuvo. Kas būtų likę iš šalies, jei nebūtumėte ėmęsi ginklų?

Tačiau širdies gilumoje nebuvau taip tvirtai įsitikinęs. Jaučiau, kad viskas vyksta ne taip, kaip buvome suplanavę ir kad padėtis sprūsta mums iš rankų, bet užgniaužiau abejones mąstydamas, jog trijų dienų nepakanka šaliai sutvarkyti ir greičiausiai storžievis

karininkas, mane priėmęs Gynybos ministerijoje, atstovauja tik menkai ginkluotųjų pajėgų dalelei. Dauguma yra tokie kaip šis rūpestingas leitenantas, parvežęs mane namo. Nusprendžiau, kad netrukus tvarka bus atkurta, o kai atslūgs pirmųjų dienų įtampa, susisieksiu su kokiu žmogumi, aukštesniu karinėje hierarchijoje. Apgailestavau nepasišnekėjęs su generolu Urtadu. Susilaikiau iš pagarbos jam ir, prisipažįstu, dėl išdidumo, nes jis turėjo manęs ieškoti, o ne aš jo.

Apie sūnaus Chaimės mirtį sužinojau tik po dviejų savaičių, kai atslūgo pergalės euforija ir išvydau, kad visi skaičiuoja mirusiuosius ir dingusius. Vieną sekmadienį į namus prisistatė kažkoks kareivis ir Blankai virtuvėje papasakojo, ką matęs Gynybos ministerijoje ir ką žinąs apie dinamitu išsprogdintus kūnus.

– Daktaras del Valjė išgelbėjo mano motinai gyvybę, – tarė kareivis, nudelbęs akis į grindis, rankoje laikydamas šalmą. – Todėl atėjau jums papasakoti, kaip jį nužudė.

Blanka pasikvietė mane, kad girdėčiau, ką pasakoja kareivis, tačiau atsisakiau juo tikėti. Pasakiau, kad jis suklydo, ten buvo ne Chaimė, nes Chaimei Prezidentūroje pučo dieną nebuvo ko veikti. Buvau tikras, jog sūnus spėjo pabėgti į užsienį, perėjęs sieną kokiu nors slaptu keliu, ar prisiglaudė kurioje nors ambasadoje nusprendęs, jog jo gali ieškoti. Be to, Chaimės pavardės nebuvo nė viename vyriausybės paskelbtame ieškomų žmonių sąraše, todėl nusprendžiau, kad Chaimei nieko negresia.

Greičiausiai praėjo daug laiko, turbūt keli mėnesiai, kol supratau, kad kareivis sakė teisybę. Klejodamas iš vienatvės, laukiau sūnaus atsisėdęs į krėslą bibliotekoje, įsmeigęs akis į duris, šaukdamas jį mintimis taip, kaip šaukdavau Klarą. Tiek šaukiau, kad galiausiai jį išvydau, tačiau jis man pasirodė visas aptekęs sukrešėjusiu krauju ir skarmaluotas, vaškuotu parketu vilkdamas dygliuotų vielų gyvates. Tuomet supratau, kad jis mirė taip, kaip mums papasakojo kareivis. Tik tuomet pradėjau šnekėti apie tironiją. O mano anūkė Alba diktatorių įžvelgė daug anksčiau už mane. Matė, kaip jis ima išsiskirti iš generolų ir kitų kariškių. Pažino jį tučtuojau, nes iš Klaros paveldėjo nuojautą. Tas žmogus šiurkštus,

paprastos išvaizdos, nešnekus – kaip koks valstietis. Atrodė kuklus, ir nedaug kas būtų atspėjęs, jog vieną dieną išvys jį apsigobusį imperatoriaus apsiaustu, aukštai iškėlusį rankas ir tildantį autobusais jo pasveikinti suvežtas minias, didingiems ūsams virpant iš tuštybės, iškilmingai atidengiantį Keturių kalavijų paminklą, nuo kurio viršūnės amžinoji ugnis turėjo apšviesti tėvynės kelią, – tačiau dėl užsienio technikų kaltės liepsna taip ir nepasirodė, tik tiršti dūmai virto į dangų lyg iš kamino ir plaukė amžinas audros debesis, priklydęs iš kito klimato.

Ėmiau manyti kažkur suklydęs ir kad tai galbūt nebuvo pats geriausias būdas marksizmui sutriuškinti. Jaučiausi vis vienišesnis, nes manęs jau niekam nebereikėjo. Nebeturėjau sūnų nei Klaros, nes ji tylėdavo ir tik plevendavo lyg visai svetima šmėkla. Net Alba kiekvieną dieną vis labiau nuo manęs tolo. Vargiai matydavau ją namuose. Pralėkdavo pro šalį tarsi žaibas, apsivilkusi vieną iš savo siaubingų ilgų medvilninių sijonų, neįtikimai žaliais kaip Rosos plaukais, užsiėmusi paslaptingais reikalais, kuriuos tvarkė susimokiusi su senele. Esu tikras, kad man už nugaros jos dviese rezgė kažkokius kėslus. Mano anūkė lakstė kaip be galvos, visai kaip Klara tais laikais, kai siautė šiltinė ir ji užsivertė ant pečių svetimo skausmo naštą.

Alba negalėjo ilgai apraudoti dėdės Chaimės mirties. Ją užgriuvo neatidėliotini kitų žmonių poreikiai, todėl sielvartą atidėjo vėlesniam laikui. Migelį išvydo tik praėjus dviem mėnesiams po pučo, o tada manė, kad jis irgi žuvęs. Tačiau jo neieškojo, nes buvo gavusi iš jo labai tikslius nurodymus, be to, išgirdo, kad jis įtrauktas į sąrašus tų žmonių, kurie turi prisistatyti valdžiai. Tai jai suteikė vilčių. „Jei jo ieško, vadinasi, gyvas“, – nusprendė. Kankinosi galvodama, kad jį gali paimti gyvą, ir šaukėsi senelės dvasios prašydama pasirūpinti, kad taip neatsitiktų. „Šimtą kartų mieliau matyčiau jį negyvą, senele“, – maldavo ji. Žinojo, kas vyksta šalyje, todėl vaikščiojo prislėgta, drebančiomis rankomis, o kai sužinodavo, kad kas nors suimtas, ją nuo galvos iki kojų išberdavo tarsi sergant kokia limpama liga. Ta-

čiau pasikalbėti apie tai negalėjo su niekuo, net su seneliu, nes žmonės nenorėjo apie tai girdėti.

Po to baisaus antradienio Alba turėjo perkratyti visus savo jausmus, kad galėtų toliau gyventi; susitaikyti su mintimi, jog daugiau nebeišvys tų, kuriuos labiausiai mylėjo, – dėdės Chaimės, Migelio ir daugelio kitų. Dėl to, kas įvyko, kaltino senelį, tačiau kai pamatė jį susigūžusį krėsle ir nesibaigiančiu šnabždesiu šaukiantį Klarą ir sūnų, grįžo ankstesnioji meilė, ir ji pripuolusi jį apkabino, glostė baltus plaukus ir guodė. Alba jautė, kad viskas aplinkui tarsi iš stiklo, netvaru lyg atodūsis, ir kad kulkos ir bombos tą neužmirštamą antradienį sunaikino didelę dalį to, ką ji pažinojo, o kas liko, sumaitojo ir aptaškė krauju. Bėgant dienoms, savaitėms ir mėnesiams, tai, kas iš pradžių regėjos išsilaikę, pradėjo rodyti irimo ženklus. Pastebėjo, kad jos vengia draugai ir giminaičiai. Kai kurie, nenorėdami sveikintis, pereina į kitą gatvės pusę arba sutikti nusisuka. Nusprendė, kad pasklido gandas, jog ji padeda persekiojamiems žmonėms.

Tai buvo tiesa. Nuo pirmųjų dienų svarbiausias jos rūpestis buvo priglausti tuos, kuriems gresia mirtis. Pradžioje Albai užsiėmimas atrodė kone įdomus, padedantis negalvoti apie Migelį, tačiau netrukus suvokė, jog tai ne žaidimas. Plakatai gyventojus perspėjo, kad jų pareiga – išduoti marksistus ir apie besislapstančiuosius pranešti valdžiai, kitaip patys bus laikomi tėvynės išdavikais ir teisiami. Alba stebuklingai išgelbėjo Chaimės automobilį, kuris išvengė bombardavimo ir savaitę išstovėjo ten pat, kur buvo jį palikęs. Ant automobilio durelių ryškia geltona spalva nupaišė dideles saulėgrąžas, kad išsiskirtų iš kitų ir būtų lengviau darbuotis. Turėjo atmintinai išmokti, kur yra visos ambasados, įsidėmėti, kada keičiasi jas saugančių karabinierių pamainos, jų sienų aukštį ir durų plotį. Žinia, kad reikia ką nors paslėpti, ją pasiekdavo netikėtai, dažniausiai gatvėje prie jos prieidavo koks nepažįstamasis, jos nuomone, pasiųstas Migelio. Į sutartą vietą važiuodavo vidury baltos dienos ir kai pamatydavo, kaip žmogus moja išvydęs ant automobilio geltonas gėles, stabtelėdavo, kad jis įšoktų. Pakeliui nesikalbėdavo, nes ji verčiau

nenorėdavo žinoti jo vardo. Kartais turėdavo praleisti su besislapstančiuoju visą dieną ar net paslėpti vienai ar dviem naktims, kol sulaukdavo tinkamos akimirkos išlaipinti jį prie kokios prieinamesnės ambasados ir žmogus patekdavo sargybiniams už nugarų perlipęs sieną. Ši sistema pasirodė esanti efektyvesnė už neryžtingų užsienio demokratinių valstybių ambasadorių formalumus. Apie pabėgėlį daugiau niekuomet nebesužinodavo, tačiau visam laikui prisimindavo jo padėką, ištartą drebančiu balsu, o kai viskas baigdavosi, lengviau atsidusdavo, kad vėl ką nors išgelbėjusi. Kartais tekdavo susidurti su moterimis, kurios nenorėdavo atsiskirti nuo vaikų, ir nors Alba prižadėdavo vaikus įvesti pro duris, nes net baikščiausias ambasadorius neišdrįstų neįsileisti, motinos nė už ką jų nepalikdavo, todėl galiausiai reikdavo permesti vaikus per sieną ar prakišti tarp tvoros strypų. Netrukus visos ambasados buvo apraizgytos spygliuotomis vielomis ir apstatytos kulkosvaidžiais, todėl buvo nebeįmanoma į jas prasibrauti; tada atsirado kitų rūpesčių.

Amanda padėjo jai susisiekti su kunigais. Abidvi draugės susitikdavo pasišnibždėti apie Migelį, kurio nė viena nebuvo mačiusi, ir su ilgesiu, bet be ašarų prisiminti Chaimės, nes oficialaus jo mirties patvirtinimo neturėjo ir abiejų troškimas jį išvysti buvo stipresnis už kareivio pasakojimą. Amanda vėl pradėjo be perstojo rūkyti, jai smarkiai drebėjo rankos ir klydinėjo žvilgsnis. Kartais vyzdžiai būdavo išsiplėtę ir ji judėdavo nepaslankiai, tačiau tebedirbo ligoninėje. Pasakojo dažnai slauganti žmones, alpstančius iš bado.

– Kalinių, dingusiųjų be žinios ir nužudytųjų šeimos neturi ko valgyti. Bedarbiai irgi. Kas antrą dieną tegauna lėkštę kukurūzų košės. Vaikai mokykloje užmiega, nes išsekę nuo alkio.

Pridūrė, kad mokyklose mokiniams nebeduoda, kaip anksčiau, po stiklinę pieno ir po keletą sausainių, o motinos vaikams alkį marina puodeliu arbatos.

– Vieninteliai, kurie stengiasi padėti, yra kunigai, – paaiškino Amanda. – Žmonės nenori žinoti teisybės. Bažnyčia atidarė valgyklas, kur jaunesniems kaip septynerių metų vaikams šešis kar-

tus per savaitę duodama karšto maisto. Žinoma, to negana. Vienas vaikas per dieną gauna lėkštę lęšių ar bulvių, o dar penki lieka lauke žiūrėti pro langą, nes visiems neužtenka.

Alba suprato, kad grįžo seni laikai, kuomet jos senelė Klara eidavo į Miserikordijos rajoną ir labdara stengdavosi atkurti teisybę. Tačiau dabar į labdarą buvo žiūrima kreivai. Alba pamatė, kad jei užeidavo pas draugus paprašyti pakelio ryžių ar skardinės pieno miltelių, pirmą kartą nedrįsdavo atsakyti, tačiau vėliau imdavo jos vengti. Pradžioje jai padėjo Blanka. Albai nebuvo sunku iš motinos išprašyti sandėliuko rakto paaiškinant, jog nėra reikalo laikyti paprastų miltų ir pupelių, jei galima nusipirkti Baltijos kraštų vėžių ir šveicariško šokolado. Kurį laiką ji aprūpino kunigų valgyklas, nors vis dėlto labai neilgai. Kartą į vieną iš tų valgyklų nusivedė motiną. Išvydusi, kaip prie ilgo grubaus stalo dvi vaikų eilės maldaujančiomis akimis laukia savo porcijos, Blanka apsiverkė ir dvi dienas su migrena pragulėjo lovoje. Būtų ir toliau verkusi, jei dukra nebūtų privertusi jos apsirengti, pamiršti save ir ieškoti pagalbos, net jei tektų apvogti šeimos biudžetą. Senatorius Trueba nenorėjo apie tai net kalbėtis; kaip įprasta jo klasės žmonėms, jis neigė, jog egzistuoja badas, su tokiu pačiu užsispyrimu, su kokiu neigė, jog esama kalinių ir kankinimų, tad Alba suprato, kad juo pasikliauti neverta, ir vėliau, kai nebegalėjo pasikliauti nė motina, ėmėsi drastiškesnių būdų. Toliausia, kur nukeliaudavo senelis, buvo klubas. Po centrą jis nevaikščiojo, juo labiau nepasiekdavo miesto pakraščių ar vargingų rajonų. Jam buvo nesunku tikėti, kad skurdas, apie kurį pasakoja anūkė, tėra marksistų išmonė.

– Komunistų kunigai! – sušuko jis. – Tik to betrūko!

Tačiau kai prie namo durų, prašydami išmaldos, nuolatos pradėjo eiti vaikai ir moterys, Trueba neliepė užverti vartų ir langinių, kad nereikėtų į juos žiūrėti, kaip pasielgė visi kiti, o padidino Blankai skiriamą sumą ir paliepė visuomet turėti atsargai šilto maisto.

– Tai laikina, – užtikrino jis. – Vos kariškiai sutvarkys marksizmo paliktą chaosą, ši problema bus išspręsta.

Laikraščiai rašė, kad gatvėse elgetos, kurių nebuvo jau tiek metų, yra pasiųsti tarptautinių komunistų organizacijų, norinčių apšmeižti karinę chuntą ir pakišti koją tvarkai bei pažangai. Iškilo cementinės sienos, vargingiausius lūšnynus slepiančios nuo turistų ir šiaip nenorinčių matyti akių. Iš po nakties, tarsi mostelėjus stebuklinga lazdele, alėjose radosi apkarpyti želdiniai ir gėlių lysvės; visa tai pasodino bedarbiai, kad sukurtų taikaus pavasario iliuziją. Sienas nudažė baltai, dažų sluoksnis uždengė balandžių freskas ir politinius šūkius. Bet koks bandymas viešoje vietoje užrašyti politinę frazę buvo baudžiamas kulkosvaidžio papliūpa. Švariose, tvarkingose ir tyliose gatvėse suklestėjo prekyba. Netrukus pranyko išmaldos prašinėjantys vaikai, ir Alba pastebėjo, kad neliko nei valkataujančių šunų, nei šiukšlių. Juodoji rinka užsibaigė tą pačią akimirką, kai buvo subombarduoti Prezidento rūmai, nes spekuliantams grėsė karo lauko teismas ir sušaudymas. Parduotuvėse pradėjo pardavinėti tokius dalykus, kurių daugelis nežinojo net pavadinimo, ir prekes, kurias anksčiau gaudavo tik turtuoliai kontrabandos keliu. Miestas niekada nebuvo toks gražus. O viršūnės niekuomet nesijautė laimingesnės: dabar jie kada panorėję pirko viską, o automobilius galėjo įsigyti išsimokėtinai.

Užplūdus pirmųjų dienų euforijai, tėvynei atkurti moterys nešė į kareivines savo brangenybes. Atiduodavo net vestuvinius žiedus, vietoj kurių užsimaudavo varinius su valstybės herbu. Blanka turėjo paslėpti Klaros dovanotą vilnonę kojinę su brangenybėmis, kad senatorius Trueba jų nepaaukotų valdžiai. Visų akyse gimė nauja, išdidi klasė. Prašmatnios ponios, pasipuošusios importiniais drabužiais, egzotiškos ir spindinčios lyg jonvabaliai, švaistėsi madinguose pramogų centruose, į parankę įsikibusios naujiesiems išdidiems verslininkams. Iškilo kariškių kasta ir greitai užėmė visus svarbiausius postus. Šeimos, anksčiau laikiusios nelaime, jei tarp jų narių atsiranda kariškis, dabar pešėsi, kas turi daugiau įtakingų pažinčių ir gali įtaisyti sūnus į karo akademijas, bei siūlė dukteris kareiviams į žmonas. Šalyje buvo net tiršta uniformuotų vyrų, karinių mašinų, vėliavų, himnų ir paradų, nes kariškiai žinojo, jog liaudžiai reikalingi simbo-

liai ir ritualai. Senatorius Trueba, iš pradžių šitų dalykų nekentęs, suprato, ką norėjo pasakyti jo draugai iš klubo, tvirtinę, jog marksizmui Lotynų Amerikoje nėra jokių šansų, nes jis nepripažįsta magiškosios gyvenimo pusės. „Duona, cirkas ir kas nors, ką būtų galima garbinti, – tai viskas, ko jiems reikia“, – nusprendė senatorius, širdies gilumoje nerimaudamas, kad duonos gali ir pristigti.

Buvo surengta kampanija, skirta garbingam eksprezidento atminimui nušluoti nuo žemės paviršiaus, kad žmonės nustotų jo gedėti. Atidarytuose jo namuose lankytojai galėjo pamatyti tai, ką vadino „diktatoriaus rūmais“. Buvo galima varstyti spintas ir stebėtis zomšinių švarkų kiekiu ir kokybe, patikrinti stalčius, pasirausti sandėliuke, savo akimis išvysti kubietiško romo butelius ir cukraus maišą. Iš rankų į rankas keliavo nevalyvai padirbtos fotografijos, kuriose jis, apsirengęs kaip Bakchas, ant galvos užsidėjęs vynuogių vainiką, nesibaigiančiose orgijose linksminosi su apvaliomis moteriškėmis ir vyriškos lyties atletais. Niekas, net pats senatorius Trueba, nepatikėjo, jog tos nuotraukos tikros. „Šito jau per daug, jie perlenkė lazdą“, – burbėjo jas pamatęs.

Vienu plunksnos brūkštelėjimu kariškiai pakeitė istoriją, ištrynė įvykius, ideologijas ir veikėjus, kurie režimui nepatiko. Perdarė žemėlapius, nes nebuvo jokios priežasties, dėl kurios šiaurė turi likti viršuje, taip toli nuo mylimosios tėvynės, jei galima perkelti ją į apačią, kur jai daug parankiau būti; ta pačia proga skaisčiai mėlyna spalva nudažė begalines teritorinių vandenų platybes, siekiančias net Aziją ir Afriką, geografijos knygose jie užvaldė tolimas šalis ir įžūliausiai nubrėžė sienas savo nuožiūra, kol pagaliau kaimyniniai kraštai neteko kantrybės, ėmė šauktis Jungtinių Tautų ir pagrasino pasiųsti tankus ir lėktuvus. Cenzūra pradžioje kontroliavo tik žiniasklaidą, tačiau netrukus pasiekė ir vadovėlius, dainų žodžius, filmų scenarijus, net privačius pokalbius. Karinė chunta paskelbė draustinus žodžius, pavyzdžiui, „draugas“ ir kitus, tokius kaip „laisvė“, „teisybė“ ir „profesinė sąjunga“. Juos vartoti reikėjo labai atsargiai, nors joks nutarimas jų neišbraukė iš žodyno. Alba stebėjosi, iš kur po nak-

ties atsirado tiek fašistų, nes per ilgą demokratinį šalies gyvavimą jų niekuomet nebuvo matyti, išskyrus grupelę išsišokėlių karo metais, kurie marširuodavo juodais marškiniais ir saliutuodavo aukštai išmesta ranka, praeiviams kvatojant ir švilpiant, – bet šalies gyvenimui jie jokios įtakos nedarė. Nesuprato ji ir kariuomenės pozicijos, juk jos daugumą sudarė vidurinioji klasė ir darbininkai, istoriškai visuomet buvę arčiau kairiųjų negu dešiniųjų radikalų. Nesuprato pilietinio karo padėties ir nesuvokė, jog karas – tai kariškių menas, visų jų apmokymų kulminacija, jų profesijos auksinė puošmena. Taikos metais kareiviai neblizga. Pučas davė jiems galimybę praktiškai panaudoti kareivinėse įgytas žinias: aklą paklusnumą, mokėjimą valdyti ginklus ir kitus įgūdžius, kurių kareiviai išmoksta nutildę sąžinės balsą.

Alba metė mokslus, nes Filosofijos fakultetas, kaip ir daugelis kitų, kurie atveria vartus mąstymui, buvo uždarytas. Nustojo mokytis ir muzikos, nes šiomis aplinkybėmis groti violončele jai pasirodė pernelyg lengvabūdiškas užsiėmimas. Daugelis dėstytojų buvo atleisti, areštuoti ar pradingę pagal juodąjį sąrašą, kurį sudarė saugumo policija. Sebastijanas Gomesas, išduotas jo paties studentų, buvo nužudytas per pirmąjį antpuolį. Universitetan priplūdo šnipų.

Aukštuomenė ir dešinieji verslininkai bei ekonomistai, rėmę karinį perversmą, džiūgavo. Pradžioje šiek tiek nusigando išvydę savo veiksmų padarinius, nes niekuomet nebuvo gyvenę diktatūroje ir nežinojo, ką tai reiškia. Manė, kad demokratijos praradimas bus laikinas ir šiek tiek galima pakentėti atsisakius asmens ir visuomenės laisvių, kad tik režimas gerbtų verslo laisvę. Nesijaudino ir dėl tarptautinio pasmerkimo, mat dabar jų šalis buvo laikoma tokia pačia kaip ir kitos aplinkinės tironijos, – tai jiems atrodė mažas užmokestis už marksizmo pralaimėjimą. Kai iš užsienio ėmė plūsti investicijos, be abejo, buvo nuspręsta, jog taip atsitiko dėl naujojo režimo stabilumo, o į faktą, kad už kiekvieną į šalį įplaukiantį pesą iškeliauja du pesai palūkanų, niekas nekrei-

pė dėmesio. Kai viena po kitos buvo uždarytos visos šalies pramonės įmonės ir verslininkai pradėjo bankrutuoti, sužlugdyti plataus vartojimo prekių importo, valdžia aiškino, kad braziliškos viryklės, Taivano audiniai ir japoniški motociklai geresni už viską, kas kada nors pagaminta savo šalyje. Tik kai po trijų nacionalizacijos metų Šiaurės Amerikos kompanijoms buvo atiduotos kasyklos, pasigirdo pavienių balsų, kad tai tas pat, kas padovanoti tėvynę, suvyniotą į celofaną. Tačiau kai buvusiems savininkams grąžintos žemės, išdalytos per agrarinę reformą, šie aprimo ir nusprendė, kad grįžo seni geri laikai. Jie įsitikino, jog tik diktatūra veikia efektyviai, su niekuo nesitaikstydama, tik ji užtikrins jiems privilegijas, tad nustojo kalbėti apie politiką ir susitaikė su faktu, kad jiems atiteks ekonominė galia, o valdys kariškiai. Vienintelis dešiniųjų darbas – jiems patarti, kaip rengti naujus dekretus ir įstatymus. Per kelias dienas buvo panaikintos profesinės sąjungos. Jų vadovai suimti arba nužudyti, politinės partijos uždraustos neribotam laikui, paleistos visos darbininkų bei studentų organizacijos ir net profesiniai susivienijimai. Bet kokie sambūriai uždrausti. Vienintelė vieta, kur žmonėms buvo leidžiama susirinkti, tapo bažnyčia, todėl netrukus religija pasidarė madinga ir kunigai su vienuolėmis turėjo atidėti sielovados darbus, kad galėtų pagelbėti tai pasiklydusiai kaimenei žemiškais reikalais. Valdžia ir verslininkai ėmė žiūrėti į juos kaip į potencialius priešus, todėl kai kurie svajojo problemą išspręsti nužudant kardinolą, kai paaiškėjo, kad Romos popiežius neketina jo atstatydinti ir išsiųsti į dvasininkų beprotnamį.

Didžioji viduriniosios klasės dalis puču apsidžiaugė, nes jis jiems reiškė tvarkos sugrįžimą: padorius papročius, sijonus moterims ir trumpus plaukus vyrams, tačiau netrukus juos užklupo aukštos kainos ir darbo stygius. Atlyginimo neužteko net pavalgyti. Visos šeimos turėjo ką apraudoti ir vidurinioji klasė nebegalėjo sakyti, kaip iš pradžių, kad jei kas nors įkalintas, nužudytas ar ištremtas, vadinasi, to nusipelnė. Ilgiau nebegalėjo neigti ir kankinimų.

Tuo metu, kai klestėjo prabangios parduotuvės, stebuklingos finansinės firmos, egzotiški restoranai ir importuotojai, prie fab-

rikų durų stovėjo eilės bedarbių, laukiančių galimybės plušėti už minimalų atlyginimą. Darbo jėga nusmuko iki vergystės ir šeimininkai pirmą sykį po daugelio dešimtmečių galėjo atleisti darbininkus, kai tik jiems šauna į galvą, nesumokėję kompensacijos, o už mažiausią prieštaravimą – įmesti į kalėjimą.

Pirmaisiais mėnesiais senatorius Trueba pritarė savo klasės oportunizmui. Jis buvo įsitikinęs, jog reikalingas tam tikras diktatūros tarpsnis, kad šalis vėl grįžtų į kelią, iš kurio jai nederėjo išklysti. Jis buvo vienas pirmųjų žemės savininkų, atgavusių nuosavybę. Trijų Marijų dvaras jam grįžo apleistas, bet visas aliai kvadratinio metro. Tos akimirkos jis laukė kone dvejus metus, kurstydamas širdyje pyktį. Ilgai nesvarstęs, kartu su pustuziniu samdytų galvažudžių išvažiavo į kaimą išlieti keršto ant valstiečių, kurie išdrįso prieš jį stoti ir atimti tai, kas jam priklauso. Kaime atsirado šviesų sekmadienio rytą prieš Kalėdas. Į dvarą įsiveržė triukšmingai tarsi piratai. Samdyti vyrai pasileido į visas puses, riksmais, spyriais ir smūgiais išginė žmones laukan. Juos suvarė kartu su gyvuliais, tada benzinu aplaistė plytų namelius, buvusį Truebos pasididžiavimą, ir padegė su viskuo, kas liko viduje. Gyvulius iššaudė. Sudegino svirnus, vištides, dviračius ir net naujagimių lopšius – tikra raganų puota vidury šviesios dienos, o senis Trueba kone alpo iš džiaugsmo. Visus nuomininkus išvarė pagrasinęs, kad jei išvys juos slankiojant aplink jo dvarą, jų laukia gyvulių likimas. Žiūrėjo, kaip ilga liūdna eisena jie išeina skurdesni, negu kada nors buvo, su savo vaikais, seneliais, keliais kulkų išvengusiais šunėkais ir nuo pragaro pabėgusia višta, – vilkdami kojas išpėdina dulkinu keliu, vedančiu iš žemės, kurioje gyveno kartų kartos. Prie Trijų Marijų dvaro vartų laukė varganų žmonių, įsmeigusių laukiančias akis, minia. Bedarbiai valstiečiai iš kitų dvarų, taip pat nusižeminę kaip jų protėviai prieš šimtmetį, atkeliavo maldauti poną, kad duotų jiems darbo artėjančioje javapjūtėje.

Tą naktį Estebanas Trueba atsigulė į geležinę lovą, priklausiusią jo tėvams, senajame šeimininkų name, kuriame jau seniai nemiegojo. Buvo pavargęs. Vis dar užuodė gaisrą ir svylančių gyvu-

lių, kurių maitas taip pat turėjo sudeginti, kad pūdamos neužterštų oro, dvoką. Vis dar smilko kai kurie nameliai – aplinkui vien pragaištis ir mirtis. Tačiau jis žinojo, kad vėl gali atgaivinti žemę, kaip jau yra padaręs, nes ganyklos liko sveikos ir jis turi jėgų. Nors kerštas buvo malonus, užmigti negalėjo. Jautėsi kaip tėvas, per žiauriai nubaudęs savo vaikus. Visą naktį regėjo veidus valstiečių, gimusių jo žemėje, o dabar nutolstančių keliu. Prakeikė savo ūmų būdą. Neįstengė užmigti ir visą likusią savaitę, o kai pagaliau užmigo, susapnavo Rosą. Nusprendė niekam nepasakoti, ką padaręs, ir sau prisiekė, kad Trys Marijos vėl taps pavyzdiniu dvaru, koks buvo anksčiau. Jis paskleidė žinią, jog priimąs valstiečius atgal, žinoma, su tam tikromis sąlygomis, tačiau negrįžo nė vienas. Jie išsibarstė po laukus, kalnus, pakrantę. Kai kurie pasiekė net kasyklas, kiti nusidavė į pietines salas, kiekvienas pasiryžęs imtis bet kokio darbo, kad uždirbtų duoną šeimai. Pasibjaurėjęs savimi, ponas grįžo į sostinę jausdamasis senas kaip niekada. Jo siela tapo nebepakeliama našta.

Savo namelyje prie jūros merdėjo Poetas. Jis sirgo, o pastarieji įvykiai atėmė troškimą gyventi. Į jo namus įsiveržė kareiviai – ieškodami kurstytojiškų ginklų ir pasislėpusių komunistų, sukniso sraigių, kriauklių, drugių, butelių ir laivo pirmagalio figūrų, išgelbėtų iš daugybės jūrų, kolekcijas, išmėtė knygas, piešinius, neužbaigtas eiles, ir sena dainiaus širdis nebeatlaikė. Tuomet jį nuvežė į sostinę, kur mirė po keturių dienų. Paskutiniai šio žmogaus, dainavusio gyvenimui, žodžiai buvo: „Juos sušaudys! Juos sušaudys!“ Mirties valandą šalia negalėjo būti nė vieno draugo, nes visi slapstėsi nuo valdžios, buvo pabėgėliai, tremtiniai ar mirę. Ant kalvos stovintis mėlynas jo namas buvo beveik sugriautas, grindys sudegintos, langai išdaužyti. Niekas nežinojo, ar tai kariškių darbas, kaip teigė kaimynai, ar kaimynų, kaip teigė kariškiai. Į šermenis susirinko tie, kuriems užteko drąsos, bei žurnalistai iš visų pasaulio kampelių, sulėkę aprašyti laidotuvių. Senatorius Trueba laikė save jo ideologiniu priešu, tačiau ne sykį priėmė jį savo namuose ir atmintinai mokėjo jo eilių. Prisistatė į šermenis apsi-

rengęs juodu kostiumu, lydimas anūkės Albos. Abudu pabudėjo prie kuklaus medinio karsto ir tą nelaimingą rytą palydėjo į kapines. Alba rankose laikė raudonų kaip kraujas pirmųjų pavasario gvazdikų puokštę. Nedidelis būrelis lydinčiųjų lėtai nuėjo į kapines keliu, kurį iš abiejų pusių supo kareivių eilės.

Žmonės traukė tyliai. Staiga kažkas dusliu balsu suriko Poeto vardą, ir visos gerklės vienu balsu atsakė: „Jis čia! Dabar ir visados!" Atrodė, tarsi kažkas staiga būtų atidaręs vožtuvą ir visas tų dienų skausmas, siaubas ir pyktis būtų išsiveržęs iš krūtinių, užplūdęs gatvę ir baisiu šauksmu pakilęs iki juodų dangaus debesų. Kitas šauksmas: „Draugas Prezidentas!" Ir visi atsakė viena dejone, apraudodami jo vardą: „Jis čia! Dabar ir visados!" Poeto laidotuvės tapo simboliniu laisvės palaidojimo aktu.

Visai netoli Albos ir jos senelio Švedijos televizijos žurnalistai Nobelio žemei filmavo siaubingus vaizdus: kulkosvaidžius, sustatytus abipus gatvės, žmonių veidus, gėlėmis apklotą karstą ir grupeles tylių moterų, susispietusių prie lavoninės durų per du kvartalus nuo kapinių, kad galėtų perskaityti mirusiųjų sąrašą. Minios balsas susiliejo į dainą, ir orą skardeno uždrausti šūkiai – priešais kareivių rankose drebančius ginklus žmonės šaukė, kad susivienijusios liaudies niekas niekuomet nenugalės. Procesijai einant pro statybą, darbininkai metė įrankius, nusivožė šalmus ir išsirikiavo nulenkę galvas. Vienas vyras, vilkintis marškiniais apspurusiais rankogaliais, be švarko, suplyšusiais batais, žygiuodamas deklamavo revoliucingiausias Poeto eiles, o veidu jam riedėjo ašaros. Senatorius Trueba žiūrėjo į jį nustebęs.

– Gaila, kad buvo komunistas, – tarė senatorius anūkei. – Toks puikus poetas, bet jo idėjos tokios painios! Jei būtų miręs prieš pučą, greičiausiai būtų sulaukęs valstybinės pagarbos.

– Jis mokėjo ir gyventi, ir mirti, seneli, – atsakė Alba.

Buvo įsitikinusi, kad Poetas mirė pačiu laiku, nes jokia pagarba negalėjo būti didesnė už šią kuklią būrelio vyrų ir moterų palydą, kuri palaidojo jį skolintame kape, paskutinį kartą šaukdama jo eiles apie teisybę ir laisvę. Po dviejų dienų laikraščiuose atsirado karinės chuntos nutarimas, skelbiantis nacionalinį gedulą dėl Po-

eto mirties, ir leidimas pusiau nuleisti vėliavas ant namų, kurie to nori. Leidimas galiojo nuo jo mirties iki dienos, kurią skelbimas pasirodė laikraščiuose.

Lygiai taip pat, kaip ji neturėjo laiko atsisėsti ir apverkti dėdės Chaimės mirties, negalėjo prarasti galvos mąstydama apie Migelį ar apraudodama Poetą. Buvo paskendusi darbuose: ieškojo dingusiųjų, padėjo kankiniams, grįžtantiems su žaizdotomis nugaromis ir lakstančiomis akimis, ieškojo maisto kunigų valgykloms. Tačiau nakties tyloje, kai miestas praranda teatrališką normalumą ir operetinę ramybę, Albą užpuldavo per dieną tramdytos kankinančios mintys. Tą valandą gatvėmis važinėdavo tik sunkvežimiai, pilni lavonų arba suimtųjų, ir policijos automobiliai, komendanto valandos tyloje kaukdami it vilkai. Alba virpėdavo savo lovoje. Jai vaidendavosi visų tų nepažįstamų mirusiųjų dvasios, girdėdavo didįjį namą sunkiai lyg senė dūsuojant. Įsiklausydavo ir kaulais pajusdavo baugius garsus: tolumoje sucypiančius stabdžius, durelių trinktelėjimą, šūvius ir duslų riksmą. Tuomet sugrįždavo ilga tyla, kuri trukdavo iki aušros, kai miestas vėl atgydavo ir saulė tarsi ištrindavo nakties košmarus. Namuose ji ne vienintelė negalėdavo miegoti. Dažnai sutikdavo senelį su naktiniais marškiniais ir šlepetėmis, senesnį ir liūdnesnį negu dieną, besišildantį puodelį sultinio ir bambantį piratiškus keiksmažodžius, nes šitaip gelia kaulus ir sielą. Virtuvėje sukinėdavosi ir motina arba lyg vaiduoklis klydinėdavo po tuščius kambarius.

Taip praėjo keli mėnesiai, ir visiems, taip pat ir senatoriui Truebai, tapo aišku, kad kariškiai pasigrobė valdžią ir ją pasiliks, o ne atiduos dešiniesiems politikams, paskatinusiems pučą. Kariškiai buvo atskira žmonių padermė: broliai, kalbantys kita, ne civilių kalba, o dialogas su jais – tarsi pašnekesys su kurčiu, nes mažiausias prieštaravimas pagal griežtą jų garbės kodeksą laikomas išdavyste. Trueba suprato, kad jų planai mesianistiniai ir politikai į juos neįeina. Vieną dieną apie padėtį pasikalbėjo su Blanka ir Alba. Apgailestavo, kad kariškių veiksmai, kurių tikslas buvo atremti marksistų diktatūros pavojų, pasmerkė šalį dar žiauresnei diktatūrai, atrodo, užtruksiančiai ištisą šimtmetį. Pirmą kartą gyve-

nime senatorius Trueba prisipažino klydęs. Tarsi sukriošęs senukas, jis tyliai pravirko susigūžęs savo krėsle. Verkė ne todėl, kad prarado valdžią. Apverkė tėvynę.

Tuomet Blanka atsiklaupė šalia, paėmė jo ranką ir prisipažino, kad viename iš apleistų kambarių, kuriuos dvasių laikais pastatydino Klara, ji slepia gyvenantį kaip atsiskyrėlis Pedrą Terserą Garsiją. Kitą dieną po pučo išspausdinti sąrašai žmonių, privalančių prisistatyti valdžiai, tarp jų buvo ir Pedras Terseras Garsija. Kai kurie, iki tol tikėję, kad šiame krašte negali nieko nutikti, gera valia nuėjo pasiduoti į Gynybos ministeriją ir už tai sumokėjo savo gyvybe. Tačiau Pedras Terseras anksčiau už visus nujautė naujojo režimo žiaurumą: galbūt todėl, kad per pastaruosius trejus metus pažino kariuomenę ir nebetikėjo, kad čia ji kitokia negu kitose šalyse. Tą pačią naktį, stojus komendanto valandai, atšliaužė prie didžiojo namo ant kampo ir pabeldė į Blankos langą. Kai ši, apdujusi nuo migrenos, priėjo, jo nepažino, nes buvo nusiskutęs barzdą ir užsidėjęs akinius.

– Prezidentas nužudytas, – tarė Pedras Terseras.

Ji paslėpė jį viename iš tuščių kambarių. Skubiai įrengė laikiną prieglobstį neįtardama, kad turės jį slėpti kelis mėnesius, kol kareiviai šukuos kraštą jo ieškodami.

Blanka pamanė, kad niekam neateis į galvą, jog Pedras Terseras Garsija slepiasi senatoriaus Truebos namuose, kai šis katedroje klausosi padėkos mišių. Blankai šis laikotarpis buvo laimingiausias gyvenime.

Tačiau jam valandos slinko lėtai tarsi kalėjime. Ištisą dieną praleisdavo tarp keturių sienų užrakintas, kad niekam nešautų į galvą tvarkyti kambario, be to, langas būdavo uždangstytas tamsiomis užuolaidomis, langinės uždarytos. Šviesa neįeidavo, bet iš plyšelių tarp langinių suprasdavo, kai lauke diena. Naktį atidarydavo langą, kad prasivėdintų kambarys, kuriame savo reikalams laikė kibirą su dangčiu, ir giliai kvėpuodavo laisvės oru. Laiką leido skaitydamas Chaimės knygas, kurias slapčiomis jam gabeno Blanka, klausydamasis iš gatvės sklindančio triukšmo ir mažiausiu garsu įjungto radijo. Blanka parūpino jam gitarą, po

stygomis prikišo skudurų, kad niekas neišgirstų, kaip jis be garso kuria dainas apie našles, našlaičius, kalinius ir dingusius be žinios. Mėgino susigalvoti griežtą dienotvarkę. Mankšta, skaitymas, anglų kalbos pamoka, pokaitis, muzika ir vėl mankšta – tačiau vis viena likdavo marios laiko, kol pagaliau išgirsdavo girgžtelint raktą ir įeidavo Blanka, nešina laikraščiais, maistu ir švariu vandeniu nusiprausti. Jie beprotiškai mylėdavosi išrasdami naujų, uždraustų būdų, kuriuos baimė ir aistra paversdavo kvapą gniaužiančiomis kelionėmis į žvaigždes. Blanka jau buvo susitaikiusi su priverstine skaistybe, savo amžiumi, visokiais skausmais ir skausmeliais, tačiau staiga vėl atgimusi meilė atnešė naują jaunystę. Ėmė švytėti oda, pagyvėjo žingsniai ir praskaidrėjo balsas. Ji šypsojosi iš vidaus ir vaikščiojo tarsi sapnuodama. Niekuomet nebuvo tokia graži kaip dabar. Tai pastebėjo net jos tėvas ir nusprendė, kad taip yra todėl, kad gyvena ramiai ir sočiai. „Nuo tada, kai Blankai nebereikia stovėti eilėse, ji atrodo tarsi naujai užgimusi“, – sakydavo senatorius Trueba. Alba irgi pastebėjo. Jos keistas nakvišumas pasirodė įtartinas, taipgi ir naujas įprotis neštis valgyt į kambarį. Ne sykį nusprendė naktį ją pašnipinėti, tačiau nugalėdavo nesuskaičiuojamų rūpesčių sukeltas nuovargis, o kai negalėdavo užmigti, bijodavo vaikštinėti tuščiais kambariais, pilnais kuždančių vaiduoklių.

Pedras Terseras sulyso, prarado gerą nuotaiką ir švelnumą, kuriuo iki tol pasižymėjo. Nuobodžiavo. Keikė savanoriškai prisiimtą kalinio dalią ir net virpėdavo laukdamas žinios iš draugų. Nurimdavo tik tada, kai šalia būdavo Blanka. Jai įėjus į kambarį, pašokdavo jos apkabinti tarsi išprotėjęs, trokšdamas nustelbti dienos siaubą ir per savaites susikaupusį nuobodulį. Jį užvaldė mintis, kad yra išdavikas ir bailys, nes išvengė kitų likimo, ir kad garbingiausia būtų pasiduoti ir susitaikyti su lemtimi. Blanka mėgino jį įtikinti svariausiais argumentais, tačiau šis jos tarsi nesiklausė. Mėgino išlaikyti jį atgimusios meilės jėga, pati jį penėdavo, prausdavo trindama kempine ir pudruodavo tarsi kūdikį, kirpdavo plaukus ir nagus, net skusdavo. Galiausiai vis tiek turėjo pradėti į valgį dėt raminamųjų, o vandenyje ištirpinti migdomųjų, ir jis panir-

davo į gilų, kankinamą miegą, iš kurio pabusdavo išdžiūvusia burna ir dar liūdnesne širdimi. Po kelių mėnesių Blanka suprato, jog visą laiką jo įkalinto laikyti negalės, ir atsisakė ketinimų nuskurdinti jo sielą, kad liktų amžinas meilužis. Suprato, kad jis gyvas merdi, nes laisvė jam svarbesnė už meilę, ir kad nėra stebuklingų piliulių, kurios galėtų pakeisti jo nusistatymą.

– Padėk man, tėve! – maldavo Blanka senatorių Truebą. – Reikia išvežti jį iš šalies.

Senį tiesiog suparalyžiavo iš nuostabos ir suvokimo, koks jis išsekęs, nes ieškojo savyje įniršio ir neapykantos, bet nesurado. Galvojo apie valstietį, kuris pusę šimtmečio myli jo dukterį, ir neatrado jokios priežasties, dėl kurios galėtų jo nekęsti, – nesiutino net jo skraistė, socialisto barzda, užsispyrimas ar prakeiktos vištos, persekiojančios lapes.

– Po velniais! Teks jam padėti, nes jei jį atras šiuose namuose, galas mums visiems, – pasakė vienintelį dalyką, atėjusį į galvą.

Blanka apkabino jam kaklą ir apibėrė bučiniais, verkdama tarsi maža mergaitė. Nuo tolimos vaikystės laikų ji pirmą sykį netikėtai parodė tėvui švelnumą.

– Galėčiau nugabenti jį į ambasadą, – tarė Alba. – Bet reikės palaukti tinkamo momento ir jis turės peršokti sieną.

– Nereikės, mieloji, – atsakė senatorius Trueba. – Aš vis dar turiu šiame krašte įtakingų draugų.

Po keturiasdešimt aštuonių valandų atsivėrė Pedro Tersero Garsijos kambario durys, tačiau vietoj Blankos tarpduryje pasirodė senatorius Trueba. Bėglys pamanė, kad pagaliau išmušė jo valanda, ir savotiškai net nudžiugo.

– Atėjau tavęs iš čia ištraukti, – tarė Trueba.

– Kodėl? – paklausė Pedras Terseras.

– Blanka paprašė, – atsakė anas.

– Eikit po velnių, – burbtelėjo Pedras Terseras.

– Puiku, kaip tik ten ir keliaujame. O tu eisi su manimi.

Abu nusišypsojo. Kieme laukė sidabro spalvos limuzinas su vienos iš šiaurės šalių ambasados numeriais. Pedrą Tersera paguldė į automobilio bagažinę, suspaudė tarsi paketą ir apkrovė daržovių

ir vaisių pintinėmis. Viduje įsitaisė Blanka, Alba, senatorius Trueba ir jo draugas ambasadorius. Vairuotojas nuvažiavo į nunciatūrą; pralėkė pro karabinierių postą, ir niekas jų nesustabdė. Prie nunciatūros vartų stovėjo sustiprinta sargyba, tačiau atpažinusi senatorių Truebą ir išvydusi diplomatinius automobilio numerius, atidavė pagarbą ir praleido. Už vartų, atsidūrę saugioje Vatikano atstovybės teritorijoje, ištraukė Pedrą Terserą iš po kalno salotų ir sumaigytų pomidorų. Jį nuvedė į kabinetą, kur jo laukė nuncijus, vilkintis vyskupo sutaną ir parengęs naujutėlaitį leidimą, su kuriuo Pedras galės išvažiuoti į užsienį su Blanka, nusprendusia tremtyje atsiduoti nuo vaikystės atidėliotai meilei. Nuncijus pasveikino juos. Jis žavėjosi Pedro Tersero Garsijos dainomis ir turėjo visas jo plokšteles.

Kol dvasininkas ir šiaurės šalies ambasadorius aptarinėjo tarptautinę padėtį, šeimos nariai atsisveikino. Blanka ir Alba nenumaldomai verkė. Jos niekuomet nebuvo išsiskyrusios. Estebanas Trueba ilgai laikė dukterį apkabinęs. Neverkė, bet stovėjo suspaudęs lūpas, drebėdamas nuo tramdomo kūkčiojimo.

– Nebuvau tau geras tėvas, dukrele, – tarė jis. – Ar galėsi man atleisti ir užmiršti praeitį?

– Aš tave taip myliu, tėveli! – pravirko Blanka, apkabindama jam kaklą, karštai suspausdama ir apiberdama bučiniais veidą.

Tuomet senis atsisuko į Pedrą Terserą ir pažiūrėjo jam į akis. Atkišo ranką, tačiau nemokėjo paspausti, nes šiam trūko kelių pirštų. Tuomet išskėtė rankas, ir du vyrai tvirtai apsikabindami atsisveikino – pagaliau atsikratę neapykantos ir pagiežos, šitiek metų nuodijusių jiems gyvenimą.

– Rūpinsiuos jūsų dukterimi ir pasistengsiu padaryti, kad ji būtų laiminga, – virpančiu balsu tarė Pedras Terseras Garsija.

– Neabejoju. Keliaukite ramybėje, vaikai, – sumumėjo senis. Žinojo, kad daugiau niekada jų nebeišvys.

Senatorius Trueba liko gyventi su anūke ir keliomis tarnaitėmis. Bent jau taip jis manė. Tačiau Alba nusprendė pasiskolinti motinos idėją ir apleistoje namo dalyje vienai ar dviem naktims

priglausdavo pabėgėlius, kol surasdavo saugesnę vietą ar sugalvodavo, kaip išgabenti juos iš šalies. Padėdavo tiems, kurie gyveno šešėlyje, dieną įsimaišydami į miesto šurmulį, tačiau atėjus nakčiai, jiems reikėdavo pasislėpti – kiekvieną kartą vis kitoje vietoje. Pavojingiausia būdavo komendanto valanda, nes tuo metu bėgliai negalėdavo išeiti į gatvę, o policija galėdavo laisvai juos medžioti. Alba nutarė, kad senelio namai – paskutinė vieta, kur jie ieškotų. Pamažėle tuščius kambarius pavertė slėptuvių labirintu, kur ji priglausdavo savo globojamus bėglius, kartais ištisas šeimas. Senatoriui Truebai buvo reikalingi tik biblioteka, vonios kambarys ir jo miegamasis. Ten gyveno apsuptas raudonmedžio baldų, Viktorijos stiliaus stiklinių spintų ir persiškų kilimų. Net tokiam į nuojautas nelinkusiam žmogui kaip jis niūrus rūmas kėlė nerimą: atrodė, tarsi jame slepiasi paslaptinga pabaisa. Trueba nesuprato šito nuogąstavimo priežasties, nes buvo tikras, jog keistas šurmulys, kurį sakosi girdinčios tarnaitės, atsiranda todėl, kad po namus slankioja Klara su savo draugėmis dvasiomis. Ne sykį užklupo žmoną baltu drabužiu, sklendžiančią per svetaines ir mergaitiškai besijuokiančią. Apsimesdavo jos nepastebėjęs, sustingdavo ir net nustodavo kvėpuoti, kad tik jos neišgąsdintų. Jei užsimerkdavo apsimesdamas užmigęs, pajusdavo, kaip ji švelniai glosto jam kaktą, į veidą dvelkteli vėsus atodūsis, per ranką brūkšteli plaukai. Nebuvo jokių priežasčių įtarti, kad vyksta kas nors nenormalaus, tačiau stengėsi neužklysti į užburtą žmonos karalystę. Toliausiai, kur nueidavo, buvo neutrali virtuvės teritorija. Senoji virėja išsikraustė, nes per klaidą buvo nušautas jos vyras, o vienintelį sūnų, pietų kaimelyje atlikusį karinę tarnybą, žmonės pakorė ant stulpo, o žarnas apvyniojo aplink kaklą – iš keršto, kad vykdė vyresnybės įsakymus. Vargšė moteris išsikraustė iš proto, ir netrukus Trueba neteko kantrybės ir pareiškė nebegalįs kiekvieną dieną valgyje rasti plaukų, kuriuos ji raunasi be perstojo aimanuodama. Kurį laiką Alba eksperimentavo su puodais, pasistvėrusi receptų knygą, tačiau nepaisydamas jos gerų norų, Trueba beveik kas vakarą vakarieniaudavo klube, nes norėjo nors vieną kartą per

dieną padoriai pavalgyti. Alba galėjo laisviau rūpintis bėgliais ir saugiai išvesti ir įvesti žmones prieš komendanto valandą, seneliui nieko neįtariant.

Vieną dieną atsirado Migelis. Ji ėjo vidun per patį siestos šviesumą, kai jis žengė jai priešais. Laukė jos pasislėpęs sode tarp žolių. Plaukus buvo nusidažęs šviesiai geltonai ir dėvėjo mėlyną languotą kostiumą. Atrodė panašus į paprastą banko tarnautoją, tačiau Alba tučtuojau jį pažino ir neįstengė sulaikyti džiaugsmo šūksnio. Jie apsikabino sode, visiems praeiviams ir žiopliams matant, bet pagaliau atgavo sveiką protą ir suvokė, kaip tai pavojinga. Alba įleido jį į namus ir nusivedė į miegamąjį. Griuvo ant lovos susipynę rankomis ir kojomis, šaukdami vienas kitą slaptais vardais, kuriais vadindavosi anais laikais rūsyje. Mylėjosi su tokia nekantra, jog rodėsi, iš rankų slysta gyvenimas ir lauk veržiasi siela. Tada nutilo ir, stengdamiesi nors kiek aprimti, klausėsi nerimastingų širdžių dūžių. Alba pirmą sykį jį apžiūrėjo ir suvokė, jog guli su visiškai nepažįstamu žmogumi, kurio ne tik plaukai tarsi kokio vikingo, bet jis nebeturi net Migelio barzdos, nei mažų direktoriškų akinukų, be to, daug liesesnis. „Atrodai siaubingai", – sušnabždėjo jam į ausį. Migelis tapo vienu iš partizanų vadų – šitaip išsipildė likimas, į kurį ėjo nuo paauglystės laikų. Daug vyrų ir moterų buvo tardyta, kad išduotų, kur jis; Albą tai slėgė tarsi girnapusė, tačiau jam tebuvo tik dar vienas siaubingas karo faktas, jis buvo pasiryžęs ištverti tą patį, kai ateis laikas pridengti ką nors kitą. Tuo tarpu kovojo slaptai, ištikimas savo teorijai, kad į turtingųjų smurtą liaudis irgi turi atsakyti smurtu. Alba, šimtus kartų įsivaizdavusi, kad jis suimtas ar nužudytas kokiu nors baisiu būdu, iš džiaugsmo verkė mėgaudamasi jo kvapu, oda, balsu, kūno šiluma, nuo ginklų ir dažno šliaužimo šiurkščių rankų prisilietimu. Ji meldėsi, keikė, bučiavo ir nekentė jo už tiek kančių, ir troško ten pat numirti, kad nebereikėtų daugiau kęsti jo nebuvimo.

– Tu buvai teisus, Migeli. Viskas vyko taip, kaip sakei, – tarė Alba, kūkčiodama jam ant peties.

Tuomet papasakojo apie ginklus, kuriuos kartu su dėde Chaime pavogė iš senelio ir paslėpė, taip pat pasisiūlė nuvesti ir pa-

rodyti, kur jie užkasti. Būtų atidavusi ir tuos, kurių pavogti neįstengė ir kurie liko namuose, tačiau praėjus kelioms dienoms po pučo, civiliams buvo įsakyta atiduoti viską, ką galima laikyti ginklu, įskaitant skautų peiliukus ar drožtukus. Žmonės į laikraštį susuktus ryšulėlius palikdavo prie bažnyčių durų, nes į kareivines jų nešti nedrįso, tačiau senatorius Trueba, laikęs tikrų ginklų, visiškai nesibaimino, mat jie buvo skirti komunistams naikinti, ir visi tai žinojo. Paskambino savo draugui generolui Urtadui, ir šis atsiuntė karinį sunkvežimį jiems išvežti. Trueba nuvedė kareivius į ginklų sandėliuką ir ten, iš nuostabos netekęs žado, pamatė, jog pusė dėžių prikrauta akmenų ir šiaudų, tačiau suprato, kad jei pripažins, jog ginklų trūksta, įvels į bėdą savo šeimą ar save patį. Pradėjo atsiprašinėti, bet niekas jo nesiklausė – juk kareiviai nežinojo, kiek ginklų jis iš tikrųjų nupirko. Jis įtarė Blanką ir Pedrą Terserą Garsiją, tačiau užkaitę anūkės skruostai irgi sukėlė abejonių. Kai kareiviai išsinešė dėžes, įteikė pasirašytą kvitą, jis suėmė Albai už pečių ir papurtė, kad prisipažintų, ar turinti ką nors bendro su dingusiais kulkosvaidžiais ir šautuvais.

– Neklausk to, ko nenori, kad atsakyčiau, – tarė jam Alba, žiūrėdama tiesiai į akis. Daugiau apie tai jie niekada neužsiminė.

– Tavo senelis – tikras bjaurybė, Alba, – rėžė Migelis. – Vieną dieną kas nors jį nužudys, ko jis ir nusipelnė.

– Mirs savo lovoje. Jis jau labai senas, – pasakė Alba.

– Kas pakelia kardą, nuo kardo ir mirs. Gal ir aš pats kada nors jį užmušiu.

– Apsaugok Viešpatie, Migeli, nes tada tą patį tau turėsiu padaryti, – karštai atrėmė Alba.

Migelis paaiškino, kad jie ilgą laiką nesimatys, o gal ir niekada. Mėgino įrodyti, kaip pavojinga būti partizano drauge, net jei ją gina senelio pavardė, tačiau ji tiek verkė ir apkabino jį su tokia baime, kad jis turėjo prižadėti, jog net rizikuodami gyvybėmis jie retkarčiais ras progą susitikti. Migelis taip pat sutiko keliauti su ja į kalnus atkasti paslėptų ginklų ir šaudmenų, nes kaip tik to jam labiausiai reikėjo nutrūktgalviškai jo kovai.

– Tikiuosi, dar nesurūdijo, – sumurmėjo Alba. – Ir kad prisiminsiu tikslią jų vietą, nes nuo to laiko praėjo daugiau kaip metai.

Po dviejų savaičių Alba labdaros valgyklos vaikams surengė ekskursiją autobusu, kurį paskolino parapijos kunigai. Vežėsi pintines užkandžių, maišą apelsinų, sviedinių ir gitarą. Nė vienas iš vaikų nenusistebėjo, kai pakeliui jie pasiėmė geltonplaukį jaunuolį. Sunkų autobusą Alba vairavo tuo pačiu kalnų keliu, kuriuo anksčiau keliavo su dėde Chaime. Ją sustabdė du patruliai, todėl turėjo atidengti pintines su maistu, tačiau užkrečiamas vaikų džiūgavimas ir nekaltas krepšių turinys išsklaidė bet kokius įtarimus. Jie ramiausiai atkeliavo į tą vietą, kur buvo paslėpti ginklai. Vaikai žaidė slėpynių. Migelis surengė futbolo rungtynes. Paskui susodino ratu ir pasakojo įvairiausias istorijas, o tuomet visi iki užkimimo dainavo. Vėliau jis nubraižė vietos planą, kad naktį su draugais galėtų grįžti. Tą laimingą gamtoje praleistą dieną juodu kelioms valandoms užmiršo karinę padėtį ir klausydamiesi vaikų, lakstančių tarp akmenų pirmą sykį per daugelį mėnesių pilnais pilvais, mėgavosi šilta kalnų saule.

– Migeli, man baisu, – tarė Alba. – Nejaugi niekada taip ir negalėsime gyventi normaliai? Kodėl neišvykstam į užsienį? Kodėl nebėgam dabar, kol dar galėtume?

Migelis parodė į vaikus, ir Alba suprato.

– Tuomet paimk mane kartu! – maldavo ji nebe pirmą sykį.

– Šiuo metu mes negalime priimti neapmokyto žmogaus. O juo labiau įsimylėjusios merginos, – nusišypsojo Migelis. – Daug svarbiau, kad toliau dirbtum savo darbą. Reikia padėti šiems vargšams vaikeliams, kol ateis geresni laikai.

– Nors pasakyk, kur tave surasti!

– Jei tave sučiuptų policija, geriau, kad nieko nežinotum, – atsakė Migelis.

Ji suvirpėjo.

Po kiek laiko Alba pradėjo pardavinėti baldus. Pradžioje išdrįso nešti daiktus tik iš apleistų kambarių ir rūsio, tačiau kai viską pardavė, vieną po kitos išgabeno senovines kėdes iš svetainės, barokines pertvaras, kolonijinių laikų komodas, drožinėtas širmas

ir net valgomojo staltieses. Trueba pastebėjo, tačiau nieko nesakė. Nujautė, jog anūkė pinigus naudoja uždraustam tikslui, kaip padarė ir su pavogtais ginklais, bet verčiau nenorėjo nieko žinoti, kad neprarastų tik ant plauko besilaikančios pusiausvyros šiame pasaulyje, kuris jo akyse byra. Suprato, kad dabar vienintelis jam svarbus dalykas – neprarasti anūkės, nes ji buvo vienintelis siūlas, dar siejantis jį su gyvenimu. Todėl nieko nesakė ir tada, kai ji ištempė paveikslus nuo sienų, senovinius kilimus ir pardavė naujiesiems turtuoliams. Jautėsi labai senas, pavargęs ir nebeturėjo jėgų kovoti. Jau nebesuvokė visko taip aiškiai, ir riba tarp to, ką laikė geru, ir to, ką laikė blogu, nusitrynė. Naktį, kai prisišaukdavo miegą, sapnuodavo košmarus, kaip dega plytų namai. Nusprendė, kad jei vienintelė jo palikuonė nusprendė viską iššvaistyti, jis jos nestabdys, nes netrukus atsidurs kape, pasiėmęs tik įkapes. Alba norėjo su juo pasikalbėti ir viską paaiškinti, tačiau senis atsisakė klausytis pasakų apie badaujančius vaikus, kurie už jo Obiusono gobeleną dykai gauna lėkštę sriubos, ar apie bedarbius, ištempiančius dar savaitę nefritinio kinų drakono dėka. Visa tai, buvo įsitikinęs, tėra pabaisiškas komunistinis melas, tačiau net jei ir tiesa, atsakomybę užsiversti priklauso ne Albai, o valdžiai ar, blogiausiu atveju, Bažnyčiai. Tačiau tą dieną, kai grįžęs namo ant sienos prie durų neišvydo Klaros portreto, nusprendė, kad nueita per toli, ir užsipuolė anūkę.

– Kur, po velnių, tavo senelės portretas? – suriaumojo.

– Pardaviau anglų konsului, seneli. Jis man sakė, kad pakabins muziejuje Londone.

– Draudžiu dar ką nors išnešti iš namų! Nuo rytojaus savo reikalams banke turėsi sąskaitą.

Netrukus Estebanas Trueba įsitikino, kad Alba jam kainuoja brangiausiai iš visų moterų, kurias teko išlaikyti per visą gyvenimą, ir kad net haremas nebūtų kainavęs daugiau už tą anūkę žalia ševeliūra. Merginai nepriekaištavo, nes vėl grįžo sėkmė ir kuo daugiau išleisdavo, tuo daugiau pelnydavo. Nuo tada, kai šalyje buvo uždrausta politinė veikla, jam liko daugiau laiko verslui, ir jis apskaičiavo, kad, priešingai visoms pranašystėms, mirs

labai turtingas. Pinigus investuodavo į naujas investicines firmas, kurios per vieną naktį kelis kartus padaugindavo įdėtus pinigus. Netrukus suvokė, kad turtai jį baisiai erzina: pinigus daryti taip lengva, o surasti paskatų jiems išleisti – sunku. Net nuostabus anūkės sugebėjimas juos švaistyti kišenės nepatuštino. Su užsidegimu atstatė dar puikesnį Trijų Marijų dvarą, tačiau po to nustojo domėtis bet kokiu verslu, nes pastebėjo, kad naujosios ekonominės sistemos dėka nereikia plušėti ir gaminti, mat pinigai daro pinigus, tad jam visiškai nesistengiant banko sąskaitos kiekvieną dieną auga. Todėl jis žengė žingsnį, kurio niekada nesitikėjo žengsiąs, – ėmė kas mėnesį siųsti čekį Pedrui Terserui Garsijai, kuris, pabėgęs su Blanka, gyveno Kanadoje. Ten abu jautėsi visiškai laimingi, džiaugėsi patenkintos meilės ramybe. Jis rašė revoliucines dainas darbininkams, studentams ir, įdomiausia, aukštuomenei, ir tos dainos, išverstos į anglų ir prancūzų kalbas, visiems tapo savos, nors šiaip jau vištos ir lapės laikomos menkais padarais, zoologiniu požiūriu neprilygstančiais ereliams ir vilkams, paplitusiems tame šiaurės krašte. Tuo tarpu Blanka, patenkinta ir laiminga, pirmą kartą gyvenime džiaugėsi geležine sveikata. Namuose įrengė didelę krosnį prakartėlių pabaisoms degti; jas žmonės labai pirko, nes laikė indėnų menu, kaip prieš dvidešimt penkerius metus pranašavo Žanas de Satinji, norėjęs jas eksportuoti. Pajamų iš šio verslo, senelio čekių ir Kanados teikiamos paramos jiems visiškai užteko. Vis dėlto Blanka slapčiausiame kampelyje apdairiai slėpė vilnonę kojinę su Klaros brangenybėmis. Tikėjosi, jog niekada nereiks jų parduoti ir kada nors jomis pasipuoš Alba.

Kad jo namus seka policija, Estebanas Trueba nežinojo iki pat tos nakties, kai ji atėjo Albos. Jie abu miegojo, ir atsitiktinumo dėka apleistų kambarių labirinte niekas nesislėpė. Šautuvų buožių smūgiai į duris senį išplėšė iš miegų, atnešdami aiškią negandos nuojautą. Alba jau buvo atsibudusi nuo stabdžių cypimo, žingsnių bildėjimo ir pusbalsiu duodamų įsakymų; ji rengėsi neabejodama, jog atėjo jos valanda.

Per tuos mėnesius senatorius suprato, kad net jo, kaip pučo rėmėjo, reputacija neapsaugos nuo smurto. Tačiau niekuomet neįsivaizdavo išvysiąs, kaip komendanto valandą į jo namus įsiveržia tuzinas uniformuotų, iki dantų apsiginklavusių vyrų, be ceremonijų išvers jį iš lovos, įstums į svetainę neleidę net įsispirti į šliures ar apsisupti šaliu. Matė, kaip kiti spyrė į Albos kambario duris ir įsiveržė su automatais; išvydo visiškai apsirengusią anūkę, išbalusią, bet ramiai stovinčią ir laukiančią. Matė, kaip jie stumdydami ją išveda ir, atstatę automatus, atvaro į svetainę, liepia stoti prie jo ir nejudėti. Ji pakluso neištarusi nė žodžio, nepaisydama senelio pykčio ir vyrų žiaurumo: tie darė kratą – spardė duris, automatų vamzdžiais maišė spintas, trankė baldus, pjaustė matracus, vertė stalčius, daužė sienas ir rėkalojo ieškodami pasislėpusių partizanų, nelegalių ginklų ir kitų įkalčių. Iš lovų ištempė tarnaites ir uždarė į vieną kambarį, o prie durų sargybon pastatė ginkluotą vyrą. Išvertė knygų lentynas bibliotekoje, senatoriaus puošmenas ir meno kūrinius nušveitė ant grindų. Knygas iš Chaimės tunelio sukrovė kieme, apliejo benzinu ir gėdingai sudegino lauže, kuris prarijo nuostabiąsias knygas iš prosenelio Marko užkerėtųjų dėžių, ezoterinį Nikolo veikalą, oda įrištus Markso raštus ir net senelio operų partitūras – baisusis laužas visą apylinkę užtvindė dūmais, kurie normaliais laikais iš visų pusių būtų prisišaukę ugniagesių.

– Atiduokite visas užrašų, adresų ir čekių knygeles, visus asmens dokumentus! – rėkė tas, kuris atrodė vadas.

– Aš – senatorius Trueba! Ar manęs nepažįsti, žmogau? – beviltiškai suinkštė senelis. – Negalite su manimi taip elgtis! Tai savivalė! Aš – generolo Urtado draugas!

– Užsirauk, senas šikniau! Kol vadovauju aš, neturi teisės išsižioti! – atrėžė šis.

Jį privertė atiduoti tai, ką laikė stalčiuje, jie į maišus susikrovė viską, kas juos domino. Kol grupė vyrų baigė krėsti namus, kiti pro langą toliau mėtė knygas. Svetainėje pasiliko keturi šypsantys, kandūs, grėsmingi vyrai. Užsikėlę kojas ant stalų, tiesiai iš butelio gėrė jo škotišką viskį ir vieną po kitos laužė senatoriaus Truebos

klasikinės muzikos plokšteles. Alba apskaičiavo, kad tai truko mažiausiai dvi valandas. Ji virpėjo, bet ne iš šalčio, o iš baimės. Žinojo, kad vis tiek ta akimirka ateis, tačiau visuomet, priešingai sveikam protui, tikėjosi, jog ją apgins senelio įtakingumas. Tačiau matydama jį susigūžusį ant sofos, mažutį ir suvargusį tarsi karšinčių, suprato, kad pagalbos tikėtis nėra ko.

– Pasirašyk čia! – pakišdamas panosėn popierių, Truebai įsakė vadas. – Tai deklaracija, kad įėjome su kratos orderiu, parodėme dokumentus, viską atlikome pagal įstatymus, veikėme garbingai ir mandagiai ir tu dėl nieko nesiskundi. Pasirašyk!

– Šito niekada nepasirašysiu! – įniršęs suriko senis.

Vyras greitai apsisuko ir šėrė Albai per veidą. Nuo smūgio ji pargriuvo. Senatorių Truebą paralyžiavo nuostaba ir siaubas. Jis pagaliau suprato, kad beveik po devyniasdešimties metų, kuriuos nugyveno būdamas pats sau ponas, išmušė tiesos valanda.

– Ar žinai, kad tavo anūkė – partizano mergšė? – tarė vyras.

Sugniuždytas senatorius Trueba pasirašė popierių. Po to sunkai prisiartino prie anūkės, ją apkabino ir paglostė plaukus su jam nebūdingu švelnumu.

– Nesijaudink, brangioji. Viskas bus gerai. Nieko tau nepadarys. Tai baisi klaida, – murmėjo jis. – Būk rami.

Tačiau vyras atplėšė merginą ir suriko bendrams, kad laikas keliauti. Du policininkai nešte išnešė Albą. Paskutinis vaizdas, kurį ji matė, buvo gailus, išbalęs tarsi vaškas, drebantis, tik su naktiniais marškiniais basas senelis, nuo durų tikinantis, kad kitą dieną ją išlaisvins, pakalbės su generolu Urtadu, lieps savo advokatams ją surasti, kad ir kur ji būtų, ir parveš atgal namo.

Albą įgrūdo į furgoną tarp vyro, kuris trenkė jai per veidą, ir kito, kuris prie vairo švilpavo. Prieš užklijuojant jai akis lipnia juosta, paskutinį sykį pažvelgė į tuščią, tylią gatvę stebėdamasi, kad nors buvo toks triukšmas ir liepsnojo knygos, nė vienas kaimynas net neiškišo galvos pažiūrėti. Ji suprato, kad jie, kaip ne vieną sykį darė ir ji, stebi pro užuolaidų plyšius ar žaliuzių tarpelius arba galvą slepia po pagalviu, kad nieko nežinotų. Automobi-

lis pajudėjo. Pirmą kartą gyvenime apakinta, prarado erdvės ir laiko pojūtį. Pajuto drėgną platų delną ant savo kojos, jis čiupinėjo, maigė, kilo, ieškojo, į veidą plūstelėjo slogus šnabždesys: „Aš tave sušildysiu, kekše, pamatysi“, kiti balsai ir juokas, o automobilis suko ir suko niekaip nebaigdamas važiuoti. Ji nežinojo, kur ją gabena, bet staiga išgirdo vandens ūžesį ir pajuto, kaip ratai rieda per lentas. Tuomet įspėjo savo lemtį. Šaukėsi dvasių, kurios lankydavosi trikojo stalelio ir senelės šokančiosios druskinės laikais, visų dvasių, kurios sugeba pakreipti įvykius, tačiau, regis, jos ją apleido, nes automobilis važiavo toliau. Paskui sustojo, girgždėdami atsivėrė sunkūs vartai ir pravažiavus vėl užsidarė. Tuomet Alba pateko į košmarą, kurio senelė, matyt, neįžvelgė jos horoskope, o vėliau akimirkos regėjime išvydo Luisa Mora. Vyrai ją išlaipino. Nespėjo žengti nė žingsnio, kai pirmas smūgis žiebė į šonkaulius, ir ji be kvapo suklupo. Dviese pakėlė ją už pažastų ir ilgą tarpą vilko. Ji jautė, kaip kojos šliaužia žeme, o paskui šiurkščiu cementu. Tuomet jie sustojo.

– Štai senatoriaus Truebos anūkė, pulkininke, – išgirdo sakant.

– Matau, – atsakė kitas balsas.

Alba iškart pažino Estebano Garsijos balsą. Tą akimirką suvokė, jog jis jos laukė nuo tos tolimos dienos, kai dar mažą pasisodino ant kelių.

Keturioliktas skyrius

Tiesos valanda

Albą gaubė tamsa. Jai nuplėšė lipnią juostą ir akis užrišo. Ji bijojo. Prisiminė dėdės Nikolo pamokas, kaip jis perspėjo apie pavojų bijoti pačios baimės, ir susikaupė stengdamasi numalšinti kūno drebulį ir negirdėti atsklindančių baisių garsų. Mėgino prisiminti laimingiausias akimirkas su Migeliu, ieškodama būdų apgauti laikui ir rasti jėgų ištverti tam, kas jos laukia. Sakė sau, jog nervai turi atlaikyti kelias valandas, kol senelis išjudins nepaslankų savo galios ir įtakingumo mechanizmą ir ją iš čia ištrauks. Atkapstė prisiminimą apie rudeninę išvyką su Migeliu į pajūrį gerokai prieš tai, kai įvykių uraganas apvertė pasaulį, kai daiktai dar vadinti žinomais vardais, o žodžiai buvo vienareikšmiai, kai „liaudis", „laisvė" ir „draugas" reiškė būtent tai – liaudį, laisvę ir draugą, jie dar nebuvo tapę slaptažodžiais. Mėgino vėl išgyventi tą akimirką: išvysti raudoną žemę, užuosti stiprų pušų ir eukaliptų kvapą miškuose, kur po ilgos karštos vasaros guli sausų lapų kilimas ir medžių viršūnės košia varinę šviesą. Stengėsi atgaivinti žvarbą, tylą ir tą nuostabų jausmą, kad pasaulis priklauso tau, turi dvidešimt metų ir prieš akis visas gyvenimas, prisiminti, kaip lėtai ir ramiai mylėjosi apsvaigę nuo miško aromato ir savo meilės, neturėdami praeities ir nenujausdami ateities, gyvendami vien tik neįtikimu dabarties grožiu, kai žiūri į kitą, alsuoji kitu, bučiuojiesi, tyrinėji kito kūną į medžius įsisukusio vėjo šnabždesyje, bangoms dūžtant į skardžio papėdės akmenis, ištykštant kvapiais purslais; apsikabinę gulėjo po ta pačia skraiste kaip Siamo dvyniai, kvatodami ir prisiekinėdami visuomet būti kartu, įsitikinę, kad jie vieninteliai visame pasaulyje atrado meilę.

Alba girdėjo riksmus, pratisas dejones ir visu garsu paleistą radiją. Miškas, Migelis ir meilė pražuvo giliame siaubo šulinyje, ir ji pasiryžo sutikti likimą neišsisukinėdama.

Apskaičiavo, kad praėjo visa naktis ir gerokai kitos dienos, kai pagaliau atsivėrė durys ir iš kameros ją išvilko du vyrai. Įžeidinėdami ir grasindami nuvedė pas pulkininką Garsiją, kurį ji pažino net akla, net neišgirdusi balso, – iš sklindančio nuo jo žiaurumo. Pajuto, kaip jo rankos liečia jai veidą, stori pirštai čiupinėja kaklą ir ausis.

– Dabar man pasakysi, kur tavo meilužis, – tarė jai. – Mums abiem bus mažiau nemalonumų.

Alba lengviau atsiduso. Vadinasi, Migelio jie nesučiupo!

– Noriu į tualetą, – atsakė Alba tvirčiausiu balsu, kokį tik sugebėjo išspausti.

– Matau, kad neketini mums padėti, Alba. Labai gaila, – atsiduso Garsija. – Vaikinams teks atlikti savo pareigą. Aš negaliu jiems kliudyti.

Stojo trumpa tyla, ir ji iš visų jėgų stengėsi prisiminti pušyną ir Migelio meilę, tačiau mintys susipynė ir ji nebežinojo, ar sapnuoja, ar šiaip iš kur dvokia prakaitu, išmatomis, krauju ir šlapimu, sklinda futbolo komentatoriaus balsas, pranešinėjantis suomių žaidėjų smūgius, kurie neturi su ja nieko bendra, nes šalia aiškiai girdi kitus riksmus. Smūgis patiesė ją ant grindų. Žiaurios rankos vėl pastatė ant kojų. Nuožmūs pirštai susmigo į krūtis, ėmė spausti spenelius. Ją sukaustė siaubas. Nepažįstami balsai kvotė. Ji girdėjo Migelio vardą, tačiau nesuvokė, ko klausia, todėl tik išdidžiai kartojo „ne“, „ne“ ir dar sykį „ne“, skaičiuodama, kiek įstengs atsilaikyti, nežinodama, jog tai tik pradžia, kol pasijuto alpstanti ir vyrai, regis, labai trumpai paliko ją gulėti ant grindų.

Netrukus vėl išgirdo Garsijos balsą ir suprato, kad jo rankos padeda atsistoti, veda prie kėdės, pataiso drabužius ir užvelka palaidinukę.

– Dieve! – tarė jis. – Ką jie tau padarė! Aš įspėjau, Alba. Dabar pamėgink nusiraminti, duosiu tau kavos.

Alba pravirko. Šiltas gėrimas ją atgaivino, tačiau skonio nepajuto, nes kava maišėsi su krauju. Garsija laikė puodelį ir kišo prie

lūpų atsargiai tarsi slaugytojas.

– Nori parūkyti?

– Noriu į tualetą, – atsakė ji, sutinusiomis lūpomis sunkiai išspausdama po skiemenį.

– Žinoma, Alba. Tuojau tave nuves į tualetą, o paskui galėsi pailsėti. Aš tavo draugas. Puikiai suprantu tavo padėtį. Esi įsimylėjusi, todėl jį gini. Žinau, kad su partizanais neturi nieko bendra. Tačiau vaikinai manimi netiki. Jie tavęs nepaleis, kol nepasakysi, kur Migelis. Tiesą pasakius, jį jau apsupo. Žino, kur jis slapstosi. Greit sučiups, tačiau nori įsitikinti, kad tu su partizanais neturi nieko bendra, supranti? Jei toliau jį ginsi, nesutiksi kalbėti, ir toliau tave įtarinės. Pasakyk, ko jie prašo, ir aš pats parvešiu tave namo. Pasakysi, gerai?

– Noriu į tualetą, – kartojo Alba.

– Matau, esi užsispyrusi kaip tavo senelis. Gerai. Eik į tualetą. Duosiu tau laiko pamąstyti, – tarė Garsija.

Ją nuvedė į tualetą, ir ji turėjo nekreipti dėmesio į už rankos laikantį vyrą. Po to ją parvedė į kamerą. Mažoje keturkampėje vienutėje mėgino aiškiau suvokti savo mintis, tačiau kankino skausmas, troškulys, smilkinius spaudė raištis, rėkė radijas, gąsdino riksmai, įsakymai, paniką kėlė artėjantys žingsniai, palengvėdavo jiems vėl nutolus. Ji gulėjo susirietusi ant grindų, pasidavusi skausmui. Taip išbuvo kelias valandas, o gal dienas. Du kartus įėjo vyras ir išvedė į dvokiančią išvietę, kur negalėjo apsiprausti, nes nebuvo vandens. Jai duodavo minutę laiko ir pasodindavo šalia kito, tokio pat tylaus ir nedrąsaus žmogaus. Ji nežinodavo, ar tai vyras, ar moteris. Pradžioje verkė apgailestaudama, kad dėdė Nikolas nepamokė, kaip iškęsti pažeminimą, kuris atrodė sunkesnis ir už skausmą, tačiau galiausiai susitaikė ir nustojo galvoti, kaip norėtųsi nusiprausti. Valgyti jai davė virtų kukurūzų, nedidelį gabalėlį vištienos ir šiek tiek ledų – maistą ji atspėjo iš skonio, kvapo ir temperatūros; prarijo viską kabindama rankomis, apstulbusi, jog šioje vietoje gauna tokią ištaigingą vakarienę. Vėliau sužinojo, kad maistą kankinimų centro kaliniams tiekia naujoji vyriausybės būstinė, įsikūrusi laikiname pastate, nes iš senųjų Prezidento rūmų liko griuvėsiai.

Mėgino suskaičiuoti, kiek dienų praėjo nuo arešto, tačiau vienatvė, tamsa ir baimė iškreipė laiko ir erdvės suvokimą. Jai atrodė, kad mato pabaisų gyvenamas lindynes. Įsivaizdavo, kad ją prigirdė narkotikų, todėl taip silpna, o mintys surizgusios. Nusprendė daugiau nebevalgyti, nebegerti, tačiau alkis ir troškulys buvo stipresni. Stebėjosi, kodėl senelis dar neateina jos išgelbėti. Aiškumo valandėlėmis suvokdavo, jog tai ne košmariškas sapnas ir ji čia atsidūrė ne per klaidą. Nusprendė pamiršti viską, ką žino, net Migelio vardą.

Kai ją trečią kartą nuvedė pas Estebaną Garsiją, Alba buvo geriau pasiruošusi, nes per savo kameros sieną išgirdo, kas vyksta šalia, kur tardė kitus kalinius, todėl kvailų vilčių nebeturėjo. Net nebemėgino įsivaizduoti miškų, kuriuose džiaugėsi meile.

– Na, Alba, turėjai laiko pagalvoti. Dabar abudu pasikalbėsime, tu pasakysi, kur Migelis, ir greitai viską užbaigsime, – tarė Garsija.

– Aš noriu į tualetą, – atsakė Alba.

– Matau, iš manęs šaipaisi, Alba. Gaila, bet mes neturime laiko.

Alba neatsakė.

– Nusivilk! – įsakė jis kitokiu balsu.

Ji nepakluso. Ją nurengė per jėgą, nuplėšė kelnes, nors ji ir spardėsi. Prisiminė vaikystę, Garsijos bučinį sode ir rado jėgų neapykantai. Grūmėsi su juo šaukdama, verkdama, šlapindamasi ir vemdama ant jo, kol jie pavargo ją daužyti ir davė trumpą pertraukėlę, per kurią ji bandė prisišaukti supratingąsias senelės dvasias, kad šios padėtų numirti. Tačiau niekas pas ją neatskubėjo. Ją pakėlė dvi rankos, keturios paguldė ant geležinės, šaltos kaip ledas ir kietos lovos, nugarą skaudžiai spaudė spyruoklės, tuomet odiniais diržais pririšo kulkšnis ir riešus.

– Paskutinį kartą, Alba. Kur Migelis? – paklausė Garsija.

Ji tyliai papurtė galvą, irgi pritvirtintą diržu.

– Kai norėsi kalbėti, pakelk pirštą, – tarė jis.

Alba išgirdo kitą balsą.

– Aš valdysiu mašiną, – tarė jis.

Tuomet žiaurus skausmas pervėrė kūną, užpildė jį visą, niekada, iki paskutinių gyvenimo dienų negalės jo užmiršti. Ji nugrimzdo tamson.

– Sakiau, kad elgtumėtės su ja atsargiai, niekšai! – išgirdo iš toli Estebano Garsijos balsą. Pajuto, kad jai pakelia vokus, tačiau matė tik neaiškų raibuliavimą, tuomet pajuto, kaip įdūrė į ranką, ir vėl prarado sąmonę.

Praėjus ištisai amžinybei, Alba atsibudo šlapia ir nuoga. Nežinojo, ar tai prakaitas, vanduo ar šlapimas. Neįstengė pakrutėti, nieko neatsiminė, nežinojo, kur atsidūrusi, ir kodėl taip baisiai skauda ir jaučiasi kaip nulupta. Jautė troškulį tarsi Sacharoje ir paprašė vandens.

– Pakentėk, drauge, – tarė kažkas šalia. – Pakentėk iki rytojaus. Jei atsigersi, prasidės traukuliai ir gali mirti.

Ji atsimerkė. Akys nebebuvo užrištos. Prie jos palinko lyg ir pažįstamas veidas, rankos apklostė.

– Prisimeni mane? Aš Ana Dias. Kartu mokėmės universitete. Nepažįsti?

Alba papurtė galvą, užsimerkė ir pasidavė maloniai mirties iliuzijai. Tačiau praėjus kelioms valandoms pabudo ir pakrutėjusi suprato, jog skauda kiekvieną kūno dalelę.

– Greitai pasijusi geriau, – tarė moteris, glostydama jai veidą ir braukdama nuo akių sudrėkusių plaukų sruogą. – Nejudėk ir pasistenk atsipalaiduoti. Būsiu šalia tavęs. Tau reikia poilsio.

– Kas nutiko? – sukuždėjo Alba.

– Tau smarkokai kliuvo, drauge, – liūdnai tarė kita.

– Kas tu? – paklausė Alba.

– Ana Dias. Aš čia jau savaitę. Kankino ir mano draugą Andresą, bet jis dar gyvas. Matau jį vieną kartą per dieną, kai veda į tualetą.

– Ana Dias?

– Ta pati. Universitete nebuvome labai geros draugės, bet pradėti niekada ne vėlu. Tiesą pasakius, tave mažiausiai tikėjausi čia sutikti, Grafaite, – švelniai tarė moteris. – Nekalbėk. Pasistenk užmigti, kad greičiau prabėgtų laikas. Netrukus sugrįš atmintis, nesijaudink. Tai nuo elektros.

Tačiau miegoti Albai neteko, nes atsivėrė kameros durys ir įėjo vyras.

– Užrišk jai akis! – paliepė Anai Dias.

– Prašau!.. Ar nematote, kokia silpna? Duokite jai nors kiek pailsėti...

– Daryk, ką sakau!

Ana pasilenkė prie gulto ir užrišo akis. Tuomet nudengė apklotą ir mėgino ją aprengti, tačiau kareivis ją nustūmė, pakėlė kalinę už rankų ir pasodino. Į pagalbą atėjo kitas, ir dviese ją išnešė, nes pati paeiti negalėjo. Alba neabejojo, kad tikrai miršta, jeigu dar nenumirė. Suprato, jog jie eina koridoriumi, nes žingsniai toli aidėjo. Pajuto, kaip ranka suėmė smakrą ir pakėlė galvą.

– Duokite jai vandens. Nuprauskite ir suleiskite dar vieną ampulę. Pažiūrėkite, gal nurys kiek kavos, ir atneškite čia, – tarė Garsija.

– Aprengti, pulkininke?

– Ne.

Alba Garsijos rankose išbuvo daug laiko. Praėjus kelioms dienoms, jis suvokė, kad jį pažįsta, tačiau dėl viso pikto vis dėlto užrišdavo akis net ir tada, kai būdavo vieni. Kas dieną atgabendavo ir išgabendavo naujų kalinių. Alba girdėjo mašinas, šūksnius, užsidarančius vartus. Mėgino suskaičiuoti kalinius, tačiau tai buvo kone neįmanoma. Ana Dias spėjo, kad yra maždaug du šimtai. Garsija turėjo labai daug darbo, tačiau nepraleisdavo nė dienos nepasimatęs su Alba ir vis kaitaliodavo nežabotą žiaurumą su apsimestu draugiškumu. Kartais atrodydavo nuoširdžiai susijaudinęs, pats penėjo sriuba iš šaukšto, tačiau tą dieną, kai panardino jos galvą į išmatų pilną kibirą ir laikė, kol iš šleikštulio ji nualpo, Alba suprato, kad Garsijai svarbu ne sužinoti, kur yra Migelis, o atsikeršyti už nuoskaudas nuo pat gimimo; nors ir ką ji prisipažintų, tai nepakeis jos lemties būti asmenine pulkininko Garsijos kaline. Tuomet ji rado jėgų pamažėle išsiveržti iš užburto siaubo rato. Baimė atslūgo, ir ji įstengė užjausti kitus: pakabintus už rankų, tuos, kurie ką tik čia pakliuvo, žmogų, kuriam sunkvežimiu pervažiavo supančiotas kojas. Tą rytą visus kalinius išvarė į kiemą ir privertė žiūrėti, nes tas kalinys taip pat buvo asmeniškai svarbus pulkininkui. Alba pirmą kartą atsimerkė ne kameros prieblandoje, ir švelnus aušros spindesys, ant ak-

menų blizgantis šerkšnas, sutraukęs vandenį po naktinio lietaus, ją tiesiog akino. Vyrą, kuris nesipriešino, tačiau neįstengė pastovėti ant kojų, ištempė lauk ir pametė kiemo viduryje. Sargybiniai veidus buvo užsirišę skarelėmis, kad jų niekas neatpažintų, jeigu kartais pasikeistų aplinkybės. Išgirdusi sunkvežimio burzgimą, Alba užsimerkė, tačiau negalėjo negirdėti riksmo, kuris amžinai liko skambėti atmintyje.

Visą tą laiką, kurį praleido drauge, Ana Dias padėjo jai atsilaikyti. Ji buvo nepalaužiama moteris. Iškentėjo visus žiaurumus, ją prievartaudavo jos draugo akivaizdoje, juos kankino abu kartu, tačiau ji niekuomet neprarado sugebėjimo šypsotis ar vilties. Nepalūžo ir tuomet, kai ją nuvežė į slaptą saugumo kliniką, nes po vieno sumušimo ji neteko kūdikio, kurio laukėsi, ir pradėjo kraujuoti.

– Nesvarbu, kada nors turėsiu kitą, – tarė Alba, grįžusi į kamerą.

Tą naktį Alba pirmą sykį išgirdo ją verkiant ir dangstantis veidą apklotu, kad uždusintų liūdesį. Priėjo prie jos, apkabino ir ėmė sūpuoti šluostydama ašaras, kalbėdama visus švelnius žodžius, kokius tik prisiminė, tačiau tą naktį Anai Dias neužteko paguodos, todėl Alba tik liūliavo ją tarsi kūdikį ir galvojo, kaip norėtų pati užsiversti šitą baisų skausmą, kad tik jai palengvėtų. Rytas užklupo jas miegančias kartu, susigūžusias tarsi du žvėreliai. Dieną nekantriai laukė akimirkos, kai pro šalį tualeto link praeis ilga vyrų eilė. Saugomi ginkluotų sargybinių, jie žingsniuodavo užrištomis akimis, o kad žinotų, kur eiti, kiekvienas laikėsi įsikabinęs į priešais einančiojo petį. Tarp jų būdavo ir Andresas. Pro mažutytį grotuotą kameros langelį juos regėdavo taip arti, kad galėdavo paliesti. Kiekvieną kartą, kai jie traukdavo pro šalį, Ana ir Alba dainuodavo stumiamos beviltiškos stiprybės, ir iš kitų kamerų taip pat pasigirsdavo moterų balsai. Tuomet kaliniai atsitiesdavo, pakeldavo pečius, pasukdavo galvas jų pusėn, o Andresas šypsodavosi. Jo marškiniai buvo sudriskę ir aplipę sudžiūvusiu krauju.

Vieną sargybinį sujaudino moterų dainavimas. Naktį Anai ir Albai skardinėje su vandeniu jis atnešė tris gvazdikus, kad pasipuoštų langą. Kitą kartą atėjo pasakyti Anai Dias, kad jam reika-

linga savanorė, kuri galėtų išskalbti vieno kalinio drabužius ir išvalyti jo kamerą. Nuvedė į Andreso kambarį ir kelioms minutėms paliko juos vienus. Ana Dias grįžo persimainiusi. Alba nedrįso jos kalbinti, kad neišsklaidytų šios laimės.

Vieną dieną pulkininkas Garsija staiga suvokė, jog glamonėja Albą tarsi įsimylėjėlis ir kalba jai apie vaikystę, kai iš toli regėdavo ją įsikibusią į ranką seneliui, krakmolyta prijuoste ir žaliais plaukais; basas brisdamas per purvą prisiekė sau, kad vieną dieną privers ją sumokėti už išdidumą ir atkeršys už savo prakeiktą pavainikio likimą. Sustingusi, pusiau be sąmonės, nuoga, drebanti iš šalčio ir pasišlykštėjimo, Alba negirdėdavo, ką jis sako, ir nejausdavo jo esant šalia, tačiau suvokęs, jog praeina noras ją kankinti, pulkininkas pajuto pavojų. Jis paliepė įmesti Albą į „šunidę" ir įsiutęs nusprendė ją pamiršti.

„Šunide" buvo vadinama maža kamera, sandari tarsi kapas, į kurią nepatekdavo oras, tamsi ir šalta. Iš viso tokių buvo šešios, į jas sodindavo už bausmę. „Šunidės" stovėjo tuščioje vandens talpykloje. Kaliniai jose išbūdavo palyginti trumpai, daugiausia kelias dienas, nes ilgiau niekas neištverdavo, pradėdavo klejoti: nebesuvokdavo daiktų, pamiršdavo žodžių reikšmes, nebejausdavo laiko tėkmės – ar tiesiog imdavo merdėti. Iš pradžių, įsprausta tarsi į karstą, negalėdama nei atsisėsti, nei išsitiesti, nors buvo mažutė, Alba stengėsi apsiginti nuo išprotėjimo. Vienatvėje suprato, kad jai reikalinga Ana Dias. Atrodydavo, girdi negarsų tolimą beldimą, tarsi iš kitų kamerų kas nors siųstų užkoduotas žinutes, tačiau netrukus nustojo kreipti į tai dėmesį, nes suvokė, jog bet koks bandymas susižinoti yra beprasmiškas. Ji pasidavė, nutarė kuo greičiau baigti kančias. Nustojo valgyti ir tik silpnumo nugalėta siurbtelėjo gurkšnelį vandens. Pabandė nustoti kvėpuoti, nebekrutėti ir ėmė nekantriai laukti mirties. Taip išbuvo ilgai. Kai jau kone pasiekė tikslą, pasirodė senelė Klara, kurios šaukėsi tiek sykių, kad padėtų numirti, ir davė įdomią idėją, jog svarbiausia ne mirti, nes tai vis tiek kada nors nutiks, o išgyventi – padaryti stebuklą. Išvydo ją tokią, kokią visuomet matydavo vaikystėje: baltu lininiu drabužiu, žieminėmis pirštinėmis, švelnia bedante šypse-

na, išdykėliškai spindinčiomis riešutų spalvos akimis. Klara pasiūlė išganingą mintį rašyti mintyse, be popieriaus ir be pieštuko, kad smegenims būtų kuo užsiimti, kad ji ištrūktų iš šunidės ir išgyventų. Be to, paragino parašyti atsiminimus, kurie kada nors iškeltų į dienos šviesą baisiąją paslaptį, kurią ji dabar patiria, ir pasaulis sužinotų apie siaubą, egzistavusį šalia taikaus gyvenimo tų, kurie nenorėjo apie nieką girdėti, kurie sugebėjo įsivaizduoti, kad gyvenimas normalus, kurie įstengė neigti, jog plaustu plaukia per dejonių jūrą, ir, nepaisydami akivaizdžių dalykų, nematyti, jog už kelių žingsnių nuo jų laimingo gyvenimo yra kiti žmonės, gyvenantys arba mirštantys tamsoje. „Tau reikia daug nuveikti, todėl nepasiduok, išgerk vandens ir pradėk rašyti“, – tarė Klara anūkei ir išnyko taip pat kaip atkeliavusi.

Alba mėgino paklusti senelei, tačiau vos tik pradėjo rašyti mintimis, „šunidėn“ suplūdo jos pasakojimo veikėjai, sugriuvo urmu, užvertė ją savo nuotykiais, ydomis ir dorybėmis ir niekais pavertė sumanymą sukurti dokumentinę apybraižą – jie ją persekiojo, reikalavo, skubino. Ji rašė beprotišku greičiu, apimta nevilties, nes kol parašydavo naują puslapį, ankstesnis išsitrindavo. Šis darbas užėmė jos mintis. Pradžioje lengvai pamesdavo pasakojimo giją ir, vos prisiminusi naujus faktus, tuojau juos užmiršdavo. Mažiausias trukdymas, menkiausia baimė ar skausmas sunarpliodavo istoriją tarsi siūlų kamuolį. Tačiau netrukus ji sugalvojo, kaip viską atsiminti eilės tvarka, ir tuomet taip pasinėrė į kuriamą istoriją, kad nustojo valgyti, kasytis, uostytis, dejuoti ir vieną po kitos nugalėjo visas kančias.

Pasklido gandas, kad ji miršta. Sargybiniai atkėlė „šunidės“ dangtį ir ištraukė ją be jokių pastangų, nes ji kone nieko nesvėrė. Ją vėl nunešė pas pulkininką Garsiją, kurio neapykanta per tas dienas atsigavo, tačiau Alba jo nepažino. Jis nebeturėjo jai galios.

Iš išorės „Kristupo Kolumbo“ viešbutis vis dar panėšėjo į paprastą pradinę mokyklą – lygiai kaip prisiminiau. Nebežinau, kiek metų praėjo nuo to laiko, kai paskutinį kartą jame lankiausi, ir įsivaizdavau, kad manęs pasitikti vėl išeis andainykštis Mustafa,

tas pats iš juodumo net mėlynas negras, apsirengęs tarsi rytietiškas vaiduoklis, švininiais dantimis, mandagus nelyg viziris, vienintelis šalyje tikras juodaodis, nes kituose viešnamiuose nudažyti, kaip užtikrino Transito Soto. Tačiau taip neatsitiko. Durininkas nuvedė mane į mažytį kambarėlį, parodė kėdę ir liepė palaukti. Netrukus vietoj įspūdingo Mustafos pasirodė nuobodi, tvarkinga, į provincijos tetulę panaši moteris, vilkinti mėlyna uniforma balta krakmolyta apykakle. Išvydusi mane tokį seną ir sunykusį, krūptelėjo. Rankoje ji laikė raudoną rožę.

– Ar ponas vienas? – paklausė.

– Žinoma, kad vienas! – sušukau.

Moteris padavė man rožę ir paklausė, kokį renkuosi kambarį.

– Man tas pat, – atsakiau nustebęs.

– Šiuo metu laisvi „Arklidė“, „Šventykla“ ir „Tūkstantis ir viena naktis“. Kurio norėtumėte?

– Tūkstančio ir vienos nakties, – atsakiau negalvodamas.

Nuvedė mane ilgu koridoriumi, apšviestu žaliomis šviesomis ir raudonais žibintais. Pasiremdamas lazda, vos ne vos vilkau kojas. Atėjome į mažą kiemelį, kuriame stovėjo miniatiūrinė mečetė absurdiškais spalvoto stiklo arkiniais langais.

– Štai čia. Jei norėsite ko nors išgerti, užsakykite telefonu, – parodė ji.

– Noriu pasikalbėti su Transito Soto. To čia ir atėjau, – atšoviau aš.

– Atleiskite, bet ponia su privačiais asmenimis nesikalba. Ji bendrauja tik su tiekėjais.

– Turiu su ja pasišnekėti! Pasakykite, kad aš – senatorius Trueba. Ji mane pažįsta.

– Jau pasakiau, kad ji su niekuo nesikalba, – atsakė moteris, susikryžiuodama ant krūtinės rankas.

Pakėliau lazdą ir pagrasinau, kad jei po dešimties minučių nepasirodys Transito Soto, išdaužysiu langus ir visa kita šitoje Pandoros skrynioje. Uniformuotoji moteriškė nusigandusi atšoko. Atidariau mečetės duris ir atsidūriau pigioje Alhambroje. Neaukšti netikrais persiškais kilimais iškloti plytelių lapai vedė į šešiakampį kambarį su kupolu viršuje. Čia galėjai rasti visko, kas, buvo

manoma, egzistavo arabiškame hareme, nors kambarį įrengusysis Arabijoje greičiausiai niekuomet nėra buvęs: damasto pagalvėlių, stiklinių smilkytuvų, varpelių ir įvairiausių rytietiško turgaus niekučių. Tarp kolonų, kurias padaugino gudriai išdėstyti veidrodžiai, pamačiau už patį miegamąjį didesnę žydrą mozaikinę vonią, kurioje būtų galima numaudyti karvę, – kaip tik dviem meilužiams vartytis. Tai niekuo nepriminė mano pažįstamo „Kristupo Kolumbo". Sunkiai atsisėdau ant apvalios lovos, staiga labai pavargęs. Gėlė senus kaulus. Pakėliau akis aukštyn ir lubų veidrodyje pamačiau savo atvaizdą: senas susitraukęs kūnas, liūdnas biblinio patriarcho veidas, išvagotas gilių raukšlių ir apsuptas baltų plaukų likučiais. „Kaip bėga laikas!" – atsidusau.

Transito Soto įėjo nepasibeldusi.

– Malonu jus matyti, pone, – kaip visuomet, pasveikino mane.

Ji buvo liekna pusamžė moteris: liesa, plaukai susukti į kuodą, juoda vilnonė suknelė, ant kaklo dvi eilės perlų – atrodė didinga ir rami; labiau panėšėjo į pianistę negu į viešnamio savininkę. Nedaug teradau panašumų su ana moterimi, aplink kurios bambą buvo ištatuiruota gyvatėlė. Atsistojau su ja pasisveikinti, nebedrįsdamas jos tujinti, kaip kitados.

– Atrodote puikiai, Transito, – tariau apskaičiavęs, kad jai jau turėtų būti per šešiasdešimt penkerius.

– Man sekasi gerai, pone. Pamenate, kaip tą dieną, kai susipažinome, pasakiau, kad kada nors būsiu turtinga? – nusišypsojo ji.

– Džiaugiuosi, kad jums pavyko.

Susėdome šalia vienas kito ant apvalios lovos. Transito įpylė po taurelę konjako ir papasakojo, kad dešimt metų kekšių ir homoseksualistų kooperatyvas klestėjo, tačiau laikai pasikeitė, todėl teko daug ką pakeisti, nes įsigalėjus naujiems papročiams – laisvai meilei, kontraceptinėms priemonėms ir kitoms naujovėms, – prostitučių niekam nebereikia, išskyrus jūreivius ir senius. „Padorios merginos guli už dyką, tad pagalvokite, kokia konkurencija", – tarė ji. Paaiškino, jog kooperatyvas ėmė smukti, jo narės turėjo pereiti į geriau apmokamas įstaigas, net Mustafa grįžo savo tėvynėn. Tuomet jai atėjo į galvą, kad reikia įsteigti pasimatymų viešbutį – malonią vietą, kurioje slaptos poros galėtų mylėtis, o

vyras nesigėdytų pirmą kartą atsivesti merginos. Moterų čia nebus, jas atsives klientai. Kambarius dekoravo pati pagal savo fantaziją ir turėdama omenyje klientų skonį. Šitaip komercinės nuovokos dėka ji sukūrė vietą su savita atmosfera, ir „Kristupo Kolumbo“ viešbutis virto pasiklydusių sielų ir besislapstančių įsimylėjėlių prieglobsčiu. Transito Soto įrengė prancūziškas svetaines su gobelenu apmuštais baldais, arklidę, kur visuomet pakreikta šviežio šieno, o arkliai iš papjė mašė spokso į įsimylėjėlius abejingomis spalvoto stiklo akimis; priešistorines olas su tikrais stalaktitais ir pumos kailiu aptrauktais telefono aparatais.

– Kadangi atėjote ne pasimylėti, pone, eikime pasikalbėti į mano kabinetą, o šis kambarys tegul lieka klientams, – tarė Transito Soto.

Eidama man papasakojo, kad po perversmo į viešbutį kelis kartus įsiveržė slaptoji policija, tačiau kiekvieną sykį, išvilkus poras iš lovų ir suvarius į didžiąją svetainę, paaiškėdavo, kad tarp klientų yra vienas ar du generolai, todėl netrukus policija nustojo kištis. Su naująja valdžia Transito Soto santykiai buvo labai geri, kaip ir su ankstesniosiomis. „Kristupo Kolumbo“ viešbutis – klestinti įmonė, tad ji kasmet atnaujina dekoracijas, vietoj skęstančio laivo prie Polinezijos salų įrengia asketišką vienuolyno celę, o vietoj baroko sūpuoklių – kankinimo suolus, nelygu mada. Veidrodžiai bei apšvietimas, kurie praplėsdavo erdvę, pakeisdavo atmosferą, sukurdavo begalybės iliuziją ir sustabdydavo laiką, leido jai viską sutalpinti normalaus dydžio patalpose.

Atėjome į jos kabinetą, įrengtą tarsi lėktuvo pilotų kabina, iš kurio ji efektyviai tarsi bankininkė valdė tą neįtikimą firmą. Papasakojo, kiek per dieną reikia išskalbti paklodžių, kiek tualetinio popieriaus nupirkti, kiek išgeriama ir kiek putpelių kiaušinių – mat jie yra afrodiziakai – patiekiama, kiek mokama už šviesą, vandenį ir telefoną, kad šis neregėtas uždraustos meilės lėktuvnešis nepaskęstų.

– O dabar, pone, sakykite, kuo galiu padėti, – galiausiai tarė Transito Soto, įsitaisiusi atlošiamoje lakūno kėdėje, žaisdama savo vėrinio perlais. – Manau, atėjote čia tam, kad atsilyginčiau jums už paslaugą, už kurią esu skolinga jau pusę šimtmečio, tiesa?

Tuomet man, laukusiam, kol ji paklaus, atsivėrė visi sielos šliuzai, ir papasakojau jai viską; nieko nenuslėpiau, nė karto nestabtelėjau nuo pradžios iki pabaigos. Pasakiau, kad Alba yra vienintelė mano anūkė, šiame pasaulyje esu bemaž vienas, mano kūnas ir siela susitraukė, kaip mane buvo prakeikusi Ferula, ir beliko nugaišti kaip šuniui; kad ši anūkė žaliais plaukais yra vienintelė, kas man dar liko, vienintelis žmogus, kurį tikrai myliu; kad, nelaimė, ji idealistė, tai šeimos yda, ji – viena iš tų žmonių, kuriems lemta įsivelti į bėdą ir suteikti skausmo esantiems šalia; jai šovė galvon vežioti į ambasadas bėglius, esąs tikras, kad darė tai negalvodama, nesuvokdama, jog šalyje karas, karas su tarptautiniu komunizmu ar su savo liaudimi, kas čia žino, svarbiausia, kad karas ir kad už tokius dalykus baudžiama pagal įstatymą, tačiau Alba, visuomet skrajojanti padebesiais, nesuvokė, koks jos tyko pavojus, – ne iš piktos valios, net atvirkščiai: taip elgėsi todėl, kad jos širdis beribė, lygiai kaip ir jos senelės, kuri tuščiuose namo kambariuose vis dar globoja, man nematant, vargšus, mano aiškiaregė Klara, ir kai tik kas nors pasiskundžia Albai, kad yra persekiojamas, ši rizikuoja savo gyvybe, net jei to žmogaus visiškai nepažįsta, aš jai sakiau, perspėjau daug sykių, kad šitaip ji gali įkliūti į spąstus, vieną dieną paaiškės, kad apsimetėlis marksistas iš tikrųjų yra slaptosios policijos agentas, tačiau ji manęs neklausė, niekada manęs neklausė, dar labiau užsispyrusi už mane, bet nesvarbu, tai, kad ji retkarčiais priglaudžia kokį vargšelį, dar nėra toks baisus nusikaltimas, kad reikėtų ją suimti nekreipiant dėmesio į tai, jog ji – mano anūkė, Respublikos senatoriaus, gerbiamo Konservatorių partijos nario anūkė, – negalima taip elgtis su mano šeimos nariais, mano namuose; ką kalbėti apie kitus, jei žmonės kaip mes gali būti įkalinami, vadinasi, nusispjaut, jog išdirbai Kongrese daugiau kaip dvidešimt metų ir turi tokius ryšius kaip mano, aš juk visus, bent jau visus įtakingus žmones šioje šalyje pažįstu, taip pat ir generolą Urtadą, kuris yra mano artimas draugas, bet nė piršto nepakrutino padėti, net pats kardinolas negalėjo jos surasti, juk neįmanoma, kad būtų išnykusi lyg mostelėjus burtų lazdele, kad ją išsivežė vidury nakties ir aš nieko daugiau apie ją nežinau, jau ištisą mėnesį jos ieškau ir einu iš proto, tokie dalykai

žemina karinės chuntos prestižą užsienyje ir duoda Jungtinėms Tautoms progą piktintis dėl pamintų žmogaus teisių, aš pradžioje nenorėjau girdėti apie nužudytuosius, kankinius, dingusius be žinios, bet ilgiau manyti, galvoti, kad tai vien komunistų pramanas, negaliu, jei net pati Amerika, pirmoji padėjusi kariškiams ir atsiuntusi karo lakūnus bombarduoti Prezidento rūmų, pasibaisėjo žudynėmis, apskritai aš nesu represijų priešininkas, suprantu, jog reikia įvesti griežtą tvarką, tačiau jie nebevaldo padėties, perlenkė lazdą, kas patikės šnekomis apie vidaus saugumą ir kad reikia sunaikinti ideologinius priešus, juk jie žudo visus iš eilės, niekas tam negali pritarti, net aš, nors pirmasis pasiūliau perversmą, kai niekam kitam ta mintis dar nebuvo atėjus į galvą, pirmasis jiems plojau, dalyvavau mišiose katedroje ir kaip tik todėl negaliu patikėti, kad mano tėvynėje vyksta tokie dalykai: dingsta žmonės, mano anūkę prievarta išveža iš namų, o aš negaliu jų sulaikyti, tokių dalykų dar nėra buvę, todėl ir atėjau pasikalbėti su jumis, Transito, nes prieš penkiasdešimt metų, kai dar buvote liesutė mergiūkštė, dirbanti „Raudonajame žibinte", nė neįsivaizdavau, jog vieną dieną atšliaušiu ant kelių maldauti šios paslaugos, kad padėtumėt surasti anūkę; drįstu prašyti, nes esant artimai pažįstama su valdžios žmonėmis, man apie jus kalbėjo, Transito, esu tikras, niekas kitas geriau nepažįsta kariuomenės elito, žinau, kad jūs rengiate jiems pobūvius ir galite patekti ten, kur niekuomet neįlįsčiau, todėl prašau padėti mano anūkei, kol dar ne vėlu, nes jau savaites nemiegu, apėjau visas įstaigas, visas ministerijas, visus senus draugus, ir niekas negali man padėti, nenori manęs matyti, verčia sėdėti laukiamajame valandų valandas, mane, kuris šitiek jiems padarė, todėl maldauju, Transito, prašykite mane ko norite, aš vis dar turtingas žmogus, nors komunistų laikais reikalai gerokai pašlijo, iš manęs atėmė žemę, esu tikras, kad apie tai žinote, tikriausiai matėte per televiziją ir skaitėte laikraščiuose, tikras skandalas, tie kvaili kaimiečiai iškepė veislinius bulius, o lenktyninius žirgus įkinkė arti žemės, ir mažiau kaip per metus Trijų Marijų dvaras žlugo, tačiau dabar privežiau traktorių ir pamažu vėl jį atgaivinsiu, kaip jau sykį esu padaręs, kai buvau jaunas, da-

rau lygiai tą patį, bet esu senas, tačiau dar laikausi, o tie nelaimėliai, anksčiau valdę mano dvarą – mano dvarą, – dabar miršta iš bado, vargšai žmonės, jie nekalti, kam užkibo ant tos prakeiktos agrarinės reformos kabliuko, iš tiesų aš jiems atleidau ir norėčiau, kad grįžtų į Tris Marijas, net daviau į laikraščius skelbimus, kviečiau visus grįžti, kada nors sugrįš ir man nieko kito neliks, kaip paduoti jiems ranką, juk jie kaip vaikai, bet nesvarbu, juk ne apie tai atėjau pasikalbėti, Transito, nenoriu gaišinti jums laiko, svarbiausia, kad esu turtingas, man sekasi puikiai, todėl galiu duoti, ko tik paprašysite, tik suraskite mano anūkę Albą, kol koks beprotis neatsiuntė man daugiau nukapotų pirštų, kol nepradėjo siųsti nupjautų ausų ir neišvarė manęs iš proto, kol manęs neištiko infarktas, atleiskite, kad taip susijaudinau ir man virpa rankos, matote, aš labai nervinuosi, negaliu paaiškinti, kas atsitiko, atėjo banderolė, o joje – trys žmogaus pirštai, dailiai nukirsti, klaikus pokštas, daug ką man primena, tačiau nieko bendra neturi su Alba, mano anūkėle, kuri tuomet dar nebuvo gimusi, žinoma, aš turiu daug priešų, visi politikai turi daug priešų, ir nieko keista, kad atsirado koks iškrypėlis, nusprendęs mane pakankinti paštu atsiųsdamas pirštus kaip tik dabar, kai kraustausi iš proto dėl Albos suėmimo, tad ši banderolė siaubinga, ir jei nebūčiau priėjęs liepto galo, išnaudojęs visų galimybių, nebūčiau atėjęs jūsų varginti, prašau, Transito, mūsų senos draugystės vardan pasigailėkite manęs, sugniuždyto senio, pasigailėkite ir suraskite mano anūkę Albą, kol paštu neatsiuntė jos visos sukapotos į gabalėlius, kūkčiojau aš.

Transito Soto savo padėtį pasiekė todėl, kad, be kitų dalykų, žinojo, kaip atlyginti skolas. Manau, kad panaudojo slapčiausias žinias apie valdžios vyrus ir grąžino man tuos penkiasdešimt pesų, kuriuos vieną sykį jai paskolinau. Po dviejų dienų ji paskambino.

– Čia Transito Soto, pone. Padariau, ko prašėte.

Epilogas

Vakar mirė mano senelis. Mirė ne šuns mirtimi, ko jis baiminosi, o taikiai, apglėbtas mano rankų. Pabaigoje jis mane painiojo su Klara, kartais – su Rosa, bet mirė be skausmų, be nerimo, aiškios sąmonės, ramus ir laimingas. Dabar guli ant mėlynųjų vandenų, ramiai šypsosi, o aš rašau prie šviesaus medžio stalo, priklausiusio senelei. Atskleidžiau mėlyno šilko užuolaidas, kad įeitų ryto šviesa ir padarytų kambarį linksmesnį. Šalia lango stovinčiame sename narvelyje gieda nauja kanarėlė, o iš kambario vidurio į mane žvelgia stiklinės Barabo akys. Senelis man papasakojo, kad Klara nualpo tą dieną, kai jis, norėdamas jai įtikti, kambaryje paklojo šio padaro kailį. Prisijuokėme iki ašarų ir nusprendėme keliauti į rūsį, susirasti vargšo neaiškios biologinės kilmės Barabo palaikus, kurie, nepaisant laiko tėkmės ir užmaršties, vis dar atrodė tokie pat išdidūs ir gulėjo toje pačioje vietoje, kur prieš pusę amžiaus juos patiesė senelis dėl moters, kurią labiausiai mylėjo per visą savo gyvenimą.

– Tegul jis guli čia, kaip tik šioje vietoje ir turėjo būti, – tarė jis.

Namo parvažiavau vieną vaiskų žiemos rytą lieso arklio traukiamu vežimu. Šiai kukliai transporto priemonei tarsi nederėjo važiuoti gatve, abipus kurios auga šimtamečiai kaštonai ir stovi didingi rūmai, tačiau sustojęs priešais senelio namą, jis puikiai derėjo prie aplinkos. Didysis namas ant kampo atrodė daug liūdnesnis ir senesnis, negu prisiminiau, absurdiškas savo architektūrinėmis keistenybėmis, pretenduojantis į prancūzišką stilių. Fasadas buvo apaugęs sergančiomis gebenėmis, sodas užaugęs visokiausiom piktžolėm, kone visos langinės kadaravo ant vyrių. Vartai,

kaip visuomet, buvo atviri. Paspaudžiau skambutį ir po kiek laiko išgirdau, kaip atšlepsi šlepetės, ir duris atidarė nepažįstama tarnaitė. Pažiūrėjo abejingai, o į mane iš namo, kuriame gimiau, padvelkė stebuklingas medžio ir uždarumo kvapas. Akys paplūdo ašaromis. Nulėkiau į biblioteką nujausdama, kad senelis laukia manęs ten, kur visuomet paprastai sėdi, – ten ir radau susigūžusį krėsle. Nustebau, koks jis susenęs, susitraukęs ir drebantis. Iš anų laikų liko tik balti liūto karčiai ir sunki sidabrinė lazda. Ilgai laikėmės tvirtai apsikabinę, šnabždėdami seneli, Alba, Alba, seneli, vienas kitą išbučiavome, ir kai jis išvydo mano ranką, prapliupo verkti, keiktis, daužyti lazda baldus, kaip darydavo anksčiau, o aš nusijuokiau, nes nebeatrodė toks senas ir susibaigęs, kaip dingojosi iš pradžių.

Tą pačią dieną senelis pareiškė, kad privalome išvykti iš šalies, nes baiminosi dėl manęs. Tačiau aš paaiškinau, jog išvykti negaliu, nes toli nuo šios žemės būsiu tarsi Kalėdoms nukirsta vargšė eglė – ištvėrusi kurį laiką be šaknų, numirsiu.

– Aš ne kvailys, Alba, – tarė įdėmiai į mane žiūrėdamas. – Iš tikrųjų nori pasilikti dėl Migelio, tiesa?

Krūptelėjau. Niekuomet nepasakojau jam apie Migelį.

– Nuo tada, kai su juo susitikau, suvokiau, jog tavęs iš čia nebeišvešiu, – liūdnai pasakė.

– Tu jį sutikai? Jis gyvas, seneli? – papurčiau jį už drabužių.

– Praėjusią savaitę dar buvo, kai matėmės paskutinį sykį, – atsakė jis.

Papasakojo, kad po to, kai mane išvežė, vieną naktį didžiajame name ant kampo pasirodė Migelis. Senelį kone ištiko apopleksija, tačiau po kelių minučių jis suvokė, jog juodu sieja tas pats tikslas – išgelbėti mane. Nuo tada Migelis dažnai ateidavo jo aplankyti. Būdavo su juo ir padėdavo ieškoti manęs. Būtent Migeliui atėjo į galvą eiti pas Transito Soto. Senelis niekuomet nebūtų susiprotėjęs.

„Patikėkite manimi, pone. Aš žinau, kam šioje šalyje priklauso valdžia. Mano žmonės visur įsiskverbę. Jei kas nors gali šią akimirką padėti Albai, tas žmogus yra Transito Soto“, – užtikrino jis.

– „Jei išplėšime ją iš slaptosios policijos nagų, sūnau, turės iš čia išvažiuoti. Keliaukite drauge. Parūpinsiu leidimus išvykti iš šalies, ir užsienyje jums niekuomet netrūks pinigų“, – pasiūlė senelis.

Tačiau Migelis pasižiūrėjo į jį taip, tarsi jis būtų senas beprotis, ir paaiškino turįs atlikti savo uždavinį, gėdingai pasprukti negalįs.

– Turėjau susitaikyti su mintimi, kad vis tiek liksi čia, – tarė senelis, apkabindamas mane. – O dabar viską papasakok. Noriu žinoti kiekvieną smulkmeną.

Ir papasakojau. Pasakiau, kad po to, kai supūliavo ranka, mane nugabeno į slaptą kliniką, kur siunčia kalinius, turinčius išgyventi. Ten mane gydė aukštas dailių bruožų daktaras, jis, atrodo, nekentė manęs taip pat kaip pulkininkas Garsija ir nė už ką nedavė nuskausminamųjų. Per kiekvieną procedūrą išdroždavo paskaitą, kaip, jo įsitikinimu, šalyje, o jei įmanoma, ir visame pasaulyje, reikėtų padaryti galą komunizmui. Tačiau apskritai duodavo man ramybę. Pirmą kartą po tų savaičių miegojau ant švarių paklodžių, gaudavau pakankamai valgyti ir regėjau dienos šviesą. Manimi rūpinosi slaugytojas Rochas, stambus vyras apvaliu veidu; jis vilkėdavo visuomet purvinu mėlynu chalatu ir buvo nepaprastai geras. Valgydindavo mane, pasakodavo begalines istorijas apie tolimų šalių futbolo komandas, per amžius negirdėtas, ir parūpindavo nuskausminamųjų, suleisdavo paslapčiomis ir galiausiai išplėšė mane iš klejonių. Toje klinikoje Rochui teko slaugyti daugybę nelaimingųjų. Jis įsitikino, kad dauguma jų – ne žmogžudžiai ar tėvynės išdavikai, todėl su kaliniais elgėsi maloniai. Dažnai nespėdavo kokio žmogaus dorai ištraukti iš mirties, o jį vėl išsivežsaid. „Tai tas pat, kas pilti jūron smėlį“, – liūdnai sakydavo jis. Žinau, kad kai kurie maldavo jį padėt numirti, ir manau, kad bent jau vieną kartą jis taip ir padarė. Rochas gerai įsidėmėdavo visus, kuriuos atveždavo ir išveždavo, ir nesunkiai prisimindavo vardus, datas ir aplinkybes. Prisiekė niekuomet negirdėjęs apie Migelį, ir tai įkvėpė man drąsos gyventi, nors kartais panirdavau į juodą neviltį ir imdavau giedoti tą pačią giesmelę, kad noriu numirti. Jis man ir papasakojo apie Amandą. Ją suėmė maždaug tuo pačiu metu kaip ir mane. Kai ją atvežė pas Rochą, jau nebuvo įmanoma

jai pagelbėti. Mirė neišdavusi brolio, išpildydama pažadą, kurį davė jam labai seniai, tą dieną, kai pirmą sykį nuvedė į mokyklą. Vienintelė paguoda, kad ji mirė daug greičiau, negu jie norėjo, nes organizmas buvo labai nualintas narkotikų ir nevilties mirus Chaimei. Rochas slaugė mane, kol atslūgo karštis, ėmė gyti ranka ir sugrįžo blaivus protas; tuomet nebeliko dingsties, kodėl mane reikėtų ilgiau laikyti. Tačiau į Estebano Garsijos nagus, ko be galo bijojau, manęs negrąžino. Tikriausiai tuo metu padėjo geroji moteris su perlų vėriniu, vėliau abu su seneliu nuėjome padėkoti, kad išgelbėjo man gyvybę. Naktį manęs atėjo keturi vyrai. Rochas mane pažadino, padėjo apsirengti ir palinkėjo sėkmės. Dėkinga jį pabučiavau.

– Sudie, mergyte! Nepamiršk perrišti rankos, nešlapink, o jei pradėsi iš naujo karščiuoti, žinok, vėl užkrėtimas, – pasakė tarpdury.

Mane nuvedė į siaurą kamerą, kur visą naktį prasėdėjau ant kėdės. Kitą dieną buvau nugabenta į moterų koncentracijos stovyklą. Niekuomet nepamiršiu, kaip man nuėmė nuo akių raištį ir kaip išvydau atsidūrusi kvadratiniame saulės užlietame kieme, apsupta moterų, dainuojančių man „Odę džiaugsmui". Tarp jų buvo ir mano draugė Ana Dias, prilėkusi karštai apkabino. Tučtuojau paguldė ant gulto ir supažindino su taisyklėmis ir mano pareigomis.

– Kol pagysi, nereiks plauti ar siūti, tačiau padėsi prižiūrėti vaikus, – nusprendė moterys.

Pragarą ištvėriau pusėtinai, bet kai mane apgaubė žmonių rūpestis, palūžau. Menkiausias švelnus žodis sukeldavo verksmo priepuolį. Naktį gulėdavau atsimerkusi, sergima moterų, kurios pasikeisdamos nemiegodavo ir niekuomet nepalikdavo manęs vienos. Padėdavo, kai užplūsdavo baisūs prisiminimai, kai man pasirodydavo pulkininkas Garsija, pasirengęs paskandinti siaube, arba kai įsivaizduodavau, kad Migelis suimtas.

– Negalvok apie Migelį, – prisispyrusios tikino jos. – Negalima galvoti nei apie mylimus žmones, nei apie pasaulį, esantį anapus šių sienų. Tiktai taip išgyvensi.

Ana Dias gavo mokyklinį sąsiuvinį ir man jį dovanojo.

– Kad rašytum – gal išliesi visa, kas ėda viduje, pagaliau pasveiksi, dainuosi kartu ir padėsi mums siūti, – tarė ji.

Parodžiau jai ranką ir papurčiau galvą, tačiau ji įdėjo man pieštuką į kairę ir liepė rašyti. Pamažėle išmokau. Mėginau nuosekliai sudėlioti istoriją, kurią pradėjau „šunidėje“. Draugės man padėdavo, kai prarasdavau kantrybę ir nebenulaikydavau pieštuko. Kartais šveisdavau viską kuo toliau, bet tučtuojau sąsiuvinį pakeldavau ir su meile išlygindavau gailėdamasi, nes žinojau, kad kito greitai galiu negauti. Kitais kartais atsibusdavau liūdna, pilna blogos nuojautos. Nusisukdavau į sieną ir nenorėdavau su niekuo kalbėtis, tačiau moterys neatstodavo. Purtydavo, liepdavo dirbti ir sekti vaikams pasakas. Atsargiai pakeisdavo tvarsčius ir priešais padėdavo lapą popieriaus.

– Jei nori, papasakosiu, kas atsitiko man, o tu užrašysi, – sakydavo.

Paskui juokdavosi, pokštaudavo ir pridurdavo, kad visų istorijos vienodos, todėl geriau rašyti apie meilę, nes tai visiems patinka. Taip pat versdavo mane valgyti. Su griežtu teisingumu išdalydavo porcijas – kiekvienai pagal poreikius; man kliūdavo kiek daugiau, nes sakydavo, jog iš manęs likę vien oda ir kaulai, į tokią nežiūrės joks vyras. Sudrebėdavau, bet Ana Dias man primindavo, kad nesu vienintelė išprievartauta moteris, todėl tai, kaip ir daug kitų dalykų, reikia pamiršti. Moterys ištisą dieną plėšdavo dainas. Sargybiniai belsdavo į sieną.

– Nutilkite, kalės!

– Nutildykite, niekšai, jei galite, pažiūrėsim, ar išdrįsite!

Ir dainuodavo dar smarkiau, bet sargybiniai neidavo, nes suprato, kad neišvengiamo išvengti neįmanoma.

Mėginau aprašyti visus smulkius nutikimus moterų skyriuje: sulaikyta Prezidento sesuo, iš mūsų atėmė cigaretes, atvežė naujų kalinių, Adrianą ištiko dar vienas priepuolis ir ji šoko smaugti savo pačios vaikų, turėjome juos ištraukti jai iš rankų, o aš atsisėdau, abiem rankomis apkabinusi po vaiką, ir ėmiau sekti pasakas iš dėdės Marko užkerėtųjų dėžių, kol šie užmigo, o aš galvojau

apie likimą šių mažylių, augančių tokioje vietoje su pusprote motina, globojamų nepažįstamų motinų, kurios vis dar moka dainuoti lopšines ir paguosti, ir svarsčiau rašydama apie tai, kaip šie vaikai sugebės grąžinti juos čiūčiuojančių moterų vaikams ar anūkams šias dainas ir glamones.

Koncentracijos stovykloje išbuvau vos kelias dienas. Trečiadienį po pietų manęs atėjo karabinieriai. Suėmė panika, pamaniau vėl atsidursianti Estebano Garsijos rankose, tačiau draugės nuramino, kad jei jie uniformuoti, vadinasi, ne iš slaptosios policijos, ir aš apsiraminau. Palikau moterims vilnonį megztinį, kad išardytų ir numegztų ką nors Adrianos vaikams, bei visus pinigus, kuriuos turėjau tą dieną, kai mane suėmė, ir kurie dėl skrupulingiausio kariškių abejingumo smulkmenoms man buvo grąžinti. Įkišau sąsiuvinį į kelnes ir visas iš eilės apkabinau. Paskutinis dalykas, kurį girdėjau išeidama, buvo draugių choras, – šitaip jos drąsindavo visas ir išlydėdamos, ir sutikdamos. Išėjau verkdama. Ten aš buvau laiminga.

Papasakojau seneliui, kad išvežė mane furgonu, užrištomis akimis, per komendanto valandą. Drebėjau taip, kad girdėjau kalenant savo dantis. Vienas iš vyrų, sėdėjusių šalia manęs galinėje automobilio sėdynėje, į ranką įspraudė saldainį ir padrąsindamas kelis kartus paplojo per petį.

– Nesijaudinkite, panele, – sušnibždėjo. – Jums nieko nebus. Jus paleisime, ir po kelių valandų būsite su šeima.

Išlaipino mane šiukšliname Miserikordijos rajone. Išlipti man padėjo vyriškis, davęs saldainį.

– Atsargiai, dabar komendanto valanda, – kuštelėjo į ausį. – Nekrutėkite, kol išauš.

Išgirdau burzgimą ir jau maniau, kad dabar mane sutraiškys, o paskui laikraščiuose pasirodys žinutė, jog miriau partrenkta pravažiuojančio automobilio, tačiau furgonas nuriedėjo manęs nepalietęs. Dar palaukiau paralyžiuota šalčio ir baimės, bet pagaliau ryžausi nusitraukti nuo akių raištį ir susivokti, kur esu. Apsidairiau. Buvau plyname lauke, pilname šiukšlių, tarp kurių zujo žiurkės. Blyškioje mėnesienoje išvydau lūšnyną – namelius iš faneros,

skardų ir lentų. Supratau, kad turiu paklausyti sargybinio patarimo ir likti čia, kol išauš. Taip ir būčiau šiukšlyne praleidusi visą naktį, jei šešėliais nebūtų atsliūkinęs berniūkštis. Jis man mojo. Neturėjau ko prarasti, todėl nusvyrinėjau prie jo. Prisiartinusi išvydau sunerimusį veidelį. Ant pečių jis man užmetė apklotą, paėmė už rankos ir, netardamas nė žodžio, nuvedė į gyvenvietę. Ėjome susilenkę, vengdami gatvės ir kur ne kur degančių žibintų. Sulojo šunys, tačiau niekas neiškišo galvos pažiūrėti, kas vyksta. Perėjome purviną kiemą, kuriame ant vielos tarsi vėliavos kadaravo skalbiniai, ir įėjome į apleistą, kaip ir visa kita, trobelę. Viduje spingsėjo vienintelė elektros lemputė. Mane pribloškė begalinis skurdas: visi baldai buvo pušinis stalas, dvi grubios kėdės ir lova, kurioje susispaudę miegojo keli vaikai. Mane pasitiko mažutė tamsaus gymio moteris. Kojos išvagotos venų, o akys prasmegusios tarp geraširdiškų raukšlelių, visiškai jos nesendinančių. Kai nusišypsojo, išvydau, kad jai trūksta kelių dantų. Prisiartino ir šiurkščiu, nedrąsiu judesiu pataisė apklotą – apkabinti neišdrįso.

– Duosiu jums arbatos. Cukraus neturiu, bet bus geriau, jei išgersite ko nors šilto, – tarė ji.

Papasakojo, kad išgirdę furgoną suprato, ką reiškia, kai tokiame užkampyje komendanto valandą kas nors atvažiuoja. Palaukė, kol įsitikino, kad automobilis nuvažiavo, o tuomet pasiuntė vaiką pažiūrėti, ką gi jie paliko. Tikėjosi išvysti lavoną.

– Kartais atveža is pameta kokį nušautąjį, – paaiškino ji. – Mums pagąsdinti.

Visą naktį prašnekėjome. Tai buvo viena iš tų tvirtų, praktiškų mūsų šalies moterų, kurios nuo kiekvieno vyro, praeinančio jų gyvenimais, pagimdo po vaiką, be to, priglaudžia dar kelis pamestinukus, neturtingiausius giminaičius ir visus kitus, kuriems reikalinga motina, sesuo ar teta; šios moterys tampa ne vieno svetimo gyvenimo atrama, išaugina vaikus, kurie paskui išeina, su jas paliekančiais vyrais atsisveikina be priekaištų, nes turi svarbesnių reikalų. Ji man atrodė panaši į daugelį kitų, kurias sutikau labdaros valgyklose, dėdės Chaimės ligoninėje, klebonijoje, kur klausinėdavo dingusiųjų be žinios, ir lavoninėje, kur tarp mirusiųjų ieš-

kodavo saviškių. Pasakiau jai, kad smarkiai rizikuoja man padėdama, ir ji nusišypsojo. Tuomet suvokiau, kad pulkininko Garsijos ir kitų panašių į jį dienos suskaičiuotos, nes šių moterų dvasios palaužti jie nepajėgė.

Rytą mane nuvedė pas vieną bičiulį, kuris turėjo vežimą su arkliu. Paprašė parvežti mane namo, štai taip čia ir atsidūriau. Pakeliui regėjau baisius miesto kontrastus: lūšnas, aptvertas aukštomis tvoromis, kad atrodytų, jog jų nėra, susispaudusį pilką centrą ir Aukštutinį rajoną, kur veši angliškieji sodai ir parkai, stiebiasi stiklo dangoraižiai ir dviratukais važinėja geltonplaukiai vaikai. Čia net šunys atrodė laimingi. Viskas sutvarkyta, švaru, ramu, sąžinės ramybė be atminties. Šis rajonas – tarsi kita šalis.

Senelis liūdnai manęs klausėsi. Galutinai sugriuvo jo pasaulis, kurį jis manė esant tokį puikų.

– Jei ketiname likti čia ir laukti Migelio, aptvarkykime namus, – pagaliau tarė jis.

Taip ir padarėme. Ištisą dieną pratūnojome bibliotekoje bijodami, kad jie nesugrįžtų ir vėl manęs neišvežtų pas Garsiją, bet paskui nusprendėme, jog visų blogiausia bijoti pačios baimės, kaip sakydavo dėdė Nikolas, taigi reikia užimti visą namą ir pradėti normalų gyvenimą. Senelis pasikvietė specialią tarnybą, kurios žmonės viską išvalė, išblizgino parketą, nuplovė langus, dažė ir dezinfekavo tol, kol namas vėl tapo gyvenamas. Pusė tuzino sodininkų ir traktorius išnaikino piktžoles, atgabeno velėnos, susuktos tarsi kilimas – nuostabus amerikonų išradimas, ir maždaug po savaitės vėl žaliavo beržai, dainuojančiuose fontanuose čiurleno vanduo, Olimpo dievų statulos, nuo kurių pagaliau nuvalė balandžių mėšlą ir užmarštį, vėl stovėjo išlakios ir išdidžios. Drauge pripirkome paukščių ir prileidome narvelius, kurie stovėjo tušti nuo to laiko, kai senelė, nujausdama artėjančią mirtį, atvėrė jų dureles. Į vazas pamerkiau šviežių gėlių, ant stalų padėjau indų su vaisiais, kaip dvasių laikais, ir jais užkvipo visi kambariai. Tuomet susikibome su seneliu už rankų ir apėjome visą namą, sustodami prisiminti praeities ir pasisveikinti su nejuntamomis anų laikų dvasiomis, kurios, nepabūgusios visų neramumų, mūsų nepaliko.

Senelis sugalvojo, kad šią istoriją reikia užrašyti.

– Tuomet, jei vieną dieną turėsi išvykti, galėsi išsivežti savo šaknis, mieloji, – tarė jis.

Iš visokiausių pakampių ištraukėme užmirštus senuosius albumus. Čia, ant senelės stalo, guli krūva nuotraukų: gražioji Rosa šalia išblukusių sūpuoklių, mano motina ir Pedras Terseras Garsija, kai abiem buvo ketveri, Trijų Marijų dvaro kieme lesina vištas; senelis jaunystėje, kai buvo metro ir aštuoniasdešimties centimetrų ūgio, – tai nenuginčijamai įrodo, jog išsipildė Ferulos prakeikimas: traukiantis jo dvasiai, kartu mažėjo ir kūnas; dėdės Chaimė ir Nikolas, vienas niūrus, rimtas, didžiulis ir jautrus, kitas liesas, grakštus, guvus ir šypsantis; dar Nana ir proseneliai del Valjės, prieš žūdami automobilio katastrofoje, žodžiu, visi, išskyrus kilmingąjį Žaną de Satinji, apie kurį neišliko jokių mokslinių įrodymų, todėl kone abejoju, ar jis iš tikrųjų egzistavo.

Padedama senelio, kurio atmintis, sulaukus devyniasdešimties, nesušlubavo iki paskutinės akimirkos, pradėjau rašyti. Savo ranka jis parašė ne vieną puslapį, ir kai nusprendė, kad jau viską pasakė, atsigulė į Klaros lovą. Atsisėdau šalia laukti kartu, ir mirtis ilgai negaišo, atkeliavo taikiai ir užklupo jį miegantį. Galbūt jis sapnavo, kad žmona glosto jam ranką ir bučiuoja į kaktą, nes paskutinėmis dienomis ji nepaliko jo nė akimirkos, sekiojo po visus namus, vogčiomis žiūrėdavo per petį, kai šis skaitydavo bibliotekoje, o naktį atsiguldavo šalia, jam ant peties padėdavo gražiąją garbanotą galvą. Pradžioje ji pasirodydavo tik kaip paslaptingas švytėjimas, tačiau kai seneliui galutinai išgaravo pyktis, kankinęs jį visą gyvenimą, ji pasirodė tokia, kokia buvo gražiausiais savo metais, kai šypsojosi visais dantimis ir skrajodama prikeldavo kitas dvasias. Ji taip pat padėjo mums rašyti, ir jos buvimo dėka Estebanas Trueba numirė ramiai, šnabždėdamas jos vardą: Klara, tyroji, aiškiaregė.

„Šunidėje“ mintyse parašiau, kad kada nors išvysiu pulkininką Garsiją nugalėtą ir atkeršysiu už visus, už kuriuos turi būti atkeršyta. Tačiau dabar pradėjau abejoti šia savo neapykanta. Per kelias namuose praleistas savaites ji tarsi nublanko, prarado aiškius kon-

tūrus. Įtariu, kad visa, kas vyksta, nėra atsitiktinumas, lemtis, numatyta prieš man gimstant, o Estebanas Garsija yra jos dalis. Tai grubus, iškreiptas paveikslas, tačiau nė vienas teptuko brūkštelėjimas nėra betikslis. Tą dieną, kai mano senelis nendryne niurkė jo senelę, Pančą Garsiją, prie įvykių, turėjusių išsipildyti, buvo pridurta dar viena grandis. Išprievartautos moters anūkas tuo pačiu atsilygino prievartautojo anūkei, o po keturiasdešimties metų mano anūkas gal irgi paupio nendryne parsivers kokią Garsijos anūkę, ir taip per amžius tęsis nesibaigianti skausmo, kraujo ir meilės istorija. „Šunidėje“ tarsi dėliojau galvosūkį, kuriame kiekviena detalė turi tikslią vietą. Kol visų nesudėliojau, galvosūkis atrodė nesuprantamas, bet buvau įsitikinusi, kad jei įstengsiu jį užbaigti, kiekviena detalė įgaus prasmę ir rezultatas bus harmoningas. Kiekviena detalė turi savo priežastį, net ir pulkininkas Garsija. Kartais man atrodo, kad visa tai jau išgyvenau ir jau rašiau tuos pačius žodžius, tačiau suvokiu, jog tai buvau ne aš: kita moteris rašė sąsiuvinius, kad aš galėčiau jais pasinaudoti. Aš rašau, ji rašė, nes atmintis nepatikima, o gyvenimas labai trumpas, prabėga taip greitai, jog nespėjame išvysti įvykių sąsajos; negalime suprasti savo veiksmų pasekmių, tikime praeities, dabarties, ateities fikcija, – bet juk gali būti, kad viskas vyksta vienu metu, kaip sakydavo trys seserys Moros, sugebėjusios erdvėje matyti visų laikų dvasias. Todėl senelė Klara ir rašė sąsiuvinius – norėjo matyti tikrąjį įvykių mastą ir pasišaipyti iš savo prastos atminties. O dabar ieškau savo neapykantos ir nerandu. Jaučiu, kaip ji blėsta, nes pradedu suprasti pulkininko Garsijos ir kitų panašių į jį buvimą, lygiai kaip suprantu savo senelį, rankioju gabalėlius iš Klaros sąsiuvinių, motinos laiškų, Trijų Marijų dvaro administracinių knygų ir daugelio kitų dokumentų, gulinčių po ranka ant stalo. Bus labai sunku atkeršyti už visus, už kuriuos reikia atkeršyti, nes mano kerštas tebūtų nenutrūkstamo ritualo tąsa. Turiu nutraukti tą grandinę. Noriu tikėti, kad mano pašaukimas – gyvenimas ir kad man skirta ne pratęsti neapykantą, o tik prirašyti šiuos puslapius, kol laukiu grįžtant Migelio, kol palaidosiu senelį, kuris dabar ilsisi šalia manęs šiame kambaryje, kol laukiu geresnių laikų, įsčiose

nešiodama kūdikį, šitiekos išprievartavimų, o gal Migelio dukrytę, bet svarbiausia – mano dukterį.

Mano senelė penkiasdešimt metų aprašinėjo sąsiuviniuose savo gyvenimą. Nugvelbti kažkokių draugiškų dvasių, šie užrašai stebuklingai išvengė gėdingojo laužo, kuriame sudegė galybė kitų šeimos popierių. Guli jie čia, prie mano kojų, surišti spalvotais kaspinėliais, suskirstyti pagal įvykius, o ne chronologine tvarka, kaip ji juos ir paliko prieš iškeliaudama. Klara juos rašė tam, kad dabar galėčiau prikelti praeitį ir įveikti savo pačios siaubą. Viršuje guli mokyklinis dvidešimties puslapių sąsiuvinis, prirašytas vaikiška rašysena. Jis prasideda taip: "Barabas pas mus atplaukė jūra..."

Serijoje XX a. aukso fondas išleista:

AMIN MAALOUF	Tanijo uola
J. J. SCHUHL	Ingrida Kaven
ISABEL ALLENDE	Dvasių namai • Fortūnos dukra
TAHAR BEN JELLOUN	Šventoji naktis • Vargšų smuklė
HANS-ULRICH TREICHEL	Tristano akordas
LEENA LANDER	Tegul užeina audra
ITALO SVEVO	Dzeno prisipažinimai
WILLIAM STYRON	Sofi pasirinkimas
STIG DAGERMAN	Ugnies palytėtas
JOHN IRVING	Našlė vieneriems metams • Pasaulis pagal Garpą • Ketvirtoji ranka
JOHN FOWLES	Magas • Kolekcionierius • Vikšras • Prancūzų leitenanto moteris
MAJGULL AXELSSON	Balandžio ragana
TORGNY LINDGREN	Tapytojas Margalapis • Kamanių medus • Betsabėja
KAZUO ISHIGURO	Dienos likučiai
THOMAS WOLFE	Žvelk, angele, į savo būstą
HERBJØRG WASSMO	Dinos knyga • Laimės sūnus • Karnos kraitis
ALESSANDRO BARICCO	Aistrų pilys • City
SALMAN RUSHDIE	Paskutinis Mauro atodūsis • Vidurnakčio vaikai • Gėda • Žemė po jos kojomis • Šėtoniškos eilės
ARUNDHATI ROY	Mažmožių dievas
LAWRENCE DURRELL	Aleksandrijos kvartetas. • Džastina • Baltazaras
DONNA TARTT	Slapta istorija
SIGRID UNDSET	Ulavas, Auduno sūnus
CARSON McCullers	Vestuvininkė
WALTER WANGERIN	Dievo knyga
KATE ATKINSON	Anapus fotografijų
BEN OKRI	Pavojinga meilė
THOMAS BERNHARD	Grimzdėjas
PHILIP ROTH	Amerikietiška pastoralė
JAVIER MARIAS	Tokia blyški širdis
JANE URQUHART	Dailininkas
MAŁGORZATA SARAMONOWICZ	Sesė
PATRICK MODIANO	Povestuvinė kelionė. Iš užmaršties gelmių
URS FAES	Ombra
MARIANNE FREDRIKSSON	Ana, Hana ir Johana
INGMAR BERGMAN	Intymūs pokalbiai • Geri ketinimai • Neištikimoji
GÜNTER GRASS	Mano šimtmetis • Krabo žingsniu
RAY BRADBURY	Akies mirksniu
LUDWIG FELS	Misteris Džo
ROBERT GRAVES	Aš, Klaudijus
JENS CHRISTIAN GRØNDAHL	Spalio tylėjimas
HERMANN HESSE	Stiklo karoliukų žaidimas

Allende, Isabel

Al–142 Dvasių namai: romanas / Isabel Allende; iš ispanų kalbos vertė Evelina Gužauskytė. – Vilnius: Alma littera, 2006. – 406 p. – (XX a. aukso fondas)

ISBN 9986–02–860–4

Žymios Čilės rašytojos pirmasis (ir iškiliausias) romanas „Dvasių namai“ – jaudinanti ir sykiu nuostabiai sąmojinga šeimos saga, pasakojanti apie išdidžius, aistringus vyrus ir moteris, gyvenančius neramiais laikais neramioje šalyje. Kaip ir gyvenime, romane susipynė juokas ir ašaros.

UDK 860(83)–3

ISABEL ALLENDE
DVASIŲ NAMAI
Romanas

Iš ispanų kalbos vertė
EVELINA GUŽAUSKYTĖ

Redaktorė ZITA MARIENĖ
Viršelio dailininkas EDVARDAS JAZGEVIČIUS
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

Tiražas 2000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera“, A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almalittera.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino g. 10, 44318 Kaunas
Interneto svetainė: http://www.spindulys.lt

Isabel Allende (g. 1942) – buvusi žurnalistė, žymi Čilės rašytoja, nužudytojo šalies prezidento Salvadoro Allendės dukterėčia, Vakarų kritikų vadinama antruoju, naujuoju, „sijonuotu" Markesu. Po karinio perversmo 1973 m. ji emigravo į Venesuelą, dabar gyvena JAV, Kalifornijoje. Lietuvoje pažįstama iš smagiosios „Afroditės" (1999, „Alma littera").

Viršelio dailininkas Edvardas Jazgevičius
Panaudotas Nielso Emilio Severino Holmo *paveikslo „Vaizdas į Mesinos sąsiaurį iš vasarnamio verandos" fragmentas*

